لەسەر ئەركی كۆسرەت رەسول عەلی
جێگری سەرۆكی هەرێمی كوردستان چاپكراوە

ئینسكلۆپیدیای هەولێر
(ئەربیل)

چاپی یەكەم ٢٠٠٩

هونەر

ئامێرە مۆسیقییەکانی هەولێر

وریا ئەحمەد

زانای گەورەی کورد مەسعود محەمەد دەنووسێت:(١) لە کتێبخانەی جەلیزادان کتێبێکی دەسنووس هەیە بە ناوی (الاذکار للامام النواوي) بە خامەیێکی ڕەنگین وهونەرکار نووسراوەتەوە، لە کۆتایی کتێبەکە مێژووی نووسینەوەی هەیە و ساڵی (٧٧٦)ی کۆچی بەرامبەر (١٣٧٤)ی زایین، واتە پێش نزیکەی (٦٣٣) ساڵ نووسراوەتەوە. خۆشبەختانە ناوی خۆی و نشیمەنی بە ڕەوانی دەنووسێ (خضر بن عمر الکوردي الکویسنجقلي موطنا)(*) کە ئەمە خۆی بەڵگەیە لە لایەنی مێژوویی ڕووتیشەوە ئەوەمان تێ دەگەیەنێت، کە ناوی (کۆی سنجاق) لە حوکمی عوسمانی کۆنترە! جا لەو ساڵانەی دوایی لە پاشکۆیەکی ڕۆژنامەی (الثورة)ی بەغدادا، گوتارێکی دکتۆر (مستەفا جەواد)م خوێندەوە (بەر لەمەرگی بە چەند مانگێک) لەسەر مەقامی عێراقی، لە ناخەڵێوەی ئەو گوتارەدا باسی دووکەس دەکات کە لە ڕێگای ئەوانەوە (زاراوەی فارسی-ناوی مەقامەکان) بەرەو ڕۆژئاوای وڵاتی عەرەب بڵاو بووەوە، بەنیسبەت دووەمەوە دەڵێت (الجمال المشرقي خضر بن عمر الکوردي) بێگومان ئەم مۆسیقارە هەمان خۆشنووسەکەی کتێبی (نواوی)یە، بەر لە (٦٣٢) ساڵ یەک لە دوو مۆسیقاری هەرە گەورەی ئیسلام، هونەرمەندو ڕۆشنبیرێکی کۆیی بووە! بەر لەوەی گوتارەکەی (دکتۆر مستەفا جەواد) ببینم ئەوەم هەبوو لەو (٢٠٠) ساڵەی چەرخی نۆزدەم و هەژدەمدا، کۆیێ شارێکی ئاهەنگ دۆست و مۆسیقاساز بووە، مەلای گەورە دەیفەرموو: لە کوردستانی ئێرانێ گۆرانی پەیدا دەبوو، لە سلێمانی تەوش و تراش دەکرا، لە کۆیە چەرخ

دەدرا!

مام قادری حەمامچی لە کۆیە بۆی باسکردم و گوتی:[٢] باوکی (سەمەد)ی چاوەشیش واتە (مەمەند)، کە لە کۆیە لە سییەکاندا زورنای بە بن هەنگڵی لێداوە. مام قادر (مەبەستی لە ئامێری-قیرب)ە، کە زورناکە لە جیاتی دەم بە هەمانەیەک فووی تێدەکرێت و هەمبانەکەش بە قۆڵی موزیکژەن هەرجارە پڕ لەهەوا دەکرێتەوە، ئەم ئامێری (قیرب - زورنا هەمبان) وەک بیستوومە لە ئەسڵدا هی میللەتی (سکۆتلاند)ەو لە زۆر وڵاتیش لە (جوق - تیپی موزیکی سویا)دا بەکاردێت.

فەقێ ئەحمەدە کۆرەی مەولوودخوێن بۆی باسکردم و گوتی:[٣] ئەو زەمان دەروێشێکی دەفژەن دەهات خەڵکی دەورەیان لێدەدا، شمشاڵ هەر لە کۆنەوە هەبووە، لە زۆربەی گوندان شمشاڵژەن هەبوو، بلوولی شوانان هەبوو، سەردەمانێکیش ئەو (مەمەند بابی حەسەن چاوەشی) لچی بڕابوو، لە شەڕدا گوللەی پێکەوتبوو لچی نەمابوو، ئامێرێکی هەبوو (هەمبانە)کەی پڕ دەکرد لە هەوا، هەمبانەکە زیاد لە لوولەیەکی وەک سەرە زورنای پێوە گرێدرابوو، بە هۆی پڕکردنی ئەو هەمبانە لە هەوا، زۆر ئاوازی بەجۆشی پێ لێدەدا.

مامۆستا تایەر ئەحمەد حەویزی

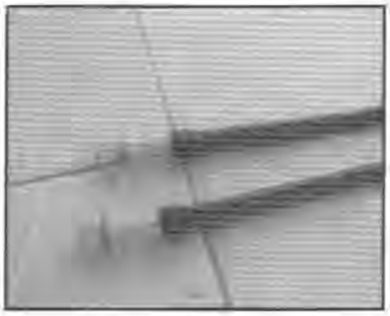

نووسیویەتی:[٤]

١) (جەلال ئەفەندی حەویز ئاغای) ساڵی (١٩٣١)، کە بووە بە مامۆستا ئامێرەکانی (عود)و (کەمانجە)ی هەبووە و ژەنیونی.

(مەلا فەتحوڵلای مەلا عەباسیش) گرامەفونی هەبووە.

٢) (قادر ئاغای سلێمان ئاغای محەمەد ئاغا)ی ئامێری (قانوون)ی هەبووەو ژەندوویەتی مەقاماتی باشیشی زانیوە.

(عەلی غالب)، کە لە کۆیە بەڕێوەبەر ی گومرگ بووە، خەڵکی بەغدایێ بووەو (حەمید ئەفەندی) مەئمووری بەریدیش ئامێرەکانی (قانون، کەمان، تەپڵ)ی هەبووە، تاقمێک بوون زۆر خۆش و تەواو

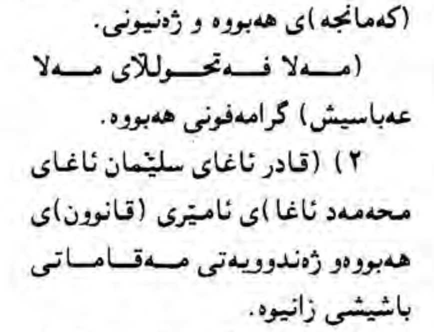

بوون، موزیکیان دەژەند.

مامۆستا تایەر دیسان دەنووسێت: بە پایزان و زستانان زۆر دەنگخۆشی لای (سەردەشت)و (سابلاغ) پەیدا دەبوون، بە شێوەی موکریانی گۆرانییان دەگوت، بە زۆری بەستەو بەندی شاییان دەگوتن، هەندێکیان هەتا سەرەتای بەهاریش لەکۆیە دەمانەوە، هەندێ لەوانە ئامێرەکانی (دووزەلە)و (تەپڵ)یشیان پێ بوو، پیشەیان هەر گوتن بوو.

مامم کەریمی حەمە مەلای بۆی گێڕامەوەو گوتی:[٥] قادرئاغا هەبوو لە کۆیە، ماڵی لە گەڕەکی (هەواوان) بوو دەنگی خۆش بوو، کاتێک لە عەسکەری گەڕایەوە ئامێرێکی (قانون) ی لەگەڵ خۆیدا هێنابوو، ئەو وەختە لە کۆیە جارێ کەس ئامێری قانونی هەر نەشدیتبوو! بیرمە ئەو قانونەی دەژەند، مەقامی چاکی پێ دەژەند، لە عەسکەری فێری بووبوو!

کاک جەلال جۆباری شاعیر بۆی گێڕامەوەو گوتی:[٦] بۆ مامۆستا (جەلال حەویز)یش یادی بەخێر، شەوێکیان لە ماڵیان دانیشتبووین، میوانێکی عارەبی هەبوو، هەستا چوو(عود)ەکەی هێناو دەستی بە عودژەنین کردو چەند ئاوازێکی لێدا، ئاگام لێبوو میوانەکەی زۆرچاک گوێی لە عودژەنینی مامۆستا جەلال حەویز گرتبوو، ئەو ئاوازانەش، کە

ئەو شەوە ژەندنی هەر ئاوازە باوەکانی ناوچەی کۆیە بوون.

(عەبدولواحید حاجی ئاغا مستەفا)، کە لە عەسکەری ژەنینی ئامێرەکانی فوو، فێر ببوو، کاتی خۆی ڕۆڵێکی بەرچاو و دیاری هەبووە، لە فێرکردنی منداڵ و مێرمنداڵی شاری سلێمانیدا.

مامۆستا کەریم شارەزاش بەم شێوەیە بۆمان دوا:[7] ئامێرەکانی موزیکی وەک (دەهۆڵ و زورنا)، لەتەک ئامێرەکانی دیکەی موزیک، وەک (شمشاڵ، بلوێر)، بەتایبەتی (بلوێر)، کە زۆرتر بەدەست، شوان و گاوانەوە، دەبینرا، ئەمە وەک سەرەتایەکی زۆر کۆن، بەڵام دوای هاتنی ئینگلیزەکان، حکومەتی عیراق دامەزراو ماوەیەکیش بزووتنەوەی (شێخ مەحمودی نەمر)، کە لەو ماوەیەدا گەلێ ئامێری موزیک بۆ قوتابخانەی یەکەمی کۆیە ڕەوانەکرا، لەوانە ئامێرەکانی (کەڕەنا، بوق، تەپڵ، تاس مەعرف (سەنج)بوون، قوتابییان خۆیان باندی موزیکیان پێکهێناو، تاڕادەیەک دەیانتوانی ئەو باندانەی موزیک، بەڕێوە ببەن، هەر کاتێکیش کێشەیەکی ژەنینی یەکێک لەو ئامێرانەی موزیکیان تووش بوایە، بۆ لای مامۆستا (جەلال حەوێز) دەچوون، ئەو زۆرباش ئامێری (تەپڵ)ی دەژەندو لە ئامێرەکانی دیکەیش سەری دەردەکرد، شایانی

باسە مامۆستا جەلال حەوێز ساڵی (١٩٣٠) وەک مامۆستای سەرەتایی لە کۆیە لە قوتابخانەی یەکەمی کۆیەدا، بەمامۆستای سەرەتایی دامەزرابوو، وەک مامۆستا (باکووری)یش لە کتێبی (تەمەن)دا ئاماژەی بۆ کردووە (باکووری لە پۆلی یەکی سەرەتایی، لە قوتابخانەی دووەمی کۆیەدا، لە(عود) ژەنینی مامۆستا جەلال حەوێزەوە،حەزی چۆتە ئەو هونەرەوە!)

مامۆستا باکووریش دەنووسێت:[8] ساڵی (١٩٣٥) لە قوتابخانەی (کۆیەی دووەم) لە پۆلی یەکەمی سەرەتاییدا قەیدکرام، لەو ساڵەو ساڵی دواتریش یەک مامۆستام دێتەوە بیر، کە مامۆستا (جەلال حەوێز) بوو، ئەم مامۆستا جەلالە، ئامێرێکی (عود)ی هەبوو، لە ڕۆژانێکی وانەی(سروود)مان هەبوایە، بە عوددوە دەهاتە لامان و سروودەکانی بە یارمەتی ئامێری عودەوە، بۆ دەگوتین و فێری دەکردین! کاتێکیش ساڵی (١٩٥٧) لەکۆیە، وەک مامۆستای زمانی (ئینگلیزی) دامەزرام، لە دوکانی (بابەکە قادر) جارێکی دی مامۆستا جەلالم دیتەوەو گوتی: ئەو عوددم هەرماوە، بەڵام هەندێ کەم وکورتی هەیە، منیش عوودەکەم لێ وەرگرت و هەموو کەماسیم بۆ تەواوکرد و بۆم ناردەوە، جا لە منداڵییەوە ئەو عوودەی مامۆستا (جەلال حەوێز) شێوەکەی، دەنگەکەی، لەمێشکم و خەیاڵمدا

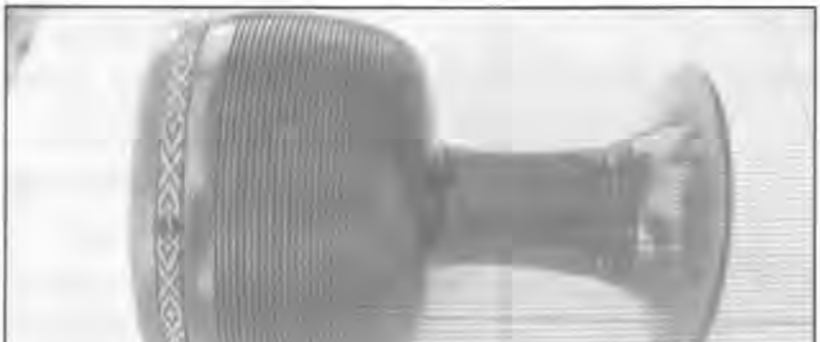

مایەوە! هەموو هەستم لە لای ئەوە بوو، حەزم دەکرد منیش ئامێری عودم هەبێت و گۆرانی بڵێم.......)

ماموستای موسیقازانی نەمری کورد ولیەم حەننا دەڵێ:[٩] یەکەم هونەرمەند، کە لە سلێمانی بایەخی بە ئاوازو مۆسیقا دابێ، هونەرمەند عەبدولواحید مستەفا بووە، کە لە سەرەتادا ئەفسەر بووە لە تورکیا و کە گەڕاوەتەوە تیپێکی گۆرانی و مۆسیقای لە سلێمانی دامەزراندووە.

حەمە گەمحان ساڵی (١٩٥٦)یش (ڕیکۆردەر)ێکی کڕی و دەستی بە تۆمارکردنی بەرهەمی گۆرانیبێژانی وەک: (سێوە، مەلائەسعەد، تایەر تۆفیق) و ئی دی کرد، زۆربەی جار ئەو تۆمارکردنانە بە یارمەتی موزیکی موزیکژەن (باکووری)یەوە دەبوو.[١٠]

مامە غەوسە بۆی باسکردم و گوتی:[١١] باوکم لە دەفژەنیدا نموونەی کەم بوو، مەگەر (سمایل سەرمابردوو)، چونکە ئەوەی دوایی لە دەفژەنی و لە (مەقام گوتن)یشدا زۆر بە توانا بوو. لێرە لە هەولێر ماڵی لە گەڕەکی (سێتاقان) بوو! هەرچەندە دەنگیشی خۆشنەبوو، بەڵام مەقامزان و دەفژەنێکی کەم هاوتابوو، یەک دوو ساڵ پێش ئێستا کۆچی کرد، کاتێ کۆچی کرد، تەمەنی حەفتا ساڵ یا زیاتر دەبوو، ئەو هونەرکارە بە ئەسڵ هی ڕۆژهەڵاتی کوردستان بوو، لە تەکیەی (شێخ کاکە) لێرە لە هەولێر چەند جارێک دەفی بۆ لێداوم.

حاجی عەبۆی دەفژەن دەبێتە خوارزای (عەلی کوێر)، کە گۆیندەیەکی بە ناوبانگی کوردە، هەروەها گوتی: هەرجارێک سافی هیرانی باپیرم دەهاتە هەولێر، دەبوایە ئەو عەلی کوێرە لە خزمەتی بێ و گوتنی بۆ بڵێ! حاجی عەبۆ خەڵکی هەولێر بوو، هەر لە تەمەنی منداڵییەوە لای باوکم وردە وردە

(قۆریات)و (غەزەل)و ئەوانەی گوتووە، حاجی عەبۆ نەک هەر گوتنەکان بگرە دەفژەنییەکەش هەر لە هیران فێربووە. باوکم دەیزانی حاجی عەبۆ دەنگخۆشە، جا کاتێک لە زەمانی (تورکان) جلی سەربازی لەبەردەکەن، لە ناو (سوورچی)یان تفەنگی لێ دەستێنن، ئەویش بەو هۆیەوە نەیوێرابوو، بۆ هەولێر بگەڕێتەوە و لای باوکم لە هیرانێ مابووەوە، دواتر هەر لەوێ ژنیان بۆ خواست و لە ئەنجامدا لە تەکیەی هیرانێ بوو بە مەقام و غەزەل خوێنێکی بێ وێنە، ئەو حاجی عەبۆیە سوودی زۆری لە خاڵم (شێخ نەجمەدین) وەرگرتووە، چونکە خاڵم لە (مەقامات)دا بەحر بووە! بۆ دەنگیشی کاتێک خاڵم لە تەمەنی (٧٥) ساڵیدا بوو، ئینجا من گوێم لە دەنگی بوو، خاڵم بەو تەمەنەش هەموو کەس خۆی لەبەر دەنگی

ڕانەدەگرت!

لە کتێبی ئامێرەکانی مۆسیقای کوردیدا نووسراوە:(١٢) لە هەولێریش (سدیق عەبدولقادر) ناسراو بە (مشکۆ) برای (خدری عەولای مەرجان) بووە، (مام قادر محەمەد) کە دەکاتە زڕبابی هونەرمەندی میللی ناودار (خدر مەرجان) و بابی مشکۆ، لە گەڵ زوڕناژەنان مام خدر مەرجان و بابی (سەعدی نادر) دەهۆڵی کوتاوە.

لە کتێبی ئامێرەکانی مۆسیقای کوردیدا نووسراوە:(١٣)

وەستا (غازی سەرخۆش شێخۆ دەباغچی) ساڵی (١٩٥٠) لە شاری هەولێر لە (قەڵا) لەدایک بووە، ئەمڕۆ خەریکی کاری پێستە لە ئامێرەکانی (دەف)و (دەهۆڵ)و (زەرب)گرتنە، ئەم پیشەیەش لە باوکی خۆیەوە فێربووە. لەهەولێر هەر لە کۆنەوە ناودارترین دەفژەنان ئەمانە بوونە: (سەید ئیبراهیم سەید مەولود میرزا) و مامۆستاکەی (دەروێش ڕەمەزان سلێمان) و مام (ونس قەساب هەولێری) و (عەبولقادری کاک مستەفای کاک عەبدوڵلای هیرانی) و مامۆستاکەی، کە دەکاتە شاعیری ناودار (سافی هیرانی)، کە باوکی خۆی بووە، (سمایل سەرمابردوو)، کە (دەفژەن) و (مەقامزان)بووە، (حاجی عەبدوڵلای دەفژەن) و (مەلا عەبدوڵلا قوندیل) و (دێوانە خدر) و (دەروێش مستەفا) و (دەروێش عەبدوڵلاحوسێن محەمەد).

لە هەولێریش زەرب یا تەپڵ کوتان:(١٤) (موحسین بەکر عەلی)و گۆرانیبێژان (جەلال سەعید)و (عوسمان حوسێن)و (سالح سەرچناری)و ئەمڕۆش دەیان (زەرب)و (تەپڵ)ژەنی چاکمان هەن هەر بۆ نموونە (شوان قەرەداخی).

ناوی هەندێ لە (تەپڵی سەر سێپا) کوتە ناودارەکانی هەولێر:

بەکر عەلی: ناسراو بە(مام خێلە) لە هەولێر چاکترین تەپڵی سەرسێپای کوتاوە، ئەوە نەک هەر خۆی، بەڵکو براکەیشی (سەید محەمەد) ئەمڕۆ کوڕەکەی (موحسین بەکر)، کە من ڕۆژی

(١٩٨٧/٢/٦) لە هەولێر لەناو تەکیەی (شێخ فوئادی نەوەی شێخ شەریف) چاوم پێی کەوت و زانیم: کە ساڵی (١٩٣٤)لە ناو قەڵای هەولێر لە دایک بووە، لەناو تەکیەکانی شاری هەولێردا، بۆ کۆڕی زیکرو خواپەرستی ئەم ئامێری تەپڵی سەرسێپایەی ژەندووە، جگە لەمە لە ئاهەنگی شادی و خۆشیشدا، بە ئامێری (تەپڵ - دمبک)یان وەک خۆیان دەڵێن (دومبەڵەکی شەربە) بەشداری کردووە، دیارە ژەنینی ئەم ئامێرانەیش وەک زووتر گوتمان لە باوکی خۆیەوە فێربووە. خەلیفە(باقی ئەیوب فەتاح):

ڕۆژی پێنجشەممە ڕێکەوتی (١٩٨٧/٢/٢٦) لە ناو تەکیەی شێخ عەبدولکەریمی دارەخورمایی چاوم پێی کەوت، ساڵی (١٩٥١)لە ناو قەڵای هەولێر چاوی کردۆتەوە، ئەو کاتەی من چاوم پێی کەوت بۆم دەرکەوت: ئەو پیاوە ماوەی هەژدە ساڵە لە تەکیەکانی ناو شاری هەولێردا، خەریکی کوتانی ئامێرەکانی ڕەزمی وەک: تەپڵی

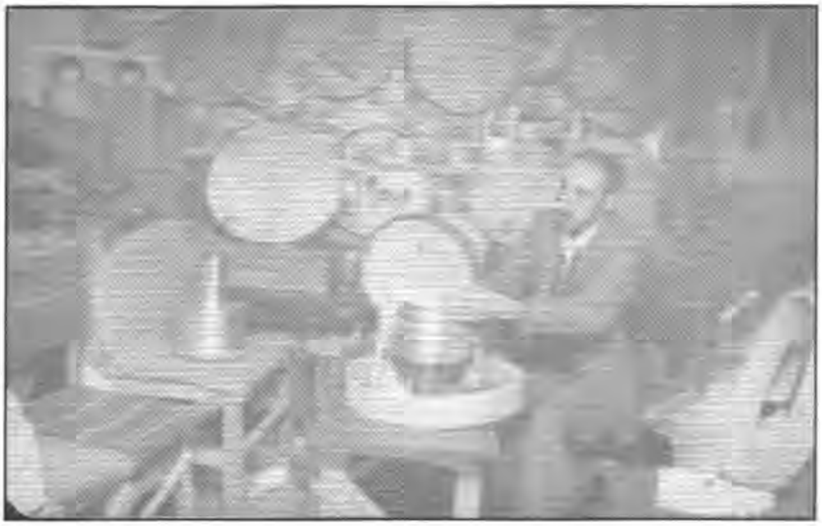

سەرسێپا و دەفی دەروێشییە، دەفژەنیش لە یادی بەختیر (سەید محەمەدی مام خێلە)، کە باشترین تەپڵی سەرسێپا ژەن بووە، فێربووە، جگە لەوانە هەر لە ناو شاری هەولێردا (خەلیل تۆفیق) لە ئامێری تەپڵی سەر سێپاژەنیدا، ناوداربووە، دیسان هەر لە هەولێر (دڵشاد عەبدولقادر شێخ شەریف) و (فەیسەل خدر)و گەلێکی دی موزیکژەنی ئەم ئامێری (تەپڵی سەرسێپا)یە هەن. لە ڕۆژهەڵاتی کوردستانیش لە شاری (سنە)، دەتوانین ئاماژە بە (دەروێش ئەمین)و (حاجی سەیفە) وەک دوو تەپڵ ژەنانی ئەم ئامێرەوە بکەین.

ئامێری کدوولە:[١٥] ڕۆژی (٢٠٠٨/١/٦) لە گەڵ لیژنەی (گەڕانی مەیدانی) کە بە دوای گۆرانی فۆلکلۆریدا دەگەڕێت و سەر بە وەزارەتی ڕۆشنبیری حکومەتی هەرێمی کوردستانە، بە مەبەستی گۆرانی کۆکردنەوە، بۆ شارۆچکەی (مەخموور) چووین، جا ئەو ئامێرەمان لای کاک (مەلا ڕەسول مەولود مامە شێخ) کە بە (مەلا ڕەسول بندیان) ناسراوە دیت و وێنەیان گرت، ئامێرەکە لە جۆری ئامێرەکانی (ڕەزم وکوتان)ە، لە (کدوولە-کوولەکە) یەکی بچووکی بە قەد پرتەقاڵێک پێکهاتووە، دەسکێکی داری بۆ دروستکراوە، پارچەیەک پێستێکی مامزیش بۆ جوانی لەو دەسکە ئاڵێنراوە، وردە بەرد و زیخ و ئەوانەی تێکراوە، بە وێنەی ئامێری (خەشخاش)ی بیانییە، بە لەرانەوەی دەسکەکەی (خشە خشی) لێوەدێت. کاک مەلا ڕەسول، کە داوامانکرد ئەو ئامێرەی پێ نەداین، دیارە بۆ ئەو وەک گوتی بۆنی باوک و باپیرانی لێدێت، بۆیە مافی خۆی بوو نەیدا، ئامێرەکە بۆ ساڵانێکی کۆن دەگەڕێتەوە.

ئامێری شمشاڵی ئاسن:[١٦] لە هەولێر نەک دەژەنرێت، بەڵکو هەر لەکۆنەوە دروستیش دەکرێت، ئەوەتانێ حاجی ئەحمەد مستەفا ئەحمەد کە ساڵی (١٩١٤) لە هەولێر لە دایکبووە، کاتێک ساڵی (١٩٨٧)بۆ ئەم مەبەستە چاوم پێی کەوت گوتی: کون کون کردنی شمشاڵی ئاسن بە ئامرازی (درێل) بە منداڵی لە وەستای خۆم (وەهاب سەمەد) و(خەلیل چەخماخچی) فێربووم.

یەکێک لە شوانە شمشاڵژەنە ناودارەکانی ناوچەی هەولێر مام عەلی مستەفا کاموسەکی:[١٧] لە ناوچەی خۆشناوەتی بە ژەنینی ئامێری شمشاڵی ئاسن ناوی دەرکردووە، باب و باپیرانیشی، کە

بە مالّی (مستەفا شوان) بەناوبانگن هەر شوان و شمشالژەن بوونە.

بۆ بالەبانژەنانی دەڤەری هەولێریش:[18] بالەبان ژەنی بلیمەتمان زۆرن، هەر بۆ نموونە.و تەنیا لەم دەرفەتەدا: سەمەد مەمەند حەسەن، عەزیز عوسمان خەلەكانی و ئومێد بالەبان و هەرێم سەلاح و محەمەد خدر و هی تریش.

بۆ زورناژەنانی ناودارێش لە ناوچەی هەولێر كۆچكردووان:[19] ئەحمەد گواری، خدر مەرجان، مام زەنوون، عوسمانۆكی كۆیە، خدری عەولای شێخەی، مام حەمەدەمینی مامی حەمەسوور زورناژەنی ناودار، سەیدە كوره و سەید كەریمی كوری.

بۆ ئامێرژەنانی (بلوول ـ بلوێر)[20] مام دیوانە شاكر ئاورەحمان حەمەدەمین: سالّی (١٩١١) لە گوندی (باش تەپە) هاتۆتە دنیاوە، ئەمڕۆ كۆچی كردووە، وەستای هەموو ئامێرە فوو ویستەكانی وەك: بلوێرشامی، زورنا، دووزەلە، تاك زەل، شمشالّی ناسن بوو، ژەنینی شمشالّی ناسن و دووزەلە لە (حوسێنە كوری) خەلكی گوندی (سۆرەبەش) و بلوێر و زورنایش لە زورناژەن (حەمەدەمین چاوەش)، كە لە نەوەی (خورشید مام دۆم) بوو، هەروەها سوودی لە (سەیدە كۆرەش) دیتووە.بۆ وەستای دروستكاری ئامێری (تەمیرە - تەمبوور) لە هەولێر: (٢١) لە هەولێریش چاوم بە وەستا (یونس شاكر مەجید - ونس خەتات) كەوت، كە ئەوكاتە ئامێری تەنبوور و عوود و هەتا ئامێری كەمانیشی، رەنگە ئامێری دیكەیشی، دەسكاری دەكرد و گەر ئەو ئامێرانە بشكابان، یان بتەقیبان، ئەو توانای چاككردنەوەیانی هەبوو، دواتر ئاگام لێ بوو، دەستی بە دروستكردنی ئامێری (تەنبوور- ساز)یش كرد، ئەمڕۆش (عەبدولقادر)ی كوری، لە هەولێر لەسەر هەمان رێچكەی باوكی دەڕوات، لە دروستكردن و كاری چاككردنەوە و جوانكاری ئامێرەكاندا گەلێ لێهاتووە.

لە قانوون ژەنەكانی هەولێر و دەوروبەریشی: (ئەنوەر تاهیر مام خدر)ە، كە بە (مەلا ئەنوەر) ناسرابوو، ئەو ئەمرە لە دەرچووانی خولی دووەمی (پەیمانگەی هونەرە جوانەكانی - بەغدا) بوو، كە ئەوكاتە لە هەموو عێراقدا هەر ئەو پەیمانگەیە هەبوو، سالّی خوێندنی (١٩٦١ - ١٩٦٢) لەو پەیمانگەیە دەرچووە و یەكەمجار لە شاری كەركوك بە مامۆستای سروود و موزیك دامەزراوە، دواتر لە (تیپی مۆسیقای باواجی كۆیە)دا، چ وەك ئەندامی دەستەی دامەزرێنەر یا دەستەی بەڕێوەبەر یانیش قانوون ژەنی تیپ تا رۆژی كۆچەكەی لە كاری هونەریدا بەردەوام بووە. هەر لە شاری هەولێر قانوون ژەنان (مستەفا رەئووف) و (جەلال عەزیز زەینەل) هەن.

سەرچاوەكان:

١) مەسعود محەمەد. كتێبی (حاجی قادری كۆیی) بەشی یەكەم.
٢) گۆڤاری رامان ژمارە (١١٣) لاپەرە (١٨٨- ١٨٩).
٣) گۆڤاری رامان ژمارە (١١٤) لاپەرە (١٦٧- ١٧٠).
٤) گۆڤاری رامان ژمارە (١١٥) لاپەرە (١٨٤- ١٩٠).
٥) گۆڤاری رامان ژمارە (١١٦) لاپەرە (١٨٩- ١٩١).
٦) گۆڤاری رامان ژمارە (١١٧) لاپەرە (١٧٢- ١٧٩).
٧) گۆڤاری رامان ژمارە (١٢٠) لاپەرە (١٧٣- ١٧٩).
٨) گۆڤاری رامان ژمارە (١٢٣) لاپەرە (١٦١-١٦٥).
٩) گۆڤاری رامان ژمارە (١٢٨) لاپەرە (١٥٠).
١٠) گۆڤاری رامان ژمارە (١٣١) لاپەرە (١٤٤- ١٤٥).
١١)گۆڤاری رامان ژمارە (١٣٣) لاپەرە (١٣٧-١٤١).
١٢) وریا ئەحمەد. كتێبی (ئامێرەكانی مۆسیقای كوردی) هەولێر سالّی (١٩٨٩) چاپخانەی ئەمیندارێتی رۆشنبیری و لاوان. لاپەرە (٣٢).
١٣) هەمان سەرچاوەی پێشوو لاپەرە (٣٤).
١٤) هەمان سەرچاوەی پێشوو لاپەرە (٤٦).
١٥) گۆڤ-اری (چلاواز)ی ژمارە (٢٣-٢٤)ی سالّی (٢٠٠٨). رووی ناوەوەی بەرگی دواوەی گۆڤ-ارەكە.
١٦) وریا ئەحمەد. كتێبی (ئامێرەكانی مۆسیقای كوردی) هەولێر سالّی (١٩٨٩) چاپخانەی ئەمیندارێتی رۆشنبیری ولاوان. لاپەرە (١١١).
١٧) هەمان سەرچاوەی پێشوو لاپەرە (١١٤).
١٨) هەمان سەرچاوەی پێشوو لاپەرە (٨٠-٨٢).
١٩) هەمان سەرچاوەی پێشوو لاپەرە (١٠٢-١٠٤).
٢٠) هەمان سەرچاوەی پێشوو لاپەرە (١٢٦-١٢٧).
٢١) هەمان سەرچاوەی پێشوو لاپەرە (١٣٦-١٣٧)

ئامێرە مۆسیقا كۆنەكانی دەشتی هەولێر

هۆشیار عەبدوڵڵا

لە دێر زەمانەوە لەو دەڤەرەدا ئەو جۆرە ئامێرانە هەبوون و هەن، لە ئاهەنگی بووک گواستنەوە و بۆنەکاندا بەکارهاتوون و بەکاردێن، لەوانە (دەهۆڵ و زوڕنا)، (شمشار-شمشاڵ)، (دووزەلە)، (بلوور-بلوێر)، (دەف)، (نایە-نای)... (دەهۆڵ و زوڕنا) یەکێکە لەو ئامێرە موسیقایە کۆنانەی ئەو دەڤەرە و کوردستان. (دەهۆڵ و زوڕنا) لەو دەڤەرەدا (دۆر و زوڕنا)ی پێدەڵێن، هەر لە کۆنەوە لەکاتی بووک گواستنەوە و ئاهەنگەکاندا بەکارهاتووە، کاتێک کە یەکێک لە گوندەکانی دەڤەرەکەدا ژنی بێنایە، ئەوە دەبووا بە دەهۆڵ و زوڕنای بهێنایە. ئەگەر کابرا هەبوونبوایە، واتە دەوڵەمەند بووایە، ئەوە بۆ ماوەی (٧) حەوت شەو و (٧) ڕۆژان شایی و هەڵپەڕکێی دەگێڕا، خۆ ئەگەر کابراش دەست کورت بایە، ئەوە هەر یەک دوو ڕۆژ شایی دەگێڕا، واتە هەرکەس بە پێی توانای خۆی، (دەهۆڵ / دۆر)یش لە زۆربەی گوندەکانی دەڤەرەکەدا لە کاتی (پاشیو و بەریانگ)دا لە مانگی ڕەمەزاناندا بەکاریان هێناوە، یەکێکی دیکە لە ئامێرە کۆنەکانی ئەو دەڤەرە (دووزەلە)یە، هەندێ جار (پیک و دووزەلە) شی پێدەڵێن، وشەی (زەل) بە مانای (قامیش-قەمیش) دێت، (دووزەلە) واتا (٢) دوو قامیش، ئەم ئامێرەش لە (٢) دوو زەل پێکهاتووە و لە تەنیشت یەک لێکی دەبەستن، کە پێی دەگوترێ (جۆتە) بۆیە ئەو کەسەی لەو دەڤەرەدا دووزەلە باش لێبدا دەڵێن: فلانە کەس جۆتەی باش لێدەدا، ئەمەش وەستای کارامەی خۆی هەیە، هەموو کەسێک نایزانێ دروستی بکات، چەند کونێکی تێدەکا بەهۆی شیشێک یان تەلێک کە لەسەر ئاگر سۆری دەکەنەوە قامیشەکەی پێ کون دەکەن، گەلێک جاران بۆ لەیەکبەستنی هەردوو (زەل)ەکە قیریان بەکاردێنا، جاری

واش هەبووە لە ئێسکی باڵ یان لولاکی ئێسکی (خەرتەل)ی، کە باڵندەیەکی گەورەیە و هەندی عەلیشێک دەبێت، دووزەلەیان لێ دروستکردووە، ئەو جۆرە باڵندەیەش جاران لەو دەڤەرەدا زۆربووە، بە تایبەتی لە چیای (دێدەوان)دا، ئەم جۆرە ئامێرە فۆلکلۆرییەش لە زۆربەی هەرە زۆری ناوچە و دەڤەرەکانی کوردستانی گەورددا باوە و لە شایی و گۆڤەند و ئاهەنگەکاندا بەکاردێت، وەکو دەڤەری (هەکاری) بەتایبەتی لە (دەشتی گەوڕ) یدا، (گەڤەر)، ناوچەی موکریان، گەرمیان، لەناو کوردەکانی خوراسان لە باکووری ڕۆژهەڵاتی ئێران، بەتایبەتی لە ناوچەکانی (قوچان) و (شێروان) و (دەرەگەز) بەکاردێت، لەوێ پێیدەڵێن (پیق و دووزدلە)، تەنانەت ئەو ئامێرە لەناو عارەبانیش بەکاردێت. (دەف) یان (دەفە)، ئەم ئامێرە لەو دەڤەرەدا تایبەت بوو بە تەکییەکان، بەتایبەتی ڕێبازی قادری لە کاتی زیکر و مەولوودخوێندنەوەدا بەکارهاتووە و بەکاردێت، (نایە-نای) ئەم ئامێرەش لەگەڵ حەیران گوتندا زۆر بەکارهاتووە، (شمشاڵ-شمشار) یەکێکە لە ئامێرە ڕەسەنە هەرە کۆنەکانی دەڤەرەکە و کوردستان، لە مادەیەکی فافۆن یا ئاسن دروست دەکرێت، نەزم و ئاوازێکی زۆر خۆشی هەیە، لە شمشاڵ ژەنە بەناوبانگەکانی ئەو دەڤەرە (عەبدوڵلا) ناوێک بووە، کە بە (عەولا جریە) ناسرا بوو، بە گوێرەی قسەی ئەو کەسانەی، کە دیویانە و گوێیان لە ئاواز و دەنگی شمشاڵەکەی بووە و ئەوەی باسی لێوە دەکەن، چی لە (قالە مەڕەی موکریان) کەمتر نەبووە، هەردەم شمشاڵەکەی لەبەر پشدێنی بووە، هەرکاتێ ئارەزووی کردبێ شمشاڵەکەی لەبەر پژدێنی دەرێناوە و لێیداوە (بلوور) یان (بلوێر) لە باکووری کوردستان و دەڤەری دزەییاتی دەشتی هەولێرێ (بلوور)ی پێدەڵێن، لەناو کوردەکانی تورکمانستان (بلیر) ی پێدەڵێن، ئەمەش لەو دەڤەرەدا هەر لە قامیشی گەورە و ئەستوور دروست دەکرێ، بەڵام لە دەڤەری سەرحەدی باکووری کوردستاندا لە داری گوێز دروست دەکرێت، ئەمەش بە زۆری لە دوادوا و کۆتایی هاتنی شایی و هەڵپەڕکێ بەکاردێت، لە بلوورڤانەکانی ئەو دەڤەرە خوالێخۆشبوو (مام دێوانە شاکر)ی (باوکی ئەبو زێد) بوو، لە زوڕنا ژەنەکانی دەشتی هەولێر لەوانە خوالێخۆشبوو حەمەد مەندۆ (١٩٠٠-١٩٥٩) بوو، لە سالی ١٩٠٠ لە گوندی (حەسارۆک) لە دایک بووە، ئەو پیاوە زوڕنا ژەنێکی بلیمەت و کارامە بووە، لاوکیشی دەچڕی، دەگێڕنەوە دەڵێن توانیویەتی زوڕنا بە کەپووی لێبدا، سەید کەریم ناسراوە بە (سەیدە کۆرە) خەڵکی ناوچەی بەڕانەتی بوود (سەیدە کۆرە)ی باوکی سەید کەریم بە ڕەسەن خەڵکی گوندی (دارەبەن)ی ناوچەی بەڕانەتی باکووری شاری هەولێرە، حەیرانبێژ و زوڕنا و شمشاڵ و بلووری باش لێداوە، هەر تەنیا (سەید کەریم)ی هەبووە لە شاری هەولێر و دەوروبەری بەناوبانگ و ناسراو بوو. حەمە سوور (حەمە سۆر) ئەو پیاوە ئەو هەموو ئامێرە فووکراوانەی وەکو زوڕنا، شمشاڵ، نای، بلوور، دووزەلە، بە باشی لێدەدا. هەرچەندە زوڕنای لێدەدا و چاوەش بوو، بەڵام هەتا بڵێی پیاوێکی مەند و لەسەرەخۆ و بە ئەدەب و پیاوانە بوو، لە سالانی حەفتاکان لە گەڕەکی سەیداوەی هەولێر مالیان نزیک مالمان بوو، لە سالانی نەوەدەکاندا وابزانم سالی ١٩٩٢-١٩٩٣ کۆچی دوایی کردووە، مام حەمە سوور زاوای (سەعدی نادر چاوەشی) بوو، مام سەعدی کاتی خۆی دەهۆڵیشی لێدەدا، هەنووکەش لە ژیاندایە و لە شاری هەولێر نیشتەجێیە، مام دێوانە شاکر باوکی ئەبو زێد، تەمبورڤان هەمیشە دەمدیت بلوێرێکی لەبەر پشدێنەکەی رادەکرد، لە کۆتایی و دوادوا هاتنی شایی و هەڵپەڕکێدا دەستی بۆ بلوورەکەی بەر پشدێنی درێژ دەکرد و بلوورەکەی دەردێنا و بۆ ماوەیەکی کەم بلووری لێدەدا یان گەلەک جاران لە چایخانان، بەتایبەتی لە چایخانەی حاجی مستیل و (قاوەخانەی عەبۆ) ی بلوورەکەی دەردێنا و بۆ ماوەیەک لێیدەدا. مام برایم چاوەش و خدر مەرجان، باوکی هونەرمەند یەحیا مەرجان لە زوڕنا ژەنەکانی ئەو دەڤەرەن، جاران ئەوەی زوڕنای لێبدایە پێیان دەگوت (چاوەش) لەلای خەڵکی زۆر خۆشەویست نەبوو، بە چاوێکی نزم تەماشا دەکرا، دەیانگوت فلان کەس چاوەشە! لەم بارەیەوە چەند ئیدیۆمێک لە دەشتی هەولێر سەری هەڵداوە، بۆ نموونە دەیانگوت: دەڵێی چاودشە، یا بوویتە چاوەش، یان خۆ چاوەش نی!.

* ئەم بابەتە لە گۆڤاری ئاسۆی فۆلکلۆر ژمارە (٢٨)ی سالی (٢٠٠٧) بلاوبۆتەود.

بلوێر و زوڕنا ژەنەکانی پیرە هەولێرێ

لاڤە محەمەد

ئەگەر کەمێک بۆ رابردووی میللەتەکەمان بگەڕێینەوە و لاپەڕە گەش و پڕشنگدارەکانی هەڵبدەینەوە دەبینین زۆر یادگاری بە تام و چێژی گرتۆتە خۆی، کە هەمیشە بەنەمری ماوەتەوە، یەکێک لەوانەش سازکردنی بەزم و شایی و هەڵپەڕکێی کوردەوارییە، کە بەهۆی دەهۆڵ و زوڕناوە جۆش و خرۆش دراوە و گەورەترین شایی رەشبەڵەکی لێ هاتۆتە بەرهەم. بێگومان دەهۆڵ و زوڕناش وەک دوو ئامێری فۆلکلۆری لەمێژینەی ئەوسا و ئێستاش توانیویەتی رەسەنایەتی خۆی بپارێزێ و هەمیشە لە بەردڵان بێت، هەر بەو بۆنەش دەمانەوێ رۆشناییەکی تەواو بخەینە سەر ئەو زوڕناژەنانەی، کە ساڵانێکی زۆر بەو کارەوە خەریکن و تا بەئەمڕۆ دەگات چەندین ئاهەنگ و هەڵپەڕکێی حەوت شەو و حەوت رۆژیان بەڕێوە بردووە.

زوڕنا ژەنە دیارو بەناوبانگەکان

لەدەشتی کاکی بەکاکی ئەو پیرە هەولێرەدا، گەلێک زوڕناژەنی دیارو بەناوبانگ هەڵکەوتوون، کە بەشانازییەکی زۆرەوە هەموو تەمەنی خۆیان لەگەڵ زوڕناژەنی بەسەر بردووە، هەروەک زوڕناژەنان، سەید کەریمی گوندی گردئارەق و خدر مەرجان و سەمەد مەمەد حەسەنی، ناسراو بە (سەمەدە گۆج) و محەمەد خدر ساڵح و چەندانی دیکە، کە ئێستا زۆربەیان لەژیاندا نەماون و کۆچی دواییان کردووە، بەڵام لەدوای خۆیان ئەو فۆلکلۆرە جوان و رەسەنەیان وەک یادگارییەکی زیندوو بۆ ئێمە جێهێشتووە، کە هەمیشە شانازی پێوە دەکەین.

مام کانەبی زوڕناژەن

ئەو زوڕناژەنەی، کە هەمیشە

لەبەر چاوانە و پتر لە ئاهەنگ و زەماوەندەکاندا ئامادەیی هەیە، مام کانەبی زورناژەنە، بۆیە ئەو بەڕێزە، هەگبەی ئەرشیفی خۆیمان پێشکەش دەکات و بەسەلیقەوە باس و سەربوردەی خۆی لەگەڵ زورناژەنیدا دەگێڕێتەوە. مام کانەبی ئەحمەد عەبدولکەریم لەدایکبووی ساڵی (١٩٤٧)ی گوندی (عەزە)ی سەر بەمەڵبەندارێتی قوشتەپەیەو لەتیردی کەلوڕە، وەک خۆی ڕۆشنایی دەخاتە سەر، هەر لەساڵی (١٩٧٤)وە فێری لێدانی ئامێرە هەواییەکانی وەک دووزەلەو بلوێرو زورنا بووە و لە ژیانی هونەریدا بلوێری بۆ حەیرانبێژان مستەفا خەزنەیی و حوسێن کێشکەیی و چەندان حەیرانبێژی دیکە لێداوە. چونکە سەرەتا کاتێ شوان بووە لەگوندی (دالداغان) خووی بەبلوێر لێدان گرتبوو.

شایی حەوت شەو و حەوت ڕۆژە

مام کانەبی سەبارەت بەو پیشە فۆلکلۆرییە دەڵێ: ئەگەر بەڕاشکاوی باس لەپیشەی زورنا ژەنی بکەین وەک جاران نەماوە، ئێمە ئێستا کەم کەمە بۆ کۆڕی شایی و هەڵپەڕکێ بانگهێشت دەکرێین، بەڵام جاران ئەو کارەی ئێمە هێندە بەرمێن بوو هەر وەبەر ڕانەدەگەیشتین، چونکە ئێمە چەندین جار شایی (٧) شەو و (٧) ڕۆژمان گێڕاوە بێ ئەوەی هەست بەماندوویەتی و شەکەتی بکەین، جگە لەوەی چەوراتییەکی باشیشمان پێ دەبڕا.

شانازییەک بۆ سەید کەریمی زورناژەن

جاران زورناژەنی زۆر باش و بەناوبانگ هەبوون، بەتایبەتی لە دەشتی هەولێر، ئێستا بەشانازییەوە باسیان لێوە دەکەین و یادگارییەکانیان بەتام و چێژەوە دەگێڕینەوە، بەڵام من لەدەشتی هەولێر (سەید کەریم) بە زورناژەنە هەرە باشەکان دادەنێم و تواناو سەلیقەیەکی لەڕادەبەدەری هەبوو بۆ ئەو پیشەیەو تەمەنێکی زۆریشی لەپێناودا بەسەربرد.

دروستکردنی بلوێرو زورنا

سەبارەت بەدروستکردنی زورنا و بلوێرو هەندێک لە ئامێرە هەواییەکانی دیکە، بەڕێزیان گوتی: بلوێر لەکوردستانی خۆمان لەقامیش دروست دەکرێت و شوانەکانی بەر مەڕو ماڵات لەدەشتەکان و لەکاتی لەوەڕاندنی مەڕو ماڵاتدا فوویان تێکردووە و خۆشترین ئاوازی بەجۆش و خرۆشیان پێ چڕیوە، بەڵام زورنا لەشاری موسڵ دەکرێ و وەستای تایبەتی خۆی هەیە، چونکە جیاوازییەکی زۆری لەگەڵ بلوێردا هەیە، لەوێدا نرخی دروستکردنی هەر زورنایەک (٣٠٠- ٤٠٠) دیناری چاپی سویسرییە، کەچی جاران باشترین جۆری زورنایان بە (٧٥- ١٠٠) دینار بۆ دروست دەکردین.

بلوێرەکانی عومەر بەرزنجی

ماوەیەک لەمەوبەر گەنجێکی سوورکەڵەی شاری بەغدا بەناوی (عومەر بەرزنجی) لەچوار دەوری پیرە قەڵاتەکەی هەولێر بلوێری لە قامیش دروست دەکردو بەخەڵکی شارەکەی دەفرۆشتەوە، جگە لەوەی بەدەم ڕێگاوەش خۆشترین ئاوازی بەو بلوێرانە دەچڕی، بەو کارەی خەڵکێکی زۆری لەدەوری خۆی کۆدەکردەوە و ناچاری دەکردن دانەیەکی لێ بکڕن، بەڵام دواتر ئەم بەڕێزە لەبەر چاومان ون بوو، پاشان وام بەرگوێ کەوت، کە لەلایەن ڕژێمی ئەوسای بەعس تیرۆر کراوە، چونکە ئاوازی بەجۆش و خرۆشی پێشکەش بە خەڵکی شاری هەولێر دەکرد.

ئەبوبەکری بلوێرفرۆش

هەر لەهەمان شوێن مرۆڤێکی کورتە باڵای قەڵەوی چوارشانە بەناوی (ئەبوبەکر محەمەد ئەمین ئەحمەد مەخمووری) خەریکی فرۆشتنی سەرجەم ئامێرە هەواییەکانی وەک باڵەبان و بلوێرو شمشاڵ و نایی و فلووت و دووزەلەیە، بۆیە ئەویش لەبارەی ئەو ئامێرە فۆلکلۆرییە ڕەسەنانە گوتی: من هەر لە ساڵی (١٩٨٩)وە خەریکی دروستکردنی ئەو ئامێرانەم لە قامیش و کانزا و حەیزەران، من هەر لەمنداڵییەوە حەزم بەو ئامێرانە دەکردو ئێستا دەزانم هەموویان بژەنم، سەبارەت بەنرخەکانیش لەنێوان (٥) هەزار و (١٠) هەزار و (١٥) هەزار دینار دایە، ئەوانەی ئەو ئامێرە ڕەسانانەمان لێ دەکڕن زۆربەیان خەڵکی شارەکەی خۆمانن و ئەوانەن کە بەسەردان لە هەندەرانەوە دێنەوە کوردستان، ئیدی بەدیاری لەگەڵ خۆیاندا دەیبەنەوە، دواجار حەزدەکەم ئاماژە بەوەش بکەم، کە من بۆ نزیکبوونەوە لەو ئامێرانە زۆر سوودم لە بەڕێز (عەزیز خەڵەکانی) بینیوە.

ئەم بابەتە لە گۆڤاری (ئاسۆی فۆلکلۆر) ژمارە (١٣) ٥ ٢٠٠٥، بڵاوبۆتەوە.

لە تەواشیحەوە تا ئەگلەنجە

فوئاد عەلی رەشید خۆشناو

شێوە و شێوازەکانی بنەڕەتی بەهاکان لە رووی لێکۆڵینەوە کە دێنە بەر باس، بە پێی رەگ داکوتانی چەندین ساڵەیان لە رووی کەلتوور و ئەنترۆپۆلۆژی لێکۆڵینەوەی کۆمەڵگا دەبنە ناسنامەی کۆمەڵگا.

لەبەر تیشکی ئەو راستییەدا کە بەهای (کەلتوور- مێژوو- ئەتنوگرافیا- بلیمەت - سۆفیایەتی) لە کەوڵ و ناو هێک و پرووسکی مێژووی هەولێری ئەم بنچینانە هەردەم دەژێنەوە، سەردەم بە سەردەم و سات بە سات و پێ بە پێ خۆ داوێنە بەر توێژینەوە و لێکۆڵینەوە.

بەهەمان شێوە ئەگەر سەرئەنجامی ترسناکی ئەم رووکارە بەرەواژ بکەینەوە، کە گرنگی بە ئەتنوگرافیا و فەلسەفەی تایبەتی سروشتی نەدا یا شوورەی پاراستنی بۆ شوون چن نەکرێ، لێرە دەستووری زمان و مێژوو پەیڕەوی ناکات و دەرگا دەکەوێتە سەرپشت و نارەسەنایەتی و بە دیۆمەرەسەن دەم لە شەقارەکانی برینی رەسەنایەتی دەنێت و دەبێتە ماڵ کاولی رەسەن.

ئەمە راستییەکی ئاشکرایە زۆربەی نەتەوەکان لەو باوەڕەدان چیلکە پووشێکی لە بنمیچی سواندەی بەرهەیوانی مێژووەوە بەربێتەوە قەومانێکە لە کەلتوور و کەلتووری نەتەوە دەقەومێ. یەکێک لەو سۆنگە و چێهرە پاک و تەمیزانەی، کە دێنەوە بەرباد و یادکردنەوەی داڕێژینەی رێژنەوەی بە تەخمیس کردن و خۆداوێتە بەرچاو و شعوران، "ئەبولبەرەکات ئەلموبارەک کوڕی ئەبولفەتح ئەحمەد کوڕی ئەلموبارەک کوڕی مەوهوبی لەخمیی"ە. نازناوی "شەرەفودین"ە و بە "ئیبنولمستەوفی ئەربیلی" بەناوبانگە. پیاوێکی باش و خاوەن چاکە و گران و بێ فیز بوو. لە نیوەی مانگی شەوالی سالی (٥٦٤ک تەمووزی ١١٧٠ی ز) لە قەڵاتی هەولێرێ هاتۆتە جیهان، واتە پاش کۆچی دوایی زەینودین عەلی کوچک، کە دامەزرێنەری ئەتابەگییەکەی هەولێرێ و باوکی ئەلمەلیک ئەلموعەزەم موزەفەرەدین گۆگبۆری بووە، ئیبنولمستەوفی وەزارەتی هەولێرێی لە دەست بووە.

شارەزایی و رۆشنبیری ئیبنولمستەوفی واقیعی ئەو سەردەمەی هەولێر و ئیسلامی شێتگیر کردووە، واتە ئەو سەردەم دەزگای رۆشنبیری هەولێر هەموو شێوە و شێوازەکانی زانستێکی عەرەبی و ئیسلامی تێدا زەنە کردووە. چونکە ئەو شارە لەو سەردەمەدا ببوو بە کان و موئەسەساتێکی رژێنە تیشکی زانست، بەوەش گەواهیدارە، کە دەزگا و قوتابخانەی خوێندن و فێرکردنی زۆری تێدا بووە. لە قەڵاتی چوار قوتابخانە و چوار خانەقا و بنکەیەکی حەدیسیشی لێ بووە. دوا بەدوای ئەوەش لە مزگەوتەکانیدا حوجرەی فێرکردن هەبووە. ئەو خاوەن قەڵەم و زانایانەش، کە بۆ هەولێرێ هاتوون، بە تەواوی ئیبنولمستەوفی سەرنجی بۆ خۆی راکێشاون. زانا و مێژوونووس و شارەزا لە هەموو لایەکەوە هاتوونەتە هەولێرێ. ئیبنولمستەوفی کاریگەرییەکی زۆری بەسەروانەوە هەبووە. رادەی پەرۆشی لەوانەوە کاری تێ کردوون، ئیبنولوستەوفی نەیهێشتووە ناویان کوێربێتەوە لە سەرچاوەکانی خۆی باسی کردوون. لەو سەردەمەی (هونەری قورئان خوێندن و تیلاوە و تەواشیح) بۆ یەکەم جار سەری

هەڵداوە. وەکو زانای ئایینی گەورە ــ "یونس کوڕی سەعید کوڕی عیسا" پێیدا هەڵداوە-ئەو هونەرە لە ڕووی شارستانیەت و کەلتوورەوە پێشی شوێنەکانی دیکە پەیدابووە و گەشەی کردووە: وەکو "یەلمان کوڕی کەیلوک کوڕی عوسمانی هەولێری و محەممەد کوڕی یونس کوڕی ئەبولبەرەکاتی موسڵی و محەممەد کوڕی مەککی کوڕی عەبدوڵلای هەولێری و محەممەد کوڕی ئەلحوسەین کوڕی ئەبوبەکری موسڵی و محەممەد کوڕی محەممەد کوڕی ئەلموبارەک کوڕی جبریلی هەولێری و یەعقوب کوڕی نەسر کوڕی یەعقوبی بەغدادی ئەلدارقزی" و ئەوەتا "زەکیەدین عەبدولعەزیم کوڕی عەبدولقەوی" کە بە "ئەلمونزیری"ی ناسراوە و ساڵی (٦٥٦ک/ ١٢٥٨ز) کۆچی دوایی کردووە، بە زانا و نووسەرێکی گەورەی ئەوکاتە ناسراوە. دەڵێت: ئیجازە (بەڵگەنامە)ی لەو زانا گەورەیەی هەولێری (ئیبنولموستەوفی) وەرگرتووە. ئیبن خەلەکانیش دەگێڕێتەوە لە گوتەکەی (ئەلمونزیری) دەچێت: دەفەرموێ: زۆرم گوێ بۆ شل کردووە و زۆرم لێ بیست. گەلێکیشم لەو فەرمایش و گێڕانەوە و خوێندنەوانەی بیستووە، کە بۆ ئەو زانا و شێخانەی خوێندۆتەوە، کە لە هەندەرانەوە هاتوونەتە خزمەتی، کە (ئەلمونزیریش) کە باسی ئیبنولموستەوفی مامۆستای دەکات، بە "شێخی زۆر بەڕێز و پیاوچاک و پیرۆزی کوڕی شێخی زۆر بەڕێز" ناوی دەبات. بە نووسینی "د. موحسین محەممەد حوسێن" ئەوانە زانا و تەواشیحی دینی و فێرگەی بەردەستی ئەو زانا و بلیمەتە هۆشیاردن. هەر هەموویان باسی مەردایەتی و ڕێز و میوان نەوازی و قودرەتی سەخاوەتی دەکەن و پێیان هەڵداوە.

لە هەولێری، جاران وەها دەبوو لەسەروبەری هاویندا یا لە مانگی ئاب، کە مانگی گەرم و گڕوسۆی سروشت دەهات، لە ئێوارانی بەرەو ڕۆژئاوا بوون، لە دەمە دەمی تاریکی و مەغریبدا لەسەر قەڵاتێ سەربانەکان هەموویان گۆسکە و جەڕەیان پڕ لە ئاو دادەنا. سەرولوولەی زارکی گۆسکەکانیان بە توولەیێکی تەنک دەبەست و گرێ دەدا تا مێشوولە و زیندەوەری چووکە نەچێتە ناوییەوە. کە مرۆ لە دووردودی قەڵاتێ تەماشای دەکرد جوان و سەرنج ڕاکێش بوو.

دوو پیاوی دوورە گوندی هەولێرێ، شەوێ لەم شارە دەمێننەوە و ناتوانن بگەنەوە گوندی. بەڕێکەوت لە قەڵاتێ، لە ماڵە ناسیاوێک دەمێننەوە. ئێوارێ دەچنە سەربانی تەماشای خواردوە و خوار ژێری قەڵاتێ دەکەن و دادەنیشن لە ئاوێ گۆسکە دەخۆنەوە. سارد و سازگار و شیرین و بەتام دەبێ. یەکیان دەڵێ تەوهو تەوهو... ئەوانیش پێشتر لە گوندی بەرگوێیان کەوتووە، ئاوی گۆسکانی قەڵاتێ ئەگەر زۆری لێ بخۆیەوە سەرخۆش دەبی. یەکێکیان لە بیر و دڵ رادەچێ، تووشی دڵەڕاوکێ و ڕەجاڵی بێ ئەسڵ و ئەساس دەبێ و تووشی غەنیمە و دڵ ڕۆیشتێ و سەوادی بێ هۆشی دەچێ، وا دەزانی ئەو ئاوە هەروایە خۆی سەرخۆش دەکا و وا دەزانی سەرخۆش بووە. دەڵێتە هاوڕێکەی کوڕە فلان، لە ئاوی گۆسکەی هەرام زۆر نەخۆیەوە! لەزگە من سەرخۆش دەبم! خانەخوێش ئاگای لەو سەین و بەینە دەبێ. تێر تێر پێدەکەنێ و دڵ نەوازیان دەکا و دەڵێ: کوڕە وانییە هەی کاڵفامینە ئەوە خەیاڵە.

ئەو شێوە تەرز و شێوازە هونەرییەی (تەواشیحی و تیلاوە هونەرییەی قورئان و سەڵاوات کردن و مەولوود) دەگەڕێتەوە سەردەوی ئەو سەردەمە لە مێژووی هەولێر. لەبارەی دینداری و خواناسی و (هونەری تەواشیحی) لە قالبی گۆرانی و مەقامات و مەوالات گوتن قوتبێک بووە. ئەم سەرگوزشتەیە دەستاو دەست دێ و دەماودەم هاتووە و بە عادەتی ئەدەبیاتی زادە و تەخمیسی هەولێری دێ و دەگێڕدرێتەوە. دوای ئەو مێژووە بە چەندان ساڵ، لە هەندێک شوێنان پەیدابووە و یەکەم تنۆک، کە ڕژابێ لە هەولێرێ بووە.

دێینەوە بەر سەروبەری یەخەگیری سەردەمانی چلەکان، دەبینین لە چەند سەرچاوە و نووسیناندا باسی ژیان و سەربردەی کەڵە پیاوی مێژوویی مەلا فەندی هەولێرێ دەکرێ. ئەو قسە و ڕەفتاری لە مەلا فەندی دەنووسرێت و دەگێڕنەوە شەوق و حەنینی زێدە ڕۆناهی هونەریانەی مەلا فەندی شەوقێکی نوور بووە لە ئەسنافی هەولێر و هەولێریان.... مەلا فەندی دانیشتووی گوندی باداوان بووە، کە باداوان ئێستا گەڕەکێکە لە شاری هەولێرێ، مەلا فەندی گوتی

ئاوی باداوان ئاخۆم ئەگەر ئاوی حەوزی مزگەوتی قەلاتێ نەبێ.
دەیانگێڕایەوە. کابرایەک بەخۆ و گوێدرێژەکەی لە هەردوولای تێرکی سەرپشتی گوێدرێژەکە هەرلا و دوو جەرەی تێوە دەکرد و دەچوو بەسەر دەکەت، لە قەلاتێ ئاوی لە حەوزی مزگەوتی قەلاتێ دێنا لە باداوانی بۆ مەلا فەندی دەبرد.

مەلا فەندیش بە عادەتی خۆی ئەو ئاوە نەبا نەیدەخواردەوە، ئاوی ژێر زەوی بە قرچەی هاوینێ گەرم نەدەبوو و هەر فێنک و سارد بوو، بە چلەی زستانێش ئاوی ژێر زەوی سارد نەدەبوو گەرم و خۆش بوو مەگەر مەلیک لە بەغدا بهاتبایە هەولێرێ لای دەدا لای "مەلا فەندی". هەر هەمووو جار دەهاتە لای لە روونکردنەوەی ئەم خاڵە شتێک دەگێڕمەوە لە زاری تەواشیح زانی بەتوانا "وەستا جەلال چەغماغچی" لە وەعز و دانیشتنی ئێوارانی مزگەوتی مەلا فەندی قەلاتێ هێندەی نوێژی هەینی خەڵکی تێدا کۆدەبوونەوە و شتێکی لە شێخ مستەفا دەگێڕێتەوە دەڵێ: لە ئێواران شێخ مستەفا بەدوای دەناردم، منیش تەواشیحی مەقاماتی فارسی و کوردی و تورکی و عەرەبیم بۆ دەگوت.

ئەو تا دەهات خەنیمە دەبوو تنۆک تنۆک فرمێسکی لە چاوان دەهاتە خوارێ. رەنگی دەگۆڕا دەچووە دنیایێکی دیکە، نەشئە بەخش و چاویشی دەبریە چاودکانم، چاوەکانی دەئاڵۆزان زەینی ئاڵۆز دەبوون و لەخۆی ون دەبۆوە و تا دەمەکی نەدەهاتەوە بەرخۆی، کە دەهاتەوە بەرخۆش دەستی لە سینگی دەدا و دەیگوت "جەلال ئەو مەقاماتانە قووتی روحن".

لەرێی گێڕانەوە چەشنی ئەوتۆن لە رۆژ و سات و کۆڕی خۆیاندا روویان داوە، وەک هەناردنی مەلا فەندی بەدوای (سەید مەردان) لە کەرکوکێ، کە مەقام زان و دەنگخۆشی جەزبە و عار گەرمی تەواشیح و دڵ ژەن و ئاگر گرتووی جەزبە و عاری ئاهەنگی تاودان بوو لە مزگەوتی مەلا فەندی لە قەلاتێ. دوایی گوڕ و تاوی بریسکاوەی نوورانی ئاگری شەهابەی هەولێرێ و لە مەقامات و مەوالاتی کوچەک کوچەک رێک دەهاتنە گوتن. ئاگری لە دڵی مرۆ بەردەدا بە بەراورد لەگەڵ چاک وەستایی و مەحلانی و مەقام زانی بەهێز و بە توانای شەهابەی هەولێرێ. جارێکیان دوو برا (سەید ئەمین و سەید ئەحمەد) لە موسڵ دێنە مزگەوتی مەلا فەندی بۆ تەواشیح گۆتن و مەقامات. پێش ئەوان بگەنە مزگەوت: مەلا فەندی - شەهابەی لەناو حەسیر لوول دەدا و دەیشارێتەوە و لە کونجێکی دایدەنێ -کە ئەو دوو برایە دەگەنە جێ و دەبینە گرمە و زرمە و کەف و کۆڤی شریقاندن و هەستانی مەقامات و مەوالات، برا لە برای وەردەگرتەوە. ئەو ژوورە دەکەن بە ئاگر لە بەحری مەوالات. لەناکاو سەدای شەهابە شریخەی لێوە دێنێ و جرتەی دێت لە حەسیر دێتە دەرەوە و دەچریکێنێ، ئەو ناوە دەهەژێنێ. ئەو دوو برایە، سەرسام دەبن و دەڵێن: "ئەوە چییە یا رەبی ئافاتە-تەتەرە-مەغۆلە یا رەبەلعالەمین!" ئەو دەنگە پوورە هەنگەی یەک ئاوی مەجلیسەکەی شڵەژاند. لەبەردەمی شەهابە قەلەبالغی ژوورەکە وەک چڕ و چێوی دارستانی چڕ و تێک قژان، هەموو راست بوونەوە. ئاپۆرەی خەڵک دەپۆنگێتەوە لەگەڵ هەڵکەوتی ناکاودا سەرسام و واقی وڕ دەبن و دەست بە سەلات و تەهلیلە دەکەن و ئاگر لە چاو و دڵی خەڵکەکە هەڵدەستێ و دەگریێن و عەشقەگری جەزبە و قادیراتی شام شکانی دەروونی دەبن.

هەر لەم گروپە دەنگخۆشی وەکو "مەلا نازیم" تەواشیحێکی بە توانا بوو، دەڵێن ئەوکاتەی سەلای دەکێشا لە مزگەوتی مەلا فەندی. لە قەلاتێ مەلا فەندی لە باداوان گوێی لە دەنگی دەبوو.

هەروا هەتا لەو تاقمانە ئەو دەنگە نەخوردیانە وەکو شێخ فەتاح تەواشیح داری مەقام زان بوو: برای قازی رەشادی هەولێرێ بوو. زانا و گەورەی بەناوبانگی هەولێرێ رەشاد موفتی، شیعری تەواشیحی دەنووسی و دەیدا بەو کۆمەڵە مەقامزان و هونەر بە توانایانە. ئەوانیش دەیانکرد بە مەقامات و قۆریاتی چاک و رەچە کاریگەرییەتی ئەرزە شێوازەی هەولێرییان. دوابەدوای ئەو شەبەنگە پوورە هەنگانە، وەکو "حاجی فائیق بازرگان و مام وەلی مۆرهەڵکەن و مام رەفیق" دیوانی باشی دەگوت. "حەسەن خۆجێ" حەیران و قۆریاتی باشی دەگوت، "کەریم سەبرۆکەی کورتاندروو" حەیران و قوریاتی دەگوت. "محەمەد مەلا کەریم بەنا" لە قەلاتێ سەلای دەکێشا هەتا باداوان گوێیان لە دەنگی دەبوو. "وەستا جەلال

چەغماغچی" لە مزگەوتی شێخ مستەفا سەلای دەکێشا دەگەڵ "حاجی جەمیل قاپقاپچی" پێکەوە مەقامات و تەواشیحی بە توانایان دەگوت، لە مزگەوتی قەڵاتێ و مزگەوتی "شێخ مستەفا و مەلا عەلی کەباپچی" لە مزگەوتی شێخ مستەفا سەلای دەکێشا بە عەرەبی و فارسی و کوردی و تورکی. لە رۆژی جەژن ئاکامێکی ئاساییشە. خولاسە بە مەهارەتی جەژنانە دە پازدە گایان دەهێنا لە قەلاتێ، خەلک بێ منەت بەبێ شەرم و دوودڵی حازر دەبوون، ئەو گایانەیان دەکوشتەوە و دەیان بەشییەوە، هەزار شەرەفی هەبوو بەسەر سوود و دارایی و دەستکەوتی بێ غایە و غەرەز.

دەگوێجێ توێژەری سەروەت و بنەگەی سەروەتی میللی بە گوێرەی زانیاری تەخمین کردن لە رۆشنبیری کۆمەڵگا بێنێتەوە سەر پلە و پایەی هەلومەرجی شوێنەوارێک بە زمانی تەکنەلۆژی و ئابووری و ئایینی و رامیاری، بەم تەرزە تێگەیشتنە، بیگەیێنێتە ئاستی بەراوردکاری و ساغکردنەوەی بەرچاو و شیکردنەوەی سروشتی رۆشنبیری ئەو کۆمەڵگایە.

وەک گوتم بە تەنیشت شارەوە لەلای باشوورییەوە باغی گلکەند هەیە، کە بە تاقگە و باغ و دار و بار و باغچەی قشتیلە هەیە، لەلای باکوورەوەش غاباتی چڕ و جوانی بەرامبەر بە نەخۆشخانەی کۆمارییەوە شوێنێکی بە دار و سێبەر و ئاوە. لە هەرەتی کەیف و زەوقی عادەتی رۆژانەی هەولێری دەورووژانە ئەو شوێنانە، بەلام پاشی عەسران ئەهلی خۆش مەشرەبی و گۆرانیبێژان. زۆر جاران ئەو رووداوانە دەبووە هۆی چڕین و تێهەلکردنی دەنگی بە سۆز و گۆرانی بە تاوی دانیشەمەندی چڕ و ئاپۆرە بووی کۆمەڵ کۆمەڵ. خەلک لە جاری وەهادا حیساب بۆ نەناس و ناسیاو ناکا، جەزبەی چڕین و تاوی قۆریات و مەوالات راکێشی رێ گوزەری غەریبەشی دەکرد.

لە هەولێرییانەوە، دەگێرنەوە چەند جار مەلیک لە بەغدا هاتۆتە هەولێر بە تایبەتی داوای گۆرانیبێژی بەناوبانگی هەولێریی کردووە، حەیدەر عەبدورەحمان، کە بە (حەیدەرە کەچەڵ) ناسرابوو، لە هەرەتی ئەو کەیف و زەوقەی مەلیک لە دامەن داروبارەکانی گلکەند، کە لە چاوان و لە شار تۆزێک بزرە. حەیدەری هەرام و بەتوانا دەیدایە بەر بریسک و هۆر و گرمە و زرمەی قۆریات و مەقاماتی پرشە و نەشئەی دەماغ و سری و بێئاگابوون لەخۆ و، بەرەو دنیایێکی دیکەی دەبرد، لێرەدا مەلیک خۆشی شل و کوتی ئەو دەنگە و ئەو مەوالانە دەکرد و ئینجا دەگەڕایەوە بۆ بەغداد.

ئەمە دانیشتنەکانی دەوروبەری شار بوون، شەوانیش بە خەلوەتی عادەتی رۆژانەی ئەهل و زەوقی نەشئە بەخششی هونەری و ئارەزوومەندی مەجلیسی (ئەگلەنجەیی) لە مالان دەکرا.

ئەو شێوازە ئەگلەنجەییە زیاتر تەوەشوحی بە تایبەتمەندییەتی هەولێری دەکرد. لەوانە کەلەمێردی گەورە و دەنگخۆشی بە توانا هەبوون وەکو مشکۆ-حەیدەرە کەچەڵ-شەهابە-پیرداوده کوڕ-محەمەد ئەحمەد ئەربیلی... چەندانی دیکە.

مشکۆی هەولێری بە شۆرەت و ناوی هەولێرییەکی تەواوی پێوە دیار بوو. رەنگی گەنمی و تۆزێک لە بالا هەوراز بوو، لە زۆر وردە هونەرییەکان شارەزابوو... وەک کە یەکەم جار دیتم و چاوم پێکەوت پلنگێکی رێک چاپووک بوو، هەرواش ئەو نرخ مەردانەی لە ریزەکانی کۆمەڵ و خەلکدا هەلدەکەوون، دەسوێن و دەتوێن و دەبرێن و جاری وا بەقەد مردنێک ژیانیان لێ تەنگ دەبێ.

مشکۆ عادەت و ئەدەبیاتێک دەیهەنجنی و لێی نەدەبێوە، ئەویش ئەو ئەگلەنجانە بوو، کە رۆژگار بەسەری دەهێنا لە گەرەک و مالان، زۆرجار تووشی مەشەقەتی و شەڕ و هاودەردی دەبوو، هەر ئەوەبوو مشکۆ نەدەچووە هەندێ گەرەک و کووچە و مالان. لەلایەکی دیکەشەوە ئەو گەرەکانەی لە مەیدانی ناو دەرکردندا ئەو مشەخەتییەی خوێرپلانە لە لۆتی و چەقو وەشێنی و شەقاواتیدا ئەو سەردەم باوی بوو یا گەرەکی شەڕە بەردانێش هەبوو.

لە روونکردنەوەی ئەم تنۆکە باسە شتێک دەگێرمەوە و بەرەو ئەتروحەی شەرە بۆکسانێ و خوێرپلانەی شەقاواتی دەچم. هەرچەندە دەخلمان بەو سیخە کولەی کۆمەڵ نییە، ئەوەکو هەندێک لە پیاوی دڕدۆنگ رکە بگرێ و لێمان بەداوێ وەکا، لەو جۆرە باسانەدا نارەزایی بدرکێنێ. کورد دەڵێ:" ئەو رەز و باغەی لەسەر رێیانە دەستی بۆ درێژ دەکرێ". ئێمەش باسەکە هاتە سەر رێ.

چەندین کەسوکاری (لۆتی) و (چەقووەشێن) و (بۆکس

بۆکسانێ)ی ئەو شارەمان ناسیوە، تۆش بەلای خۆتەوە دەیانبینی و دەیاناسی، هەندێکیان مەردایەتی و ئازایەتی حەریق بوون. دەنێو کۆمەڵدا دەخلمان بەو چلتووک و پووشەن و پووش برنجی سووکەوە نییە، باسی ئەو شەرەف مەردانە دەکەین، کە لەو مەیدانە کۆشاون و ژیاون، خۆ کفریان نەکرد نەبووبان بە لۆتی و شەقاوە، هەزاران هەزار مەردی مەیدانی شەقاواتی و لۆتیاتی و بۆکس و چەقۆ وەشێنی رێز لە خۆنان و شکۆمەردایەتیان لە بیران ناچنەوە.

هەندێک بە مەردی هاتە مەیدانەوە
بە پووش برنجی سەری نایەوە
هەندێک بە پووش برنجی هاتە مەیدانەوە
بە مەردی سەری نایەوە

وەکو ئەوسا شەقاواتی هیچ کامێکیان نەیاندەزانی بیریان بۆ ئەوە نەدەچوو، کە دوای خۆیان ناو و ناتۆرەیان چۆن دەبێ، وەکو:

عەبۆلا سووتای: لەسەر کوردایەتی شەهید بوو.

جەماله رەش: لەسەر کوردایەتی و پێشمەرگایەتی شەهید بوو.

سابیر ساروخ: لەسەر کوردایەتی شەهید بوو.

سامۆ سەرکەستوور: لەسەر کوردایەتی و پێشمەرگایەتی شەهید بوو.

دەگێڕنەوە لە گۆرانیبێژی هەولێری ناسراو بە پیرداوەدە کۆر، رۆژێکیان زۆر قرخ و موفلیس دەبێ. بەرکی کراسەکەی بەلاش پێوەی لکاوە، تا لە بەرکی خۆی توورە دەبێ و دەڵێ: "ئیشتەم ماڵەوەدان ئەوە جێبە یا بەڵای خوایە" جێب واتە گیرفان، بەرک. لە کراسەکەی بەری دایدەدڕێ وا رێک دەکەوێ خوای راستان بەدوایدا دێن بۆ ئاهەنگێکی ئەگلەنجەیی لە گەڕەکی کوورەچییان، وەی وەی لە کوورەچییان هەر هەموویان چەقو و دامیر بۆکس بوون، بەڵام پیرداوەدە کۆر ناچار دەبێ و بێ پارەیە دەگەڵیان دەچێ، ئاهەنگیان بۆ گەرم دەکا و لە دڵیش زۆر دەترسێ، پاش مەقامات و قۆریاتی سەیر دەکا پارەیەکی باش خڕبۆتەوە، هەر بەتاو چنگ لێدەدا و لە گیرفانی شەرواڵی دەکا و دەڵێ تەواو من تازە دەڕۆم، لە کوورەچییەکانیش پێی دەڵێن بۆ دەڕۆی، ئەویش دەڵێ ئێستا چەقۆ و حەربە و دامیر بۆکس لە عاسمانێ گەمە دەکا.

یا تەرزێکی دیکە لە شێوازی (ئاهەنگی سونەتانێ) باوی هەولێرێ بوو، دیمەنێکی گشتی دەوامەداری عادەتی (سونەتانێ) ئەوەبوو، سەری گەیاندە رایەڵکردنی عادەتی منداڵ سونەتکردن لە دوایێ ئاهەنگی سونەتیان بۆ سازدەدا، کە سونەتانێی دوو منداڵی دراوسێکەمان بوو ئەو، دراوسێیەشمان هەولێری رەسەن بوون، دایکیشیان خوشکی حەیدەرە کەچەڵ بوو. حەیدەر عەبدورەحمانی گۆرانیبێژی گەورەی هەولێر بوو. ئەو نزیکییە و خزمایەتییە وای بۆ من رەخساندبوو زۆرینەی زۆری رۆژان بەدوا رۆژان ئەو کۆمەڵە هونەرمەندانە ببینم و ئەو شەوە بۆمن یەکەم جار بوو بەشداری ئەگلەنجەی مشکۆ-هابە-محەمەد ئەربیلی - جەبار ئەحمەد - پیرداوەدە کۆر بم. ئەوسا ئەمن بابولقێ و لە سەرەتاکانی خوێندن و بڕبڕ شتم شی دەکردەوە. بە چاوی سەیر و هونەرییانە تەماشای ئەو مەهارەت ئەگلەنجەییە تایبەتمەندییەی هەولێرم دەکرد، ئەوەندەم بە باشی لەبیرە، کە مشکۆ لەپێش هەموویانەوە بە قۆریاتی شۆڕبۆوە، دوایی دایەوە بەر حەیران و حەیرانێکی مشتاخ و بەلەزەت، لە ریتم گەلی قوڕگەوە ئاگر دەهاتە دەرێ و هەزار حەشاماتی ئەو ئەگلەنجەیەی دەسووتاند. دوابەدوای ئەوە "ئەمام ئەمامە و بابچینە سەرودیس و ئامان سەبری و لێ لێ جەوێ و تۆ مامزی لەپێش رەوێ"، تۆپەڵە پوورە هەنگێک بوو بۆ خۆی، بەزم و رەزمی ئەو ئەگلەنجەیە تا بەرەبەری بەیانی خایاند و گەلێک لە میوان و عەشایر و دەشت و دەوروبەری هەولێرێی تێدا میوان بوو. لە پاشان بەدواوە ئەو ئەگلەنجانە تا دەهات شێوە عادەتی خۆی وەردەگرت، ئەو شێوە تەرزە پۆنگایەوە لەلایەن دەست و قامی گۆرانیبێژانی دیکە و راست و دروستی هێنا. من ئەو دیمەنانەم بە چاکی لەبیرە، واش دەزانم لەو ئەگلەنجانە، کە بۆ ئاهەنگی ژنهێنان و کەیف و زەوقی عادەتی و سونەتانێ و بۆنەی دیکە دەکران.

بەهەمان حاڵ ئەو شێوە دیمەنانە نەخش دارێژی زەین و بیری لە مێژینەن، بۆ ئەوسافی هەولێری و هەولێرییان لەوانە:

قادر زیرەکی کۆچکردوو، رەحمان قوربانی و جەعفەر کوردستانی کۆچکردوو، ئەکرەم غەمبار، ئەوانەش وێنەیان لە ئاوێنەی تەخمینم هەیە.

*

چۆنیەتی سەرهەڵدانی مقامات لە هەولێر

جەلال خدر

ئەگەر ئاوڕێک لەمێژووی لەبن نەهاتووی ئەو شارە دێرینە بدەینەوە، بۆمان دەردەکەوێت، کەوا خوێندنی مەولودی پێغەمبەر بۆ یەکەمین جار لەزەمانی حوکمڕانی سولتان موزەفەرەدین گوگبری لە دەوروبەری ساڵی (١١٢٨-١٢٣٣)ی زایینی سەری هەڵدا وەکو میراتیش تاوەکو ئەمڕۆ بۆ ئەو شارە دێرینە ماوەتەوە، ئەمەش ئەوە دەگەیێنێ کەوا جووڵانەوەیەکی هونەری لەخوێندنی مقامات لەم شارەدا هەبووە، بۆ ئەو مەبەستەش چەندین مقامزان و دەنگخۆش لەشارەکانی، وەکو: (بەغداو بەسراو بوخاراو سەمەرقەندیان) هێناوەو لێرە دەنگیان هەڵێناوەو مقاماتیان لەستایشی پێغەمبەری مەزندا چڕاندووە. نابێ ئەوەشمان لەیاد بچێ، کەوا (بەدرەدین ئەربیلی) ناوێک ٧٥٠ ساڵ بەر لەئەمڕۆ کتێبی (ارجوزە الانغام)ی داناوە، کەتێیدا چەندین مقامی سەرەکی دەستنیشان کردووە. من بەش بەحاڵی خۆم دوای لێکۆڵینەوەیەکی زۆر بۆم دەرکەوت، کە ئەو پیاوە ناوی تەواوی -(ئەبو معالی بەدرەدینی کوڕی محەمەدی کوڕی عەلی کوڕی ئەحمەدی ئەربیلییە. لەساڵی ١٢٨٧ی زایینی لەشاری هەولێر لەدایک بووەو لەساڵی ١٣٢٨ی زایینی کتابی (ارجوزە الانغام)ی داناوە، کە لە (١٠١) دێڕە شیعر پێکهاتووەو مقامە سەرەکییەکانی دەستنیشان کردووەو (مقامی ڕەست)ی بەیەکەم مقام داناوە، وەکو خۆی دەڵێ:

واعلم بان الرست اصل الكل
عنه تفرعت بحكم العقل

هەروەها سێ مقامی تری دەستنیشان کردووە، بەمەش ژمارەی مقامە سەرەکییەکان دەبنە چوار مقام:

دانە اول ماتفرعا... عنه ثلاثة فصارت اربعا
الرست والعراق ثان تابع... وزورکند واصبهان رابع

هەروەها ئەم زاتە یەکەمین کەس بوو توانیویەتی لەو چوار مقامە سەرەکییە چەندین لقی لێ جیا بکاتەوەو ژمارەی مقامەکان بۆ (١٢) مقام پەرە پێبدات:

١- لە مقامی ڕەست: زنگولە و عشاق.
٢- لە مقامی عێراق: یو سەلیک و مایە.
٣- لە مقامی زورکەند: برژەک و ڕەهاوی.
٤- لە ئەسپەهان: توی و حوسینی
کەبەم شێوەی خوارەوە بۆمانی دەستنیشان کردووە:
ثم لكل نغمه فرعان...... تفرعت عن اربع ثمان
عن اول زنگلا عشاق.... بوسليل والمايه والعراق
ثم لثالث بزرك واهوي...... عن اربع نوى ميني
کروري
فصارت الاصول اثني عشرا. واضطربوا في الوضع والذي ارى
هەروەها بەدرەدین ئەربیلی لەم دێڕە شیعرەدا ناوی خۆی هێناوە کە دەڵێ:
صاحبها محمد نجل علي... ناظمها خطيب الاربيلي
لە کۆتایشدا دەڵێ:
وكملت أرجوزة الانغام... والحمد لله علي الامامة..

ئەمەش خۆی لەخۆیدا مایەی سەرنجڕاکێشانە، چونکە شتێکی کەم نییە ٧٠٠ ساڵ بەرلە ئەمرۆ شتێکی وا لە شاری هەولێر رووبدات. ئەمە و بەدرەدین ئەربیلی لە دەوروبەری ساڵی (١٣٥٤) زایینی کۆچی دوایی کردووە و لە شاری بەغدا بەخاک سپێردراوە. ئەو بنەماڵەیەی کە بەبەردەوامی سەرپەرشتی خوێندنەوەی مەولودی پێغەمبەری کرد، ئەویش خانەوادەی (مەلا ئەبو بەکر ئەفەندی) هەولێری (١٧٧٨-١٨٥٥) کە باپیرەی مەلای گچکەی هەولێرە لەپاشان بۆ نەوەکانیان ماوەتەوە تاوەکو دەگاتە مامۆستا ڕەشاد ئەفەندی رەحمەتی.

ئەویش لەو مەیدانەدا دریغی نەکردووە، مەولوودنامەیەکی جوانی بەزمانی کوردی لەساڵی ١٩٥٤ لەستایشی پێغەمبەری مەزندا داناوە. ئەمەو لەلایەکی تریشەوە لەلای هەموو کەسێک روون و ئاشکرایە کەوا مزگەوتی گەورەی قەڵای هەولێر، کە ئەو بنەماڵەیە بۆ ماوەی (٥٠٠) ساڵی ڕەبەق سەرپەرشتیان کردووە، ئەو شوێنەش تەنها جێگای خواپەرستی و خوتبەو نوێژی هەینی و پێنج فەرزەو وەعزدان نەبووە، بەڵکو قوتابخانەیەکی بێ هاوتا لەزانکۆی (ئەزهەرو دیمەشق و بەغداو بەسرا) کەمتر نەبووە. بەسەدەها زاناو مامۆستای ئایینی و مەلای مزگەوت و ئیمام و خەتیبی لە سەرتاسەری کوردستانی پێ گەیاندووە و بنکەیەکی کۆمەڵایەتی و ڕۆشنبیری گەورەی سەردەمی خۆی بووە، هەروەها شوێنی چارەسەرکردنی گیروگرفتی سۆفیگەری و فیقهی تەریقەتی نەقشبەندی و قادری و رفاعی بووە. لەمەیدانی خوێندنی تەرتیل و تەجویدی قورئانی پیرۆزو بانگدان و سەڵا کێشان و خوێندنەوەی مەولوودی پێغەمبەردا بێ هاوتا بووەو مەولوودی پێغەمبەریش لەو کاتەدا دەبوایە مەولوود خوێن لەسەر نەغمەی مقاماتی عێراقی بیخوێنێ و شارەزاییەکی تەواوی لەئوسوولی مقاماتدا هەبوایە ئەوجا دەیتوانی بەشداری بکات. ئەو زانیارییانەی کە بەدەستی ئێمە گەیشتوون لەزمانی شێخ هیدایەتی هەولێری، کە لەساڵی ١٨٢٧ی زایینیدا کاتێک، کە مزگەوتی خانەقای هەولێر نوێ کرایەوە. ئەویش لەسەر فەرمانی حەزرەتی مەولانا خالیدی نەقشبەندی، پێشی ئەوەی روو لەوڵاتی شام بکات هاتۆتە شاری هەولێر فەرمانی دەرکردووە، کە مزگەوتی خانەقا نۆژەن بکرێتەوە. بۆ ئەو مەبەستەش لەشاری کەرکوک بەناوبانگترین مقامزانی سەردەمی خۆی مەلا عەبدولرەحمانی والی (١٧٧٩-١٨٣٠)یان هێناوە بۆ شاری هەولێر لەگەڵ دەیان دەفژەنی ئەو سەردەمە. بەم بۆنەیەوە بەشداری بکات و مقامات لە ستایش و مەدحی پێغەمبەری مەزندا بچڕێ. لەلایەکی تریشەوە کاتێک کە (نەجیب پاشا) والی بەغدا بۆ دامرکاندنەوەی شۆڕش (ڕەسووڵ پاشا) برای پاشای کۆرەی ڕەواندزی لەشاری هەولێر

لەساڵی ١٨٤٩ لەلای مەلا ئەبوبەکرە فەندی (مەلای گچکە) میوان دەبێت لەهەمان کاتیشدا فەرمان دەدات مزگەوتی قەڵای هەولێر نۆژەن بکرێتەوە. لەپاش چاککردنەوەی ئاهەنگێکی گەورەیان لە ستایشی پێغەمبەری مەزندا رازاندۆتەوە بۆ ئەو مەبەستەش مقامزانی بەناوبانگ (رەحمەتوڵلا شەڵتاغی کوردی) (١٧٩١-١٨٧١)یان هێناوە ئاهەنگێکی خۆشی بەدەنگە زوڵاڵەکەیەوە لەگەڵ چەندین مقاماتی عێراقی چڕاندووە. لێرەدا بەم بۆنەوە شاعیری هەولێری بەناوبانگ (حافزی ئەربیلی) لەم پارچە شیعرەدا باسی هاتنی نەجیب پاشای والی بەغدا دەکات و دەڵێ:

بحمدالله خدا لطفي له تنوير ايتدي دنيايي
ايدوب واسع عباد الله أيچون حاجي مصلايي
ابوبكر مدرس اولدي باعث بو مهماته
إفاده ايلدي والي عراقه بو معمايي
قمر طاق و رواقي قصر كسرادن مصلادر
نصيب ايتسن خداروزي جزا فردوس أعلايي
سؤال ايتم مؤرخدن بو معبد خانه نن أصلن
نجيب پاشا موزين ايلدي بو دار تقوايي
جلوب درگاهنة (حافظ) قولتن احسان أميديله
سنا محتاجدر رفع ايله باشندن بو سودايي

لێرەدا پێم خۆش بوو بۆ مێژوو شتێک بگێڕمەوە. ئەوەی لەمەیدانی خوێندنی مقامات لەستایشی پێغەمبەری مەزندا خزمەتێکی گەورەی کردبێ، ئەویش خوالێخۆشبوو (مەلا محەمەد ئەفەندی موفتی) بوو. ناکرێت یادی ئەو زاتە مەزنە فەرامۆش بکرێت. کە زانایەکی پڕ لەعیلم و منەوەر و پیاوێکی ئاینی و خواپەرست بووە و چەندین قوتابی پێگەیاندووە، لەهەمان کاتدا (موفتی) شاری هەولێر بووەو مەرجەعی فتوا و زانست بووە. ئەو زانایە شارەزایەکی تەواوی لەئوسوولی مقاماتدا هەبووە. سەری باش لێ دەردەچوو. هەر دەنگ خۆشێک لە بەردەمی دەنگی هەڵێنابوایە یەکسەر هەڵیدەسەنگاند. مقامزان و دەنگ خۆش لەهەموو لایەکەوە روویان تێ دەکردو بەترسەوە لەبەرامبەری دەنگیان هەڵدەهێنا. بۆ ئەو مەبەستەش ئێمەش وامان بەباش زانی دەرگای حوجرەی ئەو زاتە مەزنە بخەینە سەر پشت با بزانین ئەو دەنگ خۆشانە کێ بوون لەخزمەتی ئەودا دەنگیان هەڵێناوە و بەناوبانگترین کەسایەتی لەو مەیدانەدا:

یەکەم: مامۆستا مەلا عوسمانی مووسڵاوی (١٨٤٢-١٩٢٣) بووە.ئەو بلیمەتە پێشی ئەوەی روو لەشاری ئەستەمبوڵ بکات و بۆ ماوەی دە ساڵ لەخزمەتی سوڵتان عەبدولحەمیددا بمێنێتەوە، هاتۆتە شاری هەولێرو لەلای ئەبوبەکر ئەفەندی (مەلای گچکە) میوان بووە. لەهەمان کاتیشدا دەنگی بۆ وەستا محەمەد ئەفەندی موفتی، هەڵێناوەو چەندین ئوسوولی مقامات و مودشەحات و موناجاتی لەخزمەتی ئەودا خوێندووە ئەوجا ملی رێگای ئەستەمبوڵی گرتۆتە بەر.

دووەم: دەنگ خۆشێکی دیکە هەبووە ناوی (مەلا محەمەدی کوێر) (١٨٧٥-١٩٤١) بووە. ئەو دەنگ خۆشە خەڵکی شاری کەرکوک بووە بە بەردەوامی هاتوچووی شاری هەولێری دەکرد، لە حوجرەی موفتی دەنگی هەڵدەهێناو مقامات و قوریاتی تورکی دەچڕاندو دەنگی زۆر خۆش بووە. شتی زۆری لەسەرە، لە دوایی باسی لێوە دەکەین.

سێیەم: دەنگ خۆشێکی تر هەبووە ناوی (عەلی کاکە) بوو. ئەویش خەڵکی شاری سلێمانی بووە. ئەمەش دەهاتە شاری هەولێر بەستەو مقاماتی رەسەنی کوردی دەگوت و دەخوێند بۆ ماوەی مانگ و نیوێک لەهەولێر دەمایەوە لە دیوەخانی (مەلا ئەفەندی) میوان دەبوو، لەحوجرەی محەمەد ئەفەندیش دەنگی هەڵدەهێنا.

سەبارەت بەو دەنگ خۆشە هەندێک زانیاریم لە هونەرمەندی شاری سلێمانی (مەحمود ئەفەندی) (۹۲۰، سلێمانی) وەرگرتووە، دەڵێ:

عەلی کاکە مەقامزان و دەنگ خۆشی سەردەمی خۆی بووە. لەقوتابخانەی روشدیەی عەسکەری لەزەمانی عوسمانی خوێندوویەتی. ئەو هونەرمەندە دەنگی خۆش و روح سوک بووە، جلی کەوای تاقەو عەبای زەردی شان سورمەی دەخستە سەر شانی و لەگەڵ "یارم پۆتینی لە پێ دەکرد" و سعاتی قوردونی بەزنجیری زیوی لەبەرۆکی دەبەست و دەمانچەی بەقایشی هەڵدەگرت و ئوسوولی مقاماتی باش دەزانی، چونکە ماوەیەکی زۆریش لەشاری بەغدا ژیاوەو دۆستایەتی لەگەڵ (گوبانچی و قوندەرچی و عەلی مەردان)دا هەبووە جگە لەوەش (مەوال و بوزییەش)ی دەزانی و لەمەقاماتی رەسەنی کوردی بێ هاوتا بوو.

چوارەم: دەنگ خۆشێکی تر هەبوو ناوی (مەلا محەمەدی مووسلاوی) بوو. ئەم دەنگ خۆشە قوتابی مەلا عوسمانی مووسلاوی بووە، لەیەکەم رۆژی مانگی رەمەزانی هەموو ساڵێک دەهاتە شاری هەولێرو لەمزگەوتی قەڵای لەلای (موفتی) میوان دەبوو. و لەیەکەم رۆژی جەژنی رەمەزان دەگەرایەوە. ئەم مقامزانە دەنگی خۆش بووە لەهەمان کاتیشدا دەستی زۆر کورت بووە، خەڵکی ئەو شارە زەکات و سەرفترەیان داوەتێ.

پێنجەم: دەنگ خۆشێکی دیکە هەبووە، ئەویش (مەلا کەریمی ساحێب قەران) (۱۸۸٥-۱۹۳۸) بووە بەئەسڵ خەڵکی شاری سابلاغ بووەو بەقەزاو قەدەر کەوتبووە سلێمانی و پیشەی (ناتری حەمام) بووە، چەندین قەوانی لەسەر حیسابی کۆمپانیای (بایزافۆن و ئیدیۆن) تۆمار کردووە. ئەو دەنگ خۆشە عادەتی وابوو بە بەردەوامی دەهاتە شاری هەولێر، لەدیوەخانی محەمەد ئەفەندی موفتی میوان دەبوو لەهەمان کاتیشدا عاشقی دەنگی شەهابەی هەولێری (۱۸۹۱-۱۹۳۹) بووە، هەموو جارێک لەگەڵ عەلی کاکەی دۆستی دەهاتنە دیوەخانی مەلا ئەفەندی، گوێیان بۆ دەنگە ئاسمانی و زوڵاڵەکەی شەهابەی هونەرمەند مقامزانی شاری هەولێر رادەگرت. بیستوومە دەڵێن جارێکیان محەممەد ئەفەندی موفتی سێ دیناری داوەتە مەلا کەریم لەکاتی گەرانەوەی لەشاری کەرکوک پارەکەیان لێ دزیوە، ئەویش بەخەم ساردی گەراوەتەوە سلێمانی.

شەشەم: مقامزان و دەنگ خۆشێکی دیکە هەبووە ئەویش (مەلا تەهای مەلا یاسینی موسلاوی) کەرکوک بووە، هاتوچووی شاری هەولێری دەکرد. مامۆستای قورئاتی تورکی بووە، زۆرجار دەهاتە خزمەتی (محەممەد ئەفەندی موفتی) مەلا تەها چەندین قەوانی تۆمارکراوی لەدوای خۆی بەجێ هێشتووە. سەبارەت بەقەوانەکانی پێم خۆش بوو شتێک لەحەقی ئەو مقامزانە باس بکەم. جارێکیان لەساڵی ۱۹۲٥ لەگەڵ مەلا یاسینی باوکی روو لەشاری بەغدا دەکەن، ئەو کاتە مەلا یاسین تووشی نەخۆشی (تیفۆئید) ببوو. ئەویش پارەی لێ دەبڕێ لەپاشان بەبەر دەرگای کۆمپانیای بایزەفون رەت دەبن، مەلا تەهاش دەپرسێ و پێی دەڵێت: ئەمە شوێنی تۆمارکردنی قەوانە ئەوەی دەنگی تۆمار بکات پارەیەکی چاکی دەست دەکەوێ. ئەویش لەبێ پارەیی ناچار دەبێت دەنگی تۆمار بکات و لەماوەی بیست و چوار سەعاتدا (٤٠) قەوان تۆمار دەکات.. وەکو بیستوومە لەدوای مردنی کوردەکانی لە شارەکاندا دەگەران هەر قەوانێکی باوکیان بەدەست بکەوتایە بەپارەیەکی چاک دەیانکری و دەیانشکاند.

حەوتەم: دەنگ خۆشێکی تر هەبوو ئەویش سەید ئەحمەدی مووسلاوی و لەگەڵ جەماعەتەکەی، کە پێکهاتبوون لە: (مەلا ئەمین و مەلا سەلمان و سەید ئیسماعیلی فەحام) ئەوانیش دەهاتنە شاری هەولێر بە

بۆنەی لەدایکبوونی پێغەمبەری مەزن، بەشدارییان لە مەولود دەکردو میوانی موفتی دەبوون.

هەروەها دەنگ خۆشەکانی شاری هەولێریش وەکو: (سەید مەردان و عەلی کۆرو مەلا نادری سەعاتچی و دەروێش رەمەزانی سولیان و دەروێش مچۆل و مەلا شەریفی مەلا ئیبراهیمی حەنەفی و حاجی عەبدوڵلای دەف ژەن و سەید محیەدین سەید خەنجەرو فەقێ سمایلی پەلکانەو مەلا سالحی دەف ژەن و سەید ئیبراهیمی بەرزنجی و باپخە کۆرو مام رەفیقەی کاردگەمی و هی تریش..)، لەحوجرەی ئەو مامۆستایە دەنگیان هەڵێناوەو مقاماتیان چراندووە، بەڵام مشتەری بەردەوامی ئەو حوجرەیە (شەهابەی) هونەرمەندو دەنگ خۆش بووە. چونکە موفتی لەکاتی خۆیدا بەخێوی کردووە. وەکو دەڵێن مەلا محەمەدی کۆریی کەرکوک زۆر رقی لە شەهابەی دەنگ خۆ دەبووەوە، چونکە دەیزانی پاشەڕۆژێکی گەشی هەیە. لێرەدا شتێکم بەبیر هاتەوە.. مامۆستا یونس عەبدوڵلا حەداد (کە قوتابی سەید مەردانە) جارێکیان لەسەر زمانی مامۆستا (رەشادئەفەندی رەحمەتی) بۆ من و مەلا نورەدین ئەڵلا وێردی بەقاڵی گێرایەوە گوتی:

رۆژێکیان مەلا محەمەدی کۆر لەشاری کەرکوک بەمیوانی هاتبووە خزمەتی (مەلا محەمەد مەلا فەندی موفتی) باوکم لەخزمەت ئەودا دانیشتبوو ژوورەکەش وا رێک کەوتبوو دوو ژوور لەناویەک بوون، بەشی پێشەوە موفتی خۆی لێ دادەنیشت. بەشی دووەمی شەهاب و مام کەریمی قاوەچی تیا بوون. موفتی داوای مقامێکی (مرمی) کرد ئەویش دەڵێ: قوربان ئەگەر شەهاب لێرە نەبێت ئەوا بۆتانی دەخوێنم، شەهابەش خۆی لەیەکێک لەدەلاقەکانی ژوورەکە دەشارێتەوە. کۆرە مقامێکی (مرمی) تەحریر دەکات و دوایی مەیانەو قەرار ئەوجا تەسلیمی دەکات لەناکاو شەهاب لێی دێتە مەیدان و هەمان مەقامی بەهەمان شێوە، بەڵام لەو خۆشتر دەخوێنێ.

ئێمە لەم باسەماندا هەر چەند باسی (مەلا محەمەد ئەفەندی موفتی) بکەین تەواو نابێت، چونکە ئەو بلیمەتە (کە پێشتر باسم کرد) شارەزایەکی تەواوی لە ئوسوولی مقاماتدا هەبووە.

بۆ ئەو مەبەستە لێرەدا تەنها نموونەیەکی بچووک دەهێنمەوە. جارێکیان ئەو مەلا محەمەدە کۆرەی کە پێشتر ناویان هێنا لەماڵی (ئەحمەد عوسمان) یەکەم متەسەرفی شاری هەولێری (کە برای موفتی بوو)، میوان دەبێ، کە شەو دادێت مقامات لەستایشی پێغەمبەری مەزن لە دیوەخانەی ئەو دەچڕێ و بەفورسەتی زانیبوو چونکە ئەو شەوە (سەید مەردان و شەهابە) لەماڵی مەلا ئەفەندی لەقەسری باداوە میوان بوون، کۆرە بۆ خۆی راست و چەپ بەناو دەکەوێ (موفتییش) لەسەربانی ماڵی خۆیان گوێی لەدەنگی بووە، لەشوێنێکدا هەڵەیەکی گەورە لەئاستی مقاماتدا دەکات. موفتی زۆری پێ ناخۆش دەبێ، ئەو شەوە لەسەر ماڵیان بۆ ماوەیەک هاتوچۆ دەکات و خەو ناچێتە چاوی، مامۆستا رەشاد ئەفەندی کوری، ئەمەی لێ دەبینێ پێی دەڵێ بۆ وا نارەحەت بووی. ئەویش دەڵێ: (هەر لێم گەڕێ تاوەکو سبەینێ چارەسەری ئەو کۆرەیەی دەکەم) بۆ بەیانی زوو دوای نوێژی بانگی دەکات پێی دەڵێ: (کۆرە ئەمشەو ئاگام لێت بوو بەکەیفی خۆت لەناو بەحری مقامات مەلەوانیت دەکرد و ئاگادارم لە قەڵا لە مەقامدا هەڵەیەکی گەورەت کرد نەدەبوایە ئەو مقامە تێک بدەیت).. ئەویش وەڵام دەداتەوە، دەڵێ: (مامۆستا گیان ئەوانەی ئەو شەو گوێیان بۆ دەنگی من شل کردبوو هیچیان فریان بەسەر مقاماتەوە نەبووە. مقام گوتن و گوێز ژماردن لەلای ئەوان وەک یەک وایە، بۆیە منیش بەکەیفی خۆم راست و چەپ بەناو کەوتبووم. ئەگەر زاتێکی وەکو جەنابت لەو مەجلیسەدا ئامادە بوایە منیش وام نەدەکرد).

هونەری قۆریات لە هەولێر

دیار

هەر نەتەوەیەک لەگەڵ دروستبوونیدا کۆمەڵێ داب و نەریت و مۆرکی تایبەتی بە خۆیەوە هەڵدەگرێت، هەر ئەوانەش دوای چەند ساڵ دەیلستەوە و دەبنە ناسنامەی ئەو گەلە.

هونەر یەکێکە لەو بوارانەی، کە گەلێک لە گەلێکی دیکە جیا دەکاتەوە، گەلان هونەری خۆیان پەرە پێدەدەن و رکابەری گەلانی دیکەی پێ دەکەن.

تورکمانەکانیش هەروەکو هەر گەلێکی دیکەی دێرین، خاوەن چەندان کولتووری مێژوویی خۆیانن، یەکێ لەو کولتووره پیرۆز و زێڕینانەش، کە ساڵەهای ساڵە لەنێو تورکمانەکان باوە، هونەری (قۆریات) گوتنە، نکۆڵی لەوە ناکرێت، کە هەرکاتێ گوێ بیستی (قۆریات) دەبین روخساری تورکمانە دێرینەکان و مێژووی ئەوان و هەموو دیمەنە جوانەکانی تر دێنەوە بەرچاو، چونکە دەکرێ بڵێین ئەوان خاوەنی ئەو هونەرە فراوانە و بەرزەن، کە لەوانەیە گەلانی دیکەش پەنایان بۆ بردبێت.

بەڵام کەسێک هەقی تەواو بەو هونەرە نادات، تورکمانەکان خۆیان نەبن، کەڵەپیاوانی ئەو بوارەش دیار و بەرچاو بوون، هەمیشە ببوونە قوتابخانەیەک بۆ پێگەیاندنی نەوەیەکی نوێ، بۆ ئەوەی ئەو هونەرە (قۆریات) نەوەک هەر بمێنێتەوە بە باڵای بەرزی جارانی خۆی، بەڵکو پەرەی زیاتری پێ بدرێت، لەوانەیە لەسەردەمی ئەمڕۆدا لەگەڵ گۆڕانی جیهان بەرەو جیهانێکی پێشکەوتووتر لە هەموو بوارەکان و لەتەک ئەمانیشدا بواری گۆرانی و مۆسیقا لە تەکنیک و تۆمارکردندا، گۆڕانێک بەسەر گۆرانی و مۆسیقای ئێمەشدا هاتبێت، بەڵام لەگەڵ ئەوەشدا بەرهەم و هونەرە مێژووییەکان هەروەکو جاوان پارێزراون، بگرە ئەمڕۆ زۆر لە رۆژانی دیکەش چێژی لێ وەردەگیرێت.

چونکە رۆژانێک هەر ئەو بەرهەمانە پێشکەش دەکران، کەچی ئەمڕۆ زۆر لە سیما و روخساری گۆرانی و بەرهەمە هونەرییەکان شێوێندراون بۆیە گوێگرتن لەو بەرهەمە کۆنینانە چێژێکی تایبەتی خۆی هەیە.

(قۆریات) ئەو هونەرە فراوانەیە کە زۆر لە شارەزا و پسپۆڕانی گۆرانی و مۆسیقا لێکۆڵینەوەی وردیان لەسەری ئەنجامداوە لە هەموو ڕووە جۆربەجۆرەکانی زۆر لەو قوتابییە هونەردۆستانەی، کە لە بەشی مۆسیقای پەیمانگای هونەرە جوانەکان خەریکی خۆپێگەیاندنن، لە دوا قۆناغی پەیمانگادا و لە ساڵی بەر لە دەرچوونیان، لێکۆڵینەوەی فراوان لەسەر هونەری (قۆریات) دەکەن، بێگومان ئەوەش بایەخێکی تایبەتی هەموو لایەکە بەو هونەرە، ئەو بایەخە فراوانەش رەنگدانەوەی گرنگی هونەرەکەیە، لەوانەیە (قۆریات) نەک هەر لە هەولێر باو بێت، بەڵکو (قۆریات) لە هەموو ئەو شوێنانە باوە، کە گەلی تورکمان رەگی خۆیان تێدا کوتاوە و بەشێکن لە مێژوو و کولتوور و ژیاوی ئەو خاک و وڵاتە.

کورتەیەکی قۆریات

ئەوانەی ئەوەی پێشڕەوانی هونەری (قۆریات)ن دەڵێن: قۆریات لە کەرکووک سەری هەڵداوە، دوای ئەوە لە (موسڵ) گەشایەوە و پاشان گەیشتە بەغدا و بە نۆتەکانی مۆسیقا زیاتر گەشایەوە، ئینجا هونەرەکە گەیشتۆتە هەولێر، لەوێشەوە بەرەو تەلەعفەر و پاشان بڵاوبوونەوەی بە گەلێ ناوچەی جیاجیا، بەڵام کەرکووک باوەشی دایکایەتی ئەو هونەرەیە. هەر لە ساڵانی (١٩٢٠) گۆرانیبێژە دیارەکانی ئەوسا بەرهەمەکانیان لەسەر (قیرقەوان) تۆمار کرد، یەکێ لەو گۆرانیبێژە دیارانەش، کە رۆڵێکی گەلێ بەرچاو و دیاری هەبوو لەم بوارە (مشکۆ)ی خوالێخۆشبوو بوو، لەگەڵ (عوسمان تەپلی باش و محەمەد جول بوتی و محەمەد جل بۆین)، هەر لەو ساڵانەش مامۆستای مەقاماتی کوردی، خوالێخۆشبوو (عەلی مەردان) لە رادیۆی کوردی بەغدا، هاوکاری ئەو هونەرمەندانەی دەکرد بۆ تۆمارکردنی بەهەرمەکانیان، کە گۆرانی تورکی بوو، بۆیە ئەو کاتە هەر بە هاوکاری مامۆستا (عەلی مەردان) چەندین گۆرانی

تورکی لە رادیۆی کوردی بەغدا تۆمارکراون و بلاوکرانەوە.

هەروەکو زۆر لەوانە، کە ئێستا ماون دەڵێن: ئەو کاتەی ساڵ ١٩٢٠ بوو مزگەوتێک لە قەڵای هەولێر هەبووە و کابرایەک لە کەرکووکەوە هاتووە لەو مزگەوتە قورئانی فێری خەڵکەکە کردووە، (مشکۆ)ی خوالێخۆشبووش یەکێک بووە لەوانەی، کە لەسەر دەستی (حاجی فائیق بەزاز) و (سەید مەردان) و (نوورەدین عەسافلی) و (شەهابەدین) شارەزایی لە مەقامات پەیدا کردووە، ئەو هاوڕێیە نزیکانە جۆشی یەکتریان دەدا بۆ ئەوەی پەرە بەو هونەرە بەرزە بدەن، (مشکۆ) لە گەلێ بۆنەو ئاهەنگی جۆربەجۆردا بەشداری کردووە، بگرە گەلێ جاریش لە بۆنەی ئایینی بەشداری کردووە لە تەک (حاجی فائق و حاجی جەمیل قاپقاپچی)، گەلێ جار گۆرانییان بە یەکەوە گوتووە.

دەڵێن: ئەو ساڵانەی خەڵکی لە مزگەوتەکان فێری قورئان خوێندن دەبوون، لەگەڵ ئەوەشدا فێری خەسڵەتەکانی مقاماتی ئەو سوورەتە قورئانییانە دەبوون بە هەموو جۆرەکانی مەقام فێر دەبوون، کەچی ئێستا قورئان خوێن زۆرە، بەڵام مەرج نییە هەموو مەقامەکانی بزانێ و چۆنیەتی مامەڵەکردن لەگەڵ ئەو مەقامە بزانێ، چونکە بۆ نموونە شوێن هەیە بۆ مەقامی گۆرانی، کە دەبێ لە نەهاوەند باز بدرێت بۆ حیجاز، بەمە ئەگەر شارەزایی لەو بوارە نەبێت، ئەوە لە تام و چێژ و تێگەیشتن کەم دەبێتەوە.

(حاجی عەبدوڵلا) دەفژەن و (مەلا سەباح کەرکووکی) ئەو دوو کەڵە پیاوەن، کە دەکرێ ناویان بهێنین، چونکە ساڵانێک بوو بە هۆی خوێندنەوەی مەولود و ئاهەنگی ئایینی، ڕۆڵێکی بەرچاویان بینی لە پێشخستنی بواری (قۆریات) لە هونەری گۆرانی و مۆسیقادا.

ئەو ئامێرە مۆسیقییانەی، کە ئەوان لەو بۆنە ئایینیانەدا بەکاریان دەهێنا، بریتی بوو لە تەپڵ و دەف و جۆرەکانی تری ئیقاع.

لەو ڕۆژانەی قۆریات لە لووتکەی هونەری تورکمانەکاندا بوو لە ساڵانی ١٩٣٠ تا ١٩٤٠ هونەری (قۆریات) و بەستەو گۆرانی تورکمانەکان، بە زۆری لە ئەگلەنجەو ئاهەنگەکانی ماڵاندا دەبیسترا، کەڵەپیاوانی ئەو هونەرە دەچوونە چۆڵاییەکانی شارو سەیرانگاکان و شوێنە ناسراوەکانی وەکو (گردی قالنچاغا) لەوێ کۆدەبوونەوە و دیانکرد بە بەزمی خۆیان لە گۆرانی گوتن و قۆریاتدا، لەو کاتەدا کەڵەپیاوانی ئەو بوارە ڕەدکەوتنە ڕکابەری یەکتر بە گوتنی قۆریات و گۆرانی جۆراوجۆری تورکمانی، دوای ساڵانێک ئەو هونەرە پەرەی سەند و کەوتە نێو کوڕگەڵانی شار و ڕۆژ لە دوای ڕۆژیش پەرەی سەند، بۆ یەکەم جاریش لە ساڵانی (پەنجاکان) سەید کەماڵ ئامێری عودی بۆ ئاهەنگسازی هێنایە شار و دەیژەنی لەگەڵ ئەوەی، کە شارەزاییەکی تەواوی لە ژەنینی ئامێرەکەدا نەبوو: ئەو ساڵانەش ئاهەنگ لە دیوەخانی پیاوە هەبووەکانی شار سازدەکرا و بە قۆریات و گۆرانی تورکمانی گەرم و گوڕ دەکرا.

کەڵە پیاوانی

قۆریات و گۆرانی تورکمانی

لە ساڵانی ١٩٥٩ عەبدولڕەحمان قزلای و چەند گۆرانیبێژێکی دیکە دەهاتنە رادیۆ و تەلەفزیۆنی بەغدا و هەر ئەوانیش کۆمەڵێ مۆسیقاژەنیان لەگەڵ خۆیان دەهێنا بۆ ئەو ئێزگە و خۆشیان لە بەغدا و کەرکووکەوە دەهاتن و بەرهەمەکانی خۆیان تۆماردەکرد، جگە لەوەش لە ماڵی خوشکی (فوئاد عوسمان) لە گەڕەکی سەیداوە، ئەو ئامێرژەن و گۆرانیبێژانە کۆ دەبوونەوە و ئامێری تۆمارکردنیشیان هەر لەوێ دادەناو بەرهەمەکانیان تۆماردەکرد، ئەوکاتە لە یەکێ لە ژوورەکانی ئەو ماڵە مۆسیقاژەن و گۆرانیبێژەکان کارە هونەرییەکانی خۆیان جێبەجێ دەکرد، ئەو گۆرانیبێژانەی ئەوساش (محەمەد ئەحمەد و حاجی فائق و یونس خەتات و جەلال چەخماخچی و تەها بەنا) بوون، کە گۆرانییان تۆمارکرد جگە لە چەندان کەڵەپیاوی دیکەش لەو بوارە.

دوا پەیڤ

ئەوە دڵۆپێک بوو لە دەریایەکی گەورەی هونەری (قۆریات)، چونکە هەرچەندی بنووسی و باسی لێوە بکرێت تەواو نابێت و زیاتر دەهێنێ. هونەر خۆی فراوانە، ئەگەر موڵکی گەلێکیش بوو، ئەوە فراوانتر دەبێت، بۆ ئەوەی مێژوو بسەلمێنرێت، ئەو هونەرە خاوەنی خۆی هەیە و ناسنامەی ئەم گەلەی، ئەوە ئەرکی ئەوانەیە کە لە سەردەمەکاندا ژیاون، یاخود ئەوەی ئەوانەی، کە لە سەردەمەکاندا ژیاون و زۆر لە ڕاستییەکانیان لە باو باپیرانەوە بۆ ماوەتەوە، هەقە ئەوان هەوڵی ون نەبوونی ئەو هونەرە گەورەیە بدەن ئەگەر ئەو هونەرەش ڕووەو نەمان چوو، ئەوە ئەو ئەوە تازەیە گوناهبارە، چونکە پاراستنی ئەرکی ئەمانە، بەڵام بە هەرشێوەیەک بێت ئەو هونەرە و کەڵەپیاوانی هەرگیز ون نابن.

* ئەم بابەتە لە گۆڤاری (بارش) ژمارە (٤) وەرگیراوە.

سینەما لە شاری هەولێر

سەلاح مەزن

سینەما، یان هونەری حەوتەم، چ وەک هونەر یان پیشەسازی و کاڵایەکی بازرگانی، وێڕای بایەخی هونەری و کولتووری، ئامرازێکی کاریگەر و پڕ لە جوانی و داهێنەرانەیە، کە کاریگەری دیاری لەسەر ژیانی تاکی هوشیار و ناهۆشیار، هەروەها لەسەر کۆمەڵگای مرۆڤایەتی بەگشتی دروستکردووە. سینەما لەگەڵ سەرهەڵدانی، شار و شارستانی و پێشوەچوونی زانست، کولتوور و تەکنەلۆژیاوە، گەشاوەتەوە و وەک پێداویستییەکی کولتووری و رۆحی داهێنان و وەرچەرخانی بەخۆوە بینیوە. راستیان گوتووە (هەر نەتەوەیەک رۆمان و شارستانێتی نەبێ، نابێتە خاوەنی سینەما). هەربۆیە لەگەڵ پێشکەوتنی تەکنەلۆژیا و شارستانییێتی مرۆڤایەتییەوە، هونەری حەوتەمیش قۆناغ دوای قۆناغ فۆرم و رواڵەتی پێشکەوتووتری لەگەڵ خۆی هێناوە.

هەر لەو رووەوە (تۆماس ئەدیسۆن)ی زانا و داهێنەری پیشەسازی سینەما دەڵێت: (ئەوەی سینەمای چنگ کەوێ، کاریگەرترین ئامرازی کارکردنە سەر خەڵکی چنگ دەکەوێ).

پیشەسازی سینەما وەک پیشاندان، بەرهەمی شۆڕشی پیشەسازی و پێشکەوتنی تەکنەلۆژیا و داهێنانی زانستییە. لە سەرەتا لە ساڵی ١٨٩٨ لە شاری پاریس و لەلایەن برایانی لومێر دروستکراوە. پاشان پێ بەپێ بەوڵاتانی ئەوروپا، ئەمەریکا و وڵاتانی دیکەی جیهان بڵاوبۆتەوە. بۆ ئەوەی بەرچاو روونییەکمان هەبێت، سەبارەت بە مێژووی پیشاندانی فیلم و دروستکردنی هۆڵەکانی سینەما لە شارەکانی کوردستاندا، لە شاری هەولێریش کە یەکێکە لە شارە کۆنەکانی جیهان، دەکرێ ئاوڕێک لە مێژووی سینەمای تورکیا (ئیمپراتۆریەتی عوسمانی) سینەمای ئێران و عێراق بدەینەوە، چونکە کوردستان لەگەڵێ رووەوە وابەستەگی سیاسی، ئابووری، کۆمەڵایەتی و کارگێڕی راستەوخۆی بەو وڵاتە داگیرکەرانەوە هەیە. بە تایبەتیش لەدوای شەڕی جاڵدێرانەوە، کەوا هەر پێشکەوتن یان دواکەوتن بەسەر ئەو وڵاتانەدا هاتبێ، کاریگەری و رەنگدانەوەی لەسەر گەلی کوردستانیش هەبووە.

بۆیە جێگای پرسیار و

بەدواداچوونە، لەکاتێکدا سینەما لەو وڵاتانەدا، لە سەرەتای سەدەی رابردوودا، وەک پیشاندان و هۆڵی سینەما هەبووە، کەچی لە شارێکی دێرینی وەک هەولێر کە چ لە سەردەمی ئیمپراتۆریەتی عوسمانیدا، یان لەژێر سایەی داگیرکەری عێراقدا، دەبینین لە ناوەراستی سەدەی رابردوودا، سینەما وەک پیشاندان و پاشان دروستکردنی هۆڵی سینەما پەیدا بووە. ئەو نابەرابەری و زوڵم لێکردنە، تەنیا بواری سینەمای نەگرتبووەوە، بەڵکو لە گشت بوارەکانی ژیان و لە پارچەکانی دیکەی کوردستاندا پێرەو کراوە.

بۆ یەکەم جار فیلم لە ئێراندا، لە هاوینی ١٩٠٠ هاتۆتە پیشاندان، لەساڵی ١٩٠٥دا، یەکەمین هۆڵی سینەما لە تاران ئاواکراوە، هەروەها لە ساڵی ١٩٣٤دا، هونەرمەندی بەڕەچەڵەک کورد (عەبدولحوسێن سیند) یەکەمین فیلمی دەنگداری لەسەر ژیانی لورە کوردەکان بەناوی (کچە لور) بەزمانی فارسی لە ستۆدیۆکانی بۆمبای دەرهێناوە.

بۆ یەکەم جار فیلم لە تورکیادا، لەساڵی ١٨٩٨ پیشاندراوە، لەساڵی ١٩٠٨دا یەکەمین هۆڵی سینەما دروستکراوە، لەشاری حەلەبی سووریاش لەساڵی ١٨٩٨ فیلم پیشاندراوە.

لە عێراقیشدا، بۆ یەکەم جار فیلمێکی سادە و بە ئامێری (سینەما توگراف) لە (دار ئەلشیفا) لەشەوی ٢٦ی گەلاوێژی ١٩٠٩ پیشاندراوە. بابەتی فیلمەکان (راوی پڵنگ، گەران بەدوای یاقوتی رەش و وێنەی شەپۆلی دەریا... تاد..).

پاشان هەر لەو شوێنە لە کەرخ یەکەمین سینەما بەناوی (سینەمای بلوکی) لەهەمان ساڵ دادەمەزرێ، لە سەرەتای چلەکانی سەدەی رابردوو، کە هێشتا سینەما لە شارەکانی کوردستان بوونی نەبوو. لەشاری بەغدا (٢٠) هۆڵی سینەما هەبوو.

ئەگەرچی سینەمای ئەلحەمرا لە موسل لەساڵی ١٩٣٦ بەبێ مۆڵەت پێدان دامەزرابوو، تا لە ساڵی ١٩٤٧دا، وەزارەتی کاروباری کۆمەڵایەتی رێگا بەوە دەدات، کە لەشارەکانی دیکەی عێراقدا، مۆڵەت بدرێت بە دامەزراندنی هۆڵی سینەما.

دیارە لە ساڵەکانی سی و چلەکانی سەدەی رابردوو بەدواوە، بەردەوام هۆڵی سینەمای داخراو و هاوین لە بەغدای پایتەخت ئاوا دەکرایەوە، بەڵام ژمارەیەکی زۆری ئەو هۆڵانە بەهۆی سووتان یان وێرانبوون و تێکدانیان لەنێوچوون، ئەوەتانێ لەکۆتایی حەفتاکانی سەدەی رابردوو تەنیا (١٣) هۆڵی سینەما مابوو، هەروەها لە شارێکی وەک موسڵ نزیکەی (١٥) هۆڵی سینەما هەبووە، لە شاری هەولێر (٥) سینەما هەبووە، جگە لە سینەمای هاوینی جوندیان و سەفین کە دواتر ئەمان، ئەو سینەمایانە لە هەولێر هەبوون: سینەمای سەلاحەدین، سینەمای ئەلحەمراء، سینەمای سیروان، سینەمای هاوینە هەواری سەلاحەدین و جوندیان، هەروەها لەکۆتایی هەشتاکانی سەدەی رابردوو سینەمای کریستال کرایەوە، بەڵام بەهۆی رەوشی نالەباری کوردستان زۆربەی سینەماکان بەرەو کزی و لاوازی بگرە داخستن و وێرانبوون هاتن، لەوانەش داخستنی سینەماکانی هاوینی جوندیان و سەفین، هەروەها سینەماکانی هاوینەهەواری سەلاحەدین و جوندیان و سینەماکانی هاوینی سەلاحەدین و حەمراء، هەروەها لەو ساڵانەی دوایی سینەمای کریستاڵ داخراو سینەمای سەلاحەدین بۆ مەبەستی بازرگانی تەخت کرا!! نەدەبوو بەهیچ شێوەیەک لەلایەن بەرێوەبەرایەتی شوێنەوارەکان و وەزارەتی رۆشنبیری هەرێم رێگا بەوە بدرێت یەکەمین سینەمای مێژوویی هەولێر (سینەما سەلاحەدین) تەخت بکرێت. لە شاری سلێمانیدا، (٤) هۆڵی سینەما هەبووە، کە بەم شێوەیە بووە:

سینەمای رەشید، سینەمای دلشاد، سینەمای هەڵەبجە.

لەشاری کەرکوک بزاڤی پیشاندانی فیلم لەرێگای یانەکانی فیلم کە بەهاندانی کۆمپانیا نەوتییە بیانییەکان پشتیوانی دەکرا، لە گەشەسەندن دابووە، ئەوەتانێ لە کۆتایی حەفتاکانی سەدەی رابردوودا، (١٠) هۆڵی سینەما لەشاری کەرکوک هەبووە:

سینەمای سەلاحەدین، سینەمای ئەلعەلەمین، سینەمای ئەتڵەس، سینەمای ئەلحەمراء، سینەمای بێجی، سینەمای قەرەتەپە، سینەمای وەتەنی، سینەمای ئەلخەزراء، سینەمای ئەلجمهوریە، سینەمای سندباد.

*** پیشاندانی فیلم لە شاری هەولێردا....**

بەپشت بەستن بە دیکۆمێنتەکانی سەر زارەکی، دیارە لەسەرەتای چلەکانی سەدەی رابردوودا، فیلمی کورت و بابەتی سادە لە هەندێ جێگای جیا جیای شاری هەولێر، لەسەر دەستی پیاوانی ئایینی، رووناکبیران، مامۆستایانی قوتابخانە و شارەزایانی کشتوکاڵ، هەروەها نووسینگە و گۆڤار و...تاد... لەگۆرەپانەکان، گەرەکەکان، کەنیسەکان، نووسینگەکان، قوتابخانە

و لادێکان فیلم پیشاندراون، وەک: گۆڕەپانی شێخەڵلا، جێگای سینەمای سەلاحەدین، گۆڕەپانی پشت دواناوەندی ئەیوبییەی کچانە، کەنیسەی گەڕەکی عەرەبان، نووسینگە و ماڵەکان...

* ئەو نووسینگە و لایەنانەی خوارەوە رۆڵی بەرچاویان هەبووە. لە ئاشناکردنی چاوی بینەرانی شاری هەولێر، بەجیهانی فیلم و سیحری سینەما لە سەرەتای چلەکانی سەدەی رابردوو، بەر لە دامەزراندنی هۆڵی سینەمای زستانی (داخراو) و سینەمای هاوینی (کراوە)دا:

* نووسینگەی ئەمەریکی کە دەکەوێتە تەنیشت چاپخانەی مەچکۆ جێگای ئوتوچی (مکوی) کە، خاوەنەکەی ناوی (میللەر) بووە و پیاوێکی ئاینپەروەری مەسیحی بووە، لە تارانی پایەتەختی ئێرانەوە بۆ بلاوکردنەوەی ئایینی مەسیحی هاتبووە هەولێر، واتە تەبشیری بووە، جگە لە پیشاندانی فیلم پەرتوکی ئینجیل، بلاوکراوەی ئایینی و گۆڤاری (ئەلمختار)ی بەخۆڕایی دابەش دەکرد، فیلمەکانی لەماڵەوە و هەروەها لە گۆڕەپانی (جێگای سینەمای سەلاحەدین) بۆ بینەران پیشان دەدا، کابرایەکی کوردی یەزیدیش، کە چووبووە سەر ئایینی مەسیحی و ناوی (سادق کوڕ- سادق ئەمەریکی) بوو، هاوکار و یاریدەدەری مستەر میللەر بوو.

*** نووسینگەی** (محل تجاري سكوت)

ئەو نووسینگەیەش کە خاوەنەکەی ناوی (عەبدوڵلا سکوت) بوو، خەڵکی سکوتلەندا بوو، لە تەنیشت چاپخانەی کوردستانی گیوی موکریانی بوو، فیلمەکانی لە گۆڕەپانی سینەمای سەلاحەدین، نزیک شێخەڵلا، جێگای سینەمای ئەلحەمراو لەکاتی شەودا فیلمەکانی بۆ خەڵکی شاری هەولێر پیشانددا.

*** فیلمی فێرکردن لە قوتابخانەکاندا**

فیلمی پەروەردەیی و زانستی بۆ روونکردنەوە و تێگەیاندنی زیاتری قوتابیان لە قوتابخانەکانی ئەوکاتەی هەولێر پیشان دەدران.

*** سینەمای کشتوکاڵی**

ئەو سینەمایە بەشێوەی سینەمای گەڕۆک لە لادێکان و بۆ رێنمایی کشتوکاڵی جوتیاران پیشان دەدرا، لە چل و پەنجاکان و دواتریش بەردەوام بوو.

* سینەمای گەڕۆک وەک ئامرازێکی هۆشیارکردنەوەی خەڵک بۆ مەبەستی سیاسی بەکار هێنراوە، بە تایبەتیش دوای شۆڕشی ١٤ی تەمموزی عێراق و تەنانەت لە قۆناغی جیا جیادا، ئەو سینەمایە لە گۆڕەپان، باخچە و

گەڕەکانی شار و لادێکان گرنگی پێدراوە.

*** بنیاتنانی هۆڵی سینەما لە هەولێر.**

لەسەر مێژووی ساڵی دروستبوونی یەکەمین هۆڵی سینەما لە شاری هەولێر واتە دامەزراندنی (سینەمای سەلاحەدین) بیروڕای جیا جیا هەبووە، بەلام دوای دیدار و گفتوگۆی رۆژنامەوانی و بەدواداچوونی خەمخۆران، ئەوە ساغ بۆتەوە کە سینەمای سەلاحەدین وەک یەکەمین سینەمای شاری هەولێر لە ناوەڕاستی چلەکانی سەدەی رابردوو هاتۆتە بنیاتنان. رووناکبیری کۆچکردوو مامۆستا جەوودەت ئەحمەد ناجی، کە رۆشنبیرێکی پێشەنگی بواری سینەما و ئەدەبی رۆمان و سیاسەت بوو دەڵێت: سینەمای سەلاحەدین لەساڵی ١٩٤٧ دامەزراوە.

بەلام کاک ئەنوەر خۆشناو لە دوکانی کاک بلال بەرگدروو گوتی: لەساڵی ١٩٨٢ لە نیویۆرک بووم، لە دوکانی جوولەکەیەک کە خەڵکی ولاتی مەغریبی عەرەبی بوو، کابرایەکی بەساڵاچووی پێناساندم، کە ناوی (سیون) بوو، (سیون) گوتی: لەساڵی ١٩٤٥دا، هەردوو سینەمای سەلاحەدین لە هەولێر و سیروان لە شاری سلێمانی دامەزراند، سینەمای سەلاحەدین سەرەتا لەساڵی ١٩٤٥ هاوین بووە، پاشان لە پاییزی ١٩٤٦دا، بۆتە زستانی. مامۆستا جەوودەت ئەحمەد ناجی دەیگۆت: لەساڵی ١٩٤٦دا، لە قوتابخانە، گوێم لە گۆرانییەکانی فەرید ئەترشی دەبوو.

هەروەها مامۆستایان جەوودەت ئەحمەد ناجی، ئەنوەر خۆشناو و بیلال

خەیات لەسەر ئەوە هاوڕابوون، کە یەکەمی فیلمەکان (عەنتەر و عەبلە) و (چاپوکلی) پیشان دراوە.

هەروەها لە درێژەی گفتوگۆیەکەمان لەدوکانی (بلال خەیات) لەهاوینی ١٩٩٥ یان ١٩٩٦ بوو، گوتی: (جێگای سینەمای ئەلحەمراء، زەوییەکەی لە بنەڕەتدا، موڵکی تەحسین عەلی پاشای دۆغرەمەچی بووە، لەگەڵ کۆمپانیای (شرکە ئیسماعیل شەریف- شرکە ئەلحەمراء) بەشەریکی رێککەوتن، ئەو کۆمپانیایە لە بەغدا بوو، لەزۆربەی شارەکان سینەمایەکی بەناوی (سینەمای ئەلحەمراء) دامەزراندبوو. بەتایبەتی دوای ئەوەی کەوا لەسالی ١٩٤٧ وەزارەتی کاروباری کۆمەلایەتی رێگەی دا بەوەی کە جگە لە بەغدا لەشارەکانی دیکەش هۆلی سینەما مۆلەتی دامەزراندنیان بدرێتێ، ئەگەرچی (سینەمای ئەلحەمراء) لەشاری موسڵ سالی ١٩٣٦ دامەزرابوو!!

هەر لە دوکانەکەی (بلال خەیات) هەموویان هاوڕابوون لەسەر ئەوەی کە سینەمای ئەلحەمراء لەسالی ١٩٤٦ وەک سینەمایەکی داخراوی زستانی دامەزراوە، پاشان لەسالی ١٩٤٧ شاشەی هاوینیشی دامەزراندووە، کە لەلایەن کابرایەکی بەغدایی ناوی (موسا رەعد) بووە، بەڕێوە چووە هەروەها بەڕێزان (عەبدولرەزاق دوغرەمەچی، رەفعەت توتنچی و کاک هاشم) یەکەمی ئەو کەسانە بوون کە لە سالانی ١٩٤٦ و ١٩٤٩ بلیت (بتاقە)یان فرۆشتووە، یەکەم فیلم کە لەو سینەمایە پیشاندراوە، فیلمی (غرام و ئینتقام)ی یوسف وەهبی بووە. جێگای باسە، کەوا چەندان جار لە دوکانەکەی (بلال خەیات) کەوا ژمارەیەکی بەرچاو لە رووناکبیر و سیاسەتمەداری ناسراوی هەولێر لەوێ دادەنیشتن، منیش لەرێگای ئەندازیار زانا مەلا شەریف کە خوشکەزای کاک بلال بوو، بەو دوکانە ئاشنا بووم، کەوا مامۆستایانی نەمر (سالح حەیدەری)، (ناسر یوسف)، (جەودەت ئەحمەد ناجی) و (حەمید خۆشەوی) یادیان بەخێر، هەروەها بەڕێز (ئەنوەر خۆشناو) سلاوی لێ بێ، لەو دوکانە بابەتی جیا جیای سیاسی، کولتووری و کۆمەلایەتی بەگشتی و شاری هەولێر بە تایبەتی باس دەکران لەوانەش بابەتی سینەما، چونکە نەمران (جەودەت ئەحمەد ناجی و ناسر یوسف) دوو رۆشنبیری شارەزا و زەوق بەرزی سینەما و خوێندنەوەی ئەدەبیات بوون، یادیان بەخێر، هەروەها نەمر (سالح حەیدەری) پیاوێکی پڕ بیرەوەری و هێمن و لەسەرخۆ بوو، کەمتر وا رێکدەکەوت لەگەڵ نەمر (حەمید خۆشەوی) دابنیشم. ئەمجار لەرێگای بەدواداچوونم بۆ هەندێ ئاخافتنی رۆژنامەوانی لەبارەی هەمان بابەت لەژمارە ٢٠٤ی رێکەوتی ١٩٩٦/١/١٤ ئالای ئازادی هەندێ بەڕێز بەو شێوەی خوارەوە، قسە دەکەن:

- بەڕێز عەبدولرەزاق (بەڕێوەبەری سینەمای سەلاحەدین) لە سالی ١٩٩٦: سینەمای سەلاحەدین لەسالی ١٩٤٧ هاوین بوو، پاشان لەسالی ١٩٤٩ هۆلی بۆ دروستکراوە.

-رۆژنامەوان (عومەر فەرهادی): ئەوەی راستی بێت هۆلەکە لە کۆتایی سالی ١٩٤٧ کرابوو، خۆم یەکەم جار چوومە سینەما (مەبەست سینەمای سەلاحەدین) لەژیانم لەگەڵ برا گەورەکەم کە لە ١٩٤٨/٤/٢٩ کۆچی دوایی کرد (یادی بەخێر)، لەدرێژەی قسەکانی دەڵێت: فیلمی (مەمنوع ئەلحوب)م دیت، کە لە نواندنی گۆرانیبێژ (محەمەد عەبدولوەهاب) بوو.

هەروەها بەڕێز عەبدولرەزاق دەڵێت:

سەرەتا کابرایێ هەبوو لە موسڵ، سینەمای هەبوو، ناوی (ناجی عەقراوی) بوو، بەرەچەلەک جوولەکە بوو، زۆرجار سەرپەرشتی سینەمای دەکرد، پاشان کابرا سقوتی جنسیەی کرد، ئێمەش ئامێرەکەمان لێ کڕییەوە، دوای ئەوە یەکێکی تر کاری بە سینەماکە دەکرد، ئەرمەنی بوو، ناوی (سمیات) بوو، (رەنگە ئەو سمیاتە، هەر ئەو (سیون)ە بێت کە بەڕێز ئەنوەر خۆشناو لەسالی ١٩٨٢ لە نیویۆرک چاوی پێی کەوتووە- نووسەر).

- هەروەها بەڕێوەبەری سینەمای سیروان دەڵێت: سینەمای سیروان لەسالی ١٩٦٢ دامەزراوە، یەکەم فیلم (جنگلی) بوو نواندنی (شامی کاپور- فیبجنتی مالا).

- غەفور رەحیم ئەحمەد، پێش سینەمای سەلاحەدین، سینەمای تر نەبووە، بیرم دێت ئەوکات ئینگلیزەکان سینەمای سەفەریان دەهێناو، هەر جارەی لە گەڕەکێ، هەندێ قوماشی سپییان لەدیوار دەدا و، فیلمەکەیان لەسەر پیشان دەدا، ئینجا دوای ئەوە سینەمای سەلاحەدین پەیدا بوو.

- هەر لەو بارەیەوە رۆژنامەوان (عومەر فەرهادی) دەڵێت: ئینگلیزەکان جار جارە سینەمای سەفەریان دەهێنا، فیلمی پروپاگەندەی خۆیان لێ پیشان دەدا. لەبیرمە لە گەڕەکی (تەیراوە) لەپشت قوتابخانەی ئەیوبییە، کە بینایەی لێ دروست نەکرابوو، ئەم جۆرە فیلمانە و فیلمی کارتۆنیان بەخۆڕایی پیشان دەدا.

سەرەتایەک بۆ سینەما لە هەولێر...

ئاشتی عەدۆ

سیحری سینەما و هۆڵەکانی نمایشی فلیم، هەر لە سەرەتاوە جەماوەر و بینەرێکی بەرفراوانی بۆ خۆی راکێشاو هۆڵی سینەماکانی کرد بە شوێنێکی کلتووری و کۆمەلایەتی، شوێنی فێربوون و دنیا دیتن و کات بەسەر بردن.

شاری هەولێریش وەک هەر شارێکی دیکەی جیهان، بێبەش نەبوو لەم رووەوە. هەرچەندە من لە مێژووی دروستبوونی سینەماکانی هەولێر نازانم، بەلام لەوانەیە چەند سینەمایەکی شاری هەولێر بگەرێتەوە بۆ کۆتایی چلەکان یان سەرەتاکانی پەنجایەکان.... هەولێری ئەو سەردەم پڕ بوو لە سینەما.

سینەمای سەفینی هاوینی، جوندیانی هاوینی، سەلاحەدینی هاوینی، سینەمای سیروان و حەمرا و سەلاحەدین و سەرەتای هەشتاکان سینەمای کریستاڵیش زیاد بوو.

کاتی فیلمەکانی سینەما هاوینییەکان، خەڵکانێکی زۆر لە سەربانی ماڵەکانیان تەماشای سینەمای جوندیانیان دەکرد، کە دەکەوتە ئەودیوی سینەمای سیروان.

وەک ئاشکرایە ئەو سەردەم خەڵک تەنها رادیۆی هەبوو بۆ گوێگرتن و کات بەسەربردن... بۆیە فیلمی سینەماکان دوو هەفتەیەک نمایش دەکران. خێزانەکانی شاری هەولێر هەندێ جار دەبوایە سێ رۆژ لەوەو پێش بلیتیان ببڕیبایە بۆ بینینی فیلمێک. خەڵکانێکی زۆری شاری هەولێر دەچوون بۆ سینەما... بۆیە سینەماکان بۆ راکێشانی بینەر بۆ خۆیان پڕوپاگەندە و بانگەشەیان بۆ فیلمەکانی خۆیان بە شێوەیەکی زۆر سینەماییانە دەکرد. دوو کەس

ئەم کارەیان دەکرد، یەکێکیان شریتی فیلمەکەی هەڵدەگرت و ئەویتریان بانگەوازی فیلمەکەی دەکرد، بە شێوەی حەکایەتێکی سەیر و سەمەرە باسی پاڵەوانی فیلمەکەی دەکرد و ناو بازاڕی دەکردە بەشێک لە شانۆی پڕوپاگەندە بۆ فیلمی سینەماکەی خۆی.

لە یادگاری زۆری خەڵکی هەولێر چەند ناوێک هەن، کە ئەم داستانی فیلمانەیان لەناو بازاڕ دەگێڕایەوە... وەک (ئەبو سەباح)ی وێنەگر و رەسوول و مستۆ و چەندانی دیکە.

فیلمەکانی ئەو سەردەمەش زۆربەی عەرەبی و هیندی بوون، دواتریش ئەمریکی و ئیتاڵی بوون... کێ لە بیری نییە فیلمی: دایکی هند، شامی کابوور لە پاریس، گاید، فیلمەکانی سەباح و فەهد بەلان و فەرید ئەترەش و ئەسمەهان و عەبدولوەهاب و عەبدولحەلیم و فەرید شەوقی و.... هەموو فیلمە ئەمریکییەکانی هەرقەل و ماشستی و سپارتاکۆس و رۆستەم و شەمشوون و فیلمە کاوبۆییەکانی رینگۆ و ترنتی و بۆب سپینسەر و جۆلیانۆ جیما و ستیف ریڤز و... زۆرانی دیکە.

ئەو هەموو فیلمانە یادگارییەکی زۆریان هەیە لەلای خەڵک و بەشێکن لە مێژووی سینەمای هیندی و رۆژئاوایی... ئەو سەردەم خەڵکی هەولێر بۆ بینینی ئەم فیلمانە بەشداری ژیانی کۆمەڵایەتی شاری هەولێریان دەکرد و لۆژی سینەماکانیان بە خۆیان و بە منداڵەکانیانەوە پڕ دەکردەوە.

نرخی بلیتیش بە گوێرەی دوور و نزیکی کورسییەکانی بوون لە شاشەی سینەماکە، چل بایی و شەستی و حەفتایی و لۆج... تاد.

ئەو دەم پشووەکیشی لە نیوەی فیلمەکە هەبوو بۆ مەحەللەبی و لەفە خواردن و کۆکا کۆلا خواردنەوە.

لە جەژنەکانیشدا منداڵان دوای جلی تازە و قۆندەرەی تازە هەموو خۆشییەکەیان بینینی فیلمەکان بوو، کە هەر رۆژێ فیلمێک دەگۆڕا و بە چوار کاتی جیاواز نمایش دەکرا. قەڵەباڵغی و خۆشی و چوونە ناو سینەما و زەنگ لێدان و سینەما بەربوون بەشێک بوون لە جەژن، جەژن بەبێ سینەما هەر جەژن نەبوو... دەبوایە یەکەم رۆژیش لە کاتژمێری یەکەم، کە دەی بەیانی بوو کێ بەختی هەبایە یەکەم فیلمی رۆژی جەژنی دەبینی و دوای تەواو بوونی فیلمەکە لە سینەمای سیروان، ملی رێگای سینەمای حەمرای دەگرت بۆ بینینی فیلمێکی دیکە. جەژنە پڕ لە فیلمەکان و پڕ لە گۆرانی حەسەن زیرەک... ئەو رۆژانەی ئەو جەژنانە ئێستا لە یادگاری ئەو نەوەیە، کە ریشی بووە بە ماش و برنج، وەک فیلمێکی سینەمایی بووە بە یادگارییەکی پڕ لە خۆشی تەمەنی منداڵی خۆی، کێ لەفە خۆشەکانی پێش سینەماکانی لە بیر دەچێ. (خاوەنی سینەمای حەمرا... یادی بەخێر)، کە منداڵان هاواریان دەکرد (مەدزە، مەدزە) ئەویش هەزار جوونی دەدا.... گەنجانی ئەوها هەبوون ئەوەندە فیلمی هیندیان دیتبوو فێری زمانی هیندی بووبوون. منداڵانیش لە کۆڵانەکان فیلم فیلمانێیان دەکرد... هەمووان یەک دوو پارچە فیلمی هەرقەل و شامی کابوور و ئاشا پاریخمان هەبوو.

ئەو دەم هەولێر چۆڵتر و کۆمەڵایەتیتر و پڕ ژیان بوو، برادەرێک بۆی گێڕامەوە، گوایە لە جەژنەکان ئەو منداڵانەی، کە بلیتی فیلمەکانیان بە دەست نەدەکەوت یان پارەیان نەدەبوو... لە دەوری گەنجێک کۆ دەبوونەوە و گەنجەکەش داستانی فیلمەکەی بۆ دەگێڕانەوە. کێ فیلمی (غەریبێک لە سوید)ی لە یاد نییە، کە فیلمێکی سێکسی بوو، بەڵام خاوەنی سینەما هەندێکی دەبڕی. ئەو کات کەسێکی کورد لە سوید نەبوو، جا کێ دەڵێ کۆچکردنی ئەو هەموو خەڵکەی کە ئێستا لە سویدە سووچی ئەو فیلمە نەبووبێ، بۆ گاڵتە یان پێکەنین. کە من چوومە دەرەوە بەرەو سوید نا، بەڵکو بەرەو ئیتاڵیا، تازە بناغەی سینەمای کریستاڵیان دادەنا. ئێستاش دوای ئەو ماوە دوور و درێژەی ژیانی ئەورووپام و دیتنی سەدان هۆڵی سینەمایی سەیر و پڕ لە مێژوو، بەڵام لەوەتی گەڕاومەتەوە نە سینەمای کریستاڵم بینیوە و نە چووم بۆ سینەماکانی دیکە، سینەماکان ماون... ڕەحمەت لە گۆڕی سەید مستەفا، بەڵام چ مانێک، سینەماکان پیس و پەلۆخ و کۆن و رووخاو و بێ جەماوەر و بێ بینەر و بێ قەڵەباڵغی. منداڵەکانیش لە جەژنەکانیش بێبەش بوون لە سینەما و جەژنە پڕ لە فیلمەکان.

ئێستا سینەماکانمان (سکرین) فیلمی سێکسی پیشان دەدەن و سینەما دوور کەوتۆتەوە لە لایەنە کۆمەڵایەتییەکەی شاری هەولێر... ئاشکرایە دوای ئەو جەنگانەی کە بەسەر کوردستان و عێراقدا هاتووە، بازرگانی فیلم ناگاتە هەولێر و عێراق، هەرچەندە تەلەفزیۆن و کۆمپیوتەر بینەرێکی زۆر لە سینەما دوور دەخاتەوە.

بەڵام تەلەفزیۆن قەت ناتوانێ سیحری هۆڵی سینەماکان کەم بکاتەوە، چوون بۆ سینەما لایەنێکی کۆمەڵایەتی گرنگی ژیانی ناو شارە... هەر تەنها فیلم دیتن نییە... جا خۆزگە پارێزگای هەولێر یان وەزارەتی رۆشنبیری بتوانن ئەم گیروگرفتەی نەبوونی فیلم و هۆڵی باشی تازە دابین بکەن بۆ خەڵک. هەولێری ئەورۆش هەر هەولێر نییە، بەڵکو پایتەختی کوردستانە، پایتەختیش پێویستی بەو لایەنە کۆمەڵایەتییە هەیە... دەبوایە هەتا ئێستا هیچ نەبوایە بەڕێوەبەرایەتی سینەما یەکێک لەو هۆڵانەی تازە بکردبایەوە و بیکردبا بە (خانووی فیلم) بۆ نمایشکردنی فیلمی هونەری ئەورووپی و جیهانی و کوردی و فارسی باش، بۆ پەرەپێدانی ئاستی رۆشنبیری و کۆمەڵایەتی خەڵکی هەولێر.

ئێستا لە ئەورووپا جۆرێکی تازە پەیدا بووە لە دروستکردنی هۆڵی سینەما، ئەوەش لە یەک شوێندا حەوت یان نۆ هۆڵی سینەما دروست دەکەن و لە یەک کاتدا حەوت فیلم نیشان دەدرێ.... جا بۆ هەولێر بێبەش بێت لەم جۆرە هۆڵانە، کێیە ئەو دەوڵەمەندەی شاری هەولێر، کە بتوانی حەوت هۆڵی سینەمامان بۆ دروست بکات و خەڵکی هەولێر شاد بکاتەوە بە دنیای سیحری هۆڵی تاریکی ناو سینەماکان و باری کۆمەڵایەتی و شارستانییەتی پایتەخت بەرەو پێش بەرێت.

دەوڵەمەندەکانمان هەندەی سەید مستەفای رەحمەتیشیان پێ ناکرێ!!

* ئەم بابەتە لە گۆڤاری مێرگ، ژمارە (٦)، ٢٠٠٥ وەرگیراوە.

سینەماکانی هەولێر

شێرزاد قادر

لە سەرەتای سییەکان، پێش دروستکردنی یەکەمین سینەما لە شاری هەولێر، سینەمای گەڕۆک لە کۆڵانەکانی شاردا فیلمی پروپاگەندەیان بە خەڵکی نیشان دەدا و هەندێ جاریش پێش دەست پێکردنی فیلمەکە بە دەهۆڵ و زوڕنا خەڵکیان ئاگادار دەکردەوە تا زیاتر خەڵک فیلمەکە ببینن بۆ مەبەستی خۆیان، واتە میری ئەوکات و دام و دەزگاکەی و زۆر جاریش بۆ قەزا و ناحیەکان و گوندەکانیش دەچوون.

یەکەمین سینەما لە ساڵی ١٩٤٥ لەلایەن بنەماڵەی یەعقوبییەکان دروست کرا، کە هاوینی بوو و بەفیلمی عەرەبی (یوم سعید) نواندنی (عەبدولوەهاب و ئیلهام سەعید) بوو، پاش ساڵێک زستانییەکەشی دروست کرا و تا ئێستاش هەرماوە، بەڵام هاوینەکەی رووخێنرا و سینەمای دووەم سینەمای حەمرا بوو لەساڵی ١٩٤٦ لەلایەن تەحسین عەلی پاشا، کە ئێستا لە ئەستەمبوڵ دەژی، دروست کرا و بە

فیلمی (سلامە) نواندنی (ام کلثوم) و یەحیا شاهین کرایەوە. زستانییەکە یەکەم جار بوو و دوایی هاوینییەکەشی کرایەوە.

لە لایەن ئیسماعیل یەعقوبی سینەمای جوندیان دروست کرا، کە دەکەوێتە بەرامبەری بەریدی ئێستا و بینایەکەی چەند کۆگایەکی تێدایە و تا ناوەندی شێستەکان مابوو و سینەمای سەفین لە شوێنی پەروەردەی هەولێری ئێستا بوو، لە سەرەتای حەفتاکان کرا بە گازینۆ سەفین، کە خاوەنەکەی یوسف سەبزەچی و کەسانی تر بوون، سینەمای جوندیان و سەفین تەنیا هاوینی بوون و، سینەمای سیروانیش لە شەستەکان دروست کراوە، ئەویش زستانییە.

سینەماکانی هەولێر جاران زۆر فیلمی هیندی و عەرەبی دەهاوێشت و رۆژی یەکەمی فیلمەکە بە خۆڕایی بوو، هەر سینەمایەک پروپاگەندەی بۆ فیلمەکەی دەکرد، وەک دابەشکردنی پارچە کاغەزی رەنگاو رەنگ و تایبەتی بە فیلمەکە، زۆر جاریش لەگەڵ گێڕانی تابلۆی فیلمەکە دەهۆڵ و زوڕنایان لێ دەدا یان بە دەنگێکی بەرز باسی پاڵەوانی فیلمەکەیان دەکرد و فیلمی یەکەمی سینەمای سیروان فیلمێکی هیندی بوو بەناوی (جنگلی).

لە کتێبی هەولێر بە سەرپەرشتی و رێکخستنی تەحسین چیچۆ و شێرزاد قادر، ١٩٨٥ لاپەڕە ١٦٨-١٦٩ وەرگیراوە.

فۆتۆی شەمسی لە هەولێر

ئا: سەلام عەدۆ

زۆربەمان ئەوانەی ئێستا تەمەنمان لە پەنجاکاندایە، یادگاری یەکەم وێنەی (شەمسیمان) واتە (هەتاوی) لە یادە، کە لەسەر کورسییەکی بچووک لە بەردەم پەردەیەکی ڕەش یان سوور یان ڕەشی پڕ بە خاڵی سپی بەرامبەر ئەو کامێرە سندووقە گەورەیە دادەنیشتین و هەناسەمان لەخۆ ڕادەگرت و دواتریش هەڵدەستاینەوە و سەرنجی دەستی فۆتۆگرافەکەمان دەدا و بەبێ ئەوەی بزانین وێنەگرەکە دەستەکانی لەناو سندووقە دارە سیحراوییەکەدا چی دەکات، نەشمان دەزانی ڕووناکی و تاریکی و ڕۆژە هەوراوییەکان چ دەردەسەرییەک بۆ وێنەگرەکان دروست دەکات. کاتێک لەبەر کەمی ڕووناکی لە ڕۆژە هەوراوییەکاندا نەیاندەتوانی وێنەیەکی ساف و ڕوونمان بۆ بەرجەستە بکەن.لە هەولێر ئەوەی بە بیرمان بێت لە سەرەتای ساڵانی حەفتایەکان لە تەنیشت پارێزگای هەولێر، کۆمەڵێک لەو فۆتۆگرافانە بە خۆیان و سندووق و سەتڵێکی ئاو و پەردەکانیانەوە بازاڕێکی

قەشەنگیان پێک هێنا بوو، سەرقاڵی وێنەگرتنی شەمسی بوون، بۆ دەرهێنانی ناسنامە و بڕوانامە و کاروباری میری.ئەو سندووقە سحراوییە ستۆدیۆیەکی تەواوی گەڕۆک بوو، کە وێنەگرەکە دەبووایە شارەزاییەکی باشی هەبێت لە ماددە کیمیاوییەکان و حەساسیەتی وەردەقە و هاوێنەی کامێرا، بێجگە لە بزێوی و سووک جوولانەوە و خێرایی جەستەی وێنەگرەکە خۆی. بێگومان وێنەی هەتاوی عەکسی فیلمی نییە، بەڵکو هەردوو تاقیکردنەوەکە بە نێگەتیڤ و پۆزەتیڤەوە لەسەر کاغەز ئەنجام دەدرێت.

*** مێژوویەکی کورتی فۆتۆگراف**

هاتنە ژوورەوەی ڕووناکی ڕۆژ لە شوێنێکی بچووکەوە بۆ ناو ژوورێک وای دەکرد ئەو شتانەی دەرەوە بەرجەستە بکات لەسەر دیواری ژوورەکە، یان لەسەر پارچە کاغەزێک، کە ئەوەی لە سەدەی چواری پ. ز (ئەرستۆ) ئاماژەی پێ کردووە. دوای ئەوەی ئیتاڵییەکان ناویان نا (ژووری ڕەش)، چونکە ڕووناکی گواستنەوەی شتەکانی هەیە، بێگومان یاسای سروشتی حوکمڕانی هونەری فۆتۆگراف دەکات. بێجگە لەوەی کە مرۆڤەکانی چاخی بەردینیش، هەڵوەستەیان بۆ ئەو ڕووداوە کردبوو لەناو ئەشکەوتەکانیاندا. کاتێک کە سێبەری شتەکانیان لەسەر دیواری ئەشکەوتەکان دەبینینەوە، بەهۆی ڕووناکی ڕۆژەوە.

با زۆر دوور نەڕۆین، بەڵام هەنگاوی یەکەم لە مێژوودا دەگەڕێتەوە بۆ بەکارهێنانی کامێرای

(ژووری رەش)، کە ئیتاڵییەکان لە سەدەی شانزەهەم بەکاریان هێنا بۆ رەسمکردنی تابلۆ مێژووییەکانی ئەو سەردەمە. بێجگە لەوەی هونەرمەند (داڤینچی) ئاماژەی بە کامێرای (ژووری رەش) داوە لە ساڵی (١٤٩٠) تاکو ساڵی (١٥٥٠) عەدەسەش دۆزرایەوە، بەڵام یەکەمین فۆتۆگرافی دەگەڕێتەوە بۆ ساڵی (١٨٢٧) لە لایەن (Niepce) کە ماوەی کردنەوەی عەدەسەکە (٨) کاتژمێر بوو. بێگومان هەر لەگەڵ هاتنی ئینگلیزەکان بۆ عێراق لە ساڵانی (١٩١٧)دا فۆتۆگراف بوو بە پیشە و کاری زۆر لە فۆتۆکارەکان.

جا با بزانین مێژووی فۆتۆی شەمسی لە کوردستان بە تایبەتی لە هەولێر بۆ چ ساڵانێک دەگەڕێتەوە، هەر بۆیەش لەگەڵ دوو وێنەگری شەمسی ئەو سەردەمە گفتوگۆمان کرد:

* وێنەگر **(خدر خۆشناو)** لە دایکبووی گوندی (ئارمەوان) لە ناوچەی خۆشناوەتی لە ساڵی (١٩٣٩) لە دایک بووە، دوای ئەوەی خێزانەکەی ساڵانی چلەکان بۆ ئیشکردن روو لە شاری کەرکووک دەکەن، مام خدر منداڵیی خۆی لە کەرکووک دەباتە سەر و دەبێتە ئیشکەرێکی لێهاتوو بۆ پەیداکردنی بژێوی ژیان و یارمەتیدانی باوک و دایک و براکانی.

*** کەی دەستت بە کاری وێنەگری کردووە؟**

– لە سەرەتای (١٩٥٨) بە کامێرای سندووق کە (٨) وێنەی دەگرت. دواجار بە کامێرایەک کە دوانزە وێنەی دەگرت، بێگومان بە فیلمی (١٢٠) کارم دەکرد. دوای ئەو سەردەمە لە کەرکووکەوە هاتمە هەولێر و لە رێگای چەند برادەرێکەوە لە بن قەڵاتێ دەستم بە کاری وێنەگرتنی شەمسی کرد، ئەو سەردەم هێشتا دوکانەکانی ژێر قەڵات تەواو نەببوون، دوای تەواو بوونیان وێنەگرەکان چوونە بەرامبەر قەڵات، تەنیشت پارێزگا.

*** باشە هەر لەوێ وێنەت دەگرت؟**

– نەخێر من پەیوەندیم لەگەڵ بەندیخانەکان و پارێزگادا هەبوو، زۆرجار سندووقەکەم دەبرد بۆ ناو بەندیخانەکان.

*** بە بڕوای تۆ کێ یەکەم وێنەگری**

شەمسی بوو لە هەولێر؟

- یەکەمین کەس "مامۆستا گیوی موکریانی" بوو، دواتر "حەنا سلێوە"، دواتر "جەوهەر ئەکردم" و "محەمەد عەلی" شاگردی موکریانی بوون، ئەوان وێنەکانیان لە ژوورەوە دەشوشتەوە، نەوەک لەناو سندووقی کامێراکە. ئەوەش کاری دەکردە سەر وێنەکان، چونکە جارجار رووناکییان بەردەکەوت، کە ئەوانە فێری پیشەکە بوون، وازیان لە موکریانی هێنا و کامێرای خۆیان دانا. دواجار (جەوهەر ئەکردم) ستۆدیۆی نجومی کردەوە.

*** ئەو کات مۆڵەتی وێنەگرتن هەبوو؟**

- بەڵێ من لە بەغدا تاقی کرامەوە و مۆڵەتیان پێدام، ئەو مۆڵەتەش لە هەولێر تازە کرایەوە.

*** بێجگە لە وێنەی شەمسی کاری ترت بەو کامێرایە کردووە؟**

- بەڵێ زۆرجار (فۆتۆکۆپیمان) پێ کرد. واتە بۆ ناسنامە و نفوس و

شتی دیکە. من کاری وێنەگریم لە زۆر شارۆچکەکانی کوردستان کردووە، هەر ماوەی لە شوێنێک دەمامەوە. وێنەی زۆر کرێکار و شێت و قەلات و ناو بازارم گرتووە، هەندێ جاریش هەر بۆ یاری کاری دووانی و سێیانیمان لەسەر یەک پۆستکارت دەگرت. وەک یارییەکی هونەری رێپێوانەکانی شاری هەولێرم گرتووە، هەر لە ساڵی ١٩٥٨ تاکو ساڵانی ١٩٧٠، لە ساڵی ١٩٦١ لە (شێروان مەزن) یەک مانگ وێنەی پێشمەرگەم دەگرت بە پێنج دینار.

*** باشە ئەو وێنانە چەندیان ماون؟**

- راستییەکەی باوڵێکی پڕ لە فۆتۆم هەبوو، بەڵام هەموویان سووتان و فەوتان، زۆرێکیان لە ساڵانی ١٩٦٣، دواتریش ساڵانی هەشتاکان لە ترساندا زۆرم فەوتاند، بێجگە لەوەی زۆر جاریش تووشی گیروگرفت دەبووم لەگەڵ مەلا و شێخەکان، دەیانگوت ئەو کارەی تۆ (حەرامە)، جا منیش لە ترسی قسەی خەڵک و حزبی بەعس بۆ پاراستنی پاکی خۆم نەمتوانی ئەو وێنانە بپارێزم. بە بیرم دێت تەنها (شێخ عومەری بالیسانی) کە زۆرجار دەمدیت ئەو دەیگوت وێنەگرتن حەرام نییە، چونکە تۆ نیشی خەڵکی پێ ئەنجام دەدەیت و خۆتی پێ دەژیێنی.

*** وێت رەسمی شێتەکانی هەولێرت گرتووە؟**

- بەڵێ، وێنەی زۆربەی شێتەکانم هەبوو، چونکە رێزم هەبوو بۆیان، بەڵام ئەو وێنانەش هەر فەوتاون.

*** وێنەگرێکی باش بوویت؟**

- بەڵێ، چونکە ئەوەندەی حەزم دەکرد وێنەکان چاک و ساف و جوان بن ئەوەندە خەمی پارەم نەبوو. وێنەی هەندێ وێنەگر، لەبەر کەمی شارەزای لە شووشتنەوەکە و جۆری گرتنەوەی ماددە کیمیاوییەکان، وێنەکان دوای ماوەیەکی کەم زەرد هەڵدەگەڕان و لێ

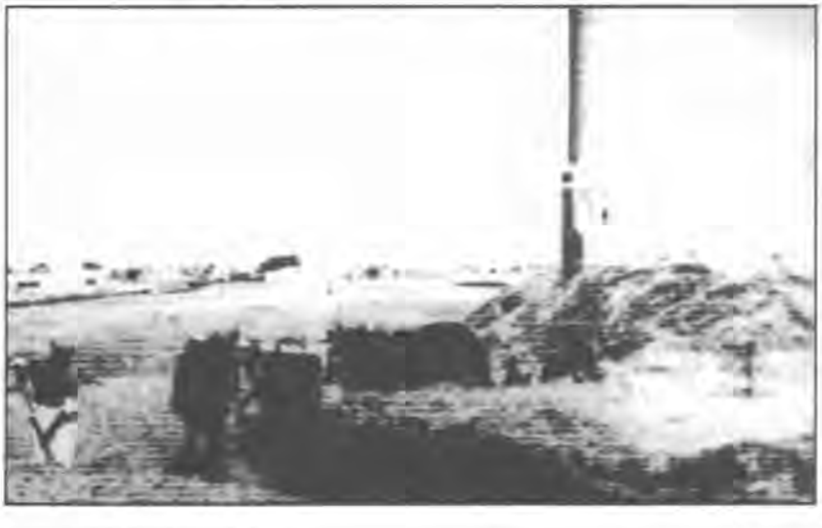

دەچوونەوە... هەندێ وێنەگر هەتاکو وێنەیەکیان دەگرت، ئەوان دە وێنەیان دەگرت.

*** ڕەنگی پەردەکانت چۆن بوون؟**

- کەسک و سوور و ڕەش، ڕەش و خاڵداری سپی، بۆ ژنان پەردەیەکی کەسکم بەکار دەهێنا، لەبەر ڕەشی عەباکانیان، دەبوایە ئاگام لە قژی ڕەش و سپی هەبوایە.

*** کەی وازت لەو کارە هێناوە؟**

- ساڵی ١٩٩٢-١٩٩٣.

وێنەگر کاک (**عەبدوڵڵا عوسمان**) بێگومان خێزانی کاک عەبدوڵڵا زۆربەیان وێنەگر و هونەرمەندن و بە درێژایی ساڵانێکی زۆر کاری فۆتۆگرافی شەمسی و کاری فۆتۆگرافی ناو ستۆدیۆیان کردووە، ئێستاش ئەیادی کوڕی خاوەن ستۆدیۆی خۆیەتی لە هەولێر.

*** سەرەتای دەست پێکردنت؟**

- لە ساڵی ١٩٦٨-١٩٦٩ لە شارۆچکەی مەخموور دەستم کرد بە کاری فۆتۆگرافی، وەک وێنەگرێکی هەتاوی، پێشتریش وەک ئارەزوومەندێک وێنەی خەڵکم دەگرت.

*** گەر باسێکی لایەنی نیشەکەتان بکەی.**

- بێگومان لایەنی ڕووناکی و هەتاو و سێبەر گرنگە بۆ دانانی کامێراکە و ستولی مۆدێلەکە. دەبوایە کورسی مۆدێلەکە لەبەر سێبەر بێت هەتا ئەگەر کامێراکەش لەبەر هەتاو بوایە. چەند شوێنەکە سێبەر بوایە وێنەکە قووڵایی زیاتر دەبوو.

پێکهاتەی سندووقەکە لە عەددسە و چەکمەجەی شووشتنەوە و جێگای تەماشاکردنی وێنەکان و ئەو جۆرکە ڕەشەی، کە وێنەگرەکە دەستی پێ دەبردە ناو کامێراکە بۆ شووشتنەوە و سکەیەکی جوولاوەش بۆ گرتنەوەی نێگەتیڤەکە و ستاندێکی داری قایم و سەتڵێ ئاو و چەند پەردەیەک، ئەمانە زۆربەی ئەو کەرستانەن، کە ئەو ستۆدیۆیە گەڕۆکە پێک دەهێنن.

*** باشە ناو سندووقە سیحراوییەکە چی تێدا بوو؟**

- لەناو سندووقەکەدا (هەڵگرێکی جووڵاو یان سووڕاو هەبوو. لە شوێنی هەڵگرەکە شووشەیەکی (بوزلی) هەبوو دەچووە ناو قاعیدەکەوە لەسەر شووشەکەش هەڵگرێکی تەنەکە هەبوو بە قەوارەی (چارەکی روبعی) کە دەکاتە قەبارەی وێنەیەکی ناسنامەیی. هەروەها لە لای ڕاست و چەپ هەڵگری کاغەزی فۆتۆیی هەبوو، روبعییەکان لە لایەک

و پۆستکارتیش لە لایەک. هەڵگری بوزلەکە و چارەکییەکە بە پانی لەناو سندووقەکە دادەنرا دوای نێت کردنی عەددسەی کامێراکە و جێگای کامێراکە ئەو هەڵگرە بەرزدەکرایەوە بۆ ئەوەی هاوتەریب بێت لەگەڵ عەددسەکەی پێش کامێرایەکە. چەند کامێراکە لە مۆدێلەکەوە نزیکتر بوایە وێنەکە سافتر دەبوو.

*** ئەی شووشتنەوەکە؟**

ـ لە تەنیشت کامێراکە چەکمەجەیەک هەبوو. دوو سندووقی بچووکی تەنەکەی تێدا بوو. بۆ هایپۆ و فیکسەر. لە سەرەوەی کامێراش کونێک هەبوو. کە بوزلێکی جامی سووری لەسەر بوو بۆ تەماشاکردنی نێگەتیڤ و پۆزەتیفەکە.

دوای شووشتنەوەی نێگەتیڤەکە لەناو چەکمەجەکە وێنەکەمان دەردەهێنا و دەمانخستە ناو سەتڵێکی ئاوەوە لە دەرەوە لە تەنیشت کامێراکە. بێگومان لە

وەرزی زستاندا هەندێ جار ماددە کیمیاوییەکان دەیان بەست و دەبوونە شەختە.

*** باشە یەک وێنەت دەشووشتەوە؟**

– نەخێر، هەندێ جار چوار پێنج وێنەمان دەگرت و دواتر بە یەکجار هەموو نێگەتیڤەکانمان دەشووشتنەوە. دوای شووشتنەوەی نێگەتیڤەکە، بە هەڵگیرێکی دارەوە هەڵماندەواسی کە لە ژێر عەدەسەی کامێراکە بوو. دووبارە وێنەی نێگەتیڤەکەمان بە هەمان شێوە دەگرتەوە و کاردکە دووبارە دەبۆوە و پۆزەتیڤەکەمان دەدایەوە بە مۆدێلەکە. هەندێ جاریش بۆ چاککردنەوەی سێبەر و قووڵایی دەموچاو و خوریکە و ئەو شتانە دەرمانێکی سوورمان بەکار دەهێنا، بە فلچە لەسەر نێگەتیڤەکەمان دەدا، بۆ زیاتر سافکردنی پۆزەتیڤەکە.

*** بێجگە لە کاری وێنەی هەتاوی، کاری ترت بەو کامێرایە دەکرد؟**

– بەڵێ، زۆر وێنەی ترم پێ دەگرت، وەک وێنەی بووک و زاوا و وێنەی قەڵات و هەروەها زۆربەی شێتەکان و جۆرەها پۆستکارتی منداڵان و وێنەی برادەران و هونەرمەندان.

*** باشە هەتاکو ئێستا ئەو سندووقانە لەبن قەڵات ماون؟**

– بەڵێ، تەنها بۆ دیکۆر، ئێستا هەموویان بە دیجیتاڵ وێنەی ناسنامە دەگرن. بێگومان ئاسانتر و خێراترە، بەڵام کارە هونەرییەکە و کاری

پیشەکە هەر لەناو ئەو سندووقەدایە، نەوەک لە کامێراکانی دیجیتاڵ.

تا ئێرە قسەی ئەم بەڕێزە بوو.

بێگومان فۆتۆی شەمسی گۆڕانی زۆری بەسەردا هاتووە، دوای دەرچوونی پۆلارۆیدی چواری و دواجار ئێستا لە ئەوروپا لە هەموو

وێستگەی شەمەندەفەر و میترۆ و گۆڕەپانەکان لەناو شار ژوورێکی ئەلەمنیۆمی یەک مەتری ئۆتۆماتیک هەیە. دەچی دادەنیشی و پارەی پێویست دەخەیتە ناو مەکینەکەوە و مەکینەکەش فلاشی خۆی لێ دەدا و لە ماوەی ٣ خولەکدا چوار وێنەی ناسنامە لە پەنجەرەیەکەوە دوای وشککردنەوە، بۆت فڕێ دەداتە دەرەوە، سەردەمێکی خێرایە و تەکنۆجیاش ڕۆژ بە ڕۆژ لە پێشکەوتندایە، کاتێک من لە ئەکادیمیای هونەری، خەریکی خوێندنی فۆتۆ بووم، برادەرێکم لە هۆڵەندا پێی وتم هەتاکو تۆ ئەکادیمیا تەواو دەکەی، هاوێنەیەک پەیدا دەبێت لە ئەمستردامەوە دەتوانێت وێنەی فلۆریدا بگرێت.

*** ئەم بابەتە لە گۆڤاری میرگ ژمارە (٢٤)ی ئایار ٢٠٠٧ وەرگیراوە.**

خۆشنووسە ناودارەکانی هەولێر

نەژاد بەرزنجی

سەرەتایەک

لە مێژووی سەرهەڵدانی نووسیندا ئەوەمان وەدەست کەیوە، کە ئەم نووسینەی (لە ئەلف و بێ)یەوە بۆمان ماوەتەوە، لە سەرەتاوە لەنووسینی (نەبتی)یەوە وەرگیراوە بەر لەهاتنی ئایینی ئیسلام، لەرێگای بازرگانی (قورەیش)یەکان لەگەڵ دانیشتووانی (ئەنبات و حیرە).

ناوی ئەو نووسینەش لەژێر ناوی خەتی (ئەنباری) یان خەتی (حیری) بلاوبۆوە، لەپاشدا چەند ناوێکی دیکەی پێوە لکاوە وەک (مەکی) یان (مەدەنی).

لەدوای هاتنی ئایینی ئیسلام و هاتنە خوارەوەی سورەتی (قەڵەم) نووسین و فێربوونی خەت پەیتا پەیتا بلاوبۆوە و پەرەی سەندو هەتا ئەو رۆژو ئەو ساتەی ئێستاکەمان، لەپاشدا ئەم نووسینە گەیشتە (کوفە) لە سەردەمی ئەمەوییەکان و عەباسییەکان، هەروەها گەیشتە (بەسرا) و وردە وردە کەوتە ناو شارە گەورەکانی رۆژهەڵاتی ناوەراست وەکو (شام و بەیروت و قاهیرە و تاران و ئەستەمبوڵ...تاد). خۆشنووسان لەم شارانە هەریەکەیان لەسەردەمی خۆیانەوە دەستیان کرد بەو هونەرە جوانە، ئەم تابلۆیە نایابانەیان بۆ بەجێ هێشتن کە هەریەکەیان لەوانە لەوپەڕی جوانیدان و جێی پەنجەو هێمای ئەو دەستە رەنگینانە، هەتا هەتایێ هەر دەمێنن و دەبێتە جێی فەخرو شانازی نەتەوەکانیان لە مێژوودا، چونکە خۆشنووسی بەهرەیێکی یەزدانییە جا هەروا نووسین بەقەڵەمی قامیش پەرەی سەند بەدەستی (قطبة المحرر) چوار جۆرە قەڵەمی دانا:-

١- قەڵەمی تۆمار.
٢- قەڵەمی جەلیل.
٣- قەڵەمی سولسەین (ثلثین).
٤- قەڵەمی سولس (ثلث).

لەپاشدا چەند خۆشنووسێکی وەک (ئیبراهیم شەجەری و یوسف)ی برای سەریان هەڵداو لەدوای ئەوانیش خۆشنووسێکی دی هات چەند جۆرە خەتێکی دانا لەژێر قەڵەمی (الاحوال المحرر).

تا خۆشنووسی ناودار (ئەبو عەلی محەممەد کوری موقلە) لە (٣٣٨)ی کۆچی، کۆچی دوایی کردووە، بە (ئیبن مەقلەی وەزیر) ناوی دەرکردبوو، لەپاش ئەو براکەشی (ئەبو عەبدوڵلای حەسەن) خۆشنووس بوو، بەڵام هەر (ئیبن موقلە) یاساو بنکەکانی خۆشنووسی دارشت لەبۆ گشت پیتەکانی خەتی عەرەبی کە (٢٨) پیتە، ئەم جۆرە خەتە ناو نرا بەخەتی (منسوب) هەر ئەویش بو ناوی قەڵەمی نەسخ-ی ناوە بە (البدیع) و جۆرە خەتێکیشی دانا بەناوی (الدرج).

لە شاری بەغدا جۆرەکانی خەت بەرە بەرە رووی لە جوانکاری کرد،

خۆشنووسەکان دەستیان کرد بەبلاوکردنەوەی جۆرەکانی خەت، وەکو خەتی (سولس و نەسخ و تەوقیع و ئیجازە)، چونکە خەتی ئیجازە جیاوازە لەگەڵ (سولس و نسخ) تێکەڵاوە!!

جا ئەم خۆشنووسانەی ناوداری وەک (ئیبنولبەواب و ئیبن موقلە و یاقوتی موستەعصەمی) سەریان هەڵدا و ناوبانگییان بڵاوبۆوە. لە هەموو شوێنێکی ئیسلامەتی بەر لە پەیدابوونی چاپەمەنی، هەموو نووسینێکی وەک قورئانی پیرۆز و فەرمایشەکانی پێغەمبەر درووودی خوای لەسەر بێت و پەندو ئامۆژگارییەکانی زانایانی مەزن هەر بەدەستخەتی ئەم خۆشنووسە پایە بەرزو دەست ڕەنگینانە دەنووسرا، پاشماوە جوانەکانیان لەوپەڕی جوانیدایە!

ئەم خەتە جوانانە نەک تەنیا لەنێو وڵاتانی عەرەب بڵاوبۆتەوە، بەڵکو لەنێو وڵاتانی (فارس و تورک و گشت کوردەکانی) ئەم وڵاتانەش، ئەگەرچی چاپەمەنیش بەپیتەکانی خۆشنووسی خۆشنووسیان هەزارەها تابلۆ بڵاودەکاتەوە، بەڵام خەتی دەست شتێکی دیکەیە لەڕووی هونەریدا.

هەروەکو گوتوومەو هەر دەشڵێم خۆشنووسی بەهرەیێکە لەخواوە دێتە سەر قەڵەم و پەنجەی خۆشنووسان.

ناوەڕۆکی ئەم باسە!!

من لەمێژبوو منەی ئەوەم دەکرد کە شتێک بنووسم لەسەر ئەم خۆشنووسە دەست ڕەنگینە بەڕێزانەی کە خوای گەورە و میهرەبان ئەو بەهرەیەی پێداون، چونکە خۆشنووسی بەفێربوون و مەشقکردن نایەتە ژێر پەنجەی ئەو کەسانەی کە خولیای خۆشنووسی نین. ئەگینا من لەلای چەند کەسێکی وەک خوالێخۆشبوو سەید ئیسماعیلی شنۆیی سەعاتچی و خوالێخۆشبوو مەلا عەبدولڕەحمانی مەلا ڕەسولی گراوی، مەشقی دەستخەتەکانیانم دەکرد لەگەڵ چەند هاوڕێیەکیشم وەک جەواد مەلا سەعید خەلیفە شەمسەدین و خوالێخۆشبوو حوسێن ڕەشوانی...

ئەم دووانەیان چونکە خولیای ئەم هونەرە جوانە نەبوون قەت فێری خۆشنووسی نەبوون!!!

بەڵام من کە سەیری هەر تابلۆیەکی خۆشنووسانم بکردبا منەی ئەوەم دەکرد، کە لەداهاتوودا خۆم بگەیەنمە ڕیزیان هەتا فێری خۆشنووسی بووم بەش بەحاڵی خۆم، بەڵام کاسبیم بەم هونەرە جوانە نەکرد، تەنانەت چەندەها تابلۆ نەبێت بۆ هاوڕێکانی خۆم نووسیوە، بۆ سەر مێزو سەر دەرگای نووسینگەی (پارێزەرو دکتۆران لە بەغدا و لە شارەبان و لە نەخۆشخانەی سەربازی/عەسکەری تاجی لە بەغدا...تاد).

خۆشنووسانی کورد و خۆشنووسانی هەرێم!

ئەگەر باس لەهەموویان بکەم، دەبێتە مەوسوعەیێکی گەورە، بەڵام باس لەچەند خۆشنووسێک دەکەم، کە شاکاری دەستە ڕەنگینەکانیان لەناو دڵی مێژووی دوێنێ و ئەمڕۆکە شوێنی تایبەتی خۆیان گرتۆتەوە.

زۆر خۆشنووسی کارامە هەڵکەوتوون، کە شوێنی دەستە ڕەنگینەکانیان لەبواری ئەم هونەرەدا دیارە و بەڕێز ناویان دەهێنرێت، لەوانە:

١- حافز عوسمان، مستەفا راقم.

٢- عەزیز روفاعی، حامید ئامەدی.

هاشم محەمەد، حوسنی، سەبری هیلالی، محەمەد ئەمین یومنی، محەمەد تاهیری کوردی مەکی و سەدانی دی...تاد).

سەبارەت بەگەلی کورد- یش هەروەک لەسەرەتای ئەم باسەدا ئاماژەم بۆ کردووە، کورد- یەکێک بوو لەو نەتەوانەی کە ئایینی ئیسلامی وەرگرت، بەدڵنیاییی، گەیشتنی ئەم ئایینە پیرۆزە کارێکی گەورەی کردە سەر هەموو لایەنەکانی: ژیانی هەتا ئەو مزگەوتانەی لە کوردستان یان لە وڵاتانی ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاست شوێنی پەنجەی ئەم خۆشنووسانەی بەسەرەوەیە وەک نەخش و نیگاری دیوارەکان و گومبەت و منارەکان بەنووسینی ئایەتی قورئانی پیرۆز. لەوانەش خۆشنووسانی کورد بەشدارن!!

لەو قورئانە پیرۆزانەی کە بەدەستخەتیان نووسراون، هەمووی

شاهێدن بۆ ئەو خۆشنووسە بەڕێزانەی کە لەلاپەڕە زێڕینەکانی مێژوو هەمیشە دیارن و قەت بزر نابن!!

زۆرجار خوێنەری کورد پرسیار دەکات- بۆچی ئێمەش وەک نەتەوەکانی دراوسێمان خاوەنی ڕێبازو یاساو ڕێچکەیەکی تایبەتی خۆشنووسی نین؟!

من وەک خۆشنووسێکی کورد بەپێی زانیاری و بۆچوونەکانی خۆم دەڵێم: دوو هۆی سەرەکی هەن، کە بوونەتە ڕێگر لەم بوارەدا.

یەکەمیان- نەبوونی ڕێنووسێکی دروست و لەباری کوردی، چونکە هەروەک دەزانین ئەو پیتانەی ئێمە بەکاری دەهێنین لە عەرەبییەوە وەرگیراون، بەدەستکارییەکی کەمەوە توانیویانە تارادەیەک جێگەی خۆیان لەو کەم و کوڕییانەی، کە لەزمانەکەدا هەن (پڕبکەنەوە).

دووەمیان- باری تایبەتی میللەتی کورد و نەبوونی هەل و دەرفەتی باش و تێرو تەسەل تا بتوانێت خاوەنی داهێنانی شێوەی نوێ بێت!! نووسینێک بەپیت و وشە و ڕستەیەوە، کە تایبەت بێت بەخۆی، ئەگەرچی بەشێک لە هەڵکەوتووانی ڕۆشنبیری کورد خەریکن نووسینی کوردی بەنووسینی لاتینی بگۆڕن، تاوەکو ڕۆشنبیرانی ڕۆژئاوا زیاتر سوود لە داهێنانەکانی گەلی کورد وەربگرن، ئەوەش هەنگاوێکی زۆر باشە بۆ داهاتووی گەلەکەمان.

لە هەڵبژاردەکانی خۆشنووسانی کورد لەدەرەوەی وڵاتی عێراق- ئەم چەند بەڕێزانەم خستۆتە ناو ئەم باسەم وەک ئەوانەی خوارەوە:

١. خۆشنووسی ناوداری کورد: حامید ئامەدی.

ناوی ڕاستەقینەی- حوسام عەزمییە کوڕی زولفەقارە لەساڵی ١٨٩١ز. لە (دیاربەکر) لەدایک بووە لە بنەماڵەیێکی کورد، باپیر- یشی، کە ناوی (ئادەم) بوو، لەکاتی خۆیدا خۆشنووسێکی ناودار بوو.

حامید- خوێندنی منداڵی هەر لە (دیاربەکر) تەواوکردووە، لە سەردەمی خۆی قوتابخانەی ڕوشدیەی لە دیاربەکر تەواو کردووە، لەچەند مامۆستایێکی فێری خۆشنووسی بووە، چونکە خولیای ئەو هونەرە لە کەللەی دابوو، لەم مامۆستایە بەڕێزانە (عەبدولسەلام و ئەحمەد حیلمی و سعید ئەفەندی) فێری ئەم هونەرە جوانە بووە، لەبەر چەند هۆیەکی تایبەتی خوێندنی باڵای پێ تەواو نەکراوە، بەڵام لەوەدزاردتی مەعاریفی ئەو سەردەم بەمامۆستای خەت خۆشی لەقوتابخانان کاری کردووە، لەپاشان لەچاپخانەی (رسومات) دامەزراوە، کە بۆ ماوەی ساڵێک تێیدا ماوەتەوە، لەپاشان چووەتە چاپخانەی مەڕی عوسمانی ئەوەش لەپاش مردنی خۆشنووس- (محەمەد نە زیف) بوو، تا بچێتە شوێنی ئەم. لەپاشاندا نووسینگەیەک بۆ خۆ دەکاتەوە، یاسای عوسمانی ئەو سەردەم ئەم کارەی قەدەغە دەکات و ڕەوانەی دادگای دەکات، چونکە کاربەدەستی میری ناتوانێ بەغەیری کارەکەی خۆی کارێکی دی بکات. ئەویش ناچار دەبێت کە ناوی نووسینگەکەی بەم جۆرە هەڵواسێت (خە تات حامید بازی ئەوی) واتە: (خانەی خۆشنووس حامید). لە شەقامی (باب عالی) هەر لەوێشدا مایەوە تا کۆچی دوایی دەکات!!

ئەم خۆشنووسە بەڕێزە بەرهەمێکی زۆری لەپاش خۆی بۆ مێژوو جێ هێشتووە. هەر یەکەیان لەوپەڕی جوانیدان، وەک ئەوانە لەسەر مزگەوتی (قوجە تەپە لە شاری ئەنقەرە) چەند خەتی (طغرا)ی بۆ (ڕەزا شاە شای ئێرانی نووسیوە، هەروەها بۆ سوڵتان عەبدولحەمیدی دووەم و شا (فەیسەڵ)ی سعودی.

ئیجازەی خۆشنووسی داوەتە زۆر کەس، لەوانە:

١- حەلیم حەسەن- لە تورکیا.
٢- هاشم بەغدادی- لە بەغدا- عیراق.
٣- یوسف زنون- لە موسڵ- عیراق.
٤- سماع حەلەبی- لە سوریا- عیراق.
٥- خاتوو میناکو- لە یابان- عیراق.
٦- نەجات ئەنوەر لە هەولێر/ کوردستانی عیراق.

ئەم بەڕێزە- لە تەمەنی (٩١ ساڵیدا لەساڵی ١٩٨٢ کۆچی دوایی کرد، لە ئەستەمبوڵ بەخاک سپێردرا. ناوی ئەم خۆشنووسە بەڕێزە هەمیشە قیبلەگای هەموو خۆشنووسانە.

١. خۆشنووسی ناوداری کورد لە بەغدا (حاجی محەمەد عەلی / سابیر)

خوالێخۆشبوو (سابیر) ناوی (محەمەد عەلی) بوو ساڵی ١٨٦٣ لەبەغدا لەدایک بووە و خوێندنی منداڵی تەواو کردووە لەپاشان لەچاپخانەی- دارالسلام- کاری کردووە و فێری خۆشنووسی بووە، چونکە خولیای ئەم هونەرە بووە، لە منداڵیدا هەتا دەستی بەهەموو جۆرەکانی خەتێک راهاتووە. نووسینگەکەی لەکۆشکی (سەرنووسەران / رئيس الكتاب) دابوو. زۆر کەس لەسەر دەستی ئەم بەرێزە فێری خۆشنووسی بوون، لەوانە بۆ نموونە:-

١- محەمەد ساڵح خەتات.
٢- هاشم محەمەد بەغدادی.
٣- موحسین خەتات.

لە ژیاندا دوو جاران چووەتە حەج، لەپاشدا چووەتە (قاهیرە)، سەردانی خۆشنووس (عەبدولعەزیز رفاعی) کردووە. من لەساڵی ١٩٤٠ لەگەڵ مامۆستا مەلا عەلی شێخ نیعمەتوڵلا سەردانمان کرد، ئەم تابلۆیە جوانەی بەشێوەی خەتی دیوانی جەلی/ نستەعلیق دەنووسی (مافی زمانک من ترجو مودته ولا صديق اذجار الزمان وفى).

بەراستی زۆر دڵگرو جوان بوو، لەپاشدا لەهەموو شوێنێک ئەم تابلۆیە هەڵدەواسرا لە پاشماوەکانی- لەسەر دەرگای چەند مزگەوتێک لەبەغدا- ئایەتی قورئانی پیرۆزی نووسیوە، لەوانە مزگەوتی (سەید سوڵتان عەلی) و مزگەوتی (شێخ عومەری سەهرەوەردی) ئەسمائوڵڵای خودای بە خەتی (سولس) نووسیوە، لە مزگەوتی (ئەبو حەنیفە) لەبەغدا. دەگێڕنەوە دەڵێن: لە پێشانگایێک لە بەغدا ساڵی ١٩٣١ بەشداری کردووە، ئەوساکە بەغدا بچووک بوو لە (باب الشرجي/ الشرقي) بەغدا تەواو دەبوو، واتە خانوو بەرەکانی.

مەلیک فەیسەڵی یەکەم- دەچێتە پێشانگاکە، چاوی بە تابلۆکانی (سابیر) دەکەوێت ئەم دوو تابلۆیەی خوارەوە ئایەت الكورسي و (العدل اساس الملك). بەخەتی سولس بۆ خۆ هەڵدەگرێت، لە ساڵی ١٩٤١ لە تەمەنی ٧٨ ساڵیدا کۆچی دوایی دەکات.

٣- خۆشنووس محەمەد تاهیر-ی کوردی مەکی ١٩٠٣- ١٩٨٠

ناوی تەواوی (محەمەد تاهیر کوردی عبدالقادر کوری مەحموود)ە، لە ساڵی ١٩٠٣ز لە شاری (مەکە) لەدایکب ووە، خوێندنی سەرەتایی لە

قوتابخانەی (الفلاح) تەواو کردووە، ساڵی ١٩٢٢ باوکی دەیبات بۆ قاهیرە و دەچێتە (ئەزهەر) بۆ تەواو کردنی خوێندنی.

لەپاشان پەیوەندی بەقوتابخانەی (تحسين الخطوط العربية)وە دەکات، کە یەکەم ساڵی کردنەوەی بوو لە میسردا، لەو قوتابخانەیە لە مامۆستا (محەمەد ئەفەندی ئیبراهیم)دوە فێری خەتی (سولس) و (سولسی جەلی) لەگەڵ خەتی (روقعە) بوو، هەروەها خەتی (نوسخ و فارسی و دیوانی) لە مامۆستای بەنێوبانگ (عەبدولعەزیز روفاعی) وەرگرت، لەگەڵ فێربوونی نەخش و نیگار (فن الزخرفة و التذهيب).

ساڵی ١٩٢٥ز لەو قوتابخانەیە (دیبلۆمی پێ بەخشرا)،دوای ئەوە گەڕایەوە، لە (مەکە) کرا بەپسپۆڕی دادگای شەرعی بۆ تێڕوانینی ئەو نووسین و ئیمزا ساختانەی دەهاتنە بەردەم دادگا.

ساڵی ١٩٣٠ز کرا بەمامۆستای خەت لە قوتابخانەی (الفلاح) و چوار ساڵ تێیدا مایەوە، لەو ماوەیەدا توانی نامیلکەیەکی خەتی (روقعە) لە (٧) بەشدا دابنێ و لەچاپی بدات.

ساڵی ١٩٣٤ز دەستی کرد بەدانانی کتێبێک لەبارەی خەتی عەرەبی و ژیاننامەی ئەو خۆشنووسانەی، کە لەکۆنەوە خزمەتی ئەم هونەرەیان کردووە، بۆ ئەم مەبەستە چوو بۆ قاهیرە سێ ساڵێک لەوێ مایەوە، ساڵی ١٩٣٩ز

کتێبەکەی بەناوی (تأريخ الخط العربي و آدابه) چاپ کردو گەڕایەوە بۆ مەکە، هەر لەو ڕۆژانەدا سپاردەیەکی بۆ فێرکردنی خەتی (نەسخ)ی لەدوو بەشدا نووسی و وەزارەتی مەعاریفی سعودی چاپی کردو بڕیاری خوێندنی لە قوتابخانەکاندا دا، ئەم خۆشنووسە لە نووسینی ورددا دەستێکی یەکجار باڵای هەبوو، لەوانە سورەتی (الاخلاص)ی لەسەر دەنکە گەنمە شامییەکی (الذرة) بەخەتی (نەسخ)ی نووسیوە، هەروەها لەسەر کرۆکی دەنکی ئەرزی لوبنانی سورەتی (قل أعوذ برب الناس)ی نووسیوە. لەسەر هێلکەیەک سورەتی (یاسین)ی نووسیوە. ساڵی ١٩٣٤ز لەنووسینەوەی قورئانی پیرۆز بۆوە، کە نزیکەی چوار ساڵێک خەریکی نووسینەوەی بوو، ساڵی ١٩٥٠ز چاپ کرا. لەساڵی ١٩٤٦ز سەری لەهەولێر داوە، لەماڵی (عەبدولغەفوور چەلەبی) کە خاڵی بوو ماوەتەوە. کە لە هەولێر بووە، چاوی بە خوالێخۆشبوو (گیوی موکریانی) و (ڕەشاد موفتی) کەوتووە. خوالێخۆشبوو (محەمەد تاهیر- ی کوردی مەکی شافیعی) لەگەڵ ئەوەدا کە خۆشنووسێکی کارامە و بەتوانا بوو، هەروەها لە شیعردا دەستێکی باڵای هەبوو، لەساڵی ١٩٨٠ز کۆچی دوایی کردووە لە شاری مەکە بەخاک سپێردراوە.

باوکی محەمەد تاهیر خەڵکی قەڵاتی هەولێرە لەئاخرونۆخری سەدەی نۆزدەمیندا خۆی و خێزانەکەی دەچن بۆ حەج و هەر لەوێ جێنشین دەبن و ناگەڕێنەوە هەولێر، نەزانراوە هۆی مانەوەیان لەشاری مەکە لەبەر چی بووە.

خوالێخۆشبوو (محەمەد تاهیر) (٥) کوڕو (٥) کچی لەپاش بەجێ ماون، برایەکیشی لەژیاندایە بەناوی (مەکی).

٤- خۆشنووسی کورد لە بەغدا (مەلا ئەمین یومنی مۆرهەڵکەن).

ناوی ڕاستەقینەی (محەمەد ئەمین کوڕی محەمەد مستەفا کوڕی مەولوود کوڕی خەمان)ە، لەساڵی ١٨٦٤ز لەکۆیە لەدایک بووە.

لەدوای خوێندنی منداڵی و چەند کتێبێکی مەلایەتی لە ڕەشبگیری (سەفەربەر) گیراو ڕەوانەی بەرەی شەڕ کراوە، لە سەربازگەکانی باشووری- عێراق- لەپاشان چونکە مەلا بوو، دەیکەنە ئیمام بۆ پێشنوێژ لە سەربازگەکان. لە ١٩١٦ز لەبەغدا جێنیش دەبێت، پاش تەواوکردنی ماوەی سەربازی بەکاری مۆرهەڵکەنی خەریک دەبێت لەپاشان یەک لەخاوەن موڵک و سامانداراکانی بەغدا بەزەیی پێدا دێتەوە، کە ئەم مرۆڤە مۆرهەڵکەنە بەڕێزە لەسەر شۆستەی شەقامدا بژێوی ڕۆژانەی خۆی بەدەست دێنێ، چەند دوکانێکی لە بازاری (المصبغة)دا هەبوو، یەکێکیانی دەبەخشێتە (مەلا ئەمین یومنی) لەدەزگای تاپۆدا بەناوی ئەو تۆماری دەکات- جا ئەم بەڕێزە خوالێخۆشبووە هەر لەسەرەتای ئەم کارەیدا تا کۆچی دوایی هەر لەم دوکانە بچکۆلەیەدا بوو.

نووسینی- فارسی ئەستەعلیق- ی لەخۆشنووسی ناودار (عیماد حوسنی زەرین خەت) فێربووە، خەتی کوفیش لەخۆشنووسی لوبنانی (مەمدوح) ناوێک فێر بووبوو، لە مانگی ڕەمەزانی ساڵی ١٩٧٤ز کۆچی دوایی کردووە.

بەرهەمەکانی لەخۆشنووسیدا:

١- لە ڕۆژنامەی (الوقائع العراقية) بەخەتی کوفی- خەتی ئەوە.
٢- ڕۆژنامەکانی (اليقين، الارشاد، تنوير الافكار) بەخەتی (ثلث) نووسراون- هی مەلا ئەمین یومنییە.
٣- ناونیشانی دیوانی (سالم) و (شیعری ئەدەبیاتی کوردی- لەسەر شێوەی فارسی بەخەتی ئەوە.
٤- چەند تابلۆیەکی هونەری لە کتێبی (بدائع الخط العربي) و (مصور الخط العربي) و (گەلاوێژ)ی علاء الدين سجادی و لەگەڵ (دیناری عێراقی) سەردەمی (فەیسەڵی یەکەم) ئەمانە گشتیان بەخەتی ئەون.

٥. خۆشنووسی کورد: (مەلا ئەحمەدی ئەولیائی)

لە گوندی (بەدەر) لە خوارووی

شاری (پاكژێران) نزیك ئێران- رووسیا لەساڵی ١٨٦٠ز. دا لەدایك بووە.

لەحوجرەدا فێری خوێندن و نووسین دەبێت هەتا ئیجازەی مەلایەتیش وەردەگرێت. لەجیاتی جبەو مێزەر جلی كوردی لەبەر دەكات، بەرەنجی بازووی خۆی دەژیا، بەكاری كشتوكاڵ چاندن و مەڕومالاَت بەخێوكردن. قورئانی پیرۆزی بەرەوانی لەبەر بوو، قورئانی پیرۆزی بەخەتی (نەسخ) نووسیوە. لە چاوپێكەوتنێكی رۆژنامەگەریدا گوتوویە:

كە چاوم بەتابلۆیەكی خەتی جوان دەكەوێت هیچ خەمم نامێنێت.

ساڵی ١٩٦٥ لە تەمەنی ١٠٥ ساڵیدا كۆچی دوایی دەكات. لە دێیەكەی خۆی بەخاك دەسپێردرێت.

لە شارە دێرینە خۆشەویستەكەشمان هەولێر ئەم خۆشنووسە ناودارە بەڕێزانە دەخەمە بەرچاوی خوێنەرانی ئازیزمان- ئەوانەی شارەزاییان بەم بەڕێزانە كەمە، بزانن گەلی كورد ئەم جۆرە رۆڵە بلیمەتانەی پێ گەیاندووە. هەر لە سەردتاوە تاوەكو ئەمڕۆ نەك تەنانەت لەگۆڕەپانی خۆشنووسیدا، بەڵكو لەهەموو گۆڕەپانەكانی ژیاندا. بەرهەمە جوانەكانیان هێندە بەهادارو دڵگرن بەپاداشتی زێڕو زیو و ئەڵماس ئاڵوگۆڕكراون لەبازاڕی هونەریدا، لەناو شارو لەدەوروبەری شار بلاَوبوونەتەوە، هێندە دڵگرو جوانن هەقیانە شانازی بەم هونەرد جوانەوە بكەن، بەخودی خۆیان بەر لەئەوەی ئێمە شانازی بە بەرهەمەكانیانەوە بكەین.

لە ساڵانی بیستەكان لە قوتابخانەی (أربیل الاولی)مان دەخوێند، یەك لە مامۆستاكانمان بەناوی (مەلا كەریم ئەفەندی) خەڵكی كۆیە بوو، خۆشنووسێكی دەست رەنگین بوو. جارێكیان (بسم الله الرحمن الرحیم)ی لەسەر تەختەڕەشە بۆ نووسین، لەوپەڕی جوانیدا بوو، جارێكی دیش ئەم پەندە كوردییەی بۆ نووسین:

(چاكە لەگەڵ ناكەس بەچە مەكە!!) لە رۆژانی.هاوین. لە پشوودانی گەورەی قوتابخانان، باوكم دەیناردمە حوجرەی وانەكانی ئایینی بۆ خوێندن و فێربوونی نووسین لای مامۆستایەك بەناوی (مەلا سمایل سەعاتچی شنۆیی) مەشقی خەتی بۆ دەنووسیم و مامۆستایەكی دیكەش (مەلا عەبدولڕەحمانی مەلا رەسوولی گراوی)، ئەویش هەر مەشقی خۆشنووسی بۆ دەنووسیم. هەروەكو لە سەرەتای ئەم باسەدا ناویانم هێناوە،... ئەوەندەش دەڵێم كە كتێبە ئایینییەكانی رابردوومان زۆربەی زۆریان هەر بەدەستخەتی ئەم مامۆستا بەڕێزانە دەنووسرا، هەتا قورئانی پیرۆز. ئەوانەی ماون لە پاشماوەی نووسینەكانی خۆشنووسە دەست رەنگینەكانی رابردوومانن، لە كتێبخانەكانی مێژوو پارێزراون لەشوێنە دیاردەكاندا هەریەكەیان لەوپەڕی جوانیدانە.

لە خۆشنووسەكانی شارە خۆشەویستەكەم هەولێر- یش باس لەم خۆشنووسە بەڕێزانەی خوارەوە دەكەم: هیوادارم كە دەستە ردنگینەكانیان لەگەڵ هونەرە جوانەكانیان هەر لە گەشەدا بێت بۆ خزمەتی هەرێمی كوردستانی- پیرۆزمان.

خۆشنووس و وێنەكێشی دەستی و مۆرهەڵكەن و مێژووناس و نووسەرو شاعیر حوسێن حوزنی موكریانی ئەمر.

ئەم بلیمەتە بۆ یەكەم جار لە ساڵی ١٩٣٨ چاوم پێ كەوت لە رەواندزەوە هاتە شاری هەولێر لەگەڵ خێزانی براكەی كە مامۆستا گیوی موكریانییە لە گەڕەكی تەیراوە جێنیش بوون. هێندەی پێ نەچوو لە شاری موسڵ زیندانی كرا، لە سەرەتای چلەكان دووبارە چاوم پێ كەوتەوە و ئاشناییم لەگەڵیدا پەیداكرد، زانیم كە مرۆڤێكی زۆر تێگەیشتووە، شارەزاو هەست بەرزو كورد پەروەرە، ئیتر هەر ئەوەندە بوو، بۆ ماوەیێكی كەم لە هەولێر مایەوە، بەر لە كۆچكردنی دوایی، كە لە ساڵی ١٩٤٧ بوو، رۆژێكیان لە چاپخانەی كوردستان چاوم بەچەند تابلۆی هونەری جوان كەوت وەك وێنەیەكی لەدار هەڵكەندراوی گوڵ و مامزو پڵنگ. بەجۆرێكی زۆر جوانكاری دروستی كردبوو كە لەگەڵ پیتەكانی چاپخانە لەناو مینبەرو چوارچێوەی چاپەمەنی جێی تایبەتی

خۆیان هەبوو، ئەو کتێبانەی کە بەخۆی داینابوون لەم جۆرە شکڵانەی لەکۆتایی بەشەکانی نووسینەکان دادەنا. زۆر جوان بوو. بەداخەوە ئێستاکە هیچیانم لەبەردەست نییە ئەگەر برازاکانی وابزانم ئاگادارییان هەیە بەم شتە وەک بەڕێز مامۆستا کوردستان و کوردۆ و ئازاد، ئەوانە هەموویان دەزانن، کە من هەمیشە لەگەڵ مامۆستا گیوی خوالێخۆشبووی باوکیان دادەنیشتم لە چاپخانەکەیدا لەپاشان مامۆستا حوزنی دەستبەسەر کرا لە بەغدا هەتا کۆچی دوایی کرد.

خۆشنووس: شەهابەی دەنگخۆش، ١٩٠٩- ١٩٣٧

لەبیرمە سالانی سییەکاندا لە قوتابخانەی (أربيل الثانية)ی سەرەتایی، کە بەزمانی عەرەبی لەم قوتابخانەیەدا دەمانخوێند، بۆ جاری یەکەم چاوم بەم خۆشنووسە کەوت، لە سەربانی قوتابخانەکەماندا دانیشتبوو بەخەتێکی (نسخي) زۆر جوان ناوی قوتابخانەکەمانی دەنووسی (مدرسة أربيل الثانية)، لەگەڵ ناوی پۆلەکان و ژووری مامۆستایان و ژووری بەڕێوەبەری قوتابخانەو ئەوانی دی.

قاسم مەلا ئەفەندی- لەگەڵ من لەپۆلی چوار دەمانخوێند چونکە ئەویش تەماشای دەستی ئەم خۆشنووسەی دەکرد و پێی گوتم: ئەم کەسایەتییە دەناسیت؟ گوتم: نەخێر. گوتی: ئەوە شاهابەی دەنگخۆشە، باوکم بەخێوی کردووە بۆ ئەم مەبەستە!! لەسەر منارەی مزگەوتی گەورەی قەڵا ستایشخوانێکی زۆر شارەزایە لە مەقاماتی عێراقی، بەتایبەت ڕۆژانی هەینی بۆ نوێژی نیوەڕۆ و جومعە هەر ئەو دەست بەستایش دەکات، ڕۆژانی دیکەش ئەوانی دی بەشدار دەبن لەگەڵیدا وەک سەید مەردان و مەلا ئەمین، زۆر تابلۆی جوانی نووسیوە بۆ سەرۆکایەتی شارەوانی و دەزگاکانی شار. لەساڵی ١٩٣٧ز کۆچی دوایی کردووە.

مامۆستا سەید مەولوود بێخاڵی، لە کتێبەکەی (هەولێرم وادیوە)دا نووسیویەتی لەساڵی ١٩٠٩ز دا شەهابە لەدایک بووە، بەڵام شەهابە خۆی لەساڵی ١٩٢٣ز دا لە گۆرانییەکیدا بەتورکی وتوییە (عومرم ئەلینی گێچدی) واتە (٥٠) ساڵ لە عومرم چووە!! (العهدة علي الراوي).

خۆشنووس: محەمەد عوسمان عەزیز ١٩٤٦. ناسراو بە (محەمەد زادە):

ئەو زانیاریانەم لە خۆی وەرگرتووە، لە سەرەتاوە گوتی: لە ساڵی ١٩٤٦ لە شاری هەولێر لەدایک بووم. هەر لە منداڵییەوە خولیای هونەر بووم، بەتایبەتی هونەری خۆشنووسی و نەخشەسازی، لە دەرچووانی کۆلێژی ئادابم بەشی کوردی. یەکەم جار وەک خۆشنووسێک ساڵی ١٩٦٩ لە ڕۆژنامەی هاوکاری دامەزرام، دوای

چەند نموونەیەک لە خەتەکانی تازە

ڕێککەوتنامەی ١١ی ئاداری ساڵی ١٩٧٠ لە ڕۆژنامەی (التآخي) زمانحاڵی پارتی دیموکراتی کوردستان، وەک کارمەندێکی خۆشنووس و نەخشەسازی کارم تێیدا کردووە.

بۆ زۆربەی ڕۆژنامەو گۆڤارەکانی کوردستان قاڵبی هونەریم داناوە، لە ڕووی نەخشەسازی و خۆشنووسییەوە بەتایبەتی تایتڵەکان بۆ سەدەها بەرگی کتێب و نامیلکەو چاپەمەنییەکانی کوردی نەخشەسازی و خۆشنووسیم کردووە. هەر لەبەر ئەوەی شارەزاییەکی زۆر باشم هەیە لە بواری چاپ و چاپگەریدا، بەتایبەتی لە (فۆنت)ی ڕۆژنامەگەریدا ئێستاش بەئومێدی دانانی چەند پرۆژەیەکی (فۆنت)ی کوردیم بۆ ئەوەی بیانخەمە ناو بەرنامەکانی- کۆمپیوتەرەوە.

دیارە هەر لە سەرەتای ژیانی

هونەریەوە زیاتر لایەنگری نوێخوازی بووم، بەتایبەتی لەلایەن (فۆنت).

خۆشنووس: ئەحمەد عەبدولڕەحمان حەمەد ١٩٥٧

لە ساڵی ١٩٥٧ز لە هەولێر لەدایک بووە.

لە ساڵی ١٩٧٨ز ئامادەیی پیشەسازی لە هەولێر تەواو کردووە.

لەساڵی ١٩٧٠ز. وە دەستی بە هونەری خۆشنووسی کرد.

لە چالاکییەکانی قوتابخانەکان بەشداری کردووە و بڕوانامەی ڕێزلێنانی تێیدا وەرگرتووە.

یەکەم نووسینگەی لە گەڕەکی (تەعجیل) داناوە لە ١٩٧٦ز. لە ساڵی ١٩٨٢ز لەگەڵ کاک (نەجات نەنوەر) کاری خۆشنووسی کردووە تا ساڵی ١٩٩٥ز.

ساڵی ١٩٨٣ز یەکەم پێشانگای خۆشنووسی لەهۆڵی ئەیوبییە کردۆتەوە، ساڵی ١٩٨٥ز ئیجازەی خۆشنووسی لەسەر دەستی مامۆستای خۆشنووسی یوسف ذنون وەرگرتووە، کە سێیەمین خۆشنووس بووە لەپاش خۆشنووس (علي الراوي) و خۆشنووس (أياد حسيني).

ساڵی ١٩٨٦ز بەشداری یەکەم پێشبڕکێی جیهانی کردووە بەناوی حامد ئامێدی، خەڵاتی تەقدیریی لە خەتی (نەسخ و سولس) وەرگرتووە.

ساڵی ١٩٩٣ز خەڵاتی ڕێزلێنان بۆ جارێکی دیکە لە پێشبڕکێی جیهانی بەناوی (ئیبن البواب) لە خەتی (نەسخ و سولس) وەرگرتووە.

ساڵی ١٩٩٥ز لەگەڵ (المتميزين الذين لهم تأثير في تطوير الخط في العراق): واتە، (ئەوانەی لەو سەرکەوتووانەنە، کە دەتوانن خۆشنووسی بەرەو جوانی ببەن لەعێراقدا) لە ڤیستڤاڵی سێیەمی بەغدا خەڵات کراوە.

ساڵی ١٩٩٧ز بەشداری پێشبڕکێی چوارەمی جیهانی کردووە، (شێخ حمد الله الاماسي) خەڵاتی یەکەم لە خەتی (سولس) و خەتی (نەسخ) وەرگرتووە.

ساڵی ١٩٩٨ز خەڵاتی سەرەکی لە ڤیستڤاڵی چوارەمی بەغدا وەرگرت. لە ١/١٢/١٩٩٨ز خەڵاتی یەکەمی ڤیستڤاڵی هەولێری وەرگرتووە، بەشداری دەیەها پێشانگای کردووە. لە هەولێرو موسڵ و بەغدا.

(عضو دائم في دائرة الاهتمامات بفن الخط مركز الابحاث التابعة لمنظمة المؤتمر الاسلامي). واتە ئەندامی هەمیشەیی لە دەزگای پەسەندکردنی هونەری خۆشنووسی بنکەی لێکۆڵینەوەی ڕێکخراوی کۆنگرەی ئیسلامی..

لەدوو دەورەدا سەرۆکی کۆمەڵە خۆشنووسەکانی هەرێمی کوردستان بووە.

١- وێنەی فۆتۆگرافی.
٢- چەند تابلۆیەکی خۆشنووسی بەدەستی خۆی.

خۆشنووس: (محەمەد عوسمان قادر) ١٩٦٥

ناسراوە بە(سەید محەمەد) پێی گوتم:

لە ساڵی ١٩٦٥ز لەدایک بووە، لەشارە دێرینەکەی قەڵا و منارە چاوی بەو دنیایە هەڵێناوە.

قۆناغەکانی سەرەتایی و ناوەندی و دواناوەندی هەر لەشارە دێرینەکەی هەولێر تەواو کردووە، سەرەتای دەستپێکردنی بەو هونەرە پیرۆزە دەگەڕێتەوە ساڵانی ناوەندی هەشتاکان، کە بەڕاستی ئەو دوو برا بەڕێزە مامۆستا یوسف و کاک برزو سدیق، زۆر هانیان داوە و پاشانیش مامۆستای بەڕێز کاک ئەحمەد عەبدولڕەحمان بەهەموو شێوەیەک یارمەتی داوە و دریغی نەکرد. کاک ئەحمەد دەڵێ: هەروەک قوتابییەکانی دیکەی، وەک ئیسماعیل فەرەج و جەمال ناسرو کاک وریا و چەندەها قوتابیانی دیکەو ئەوانی ناو شارو دەرەوەی شار، خۆم هەر بەقوتابی قوتابخانەی کاک ئەحمەد زانیوە! هەروەها من لەچەندین پێشبڕکێی دەرەوە و ناوەوە بەشداریم کردووە.

ئەوەتا لە ساڵی ١٩٩٦ز لەپێشبڕکێی بەناوی (محەمەد تاهیری کوردی) لە سێ جۆرە خەت بەشداریم کرد، ئەویش خەتی (دیوانی) کە پلەی یەکەمم هێنا و خەتی (نەسخ) و خەتی (روقعە) پلەی دووەمم وەدەست هێنا لە ئاستی کوردستان و هەروەها لە چەندین پێشبڕکێی ناوەوە بەشداریم کردووە بە(فەزلی) خوا ئێستاش کۆڵم نەداوە بەئومێدی خوای میهرەبان هەر

بەردەوام دەبم.

خۆشنووس: عەبدولکەریم رەمەزان ١٩٦٣

نووسینگەکەی بەرامبەر مزگەوتی (شێخی چۆلی)یە، کە تابلۆی کێلی گۆڕی مردووان دەنووسێت و یەکێکیش بەهەڵکەندنی نووسینەکانەوە خەریکە..

لە ساڵی ١٩٦٣ز لە گەڕەکی (عەرەب) لە شاری هەولێر لەخێزانێکی دەستکورت و هەژار لەدایک بووە، قوتابخانەی سەرەتایی و ناوەندی و ئامادەیی پیشەسازی لە هەولێر تەواو کردووە، لەگەڵ بەشێکی زۆر لەخۆشنووسەکانی هەولێر کاری کردووە، لە سەرەتاوە لەساڵی ١٩٧٦ز دەست بەخۆشنووسی دەکات، چونکە خولیای ئەم هونەرە جوانە بووە، نووسینەکانی (هاشم محەمەد بەغداد)ی و (عەباس بەغداد)ی و (یوسف زنون) و (حامد ئامەدی) و (داود بکتاش سامی ئەفەندی) تورکیا کاریان تێکردووە و لە هەولێریش (ئەحمەد عەبدولڕەحمان) و (زیاد موهەندیس).

خۆشنووس: زیاد عەبدولڕەحمان عەبدوڵڵا مەلا زادە ١٩٦٨

لە رۆژی (٢٨/٨/١٩٩١ز) سەردانی نووسینگەکەم کرد، لە بازاڕی گەڕەکی کوران، بەڕێزیان بەڕوویێکی زۆر خۆشەوە پێشوازی کردم و ئەم زانیارییانەی خوارەوەی بۆ نووسیم کە دەڵێت:

ناوی (زیاد عەبدولڕەحمان عەبدوڵڵا)یە، لەساڵی (١٩٦٨ز) دا لەشارە دێرینەکەی هەولێر لەدایک بووە، لەخێزانێکی هەژار و ئیماندار پەروەردە کراوە و لە عەشیرەتی (مەلازادە)یە لەناو خێزاندا تەنها برا گەورەکەی (دلشاد عەبدولڕەحمان عەبدوڵڵا) دەستی نووسینی شانۆ و شیعری هەبووە. منیش هەر لە سەرەتای منداڵییەوە خولیای ڕەسم و خەت لەکەللەی دابووە، بەڵام لەکاتی منداڵییەوە زیاتر خولیای ڕەسم بووە، رۆژێکیان مامۆستای وانەی ڕەسم، وێنەی ئافرەتێکی لەسەر تەختە رەشە بۆ کێشاون-ئافرەتەکە تەشی دەرێست-ئەویش لەسەر پەڕە قاقەزێک وێنەکەی بۆی نەخش کرد. مامۆستا هێندەی پێ جوان بوو لەسەر پێشانگای قوتابخانەکە هەڵیواسی، بەڵام لەقۆناغی ناوەندی خولیای خۆشنووسی زیاتر بوو، چونکە زیاتر خۆی ئارەزووی لەسەر بوو، بەشداری هەموو پێشانگاکانی قوتابخانەی کردووە کە بۆ قوتابیان لە چالاکیی قوتابخانەیی (النشاط المدرسي)دا دەکرا. هەروەها دەورەیەکی خەتی کردەوە بۆ قوتابیانی کچان لە قۆناغی ناوەندی و دواناوەندی لەساڵی ١٩٨٩ لە (لیژنەی پێشڕەوانی شەهید سامی) تا ئێستاش هەر بەردەوامە لەخۆشنووسی. لەلایەنی شانۆ و شیعر تا ئێستاش زیاتر لە (٨) شانۆگەری نووسیوە، شانۆگەری (دکتۆرێکی لەخۆ بایی بوو) کە لەساڵی ١٩٨٦ز پێشکەشیان کرد.

کە هەر لەو ساڵەش تیپێکی شانۆیی دادەمەزرێنێت بەناوی (تیپی شانۆی هەنگاو)، کە ئەمیشیان خۆی سەرپەرشتی دەکرد.

هەروەها لەگەڵ یارمەتی برادەران-عەبدولڕەزاق تەڵعەت، محەمەد رەزا محەمەد، ئەیوب جەوهەر، ئەکرەم بەهرام، کە ئەندام بوون لە تیپەکەدا، لەدواییدا شانۆگەری (خنکان) کە لە ٧/٤/١٩٨٨ پێشکەشیان کردووە.

هەروەها بەشداری فیستیڤاڵی شانۆی قوتابیان لە هەولێر کرا، بەشدارییان کرد بە شانۆگەری (وەسیەت) ١٩٨٨ز، کە پلەی دووەمیان وەدەست هێنا، هەروەها لە شانۆگەری (کارەساتی نەبەز)، لەنووسینی- مەهدی عەباس و- دەرهێنانی خەتاب کاروانی. لەم شانۆگەرییە دەوری (باوک)ی تێدا وەرگرتووە، لە ٣١/١٠/١٩٨٨ پێشکەش کرا، ئەمەش لە کاروانی ژمارە (٧١) بڵاو کراوەتەوە. لە شانۆگەری (سێبەری درک) کە لەساڵی ١٩٨٩ز پێشکەش کراوە هەموو ئەکتەرەکان دیارییان تێدا وەرگرت، ساڵی ١٩٨٩ شانۆگەری (بەرزی مرۆڤ) پێشکەش دەکەن، لە هۆڵی (ئیبن المستوفی).

خۆشنووس: لوقمان حوسێن رەسول ١٩٧١

لە شاری دێرینی هەولێری هۆلاکۆ بەزێن لەساڵی ١٩٧١ لەدایک بووە، خولیای خۆشنووسی دەگەڕێتەوە

ساڵانی ١٩٨١ و ١٩٨٢، یەکەم هاندەر لەژیانی خۆشنووسیدا مامۆستای هونەرمەند و خۆشنووس (زیاد عەبدولڕەحمان مەلا زادە)یە پەیوەندییەکی تەواوی لەگەڵیدا هەبووە. لە زۆر شانۆگەری قوتابخانەکاندا بەشداری لەگەڵیدا کردووە، جگە لەدەنگدانەوەی هەندێ پارچە هۆنراوەشی لەرۆژنامە کوردییەکاندا. جگە لەخۆشنووسی لە سەرەتای ساڵی ١٩٨٥ز دا بووم بە یەکێک لەئەندامانی (تیپی هونەری میللی هەولێر) بەشداری زۆربەی فێستڤاڵە هونەرییەکانی ناو وڵاتم کردووە، ئێستاش یەکێکم لە ئەندامانی نەقابەی هونەرمەندانی هەولێر/ بەشی مۆسیقا.

خۆشنووس: برزۆ سەدیق ئەحمەد رەسوول هەنارەیی ١٩٦٤

لەساڵی ١٩٦٤ لەدایک بووم، لەدەرچووانی ئامادەیی پیشەسازی میکانیکی هەولێرم، لەساڵی ١٩٨٠ دەستم داوەتە خۆشنووسی. لە ١٩٨٢ ئەم نووسینگەیەی بەرامبەر بەڕێوەبەرایەتی پەروەردەی هەولێر بۆخۆی کردۆتەوە. نووسینەکانی (هاشم محەمەد بەغدادی) کاری تێکردووە.

لەساڵی ١٩٨٤ فێری چاککردنەوەی ئامێرەکانی مۆسیقا بووە وەک ئەوانەی وەتەرین/ عود، گیتار، ساز

خۆشنووس: سامی خدر عەزیز ١٩٦١

لەساڵی ١٩٦١ لە (تەقتەق) سەر بەقەزای کۆیە لەدایک بووە. لە دەرچووانی ئامادەیی پیشەسازییە لەساڵی ١٩٧٩ز هەر بەردەوامم لەسەر مەشقکردنی ئەم هونەرە جوانە بەیارمەتی چەند خۆشنووسێک لە شاری هەولێر وەک: (ئەحمەد عەبدولڕەحمان) لە ساڵی ١٩٩٢ فێری خۆشنووسی بوو.

سەرچاوەو پەراوێزەکان:

ئەم زانیارییانەی خۆشنووسانی سەرەوە، بەشێکیانم لە- خوالێخۆشبوو مامۆستا گیوی موکریانی پێ گەیشتووە لە شەستەکان بەشێکی دیکەش لە گۆڤاری رۆشنبیری نوێ/ (دار الثقافة و النشر الکوردیة). لێرەدا یەک دووێکم بەدەقی خۆی نووسیوەتەوە لەم باسەدا دووبارە بڵاوم کردۆتەوە بۆ ئەوەی نووسەرانی ئەورۆکەمان سوودی لێ وەربگرن.

بەشێکیش لە خۆشنووس/ خۆیەوە، وەک بەڕێز (سەید موحسین سەید سەمین) چونکە ئەو کاتە هەردووکمان لە (دار المعلمین الریفیة)دا دەمانخوێند، ئەو لەپۆلی چوارەم بوو من لەپۆلی یەکەم بووم، پەیوەندیم لەگەڵ ئەم بەڕێزە پەیدا کرد، چونکە زۆر خولیای خۆشنووسی بووم.

هەروەها چەند بەشێکیانیشم / لە مەلا عەلی شێخ نیعمەتوڵڵا پێ گەییوە لە بەغدا/ دەربارەی (مەلا محەمەد عەلی / سابیر) بەشێکیش/ لە مامۆستای بەڕێز خوالێخۆشبوو شێخ شوکروڵڵای کێل هەڵکەنم وەرگرتووە لە بەغدا لەساڵی ١٩٤٩ز.

پەراوێزەکان:

١-(حافز عوسمان) ساڵی ١٦٤٢ز لەدایک بووەو لە ١٦٩٨ مردووە.

١- (محەمەد نەزیف) ساڵی ١٨٤٦ز لەدایک بووە و لە ١٩١٣ مردووە.

٢- (عزیز روفاعی) ساڵی ١٨٧٢ز لەدایک بووە و ١٩٣٤ مردووە.

٣- (مەلا علی فەزلی) لەساڵی ١٨٩٧ز لەدایک بووە و لە ١٩٤٨ مردووە.

٤- (ناوی/ سەلیم جەزری/ واتە لە جزیرەی بۆتان لەدایک بووە، کەناو نرابوو بە (جزیره أبن عمر)

چونکە دامەزرێنەری ئەمارەتی/ جزیرە بۆتان (عبدالعزیز عمر/ی کوردییە) لەدانیشتووانی- برقعیدە- سەر بەپارێزگای موسڵە (ابو الفدا)ی مێژووناسی ناودار دانی بەو بۆچوونەیەوە ناوە، کە لەکتێبە مێژووییەکەی (٣- ١٣٩) هەروەکو لە ناوەکەیرا دیارە- ئەوەی ئەو ئەمارەتەی دامەزراندووە (ئیبن عومەر) بووە نەک (عمر حسن التغلبي)، هەروەکو چەند مێژوونووسی ئەم سەردەم وایان نووسیوە، ئەوەش لە تەعەسوبێکی رەگەز پەرستییەوە هاتووە، نەک لە مێژووییەکی راستەقینەوە، چونکە لە ناوەکەوە دیارە (ئیبن عومەر) نەک (عومەر). ئەو بەڵگەیەش لە حاشییەیەکی ئەم ئەمارەتە داهاتووە (لە شەرەفنامەی- مەلا جەمیل بەندی رۆژبەیانی)یەوە.

*** ئەم بابەتە لە گۆڤاری ئاسۆی فۆلکلۆر، ژمارەی (٤)ی ساڵی ٢٠٠١ وەرگیراوە.**

دامەزراندنی تیپی هونەری میللی هەولێر

ئازاد سەعید مەولوود

ئێستا لە هەموو جیهان لە بۆنە یان لە فێستیڤاڵە جیهانییەکان گرنگییەکی زۆر دەدرێ بە هونەری میللی و سەما و هەڵپەڕکێ. ساڵانە چەندەها فێستیڤاڵ ئەنجام دەدرێ، کە تایبەتە بە هونەری میللی و سەما و هەڵپەڕکێ.

گەلی کوردیش وەک هەموو میللەتانی دنیا بێ بەش نییە لەم بوارەدا و ئەسپی خۆشی تاوداوە، بۆیە بەرەو پێشبردن و بەرزڕاگرتنی سەما و هەڵپەڕکێی کوردی رەسەن و خاوەن سامانێکی مەزن و دەوڵەمەندی کلتوور و فۆلکلۆری لەبن نەهاتووی هەڵپەڕکێ و گۆرانی و مۆسیقایە، کە رەسەنایەتی میللەتەکەمان دەپارێزێ.

لە پێناو بەرزڕاگرتنی هونەری میللی و هەڵپەڕکێی کوردی و ناساندنی سەماو هەڵپەڕکێی کوردی و ناسنامەی نەتەوەییمان، لە رێکەوتی ٥/٢/١٩٧٩ لەسەر پێشنیاری چەند هونەرمەندێکی شاری هەولێر، تیپی هونەری میللی هەولێر سەر بە دەزگای گشتی سینەما و شانۆی بەغداد دامەزرا. ئەم هونەرمەندانەش کەسانی وەک: "سەباح عەبدولرەحمان و سابیر عەبدولرەحمان" بوون. ئەم تیپە لەپێناو خزمەتکردن و بەرەوپێش بردنی هونەری میللی، سەما و هەڵپەڕکێی فۆلکلۆری رەسەنی ناوچەکانی کوردستان دامەزرا. تیپی هونەری میللی هەولێر بەشداری لە زۆربەی ئاهەنگەکانی ناوەوە و دەرەوەی وڵات وەک ئەڵمانیای رۆژئاوا ١٩٨١ ئەڵمانیای رۆژهەڵاتی ١٩٨١ ئەوکات و یەکێتی سۆڤیەتی جاران ١٩٨٢، کۆماری لاتیڤیا ١٩٨٢، نەمسا ١٩٨٢، دوبەی ٢٠٠٥ کردووە.

ئەم تیپە هەتاکو ئێستا لەکاری

هونەری خۆی نەوەستاوە و بەردەوامە لە دروستکردنی تابلۆی قەشەنگی فۆلکلۆری و هەتا ئێستا زیاتر لە ١٥ تابلۆی قەشەنگی جۆراوجۆری هەیە، کە هەموویان زیاتر گوزارشت لە فۆلکلۆری رەسەنی کوردی دەکەن.

*** ناوی ئەندامانی تیپی هونەری میللی هەولێر/ بەشی هەڵپەرکێ**

١- ئازاد سەعید مەولود.
٢- عەبدولعەزیز مەجید مەولود.
٣- سەرکەوت محەممەد حەسەن.
٤- خالید محەممەد عەبدوڵڵا
٥- ئازاد ئیبراهیم عارف
٦- هەڤاڵ حەسەن خۆشناو
٧- شێرزاد عەزیز کەریم
٨- عەبدولحەکیم جەوهەر مەولود
٩- لوقمان عەبدوڵڵا شێخە
١٠- مەهدی جەمیل
١١- ئازاد محەمەدئەمین
١٢- نەوزاد مەجید
١٣- سەید گوڵ حەسەن
١٤- ئەمین تۆما گۆرگیس
١٥- هاشم عەبدوڵڵا محەممەدئەمین
١٦- هیمداد لەشکری عەزیز
١٧- مقداد قادر
١٨- نەجات عومەر سادق
١٩- رەجەب محەممەد ئەمین
٢٠- شەهاب ئەحمەد مستەفا
٢١- فاتح ئەبابەکر
٢٢- تارق کەریم
٢٣- موئەیەد مەحمود
٢٤- عەبدولجەبار جەمیل
٢٥- سیروان محەممەد عەزیز
٢٦- سوبحی ئەحمەد کۆیی
٢٧- لوقمان حوسێن رەسول
٢٨- بارزان حوسێن رەسول
٢٩- نەجمەدین بەدرخان
٣٠- بێجان ئۆغز
٣١- سەرکەوت خدر سەلیم
٣٢- واحید جەودەت شاکر
٣٣- سۆران محەممەد تاهیر
٣٤- ئاری لەتیف حوسێن
٣٥- سەربەست شاکر عوسمان
٣٦- نورەدین کەمال حەمەد
٣٧- دڵشاد ئەنوەر محەممەد
٣٨- رێکان نادر شەریف
٣٩- ئاراز سەعید محەمەد
٤٠- پشتیوان عەزیز لەشکری
٤١- عەبدولقادر غەریب
٤٢- رزگار لەشکری عەزیز
٤٣- ئازاد لەشکری عەزیز
٤٤- موحسین حوسێن رەسول
٤٥- غازی ئەحمەد شینە
٤٦- حەیدەر سوڵتان حەمەدەمین
٤٧- شەماڵ سابیر
٤٨- شێروان سدیق
٤٩- رووناک مەحمود
٥٠- بوشرا ئیبراهیم عارف

٥١- نەسرین ئیبراهیم عارف
٥٢- سەمیرە تۆما
٥٣- فاتیمە عەلی
٥٤- حەنان عەلی
٥٥- فاتیمە مەحمود
٥٦- سلڤانا ولیەم
٥٧- هالە فەرحان
٥٨- گەلاوێژ تاهیر
٥٩- سوهام حەسەن حوسێن
٦٠- هاوژین سەردار
٦١- ساز محەممەد سەعید
٦٢- سەوسەن سەعدون یونس
٦٣- جینان عەلی

*** ناوی ئەندامانی بەشی مۆسیقا لە تیپی هونەری میللی هەولێر:**

١- رزگار حەسەن خۆشناو
٢- شێرزاد محەممەد حەسەن
٣- وریا ئەحمەد
٤- جەودەت شاكر
٥- واحید مەرجان
٦- مستەفا رەئووف
٧- موحسین حەسەن
٨- موحسین عەباس
٩- فوئاد محەممەد
١٠- رەنجبەر حەسەن
١١- ئازاد عەزیز
١٢- فازیڵ شاكر
١٣- نەشئەت كۆیی
١٤- رەحیم باڵەبان
١٥- محەممەد باڵەبان
١٦- پشتیوان حەبیب
١٧- دڵشاد شاكر
١٨- زامل بەغدادی
١٩- سیروان عومەر یوسف
٢٠- شاكر رواندزی
٢١- زرار بەكر
٢٢- پایەدار موحسین
٢٣- ئازاد محەممەد
٢٤- شەریف جەرجیس
٢٥- ردشاد ئەكرەم محەممەد
٢٦- مەغدید حەسەن شێخە
٢٧- هێرش رەحمان ئیسماعیل
٢٨- موخلیس حەسەن
٢٩- جەمال عوسمان
٣٠- شێروان سەعدی
٣١- ئازاد بۆرە
٣٢- كامەران جەعفەر سەلیم
٣٣- مستەفا بایز سلێمان
٣٤- سالار حەسەن
٣٥- جەلال شاكر
٣٦- سروود فوئاد
٣٧- سیروان عومەر

*** ناوی گۆرانیبێژەكانی تیپی هونەری میللی هەولێر:**

١- سابیر عەبدولرەحمان
٢- جەلال سەعید
٣- قادر زیرەک
٤- نیزام شوكر
٥- سەعید كاباری
٦- زیاد ئەسعەد
٧- نەجمەدین ئاوارە
٨- خدر محەممەد (خدر خۆشناو)
٩- شەماڵ جەلال سەعید
١٠- تەحسین قادر
١١- مونەیەد مەحمود

*** ناوی ئەو راهێنەرانەی كە لە تیپی هونەری میللی هەولێر كاریان كردووە، لە سەرەتای دروستبوونی تیپ:**

١- سلێمان محەممەد-یەكەم راهێنەری تیپ و دروستكەری تیپ
٢- رەشیدیان- خەبیری سۆڤیەتی ئەرمەنی
٣- مەعروف موحسین- راهێنەر
٤- قادر كوردی- راهێنەر

تێبینی:

لە سەرەتای دروستبوونی تیپی هونەری میللی هەولێر، زۆرجار گۆرانكاری لە هەندێ پۆستی ئیداری ئەو تیپە كراوە، لە رێكەوتی ١٩٧٩/٢/٥ تا ساڵی ٢٠٠٨ لێپرسراوەكانی تیپەكە ئەمانە بوون:

١- سابیر عەبدولرەحمان
٢- سەفوەت جەراح
٣- شێرزاد محەممەد حەسەن
٤- فوئاد ئەحمەد سلێمان
٥- ئیسماعیل عەلی
٦- سەلاح شوكر
٧- بورهان خۆشناو
٨- شێرزاد محەممەد حەسەن
٩- سەركەوت محەممەد حەسەن.

*** ئەم ناوانەی خوارەوە كاری ئیداریان وەرگرتووە لەو ماوەیەدا:**

١- ئەنودر عەزیز
٢- ئیسماعیل عەلی
٣- حەمە سەعید
٤- تاریق خەیات
٥- ئەیوب محەممەد

شانۆی هەولێر

موحسین محەمەد

هونەری شانۆی کوردی لە شاری هەولێر بەشێکی گرنگ و سەرەکییە لە مێژووی شانۆی کوردی، مێژووی ئەم هونەرە وەکو مێژووی نەتەوەکانی دیکە لە دوو بەش پێکدێ، مێژووی شانۆی کۆن و مێژووی شانۆی نوێ. ئەم دوو مێژووە، دوو سەردەمی جیاوازن و هیچ پەیوەندییەکیان لە نێواندا نییە، ئەم دوو سەردەمە هونەرییە تەنیا لە پێناسە زانستییەکەدا، بۆ ئەم هونەرە یەک دەگرنەوە. لەشاری هەولێردا ئەم دوو سەردەمە، بناغەیەکی بتەوی هونەری هەیە، کە بەڵگەی زیندوون بۆ سەلماندنی مێژووی هونەری شانۆ لەم شارەدا.

مێژووی شانۆی کۆن، ڕەگ و ڕواڵەت و درامای ڕەوان دەگرێتەوە، کە لە هەناوی سرووتەکانی نەتەوەدا لەدایک بووە، ئەم سرووتانە نەریتی باوی میللەتی کورد بووە، نەتەوە سەردەم لە دوای سەردەم وەکو تێکستی زیندوو لەسەر سینگی ڕۆڵەکانی نووسراونەتەوە، پشتاو پشت ئەزبەریان کردووە و بە ڕەوانی لە سرووتەکاندا نمایشیان کردۆتەوە. لە شاری هەولێردا سرووتەکان زۆر زیندوو بووبنە، هەمیشە وەکو نەریتێک لاسایی کراونەتەوە. هەولێر پتر شارێکی کشتوکاڵی بووە و بەچەندین دەشتی بەپیت دەورە دراوە، وەکو: دەشتەکانی زرارەتی، بەڕانەتی، شەمامک، کەندێناوە، کە بەگوندەکانی کەناری ناسراون و کۆچی جووتیارانی گوندەکانی کەنار شاری هەولێریان بووژاندۆتەوە و ڕۆڵێکی مەزنیان بینیوە، لەبەر ئەمە، شارەکە سرووتەکانی نەتەوەی بەزیندوویی لە باوەش گرتووە، لەگەڵ

پەیدابوونی قوتابخانە، هونەری شانۆ لەم شارە لەدایک بووە، نزیکەی نیو سەدە ئەم دوو مێژووە بەیەکەوە رەوتی هونەری شارەکەیان دیار دەکرد.

لە سرووتە کشتوکاڵییەکاندا، هەولێرییەکان لە ناو جەرگەی شارەکەدا وەکو نەریتی باو لاساییان کردۆتەوە، وەکو کۆسەبەبە، ساوارکوتان، لە سرووتی مردن و لە دایکبووندا، هۆزەبانە بەدی دەکرێ.

کۆتەڵ کە درامایەکی رەوان بووە لە سرووتی جەنازەییدا، لەناو هۆزی جافەکاندا باو بووە. لە کاتی بێ ئیشیدا، درامای رەوانی گوێدرێژو ئاشەوان، کەری بەقاڵان لە هەولێرو دەوروبەری نمایش کراوە.

مێژووی کۆنی ئەم هونەرە بە سێ جۆر سەری هەڵداوە، رەگی درامی، رواڵەتی درامی، درامای رەوان، کە لەم جۆری سێیەمەدا، هەموو خاسیەتەکانی هونەری شانۆیی تیادا پەیدا دەبێ، وەکو چیرۆک، کەسایەتی، دواندن، ململانێ، جلوبەرگ و ئێکسسوارو تەنانەت مکیاجیش. لەم سێ جۆرەدا، بنەما هونەرییەکانی شانۆ ونە، وەکو نووسەر، دەرهێنەر، ئەکتەر، ئەوانەی ئەو نمایشە دەکەن خەڵکن، کارەکەیان بەردەوانی ئەزبەرەو پشتاوپشت ئەو نەریتە هونەرییەیان لەباوک و باپیرانەوە بۆماوەتەوە.

ئەگەر کورد لە سەردەمێکی زوو کیانی سیاسی هەبووایە، بێگومان رەگ و رواڵەت و درامای رەوان لە ناو ئەو سرووتانەدا گەشەی دەکرد و لەگەڵ هونەری شانۆی نوێدا ئاوێتە دەبوو، چەندین نووسەرو دەرهێنەرو ئەکتەری بەتوانامان دەبوو، کە پەیوەندی راستەقینەیان بە کلتووری نەتەوەکەیان دەبوو، ئەم دوو قۆناغە لەیەک دابڕاو نەدەبوون.

مێژووی شانۆی نوێ لە هەولێر پەیوەندییەکی راستەقینەی بە شانۆی ئەورووپی هەیە، لە رێگەی ئەو نەتەوانەی کە دراوسێ و داگیرکەری کوردستان بووینە. لەساڵی ١٩٢١ مەدرەسەی ئەربیل ئولا لیژنەی فەن و تەمسیل دادەمەزرێنن، یەکەمین شانۆگەری بە ناوی سەلاحەدینی ئەیوبی لە نووسینی نەجیب حەداد، کە لە بنەڕەتدا لە شانۆگەرییەکی والتەر سکۆت وەرگیراوە. بە زمانی عەرەبی ئامادە دەکرێ و پێشکەش دەکرێ. لە ساڵی ١٩٢٩ قوتابیانی سانەوییەی هەولێر شانۆگەری وینەتی پێشکەش دەکەن.

لە ساڵی ١٩٣٠ بۆ جاری دووەم

شانۆگەری سەلاحەدینی ئەیوبی لە دەرهێنانی مامۆستا عەبدول مەجید حەسەن نمایشکراوەتەوە. لە ساڵی ۱۹۳۳ ـ ۱۹۳٤ شانۆگەری سەلاحەدینی ئەیوبی بۆ جاری سێیەم نمایش دەکرێتەوە. لە ساڵی ۱۹۳٦ شانۆگەری شەڕی قادسیە لە وەرگێران و دەرهێنانی زەکی ئەحمەد هەناری پێشکەش دەکرێ. لە ساڵی ۱۹۳۸ شانۆگەری ئۆتێللۆ نووسینی ولیەم شکسپیر و وەرگێران و دەرهێنانی دانیال عوزێر قەساب نمایشکراوە. لە ساڵی ۱۹۳۹ بۆ جاری چوارەم دانیال عوزێر قەساب پێشکەشی کردووە. لە چلەکانی سەدەی رابردوو وەکو تێبینی دەکرێ تەنیا دوو شانۆگەری نمایشکراوە شانۆگەری کاوەی ئاسنگەر، نووسین و دەرهێنانی عەلی مزەفەر لەساڵی ۱۹٤٦ نمایشکراوە، شانۆگەری پاشای کلۆ ئامادەکردن و دەرهێنانی رەشید عەبدولقادر لە قوتابخانەی ئەربیل ئولای هەولێر لە هەمان ساڵ نمایشکراوە. لە پەنجایەکان جووڵانەوەی شانۆیی لە سەرتاسەری کوردستان گەشەی کرد، لە شاری هەولێر ئەم شانۆگەریانە نمایشکران. شانۆگەریْ (ست دراهم) نووسینی یوسف عانی، شانۆگەری (انا امک یا شاکر) نووسینی یوسف عانی، شانۆگەری هارونە رەشید نووسین و دەرهێنانی جواد رەسول ناجی. شانۆگەری کاوەی ئاسنگەر و چەندین شانۆگەری تر. هونەرمەند سەفوەت جەراح دەچێتە پەیمانگەی هونەرە جوانەکانی بەغدا بەشی شانۆ تەواو دەکا. شانۆ لە هەولێر بەرەو کاری هونەری پیشەیی دەڕوا. لە شەستەکان هونەرمەندان تەلعەت سامان و فەرهاد شەریف دەچنە ئەکادیمیای هونەرە جوانەکانی بەغدا، هونەرمەند سەباح عەبدورەحمان پەیمانگەی هونەرە جوانەکان تەواو دەکا. لە ساڵانی حەفتایەکان و لەژێر کاریگەری رێککەوتنامەی ۱۱ی ئاداری مێژوویی نێوان سەرکردایەتی شۆڕشی ئەیلوول و حکومەتی بەغدا ، بوارەکانی رۆشنبیری کوردی گەشەی مەزنی بەخۆیەوە بینی، هونەری شانۆ لە هەولێر لەسایەی ئەو ئازادییەدا گەشەی زۆر مەزنی بەخۆیە وەبینی.

تیپی هونەری هەولێر لە ساڵی ۱۹۷۱ دامەزرا، کۆمەڵەی هونەرو وێژەی کوردی لقی هەولێر لە ساڵی ۱۹۷۲ دامەزرا، تیپی شانۆی لادێیی سەر بە بەڕێوەبەرایەتی کشتوکاڵی هەولێر لە ۱۹۷۳

دامەزرا، تیپی هونەری نوێ لە ساڵی ١٩٧٤ دامەزرا، هەموو ئەو تیپانە ڕۆڵی گرنگ و مەزنیان هەبووە لە شانۆی شارەکە. لە دوای هەڵگیرسانەوەی شەڕ لە نێوان حکومەت و شۆڕش بە هۆی پەشیمانبوونەوەی حکومەت لە بەڵێنەکانی، ئەو تیپانە کەوتنە بەر هەڕەشەی سانسۆری حکومەت، لیژنەی سانسۆری دەقەکان لە ساڵی ١٩٧٥ دانرا، تیپی هونەری نوێ داخرا، دواجار تیپی شانۆی لادێ خرایە سەر ڕۆشنبیری جەماوەری، ئامانجەکان و بەرنامەی تیپەکە لە ساڵی ١٩٨١ کۆتایی هات. هونەری شانۆ لەم شارە پتر بەرەو ستایلی هونەری ڕۆیی. لە حەفتایەکان دەستەی سێیەم ڕوو لە بەغدا دەکەن بۆ خوێندنی هونەری، هونەرمەندان سەعدون یونس و فەتاح خەتاب و پەیمان بەگۆک، ساڵح بریخت پەیمانگای هونەرە جوانەکانی بەغدایان تەواو کرد، سەمیرە عەبدۆک و وەلید مەعروف ئەکادیمیای هونەرە جوانەکانیان لە ١٩٨٠تەواو کرد.

لە شاری هەولێر بەگشتی سێ هۆڵ شانۆکانی لە باوەش گرتووە، هۆڵی گەل لە سەرەتای شەستەکان دروست کراوە، لە هەشتایەکان نۆژەن کرایەوە، هۆڵی ڕۆشنبیری لە دوادوای حەفتایەکان لە سەر نەخشەی شانۆی جیهانی دروست کراوە، هۆڵی میدیا لە سەرەتای هەشتایەکان تەواو بووە، ئەوەی سێیەم کەمتر شانۆیی تیادا نمایش دەکرێ. لە شاری هەولێر جگە لە دەرهێنەرانی کورد، هەردوو هونەرمەندی بەرەگەز تورکمان، تەحسین شەعبان و هاشم زەینەل چەندین شانۆگەرییان پێشکەش کردووە. ئافرەت لە شاری هەولێر لە ساڵانی حەفتاوە بوێرانە هاتوونەتە سەر شانۆ، پێشتر پیاو دەوری ئافرەتی بینیوە. شەوقیە شەوکەت و ئاشتی عوسمان و ڕێواس جاف و ئازادە جەلال و سەمیرە عەبدۆک لە حەفتایەکان هاتوونەتە سەر شانۆ.

لە هەشتایەکان، ئاواز مەحموود، ڕۆژهەڵات مەحموود و شلێر ئەحمەد و چەندین ئافرەتی تر هاتوونەتە سەر شانۆ، لەبواری نووسینی شانۆییدا، شانۆکارانی هەولێر بۆخۆیان دەقیان نووسیوە و بۆ شانۆ دەقیان لە چیرۆک یان شانۆی جیهانی ئامادە کردووە، تەلعەت سامان لەقۆناغی خوێندنی ئەکادیمییەوە دەقی نووسیوەو ئامادەی کردووە. نووسەر حەمەکەریم هەورامی دەقی شانۆیی نووسیوەو دەقەکانی نمایشکراون.

شانۆگەری فاڵچی یەکێکە لە دەقەکانی ئەو نووسەرە، کە لە ساڵی ١٩٧١ لە هەولێر نمایشکراوە، بۆ تەلەفزیۆن تۆمارکراوە. ڕەخنەی شانۆیی لە هەولێر لە ساڵانی حەفتا پەیدابووە، محەمەد تەیمور بەکوردی و عەرەبی ڕەخنەی لە سەر بەرهەمەکانی هەولێر لە گۆڤارو ڕۆژنامەکان بڵاوکردۆتەوە، حەیدەر عەبدولڕەحمان لە حەفتایەکانەوە ڕەخنەی لەسەر شانۆگەرییەکانی هەولێر نووسیوە.

سەباح هورمز بەزمانی عەرەبی ڕەخنەی نووسیوە، موحسین محەمەد لە هەشتایەکان ڕەخنەی نووسیوەو بۆیەکەمین جار ڕەخنەی لە بواری

رۆژنامەگەری هێناوەتە دەرەوەو سێ ژمارەی لە زنجیرەی رەخنەی شانۆیی لەچاپداوەو بلاوی کردۆتەوە.

لە بواری نووسینەوەی مێژووی شانۆی کوردی بەگشتی مێژووی شانۆی شاری هەولێر، محەمەد تەیمور لێکۆڵینەوەو بیروبۆچوونی خۆی هەبووە، هاوشان لەگەڵ مەغدید حاجی نووسەر پەردەیان بە ئەرشیفی شانۆی ئەم شارە داوە تیپی نەتەوایەتی لەساڵی ١٩٨٠ دامەزراوە، کە سەر بە دەزگای سینەماو شانۆی بەغدا بووە ئەو تیپە کاری هونەری پیشەیی کردووە، هونەرمەندانی ئەو تیپە فەرمانبەری حکومەت بوون. لە ساڵی ١٩٨٠ کە پەیمانگەی هونەرە جوانەکانی سلێمانی دامەزرا قوتابیان روویان لەم پەیمانگایە کرد، هەروەها ژمارەیەک لە قوتابیان روویان لە پەیمانگەی هونەرە جوانەکانی موسڵ کرد. لە هەشتایەکان یەکەمین دیداری شانۆیی و ڤیستیڤاڵی شانۆیی لە هەولێر سازکراوە، شانۆی منداڵان لە شاری هەولێر لە حەفتایەکان سەری هەڵدا و لە هەشتایەکان گەشەی کرد. شاری هەولێر بینەری شانۆیی هەبووەو خەڵک ئامادە بووینە بۆماوەی دە رۆژ بێنە هۆڵەکان و پلیت ببڕن، هەرلەبەر ئەم هۆیەش بووە شانۆکارانی سلێمانی هەوڵیانداوە بەرهەمەکانیان بێنن بۆ ئەم شارە ئەو شانۆگەریانەی کە لە سلێمانی هاتوونەتە هەولێر، هاوارێکی تاساو و مانگی ئاوابووی جەلیل زەنگەنە، تەنەکەی ئەحمەد سالار، گەشتەکەی حەسەنی کامەران رەوف و چەندین شانۆگەریی تر.

لە ساڵی ١٩٩١ راپەڕینی خەڵکی کوردستان دژی حکومەتی دیکتاتۆری بەغدا بەرپابوو، لە سایەی ئەو راپەڕینەدا لە ساڵی ١٩٩٢ پەرلەمان و حکومەتی کوردستان دامەزرا، سانسۆر لە کوردستان نەما، شانۆ پێی نایە قۆناغی ئازادی، پەیمانگەی هونەرە جوانەکان دامەزرا. بەڕێوەبەرایەتی شانۆو سینەما دامەزرا پاشان بوو بە دوو بەڕێوەبەرایەتی سەربەخۆ. چەندین فێستیڤاڵی شانۆیی سازکرا، گۆڤاری شانۆیی و هونەری پەیدابوون. ساڵانە چەندین قوتابی لە بەشی شانۆی پەیمانگەی هونەرە جوانەکان خوێندن تەواو دەکەن، بۆ یەکەمین جار لە مێژووی ئەم شارەدا، رێککەوتننامەی شانۆیی لە نێوان وەزارەتی رۆشنبیری لە رێگەی شانۆی هەولێر لەگەڵ شانۆی ئەندەر رۆهەری ئەڵمانی واژۆ دەکرێ و هەر لەو ساڵە وەفدێک سەردانی ئەو شانۆیە دەکا لە ئەڵمانیا.

کچانی هەولێرو هونەری شانۆ

مەغدید حاجی

هونەری شانۆ هەمیشە لە هەموو شوێنێکدا دەورێکی کاریگەری لە هوشیارکردنەوەی بینەراندا هەبووە. راستە شانۆ دەوری قوتابخانەی گەلی بینیوە، ئەگەرچی لە سنوورێکی دیاریکراودا، چونکە ئەم هونەرە زیاتر لە کۆمەڵگەی شارستانی گەشە دەکات و جەماوەری تایبەتی خۆی پەیدا دەکات و دەورو کاریگەری لەسەر میللەتدا زیاتر دەبێت. بۆیە لە کۆمەڵگای کوردەواری دەتوانین بڵێین خاوەن ئەزموون و بزووتنەوەیەکی شانۆیین و ئەم بزووتنەوەیەش زیاتر لە حەفتاکان و هەشتاکانی سەدەی بیستەمدا چالاکی چۆنیەتی بەخۆوە بینیوە.

ئەگەر نمایشی شانۆیی تەعبیر لە ژیان بکات بێگومان دەبێ هەردوو توخمی نێرو مێ دەورو بوونیان لە نمایشدا هەبێت، بەڵام بەهۆی بارودۆخی کۆمەڵایەتی دواکەوتووی کۆمەڵگای کوردەواری تاکو ساڵانی حەفتاکان زۆر بە کەمی ئافرەت بەشداری لە شانۆدا دەکرد، بۆیە ئەو ئافرەت و کچە هونەردۆستانەی لە رۆژگاری ئەوسادا هاتوونەتە سەر شانۆو، نمایشیان کردووە مایەی رێزلێنان و یادکردنەوەن و پێویستە ناویان بە ئاوی زێڕ لە مێژووی رووناکبیری گەلەکەماندا تۆمار بکرێت.

هەر لەم روانگەیەوە، بە پێویستم زانی لە میانەی ئەم وتارەمدا یادی ئەو کچە قارەمانانە بکەمەوە، کە لە حەفتاکان و هەشتاکاندا لە شاری هەولێر دەوریان لە بزووتنەوەی شانۆی

کوردیدا بینیوە.

کچانی کۆمەڵەی هونەرو وێژەی کورد لقی هەولێر:

دوا بە دوای دامەزراندنی کۆمەڵەی هونەرو وێژەی کوردی مەڵبەندی گشتی سلێمانی لە ٣١/١٢/١٩٦٩دا بە ساڵ و نیوێک، ژمارەیەک لە ئەدیب و هونەرمەندانی هەولێر بە ئیمزای ئەدیبی نەمر محەمەد مەولود (مەم) داوایەکیان پێشکەش کردو لە ئەنجامدا لە ١٩٧٢/١/٥ دەرگای کۆمەڵە لە هەولێر کرایەوە.

لە ماوەی حەفتاکان و هەشتاکاندا زیاتر لە (٣٠) ئافرەت و کچە کوردی هەولێری شانۆ دۆست و هونەرمەند بەشداریان لە کارە دراميیەکاندا کردووە. حەفتاکانیش تاکو ناوەڕاستی هەشتاکان بە قۆناغی زێرینی چالاکی کۆمەڵە و بەشداربوونی ئافرەت لە چالاکییەکانی دادەنرێت.

خوشکە شەوقیە شەوکەت یەکەم کچە ئەکتەری بە جەرگی کۆمەڵە بوو، کە لە ساڵی (١٩٧٢)دا دەوری لە تەمسیلی تەلەفزیۆنی (گوێزان) بینی، دواتریش لە (بۆرە پیاو) و (خاڵۆی رێبوار) و بەرهەمی دیکە سەرکەوتووانە دەوری بینیوە.

دوا بەدوای شەوقیە خان تاکو ساڵی (١٩٧٨) کۆمەڵە بێ ئەندامی ئافرەت مایەوە.

دواتر لە کۆتایی حەفتاکان و لە هەشتاکاندا ئەم ئافرەتە هۆشیارو چالاکانەی خوارەوە بەشداریان لە کارە شانۆییەکانی کۆمەڵەو بەرهەمی تەلەفزیۆنی کردووە:

(ژیان فەتحوڵڵا، ئازادە جەلال، زەینەب محەمەد، وەسفیە محەمەد، نەسرین محەمەد، لەیلا عەبدولکەریم، لەیلا محەمەد، نیزال محەمەد، نیزال رەحمان، نەوال رەحمان، سەمیرە سلێوە، ساجدە سلێوە، فەیرۆز عەبدولمەسیح، سەمیرە عەبدولقادر، حەیات سلێمان، سوهەیلە رەمەزان، ژیان عەلی، رۆژهەڵات مەحموود، ناسیحە شەریف، ئاواز مەحموود، جیهان ئەحمەد، پەخشان حوسێن، شەرمین جەوودەت، شلێر ئەحمەد، دڵپاک تاهیر).

کچانی تیپی شانۆی لادێ:

ئەم تیپە سەر بە دەزگای سەرۆکایەتی کشتوکاڵی هەولێر بووەو لە ١٩٧٣/٣/٢٧دا دامەزراوە.

لە دواییدا تیپەکە دراوەتە پاڵ دەزگای رۆشنبیری جووتیاران ناوەکەشی بووە بە (تیپی شانۆی لادێی ناوچەی ئوتونۆمی) ژمارەیەک کچە کوردی هەولێر سەرکەوتووانە دەوریان تیا دیوە، وەکو: (قانعە رەشید، ئازادە جەلال، سمسم ئەنودر، سوهام محەمەد، سامیە جەلال، برنادیت) شایانی باسە، کە تیپی شانۆی لادێ بە شانۆگەری (ژانی گەڕانەوە) نووسینی عەبدوڵڵا ئەحمەد و دەرهێنانی سەعدوون یونس لە ساڵی ١٩٧٨دا بەشداری لە دووەم ڤیستیڤاڵی شانۆی لادێ لە بەغدا کردووەو تیایدا سوهام محەمەد و ئەنودر شێخانی خەڵاتی باشترین ئەکتەری ڤیستیڤاڵەکەیان

وەرگرتووە.

هەڵوێستەیەک بەلای تیپی هونەرە نوێیەکانی کورد:

ئەم تیپە لە ساڵی ١٩٧٤ لە شاری هەولێر دامەزراوە و لە ماوەی پێنج ساڵی تەمەنیدا دەورێکی کاریگەری لە رەوتی هونەری کوردیدا بینیوەو بەرهەمە شانۆییەکانی ئەم تیپە (خوازبێنی)، (کاوەی ئاسنگەر)، (مەم و زین)، (شەوچرا) و (فەقێ ئەحمەدی دارەشمانە) هەرگیز لە بیر ناکرێن. کچە ئەکتەرە بە تواناکانی ئەم تیپە: (ئاشتی عەبدولکەریم، چیمەن کاوێس، رێواس جاف، شادیە محەمەد، بەلقیس عەبدوڵلاو سامیە محەمەد).

شانۆی کرێکاران و کچە ئازادەکان:

دوا بەدوای دامەزراندنی تیپی هونەری یەکێتی نەقابەکانی کرێکارانی شاری هەولێر لە ساڵی ١٩٧٤دا ئەم ئافرەتە بەڕێزانە تێیدا ئەندام بوون و بەشدارییان لە کارە شانۆییەکانیدا کردووە: (لەیلا مەحموود، گوڵبەهار مەحموود، ژیان کەمال، پەخشان کەمال، نیزال محەمەد، نەوال محەمەد).

دواتر لە هەشتاکان (تیپی پێشڕەوی شانۆی کرێکاران لە هەولێر) دامەزراوەو ژمارەی ئەندامە ئافرەتەکانی ئەم تیپە گەیشتۆتە نۆ کەس، کە ئەم کچە هوشیارانە بوون: (ناسیحە عومەر شەریف، ئەحلام حوسێن، حەربیە عومەر، نەرمین حوسێن، بەدیعە محەمەد، بەهار عەلی، نەوال محەمەد، ژیان عەلی، بوشرا جەبار).

هەروەها ئەم تیپە بە شانۆگەری (خەبات) بەشداری لە یەکەم ڤیستیڤالی شانۆی کرێکاران لە عیراقدا کردووەو پلەی دووەمی ڤیستیڤالەکەی وەدەست هێناوەو تیایدا هەردوو کچە هونەرمەند ناسیحە عومەر شەریف و نەرمین حوسێن، وەکو باشترین ئافرەتی ئەکتەر خەڵاتکراون.

ئازادە جەلال، خاوەن تواناو داهێنانی راستەقینە بوو، ئازادە خان کچە ئەکتەرێکی داهێنەر بوو لەم بەرهەمانە زۆر سەرکەوتووانە دەوری بینیوە: (زەنگی تەلەفۆن، نەخوێندەواری، لافاو، وێنەیەک لە رابردوو، پیشانگا، ئەو پیاوەی بوو بە سەگ، بووکی بەفر، لێو بە بارەکان).

بەڕێز عەبدوڵلا پشدەری سەرۆکی کۆمەڵەی هونەرە جوانەکانی کورد لە ساڵی ١٩٨٥دا لە بارەی ئازادە خانەوە فەرموویەتی: "بەڕاستی ئەگەر ئازادە جەلال کچە کورد نەبوایە بە زیندوویی پەیکەری بۆ دروست دەکرا. چونکە بەڕاستی ئەم خوشکە نازدارە دەزانێ شانۆ چییەو شانۆگەری بۆچی پێشکەش دەکرێت و زانیاری تەواوی لە هونەری شانۆ بە دەست هێناوە".

شایانی یادکردنەوەیە کە بۆ چارەسەر کردنی گیروگرفتی کەمی دەستکەوتنی ئەکتەری ئافرەت لە شانۆی کوردیدا یان بۆ نواندن لە رادیۆو تەلەفزیۆندا هەندێ لە هونەرمەندە دڵسۆزو لەخۆبوردووەکانمان بە تایبەتی برا

دەرهێنەرەكان لە خۆیانەوە دەستیان پێكردووە، ژن، كچ، خوشك، یا خزم و ناسیاوی تریان هێناوەتە سەر شانۆ یا بۆ رادیۆو تەلەفزیۆن بردوویانن و ئەركی تەمسیلكردنیان پێ سپاردوون، بەمەش ئەگەر بۆ ماوەیەكی كاتیش بووبێ گیروگرفتی دەست نەكەوتنی ئافرەتی ئەكتەریان چارەسەر كردووە.

لە شاری هەولێریش ئەم برا هونەرمەندە بەڕێزانە ئەم دەورە جوامێرانەیان بینیوە: (سەعدوون یونس، رەسمی جەلال، سوبحی كۆیی، جەلال بەیار، هوشیار سەید ئەحمەد، سەباح عەبدولڕەحمان، زایەر عەبدوڵڵا، شێرزاد پۆلیس، فەیسەل محەمەد سالح، نازم دڵبەند، شەهید جەوهەر باپیر، عەبدوڵڵا پشدەری، ئیبراهیم حەكیم و...).

شایانی باسە كە ژمارەیەك لەو خوشكانەی لە رێگەی ئەم بەڕێزانەی سەرەوە هاتوونەتە سەر شانۆ ئەكتەری چاك و سەركەوتوویان لێدەرچووەو خزمەتێكی زۆری بزووتنەوەی شانۆی كوردییان كردووە، وەكو: (ئازادە جەلال، سەمیرە عەبدۆك، جیهان ئەحمەد، شلێر كۆیی، شیرین سابیر)..

لەكۆتاییدا ناوی ئەو كچ و ئافرەتە قارەمانانەی سەر تەختەكانی شانۆ دەخەمە روو، كە لە حەفتاكان و هەشتاكانی سەدەی رابوردوودا سەربەرزانە نمایشیان كردووەو بەشدارییان لە بزووتنەوەی شانۆی كوردیدا كردووە: (ئازادە جەلال، ئاواز مەحموود، ئاوات عاسی، ئەحلام حوسێن، ئەختەر مستەفا، ئەمەل حەسەن، ئەدیبە عەزیز، بەدیعە محەمەد، بەهار عەلی، باهرە محەمەد قادر، برنا ئیلیا شەمعون، بەلقیس عەبدوڵڵا، بەدریە محەمەد، بێخاڵ یووسف حەكیم، پەروین عەبدولحەمید، پەروین محەمەد، پەیمان قادر، پەری حوسێن، جولیانا یوسف، جیهان عەبدولحەمید، جیهان ئەحمەد، چیمەن كاوێس، خالیسە عاكف، خالیدە شەیدا، خالیدە سالح، خوناو جەمال، دڵپاك تاهیر، درەخشان محەمەد كەریم، رووناك محەمەد سالح، رووناك محەمەد، رێواس جاف، رۆژهەڵات مەحموود، دڵپاك محەمەد، زەینەب محەمەد، ژیان عەلی، ژیان فەتحوڵڵا، ژیان محەمەد، سەمیرە سلێوە، ساجدە سلێوە، سەمیرە عەبدولقادر، شاكار هوشیار، سامیە محەمەد، سهام محەمەد، سمسم ئەنوەر، سامیە جەلال، سوهەیلە رەمەزان، سەمیرە عەبدولكەریم، سەوسەن سەعدوون، سەوسەن عەبدولڕەحمان، سەرگوڵ عەزیز، سوهەیلە محەمەد، سەمیرە عەبدولستار، سمیە محەمەد، سوعاد عەمانوئیل، شیرین عەبدوڵڵا، شادیە محەمەد، شەوقیە شەوكەت، شەوقیە محەمەد، شلێر كۆیی، شلێر محەمەد ئەمین، شەرمین ئەحمەد، شەرمین جەودەت، شیرین سابیر، سەبریە سەرتیپ، غوربەت حەسەن، فەوزیە شەهاب، فەریدە فەتحوڵڵا، فرمێسك مونەیەد، قانعە رەشید، قەدریە عەباس، قانعە محەمەد عەلی، كەژاڵ یووسف، كۆچەر جەلال، گەلاوێژ سەید موسا، گوڵهاد مەحموود، گەلاوێژ تاهیر، لەیلا مەحموود، لەیلا عەبدولكەریم، لەیلا سەعدوون، ماجدە خەلیل، مۆژدە جەلال، نەسرین عەلاف، نەسرین خدر مەرجان، نازەنین محەمەد سالح، نەرمین حوسنی، ناسحە عومەر شەریف، نیزال محەمەد، نەوال محەمەد، نەسرین جەلال، نەسرین محەمەد، نەزیرە حاجی عەزیز، نیزال رەحمان، نادیە جەوهەر باپیر، هێڤی حەسەن، وەسیفە محەمەد).

سەرچاوە:
ئافرەت لە شانۆی كوردیدا، مەغدید حاجی، چاپخانەی ئەلجاحز- بەغدا ١٩٨٩.

* ئەم بابەتە لە گۆڤاری (بارش) ژمارە (٢١)ی نیسانی ٢٠٠٥ وەرگیراوە.

حەیدەر بەقاڵ لە دیدی عزەدین فەیزییەوە

سمکۆ

نووسەر و پەروەردەکاری ناوداری شاری هەولێر، مامۆستای خوا لێخۆشبوو عیزەدین فەیزی یەکێک بووە لە شایەت عەیانەکانی سەردەمی خۆی و لە نزیکەوەش ئاوێتەی ژیانی هونەرمەند و رۆشنبیرانی ئەو سەردەمە بووە، یەکێک لەوانە هونەرمەندی گەورەی شاری هەولێر (حەیدەر عەبدولرەحمان- ناسراو بە حەیدەر بەقاڵ)، کە هاودەم و هاودۆستێکی نزیکی مامۆستا عیزەدین بووە...

عیزەدین فەیزی بە خۆی و بەو هەگبە پڕ لە یادگارییەوە دەبێت لە چلەی ماتەمینی ئەو دۆستە ئەزیزە چی بڵێت و چی پێشکەش بکات.

ئێمە وەک یادەوەرییەکی هەردوو کەسایەتی ناسراوی ئەم شارە دەقی وتە بە نرخەکەی مامۆستا عیزەدین فەیزی بڵاو دەکەینەوە:

* بەڕێزان... دوێنێ ئەو برادەرانەی، کە عومریان لەگەڵ حەیدەری خۆشەویستی هەموو لایەک بەسەر بردووە، لەسەر ئەو رایەدا بوون، کە لە بابەت دوا ماڵئاوایی کردنی خوالێخۆشبوو چەند قسەیەک بکەم، پێم گوتن من بەو دڵە پڕ لە ئاه و چاوە پڕ فرمێسکانەوە چۆن بتوانم قسە بکەم، چ قسەیەک هەڵبژێرم کە لەم زاتە بوەشێتەوە و چۆن بتوانم باسی ئەو سیفەتە جوانانەی بکەم و بیانژمێرم کە هیچ تەواو نابن.

گوتم وا ٣٥ ساڵ زیاترە ئێمە تاقمێک برادەرین و کاک حەیدەریش هەردەم گوڵی مەجلیسمان بووە و تا ئێستا دڵی یەکێکمانی لێ نەشکاوە، زۆر پیاوانە وەفای خۆی لە کاتی

پێویستدا بەرامبەر بە هەموومان بەجێ گەیاندووە، گوتم: ئەگەر چی پێویست بە گوتن ناکات هەموو ئاگادارین و دەیناسین، کە لە هەموو بارو زرووفێکدا نەفسێکی زۆر گەورەی هەبووە، مەردانە ژیاوە، ملی بۆ کەس کەچ نەکردووە، لە بیروباوەڕی خۆی لای نەداوە و زۆر هەڵوێستی مەردانەی بۆ خزمەتی میللەتەکەی پیشان داوە، دەنگە خۆشەکەی، کە بولبولی نازداری شارەکەمان بوو، هەردەم هەموو کوردێک و تورکمانێکی خستبووە جۆش و خرۆشەوە، هەتا برا عەرەبەکانیش، کە لە گۆرانییە خۆشەکانی نەدەگەیشتن، تەنیا بەیەک جار دیتن عەودالی دەبوون و هەوڵی ناسینیان دەدا و برادەرایەتیان لەگەڵدا دەبەست، ئێستاش روو دەکەمە کاک موحسن (برای هونەرمەند)، ئەوە بزانن کە حەیدەر هەر لە ئێوە نەچووە، بەڵکو دەمارێکی پڕ خوێن بوو لە دڵی هەموو برادەران و ئەوانەی لێرەدا ئامادەن، پچڕاو خەسارەتێکی گەورە بوو بۆ هەموو لایەکمان، هونەرمەندێکی وا بەرز و رووخۆش و دڵپاک، کەوا بزانم جێگەی پڕ نابێتەوە بەڵام دڵنیام، کە رۆژێک دێت لە هەولێردا پەیکەرێکی بۆ دەکرێ، رۆژێک دێت شەقامێکی بەناو دەکرێ، رۆژێک دێت قوتابخانەیەکی بەناو دەبرێت. حەیدەر کاکی هەموو هەولێر، حەیدەر موڵکی هەموو کوردستانە، نەک هەر کوردستانی عێراق، بەڵکو کوردستان بە گشتی، لەبەر ئەوە دەڵێم کاک حەیدەر ئەگەرچی بە لەش بمرێت، لەگەڵ دەستی ئەجەلی نووسراو لەگەڵ دەستی مردن چ ناکرێت، ئەمەش رێگای هەموومانە، بەڵام گیانی پاکی و یادە پیرۆزەکانی و قسە خۆش و بەنرخەکانی و دەنگ و قورگە زێڕینەکەی، ئەمانە لە دڵی هەمووماندا زین-دووە و هەر دەمێنێ و جێگای شانازییە بۆ هەموومان لە دواییشدا پرسە و تەعزیەمان ئاراستەی هەموو خزم و کەس و کاری و برادەران دەکەین کە سەبووری هەموو لایەک بداتەوە و قەبری پڕ لەنووربێ و لە رەحمەتی خۆی بێ بەشی ناکات و هەموو لایەکیش گەردنی ئازاد بکەن.

* * *

هەر بەو مەبەستەوە هونەرمەند یونس خەتات وەک هاوڕێیەکی دڵسۆزی ئەو تاکە قۆریاتەی پێشکەش کرد.

گیم قالیر
دونیا بیتەر گیم قالیر
خودام بیزی یا رادیب
بیر (حیدر)
اندان معده گیم قالیر..

* ئەم بابەتە لە گۆڤاری بارش، ژمارە (٤) وەرگیراوە.

یەکەم تۆمارگە لە هەولێر

محیەددین قادر

تۆمارگەی عەبدوللەتیف یەکێکە لە تۆمارگە دێرینەکانی کوردستان و لە ناوەڕاستی پەنجاکانەوە بەردەوام تاکو ئەمڕۆ لە لایەن خوالێخۆشبوو عەبدوللەتیف چەقماقچی لە شاری هەولێر دانراوە و ئەرشیفێکی دەوڵەمەندی لە گۆرانی کوردی و تورکمانی و عەرەبی لێ هاتۆتە کایەوە، لە نزیکەوە چاومان بە (حیکمەت)ی کوڕی کەوت، کە ئێستاکە ئەم تۆمارگەیە بەڕێوە دەبات و لێمان پرسی:

*** عەبدوللەتیف چەقماقچی کێیە؟**

- کوڕی حاجی تۆفیق ئاسنگەرە، لە ساڵی ١٩٢٧ لە شاری هەولێر، چاوی بە دنیا هەڵێناوە و لە تەمەنی لاوێتیدا حەز و ئارەزووی لەگەڵ دەنگی هونەرمەندان هەبووە، لەوانە:

(مشکۆ، حەیدەر بەقاڵ، محەمەد عارف، حەسەن جەزراوی، محەمەد ئەحمەد ئەربیلی، رەسول گەردی)، لەگەڵ ئەمەشدا ئەمانە کە نزیک بوون لێی و هاموشۆیان دەکرد لە تۆمارگەکەی، گۆرانی بۆیان تۆمار دەکرد، پیشەکەی خۆی زۆر خۆش ویستووە و تاکو دوا ماڵئاوایی لە ١٨/ ٣/ ١٩٨٦ بە کارەساتی ئۆتۆمبیل گیانی بە خاک سپارد لەسەر تۆمارگا هەر بەردەوام بوو.

*** تۆمارگەی عەبدوللەتیف چۆن دامەزرا؟**

- لە سەرەتادا باوکی رەحمەتیم دوکانی کارەبایی و پایسکیلی هەبوو، دوای ئەوەی زۆر ئارەزووی لە دەنگی گۆرانی و مەقامات و حەیران بوو، بۆیە ئەمەیان کاریگەری کردە سەر ئەوەی دوکانەکەی بگۆڕێت و بیکات بە تۆمارگای دەنگی هونەرمەندان. بەم شێوەیە لە ساڵی ١٩٥٤ ئەو تۆمارگەی ئێستای دەیبینین دامەزرا.

*** جاران قەوان هەبوو، ماوەی هەر قەوانێک چەند بوو؟**

- قەوان هەبوو (٦- ١٠) دەقیقە، یان (١٥- ٢٠) دەقیقە، بە گوێرەی گۆرانییەکە، قەوان سێ جۆرە پێی هەبوو، سەبارەت بە خێرایی قەوانەکە. لە هەولێر لە چایخانەی عەبۆ، چایخانەی مەچکۆ، چایخانەی مام مشیر

چایچی، چایخانەی حاجی مستیل قەوان لێ دەدرا و خەڵکی گوێیان لێ دەگرت.

*** جاران تۆمارکردنی کاسێت چۆن بوو؟**
- سەرەتا قەوان بوو، پاشان تەسجیلی گەورە و شریتی خڕ (بەکرە) دەرچوو، کە ئێستا لە تۆمارگەکەماندا هەیە، قەوان لە ماددەیەکی قیری دروست دەکرا.

*** لە تۆمارگاکەتاندا چەند شریتی خڕ (بەکرە) هەیە؟**
- (٣٠٠٠) شریتی خڕمان هەیە، بەکرەی سەعاتی هەیە، سەعات و نیوی هەیە، دوو سەعاتی هەیە، (٦) سەعات هەیە، (٨) سەعاتی هەیە.

*** ئەگەر ئەو بەکرانە بخرێنە سەر کاسێتی سەعاتی، چەند کاسێتی لێ دەردەچێ؟**
- نزیکەی (٢٠) هەزار کاسێتی سەعاتی لێ دەردەچێ.

*** ئەو بەکرە و کاسێتانە بە چەند زمان گۆرانی تێدایە؟**
- بە زمانەکانی: کوردی- تورکمانی- عەرەبی- ئاشووری- ئینگلیزی- هیندی- هەروەها مۆسیقای جیهانی و شانۆگەری و حیکایەت و قورئان و مەولود و ئەو جۆرە شتانەی بە خۆوە گرتووە.

*** کاسێتە تورکییەکان بە دەنگی کێن؟**
- مشکۆ، نوری مەلا نادر، حەیدەر بەقاڵ، محەممەد ئەحمەد ئەربیلی، حاجی فایەقی بازرگان، حاجی جەمیل، جەلال حەردان، یونس خەتات، یونس مەحموود، حەسەن خوچێ، مام سەمەد کوورەچی، شاکر حەمە فارس، حەمید کوورەچی، وەستا تەها، سەید ئیسماعیل، کە بە تورکمانی مەولودی دەخوێندەوە و گۆرانیشی دەگوت، جەمیل سایەق، یەشار کوڕی مشکۆی، سالم فەتاح.

*** چەند کاسێتی تورکمانیت هەیە؟**
- زیاتر لە (١٠٠٠) کاسێت گۆرانی تورکمانیم هەیە.

*** ئەوانەی داوای گۆرانی تورکمانی دەکەن کێن؟**
- لە هەولێر و کەرکووک و تورکیاوە خەڵکی دێن داوای گۆرانی تورکمانی دەکەن، چونکە هەندێک گۆرانی تورکمانیم هەیە لە شوێنی دیکە دەست ناکەون.

*** جاران نرخی کاسێت چەند بوو؟**
- کاتی خۆی تۆمارکردن هەرزان بوو، بەکرەمان بە شریت و تۆمارکردنەوە بە (٣) دینار دەفرۆشت، لە شەستەکانەوە شریتی بچووک (کاسێت) دەرچوو بە کاسێتەوە بە دینارێک بوو، بەڵام ئێستا نرخی شریتی بەکرە (٥٠-٦٠) دینارە، کاسێتی گچکەش بە تۆمارکردنەوە (١٥-٢٠) دینارە.

*** کەی نرخی کاسێت بەرز بووەوە؟**
- ساڵی ١٩٩٣-١٩٩٤ نرخی کاسێتێک بە تۆمارکردنەوە گەیشتە (١٠٠) دینار.

*** هەندێک کەس گلەیی ئەوە دەکەن، کە نرخی تۆمارکردن لە تۆمارگەکەتان گرانترە؟**
- هەندێک حەیران و لاوکمان هەیە لە شوێنی دیکە نییە، تۆمارگاکانی سەعاتی بە (٥) دینار تۆمار دەکەن، بەڵام من بە (١٠) دیناری تۆمار دەکەم، دۆزینەوەی گۆرانیش لە بەکرەدا ماندووبوونی دەوێ، پاشان من سەعاتی بە (٣) دەقیقە تۆمار ناکەم، بەڵکو بە نیو سەعات تۆماری دەکەم.

■

تۆمارگای چەخماخچی

(تۆمار و ئەرشیفێكی فۆلكلۆری)

بایز عەباس

زۆر رۆڵەی بە وەفا و دڵسۆز لە ئامێزی گەرمی پیرە قەڵاتی هەولێر لە دایک بوون، كاتێک چاویان هەڵهێناوە دەنگی دەف و كۆڕی گەرمی زیكری دەرویشانی تەكیەی (شێخ شەریف) و سۆزی ئاوازی مەقامە رەسەنەكانی (سەید مەردان) و (شەهابە هەولێری) و (حاجی عەبدوڵڵای دەفژەن)یان لە منارەی مزگەوتی (مەلا فەندی) لە گوێ زرینگاوەتەوە و بەو مەقامە رەسەنانە گۆش كراون. ئەو پیاوانە كاتێک گەورە بوون بە كار و پیشەی دەستڕەنگینی خۆیان خزمەتی گەل و وڵات و كۆمەڵگای كوردەوارییان كردووە. عاشق و خەمخۆری كۆكردنەوە و تۆماركردنی لاوک و حەیرانی رەسەنی باب و باپیران بوونە. ئەو مرۆڤە دڵسۆزانە لە دوای مردنیش دوكانەكەیان بووە بە ئەرشیفێكی گەورە و بە نرخ بۆ كوردستان.

یەكێک لەو مرۆڤە گەورە و دڵسۆزانەی شاری هەولێر خوالێخۆشبوو (عەبدوللەتیف تۆفیق چەخماخچی)یە، ئەو پیاوە دەست رەنگین و بە سەلیقە بووە لە تۆماركردنی لاوک و بەستە و حەیرانی كوردی. خوالێخۆشبوو لە ساڵی ١٩٢٧ لە گەڕەكی تەكیە لەسەر قەڵاتی هەولێر لە دایک بووە. چۆتە قوتابخانە تا پۆلی سێی ناوەندی خوێندووە. لە ساڵی ١٩٥٤ یەكەمین كەس بووە لە دامێنی قەڵاتی هەولێر بەرامبەر مزگەوتی (حاجی قادر) دوكانی تۆماركردنی گۆرانی داناوە. زۆر خەمخۆری پاراستن و تۆماركردنی لاوک و حەیرانی كوردی بووە. بۆ كۆكردنەوەی قەوان و شریتی بەكرەی گەورە. لە ساڵی ١٩٥٤ سەردانی لای چەخماخچییەكانی بەغدا و موسڵ و باشووری عێراقی كردووە. لەلای ئەوان قەوان و شریتی گەورەی دەست دەكەوت و پاشان دەیهێناوە بۆ شاری هەولێر. لە دوكانی خۆی لەبن قەڵاتی هەولێر شریتی بەكرەی گەورەی بە تەسجیلی گرۆندیک بە یەک دینار بۆ خەڵكی تۆمار دەكرد، چونكە ئەو كات وەكو ئێستا كاسێتی بچووكی تەسجیل نەبووە: ئەو پیاوە بۆ تۆماركردنی دەنگی لاوكبێژانی كورد لە ساڵی ١٩٦٣ روو دەكاتە بەغدا تەسجیلێكی بەكرەی (گرۆندیک) t.k ٤٦ مایكرەفۆنی هەبووە بە كارەبا ئیشی كردووە و بە (١٨٠) دیناری كڕیوە. هێنایەوە بۆ هەولێر بە هۆی ئەو تەسجیلە لەسەر

شریتی بەکرەی گەورە دەنگی زۆر لاوکبێژ و حەیرانبێژی کوردی تۆمار کردووە و پاراستوویەتی لە فەوتان و بزربوون قوتاری کردوونە. بۆ ئەم هونەرمەندانە لاوک و حەیرانی تۆمار کردووە:

محەمەد عارف جەزراوی، عیسا بەرواری، حەسەن جەزراوی، خەلیل ئاکرەیی، حەسەن سیساوەیی، حەسەن حەیران، عوسمان حەیران، رەسوێ گەردی، تاهیر تۆفیق، محەمەد گۆران، مستەفا حەسەن خەزنەیی، مستەفا خۆشاوی، مشکۆ هەولێری، جەعفەر کوردستانی، محەمەد ئەحمەد ئەربیلی، یونس مەحموود، نوورەدین سەعاتچی، حەمید کوورەچی، شاکر حەمە فارس.

لە ساڵی ۱۹٦۹ لە شاری هەولێر بە تەسجیلی گرۆندیک لەسەر شریتی بەکرە لاوکی بۆ محەمەد عارف جەزراوی تۆمار کردووە. لە شاری سلێمانی گۆرانی بۆ مشکۆ هەولێری- مەحموود فەندی- ئیبراهیم سەعید تۆمار کردووە. لە شۆڕشی مەزنی ئەیلوول لە هیران و نازەنین لە ئاهەنگی پێشمەرگان گۆرانی بۆ محەمەد ئەحمەد ئەربیلی تۆمار کردووە. لە پاش بەیانی ۱۱ی ئازاری ۱۹۷۰ لە ماڵی خۆی لە گەرەکی تەیراوە لاوکی کورد و کوردستانی بۆ محەمەد عارف جەزراوی تۆمار کردووە.

دەگێڕنەوە دەڵێن خوالێخۆشبوو (عەبدوللەتیف چەخماخچی) ئەوەندە شەیدا و عاشقی لاوک و حەیران بووە، بۆیە بە سواری گوێدرێژ دەچووە گوندەکان. سەردانی لاوکبێژانی دەکرد، (٥) شەو لە دەشت دەمایەوە لاوک و حەیرانی بۆ هونەرمەندان تۆمار دەکرد و بە پارەش یارمەتی دەدان. زۆربەی رادیۆکان سوودیان لە ئەرشیفی ئەم تۆمارگەیە وەرگرتووە. وەکو رادیۆی بەشی کوردی دەنگی ئەمریکا-کاسێتی هونەرمەندە کۆنەکانی کوردیان بۆ t.v و سەتەلایت و رادیۆی هەرێم و ئازادی و رادیۆی گوڵان تۆمار کردووە. ئێستاش تەمەنی تۆمارگای (عەبدوللەتیف چەخماخچی) لە شاری هەولێر بووە بە (٥٢) ساڵ. ئەرشیف و شریتی ئەو تۆمارگایە لە (٤٠٠٠) چوار هەزار بەکرە زیاترە. هەندێک شریتی بەکرە هەیە کاتەکەی (٢٠) سەعاتە، بەکرەی هەیە (١٨) سەعاتە، بەکرەی هەیە (٦) سەعاتە. پاش تێپەڕبوونی زیاتر لە نیو سەدە لە رۆژانی سەختی و تاڵی و تفتی و شیرینی. زیاتر لە نیو سەدەیە لە دامێنی پیرە قەڵاتی هەولێریان بەکرەی ریکۆردەری گرۆندیکی تۆمارگای تۆز لێنیشتووی بێ نازی (عەبدوللەتیف چەخماخچی) لە نێوان منارەی چۆلی و پەیکەری گیوی موکریانی لەگەڵ ترپەی دڵی دایکانی چاو بە فرمێسکی پێشمەرگە ئیعدام کراو و. لەگەڵ ژیانی بە ئازاری کرێکارە دەست قڵیشاوەکانی، خانووە قوڕینەکانی هەولێر هێدی هێدی دەسووڕێتەوە و لاوکی رەسەنی کاوێس ئاغا و مریەم خان و عەزیز ئاغا و لاوکی شەری شاخۆلانی پێشمەرگەکانی شەهیدانی کوردستان (خەلیل ئەمین زراری و سەید فەتحی)مان بە گوێدا دەچرپێنێ. بۆ دواجار ئەو پیاوە (عەبدوللەتیف چەخماخچی) بۆ چارەسەری نەخۆشی روودەکاتە شاری بەغدا، بە کارەساتی ئۆتۆمبێل لە لای مەفرەقی تەلەفزیۆنی کەرکووک لە ١٨/ ٣/ ١٩٨٦ لە تەمەنی (٥٩) ساڵیدا کۆچی دوایی کرد. لە دوکانێکی بچکۆلانە لەبن قادرمە لە بەرامبەر دەرگای قەڵای هەولێر ئەرشیفێکی دەوڵەمەندی لاوک و حەیرانی بێ نازی بۆ بەجێ هێشتووین.

سەرچاوە:

ئەرشیفی نووسەر.

ئەم بابەتە لە گۆڤاری ئاسۆی فۆلکلۆر، ژمارە (١٥)ی، ٢٠٠٥ بڵاوبۆتەوە.

هونەری جوانسازی لە قەڵای هەولێر

دکتۆر مزەفەر عەلی ئەلجابری
کۆلیجی ئەندازە- زانکۆی بەغدا

پوختەی بابەت

قەڵاتی هەولێر کۆنترین (شار)ە، تا ئەمڕۆکە بەردەوام دانیشتوانی تێدا ماوە، لە نووسینەکانی سۆمەریدا نزیکەی (٢٠٠٠ پ.ز) باسکراوە. لە سەردەمی بابلی و ئاشووریدا بەناوی (ئەربائیلو) واتە چوار خواوەند یان شاری (چوار خواوەند) باسکراوە، وەک بنکەی پەرستنی بتی عشتار بووە.

چەندان نەتەوەی جیاواز فەرمانڕەوایی ئەم قەڵایەی شاریان کردووە، وەک سۆمەری و ئاشوورییەکان، ڕۆمان و ساسانییەکانیش فەرمانڕەواییان کردوون.

لە سەردەمی ئەتابەکییەکان لە کۆتاییەکانی سەدەی شەشەمی کۆچی (سێزدەی زایینی) گەشەی سەندووە.

پەیوەندی قەڵات بەهێڵکاری شاری هەولێر

دوای ئەوەی لە سەرەتای سەدەی بیستەم ئاوەدانی لە دەرەوەی قەڵات بەرەو ناوچەکانی دەوروبەری قەڵات فرەوان بوو، شاری هەولێری پێکهێنا پایتەختی ئێستای کوردستانی عێراق، شارێکی گەورەیە، بەڵام قەڵات بووەتە بنکەی هەیکەلی بیناسازی لە نەخشەسازی شاردا.

شەقامەکانی لە دەورەی قەڵات دەخولێنەوە بەم جۆرە ڕێگای دەرەوەی قەڵات پێک دێت.

هەر لەو کاتەوە زۆر لە دانیشتوانی کۆنی قەڵات ماڵەکانیان جێهێشت بۆ ئەوەی لەشاری هەولێردا

بژین.

هێشتا ژمارەیەکی زۆری خەڵکی تێدا دەژین، ژمارەیان بە سێ هەزار کەس دەخەمڵێنرێت (بەپێی نەخشەسازی بنچینەیی شاری هەولێر لە ساڵی ١٩٧٧دا).

زۆر هۆکار هەن بۆ فرەوان بوونی بیناسازی لە دەرەوەی قەڵات دەکرێ، بەم شێوەیەی خوارەوەی کورت کەینەوە:

١- زێدەبوونی ژمارەی دانیشتوان و سنوورداری رووبەری قەڵات کە جێی ئەم زێدەبوونەی نەدەبوو.

٢- نەبوونی نۆژەنکردنەوەی خانوو بینایەکانی قەڵات و کزی ئاستی خزمەتکردنیان.

٣- باش بوونی باری ئاسایش و سەقامگیری، ئەوەش یاریدەی بڵاوبوونەوەی خەڵک دەدات لە دەشتی دەوروبەری قەڵات.

هەیکەلی بیناسازی قەڵات:

قەڵات نزیکەی ٣٥ مەتر لەسەر ئاستی زەوی بەرزە. پەیوەندداران رای جیاوازیان هەیە لەسەر پێکهاتنی، ئایا سروشتییە یان ئاکامی تۆپەڵ بوونی پات پاتی جێنشینی پێکهاتووە، بەڵام ئەم بەرزییە وای کردووە قەڵایەکی دژوار بێت دژی ئابڵۆقەدان و لەناوچوون.

هەندێ شوێنی کۆنی دیواری دەرەوەی قەڵات نۆژەن کراوەتەوە (بەشی سەرەوە) بۆ پڕکردنەوەی کەلێنەکان و پانۆرامای قەوارە بنیاتیی و گونجانی پێکهاتەی تاکەکانی. دواتر دەرگای سەروو و رۆژهەڵاتی دروست کرانەوە لە تەک تەنکێشەکانیان بۆ سەرنجڕاکێشان بۆ گرنگییەکەی وەک ئاماژەیەک بە سیمبۆل بوونی. دواتر چەندان ئاوایی بۆ بازاڕ سازکرا لەگەڵ رەوتی هاتوچۆدا لە تەوەری سەرەکی شار بۆ ئاسانکاری بازرگانی و گەشت و ژیوەری و پەیوەستی بەقەڵات.

یەکەم: پێشەکی

مێژووی شارێک لە شارەکان لە شەو و رۆژێک دروست نابێت، بەڵکو لەرێگای بەدوایەکدا. هاتنی رووداوەکان و ئاوەدانکردنەوەو رۆژگارو رۆشنبیری دروست دەبێت، کە دەبێتە هۆی پێکهێنانی شارستانی و مێژووی شارەکە. ئەو نەوەی ئەم کلتوورە شارستانییەی بۆ دەمێنێتەوە، پێویستە بیپارێزێت و بەچاکی و بەباشترین حاڵ رایگرێت و بیداتە دەست نەوەی دوای خۆی بۆ ئەوەی سوودی لێ وەرگرێ و شانازی بەشارستانییەتەکەی و رابردووە درەوشاوەکەی بکات.

زۆر لە شوێنەوار ناسان و بیناسازان، ئەوانەی کاری چاکسازی و نۆژەنکردنەوەو چاکردنەوەی خانووە کلتوورییەکانیان لەئەستۆ گرتووە، رووبەڕووی زۆر رەخنە هاتوونەتەوە، گوایە دەستدرێژییان کردۆتە سەر سامانی رۆشنبیری کە نابێت لەئاستێکی زۆر بچووک نەبێت، نابێت دەستی لێ بدرێت.

ئایا چۆن دەکرێ چاکسازی کلتووری بیناسازی بکرێت و بەرچاو بخرێت، لەهەمان کات خۆت لە رەخنەو لێپرسینەوە بپارێزیت لەنێوان دۆستانی کلتوور و ئەویندارانی.

لەگەڵ لەبەرچاو گرتنی بیروڕای نەخشەدانەران بۆ شار، ئەوانەی ئامانجیان نوێکردنەوەی شارەو سوود وەرگرتنە لە هۆکارە هاوچەرخەکان و خزمەت و زانستی نوێ گەیاندن، ئەم شارە ئەم هاوکێشەیە هەموو رۆژێک دەوروژێنرێت.

وادیارە باشترین ڕێگا چارە بەپێزییە لە هەڵسوکەوتکردن بەپێی توانا.. چارەی ئامادە پێشنیار نەکردن و پەروەردەکارییەوە بۆ هەموو حاڵەتەکان.

بیرورا ئاڵوگۆڕکردن و گفتوگۆکردن لەنێوان هەموو ئەو لایەنانەی پەیوەندارن بەکاروباری کلتوورو شوێنەوارو بیناسازی و ڕۆشنبیران بەگشتی.. و بێ دەست گرتن بەڕایەکی دیاریکراوی پێش وەختە یان وشکە باوەڕی، ئەوەیان چاکترین ڕێگایە بۆ گەیشتنە ئامانج.

پشت بەستن بەئاڵوگۆڕکردنی شارەزایی و ڕاوێژکردن و گەڕانەوە بۆ ئەزموونی پێشووی دەوڵەتانی دیکە لەم بوارەداو پێشچاوخستنی ئاکامی کارە هاوشێوەکان و ڕەخنە لێگرتن و ڕاستکردنەوەیان دەشێ ببێتە شێوازێکی سوودمەند بۆ ئەزموونەکانی دواتر. ئاوەدانی (قەڵای هەولێر) نموونەیێکی گەورەیە بۆ گرنگی مێژوویی و جوانی بیناسازی کە هەیەتی.

ئاشوورییەکان قەڵاتیان وەک پەرستگایەک بۆ خوداوەندە پیرۆزەکەیان هەڵبژارد کە ناوی عشتار بوو. قەڵات بوو بەشوێنێک کە (پادشایان و پیاوانی ئایینی) ڕوویان تێ دەکرد. سەردانیان دەکرد بۆ نزاو تکاکردن لە خوداکانیان بۆ سەرکەوتن لە جەنگەکانیاندا، دابینکردنی ئاویش کە ڕەگی ژیانە، گرنگی قەڵای زیاتر کرد، سەنحاریب پادشا پرۆژە بەناوبانگەکەی لەمێژووی ئاودێری ناوچەکەی ئەنجامداو پشت بەست بەکشتوکاڵ و پیشە جیاجیاکان لەتەک بازرگانی توانی خۆکارییەک و بەردەوامی ئابووری دابین بکات. لە هەمان کات جێگە بەرزەکەی وایکرد ببێتە قەڵاتێکی سەخت و دژوار دژی ئابڵوقەدان و لەناوبردن.

ناو شاری هەولێر کەوتە ژێر زۆر فشار و ناچار بوو بەهۆی نەمانی ئادگاری بیناسازی و شارستانی. فرەوانکردنی شەقامەکان و ڕووخاندنی خانووە کۆنەکان، و ڕووخانی هەندێکی دیکە لەبەر کۆن بوون و چاک نەکردنەوەی، ناوچەکە زۆر خانووی گرنگی لەدەست داوە. قەڵات جیاکرایەوە لە چاکسازی بازاڕی کۆن و گەڕەکەکانی دەوروبەری. بنیاتنانی باڵەخانە لەناو بازاڕو دەوروبەری قەڵات، کەوا نەخشەسازی خراپ و بێ هیچ پێوەرێک و تایبەتمەندییەکی کە لەو ژینگەیەدا هەیە، ئەوەشیان لەبەر نەبوونی یاسا و ڕێنمایی لەبار بۆ ئاراستەکردنی ئەم پرۆسەیە ئەوەش کاری کردۆتە سەر کەشی بیناسازی تایبەتی قەڵات.

دووەم: پێوەرەکانی پاراستنی قەڵات:

٢-١ بنەما گشتییەکان:

بۆ باسکردنی نۆژەنکردنەوەی قەڵاتی هەولێر، پێویستە چەند بنەمایەکی گشتی دابندرێن و، پابەندبین پێیانەوە. دواتر دەچینە وردەکاری ئەو بنەمایانەو گفتوگۆ لەسەرکردنیان کە دواتر پلان دادەنرێت بۆ جێبەجێکردنی ڕێکهێنەکانی بیناکردن.

بەم شێوەی خوارەوە:

أ- بایەخدان بە شکۆیی ئامادەگی بێهاوتای قەڵات و زاڵبوونی بەسەر شوێنەکە. واتە دووبارە نەخشەکێشانەوەی دیواری دەرەوەی (بەدەنی باڵای قەڵات) لە ڕووی پتەوی و گونجان لە پێکهاتەکانی (پڕکردنەوەی

کەلێنەکان و پانۆرامای قەوارەکانی بنیاتنان).

ب- ئاشکرایە خاڵی ڕێبەری بۆچوونە ژوورو هاتنەدەرو لایەنە کارگوزارییەکان (چوونە ژووری پیادەو ئۆتۆمبێل) و لەبەرچاوگرتنی پێوەری مرۆیی و ڕاگواستنی پلە پلە.

ج- پێویستە ڕاستگۆیی لە نەخشەداناندا ڕەچاو بکرێت لە گواستنەوە لە چۆڵایی گشتی (شەقامی دەوروبەری قەڵات) بۆ تایبەت (قەڵات) لە ڕێگای دەروازەی بەرایی کە لەبنچینەدا لەلایەن قەوارەو شێوەوە وا دروست کراوە بۆ ئەوەی پێشوازی لە هاتوچۆکەران بکات و بیانگوازێتەوە بۆ ئەوەی هەست بەنامۆیی بکەن، بەڵکو پێویستە هەست بە سەرسوڕمان و دۆزینەوەی نوێ بکەن لە بەرزبوونەوە بۆ قەڵات. هەروەها لە بچووک (دەروازەی بازاڕ) گواستنەوە بۆ (گەورەتر) سێ دەروازە سەرەکییەکە بەپێی قەوارەیان لەسەر بنچینەی جیاکردنەوەیان هەر لە دوورەوەو بەگۆشەنیگای جیا جیاوە.

د- بنیاتی نوێ کە دەخرێتە سەر کۆنەکە، پێویستە پێکهاتە کلتوورییەکە لە کۆن و نوێ لەگەڵ یەک بگونجێت.

هـ- جەختکردنەوە لەسەر پلەبەندی چۆلایی ئاوەدانی کە لە تەیمانەی بیناسازی قەڵاتدا بەکاردێت، لە ڕووی بایەخ و قەوارەو دابینکردنی بۆشایی حەسانەوە لەنێوان قەوارەو چۆلاییەکاندا.

و- تۆپۆگرافیای شوێن و گرنگی ئامادەگی سروشتی لە پێکهاتە سەربارەکان. هاوڕێکی هێڵە گشتییەکانی نەخشەسازی پێشنیارکراو لەگەڵ هێڵە کۆنکرێتییەکانی جێگەکە.

٢-٢ وردەکاری نەخشەسازی بیناسازی پێشنیارکراو بۆ نۆژەنکردنەوە و نوێکردنەوە:

بۆ باسکردنی وردەکاری سەبارەت نوێکردنەوەو نۆژەنکردنەوە، پێویستە باسی هەندێ پێکهاتەی بیناسازی لە پەیکەری قەڵا بکرێت.

أ- تەیمانەی بیناسازی لە دیواری قەڵا بێهێزی خانوو و بنیاتەکانی پێوە دیارە، لە ئاکامی نەبوونی نۆژەنکردنەوەو پشتگوێ خستنی، هەندێ لەم خانووانە دەڕووخێن، کە دەبێتە هۆی تێکشکانی تەیمانەکە بەگشتی و چەندان کەلێنی تێدا دەرکەوتووە کەوا ڕێکی دیوارەکەی شێواندووە.

لەبەر ئەوە پێشنیار دەکەین چەندان ڕوو دیواری هاوئاهەنگ لەگەڵ تەنیشتەکان دابندرێت و ئەوەندەی قەوارەی خانووەکان بێت و بەجیا دابندرێت، نەک بە لەیەک پەیوەستکردنی کۆمەڵە ڕوودیوارێک وەک ئێستا لەگۆڕێدایە. کە وا دەکات ئەم ڕوودیوارانە قەوارەی خانووەکانی پشت دیوارەکە دەرنەخەن.

ب- گرنگی دەرگاو دەوروبەری لە ڕووی ئەرکەوە جیاوازن. دەرگای سەرەکی لە حەفتاکاندا دروستکراوەو لە پرۆسەیەکی فراوان نۆژەنکردنەوەدا بوو بەهۆی گۆڕانێکی گەورە لە ناوچەکەدا، پاش ئەوەی ناوچەیەکی بازرگانی تەواوی قەڵات بوو.

لەبەر ئەوەی دەرگاکە گەوی پەیوەستی نێوان قەڵاو بازاڕی کۆن بوو فشاری بازرگانی وای کرد،

خانووبەرەی دیکە لەخوار دەرگاکەو لە تەنیشت چەپی دروست بکرێت. کەوا کاری کردۆتە سەر شێوەی گشتی دەرگاکەو جوانییەکەی و سیمبۆل بوونی وەک نادگارێکی سەرەکی قەلات.

دەرگای ئەحمەدی بۆ ئۆتۆمبێلان تەرخان کراوە، خانووە کەلاوەکانی تەنیشتەکانی رووخێندراون بۆ ئەوەی ئۆتۆمبێل و پیادە بتوانن هاتوچۆ بکەن. دەکرێ سوود لەدەرگاکە وەربگرین وەک پرۆژەیەکی گەشت و گوزاری کە دەڕوانێتە گشت شاری هەولێر و دەوروبەری.

دەرگای (کوچک قاپی) یان دەرگای بچووک لەئاکامی بوونی ڕاڕەوێک لەنێوان دوو خانوو دروست بوو. شوێنی ئەم دەرگایە لاوەکییە بەگوێرەی دەرگاکانی دیکە، پێشنیار دەکەین بەشێوەیەک نەبێت زاڵ بێت بەسەر رووگەی و دەوروبەری.

ج- لەگەڵ ئەو رایەدام کەوا دەڵێت پێویستە خوار قەلات چۆڵ بکرێت تەنیا دیوارێکی پشتگر کە رێگە بگرێت لە داخورانی خۆڵ و تەنها شۆستەو شەقام هەبێت لە خوار قەلات. ئەم رێگا چارەیە ئامادەگی قەلات بەرچاو دەخات و بینەر لەنزیکەوەی دەبینێت کە شکۆمەندی و شانازی تێدایە.

سێیەم: چەندان سیاسەتی گشتی بۆ جێبەجێکردنی پرۆژەکە

چۆن دەکرێ چەندان سیاسەت دەستنیشان بکرێت، کەوا سەرکەوتنی پرۆژەی پاراستنی کلتووری بیناسازی و دەستنیشانکردنی لەمپەرەکان و رێگای ڕەتبوون لەم لەمپەرانە لە ئەستۆ بگرێت.

گرنگترین شتێ کە پێویستە پێوە پابەند بین، ئەوەیە کە گونجاندنێکی قەوارەیی هەبێت لە شێوەو رێکهێنەکان لەنێوان پێکهاتەی پرۆژەکەو تەمیانەی بیناسازی دەوروبەری.

سەرەڕای ئەوەش یەکێک لە هۆیەکانی سەرکەوتنی پرۆژەکە پێویستی بەتێگەیشتنی کەرتێکی فرەوانی کۆمەڵگە هەیە لە بایەخ و گرنگییەکەی. سەرەڕای رێکهێنە یاسایی و مافی دەست تێوەردان لە خاوەندارییەتی گشتی. دواتر دیاریکردنی پارەی پێویست.

راسپاردەکانی یەکەم کۆنگرەی پاراستنی شوێنەوارو کلتووری بیناسازی لە ئەسینا لە ساڵی ١٩٣١ کە بوو (پەیماننامەی ئەسینا) لە (یەکەم برگەی)دا کە نیشانە بیناسازییە مێژووییەکان نەک هەر کارە بیناسازییە گەورەکان و بنیاتە زەبەلاحەکان، بەڵکو کارە کۆنە هەرە خاکییەکان دەگرێتەوە، کە ئاماژەی رۆشنبیری گەورەی تێدایە بەدرێژایی رۆژگاردا.

برگەی (شەشەم) لە پەیماننامەکە هێما بۆ هەموو شوێنێک دەکات کەوا رووداوی مێژوویی تێدا رووبدات، پێویستە بپارێزرێت. بازرگانانی خانوو و بەرەو بەڵێنکاران هیواخوازن گرنگی ئەم خانووە کۆنانە کەم بکەنەوەو بینایەی نوێی پڕداهاتی بازرگانی تێدا بنیات بنێت.

پرۆسەی پاراستنی کلتووری بیناسازی و چاککردنی و ئاوەدانکردنەوەی پێویستی بەهەوڵ و کۆششی هەموو رۆشنبیرو شوێنەوار ناسان و بیناسازان و سیاسەتمەداران و دابینکردنی پشتگیری حکومەت هەیە بۆ ئەوەی شێوەو سەرچاوەی پارەدان دابین بکرێت.

چاککردنەوەی خانووی کلتووری واتای وا نییە کەوا تەنیا ئەو بینایە مەبەستە بەڵکو دەوروبەر و هاوسێکانیش مەبەستە لەگەڵ تەمیاکانی دەوروبەری خانووەکە، هەروەها پاراستنی زەوی و ژینگەی سروشتی بەشێکە لە پێکهاتەی بیناسازی گشتیدا.

سەرەڕای ئەوەش دابینکردنی پێداویستی ژیان و خزمەتگوزاری هاوچەرخ بۆ ناوچە کلتوورییە مێژووییەکان. شیانی بەکارهێنانی ئەم ناوچانە دابین دەکات و نیشتەجێکردنی ئەوانەی دەتوانن بەردەوام بیپارێزن و دروست بەکاری بێنن.

دیارە لایەنی گەشت و گوزار هۆکارێکی ئابووری سەربارە بۆ بەردەوامی چاکسازی و کارو پاراستنی بینا کلتوورییەکان. بەمەرجێک بەلێکۆڵینەوەو بەپێی بەرنامەیەکی دیاریکراو بێت بۆ ئەوەی نەبێتە هۆی دارمان و کارکردنە سەر ئەم خانووانە.

پەیکەرو دیواربەندی لە هەولێر

فەرەیدون سامان

کۆمەڵگای شار لە هەر وڵاتێکدا لە جیهان بەوە پێناسە دەکرێ، کە خاوەنی کۆمەڵێک خەسڵەتی شارستانی و بیناسازییە، جا چ کۆن و چ نوێ (دێرین و هاوچەرخ)، گەرەکە ئەم شارە هەڵگری ئەو جۆرە پێناسە ژیارییە بێت، بۆ ئەوەی بنەماکانی دروستبوونی شارستانیەتی تێدا بەدی بکرێت.

یەکێک لەو خەسڵەتانەش بە زەرووڕەت هەبوونی چەندین کاری هونەری وەک بوونی پەیکەر (کاری پەیکەرسازی و پەیکەرتاشی) و دیوار بەندییە لەناو گۆڕەپان و پارک و بەردەم تەلارو دەروازەکانی شاردا و دانانیان لە شوێنە گرنگ و ستراتیژییەکانە، وەک ناوچەی مێژوویی و شوێنەوارییەکان، هەروەها ئەو شوێنانەی سیمبولی خەبات و قوربانیدانی هاووڵاتیانی ئەو شارەن، سەرەڕای سیمبولی چەند و کلتووری ئەو هونەرمەندو ئەدیب و ڕۆژنامەنووسانەیە، کە لە سەردەمی بەخشندەیی ئەدەب و هونەر و ڕۆژنامەگەری خۆیاندا توانییان بە داهێنانەکانیان خزمەت بە شارو وڵاتەکەیان بکەن.

دیارە هۆکاریش زۆرن، کە لە زۆربەی بەشەکانی کوردستان، بەتایبەتیش باشووری کوردستان، لەوانەش لە شارێکی دێرین و گەورە و ئاپۆرای وەک هەولێری پایتەخت

کەمتر ئەم دیاردە شارستانییە بەدی دەکرێت، هەرچەندە لە ساڵانی ڕابردوو لێرەو لەوێ چەند دانە پەیکەرێک و دیواربەندییەک لە شوێنی جیاوازو نەگونجاودا داخراون،

بەڵام ئەم کارە هونەرییانە سەرباری کەم و کووڕی هونەری و نەشیاوی لە قەوارە و مادەو کەرستەکان و ساکارییان، لە هەمان کاتیشدا ناتوانن ببن بە سمبولی بەرخودانی رۆڵەکانی ئەو شارەی، کە لە مێژووی کۆن و نوێیدا لە خەباتێکی نیشتمانی و رۆشنبیری بێوچان و قوربانیدانیان بووە. هەرچەند مایەی خۆشحاڵی و سەرفرازییە، کە چەند پەیکەرێک و دیواربەندو مینۆمێنت بەم دواییە لە لایەن هونەرمەندانی کوردو بیانییەوە دروستکراون و دانراون، وەک پەیکەری (مەستوورەی ئەردەڵان) کاری هونەرمەندی پەیکەرسازی شاری سنە هادی زیائودینی لە ناو پارکی هەولێر، هەروەها پەیکەری شاعیری ناوداری عیراقی محەمەد مەهدی ئەلجەواهیری، بەو دواییەش مینۆمێنتی شەهیدانی یەکی شوبات. جگە لە هەبوونی چەندین پەیکەری وەک ئیبن مستەوفی کاری هونەرمەندی پەیکەرساز زاهیر سەدیق و پەیکەری عزەدین فەیزی کاری هونەرمەندی پەیکەرساز دارا حەمە سەعی و چەندین پەیکەری دیکەی وەک شەهید خەیروڵلا عەبدولکەریم، وێڕای هەبوونی ئەو نیگارو وێنانەی، کە لەسەر رووبەری دیوارەکانی پەرلەمان و ئەنجوومەنی وەزیران و پارێزگای هەولێر و شوێنی دیکە هەن، بۆ نموونە: لە سەرەتای ساڵانی نەوەددکان پەیکەرەکەی شێخی نەمر (مەلیک مەحموود بەرزنجی) لەلایەن دوو پەیکەرسازی شاری هەولێر دروست کرا. تەنانەت نەک هەر رەخنەگرانی بواری شێوەکاری و پەیکەرسازی، بەڵکو رێبوارو بینەرانی سادەش بە ئاشکرا هەست بەوە دەکەن ئەم پەیکەرە قەوارەی هونەری و ئاساییە، کە چەند بچووکە و شوێنەکەش چەند نەگونجاوە لە کاتێکدا دەبووا بە قەوارەیەکی گەورەو شوێنی گونجاویش بەردەم گۆرەپانەکەی ئەنجوومەنی وەزیران بووایە، کە وەک رەمزی یەکەم دەسەڵاتداری حکومەتی باشووری کوردستان لە سەدەی رابردوودا، هەروەها دەکرا پەیکەرەکەی شەهید خەیروڵلا لەبەردەم تەلاری وەزارەتی پێشمەرگە دابندرابووا یان پەیکەرەکەی مامۆستا عزەدین فەیزی لەلایەن تەلاری وەزارەتی پەروەردە دابندرایە وەک سیمبولی مامۆستایەکی پەروەردەکارو فێرخواز، کە لە رۆژگاری سەختی خۆیدا چەندین نەوەی لە پسپۆران و دکتۆر و ئەندازیارو مامۆستایان پێگەیاند، هەروەها پاش ئازادکردنی پەیکەرەکەی شەهید موسا عەنتەر دەکرێ ئەم پەیکەرە بخرێتە بەردەم کۆڕی زانیاری کوردستان یان سەندیکای رۆژنامەنووسان. چونکە شەهید موسا عەنتەر وێڕای ئەوەی کە پارێزەرێکی ناسراو بوو لە داکۆکیکردن لە مافی بەشخوراوی گەلەکەیدا، لە هەمان ئاستیشدا نووسەرو رۆژنامەوانێکی بێ هاوتا بوو. بەوجۆرە دەکرێ لە داهاتووشدا هەر کەسایەتییەکی کورد، کە رەمزی نەتەوەیی و رۆشنبیری و زانستی گەلەکەیانن، یان هەر هاوڵاتییەکی دڵسۆزی ئەم شارە، کە لە بوارێکدا خزمەتێکی گەورەی پێشکەش کردبێ، بیر لەوە بکرێتەوە، کە پەیکەرێکی بۆ دروست بکەن، بەڵام لە شوێنی گونجاوی خۆیدا دابنرێت، دواتر خۆ دەکرێ وەزارەتی رۆشنبیری وەک پرۆژەیەک پرۆتۆکۆلێک لەگەڵ ژمارەیەک پەیکەرسازو پەیکەرتاشی کورد و بیانی بکات (هەروەک چۆن لەگەڵ فوئاد عەلی پەیکەرسازو پەیکەرسازێکی ئیتالی کراوە، کە مینۆمێنتی پێشمەرگەی ون بکەن...) ئاواش پەیوەندی بە هونەرمەندانی دیکەو کۆمپانیای بیانی دیکە بکەن بۆ ئەنجامدانی چەندین کاری هونەری دیکە، سەرەنجام ببێتە مایەی شانازی و سەرفرازی شارەکەمان، بەتایبەتی و کوردستانیش بەگشتی. بەم شێوەیەش رووی ئەوەیان دەبێ کاتێ شاندێکی هونەری یان رۆشنبیری یان هەر رێبوارێک کاتێ لە دەرەوە بە سەردان دێتە کوردستان بە چاوی خۆی ببینێ، کە شارەکەمان سیمای هونەری و شارستانی هەیەو رەمزەکانیش ئەوانەن، کە پەیکەریان بۆ دروستکراوە. بە تایبەتیش لەم چەند ساڵەی دوایی کە لە چەندین بۆنەی جیاوازدا فیستیڤاڵ و کۆنفراسی ئەدەبی و هونەری ساز دەکرێن، بە سەدان میوانی کوردو بیانی سەردانی شارەکەمان دەکەن، بە چاوی خۆشیان ئەوە دەبینن، کە شارەکەمان بێ خاوەن نییە.

* ئەم بابەتە لە گۆڤاری مێرگ ژمارە ۱۳ ساڵی دووەم ۲۰۰٦ وەرگیراوە.

مێژووی هونەری کاریکاتێر لە شاری هەولێر

هەندرێن ئەسعەد خۆشناو

کورتەیەکی مێژوویی

ئاشکرایە کە هەردەم وێنە بایەخ و گرنگی خۆی هەبووە لە تێگەیشتن و تێگەیاندنی مرۆڤ، وێنە پێش نووسین پەیدابووە و هەبووە، مرۆڤ بۆ یاداشتکردنی بیرو هزری خۆی بەکاری هێناوە و، بۆ تۆمارکردنی سەربوردەی خۆی لەسەر دیوارەکانی ئەشکەوت و دواییش خانوو و شاردکان و دیواردبەنددکان وێنەی بەکارهێناوە، لە ئەرشیفکردنی رووداوە مێژوویی و شارستانیەکانیش وێنە رۆڵێکی دیار وگرنگ و بەرچاوی هەبووە و دەبێ، بۆیە ئێستا وێنە رۆڵێکی گرنگتر و پێشکەوتووتر دەبینێ لە بواری مەعریفی و زانستی و شارستانی و پەروەردەیی و رۆشنبیری و هونەری و رۆژنامەگەریشدا، لە بواری رۆژنامەگەریدا ئەوەی کە سەرنجی خوێنەر رادەکێشێ بە پلەی یەکەم وێنە دێ و بە پلەی دووەمیش ناوونیشانە دیار و سەرنجراکێشەکان، بێجگە لەوەی کە وێنە رۆڵێکی جوانکاریی بێ هاوتا دەبینێ لە رۆژنامە و بڵاوکراوەکاندا، دەقەکان جوانتر و پڕماناتر و بەپێزتر دەکات و مەودایەکی قووڵیشی پێدەبەخشێ.

کوردیش لە دوای گەلانی ترەوە بەهۆی چەندین هۆکاری بابەتی و خودیی بووە بە خاوەن رۆژنامەگەری خۆی، یەکەم رۆژنامەی خۆشی لە ساڵی ١٨٩٨ بڵاوکردۆتەوە لەسەر دەستی میقداد مەدحەت بەدرخان لە شاری قاهیرە، بەڵام بەداخەوە یەکەم رۆژنامەمان کە رۆژنامەی (کوردستان)ـە بە درێژایی ماوەی دەرچوونی لە قاهیرە و لەندەن و فۆلکستۆن و ژنێف بەبێ وێنە دەرچووە، دواییش رۆژنامەی (کورد تەعاون و تەرەقی غەزەتەسی) کە لە ساڵی ١٩٠٨ لە ئەستەنبۆڵ دەرچووە، لە ساڵی ١٩٠٩ رۆژنامەی (شەرق قە کوردستان) لە ئەستەنبۆڵ و رۆژنامەی (پەیمان) لە دیاربەکر- ئامەد دەرچوون، هیچ وێنەیەکیان تێدا بڵاو نەکراوەتەوە، دوای ئەوان گۆڤاری (رۆژ کرد- رۆژی کورد) لە ساڵی ١٩١٣ لە ئەستەنبۆڵ لەلایەن کۆمەڵەی (هیڤیا کورد) تەنیا سێ ژمارەی لێ دەرچووە، یەکەمین گۆڤاری کوردییە وێنەی بڵاوکردبێتەوە. لە هەر ژمارەیەک یەک وێنە، دوای ئەویش بە چەندین ساڵ بۆ نموونە (رۆژی کوردستان) لە ساڵی ١٩٢٢ لە سلێمانی و (بانگی کوردستان) هەر بەبێ وێنە دەرچوون.

لە هەولێریش کتێبی (غنچە بهارستان)ی حوسێن حوزنی موکریانی کە لە ١٩٢٥ بڵاوبۆتەوە، زیاتر لە (٢٠) تابلۆی تێدابووە کە ناوبراو بۆخۆی کێشاویەتی، بەمەش دەبێتە یەکەم نووسەری کوردی هاوچەرخ کە کتێبی خۆی بە گرافیک و نیگار رازاندبێتەوە، ئەمەش سەرهەڵدانی هونەری گرافیکە لە کوردستان و هەولێر بەتایبەتی.

دەکرێ گۆڤاری (رۆناهی - Ronahi) کە لە ساڵی ١٩٤٢ لە شام دەرچووە بە یەکەمین گۆڤاری وێنەداری کوردی دابنێین لە مێژووی رۆژنامەگەریی کوردیدا، چونکە تا ساڵانی دوای شۆڕشی ١٤ یۆلیۆی ١٩٥٨ هیچ گۆڤار و رۆژنامەیەک ئەوەندەی گۆڤاری (رۆناهی) بایەخی بە بڵاوکردنەوەی وێنە نەداوە، هەرچەندە هەندێکیان وێنە و وێنەی بەدەست کێشراوی بڵاو دەکردەوە.

سەبارەت بەکاریکاتێریشەوە لە سلێمانی لە ساڵی ١٩٢٧ هونەرمەند مەحمود شەوقی باوکی ئازاد شەوقی، کاریکاتێر و نیگاری کێشاوە لە سلێمانی.

لە هەولێریش (لیژنەی فەن و تەمسیل) بووە (لیژنەی فنون جەمیلە) کە پێکهاتبوون لە دانیال قەساب، منیر و

ناحوم عوزێر قەسابی براکانی، سەلاحەدین مستەفا محامی، رەشید عەبدولقادر رەشید، جەواد رەسوڵ ناجی، فوئاد رەسوڵ ناجی، عەبدوڵلا حوسێن کەسرە. ئەم لێژنەیە لە کۆتایی بیستەکان و سەرەتای سییەکاندا گەشەی سەند، لە ساڵی ١٩٣٢-١٩٣٣ لە سانەوییەی هەولێر ژوورێکیان بۆخۆیان تەرخان کرد و یەکەم (ستۆدیۆ رەسم) یان بۆخۆیان لە شاری هەولێر دامەزراند. دانیال قەساب لە ساڵی ١٩٣٤ لە هەولێر یەکەم گەلەری نیگارکێشی خۆی دەکاتەوە کە دەبێتە دووەم گەلەری لە هەولێر. لە ساڵی ١٩٤١ دانیال قەساب پەیوەندی بە (اصدقاء الفن) دەکات لە بەغدا و بەشداری کردووە لە یەکەم پێشانگەی هاوبەشی ئەو پێوەندە کە بریتی بوو لە (٨٤) تابلۆی رۆنی و (١٦) تابلۆی ئاوی و (٣) تابلۆی پاستێل و (٥) سکێچ و (١٥) پارچە پەیکەرتاشین و (١٧) کاریکاتێر.

هەروەها شەمسەدین عەبدولقادر ناسراو بە (حەسەن فەلاح) (١٩١٠ سلێمانی - ١٩٧٦ بەغدا) کە بەیەکێک لە یەکەمین هونەرمەندە شێوەکارەکانی کوردستانی عیراق دەژمێردرێ، لە ساڵی ١٩٤١ لە کاتی شەڕەکەی رەشید عالی گەیلانیدا، لە بەغدا لە گۆڤاری کاریکاتێری (حبزبوز) کاری کردووە (کە بەرپرسی گۆڤارەکە نوری سابت بووە کە ئەویش کورد بووە) بە کاریکاتێر وێنەی (عەبدول ئیلاهی - وصی) و (نوری سەعید - سەرۆک وەزیران) کێشاوە. هەروەها لە گۆڤاری کاریکاتێری (الکشکول) کە بەرپرسەکەی حمادی الضاهی بوو، داوای لێدەکرد کە وێنەی کاریکاتێری هیتلەر و نوری سەعیدی بۆ بکات.

هەروەها هونەرمەند ئەنوەر سینو تووفی (١٩٢٧ بامەرنی - ١٩٩٤ بەغدا) کە خەڵکی گوندی توڤیە لە کوردستانی تورکیاوە هاتوونە کوردستانی عیراق، ئەگەر یەکەمین هونەرمەندی کوردی کاریکاتێریستیش نەبێ، ئەوا یەکێک بووە لە یەکەمین ئەو نیگارکێشانەی کە کاریکاتێریان دروست کردووە و بڵاوکردۆتەوە، و هونەری کاریکاتێر لای ئەو ناوەڕۆکێکی رەخنەگرانە و زمانێکی کۆمەڵایەتییانەی هەیە لە بەرگێکی جوانی دەربڕینخوازدا.

مێژووی وێنەی کاریکاتێری لە رۆژنامەگەریی کوردیدا

دیارە کە مێژووی وێنەی کاریکاتێری بە درێژایی مێژووی پەیدابوونی نیگارکێشانەوەیە کە لە پێش نووسینەوە هەبووە و شێوازی نووسینی تەنزئامێز و گاڵتەجاڕی رەخنەیی لە مێژووی مرۆڤایەتیدا مێژوویەکی دێرینی هەیە، تەنانەت ئەرستۆ لە کتێبی (پیوتیکا) ئاماژەی بۆ کردووە، لە سەردەمی یۆنانی و رۆمانیدا سەرنجی راکێشاون، ئەرستۆ پێیوایە تەنز و کۆمیدیاش هەروەکو تراژیدیا رۆڵێکی گرنگ لە پاکبوونەوەی دەروونی مرۆڤدا دەگێڕێ، کە ناوی ناوە (Cathersis)، وشەی کاریکاتێریش لە کاریکاتۆراوە هاتووە کە وشەیەکی ئیتاڵییە و بە مانای وێنەی کێشراو بە زێدەڕۆییەوە یان وێنەی گاڵتەئامێزییەوە دێ. ئەگەر کاریکاتێر سادەترین هۆی دەربڕینی رۆژنامەنووسی بێ بەڵام بەهێزترینیانە. تەنانەت کاریکاتێرێک بەقەد چەندین لاپەڕەی نووسین توانای دەربڕینی هەیە. لە دەستنیشانکردنی ئەرک و پەیامی تەنز و کۆمیدیاش لە رووی کۆمەڵایەتییەوە، لەپاڵ دیاریکردنی چەوتی و دیاردە دزێو و ناهەموارییەکاندا، لە رووی دەروونیشەوە ئاسوودەیی و خۆشی دەبەخشێ.

یەکەم کاریکاتێر لە رۆژنامەگەری کوردی لە گۆڤاری (رۆناهی - Ronahi) لە ساڵی ١٩٤٢ کە لە شام دەرچووە بڵاوکراوەتەوە، کاریکاتێرەکەش لە رۆژنامەیەکی بیانییەوە وەرگیراوە هەروەک زۆربەی ئەو وێنانەی کە تێیدا بڵاوکراوەتەوە.

پێ دەچێ تا سەرەتاکانی حەفتاکان کاریکاتێر لە رۆژنامە و گۆڤارە کوردییەکاندا بڵاو نەکرابێتەوە، لەگەڵ هەبوونی چەندین گۆڤاری عەرەبی و تورکی و فارسی تایبەت بە هونەری کاریکاتێر لە عیراق و ناوچەکەدا. بە تایبەتی کە هەندێ لە بەرپرسی ئەو گۆڤارە کاریکاتێریانە کورد بوون وەک (نوری سابت) بەرپرسی گۆڤاری (حەبەزبوز)ی کاریکاتێری کە بە زمانی عەرەبی لە عیراق یەکەم ژمارەی لە ١٩٣١/٩/٢٩ بڵاوکراوەتەوە، کە حەسەن فەلاح لە ساڵی ١٩٤١ کاریکاتێری تێدا بڵاو کردۆتەوە وەک لەپێشەوە ئاماژەمان پێداوە. جێگەی سەرنجە کە ئەم رۆژنامە و گۆڤارە عەرەبیانە نەبوونەتە هۆی ئەوەی، کە رۆژنامەوانە کوردەکان بیر لە پرۆژەیەکی وا بکەنەوە، وەکو پێویستییەکی ئەو رۆژگارە ئەم ئەرکە بخەنە سەرشانی خۆیان.

تا دوای راپەڕینی بەهاری ١٩٩١ی خەڵکی کوردستان، گۆڤاری تایبەت بە هونەری کاریکاتێری کوردی

دەرنەچووە، یەکەمین بڵاوکراوەی گاڵتەجاڕیی تەنزئامێز لە کوردستان دەرچووبێ بڵاکراوەی (فشقی تایمز) بوو، یەکەمین ژمارەی لە کۆتایی ساڵی ١٩٩٤ لەلایەن چەند خوێندکارێکەوە لەزانکۆی سەلاحەدین لە شاری هەولێر دەرچوود، یەکەم گۆڤاری کاریکاتێریی کوردی لە شاری سلێمانی دەرچوو لە مانگی ٢ / ١٩٩٧ بە ناوی (سیخورمە)، دوای پێنج مانگیش یەکەم گۆڤاری کاریکاتێری لە شاری هەولێر دەرچوو لە مانگی ٧ / ١٩٩٧ بە ناوی (مەلا مەشهور). لە گۆڤار و رۆژنامەکانی تریش مەگەر تاک و تەرا نەبێ، دەنا ئەو بایەخ و گرنگییە شایستەیەی ئەو هونەرەی پێنەدراوە، زۆرجاریش بۆ زیاتر بەهێزکردنی بابەتێکی نووسراو بەکاردێ، یان لەسەر داوای بەرپرسی رۆژنامەکە یان بەرپرسی لاپەڕەکە کاریکاتێرێک دەکرێ بۆ ئەو بابەتەی کە ئەو بەرپرسە گەرەکیەتی بۆ مەبەستێک لە ناخی یەعقوبەوە!. ئەمە لە کاتێکدا کە لە زۆربەی رۆژنامە و گۆڤارەکانی دەرەوە کاریکاتێر لەگەڵ گرنگترین نووسینی رۆژنامەکە کە سەروتارە بەیەک چاو سەیر دەکرێ، لە شوێنێکی شایستە و لە لاپەڕەی یەکەمدا بڵاودەکرێتەوە، کەچی لای ئێمە زۆرجار کاریکاتێر تەنها بۆ پڕکردنەوەی شوێنێک لە لاپەڕەیەک بەکاردێ کە کارمەندانی ئەو بڵاوکراوەیە بابەتی نووسراویان نەبووە بۆ پڕکردنەوەی ئەو شوێنە بەتاڵە!. پەیوەندییەکی ئەوتۆش لە نێوان بەرپرسی نووسین و نووسەری رۆژنامە و هونەرمەندی کاریکاتێریست هەستی پێناکرێ کە تەواوکەری یەکترین و دەبێ هەبێ.

رۆژنامە و گۆڤارەکانی
شاری هەولێر و هونەری کاریکاتێر

شاری هەولێر یەکێکە لە شارە هەرەکۆنەکانی جیهان، بە گوتەی مێژوونووسان و شوێنەوارناسان کۆنترین شاری دنیایە کە ئاوەدانی لێ ماوەتەوە و ژیانی تێدا بەردەوامە، بێگومان شارێکی وا کۆن دەبێ خاوەن کولتوور و رۆشنبیری و هونەری رەسەن و دێرینیش بێ، لە سەرەتای سەدەی بیستەمدا لەگەڵ بڵاوبوونەوەی ئامێری چاپ بە رۆژهەڵاتدا لە رێگەی ئەرمەنی و مەسیحیەکانەوە و دواتر هێنانی ئەو ئامێرانە لەلایەن ئینگلیزەکانەوە بۆ کوردستان، دواتر هێنانی چاپخانە لەلایەن حوسێن حوزنی موکریانییەوە بۆ رەواندز و دواتر بۆ هەولێر، سەرەتای بزاڤێکی رۆژنامەوانی لە هەولێر دەست پێدەکات، بڵاوبوونەوەی گۆڤاری (زاری کرمانجی ١٩٢٦-١٩٣٢) لە رەواندز، گۆڤاری (رووناکی ٢٤/ ١٠/ ١٩٣٥ - ١٦/ ٥/ ١٩٣٦) لە هەولێر، هەفتەنامەی (گۆڤار - ١٩٤٣)، رۆژنامەی (ئازادی - ١٩٤٤)، رۆژنامەی (هەتاو - ١٩٤٨)، گۆڤاری (یەکێتی تێکۆشین) کە بە نهێنی لەلایەن پارتە سیاسییەکانەوە دەردەچوو، گۆڤاری (هەتاو ١٩٥٤- ١٩٦٠)، گۆڤاری (هەولێر - مایس ١٩٧٠) لە هەولێر بڵاوکراونەتەوە. بە داخەوە ئەم گۆڤار و هەفتەنامە و رۆژنامانە لەلایەنی بڵاوکردنەوەی وێنە و کاریکاتێر لاواز بوون و سوودیان لە وێنە وەرنەگرتووە و بڵاویان نەکردۆتەوە.

پێدەچێ کە محەمەد مەولود مەم (١٩٢٦-١٩٨٧) کە سەرۆکی نووسینی گۆڤاری (هەولێر ١٩٧٠) بووە، وەکو رۆشنبیرێک و خوێنەرێکی رۆژنامە و گۆڤارە عەرەبییەکان، ئاگای هەبووە لە گۆڤارە کاریکاتێرییە عەرەبییەکان کە لە عیراق دەردەچوون، بە تایبەتی گۆڤاری کاریکاتێریی (الفکاهە ١٩٦٣-١٩٧١) و شێوە تەنزئامێزەکانی مارف بەرزنجی و خوێندوویەتیەوە، ئەوەی شایانی سەرنجە بابەتەکانی خالۆی رێبوار (مەم) تەنها بە زمانێکی میللی و تەنزئامێز نەنووسراون، بەڵکو وەکو کۆمەڵێ شێوەی کاریکاتێری نووسراون. بۆ نموونە لە یەکێ لە گۆشەکانی بە ناونیشانی (بانگێک لە بەڕێوەبەری پۆلیس) نووسیویەتی و دەڵێ: بەڕێوەبەری پۆلیس بانگی هەموو ئەوانە دەکات، لە دانیشتوانی شار کە تا ئێستا نەیانکردووە بە خوو لە چەقی جادەکان بڕۆن و جووڵانەوەی هاتوچۆ بشڵەژێنن، بۆ ئەوەی خەڵاتیان بکات، بڕوایشی بە قسەی هەموو ئەوانە هەیە کە بۆ خەڵات وەرگرتن موراجەعەت ئەکەن و پێویستیش بە شاهێد هێنان ناکات!. ئەم شێوازە نووسینە لە لێکۆڵینەوەی رۆژنامەوانیدا دەچێتە خانەی ساتێری کۆمەڵایەتییەوە، کە لە وێنەیەکی کاریکاتۆری زێدەڕۆییدا خۆ دەنوێنێ.

بڵاوکراوە و گۆڤاری کاریکاتێری
کە لە شاری هەولێرەوە دەرچوون

١- بڵاوکراوەی فشقی تایمز:

یەکەمین بڵاوکراوەی گاڵتەجاڕیی تەنزئامێزە نەک لە

هەولێر بەڵکو لە کوردستان، ئەم بلاوکراوەیە لە کۆتایی ساڵی ١٩٩٤ ژمارە (سفر)ی بە تیراژی (٤٠) دانەی (٨) لاپەڕەیی لە زانکۆی سەلاحەدینی شاری هەولێر لەلایەن چوار خوێندکارەوە دەرچووە. بلاوکراوەیەکی هەمەڕەنگ بوو، زیاتر گرنگی بە توێژی خوێندکارانی زانکۆ دەدا، کاتی دەرچوونی بلاوکراوەکە دیارنەبوو، هەر کاتێک ئارەزوویان لێبا ژمارەیەکیان دەردەکرد، ژمارەی لاپەڕەکانیشی دیارنەبوو، تیراژەکەی بەردەوام لە زیادبووندابوو، دوا ژمارەی تیراژەکەی گەیشتە (٤٠٠) دانە. فشقی تایز تەنیا (٢٨) ژمارەی لێدەرچوو. بەهۆی لێکدابڕانی دەستەی نووسەرانی و نەبوونی پاڵپشتی ماددی وایکرد بلاوکراوەکە نەتوانێ بەردەوام بێ.

٢- گۆڤاری مەلا مەشهور:

یەکەمین گۆڤاری تایبەتە بە کاریکاتێر و ڕەخنە و پێکەنین کە لە هەولێر دەردەچوو، ژمارە (١) لە مانگی ٧ /١٩٩٧ لە هەولێر دەرچووە. تا ساڵی ٢٠٠٣ (٤٥) ژمارەی لێدەرچووە، گۆڤارێکی (١٦) لاپەڕەیی بە تیراژی (١٠٠٠) دانە بوو، گۆڤارێکی مانگانەی سەربەخۆ بوو، سەر بە هیچ لایەن و حزبێکەوە نەبوو، بەڵام کۆمەکی دارایی دەکرا لەلایەن ئەو بەرپرس و کەسانەی کە باوەڕیان بە دیموکراسی و ڕەخنە هەبوو، گۆڤارێکی بوێر بوو، دیاردە دزێوە سیاسی و کۆمەڵایەتییەکانی خستۆتەڕوو، توانجی لە کاربەدەست و بەرپرسانی حزبی و ئیداری داوە. بەدرێژایی تەمەنی گۆڤارەکە، توانیویەتی دوو پێشانگەی هاوبەشی کاریکاتێری بۆ کاریکاتێریستانی گۆڤارەکە لە شاری هەولێر بکاتەوە یەکەمیان لە ساڵی ٢٠٠٠ و دووەمیان لە ساڵی ٢٠٠٣، ستافی گۆڤاردکە پێکهاتبوو لە خاوەن ئیمتیاز: عەبدولڕەحمان پاشا، سەرنووسەر: حەیدەر قادر، سکرتێری نووسین: عەلۆ سندی بە هاوکاری جەلال زەنگابادی. کاریکاتێریستەکان: سەردار کێستەیی، کامەران خۆشناو، لوئەی کۆیی، جەمیل محەمەد، گرفتار کاکەیی، هەندرێن خۆشناو، عەلی دەروێش (بەمۆ)، سەلاح محەمەد عەلی و دیار ئاکرەیی بوون. ستافەکەشی ناوە ناوە گۆڕانکاری بەسەرداهاتووە، و لە ژمارە (٤٢) لە ٢٠٠١/٥ کامەران خۆشناو بووە بە بەڕێوەبەری نووسین، لە ژمارە(٤٣) ەوەش لە ٢٠٠٢/١٢ بووە بە سەرنووسەر، لە ژمارە دواییەکانیش تەنها لوئەی کۆیی و هەندرێن خۆشناو و عەلی دەروێش وەک کاریکاتێریست بەردەوام بوون.

٢- گۆڤاری (دەهۆڵ تایز):

گۆڤارێکی تەنزئامێزی کۆمەڵایەتی - کاریکاتێریە، ژمارە (١) لە ١٥/ ١٢ /١٩٩٩ لە هەولێر دەرچوو، تا مانگی ٧ / ٢٠٠٢ (٣٢) ژمارەی لێدەرچووە. گۆڤارێکی مانگانەی (٢٠) لاپەڕەیی بوو، ستافی گۆڤارەکەش پێکهاتبوو لە خاوەن ئیمتیاز: خالید ئەحمەد خدر (میران)، و سەرنووسەر: د. شاپان (رزگار نوری شاوەیس)، و کاریکاتێریست: عەلی دەروێش (بەمۆ)

لە زۆربەی ژمارەکانیدا گرنگیەکی تەواوی بەلایەنی کاریکاتێر و وێنەی فۆتۆیی دەدا، چەند گۆشەیەکی بەردەوامی هەبوو کە تیایدا ڕەخنە لە کەسانی یاساشکێن و چەند دەزگایەکی حکومی دەگرت، زۆر بە کەمی بەلای دیاردە سیاسییەکاندا دەچوو. ئەم گۆڤارە لەلایەن مەکتەبی ڕاگەیاندنی پارتی دیموکراتی کوردستانەوە بەڕێوەدەچوو و دارایی دەکرا.

٣- ڕۆڤاری (گەپ):

ڕۆڤارێکی کاریکاتێریە ژمارە (١) لە ٢٠٠٤/١٠/١ لە هەولێر دەرچووە، مانگێ دووجار دەردەچێ، تا ئێستاش بەردەوامە، ڕۆڤارێکی (١٢) لاپەڕەییە، دەستەواژەی ڕۆڤاریش لە تێکهەڵکێشی نێوان وشەی ڕۆژنامە و وشەی گۆڤاردوە هاتووە، ستافی ڕۆڤارەکەش پێکهاتبوو لە سەرنووسەر: ئازا حەسیب قەرەداغی، جێگری سەرنووسەر (هونەری): محەمەد قادر-سەردەم، جێگری سەرنووسەر (نووسین): ئیسماعیل بەرزنجی، سکرتێری نووسین: بەرهەم عەلی، کاریکاتێریستان: عەلی دەروێش، سەردار کێستەیی، کامەران خۆشناو، لوئەی کۆیی، هەندرێن خۆشناو، سەلاح محەمەد عەلی، هەروەها کاریکاتێریستی عیراقی خزدیر حمێریش بەشداربوو. دواییش ستافەکە بە بەردەوام گۆڕانکاری تێداکراوە، ئەم ڕۆژڤارە لەلایەن مەکتەبی ناوەندی ڕاگەیاندنی پارتی دیموکراتی کوردستانەوە بەڕێوەدەچێ و دارایی دەکرێ.

٤- گۆڤاری تەنزوێنە:

ژمارە (١) لە ٢١ / ٣ / ٢٠٠٦ لە هەولێر دەرچوو، تا ئێستا (٨) ژمارەی لێدەرچووە، گۆڤارێکی مانگانەیە بەڵام لەبەر گرفتی داراییەوە نەتوانراوە مانگانە

بەشێوەیەكی رێكوپێک دەرچێ، گۆڤارێكی (١٦) لاپەڕەییە، سەربەخۆیە و بەشێوەیەكی نارێک لەلایەن كۆمەڵەی كاریكاتێریستانی كوردستانەوە كۆمەكی دارایی كراوە، ستافەكەی پێكهاتووە لە خاوەن ئیمتیاز: كامەران خۆشناو، بەڕێوەبەری نووسین: هەندرێن ئەسعەد خۆشناو، كاریكاتێریستان: عەلی دەروێش، لوئەی كۆیی، سەلاح محەمەد عەلی، دیار ئاكرەیی بوون.

ریزبەندی كاریكاتێریستانی شاری هەولێر بەپێی تەمەنیان

دارا محەمەد عەلی

لەدایكبووی: ١٩٥٠ - هەولێر

پلەی خوێندن: دەرچووی پەیمانگەی هونەرە جوانەكان - بەغدا ساڵی ١٩٧٤.

ئەندامی رێكخراوی هونەرمەندانی كوردستانە.

ئەندامی سەندیكای رۆژنامەنووسانی كوردستانە.

ئەندامی كۆمەڵەی شێوەكارانی عیراقە.

بەشداری كردووە لە دامەزراندنی پ.هـ.ج لە هەولێر، گەلەری زامـوا لە سلێمانی، گەلەری ئەربێللا لە هەولێر، بنكەی كاری دەستی لە هەولێر.

ئێستاش سەرپەرشتیاری پسپۆری پەروەردەی هونەرییە لە وەزارەتی پەروەردە.

سیانزە پێشانگەی تایبەتی شێوەكاری خۆی كردۆتەوە لە ساڵانی ٧١-٧٣-٧٧-٧٩-٨١-٨٤-٨٧-٩١-٩٤-١٩٩٨-٢٠٠٤-٢٠٠٥

بەشداری كردووە لە زیاتر لە (٥٠) پێشانگەی هاوبەشی شێوەكاری لە ناوەوە و دەرەوەی كوردستان، وەكو بەغدا، ئەردەن، پۆلۆنیا، ئەلمانیا، ژاپۆن، كۆریای باشوور، ئێران، ئەمریكا.

یەكەم كاریكاتێری خۆی لە هەفتەنامەی (هاوكاری) لە ژمارە (٢٧٤) لە ٤ / ٧ / ١٩٧٥ دا بلاوكردۆتەوە. دواتریش لە هەفتەنامەی (كاروانی وەرزش) لە ساڵی ١٩٨٥دوە چەندین كاریكاتێری بلاوكردۆتەوە.

هەر لە حەفتاكانەوە خولیای هونەری منداڵان بووە، لە گۆڤاری (ئەستێرە) كە لە بەغدا دەردەچوو لە ساڵی ١٩٧٥ نیگاری بلاوكردۆتەوە، لە گۆڤاری (هەنگ)یش هەر لە سەرەتای دەرچوونیەوە و لە گۆڤاری (پەرەسێلكە) و لە گۆڤاری (پەریستان) نیگاری بۆ منداڵان بلاوكردۆتەوە. بەڕێوەبەری هونەری گۆڤاری (ئاسۆی منداڵان) بووە كە لە وەزارەتی پەروەردەی هەرێمەوە دەردەچوو.

لە ساڵی ٢٠٠٤ بەشداری كردووە لە نیگاركێشانی وێنەكانی كتێبەكانی پەروەردەی مەدەنی، لە ساڵی ٢٠٠٦ بەشداری كردووە لە نیگاركێشانی وێنەكانی كتێبی خوێندنەوەی سریانی بۆ وەزارەتی پەروەردە.

لە بوارەكانی هونەری كاریكاتێر، دیكۆری شانۆیی، هونەری مۆتیڤ، خۆشنووسی نوێ كاری كردووە.

(كەونە گوند هەر لە یادمی) پەرتووكی یەكەمی هونەرمەندە كە لە ساڵی ٢٠٠٤ چاپی كردووە.

(دیوانی مۆتیڤ) پەرتووكی دووەمی هونەرمەندە كە لە ساڵی ٢٠٠٧ چاپی كردووە.

یەكێ لە كاریكاتێرەكانی هونەرمەند دارا محەمەد عەلی كە لە ١ / ٩ /١٩٧٨ كێشاویەتی.

سەلاح محەمەد عەلی

لەدایکبووی: ١٩٥١ هەولێر.

یەکەم کاریکاتێری خۆی لە هەفتەنامەی (هاوکاری) ساڵی ١٩٩٠ بڵاوکردۆتەوە.

بەشداری لە چوار پێشانگەی کاریکاتێری هاوبەش کردووە لە ساڵانی ٧٧- ٧٨- ٨٥ - ١٩٨٧ لە رۆژی هونەر لە هەولێر.

(٩) پێشانگەی کاریکاتێری تایبەتی خۆی کردۆتەوە لە هەولێر لە ساڵانی ١٩٩٠ - ٢٠٠٣.

بەشداری کردووە لە پێشانگەی هاوبەشی کاریکاتێری لە یادی ١٠٢ ساڵەی رۆژی رۆژنامەگەری کوردی بە هاوکاری دەزگای بەدرخان لە ساڵی ٢٠٠٦.

لە زۆربەی رۆژنامە و گۆڤارەکانی کوردستان کاریکاتێری بڵاوکردۆتەوە. هەروەها لەو هەفتەنامە و گۆڤارانەی بەر لە راپەرینیش وەکو (پاشکۆی عێراق، هاوکاری، کاروانی وەرزش، تەندروستی و کۆمەڵ، رەنگین، کاروانی منداڵان) کە سەر بە وەزارەتی رۆشنبیری عێراق بوون کاریکاتێری بڵاوکردۆتەوە.

* هونەرمەند لەرووی درامی و شانۆییشەوە کاری کردووە و لەبیۆگرافیای شانۆکاران ئاماژە بە کارەکانی کراوە.

یەکێ لە کاریکاتێرەکانی هونەرمەند سەلاح محەمەد عەلی کە لە ژمارە (٤)ی گۆڤاری تەنزوێنە لە ٢٠٠٦/٩ بڵاوکرایەوە.

ئەدیبە سمایل مامە

لە دایکبووی: ١٩٦٦ - هەولێر

لە ٢٠ / ٣ / ١٩٩٢ بە کارەساتێکی دڵتەزێنی ئاگردوە کۆچی دوایی کرد.

ئەدیبە سمایل مامە کە بە یەکەم کچ دەژمێردرێ لە باشووری کوردستاندا کە دەستی داوەتە قەڵەم لە بواری هونەری کاریکاتێر.

یەکەم بەرهەمی کاریکاتێریی لە ١٩٨٧ لە هەفتەنامەی کاروانی وەرزش بڵاوکردۆتەوە.

لە ١٩٩١ یش یەکەم پێشانگەی کاریکاتێری تایبەتی لە هەولێر کردۆتەوە.

. بەشداری لە پێشانگاکانی سەندیکای هونەرمەندان کردووە لە بۆنەکانی رۆژی هونەر لە ساڵانی ١٩٨٧ و ١٩٨٩دا.

بەردەوامیش بوو لە بڵاوکردنەوەی تابلۆ کاریکاتێریەکانی لە رۆژنامەکانی هاوکاری و پاشکۆی عێراق و رەنگین و تەندروستی و کۆمەڵ و گۆڤاری منداڵان.

هەروەها لە دوای راپەرینە مەزنەکەی بەهاری ١٩٩١ ئەدیبە سمایل مامە بەردەوام بوو لەسەر ئەم رێچکە هونەرییە و لە رۆژنامەکانی کوردستانیش بەرهەمەکانی بڵاودەکردەوە. لە خێزانێکی هەژار لەگەڵ ئەوەی دوای مردنی دایک و باوکی، ئەرکی هەردووکیانی خستبووە ئەستۆی خۆی بەرامبەر بە خوشک و براکانی، بۆیە وازی لە خوێندن هێنا بە رۆژ چووە خوێندنی شەوانە، تا بتوانێ کاربکات و خوێندنیشی تەواو بکات، لە چاپخانەی رۆشنبیریی بەشی مۆنتاژ بووە کارمەند، ئەو کچە هەست ناسکە زۆر خولیای هونەر بوو، بۆیە هەوڵی ئەوەی دا کە ئەکادیمیانە شارەزای بنەماکانی هونەر بێ، ویستی لە ئەکادیمیای هونەرەجوانەکان لە بەغدا وەربگیرێ، بەڵام لەبەر ئەوەی نەبووە بەعسی ئەو ئاواتەی نەهاتەدی، لە پەیمانگەی هونەرەجوانەکانی سلێمانی وەرگیرا، بەڵام لەبەر گرانی ئەرکی سەرشانی ئەدیبە نەیتوانی درێژە بەخوێندن

بدات. ئەم هەموو کارەسات و نەهامەتیانەی کە هاتبوونە بەردەم ئەدیبە، وای لێکرد کە دەست بداتە قەڵەم و فڵچە بۆ نەخشاندنی چەندین تابلۆی هونەری بۆ دەربڕینی ئەو ئێش و ئازارانەی کە لەناخیدا قەتیس ببوو، دوایی هەستی کرد کە تەنها بەهونەری کاریکاتێر دەتوانێ بەجوانترین شێوە ئەو ئێش و ئازارانە دەربڕێ و هەوڵی گۆڕینی ئەو واقیعە تاڵە بدات کە خۆی و خێزان و گەلەکەشی تێیکەوتبوو.

یەکێ لە کاریکاتێرەکانی هونەرمەند ئەدیبە سمایل مامە کە لە ژمارە (١) گۆڤاری تەنزوێنە لە مارس/٢٠٠٦ بڵاوکرایەوە.

لوئەی مەتی دەرمان کۆیی

لە دایکبووی: ١٩٦٦ - هەولێر.

پلەی خوێندن: دەرچووی کۆلێژی ئەندازیاری پەترۆڵە.

یەکەم کاریکاتێری خۆی لە گۆڤاری (ئەلف با)ی عیراقی لە هەشتاکان بڵاوکردۆتەوە.

یەکەم کاریکاتێریستی شاری هەولێر بووە کە وێنەی نوری مالیکی سەرۆک وەزیرانی عیراق بکێشێ و یەکەم کاریکاتێریست بووە کە رەخنە لە رێکخراوەکانی نەتەوە یەکگرتووەکان لە کوردستان بگرێ. بە کاریکاتێر رەخنەی لە گەندەڵی ئەو رێکخراوە جێبەجێکارانەی بڕیاری ٩٨٦ گرتووە.

یەکەم پێشانگەی تایبەتی کاریکاتێری لە بەغدا ساڵی ١٩٨٤/ بەشی چالاکی قوتابخانەکان.

دووەم پێشانگەی تایبەتی کاریکاتێری لە بەغدا ساڵی ١٩٨٥/ هۆڵی سەندیکای ئەندازیاران.

سێ پێشانگەی تایبەتی کاریکاتێری لە هەولێر کردۆتەوە لە ساڵانی ٩١ - ٩٢ - ١٩٩٤.

بەشداری کردووە لە هەردوو پێشانگەی هاوبەشی کاریکاتێری گۆڤاری مەلامەشهور لە هەولێر لە ساڵانی ١٩٩٨ و ٢٠٠٣.

بەشداری کردووە لە یەکەم پێشانگەی هاوبەشی کاریکاتێری (کۆمەڵەی کاریکاتێریستانی کوردستان) لە هەولێر ساڵی ٢٠٠٥.

بەڕێوەبەری هونەری و کاریکاتێریست بووە لە گۆڤاری مەلا مەشهور، بەڕێوەبەری بەشی سایت و ئینتەرنێت و کاریکاتێریست بووە لە گۆڤاری تەنزوێنە.

ئەندامی کارای سەندیکای ئەندازیارانی کوردستانە.

ئەندامی کارای کۆمەڵەی کاریکاتێریستانی کوردستانە.

کاریکاتێریستە لە گۆڤاری (تەنزوێنە)ی تایبەت بە رەخنە و کاریکاتێر.

یەکێ لە کاریکاتێرەکانی هونەرمەند لوئەی کۆیی کە لە ساڵی ٢٠٠٦ کێشاویەتی.

هەندرێن ئەسعەد ئەحمەد خۆشناو

لەدایکبووی: ١٩٦٩ - هەولێر.

پلەی خوێندن: دەرچووی کۆلێژی زانستی زانکۆی سەلاحەدین.

یەکەم کاریکاتێریستی شاری هەولێرە کە بەشێوەیەکی رێکوپێک سوودی لە کۆمپیوتەر

وەرگرتبێ لە وێنەکێشانی کاریکاتێردا. یەکەم کاریکاتێریستی شاری هەولێرە کە وێنەی سەدامی دیکتاتۆری عیراقی بە کاریکاتێر کێشابێ.

یەکەم کاریکاتێری خۆی لە رۆژنامە کوردییەکان لە ژمارە (١٣٧) ی رۆژنامەی (ئالای ئازادی) لە ١٩٩٤/٩/٤ بلاوکردۆتەوە.

بەشداری کردووە لە (٦) پێشانگەی هاوبەشی شێوەکاری لە سالانی ٨٦-٨٧-٨٨-٨٩-٩٠-١٩٩٢ لە هەولێر.

یەکەم پێشانگەی تایبەتی کاریکاتێری کردۆتەوە لە هەولێر سالی ١٩٨٦.

بەشداری کردووە لە (٥) پێشانگەی هاوبەشی کاریکاتێری لە سالانی ٨٧-٨٨-٨٩-٩٠-١٩٩٢ لە هەولێر.

بەشداری کردووە لە پێشانگەی دووەمی هاوبەشی کاریکاتێری (گۆڤاری مەلا مەشهور) لە هەولێر سالی ٢٠٠٣.

بەشداری کردووە لە یەکەم پێشانگەی هاوبەشی کاریکاتێری (کۆمەلەی کاریکاتێریستانی کوردستان) لە هەولێر سالی ٢٠٠٥.

بەشداری کردووە لە پێشانگەی هاوبەشی کاریکاتێری لە رۆژی رۆژنامەگەری کوردی بە هاوکاری دەزگای بەدرخان لە ٢٠٠٦ و خەلاتی رۆژی رۆژنامەگەری کوردی وەرگرتووە.

بەشداری کردووە لە سێ پێشانگەی هاوبەشی فۆتۆگرافی (کۆمەلەی وێنەگرانی کوردستان) لە کەرکوک-٢٠٠٥ و هەولێر-٢٠٠٥ و بەغدا-٢٠٠٦.

لە سالی ١٩٩٨ - ٢٠٠٣ لە گۆڤاری (مەلا مەشهور) کاریکاتێریست و نووسەر بووە. لە سالی ٢٠٠١ - ٢٠٠٤ لە گۆڤاری (پەلکە زێرینە) نیگارکێش و نووسەر بووە. لە سالی ٢٠٠٢ - ٢٠٠٤ لە مانگنامەی (سەروەریی یاسا) کاریکاتێریست و نووسەر بووە.

لە سالی ٢٠٠٤ - ٢٠٠٥ لە هەفتەنامەی (دەنگی میللەت) کاریکاتێریست و نووسەر بووە. لە سالی ٢٠٠٤ - ٢٠٠٥ لە رۆژنامەی (گەپ) کاریکاتێریست بووە. لە سالی ٢٠٠٥ تاوەکو ئێستا لە گۆڤاری (ئاسۆی مندالان) نیگارکێشە. لە سالی ٢٠٠٥ تاوەکو ئێستا لە هەفتەنامەی (میدیا) کاریکاتێریستە. لە بلاوکراوەی (کاریکارتۆن) کە مانگنامەی (بەدرخان) دەری دەکات کاریکاتێریست و نووسەرە.

لە گۆڤاری (تەنزوێنە) بەرێوەبەری نووسینە. لە زۆربەی رۆژنامە و گۆڤارەکانی کوردستان کاریکاتێر و نیگار و مۆتێڤ و نیگاری تایبەت بە مندالان و نووسین و بابەتی وەرگێراو بە بەردەوامی بلاودەکاتەوە.

ئەندامی کارای فیدراسیۆنی رۆژنامەنووسانی نێودەولەتییە.

ئەندامی کارای سەندیکای رۆژنامەنووسانی کوردستانە.

ئەندامی کارای رێکخراوی هونەرمەندانی کوردستانە.

ئەندامی کارای کۆمەلەی وێنەگرانی کوردستانە.

ئەندامی کارای کۆمەلەی کاریکاتێریستانی کوردستانە.

یەکێ لە کاریکاتێرەکانی هونەرمەند هەندرێن خۆشناو کە لە ژمارە(١٣٧) ی رۆژنامەی (ئالای ئازادی) لە ١٩٩٤/٩/٤ بلاوکرایەوە.

کامەران عبدالکریم عەلی خۆشناو

لەدایکبووی: ١٩٧٠ هەولێر

پلەی خوێندن: دەرچووی کۆلیژی ئەندازیاری زانکۆی سەلاحەدین- ١٩٩٢.

سەرۆکی ئەندازیارانە لە سەرۆکایەتی ئەنجومەنی وەزیران.

خاوەن ئیمتیازی گۆڤاری (تەنزوێنە)یە کە تایبەتە بە رەخنە و کاریکاتێر.

سەرنووسەری گۆڤاری (ئەندازیار)ە کە سەندیکای

ئەندازیارانی کوردستان دەری دەکات.

سەرنووسەری گۆڤاری (مەلا مەشهور) بووە کە تایبەت بوو بە رەخنە و کاریکاتێر.

چەندین نیگاری تایبەت بەبواری منداڵان. وتار لەمەڕ مێژوو و ئەدەب و سیاسەت لەرۆژنامە و گۆڤارە کوردستانی و عێراقییەکان بە هەردوو زمانی کوردی و عەرەبی بلاوکردۆتەوە. چەندین کاریکاتێری لە رۆژنامە و گۆڤارەکان بلاوکردۆتەوە لە ١٩٩٢-.٢٠٠٦.

بەشداری کردووە لە پێشبڕکێی کورتە چیرۆک لەسەر ئاستی عێراق / ١٩٨٤.

تیپی شانۆی کۆلیژی ئەندازیاری دامەزراندووە لەگەڵ کۆمەڵێک لە قوتابیانی کۆلیژ، دوای راپەڕین دووبارە تیپی شانۆی کۆلیژی ئەندازیاری لەگەڵ کۆمەڵێک لە قوتابیانی کۆلیژ دامەزراندووە، شانۆگەری (مردووە زیندووەکان) لە ساڵی ١٩٩١ نووسیوە و دەرهێناوە. تیپی شانۆی دەرچووان لەگەڵ کۆمەڵێک لە دەرچووانی کۆلیژەکان دامەزراندووە، و شانۆگەری (دوا سکاڵا) لە ١٩٩٢ نووسیوە و دەرهێناوە، کە لەسەر تەختی شانۆی (هۆڵی گەل) لە هەولێر نمایش کرا.

(٨) پێشانگای تایبەتی و هاوبەشی کاریکاتێری کردۆتەوە لە ساڵانی ٩٤-٩٥-٩٦-٩٧-٩٨-١٩٩٩ لە هەولێر.

بەشداری کردووە لە پێشانگای کاریکاتێری یەکەم و دووەمی گۆڤاری مەلا مەشهور ١٩٩٨ و ٢٠٠٣ لە هەولێر.

بەشداری کردووە لە یەکەم پێشانگای هاوبەشی کۆمەڵەی کاریکاتێرستانی کوردستان - هەولێر ٢٠٠٥.

نووسین و ئامادەکردنی بەرنامەی دووربین لە تەلەڤزیۆنی کوردستان - هەولێر ٢٠٠٢.

ئارمی یانەی وەرزشی برووسک - هەولێر لە ساڵی ٢٠٠٤ دروست کردووە.

بەشداری کردووە لە نەخشەسازی و کارە هونەری و ئەندازیارییەکانی کۆتەڵی شەهیدانی یەکی شوبات - هەولێر ٢٠٠٤- ٢٠٠٦.

شانۆگەری (وڵات شیرنترە)ی نووسیوە کە تایبەت بوو بە منداڵان - هەولێر ٢٠٠٥.

ئەندامی کارای سەندیکای ئەندازیارانی کوردستانە.

ئەندامی کارای سەندیکای رۆژنامەنووسانی کوردستانە.

ئەندامی کارای کۆمەڵەی هونەر و وێژەی کوردیە.

سکرتێری کۆمەڵەی کاریکاتێرستانی کوردستانە.

یەکێ لە کاریکاتێرەکانی هونەرمەند کامەران خۆشناو کە لە ژمارە (١)ی گۆڤاری تەنزوێنە لە مارسی / ٢٠٠٦ بلاوکراینەوە.

سەرچاوەکان:

١- کتێبی (رۆژنامەگەریی کوردی، چەند سەرەقەڵەمێک لە بارەی تەکنیک و هونەرەکانی)، دانەر: نەژاد عەزیز سورمێ.
٢- کتێبی (چەند بابەتێکی رۆژنامەوانی)، دانەر: محەمەد سەعید کوردە.
٣- گۆڤاری (رۆژنامەنووس) ژمارە ١ ساڵی ٢٠٠٤، بابەتی دڵشاد سابیر کەریم.
٤- گۆڤاری (رۆژنامەنووس) ژمارە ٧ ساڵی ٢٠٠٦، بابەتی د. هیمداد حوسێن.
٥- گۆڤاری (رۆژنامەڤانی) ژمارە ٦-٧ ساڵی ٢٠٠٢، بابەتی د. ئەمیر شیت چەلەبی.
٦- گۆڤاری (رۆژنامەڤانی) ژمارە ٨ ساڵی ٢٠٠٢، بابەتی فەرەیدون سامان.
٧- کتێبی (مێژووی هونەری شێوەکاری لە کوردستاندا)، دانەر: فەرهاد پیرباڵ.

شێخ محەمەد تاهیری کوردی

دکتۆر عەبدولوەهاب ئەبو سلێمان
بەپێنووسی نووسەری سعودیە/مامۆستا محەمەد عەلی مەغریبی[1]

ژیانی
شێخ محەمەد تاهیری کوردی

لە ساڵی ١٣٢١ی کۆچی لە مەکەی پیرۆز لە دایک بووە و لە قوتابخانەی (فەلاح) لە مەکە خوێندوویەتی، هەر لەوێشەوە دەرچووە لە ساڵی ١٣٣٩ی کۆچی و لەگەڵ باوکی (شێخ عەبدولقادری کوردی) سەفەری کردووە بۆ قاهیرە و چۆتە ئەزهەری پیرۆزەوە. شێخ تاهیر سەبارەت بە مێژووی ژیانی خۆی نووسیویەتی، کە لەوێدا خەریک بووە بە خوێندنی زانستە ئایینی و عەرەبییەکانەوە، هەروەها خەتە عەرەبییەکانیشی بە هەموو جۆرەکانییەوە خوێندووە لەگەڵ رەسم و زەخرەفە. پاش ئەوەی چۆتە قوتابخانەی فێرکردنی خەتە عەرەبییەکان. لە کاتێکیشدا کە لە قاهیرە گەڕایەوە بە فێرکردنی خەتی عەرەبییەوە خەریک بوو لە

قوتابخانەکاندا، بۆیە بە (خۆشنووس) ناسرا.

نووسینەوەی قورئانی پیرۆز لە مەکەی پیرۆزدا بە خەتی شێخ محەمەد تاهیر

لە کۆتایی پەنجاکان یان سەرەتای شەستەکاندا شێخ تاهیری کوردی چوو بۆ نووسینگەی خوالێخۆشبوو (شێخ محەمەد سرور حبان) لە تائیفدا داوای چاوپێکەوتنی لە شێخ محەمەد سروری کرد بۆ کاری پێویست، مامۆستا محەمەد عەلی مەغریبی نووسیویەتی دەڵێ، کە شێخ محەمەد سرور ئامادە بوو، شێخ محەمەد تاهیرم پێ ناساند و پێم راگەیاند، کە بلیمەتە لە دەستنووسیدا.

شێخ محەمەد تاهیر بە شێخ محەمەد سروری وت: من بڕیارم داوە، کە قورئانی پیرۆز بە خەتی خۆم بنووسمەوە، دەشمەوێ کە ئەو دەستنووسەی خۆم کە تەواو بوو ببەخشم بە بەڕێز شا عەبدولعەزیز.

شێخ محەمەد سرور وتی: ئەمە بیروڕایەکی چاکە، بەڵام من بۆچوونێکی ترم هەیە لەبارەیەوە پێتی دەڵێم، تۆ ئەگەر ئەو دەستنووسەی خۆت ببەخشی بە شا عەبدولعەزیز پاش تەواوکردنی ئەوە پاداشتێکی باشت پێ دەبەخشێ، بەڵام ئەم دەستنووسەی قورئانی پیرۆز لای خۆی

دەمێنێتەوە لە گەنجینەکەیدا تا ماوەیەکی زۆر درێژ. لێرەش بەم زووانە دەزگایەک دامەزراوە بۆ کاروباری چاپ و بلاوکردنەوە، جا بۆچی لە گەڵ ئەم دەزگایەڕێک ناکەوی، کە ئەم دەستنووسەی قورئانت لێ بکرنەوە، کە دەینووسیتەوە تا وەکو چاپی بکەن و لەناو خەلکیشدا بلاوی بکەنەوە؟

من و شێخ تاهیری خوالێخۆشبوو ڕەزامەندی خۆمان نیشاندا بەم بیروبۆچوونە و بەلێنی پێدام لە مالی خۆم پاش ڕۆژ ئاوا بوون یەکتر ببینین و کۆببینەوە.

من و هاوڕێی خوالێخۆشبووی عەبدوللا باحەمدین چاپخانەی دەزگای عەرەبیمان بۆ چاپ و بلاوکردنەوە بە کەلوپەلەکانەوە لە کاغەز و هەموو شتێکەوە کڕیبۆوە، پاش ئەوەی کە تووشی خەسارەت بوو بۆ چەند مانگێک، لێکدانەوەی خۆمان لە بارەی چاپکردنی ئەم دەستنووسە لەگەڵ خوالێخۆشبوو عەبدوللا باحەمدین کردو ڕەزامەوندی خۆی نیشاندا و لە سەر ئەوە پێکهاتین، کە چاپکردنی ئەم دەستنووسەی قورئانی پیرۆز دەبێتە سەرەتا بۆ کارێکی گەورە، چونکە ئەمە یەکەم دەستنووس دەبێ بۆ قورئانی پیرۆز لە مەکەی پیرۆزدا، لەو شوێنەی کە یەکەم جار قورئانی پیرۆزی لێ دابەزی، بۆیە هەر لەوێ چاپ دەکرێ و لەوێ بلاویش دەکرێتەوە.

شێخ تاهیر پاش ڕۆژئاوابوون ئامادە بوو لە لام و لەبارەی نووسینەوەی قورئانی پیرۆز لە نێوان خۆمان ڕێک کەوتین، تاکە کێشەش لە نێوانماندا ئەوە بوو، کە ئەو ماوەی نووسینەوەی بۆ دوو ساڵ دیاری کرد. منیش بە پەلە بووم و دەمویست لە یەک ساڵدا تەواوی بکات، کاتێک شێخ تاهیری خوالێخۆشبوو زانی، کە من سوورم لەسەر ئەمە پێی وتم، کە نووسینەوەی قورئانی پیرۆز شتێکی گەورەیە و پێویستی بە وردەکارییەکی زۆر هەیە، منیش ناتوانم بنووسم تا لە بارێکی دەروونی زۆر باش نەبم، من ڕەنگە چەند ڕۆژ و هەفتەیەک بەسەریەکەوە بینووسمەوە، بەلام بە هۆی بارێکی نالەبارەوە چەند ڕۆژ و هەفتەیەکی دیکە نەتوانم هیچ بنووسم، بۆیە لێمگەڕێ با بە گوێرەی سەلیقەو ئارەزووی خۆم کاربکەم، ئەوەشت لە یاد نەچێ کە خەتخۆشی کارێکی هونەرییە، وەک وێنەکێشان و شیعر، هونەرمەندیش ناتوانێ هونەرەکەی خۆی بە جێ بگەیەنێت ئەگەر بارێکی دەروونی گونجاوی بۆ نەڕەخسێ، منیش هاتمە سەر ئەو باوەڕە کە ئەو بیروڕایانەی مامۆستا تاهیر هەمووی ڕاستن بۆیە، ڕازی بووم لە سەریان.

لە دوایدا شێخ تاهیر داوای کاغەز و پێنووسی تایبەتی کرد، لەو کاتەشدا زەمان زەمانی شەڕو شۆڕ بوو، بەلام خوای گەورە بۆمانی ئاسان کرد، کە هەموو پێویستییەکانی لە مەکەی پیرۆزەوە بدۆزینەوە.

کاردکە دەستی پێکرد و پێکهاتین لە سەر ئەوەی، کە دەستنووسەکەی قورئانی پیرۆز بەڕەسمی عوسمانی بێت، چەند مانگێک بەسەر چوو، منیش هەر چەندە شێخ تاهیرم دەبینی لێم دەپرسی کە ئایا بەکوێ گەیشتووە؟ وەلامی دەدایەوە کە لە کاردکەی بەردەوامە، جارێکیان هەندێ پەڕی نووسراوی بۆم هێنا، کە سەرەتاکانی قورئانی تێدا نووسرابوو و پێی نیشاندام و پاش چەند هەفتەیەکی تریش چەند پەڕێکی تری هێنا، کە هەمان نووسینەکانی پێشتری تێدابوو، بەلام بە خەتێکی باشتر نووسرابوون و پێی وتم: ئەمە جیاوازییە لە نێوان زەوقی خۆشنووسی، کە لە بارێکی دەروونی باش بێ یان خراپ کاتێک دەنووسێت.

بەم جۆرە شێخ تاهیر لە نووسینەوەی قورئانی پیرۆز پاش نزیکەی سێ ساڵ تەواو بوو، پێش تەواو بوونیشی داوامان لە

حکومەت کرد، کە لیژنەیەک پێک بهێنێت بۆ بەسەرداچوون و چاککردنەوەی دەستنووسەکەی شێخ تاهیری خوالێخۆشبوو، حکومەتیش لیژنەیەکی گەورەی پێکهێنا بۆ ئەم مەبەستە، لیژنەکەش پێکهاتبوو لە شێخ عەبدوالظاهر ابوالسمع ئیمامی (المسجد الحرام) لەو کاتەدا و شێخ سالح حەیازی شێخی قورئان خوێنەکان لە مەکەی پیرۆزدا و هەردوو خوالێخۆشبووان سەید محەمەد شەگا و سەید ئیبراهیم نوری لە وەزارەتی مەعاریف، لیژنەکەش دەستی بە کاری خۆی کرد، تاکە کەسیش لەو لیژنەیەدا، کە بایەخێکی زۆری دا و خۆی بە تەواوی تەرخان کرد بۆ بەسەرداچوونەوە و چاکردنەوە و ئەرکێکی زۆری کێشا، خوالێخۆشبوو سەید ئیبراهیم نوری بوو لە وەزارەتی مەعاریف، کاتێکیش کە داوامان لێی کرد، کە پاداشتی بکەینەوە بەرامبەر ئەو ئەرکەی کێشای رازی نەبوو، ئێمەش کردمان بە شەریکی خۆمان بە رێژەیەکی دیاریکراو لە دەزگاکەمان، کە تایبەت بوو بۆ چاپکردنی قورئانی پیرۆز و بلاوکردنەوەی لە مەکەی پیرۆز و ناومان نا بە (دەزگای قورئانی مەکەی پیرۆز)، کە تا ئێستاش ئە دەزگایە ئەو ناوە هەڵدەگرێ.

شێخ تاهیر کوردیی خۆشنووس

لە بەر ئەوەی باسی خۆشنووسی شێخ تاهیری کوردی دەکەین دەبێت ئاماژە بە لایەنێکی دیکە لە کەسایەتی ئەو پیاوە ناودارە بکەین، شێخ تاهیر لە ئەزهەری پیرۆز خوێندوویەتی لە پاشان چۆتە قوتابخانەی فێرکردنی خەتخۆشییەوە و لە ژێر دەستی گەورە خۆشنووسانی ئەو قوتابخانەیە فێرکراوە تا بە تەواوی بە هەموو جۆرە خەتەکانەوە فێری خۆشنووسی بووە، زۆر کتێبی چاپکراوی لە بارەی خەتخۆشییەوە هەبووە کە لە قوتابخانەکاندا لەو سەدەمەدا بۆ فێرکردنی خۆشنووسی دەخوێندرا، شێخ تاهیر گەیشتە ئاستێکی وا لە خەتزانی، کە دەیتوانی هەندێ لە سورەتە کورتەکان وەک سورەتی (اخلاص) لە سەر دەنکە برنج بنووسێ و شێخ محەمەد نورجعجوم، کە هاورێی شێخ تاهیر بوو تا ئێستاش دەنکە برنجێکی لای خۆی هەڵگرتووە، کە شێخ تاهیر لە سەری نووسیبوو، تەمەنی ئەو دەنکە برنجەش لە (٤٠) ساڵ زیاترە.

خوالێخۆشبوو شێخ تاهیر چەندەها نیگاری هونەری هەیە، کە لە کتێبی (مێژووی مەکە و ماڵی پیرۆزی خوا) دا وێنەی کێشاون.

ئەمەش هەندێ لە نووسراوەکانی شێخ تاهیرن دەربارەی هونەری خۆشنووسی، کە لە سەرچاوەکانی کتێبی (ئەدەبیاتی چای و قاوە) دا هاتووە:

١- مێژوو و ئەدەبی خەتی عەرەبی.
٢- ئەندازەی قوتابخانەیی-شێخ تاهیر وتوویەتی، کە ئەمە لە قوتابخانەکانی مەکەدا دەخوێندرا.
٣- توێژینەوەیەک لە بەرگریکردن لە نووسینی عەرەبی.
٤- نووسراوی مەکە بۆ فێربوونی خەتی روقعە (کە لە حەوت بەش پێکدێت).
٥- گاڵتە و گەپەکان کە لە کاتی خۆشنووسی نووسینەوەدا دەکرێ.
٦- کۆمەڵەی مەکە بۆ فێربوونی نەسخ (لە یەک بەش پێکدێت).
٧- نیگارە هونەرییە وانەکان کە وێنەی کەعبەی پیرۆزی تێدایە بە باڵاخانە ناوبانگەکانییەوە.
٨- چەند نیگارێکی خەتەکانی عەرەبی.
٩- (نفحة الحرمین) بۆ فێربوونی نەسخ.

کاتێک کە سەرنجی ئەم ناوانە بدەین دەزانین کە شێخ تاهیری کوردی لە خۆشنووسیدا زانا بوو.

شێخ تاهیر کوردیی نووسەر

لێرەشدا باسی لایەنێکی دیکە لە لایەنە هەمە جۆرەکانی کەسایەتی شێخ تاهیر دەکەین، ئەم پیاوە بلیمەتە زۆر نووسراوی نووسیوەتەوە، لە کتێبی (ئەدەبیاتی چای و قاوە)دا، ناوی (٢٢) بیست و دوو کتێبی چاپکراوی هێناوە جگە لە دەستنووسەکانی، لە گرنگترینیشیان (تەفسیری شاهانە)یە، کە لە چوار بەرگ پێکهاتووە و چەندان کتێبی تریش، ئەمەش ناوی چەند نووسراوێکی چاپکراوی تری شێخ تاهیرە:

١- مێژووی قورئان و سەیروسەمەرەی رەسم و حیکمەتەکانی.
٢- رێنماییەکانی چوون بۆ حەج و عومرە.
٣- مەزاری ئیبراهیم سەلامی خوای لێ بێت.
٤- هەڵبەستێک بۆ سیفەتەکانی ناوبانگترین بالاخانەکانی کەعبەی پیرۆز.
٥- توحفەی بەندەکان بۆ مافەکانی ژن و مێرد و باوک و منداڵ.
٦- نزاکانی عەرەفە.
٧- باسێکی کورت لە سەر مێژووی مەکەی قوتبی.
٨- بەردەکەی مەزاری ئیبراهیم سەلامی خوای لێ بێت.
٩- مێژووی مەکە وماڵی پیرۆزی خوای گەورە.
١٠- نەوەی پاک و پیرۆز.
١١- نزا هەڵبژێردراوەکان.
١٢- نرخپێدانی هاوەڵان بۆ جێماوەکانی پێغەمبەر (د.خ).
١٣- ئەدەبیاتی چای و قاوە.

شێخ تاهیری کوردی باسی ئەوەی کردووە، کە نووسراوەکانی چل و دوو نووسراو بوون، نیوەیان چاپکراون، دەتوانین ئەو نووسراوانەش بە گوێرەی ناوەکانیان بکەین بە چەند بەشێک، کە ئەمانەن:

أ- کتێبە مێژووییەکان کە بە سەر بەشەکانی دیکە زاڵ بوون.
ب- کتێبە ئایینییەکان
ج- کتێبە هونەرییەکان، کە بەستراوە بە خەت و هونەرەکانییەوە
د- کتێبە ئەدەبییەکان

تاهیر کوردیی مێژوو نووس

کاتێک کە سەیری ناوی کتێبەکانی شێخ تاهیر دەکەین دەبینین کە کتێبە مێژووییەکانی لە بەشەکانی دیکەی زاڵترن، لە وانەشە هەر ئەم هۆیە وای کردبێت، کە کتێبی ئایینی بنووسێت، بەڵام بەداخەوە یەکێک لە گرنگترین کتێبە ئایینییەکانی، کە (تەفسیری شاهانە)یە ڕووناکی بەخۆیەوە نەبینی، بۆیە ناتوانین ئەم لایەنە لە کەسایەتی نووسەر بە تێرو تەسەلی باس بکەین و تەنها ئاماژەی بۆ دەکەین.

هەروەها کتێبی (مێژووی مەکە و ماڵی پیرۆزی خوای گەورە) یەکێکە لە گرنگترین کتێبە مێژووییەکانی شێخ تاهیر، کە لە (٤) بەش پێکهاتووە و هەر بەشێکیش پێکهاتووە لە (٣٠٠) لاپەڕەی گەورە، کە دەکاتە دوو هەندەی کتێبە گەورەکان، ئەم کتێبەش زۆر وێنەی جۆراوجۆری تێدایە، هەروەها چەندەها زانیاری لە سەر بابەتی جۆراوجۆر لەم کتێبەدا هاتووە و بۆ پتەوکردنی بیروراکانیشی پشتی بە سەرچاوەی مێژوونووسانی پێش خۆی بەستووەو ناوهێنانی خاوەنەکانیان و ئاماژەکردن بە ناوی سەرچاوەکان لە هەر شوێنێکدا بە کاریان هێنابێت.

سەرچاوە:
١- ئەم وەرگێرانە بۆ ژیانی شێخ محەمەد تاهیری کوردی لە کتێبی (اعلام الحجاز) دا هاتووە، جدة، دار العلم بۆ چاپ و بلاوکردنەوە، ساڵی١٤٠٤ ک / ١٩٨٤ م / ج ٢ / ل٣١٥

ئەمین یومنی
١٨٦٩-١٩٧٤

کەریم شارەزا

خۆشنووس و مۆرهەڵکەنی ناوداری کوردستان محەمەد ئەمین کوڕی محەمەد مستەفا کوڕی مەولوود. ناسراو بە (ئەمین یومنی)، لەساڵی ١٨٦٩ لەشاری کۆیە هاتۆتە دنیاوە. باوکی وەستایەکی شیرگەرو چەخماخساز بووە و لە سەردەمی باپیرییەوە لە خۆشناوەتییەوە بنەماڵەکەیان هاتوونەتە شاری کۆیەو لێی نیشتەجێ بوون

محەمەد ئەمین لەتەمەنی ٧ ساڵیدا قورئانی لەلای مەلا محەمەد ناوێکی کۆیی خوێندووە و سەرەتای خوێندەواری لەحوجرەی مزگەوتەکانی ئەو شارە فێربووە، سەوادی کراوەتەوە و حەزی بەخەت خۆشی کردووە و هونەری خۆشنووسی لەسەر دەستی "مەلا عەبدورەحمانی دیبۆکری" فێربووە و ئیتر خولیای هەڵکۆڵینی خەت و نەخش لەسەر کاغەز و لەسەر کانزا و تەختە و بەرد بووە.

هەتا هەڵگیرسانی جەنگی یەکەمی جیهانی لە ١٩١٤دا لەکۆیە ژیاوە، بەڵام دوای ئەو مێژووە بەبەر ڕەش بگیرییەکەی حکومەتی عوسمانی کەوتووەو کراوە بەسەربازو نێردراوە بۆ بەرەکانی جەنگ. بەڵام چونکە خوێندەوارێکی هۆشیار بووەو قورئانی خەتم کردووە، بۆیە کراوە بەوەکیلی ئیمام تابووری عەسکەری لەشاری قورنەی نزیک شاری بەسرا، دوایی سوپاکەیان کشاوەتەوە بۆ عەمارە. لەسەرەتای ساڵی ١٩١٦ دەگوازرێتەوە بۆ ئۆردوگای بەغدا، ئەویش دوای دەوامی سەربازگە چووە لەسەر شەقامی موستەنسیرییەی شاری بەغدا کاری مۆرهەڵکەنی کردووە، کە ئەوساکە پیشەیەکی هونەری بەنرخی وەکو زێڕینگەریی بووە. بەڵام کە هێزەکانی سوپای عوسمانی لە ١٠ی ئاداری ١٩١٧دا بەرامبەر هێزەکانی بەریتانیا لەبەغدا کشانەوە بەرەو باکوورو سوپای جەنەراڵ مۆدی ئینگلیز لەڕۆژی ١٩١٧/٣/١١دا بەغدای گرت. محەمەد ئەمینی مۆرهەڵکەن لەبەغدا مایەوەو لەبازاڕی مەسبەغە دوکانێکی بۆ مۆرهەڵکەندن و خۆشنووسی کردەوە. یەکەم جار گرنگییەکی زۆری دا بەخەتی فارسی تاکو بووە شارەزایەکی بێ هاوتا لەو جۆرە خەتەدا. لەدواییدا کەوتە ژێر کاریگەری خۆشنووسی بەناوبانگی تورکی عوسمانی (یومنی) و بەچاکی لاسایی دەکردەوە تاکو خەڵک ناویان نا یومنی کوردی و لەشاری بەغدا بە (محەمەد ئەمین یومنی) ناسراو لەناو کوردیش بەمەلا ئەمینی مۆرهەڵکەن دەناسرا.

لە سەردەمی حوکمی مەلیک فەیسەڵی یەکەم لەعێراق، بەئیرادەی مەلەکی کرا بەنووسەری ڕەسمی ئیرادە مەلەکییەکانی ئەو مەلیکە. لەساڵی ١٩٣٥یش واتە دوای کۆچی دوایی مەلیک فەیسەڵ بەدوو ساڵ سەردانێکی

ولاتی سووریەی کردو لەو ولاتە پەیوەندیی بە (مەمدووح)ی خۆشنووسەوە کردو شێوە خەتی کووفی لێوە فێربوو و لەویوەش چووە لوبنان لە هونەرمەند (نەسیب ئەلمەکارم)ی خۆشنووسیی نەخشسازیی هونەری (مۆرهەڵکەندن لەسەر لاستیک) فێربووەو یەکەم کەس بووە ئەم پیشەیەی هێناوەتە عێراق و بڵاوی کردۆتەوە.

ماوەیەک مامۆستا ئەمین یومنی کراوە بەخۆشنووس و نەخشەساز لە (بەڕێوەبەرایەتی گشتی رووپێوکردن) (مدیریة المساحة العامة)، بەڵام زۆر لەسەر ئەو کارو فرمانەی نەماوەتەوەو چووەتەوە سەر دوکانەکەی خۆی و ئەمجارە دادگاکانی عێراق بۆ ساغکردنەوەی خەتی ساختەو گومان لێکراو پەنایان بۆ بردووە بەو ناوەی لەو بوارەدا شارەزاییەکی زۆری بووە.

مامۆستا ئەمین یومنی ناونیشانی گەلێک رۆژنامەو گۆڤاری عێراقی: کوردی و عەرەبی بەخەتە خۆشەکەی نووسیوە، لەوانە یەکەم ژمارەی (الوقائع العراقیة) بەدەستی ئەو سەردێر و ناونیشانەکانی نووسراون و لە شوێنێکی ئەو رۆژنامە رەسمییەی حکومەتی عێراقدا نووسراوە ناونیشانەکان بەدەستی (خۆشنووس و مۆرهەڵکەن و کڵێشە دارێژ محەممەد ئەمین یومنی) نووسراون. جگە لەمەش ناونیشانی (گەلاوێژ) و (دەنگی گێتی تازە) و سەردێری گەلێک رۆژنامەی عەرەبی وەک (الیقظة) و (الکرخ) و (الارشاد) و (النهضة العراقیة) بەدەستی ئەم زاتە نووسراون.

لە سەردەمی مەلیک غازی نووسینەکانی سەر پارەی عێراق بەدەست و پەنجەکانی ئەو دارێژراون و مۆری ئیمزای مەلیک غازی دەسکردی ئەون. جارێکیان یەکێک لەپیاوانی دەرباری مەلیک دێ بۆ وەرگرتنەوەی مۆرەکەی مەلیک غازی، ئەویش نایداتێ، کە غازی ئەمە دەزانێ لەدوای دەنێرێ و پۆلیس دەیبەنە بەردەم مەلیک و پێی دەڵێ: بۆ مۆرەکەت بە قاسیدەکەمدا نەنارد؟ ئەویش پێی دەڵێ: "خاوەن شکۆ لەوە دەترسام بەناوی ئێوەوە نامەو فەرمانی پێ مۆر بکەن، بۆیە بۆم نەناردی ئێستا بۆ خۆم بۆم هێناوی". کە مەلیک گوێی لەو وەڵامە بەجێیە دەبێ زۆر رێزی لێ دەنێ و خەڵاتی دەکات.

مامۆستا مەلا ئەمین یومنی، ناونیشانی گەلێک کتێبی کوردی لە ساڵانی بیستەکان و سییەکانی سەدەی رابردوودا نووسیوە، لەوانە کتێبی (رەوشت و خوو) لەساڵی ١٩٢٧ و دیوانی (نالی) چاپی کوردی و مەریوانی لە ١٩٣١ و دیوانی سالیم لە ١٩٣٣دا.

مامۆستا ئەمین یومنی جگە لەهونەری مۆرهەڵکەندن و خۆشنووسی لەسەر کاغەزو کانزاو تەختەدار و بەردی مەرمەڕ، دەستی شیعریشی بووە. غەزەل و چوارینی پتەوی داناوەو کوڕو کچەکانی بەجوانی پەروەردە کردووەو هەموویان زمانی زگماکی خۆیان پاراستووەو لەهونەری خۆشنووسیدا وەکو باوکیان هونەرمەندن، (٤) کوڕی لەپاش بەجێماوە (عەبدوڕەحمان) خاوەن کارگەی مۆری رەشیدەو (عەبدوڕەزاق) دکتۆرای هەیە لەکشتوکاڵ و (عەبدولئیلا) ئەندازیارە و (حەسیب) ژمێریارێکی مەعلانە. کچەکانیشی بەدیعەو ئەدیبە هەردووکیان پزیشکن، هەمووشیان خۆشنووسن.

مامۆستا مەلا ئەمین یومنی لەتەمەنی ١٠٥ ساڵیدا لەرۆژی ٢٧ی رەمەزانی ١٣٩٤ی کۆچی بەرامبەر بە ١٤ی تشرینی یەکەمی ١٩٧٤ی زایینی لەبەغدا کۆچی دوایی کردووەو تەرمەکەی لەسەر وەسیەتی خۆی براوەتەوە کۆیەو لەوێ نێژراوە.

سەرچاوە:

١- گۆڤاری بەیان- ژمارە (٢١) ساڵی ١٩٧٥- بابەتێکی کەمال غەمبار بەناونیشانی (ئەمینی خۆش نووس).
٢- کتێبی دیاریی کوردستان ١٩٢٥-١٩٢٦، کۆکردنەوەی رەفیق ساڵح- لێکۆڵینەوەی ئەوشیروان مستەفا ئەمین- سلێمانی ٢٠٠١.

عەبدولواحید حاجی ئاغا مستەفا
١٨٩٨- ١٩٧٥

کەریم شارەزا

ئەفسەری مۆسیقازانی پێشەنگ، رائید عەبدولواحیدی کوڕی حاجی ئاغا مستەفا، لەساڵی ١٨٩٨دا لەگەڕەکی قەڵاتی شاری کۆیە هاتۆتە دنیاوە. لەتەمەنی شەش ساڵیدا خراوەتە بەر خوێندنی حوجرە لەلای مەلا عەلی باداوەیی، ئیمام و مودەریسی مزگەوتی منارەی کۆیە. دوای فێربوونی قورئانی پیرۆزو خوێندنەوەو نووسین، لە ساڵی ١٩٠٦دا لە سەردەمی حوکمی عوسمانی چۆتە قوتابخانەی سەرەتایی شارەکەی خۆی و لەساڵی ١٩١٢دا گەیشتووەتە پۆلی شەشەمی سەرەتایی، جگە لەمامۆستایەکی خەڵکی کەرکووک، قەشەیەکی عەنکاوەیی کە ناوی (پولس عوجمایا) بوودو بە (قەشە سوورە) ناسرابوو دەرسی پێ گوتوون و قوتابییەکان سوودێکی زۆریان لێ وەرگرتوودو لەدوای دەوامی قوتابخانەش عەبدولواحید چووەتە ماڵی ئەو قەشەیە تاکو فێری زمانی یۆنانی بێت، وابوو بنچینەیەکی باش لەو زمانە بیانییەی لەلا فێر بووە.

عەبدولواحید لەساڵی ١٩١٢دا خوێندنی قۆناغی سەرەتایی تەواو دەکات و باوکی دەیباتە مووسڵ و لە روشدییەی ناو دەنووسێ، دوای ٣ ساڵ لە ١٩١٥دا خوێندنەکەی تەواو دەکات و روو دەکاتە ئەستەمبووڵ و لە خوێندنگای عەسکەری دەخوێنێ لەئەنجامدا دەردەچێ و بەپلەی مولازمی دووەم لە سوپای عوسمانی دادەمەزرێ. رەوانەی بەرەکانی جەنگی یەکەمی جیهانی دەکرێ. لە یەکێک لەشەڕە قورسەکان بەسەختی بریندار دەبێ و بۆ چارەکردنی رەوانەی نەخۆشخانەی عەسکەری لە ئەستەمبووڵ دەکرێ. دوای سارێژ بوونی برینەکەی دەبینێ تیپێکی مۆسیقا لەو نەخۆشخانەیەدا هەیەو رۆژانە ئاوازی بەسۆز بۆ نەخۆشەکان لێدەدەن. ئەویش ئارەزووی دەچێتە سەر مۆسیقاو ئاوازەکانی، وردە وردە لە تیپەکە نزیک دەبێتەوەو خۆی فێری چەند ئامێرێکی مۆسیقا دەکات.

کاتێک دەوڵەتی عوسمانی لە جەنگ شکست دێنێ، عەبدولواحید دەگەڕێتەوە کوردستان. لەگەڵ دانانی ئەمیر فەیسەڵی کوڕی حوسێنیش بە مەلیکی عێراق، لە ١٩٢١/٨/٢٣دا دەچێتە بەغداو دەکرێت بەئەفسەر لە فەوجی (مووسای کازم) بەپلەی مولازمی یەکەم دوای ساڵێک دەگوێزرێتەوە بۆ ئۆردوگای مووسڵ و تیپێکی مۆسیقا دادەنێ. دەستەیەک سەربازو دەرەجەداران فێری ژەنینی مارشی عەسکەری و سەلامی مەلەکی دەکات.

عەبدولواحیدی مۆسیقازان لەساڵی ١٩٢٤دا دەگوێزرێتەوە بۆ سەربازگەی سلێمانی و پایەی بەرز دەکرێتەوە بۆ پلەی رەئیس (نەقیب) و تیپێکی مۆسیقا دادەمەزرێنێ. دەشچێتە لای بەڕێوەبەری پەروەردەی سلێمانی، کە ئەوسا مستەفا مەزهەر بوود، پێی دەڵێ ئەگەر رێگەم بدەی تیپێکی مۆسیقای قوتابخانەکان دادەنێم و قوتابییەکان فێری مۆسیقا دەکەم، ئەویش بەسوپاسەوە داواکەی قەبووڵ دەکات. ئینجا ئامێری مۆسیقای پێ دەکڕێ و دەستەیەک لەقوتابیانی سلێمانی فێری مۆسیقا دەکات، یەک لەوانە شەهید شاکر فەتاح دەبێ. ئەم مامۆستا مۆسیقازانە لەسەر ئاوازی مۆسیقاکەی گەلێک سروودی نیشتمانی کوردی، فێری قوتابییەکانی کردووە، لەوانە:

١- سروودی کابرا مەڕوانە ماڵ و خانەیی وێرانی من: لە شیعری ئەسیری.
٢- ئەی وەتەن چەن خۆشەویستی: لە شیعری زێوەر.
٣- وەتەن بەجەنەت ناگۆڕینەوە: لە شیعری رەفیق حیلمی.

بەم جۆرە ئەم مۆسیقازانەی کورد گیانی مۆسیقاو ئاوازی کوردی لەناو میللەتدا بڵاوکردەوەو دوای ئەو هەموو خزمەتەی هونەری کوردی، حکومەتی عێراق دووری خستەوە بۆ ئۆردوگای دیوانیە، بەڵام پلەی رائیدی پێداو ماوەیەکی زۆر لەو شوێنە مایەوە تاکو لەساڵی ١٩٥٤دا خانەنشین کراو تاساڵی ١٩٦٩ لەشاری دیوانیە مایەوە ئینجا ماڵەکەی هێنایەوە کوردستان و لەشاری سلێمانی نیشتەجێ بووەوە تاکو لەرۆژی ١٩٧٥/٣/١٦دا لەتەمەنی ٧٧ ساڵیدا کۆچی دوایی کردو هەر لەو شارە هونەر پەروەردەی سلێمانی نێژرا.

مەلا ئەسعەدی کۆیی
١٨٩٠-١٩٥٨

کەریم شارەزا

مەقامبێژی ناوداری کورد، مەلا ئەسعەدی کۆیی کوڕی مەلا قادر کوڕی تەها سابلاغی لە ساڵی ١٨٩٠دا لە شاری کۆیە، لەگەڕەکی بایزاغا چاوی بەدنیا هەڵێناوە. تەها سابلاغی باپیری لەشاری مەهابادەوە رووی کردۆتە شاری کۆیەو مەلا قادری باوکی لەم شارەدا لەدایک بووەو چۆتە بەر خوێندنی مەلایەتی، کە ئیجازەی وەرگرتووە، بووەتە مەلای پێش نوێژی مزگەوتی مەحموئاغا لەو شارەدا. دوو کوڕی بووە (مەلا ئەسعەد) و (مەلا سەعید).

مەلا ئەسعەد لە خوێندنی مەلایەتیدا زۆر تێهەڵدەچێ، دەگاتە پلەی موستەعیدی، بەڵام لەناو خەڵکەکە هەر بەمەلا ناوی دەبرێ. کە لەهەرەتی لاویدا دەبێ، دەکەوێتە داوی عەشقی کچێکی شۆخ و نازدار بەناوی (ئامین)ی کچی (نەجم ئۆمباشی) کەرکووکی، کە لە ماڵەکەیاندا لەگەڵیاندا کرێچی بوون. بەهەردی هونەری گۆرانی و مەقامی کوردی لەسەرچاوەی دیدە مەستەکانی (ئامین)ی ناسک و نازدارەوە سەر هەڵدەدات. هەر چەندە دوای گەلێک پەلپ و بیانوو و تەگەرەی سەخت (ئامین)ی پێ دەدرێ، بەڵام زۆر ناخایەنێ (ئامین) بەسەر منداڵەوە دەچێ و دنیایەک خەم و خەفەتی جەرگبڕ بۆ مەلا ئەسعەدی کۆست کەوتوو، بەجێ دێڵێ. ئەم کارەساتە دڵتەزێنە کارێکی تەواو دەکاتە سەر هەست و هۆشی مەلا ئەسعەد تاکۆتایی ژیانی ئەو خەم و خەفەتەی بەسەرەوە دەمێنێ.

لە سەرەتادا مەلا ئەسعەد بەستەو گۆرانی لەئاهەنگی ئیجازەدانی مەلایان لە شارەکەی کۆیە دەگوت، بۆ فێربوونی هونەری مەقامیش چووەتە لای مەقامناسی گەورەی کورد (حاجی محەمەدی عەلە)، کە بە (حاجییە گەورە) ناسراو بوو. دوای ئەویش ئەو هونەرەی لەشێخ نەجمەددینی بەرزنجی کۆیی و رەفیق چارچاو و سمایلەخرە بەچاکی فێربووە و شارەزاییەکی باشی لەو هونەرەدا پەیداکردووە.

مەلا ئەسعەد دوای ئەو کۆستە گەورەیەی کە بەمردنی (ئامین)ی هاوسەری خۆشەویستی لێی کەوت، سەری خۆی هەڵدەگرێ و شاری کۆیە جێ دێڵێ و روو دەکاتە کوردستانی ئێران و دەچێتە شاری (سەردەشت). لای مەلا سەعیدی شاعیری برای کە نازناوی شیعریی (رەعدی) بووەو ناو بەناویش سەردانی شاری بەهان و باتی (مەهاباد)یشی کردووە و لە ئەنجامی تێکەڵاوبوونی لەگەڵ مەلاو فەقێیانی ئەو شارە و ئامادەبوونی لە کۆڕو کۆبوونەوەکانیان و بەیەک گەیشتنی لەگەڵ مەقامزانەکانی ئەو مەڵبەندە، هونەری مەقامی کوردی باشتر فێردەبێ و کەمێکیش دەکەوێتە بەر کاریگەریی مەقامی فارسییەوە. پاش ماوەیەک غوربەتی، بۆ شارەکەی کۆیەی زاینگەی خۆی دەگەڕێتەوەو لەرێگادا چاوی بەئافرەتێکی جوانی خەڵکی گەڕەکی مەڵکەندی شاری سلێمانی دەکەوێ،

کەئەویش ناوی (ئامین) دەبێ. مەلا ئەسعەدیش بەیادی یەکەم دڵداریی لەگەڵ (ئامین)ی کەرکووکیدا، دەیخوازی و دەیهێنێتە کۆیە و تاکو دوا هەناسەی ژیانی لەبەهاری ساڵی ١٩٥٨ لەگەڵیدا دەژی، ئینجا کۆچی دوایی دەکات و هیچ رۆڵەیەکی لەپاش بەجێ نامێنێ.

مەلا ئەسعەد مەقامبێژێکی دەنگ تیژو باریک بوو. دەقی شیعری مەقام و بەستەکانی هەموویان شیعری هاوکێش و سەرواداری شاعیرە کلاسیکییەکانی کوردو فارس بوون. دەقی شیعری شاعیرە مەزنەکانی وەک سەعدی و حافزی شیرازی و حاجی بەکرئاغای حەویزی ناودار بە (قاصد) و نالی و سالیم و مستەفا بەگی کوردی و حاجی قادری کۆیی و ئەختەرو وەفایی و تایەر بەگی جاف و صافی و بێخودو هی دیکەی دەکردە کەرەستەی مەقامەکانی. مەقامی کوردی رەسەنی گوتووە و ئەو مەقامانەی کە لەفارسیشەوە وەریگرتوون، تام و چێژی کوردی پێداون، وەکو مەقامی (هەمە چین چین شکەن شکەن)ی گوتووە و لەم شارەی بلاوکردۆتەوە، بەجۆرێکی وای دەگوت خەڵکەکە وای دەزانی مەقامێکی کوردییە. لەمەقامی کوردیش گەلێک گۆرانی وەک (لەبەر نازی چاو بازان)ی وەفایی و (مەتلەعی صبوحی سەعادەت)ی تاهیر بەگی جاف و (لەو رۆژەوە رۆیشتووە تۆراوە دڵی من)ی بێخود و مەقامی (دەخیلت بم لە عوششاقت مەرەنجە)ی ئەمین ئاغای حەویزی ناسراو بەئەختەری شاعیری کورد و ئەمەش دەقی شیعرەکەیەتی:

دەخیلت بم لە عوششاقت مەرەنجە
دڵ و دینم فیدای ئەم لارو لەنجە

لە دەوری عارزت کاکۆڵی پر چین
دەڵێی ماری سیای ئێشکچی گەنجە.

لە گورجستان و چین وەک تۆم نەدیوە
لە ماچین پشکنیم تا مولکی گەنجە!

مەلا ئەسعەدی کۆیی و ئەحەی ناسری سلێمانی:

جارێکیان ئەحەی ناسری مەقامزانی ناوداری ناوچەی سلێمانی، هاتۆتە شاری کۆیە، لەکۆڕێکی فراواندا مەقامی هەمەجۆری کوردی گوتووە و خەڵکەکەی مەست و مەدهۆش کردووەو ئەویش زۆر حەزی بەو رێزلێنان و گرنگی پێدانەی کردووەو وایزانیوە کە لەو شارەی کۆیە کەس نییە وەکو خۆی مەقامی رەسەنی کوردی بڵێ. مەلا ئەسعەد لەو کۆڕە دەبێ و لەپەنایەک دادەنیشێ و خۆی بۆ ئەحەی ناسر وادەر نەخستووە کەمەقامزانە، کاتێک کە خاڵە ئەحەی ئاسر، لەگۆرانی گوتن ماندوو دەبێ، مەلا ئەسعەد دێتە پێش و چەند مەقامێکی رەسەنی کوردی بەجوانترین شێوە دەچڕێ. بەشداربووانی کۆڕەکە سەرسام دەکات، بەتایبەتی ئەحەی ناسر، چونکە نەیدەزانی مەقامزان و مەقامبێژی وا وەستاو دەنگ خۆش لەکۆیە هەیەو پێی دەڵێ: تۆ مادامەکی دەنگت ئەوەندە خۆشە و ئاگاداری هونەری مەقامی، بۆ خۆت لەمن ئاشکرا نەکردووە. لەوساوە دەبنە دۆستی گیانیی یەکتری.

کاتێک لەساڵانی سییەکانی سەدەی رابوردوودا، کاوێس ئاغای لاوکبێژ، دێتە کۆیە و عەبدولئەحەد جەرجیس لە موسڵەوە لەگەڵ خۆی دێنێ و لە چایخانەی سەعدی ئاغای ئەسعەدی حاجی محێدین، زنجیرەیەک لاوکی رەسەنی کوردی لەسەر ئاوازی قانوونەکەی عەبدولئەحەد جەرجیس پێشکەش دەکات، مەلا ئەسعەدیش لەسەر ئاوازی قانوونی ئەو هونەرمەندە، چەند مەقامێکی کوردی وەک (فیدات بم)ی ئەمین ئاغای حەویزی و (لەسەر شەو و رۆژی داناوە)ی حاجی قادری کۆیی و (حەریقی ئاگری دووریم)ی وەفایی لەپاڵ لاوکەکانی کاوێس ئاغا دەچڕێ و خەڵکەکە سەرسام دەکات.

صلیوە یەلدە صلیوە
سێوە
١٨٩١-١٩٦٣

کەریم شارەزا

میللەتی کورد لەسەردتای بوونییەوە تاکو ئەمڕۆ خاوەنی ئاوازو گۆرانی نەتەوەیی خۆی بوو و ئەو هونەرە جوانەشی هەر ڕەنگدانەوەی ژیانی کۆمەڵەکەی و دەنگدانەوەی ئاوازی سروشتی نێو جەرگەی خاکەکەی بووە، هەر لەهاژەی بەفراوانی کوێستان و خوڕەی تاڤگەی قەدپاڵی کێوە بەرزەکانی و شڵپەی شەپۆلی جۆگەو ڕووبارە ساردو سازگارەکانی و لەرووی سرودەی بەیان و شنەی شەماڵەوە بگرە، تادەگاتە قاسپەی کەوی سەر ڕەوەزەی چیا بەرزەکان و چریکەی بولبولی نێو باغ و ڕەزان، تا تێکەڵ دەبن بەترپەی پێی کچی نەشمیلان و ئاوازی لەنجەی شۆخ و شەنگ و خوڕەی دڵی ئاشقان و ناڵە و گریەی دڵدارە دڵسووتاوەکان.

ئەمانە هەموویان بوون بەچاوگ و هەوێنی ئاوازی گۆرانیی کوردی و هەستێکی ناسک و جۆشێکی گەرم و گوڕیان خستۆتە نێو دڵ و دەروونی سەرجەم ڕۆڵەی کورد بەگشتی و دەستەی خۆشخوان و گۆرانیبێژە هونەرمەندەکانی بەتایبەتی. دەستەی گۆرانیبێژە بەهرەدارەکان لەرێگای هەست ناسکیان و توانستی هونەرییانەوە، توانیویانە ئاوازی خۆش و دلکێش بخولقێنن و بەدەنگی زوڵاڵیان مێشکی گوێگرەکانیان مەست بکەن و مەقامی ڕەسەنی کوردی بچڕن و پشتاوپشت ئەو هونەرە ڕەسەنەمان بۆ بەجێبهێڵن و بەپێی دەورو قۆناغ لووس و لێکتری بکەن، تا لەگەڵ چێژو ئارەزووی خەڵکەکەدا بگونجێن. یەکێک لەو مەقامبێژە هونەرمەندانەی کورد، کە جێ پەنجەی لە پەرەپێدانی مەقامی کوردیدا دیار بووە، سێوەی مەقامبێژە هونەرمەندی کوردە.

سێوەی مەقامبێژی هونەرمەندی کورد:

سێوەی مەقامبێژ، ناوی تەواوی (صلیوە)ی کوڕی (یەلدە) کوڕی (صلیوە) بووە، لەشاری کۆیە مەسیحییەکان بە (صلیوە) دەڵێن (سێوە). ئەم زاتە، لەساڵی ١٨٩١دا لەگەڕەکی بەفریقەندی کۆیە و لەماڵێکی کووچەی مەسیحییەکانی ئەو شارەدا لەدایکبووە. لەساڵی ١٩٢٠دا بۆ یەکەم جار لەلای قەشە حەننا خوێندوویەتی و لەساڵەکانی ١٩٠٣ و ١٩٠٤یشدا دەرسی زمانی سریانی و بنچینەکانی ئایینی مەسیحی لەلای (قەشە گۆرگیسی ڕەبەن) خوێندووە ولەساڵی ١٩٠٥دا بۆ ماوەی دوو ساڵ

لەلای (قەشە پۆلس عوجمایا)ی ناسراو بە (قەشە سوورە)، خوێندنەکەی تەواو کردووە، لەبەر زیرەکی و زەین روونی بەماوەی پێنج ساڵ بەچاکی فێری زمانی سریانی و سەرەتایەک لەزمانی یۆنانی و فەرەنسی بووە لەخوێندنەکەیدا گەیشتۆتە پلەی (شەماشە) و لەو لاشەوە بەیارمەتی هەندێ لەدۆستە خوێندەوارەکانی بەباشی فێری خوێندنەوەدو نووسینی کوردی و عەرەبی بووە.

لەتافی لاویدا ئاشقی (واری)ی کچی یووسف ناوێک دەبێ و بەعەشقی ئەو کچە نازدارە هونەری مەقام و بەستەی کوردی لەلا دەخولقێ ئاوازی مەقامی رەسەنی کوردی لە حەنیل و پووتێ و عەبەی چایەچی و رەفیق چارچاو، فێر دەبێ. بەعەشقی (واری)ی دۆستی ناسک و نازداری، پەرە بەئاوازەکانی ئەو مەقامانە دەدا، بەتایبەتی کە (واری)ی بەنسیب نابێ، ئەو مەقام و گۆرانییانەی پەردەیەکی خەماوییان بەسەردا هەڵدەکێشرێ، بەتایبەتی دوای مردنی (واری)، کە بەنابەدڵی درایە خزمێکی خۆی و زۆری نەبرد بەنەخۆشی سیل سەری نایەوە.

سێوە بەتەواوی بووە میراتگری مەقامزانەکانی کۆیە، بەڵام کتومت هەمان رێبازی ئەوانی نەگرت، بەڵکو خۆی بووە خاوەن رێبازێکی هونەری مەقامی رەسەنی کوردی. دەنگێکی خۆش و لەباری هەبوو، هەستێکی مۆسیقی ناسکی لەلا خولقابوو، بەهەوڵدانێکی کەم توانی خۆی بکاتە ئاشنای مۆسیقای رۆژهەڵاتی. لەکاتی گۆرانی گوتندا دەیزانی لەکوێ دەست پێ بکات و لەکوێش بوەستێ. بەندو ئاوازی مەقامەکانی لە سەرچاوەیەکی سازگاری کوردەوارییەوە هەڵقولابوون. بەزۆری لەگیروگرفتەکانی لاوان و ئەڤین و راستگۆیی و وەفاداری و سروشتی خاکی کوردستانەوە دەدوێن. بە رەگێکی قایم و قووڵ بەناو بوون و ویژدانی میللەتدا چوونەتە خوارەوە، لەزۆر شوێندا لەبازنەی کات و رۆژگار دەچنە دەرەوە تاکو بۆ هەموو دەورو سەردەمێکی مرۆڤی کورد دەست بدەن، بۆیە مەقامەکانی سێوە بەگۆرانیی رەسەنی کوردی دەدرێنە قەڵەم.

هەرچەندە ئەو مەقامانەیشی بە دەقی ئەدەبی و ئاوازەکانیانەوە، رەگ و شادەمارەکانی دەچنەوە سەر مەقامەکانی سەدەی نۆزدەم، بۆ سەردەمی ئەمین ئاغای حەوێزی ناودار بە (ئەختەر)ی شاعیرو مەقامناس و (مەربین) و (ئەشئەتی رەشید ئاغا)، کە مامۆستای مەقامی رەسەنی کوردی بوون، بەڵام ئەم راستییە ئەوە ناگەیەنێ، کە مەقامەکانی سێوە بەئاوازو دەقەوە کتومت هەمان مەقامی ئەو سەردەمەی پێشوو بووبن و هیچ گۆرانکارییەکیان بەسەردا نەهاتبێ.

چونکە هەروەکو ئاشکرایە ئەدەب و هونەرو رووناکبیری ئاوێنەی باڵاکای ژیانی ئابووری و کۆمەڵایەتی گەلانن و بەپێی قۆناغ و گۆرانی باری ژیان، ئەوانیش دەگۆرێن و گەشە دەکەن. لەسەرێکی تریشەوە سێوە خۆی مەقامبێژێکی هونەرمەندی بەدەسەڵات بوو، توانای داهێنانی ئاوازی نوێ و تازەکردنەوەی ئاوازی کۆنی هەبوو، بەزیادکردنی شتی تازەو لابردنی نەغمەی کۆنی سواو و نەگونجاو لەگەڵ بابەتی مەقامەکەدا. بۆیە لەکاتی گۆرانی گوتندا، هەمیشە زاڵ بوو بەسەر ئاوازی مەقامەکانیدا و بەتوانای هونەری خۆی دەسکاریی تێدا دەکردن، بەبێ ئەوەی لەسنووری گشتی و بنەما سەرەکییەکانی ئەو مەقامانە دەربچێت.

گەشتێک بەناو بەندی مەقامەکانی سێوە:

سێوەی هونەرمەند بەدەیان مەقامی رەسەنی کوردی و بەستەی پڕ جۆش و خرۆشی گوتووە. لەهەمووشیاندا بەچاکی سەرکەوتووە و بەکامی دڵ بەناو باخ و گوڵزاری ئەدەبی فۆلکلۆری کوردی و شیعری کلاسیکی میللەتەکەیدا گەراوە، چەپکێک گوڵی بۆنخۆش و ناوداری چنیوەو کردوونی بەچەمکێک مەقام و وەک دیارییەک پێشکێشی گوێگرانی کوردی کردووە. ئێستاش گەشتێک بەناو دەقی بەندی مەقامە رەسەنەکانیدا دەکەین، کە لەساڵی ١٩٥٢دا پێنج لەو مەقامانەی لەئێستگەی رادیۆی کوردیی بەغدا تۆمارکردووە، کە ئەمانەی خوارەوەن (مەقامی عەجەم: سەحەر) و (حیجاز: گورێ) و (بەیات: عایشە گور) و

(حیجاز: بوهار) لەگەڵ مەقامی (كراسی شەنگ مێردم)دا لێرەدا لەهەر یەكەیان كۆپلەیەک بەنموونە دێنینەوە:

١- مەقامی عەجەم - سەحەر:

گۆرانییەكی رەسەنی كوردییە، لەسەر ئاوازی عەجەم دەگوترێ، مەقامێكی شارستانییەو لەژیانی پڕ هات و باتی ناو شارو بازرگانیی سەردەمی كۆنی كوردەوارییەوە دەدوێ. دانەری دەقەكەی ئاگاداری كەلەپووری ئیسلام و سایكۆلۆژییەتی نەتەوەی كورد بووە، تابلۆی شیعری جوان و وێنەی هونەریی ئاسكی تێدا كێشاون:

ئەوەل سەحەرە

سەحەر سەدای منی غەریبە ماری

وەزی هەر گێژم

ئەگەر فەقێیان لە مەدرەسان دەخوێنن

ئەمن بەبێ برین خوێنێ دەرێژم

گەلێ برادەرینە ئەمن هەرچەندی دەكەم

لەوێ كۆنە دنیایێ

قاسیدەكی بەمتمانیم بەدەست ناكەوی

بینێرمە كن بەژنی باریک و دووچاوی بەرەک

راستی دری خۆمی لەبۆ ببێژم

وەیلێ سەحەرە!

٢- مەقامی حیجاز

كوڕێ:

ئەرێ كوڕێ گورە جوانێ

سینگ سپیێ مەمک فنجانێ

داک حدوودێ باب شاسەیوانێ.

خوا كەی كوڕێ

ئەگەر جەللادان لەمن دەگرن چار گۆشەی مەیدانێ

چەرخەچی شا میسریان دەردێنن لە كالانێ!

تو عەشقی خودای بەوی رۆژی جومعەیە

شەمووی بەسەر دادێ

ئەوان گرتیان بەردەوە لە بەندیخانێ!!

٣- مەقامی بەیات

عایشە گور:

ئای ئای ئای ئای

ئەگەر سەرێ من دەیێشی

دری عایشێ بابان وێران ناسەكنی

لەبەر هەرامە زوگرتی

هەر كەسانەكی سوارە چووكەلانەكەی من ناناسی

ئەوەتانی قایەو قایەلانی خۆی

داوێتەوە چۆم و چۆمارو سۆرە كرتی!

لەكۆپلەی دووەمیشدا وەسفی سوارە چووكەلانەكەی خۆی دەكات و دەڵێ:

عایشە گور دەرێ هەر كەسانەكی

سوارە چووكەلانەكەی من ناناسی

ئەوەتانی سواری جوانە ماینەكی

بۆری ئەسعەد بەگی كەوێتە

لەلایەكی دەرۆن جووتەكی تووڵەو

لەوی دیكەشی جووتە تاژی مل بەقەرێتە!!

٤-مەقامی حیجاز

بوهار:

ئەمن ئەوا بوهارەكم گەیوەتێ

گەلی برادەرینە

خواكەی سەرێ من دەیێشێ

دری منی غەریبە ماری دەترسی

ئەگەر سەرێ من دەبرا ببیتن بەقوربانی

ئەوێ قورینگێ گەردن گۆزر

كەوەتانی هەموو بوهارو پایزان

شاپەرێ خۆی شۆر دەكاتەوە

بەسەر گوێ و گولاوی كاولە سندووسی!!

ئاوازی ئەم مەقامەی بوهار لە هەموو مەقامەکانی دیکەی غەمباویترە.

٥- مەقامی کراسی

شەنگ مێرەم:

ئەم مەقامە سەبارەت بەناوهێنانی تفەنگی شەشخان، کە ئەوساکە چاکترین تفەنگ بووە لە هەموو دەقەکانی دیکەی مەقامەکانی سێوە نوێترە، زادەی ئاوو هەوایەکی شارستانێتی و هات و باتی بازرگانی سەدەی نۆزدەمە، بابزانین تەتەرو دایکی شەنگ مێرەم چ گفتوگۆیەک دەکەن:

تەتەر دێ و رادەبرێ
داکی شەنگێم دەرێ: "تەتەر مارت وێران بێ
قیمەتی ئەو کراسەی لەبۆ من برێ"
تەتەر دەرێ: "قیمەتی ئەو کراسەم ئەوەتانە
بەپێنج سەد بەردیلی بەر بەرانە!
بەپێنج سەد ماینی کەحیلانە!
بەپێنج سەد تفەنگی شەشخانە!
بەپێنج سەد هۆقە روونی تەیرانە!!"
داکی شەنگێم دەرێ:
"تەتەر مارت وێران بێ
ئەگەر شەنگێ ئەو کراسەی
لەبەر بکات و بچێتە شایی و گۆوەندو سەیرانە
خەرکی بیبینێ داخوا دەرێن
چتۆ کچەتیمە ڕەزموانە!!"

مەقامەکانی سێوە لە تەرازووی رەسەنایەتیدا:

بەکەمێک سەرنجدانی دەقی بەندو بەیتەکانی مەقامەکانی سێوەی هونەرمەندو هەڵسەنگاندنیان لە رووی ئەدەبی و هونەرییەوە، ئەم راستییانەمان بۆ دەردەکەوێ:

١- بابەتەکانی هەموویان لە کۆمەڵگای کوردەوە هەڵقوڵاون و بۆ کورد گوتراون. پڕن لە وشەی ناسکی خۆشەویستی و ئەڤین و دڵپاکی و ئازایەتی و سوارچاکی و وەفاداری و مەردایەتی و خۆبەختکردن.

٢- مەقامەکانی بەدەقی ئەدەبی و ئاوازەوە، لەناو ئاو و هەوایەکی سازگاری کوردستانەوە خوڵقاون، تۆمارو سیمفۆنیایەکی رووداوە کۆمەڵایەتی و سیاسی کۆمەڵی کوردەوارین و بەپێی قۆناغی ژیانی خەڵکەکە خوڵقاون.

٣- شاعیری میللی و فۆلکلۆری بەیت و بەندەکانی لە دەربڕینی رەوانبێژیدا، بۆ دەرخستنی جوانیی ئافرەت، تا کارامەزی مل بەقەرێتەو قورینگی گەردن بەرزو سەقەری باڵەبان و کەوی وڵاتەکەی خۆی هەبووبێ، بەگیانەوەری دوورە وڵاتی وەک زەرافەو کەنگەرو تاوسی نەچواندووە.

٤- شاعیری دەقەکانی گۆرانی و مەقامەکانی لەپێداهەڵدانی هەر شتێک جوانترین و زیندووترین چەشن و ئەندامی هەڵبژاردووە. لە دەربڕینی جوانیی ئافرەتدا، کەوتووەتە وەسفکردنی ئەو ئەندامانەی، دەبنە پێوانەی جوانی و شۆخ و شەنگی مێینە لەبەرچاوی نێرینەی جوانی پەرستدا، هەر لە بەژن و باڵای بەرزو سنگی سپی و مەمکی فنجانی و گەردنی زەردو چاوی بەڵەکەوە بگرە، تاکو دەگاتە برژانگ و برۆی رەش و چاوی وەک چاوی سەقەری باڵەبان و دوگمەی سینەو مەمکان و قۆڵ و باونجی کچی شەنگ و شۆخی کورد.

٥- دانەری ئەو دەقانە وەستایانە سوودیان لە کەلێک جۆرە کەلەپووری ئایینی و نەتەوایەتی کورد وەرگرتووە، بەو کارەشیان جۆرە قوولبوونەوەیەکیان بە بابەتەکانیان داوە. هەروەک لەدەقی بەندەکانی (سەحەر) و (گورێ) و (کراسی شەنگ مێرەم)دا بەکارهاتوون و رەسەنایەتییەکی پتەویان بەمەقامەکە داوە.

لەکۆتاییدا دەبێ ئاماژە بۆ ئەو راستییەش بکەم، کە سێوەی هونەرمەند ژیانێکی پڕ لە ناکوزووری و نەبوونی بەسەر بردووە، بەڵام نەفس بەرزییەکەی ماوەی نەداوە دەست لەبەر کەس پان بکاتەوەو بە سەربڵندی ژیاوە، تاکو لەرۆژی ٩/١٢/١٩٦٣دا لە کۆیە کۆچی دوایی کردووەو لە گۆڕستانی هەرمۆتە بەئامادەبوونی هونەرمەندو هونەر دۆستانی شارەکە بەخاک سپێردراوە.

کاوێس ئاغا

ناوی (کاک وەیس)ە، کوڕی ئەحمەدی کوڕی جەمیلی کوڕی کانەبی (کانۆ)یە، لە خێڵی هەرکیە و لە تیرەی (ماڵەبی)یە.

لە ساڵی (١٨٨٩ز)دا کاوێس ئاغا لە کوێستانی چارچەلی هەرکیاندا لەدایک دەبێت.

هەر لە منداڵییەوە پەروەردەی ئاووهەوای خۆش و سازگاری کوێستانە دڵڕفێنەکانی کوردستان بووە، وەک (تەرگەوەڕ و مەرگەوەڕ)، دەشتەبێڵ، دەشتی براندیز، چارچەلی هەرکیان، هەوار خاتوون، هەوار مامز، مێرگەمیر، مێرگەزەر) کە ئەمانەش بەهەشتێکی سەر رووی زەمینن.

کاوێس بە دەنگی شالوور و قاسپەی کەوی دەم کەویە بەفردکان گوێی کراوەتەوە و سۆز و هەست و ئەڤینی بزڤتییە لەگەڵ باعەباعی بەرخۆڵە و شمشاڵی کاکەی شوان و ئاواز و گۆرانی شەنگەبێرییان، کە ئەمانە تێکەڵ بە کەژ و کێود سەرکەشەکانی کوردستان دەبوون و دەنگیان دەدایەوە و دەبوون بە جوانترین سیمفۆنیا.

لە پایزێکی درەنگدا کاوێس ئاغا لەگەڵ خێڵەکەیدا کوێستانەکانیان جێ دەهێشت و بەرەو گەرمێن دەهاتن تا دەگەیشتنە پاوانەکانیان لە دەوروبەری ناوچەی پیرمام و دەشتی زرارەتی و لە گوندەکانی (هەرشەم، قەفەریان، قەپەکیان، دێرێ، کودەریان، هەبابان، گەرو دەلالان) جێنشین دەبوون بۆ لەوەڕاندنی مەڕ و ماڵاتیان لە زستاندا.

کاوێس پاش مردنی لەیلێی دایکی دەچێتە لای (ئەحمەد خانی هەرکی). جا کاوێس ئاغا لەبەر ئازایی و زیرەکی و ڕاپەڕاندنی ئیشوکاردا، بوو بە شوانی ئەحمەد خانی هەرکی، بەدەم شوانییەوە بۆ دڵخۆشکردن و دامرکاندنەوەی ژان و ئازار و کەف و کوڵی ناو دڵ و دەروون. لاوک دەکات بە هۆگری خۆی تا خەم و دەرد و پەژارە و داخی دڵی پێ دابمرکێنێت، دوای شوانی لەبەر جوامێری و نیشان شکێنی دەبێتە چەک هەڵگری ئەحمەد خانی هەرکی.

کاوێس ئاغا تا ساڵی (١٩١٥ز) لەگەڵ خێڵەکەیدا کوێستان و گەرمیانی کردووە، لە پاشان خۆی و پوورزاکەی دەرویش فاتیمە لەگەڵ تاهیر ئاغای هەرکی دێنە شاری ڕواندز لە ماڵی حاجی نەورۆز ئەفەندی مێوان دەبن، چونکە ماڵی حاجی نەورۆز ئەفەندی ماڵێکی خانەدان بوون هەروەها پەیوەندییەکی پتەو لەنێوان سەرۆکەکانی هەرکی و حاجی نەورۆز ئەفەندی هەبووە، سەرۆکەکانی هەرکیان کە بەرەو کوێستان بچووبانە سەردانی ماڵی حاجی نەورۆزیان دەکرد، هەروا لە گەڕانەوەشیاندا بۆ گەرمێن هەر لە ماڵی ئەو مێوان دەبوون.

کە شەو داهات تاهیر ئاغا داوای لە کاوێس ئاغا کرد لاوکیان بۆ بڵێ، کاوێسیش تا درەنگی شەو دەستی بە لاوک گوتن دەکرد، لە ئەنجامدا حاجی نەورۆز شەیدای دەنگ و ئاوازی کاوێس ئاغا

دەبێت، ئەم دەنگ و سـەدایە کـارێکی وا لە حـاجی نەورۆز دەکـات، کـە داوا لە تاهیـر ئاغـا بکات، کـە کـاوێس رازی بکات و لای خۆی بیهێڵێتەوە. تاهیر ئاغا بە کـاوێس و دەروێش فـاتیـمـە دەسـەلمێنێ کە لای حاجی نەورۆز بمێننەوە، جـا کـاوێس رەزامـەندی خۆی پیشان دەدا و لەگەڵ دەروێش فـاتیـمـە لە مـاڵی حـاجی نەورۆز دەمێننەوە. بەم جۆرە کاوێس ئاغا واز لە ژیانی کۆچەرایەتی دێنێ.

کاوێس ئەو ماوەیەی لە رواندز بووە زۆر هـاتوچۆی دیوەخـانی (نوری باویل ئاغـا)ی کـردووە، چونکە نوری باویل ئاغا و محەممەد حـاجی نەورۆز دوو دۆسـتی زۆر خۆشـەویسـتی یەکـتر بووینە، بەم بۆنەیەوە پەیوەندی و خۆشـەویسـتی لەنێـوان کـاوێس و نوری باویل ئاغای رواندزی پەیدابووە و دەنگ و ئاوازی کاری کردۆتە سەر نوری باویل ئاغـا و شـەوان کـۆڕی دیوەخـانی بە لاوکـەکـانی جـۆش داوە، هەر بۆیەش بە دڵ و گـیـان یارمەتی کاوێس ئاغای داوە.

کە جەنگی یەکـەمی جیـهانی دەسـتی پێکرد عـرووسـەکـانی قەیسەری هێرشیان بۆ سەر شاری رواندز هێنا و شـاری رواندزیان ئابلـوقـە داو دانیـشـتـوانی شار رووبەرووی هێرشی عـرووسـەکـانی قـەیسـەری بوونەوە، بەڵام لە دوایـیـدا بە تایبـەت لە ١٣ی مـانگی مـایسـی سـاڵی ١٩١٦ شـاری رواندزیان داگـیـرکـرد و سووتاندیان.

جـا ئەوانەی رزگـاریان بوو شاریان بەجێهێشت و دابەشی سەر ئەو ناوچانە بوون کـە لە جـەنگ و هێرشی عـرووسـەکـانی قـەیسـەری دوور بوون. مـاڵی حـاجی نەورۆز لەگەڵ کاوێس ئاغـا و پوورزاکـەی دەروێش فاتیـمـە رواندز بەجێدێڵن و دێنە شەقڵاوە.

مـیـری عـوسـمـانی فـەرمـان دەردەکـات حـاجی نەورۆز ددکـاتە بەڕێوەبەری ناحـیـەی شـەقـڵاوە. ئەویش کـاوێس ئاغـا دەکـاتە لێپرسراوی ئازووقەی عـوسـمـانی لەگەڵ حەسـەن عەبدولقادری یاری و مەجید لوول ئەحمەد. جەندرمەی عـوسـمـانی بەزۆری دانەوێڵـە و کەلوپەلی پێویستـیـان لە خەڵکی شەقڵاوە و دێهاتەکانی دەوروبەری دەسـتـاند، وەک گـشت ناوچەکـانی تری کـوردسـتـان، مـاڵ بە مـاڵـیـان دەپـشـکـنـی و هـەر جـــۆرە دانەوێڵـەیەکـیـان بەرچاو بکەوتایە لێـیـان دەسـتـاندن و لە دێی دیانەکانی شـەقـڵاوە عـەمـباریان دەکرد، بەمجۆرە کاوێس ئاغا بووە مووچەخۆری مـیری عـوسـمـانی تا شـەڕی یەکـەمی جیـهـان کـۆتایی هات.

کـاوێس نەخوێندەوار بوو، بەڵام حـاجی نەورۆز فـێـری کـرد کـە لە کـاتی وەرگـرتنی ئازووقـە و کەلوپەلدا چۆن ئیمزا بکات.

جەندرمەی عـوسـمـانی شەوان دەرگـای دێرەیان لەسـەر کـاوێس و هاوڕێیـەکـانی دادەخـست نەوەک ئـازووقـــە بـدەنـە هـەژار و لێقەوماوان. کـاوێس هەسـتی بە ئازاری چەوسـاوە و بێ دەرەتـان و لێـقـەومـاوان دەکـرد، لەگـەڵ ئازارەکانیان دەژیا، بۆیە رێگایەکی تایبـەتـی دۆزیـیـەوە بـۆ یارمەتیدانیان، هەروەکو (وێردوێ جـووتیـار) سـەبارەت بەم رێگایە گوتی: کە شەو دادەهات بە نهێنی خۆمـان دەگەیاندە بەر دەرگـای دێر بۆ ئەوەی کـاوێس و هاوڕێیـەکـانی (ئارد، برنج، گـەنم، جـۆ، سـاوار، نیسـک، نۆک، ماش)مـان بدەنێ، ئەویش لەکونی دەرگـای دێرەکـەوە بەهۆی (پشـتـێنێکەوە) کـە سەرێکی بەدەست کاوێسەوە بوو، سـەرەکـەی تریان خـرابووە ناو هەمبانەیەکەوە. لە ژوورەوە کاوێس ئازووقـەی روو دەکـردە ناو کـونی پشـتـێنەکـە لە دەرەوە یەکـسـەر دەچووە نێو هەمیانەکەوە، بەم جۆرە ئازووقـەیان لە ئەمـبـاری جـەندرمـەکـانی عـوسـمـانی دەردەهێنا.

پاش کـۆتاییـهـاتنی جـەنگی جـیـهـانی یەکـەم و دەرچوونی (عـرووسـەکـانی قـەیسـەری) لە شـاری رواندز، پەیتـا پەیتـا خەڵکەکە بەرەو شارە خامۆشەکەیان گـەڕانەوە، بەڵام کـاوێس و پوورزاکـەی بۆ رواندز نەگـەڕانەوە، بەڵکو لە شەقڵاوە نیشتەجێ بوون. پاش ئەوەی کـاوێس ئاغـا واز لە مووچەخـۆری مـیری عـوسـمـانی دێنێ، دەبێتە دۆست و هاونشینی سلێمـان بەگی کـوڕی باییز بەگی

شەقلاوە. سلێمان بەگیش زۆر خۆشی دەویست، بۆیە هەر لە خەڵکی شەقلاوە ژنێکی بۆ هێنا، کە ناوی (هەمینەی مەحموود شەریف) بوو، کە لە ٢٢ی شوباتی ساڵی ١٨٩٢ لەشاری هەولێر کۆچی دوایی کردووە و لە گۆڕستانی شەقلاوەدا نێژراوە.

خێزانی کاوێس چل و شەش ساڵ پاش کاوێس ئاغا ژیاوە، بەڵام دەروێش فاتیمە لە گوندی (سپی گرە) شوو دەکات کوڕێکی دەبێت، کە ناوی (عەبدولکەریم)ە و لەشەقلاوەشدا نیشتەجێیە، هەروا دەروێش فاتیمە دەنگ و ئاوازێکی زۆر خۆشی هەبووە، هەردەم لە پرسە و مەولود خوێندنەوە بە دەفە (ستایشی ئایینی) گوتووە و کۆڕی دانیشتوانی خستۆتە جۆش.

کاوێس هەمیشە لەگەڵ سلێمان بەگدا لە دیوەخانە گەڕان و هاتوچۆدا بووە، بۆ سەردانی دەشتی هەریر زۆرجار بە سواری ئەسپ لەگەڵ یەکتردا بەرەو دەشتی هەریر دەستی دەکرد بە گوتنی لاوک و حەیران، دۆڵە کەپکەکانی دەهێنایە دەنگ و سەدا، هەروا بە هەمان شێوە دەگەڕانەوە، زۆرجار کە سلێمان بەگ دەچووە سەردانی سەرۆک خێڵ و برا گەورەکان، کاوێس وەک هەڤاڵ و هۆگرێکی گیانی بە گیانی لەگەڵیدا بووە، چونکە سلێمان بەگ سەردەمی لاوی پیاوێکی دڵتەڕ بووە، هەروا شەیدای لاوک و حەیران بووە بە تایبەت دەنگ و ئاوازی کاوێس ئاغا. کاوێس زۆربەی ژیانی لە دیوەخانەکانی بە ئاواز و دەنگە زوڵاڵەکەی جۆشداوە، کاوێس ناوە ناوە گەرمیان و کوێستانی کردووە بۆ سەردانی خێڵەکەی بۆ ئەم چاوپێکەوتنانەش گەلێ جار ئەحمەد سمایل بەگی شەقلاوەی لەگەڵ خۆی بردووە، چونکە زۆر دۆستی کاوێس بووە.

جارێکیان کاوێس ئاغا نیازی سەردانی هەرکییەکانی ناوچەی کۆیەی هەبووە، بەڵام لەم سەردانە پەشیمان دەبێتەوە، بڕیاری سەردانی هەرکییەکانی ناوچەی پیرمام دەدات و دەکەوێتە ڕێ لەگەڵ خوالێخۆشبوو ئەحمەدی سمایل بەگ، لە گوندی (میر ئاخور) و (هەرشەم) و ناو زۆرمەکانی ناوچەکە میوان دەبێت، محەمەدی کوڕی کاوێس دەڵێ: (باوکم لەو دیدەنییە نەخۆش دەکەوێت بە ئەحمەدی سمایل بەگ دەڵێ: تۆ بگەڕێوە شەقلاوە من دەمێنمەوە تاکو چاک دەبمەوە. ئەحمەد بەگ دەگەڕێتەوە شەقلاوە. کاوێسی باوکم نەخۆشییەکەی زیاتر بەسەری زاڵ دەبێت و گیانی پاکی کپ دەبێ و لەرۆژی چوارشەممەی ساڵی (١٩٣٦ز)دا تەرمەکەی لە گۆڕستانی هەرشەم دەنێژرێت.

هەروەکو باس دەکرێت و دەگێڕنەوە کاوێس ئاغا پێش مردنی داوای بەفر دەکات، لەو کاتەشدا بەفر دەبارێت و هەندێ بەفری بۆ دێنن کە بیخوات، دوای بەفر خواردن، گیانی پاکی دەردەچێت.

کاوێس ئاغای لاڵەپتە

کاوێس لەکاتی گفتوگۆدا وشەکانی زۆر بە زەحمەت لە دەمی دەهاتە دەرەوە، پچڕ پچڕ بە نیوەچڵی دەری بڕیون، کەچی لەکاتی لاوک و بەستە و حەیران گوتندا زۆر ڕەوان و زمان پاراو بووە، هەرگیز زمانی نەگیراوە و ڕانەوەستاوە.

کاوێس کە مردووە، ڕیشی دان و ماش بووە و پیاوێکی ناوشان پان و بەژن درێژ بوو، چاوی چەپی تانەیەکی سپی بچووکی لەسەر بووە، بە زۆری بەرگی خۆشناوەتی پۆشیوە، جار بەجاریش جلوبەرگی هۆزەکەی پۆشیوە کە شاڵ و شەپکی پێ دەگوترێت.

هۆی لاڵبوونی کاوێس ئاغا

محەمەدی کوڕی کاوێس دەڵێ: (باوکم دەیگێڕایەوە و دەیگوت: لە سەردەمی لاویدا زستانێک ماڵمان لە ڕۆژهەڵاتی کوردستان مایەوە و بەرەو گەرمێن نەهاتین، ڕۆژێک باراشمان نەمابوو، دایکم پێی گوتم: کوڕم ئامادە بە بۆ ئاش، منیش ئەسپەکەم بار کرد و چوومە گوندێکی تر، کە ئاشی لێ بوو، لە پاش ئەوەی گەنمەکەم لە ئاش کرد و هاڕیم گەڕامەوە، لە ڕێگادا خۆم و ئەسپەکەم کەوتینە ژێر ڕنووە بەفرێک ئیتر بێ هۆش کەوتم، کە هاتمەوە هۆش خۆم سەیرم کرد

ئەسپەکەم لە دوور راوەستاوە، منیش لە رنووە بەفرەکە رزگارم بووە، وا دیار بوو رەنووە بەفرەکە بە تەواوی لوولی نەدابووین، بەردو ماڵ گەڕامەوە، بەڵام ئەم کارەساتە سامناکە بووە هۆی لاڵبوون و زمان گیرانم لە کاتی گفتوگۆکردندا).

کاوێس ئاغای هونەرمەند و بوێر

کاوێس ئاغای بلیمەت و بەهرەوەر، هونەرمەندێکی شیاو و لێهاتوو و دڵتەڕ بوو، لاوک و بەستەکانی بە شێوەی دیالێکتیکی کرمانجی ژووروو دارشتوون. بەرهەمی کاوێس شێوازێکی میللی و فۆلکلۆری گرتۆتە خۆ، وشەی جوان و بەپێزو رەوانی بۆ داناون، کاوێس ئاغا تەنیا لاوکبێژ نەبووە، بەڵکو لە حەیران و بەستە گوتنیشدا دەستێکی باڵای هەبووە.

کاوێس هەرچەندە نەخوێندەوار بوو، بەڵام کارامە و لێهاتوو بوو، توانیویەتی رووداوە گرنگەکانی مێژووی گەلی کوردمان لە شێوەی داستانی شیعریدا، وەک سامانێکی نەتەوایەتی کورد، شانازی پێوە بکرێت و دابڕێژرێت، کە بریتین لە لاوک و بەستە و حەیرانە بە سۆزەکانی کە ئەم لایەنە گرنگانەی گرتۆتەوە: (رامیاری و نەتەوایەتی، کۆمەڵایەتی، شەڕوشۆڕ، سوارچاکی، ئەڤینداری، ئازایەتی و قارەمانیەتی. سەرۆک خێڵ و پیاو ماقوولانی کورد و رۆڵە ئازاو نەبەردەکانی گۆرانییەکانی کاوێس رەنگدانەوەی ژیانی کۆچەرایەتی و کۆمەڵگای کوردەواری ئەو سەردەمەمان بۆ دەردەخات لە پاڵ چەوساندنەوەی میللەتی کورد لە لایەن عەجەمەکان و عوسمانییەکان و کەمالیستەکان، کە کاری لەو هونەرمەندە کردبوو هەستی میللی و نەتەوەیی ئەم ئەمرەی خستبووە جووڵە و جۆش و ئەڤینی خاک و نیشتمان).

ئەو سترانانە نرخێکی یەکجار زۆریان هەیە، گەر بێت و لە بنج و بنەوانیان بکۆڵینەوە لاپەڕەیەکی شاردراوەی مێژووی نەتەوەی کوردمان بۆ روون دەبێتەوە، کە مێژوونووسەکان دەتوانن کەڵکی لێ وەربگرن و بیکەنە سەرچاوەی نووسینەکانیان، بێگومان گۆرانی فۆلکلۆری کوردی بە تایبەتی لاوک وەک ئاوێنەیەک باس لە رووداو و گۆرانی ژیانی رۆژانەی کۆمەڵی کوردەواری دەکات.

دەنگ و ئاواز و هەستی ناسک و هونەر و بەهرەی کاوێس لەناو سازو ئاوازی کوردیدا مۆرکێکی تایبەتی و رەسەنایەتییەکی تەواوی کوردی پێوە دیارە و خۆی چەسپاندووە، چونکە لەنێو جەرگەی کۆمەڵگای کوردەوارییەوە هەڵقولاوە، هەر ئەو دەنگ و ئاوازانەشن کە لە شەقەی باڵ دەدەن لە چیا سەرکەشەکانی کوردستان بەرز دەبنەوە. کاوێس گوێیەکی مۆسیقایی و هەستێکی شاعیرانەی هەبووە و خاسیەت و رێبازی تایبەتی و شێوەی کەسایەتی خۆی لەناو هەموو گۆرانیبێژانی کورد وەک ئەستێرەیەکی پرشنگدار لە ئاسمانی لاوک و حەیران و بەستەدا درەوشاوەتەوە. ئەو لاوک و بەستەو حەیرانانەی کاوێس گوتوویەتی گۆرانیبێژانی تری کوردیش هەمان رووداو و کارەساتیان بە لاوک و حەیران و بەستە گوتووە، وەک: (حەمەد ئاغا مەندۆ، عەزیز ئاغای قەوان، محەمەد جوجەری، شەریفە شەرۆی هەرکی، عەلۆ پالانی، یوسف ئاغای کەورگۆسکی، جەمیل ئاغای دارەتوو ونس ئاغای زەنگەنان.. هتد).

بەڵام هەر یەکەیان سەداو کارتێکردنیان لە بارەی ئاواز و دارشتندا، کەسایەتی خۆیان تیا بەدی دەکرێت و لەناو کۆمەڵدا جۆرە تایبەتمەندییەکی خۆی هەبووە، چونکە هەر هونەرمەندێ بە دەنگە زوڵاڵەکەی دەناسرێتەوە، لەم بوارەدا هەریەکە خاوەن رێبازێکی تایبەتی بوون.

کاوێس ئاغا و تۆمارکردنی گۆرانییەکانی

لە ساڵی (١٩٣٠ز)دا کاوێس ئارەزووی تۆمارکردنی گۆرانییەکانی دەکات، بۆیە لە لایەن دۆست و هاورێیەکانی باسی چوونە بەغدا دەکات. تا لە کۆمپانییەکاندا بەرهەمەکانی لە لاوک و حەیران و بەستە، تۆمار

بکات، بەڵام هاوڕێیەکانی وەک: عەلی فلەیح، سەعید قەساب، پیرداود، یان پیرەی زڕدۆشاوی لە جیاتی هاندانی پێی دەڵێن: کە نەچێتە بەغدا، چونکە لە تاقیکردنەوەی گفتوگۆدا سەرناکەوێ بەهۆی لاڵی و تێگیران، بەڵام کاوێس بڕیار دەدا و لەگەڵ هونەرمەندانی هەولێر، وەک: حەمەد ئاغا مەندۆ، عەزیز ئاغای قەوان، عەلی پالانی دەچنە شاری موسڵ بۆ لای لێپرسراوی کۆمپانیای بێزافۆن و کۆمپانیای ئۆدیۆن، هەروا لەوێش هونەرمەندانی ناوچەی بادینان و ژەنگار بۆ هەمان مەبەست ئامادە بوون، وەک (عەلی خەنجەر ژەنگاری، گولی خانی ژەنگاری، منجی خان ژەنگاری...و هتد). لێپرسراوی هەردوو کۆمپانیای (بێزافۆن و ئۆدۆن) ڕۆژی ئامادەبوونیان بۆ دادەنێن.

ئەو هونەرمەندانەی هەولێر لە ڕۆژی تەرخانکراودا دەچن بۆ موسڵ و شەو لەوێ دەمێننەوە و لەگەڵ هونەرمەندانی بادینان و ژەنگاردا بەیەک دەگەن بۆ بەیانی قەمارەو لۆرییەک ئامادەکران بۆ ئەوەی هونەرمەندان بەرەو بەغدا بیات.

جا کاوێس ئاغا، حەمەد ئاغا مەندۆ، عەلی خەنجەر ژەنگاری، گولێ خان ژەنگاری، منجی خان ژەنگاری بە ئۆتۆمبێلێ بەرەو بەغدا دەکەونە ڕێ، ئەوەی شایانی باسە شوفێری ئۆتۆمبێلەکە خەڵکی هەولێر بووە و ناوی (ئەحمەد کەپووە)، هەروا هونەرمەندانی دی بە لۆری بەرەو بەغدا دەکەونە ڕێ، کاوێس ئاغا لە کۆمپانیای بیزافۆن لە چاوپێکەوتن و تاقیکردنەوە و گفتوگۆدا سەرناکەوێ و پێی دەڵێن تۆ لاڵی و دەنگت بۆ تۆمارکردن ناشێ، ئەویش بە دڵێکی شکاو لە کۆمپانیاکە دەردەچێت و لە چایخانەیەکی نزیککۆمپانیاکەدا دادەنیشێت و دەست دەباتە بناگوێی و لاوکی (گەنج خەلیل) دەڵێ هەروەک کەوی قەد پاڵ شاخەکان دەنگە زوڵاڵەکەی بەرز دەکاتەوە و ئەو ناوە دێنێتە جۆش، خەڵک لێی کۆدەبنەوە و لە کۆمپانیاکە گوێیان لە دەنگە بە سۆزەکەی دەبێت و دێن بۆ لای و داوای لێبووردنی لێ دەکەن و لەگەڵ خۆیاندا دووبارە دەیبەنە کۆمپانیایەکە و یەکەم قەوانی بۆ تۆمار دەکەن، کە لاوکی (گەنج خەلیل) بووە. هەر لەو قەوانەشدا دەڵێ (لە چاوی عەلی فلەیح)!!!

لە کۆمپانیاکە پارەیەکی باشی دەدەنێ و بە (عەبای بە کورک) خەڵاتی دەکەن.

بەم جۆرە کاوێس دەست بە تۆمارکردنی گۆرانییەکانی دەکات لە کۆمپانیاکاندا. کاوێس ئاغا لەم کۆمپانیانەدا گۆرانییەکانی خۆی تۆمار کردووە:

١- کۆمپانیای (بیزافۆن) بۆ تۆمارکردن.

٢- کۆمپانیای (نەعیم) بۆ تۆمارکردن.

٣- کۆمپانیای (نایف) بۆ تۆمارکردن.

لە کاتی تۆمارکردنی قەواندا (ئەسکەندەر ساز) سازی بۆ لێداوە.

گەشتەکانی کاوێس ئاغا

کاوێس ئاغا لە تەمەنیدا زۆر گەشتی ئەنجامداوە بۆ (سلێمانی، ڕۆژهەڵاتی کوردستان، ناوچەی بیتوێن، ناوچەی بادینان، باکووری کوردستان، شاری کۆیە..).

کاوێس ئاغا لەنێوان حەیران و بەستە و لاوکی ئەڤینداری و نەتەوایەتی و شەڕوشۆڕ و سوارچاکی

جێی ئاماژەیە کاوێس ئاغا لە لاوکی نەتەوایەتیدا دەورێکی بالای هەبووە و بۆ ئەوەش چەندین لاوکی هەبووە، وەک: (لاوکی شێخ مەحمودی نەمر، لاوکی سمایل ئاغای شکاک (سمکۆ)، لاوکی شۆڕشی بارزانی دووەم (١٩٣١- ١٩٣٢ مەلیکۆ)، لاوکی میر پەنجۆ، لاوکی بابێ عەبدولکەریم و نایف، لاوکێ کەلێ کاشخانێ، لاوکی تورک و یۆنان، لاوکی دەخالۆ، لاوکی بابێ سلێ...).

لەگەڵ ئەوەشدا کاوێس ئاغا لە لاوکەکانیدا لاوکی شەڕوشۆڕ و سوارچاکی بەدی کراوە و هەبووە، وەک: (لاوکی خێلیدێ ڕەزگۆ، لاوکی عەبدولمەجید، لاوکی سەعدونێ نحۆ، لاوکێ ئاودەلێ

عیسێ (کۆچەرێ)، لاوکێ فەیزۆ، لاوکی لۆلۆ سوارۆ ل من دێ بایەکا د گەل بارانێ، لاوکی لۆ لۆ سوارۆ ب خراپی سەرجەلێ داکەتم، لاوکی عەلی سەد جاران ب من عەلی، لاوکی حەسەنێ والیکی..).

جگە لەو لاوکانەش لاوکی ئەڤینداری لای کاوێس ئاغا گرنگی خۆی هەبووە و چەندین لاوکی ئەڤینداری هەیە وەک: (لاوکی پەیاوۆ، لاوکی دەهەرێ، لاوکی عەرەبێ، لاوکی دیلبەر، لاوکی لاوکۆ، لاوکی یار گوندۆ، لاوکی دۆتمام، لاوکی بێریوانێ، لاوکی دەلال، لاوکی نەزانێ، لاوکی زالمێ، لاوکی یارێ، لاوکی بیلمەز، لاوکی گەورێ، لاوکی ئەسمەر، لاوکی سەودالی، لاوکی مێوانۆ، لاوکی سەگڤانۆ، لاوکی جەوێ، لاوکی سمۆقێ، لاوکی گەنج خەلیل.

بەستەش بەشێکی تر بووە لە کارە هونەرییەکانی کاوێس ئاغا، کاوێس ئاغا چەند بەستەیەکی تۆمارکراویشی هەیە، وەک: (بەستەی نارێ، بەستەی کاروانە، بەستەی مامر مامر، بەستەی گۆزەلی...).

جگە لە هەموو ئەمانە حەیران لە کارەکانی کاوێس ئاغا بەدی دەکرێ و چەندین حەیرانی تۆمارکراوی هەیە کە خۆی دەبینێتەوە لە: (حەیرانی ئەمن دەرێم سەردەمەکی، حەیرانی ئەمن دەرێم سواران، حەیرانی لە سپیلکێ سەرخانێ، حەیرانی ئەوجا ئەمن دەرێم، حەیرانی وا من دەرێم ئەسمەرێ، حەیرانی وا من چبکەمێ لە دۆری خۆشاوی، حەیرانی وا من چبکەمێ شل و ملێ، حەیرانی وامن دەرێم نادری).

دەنگی کاوێس ئاغا لە زانستی دەنگدا

ئامانج غازی

لە ئاداو هونەرییەتی دەنگی (کاوێس ئاغا)ی هونەرمەند کۆمەڵێک خاسیەتی هونەری دەکەونە بەر دیدە و گوێچکەمان، چونکە گوتن و ئادای لاوکی بێ رەزم و کێشی مۆسیقا (Adlib) هەر لە سەرەتاوە پێویستی بە چینە دەنگێکی تیژ هەیە تا بتوانێ مەرام و خۆزگەکانی حاڵەتی درامی لاوکەکە بدا بەدەستەوە، ئەگەر چینە دەنگی تێکڕای ئادەمیزاد بۆ ١٢ گروپ دابەش بکرێ (دەنگی پیاوان و دەنگی ئافرەتان و دەنگی منداڵان)، ئەوا دەنگی پیاوان بۆ سەر ٣ بەشی سەرەکی دابەش دەبێ: (دەنگی باریتۆن و دەنگی تینۆر ١-٢، میانەی دەنگی (کاوێس ئاغا) دەگاتە ١٣ دەنگی تەواو لە زۆربەی لاوکەکاندا ٦-٧ دەنگی پڕ تۆنی مۆسیقای بەزاندووە و دەتوانین بەپێی پێوەری دەنگەکان دەنگی کاوێس ئاغا بە تینۆری یەک لە قەڵەم بدەین و لەنێوان هەردوو تۆنی (سی- دۆ) توانییەتی گەورەترین بەسەرهات و کارەساتی درامی بخاتە باوەشی مۆسیقا و ئادا لە هەردوو لاوکی (شێخ مەحمود و گەنج خەلیل) بە تەواوی ئەم لایەنە دەکەوێتە بەرچاو. خاڵێکی تری هونەری ئەم هونەرمەندە خۆڕسکە لە ئاداکردنی (رستە شیعر و پەخشانەکاندا) تەجویدی هونەری و درێژکردنەوەی پیتەکانی (ئا- ۆ-ێ) زۆر بە هونەرییەوە ئادا دەکرێن لە مرۆڤێک کاتێ کە گفتوگۆ و قسەی کردووە کەم کەس لێی حاڵی بووە، چونکە زمانی لە ئاست هەندێ پیت و رستەی ئاساییدا دەگیرا، کەچی لە نەغمەخوانیدا بولبول ئاسا لە جوانی و عشق و ئازایەتی و مەردایەتی سوارچاکی دەدوا، لەگەڵ ئەم یەکلاکردنەوەی دەنگ و رەنگی کاوێس ئاغا پێویستە جارێکی دیکە ئاماژە بە خاڵە گرنگەکە بکەین، کە دەبێ لاوک و حەیران و قەتار و ئەڵڵاوەیسی و سیاچەمانە و هۆرەو ئای ئای و نیوەشەو بە نۆتەی مۆسیقا بنووسرێتەوە تا زنجیرەی رەسەنایەتی نەوە بە نەوە بەیەکتر ببەستێتەوە و هەمیشە مۆرک و ناسنامە و گۆرانی یەکێک بێ لە خاڵە هەرە گرنگەکانی پێشکەوتنی کۆمەڵ و کۆمەڵگا.

*** مەسعودی مەلا هەمزە بە دستکارییەوە لە کتێبی کاوێس ئاغا، کۆکردنەوە و لێکۆڵینەوە و ساغکردنەوەی جەلال مەلاحەسەن خۆشناو وەرگیراوەو ئامادەی کردووە.**

هاشم زەینەڵ هونەرمەندێکی تورکمان

موحسین محەمەد

هونەرمەند "هاشم زەینەڵ" لە شەستەکان پەیمانگای هونەرە جوانەکانی بەغدای تەواو کردووە، هاشم بەڕەگەز تورکمانە لەگەڵ ئەوەی زمانی کوردی بەباشی نەدەزانی، ساڵانێکی زۆر خزمەتی شانۆی کوردی کردووە و لە شاری هەولێر ناوودەنگی خۆی هەبووە، دۆست و برادەری بەشی زۆری شانۆکارانی هەولێر بوون.

لەمێژووی هزر و ئەدەب و هونەری میللەتانی رۆژهەڵات، ژمارەیەکی دیار لە رۆشنبیرانی کورد خزمەتی ئەدەب و هونەری فارس، تورک، عەرەبیان کردووە، ئەوەش دیاردەیەک نییە بەتەنیا لەناو میللەتانی رۆژهەڵات باوبێ، بەڵکو ئەم دیاردەیە لەناو میللەتانی ئەورووپی زۆر باوە، نموونەش یەکجار زۆرە. "سامۆئیل پیکیت" بەڕەگەز ئیرلەندییەو بەیەکێک لە رابەرانی شانۆی پێشڕەوی فەرەنسی دادەنرێت، "ئادامۆن" بەڕەگەز رووسە، کۆڵەگەیەکە لە شانۆی پێشڕەوی فەرەنسی. "یۆجین یۆنیسکۆی" رۆمانییە پایەکی دیکەی سێکوچکەی شانۆی پێشڕەوی فەرەنسییە.

کورد لەبەر رەوشە سیاسییەکەی رەنگە پتر لەمیللەتانی دی خزمەتی ئەدەب و هونەری نەتەوەکانی دی کردبێ، "محیّدین زەنگەنە" کوردە، خزمەتێکی زۆری شانۆی عەرەبی عێراقی کردووە، "میر سەیفەدین کرماشانی" کورد بووە، شانۆی لە ئێران داهێناوە. "یەشار کەمال"، کوردە ئەمڕۆکە یەکێکە لە رابەرانی ئەدەبی نوێی تورکی. "بلند حەیدەری" کوردە و بەیەکێک لە نوێخوازەکانی شیعری عەرەبی دانراوە." سەلیم بەرەکات " کوردە لە ئەدەبی نوێی عەرەبیدا ناوبانگی خۆی هەیە. لەبەرامبەر ئەم گەورە رۆشنبیرانە ژمارەیەک لە ئەدیب و هونەرمەندی میللەتانی دەوروبەراوسێی کورد خزمەتی دۆزی کوردیان کردووە، "ئیسماعیل بێشکچی" نووسەرێکی تورکە، ئەمڕۆکە لە کوردستان ناوبانگی خۆی هەیە، خزمەتی زۆری کێشەی کوردی کردووە و چەندان ساڵ زیندانی کراوە، "عەباسی کیارۆستەمی" و "سەمیرە مەخمەلباف" دوو هونەرمەندی ناسراوی جهانی سینەمای ئێرانین، لە جیهاندا ناوبانگیان هەیە، بەهونەرەکەیان خزمەتی مرۆڤی کوردیان کردووە.

ئەدەب و هونەر هەر لەسەردەمە هەرە ژووردکان، بەر لەوەی پەیامی نیشتمانی و نەتەوەیی هەبێت، پەیامێکی مرۆڤایەتی بووە. میللەتان بەخێری پێشکەوتنی تەکنۆلۆجیای گەیاندن زۆر لەیەک نزیک بوونەتەوە، لەسەر تۆڕی ئەنتەرنێت بیروڕا دەگۆڕنەوە و بەرهەمەکانیان نمایش دەکەن. هەموو شوێنێک بووە بە بازاڕ و گەورەترین بازاڕیش سەر تۆڕەکانی ئەنتەرنێتە. هاشم زەینەڵ وەکو هونەرمەندێکی شانۆیی سی ساڵ زیاتر لەو زمانە گەیشتوە. ئەو زۆر چاک دەزانێ تورکمانەکان بواری کاری هونەری و ئەدەبییان نەدەدرایێ، بۆیە بەلایەوە، زۆر ئاسایی بوو خزمەتی شانۆی کوردی بکات. ئەگەرچی هاشم لە کەرکوک ژیاوە و بەتەواوی ئاگایی لەو پلانە بوو، کە دژی کورد و تورکمان دانرابوو، رەنگە هاشم بەچاوی خۆی کارەساتەکانی بینبێ، بەڵام وەک من سەرنجم داوەتە کارەکان، هەڵسوکەوتی لە شاری هەولێر، هەستی رق و کینە بەدی نەدەکرا. دەتوانین بڵێین هاشم هاوسۆزی لەگەڵ کورد و کێشەکەی هەبووە.

یەکەمین بەرهەمی شانۆگەریی «ئاوارە»، بوو، لە نووسینی: مامۆستا حەمەکەریم هەورامی، لەساڵی ١٩٧٤ نمایش کرا. ئاوارە بابەتەکەی سیاسی بوو، ئەگەر هاشم زەینەڵ بڕوای بە دۆزی کورد نەبوایە، لام وایە خۆی لەو جۆرە بەرهەمانە نەدەدا. شانۆی منداڵان. لەلای زۆر میللەتان وەکو پڕۆگرامێکی پەروەردەیی تەماشا دەکرێت، هاشم بایەخی بەشانۆی منداڵان داوە و کاری بۆ کردووە نموونەشیان بۆ ئەمە شانۆگەریی تەرازدە کە بەشێوەیەکی زۆر جوان و رێک نمایش کرا. ئەم هونەرمەندە لەزۆربەی تیپە هونەرییەکانی هەولێر کاری کردووە. سەرەتا لە ئامۆژگای مامۆستایان بوو، پاشان لەچالاکی قوتابخانەکان، پاشان چۆتە هەردوو تیپی هونەری هەولێر و تیپی نەتەوایەتی و دواجاریش لەتیپی شانۆی رۆشنبیری "جەماوەری ئادابا" دوا بەرهەمی شانۆیی خۆی وەک دەرهێنەر نمایش دەکات.

ژیانی هاشم زەینەڵ لەرووی هونەری و کۆمەڵایەتی و سیاسییەوە زۆر شتی تێدایە، رەنگە کاتێکی زۆری بوێ بۆ ئەوەی بتوانین بەتەواوی لەژیانی ئەم هونەرمەندە بدوێین. ئەوەی لای من گرنگە، بۆ ئێستا لایەنە هونەریەکەیەتی، هاشم بڕوای بەشانۆی واقیعی هەبوو لەپێناویشیدا کاری دەکرد، زۆر رێزی شانۆی دەگرت. جارێکیان سەلام کۆیی هونەرمەند بۆی گێڕامەوە وتی: پڕۆڤەی شانۆگەریی ئادابەمان هەبوو لەهۆڵی رۆشنبیری جەماوەر، هاشم دەرهێنەر بوو، بەرێکەوت رۆژێکیان هاشم درەنگ هاتە پڕۆڤە، منیش پێم وت کاک هاشم تۆ دەرهێنەری و لەپڕۆڤە دواکەوتی، راست نییە بێیتە ژوورە هاشم سەری چەماندەوە و داوای لێبووردنی کردو لەهۆڵەکە چووە دەردەوە و پاشان کاردکە بەشێوەیەکی ئاسایی بەرێوە چوو. لەو ساڵانەی کە هاشم لە هەولێر بوو، شانۆ نرخ و مانای تایبەتی خۆی هەبوو، کێبڕکێ هەبوو، هەندێک چاندرابوو، هەندێک راست و ڕەوابوو، هاشم رێگەی خۆی هەبوو بۆ ژیانی هونەری، پەیوەندی ئاسایی بوو لەگەڵ زۆربەی هونەرمەندەکانی شاری هەولێر.

هاشم لەو ماوەی لە هەولێر بوو، نەیتوانی بەباشی فێری زمانی کوردی ببێت، ئەو هەمیشە بەتورکی یان بەعەرەبی یان بەتێکەڵە قسەی دەکرد، زۆر کەم بەکوردیٚ قسەی دەکرد، کە قسەشی دەکرد جارجارە تێکەڵی زمانی عەرەبی دەکرد. هاشم زۆر جار جانتای دبلۆماسی هەڵدەگرت، شیک بوو، کە لەگەڵ یەکێک قسەی کردبا زۆر باش گوێی رادەگرت و بایەخی بەقسەکانی بەرامبەری دەدا، بەدەنگی بەرز دەئاخفت.

ئەرشیفی هاشم زەینەل لە هەولێر

١- شانۆگەری «ئادابا» نووسینی: مەعد جبوری، وەرگێڕانی: شێرکۆ حەوێزی، بەرهەمی ئامۆژگای مامۆستایانی هەولێر ساڵی ١٩٧٣.

٢- شانۆگەری «ئاوارە» نووسینی: حەمەکەریم هەورامی، بەرهەمی ئامۆژگای مامۆستایانی هەولێر ساڵی ١٩٧٤.

٣- شانۆگەری «پەشیمانی» نووسینی: نازم دڵبەند بەرهەمی ئامۆژگای مامۆستایانی هەولێر، ساڵی ١٩٧٤.

٤- شانۆگەری « نەخۆشی لەبیرچوونەوە» نووسینی: ماکس رینییە، وەرگێڕانی: شێرکۆ بێکەس بەرهەمی تیپی هونەری هەولێر، لەساڵی ١٩٧٥ نمایش کرا.

٥- شانۆگەری «کێ بەرپرسیارە» نووسینی: هۆشیار سەید ئەحمەد، بەرهەمی تیپی هونەری هەولێر لە ساڵی ١٩٧٦ نمایش کراوە.

٦- شانۆگەریی «سێ چاو» نووسینی: هاشم زەینەل، وەرگێڕانی: سەعدون یونس، بەرهەمی چالاکی قوتابخانەکان لە ساڵی ١٩٧٦ نمایش کراوە.

٧- شانۆگەریی «نەخۆشی لەبیرچوونەوە» نووسینی: ماکس رینییە، وەرگێڕانی: شێرکۆ بێکەس، تیپی هونەری هەولێر ساڵی ١٩٧٨.

٨- شانۆگەری «وەلی دێوانەو.....»، نووسینی: شێرزاد عەبدولڕەحمان، بەرهەمی تیپی نەتەوایەتی، لە ساڵی ١٩٨١ نمایش کراوە.

٩- شانۆگەری «ئادابا»، نووسینی:، مەعد جبوری، وەرگێڕانی: شێرکۆ حەوێزی، بەرهەمی تیپی شانۆی رۆشنبیری، لە ساڵی ١٩٨٣ نمایش کراوە.

هاشم زەینەڵ لەو ماوەیەی لە هەولێر دەژیا، فەرمانبەر بوو لەچالاکی قوتابخانەکان، توانی «٩» بەرهەم بۆ شانۆ دەربهێنێ، زۆربەی کارەکان جوانی و رێکوپێکی پێوە دیار بوو. هاشم گەڕایەوە کەرکووک و تاوەکو ئێستا بێدەنگە، جا نازانین جارێکی دی دەگەڕێتەوە بۆ شانۆی کوردی یان بە یەکجاری ماڵئاواییکرد.

حەمەد ئاغا مەندۆی لاوکبێژ
١٩٠٠-١٩٥٩

جبرائیل میکائیل هەرکی

"حەمەد کوری مەندۆ کوری ئۆمەر" لە ساڵی ١٩٠٠ لە گوندی حەسارۆک لە دایک بووە. مەندۆی باوکی لەگەڵ خێڵی بلباس بە کۆچەری ژیانی بەسەربردووە لە سەردەمی میری عوسمانیدا ناوچەی پشدەر بەجێ دێڵن و روو دەکەنە گوندی حەسارۆک و لە هەمان گوند حەمەد ئاغا لە دایک دەبێت، پاش لەدایکبوونی حەمەد، مەندۆی باوکی بار دەکات بۆ گوندی مێرخوزار لە هەمان گوند مەندۆش کۆچی دوایی دەکات، پاش مردنی مەندۆ هەمینی خێزانی مەندۆ لەگەڵ "نائیلە"ی کچی و حەمەدی کوری دێنە شاری هەولێر. نائیلەی خوشکی حەمەد مەندۆ، دەستێکی باڵای هەبووە لە دەرمانسازی کوردەواری، لەم رێگایەوە توانیویەتی گوزەرانی خێزانەکەی دابین بکات. خوالێخۆشبوو "مامۆستا جەلال مەلا حەسەن خۆشناو" لە کتێبی لاوکدا رووداوێکی سەیرمان بۆ باس دەکات: رۆژێک نائیلە خان بۆ کاری پزیشکی دەچێتە قەڵات، لە هەمان کاتدا ماڵێ منداڵیان دەبێت، کە چاویان بە نائیلەی رەش ئەسمەر دەکەوێ وا دەزانن شەوەیە، لە کوڵانێکی تەسکدا نائیلە دەستگیر دەکرێت و سووژن و دەرزی لەبەر سوخمە و کەواکەی رادەکەن و بە گوریسێکی باش دەیبەستنەوە، شەو و رۆژێک نائیلە خان زیندانی دەکرێت، بۆ بەیانی لە چایخانەی عەلی فلەیح لەگەڵ حەمەد ئاغا مەندۆ و دانیشتووانی چایخانە بەسەر دەکەون بۆ قەڵات تاکو شەوە ببینن، لە رێگادا حەمەد ئاغا بە عەلی فلەیح دەڵێت: هەبێ و نەبێ ئەم شەوەیە نائیلەی خوشکمە، چونکە شەو نەگەڕاوەتەوە. کە دەگەنە ماڵەکە حەمەد ئاغا سەیری نائیلەی خوشکی دەکات و بە ماڵەکە دەڵێت: ئەمە نائیلەی خوشکمە و شەوە نییە. پاش ماندوو بوونێکی زۆر، ماڵەکە نائیلە خان ئازاد دەکەن.

حەمەد ئاغا مەندۆ، هەر لە تەمەنی منداڵیدا خولیای گۆرانی کوردی دەبێت، بە تایبەتی لاوک. شەو و رۆژ بیری دەکردەوە چۆن فێری لاوک دەبێت، لە تەمەنی دوازدە ساڵیدا حەمەد ئاغا مەندۆ لە خوارووی قەڵات گوێبیستی حەیران دەبێت، پاش سەرنج دەدا و بۆی روون دەبێتەوە، دەنگەکە لە شانەشینی عەلی پاشا لە قەڵات دێت، بەسەر قەڵات دەکەوێ و خۆی دەگەیەنێتە دیوەخانی عەلی پاشا، پرسیار دەکات ئەم حەیرانبێژە کێیە؟ پێی دەڵێن فەقێ سمایلی پەلکانەیە و هەردوو چاوی کوێرن. حەمەد ئاغا پەیوەندی لەگەڵ فەقێ سمایلدا پەیدا دەکات و دەبێتە دۆست و رێنیشاندەری. سێ مانگ بە شەونخوونی و ماندووبوون و خزمەتکردنی دەباتەسەر بۆ فێربوونی لاوک، لە سەردانێکی فەقێ سمایل بۆ گوندی دووسەرە لەگەڵ حەمەد ئاغا مەندۆ لە دیوەخانی حەوێز ئاغا میوان دەبن، پاش عەسرێکی درەنگ حەسۆ و حەمۆی بۆتانی دێنە هەمان گوند و هەمان دیوەخان. فەقێ سمایل بە حەمەد ئاغا مەندۆ دەڵێت: با برۆین تازە جێگامان لێرە نەما، چونکە کەسێک نەبووە لە لاوک چریندا شان لە شانی

حەسۆ و حەمۆ و کاوێس ئاغا بدات، بەڵام حەوێز ئاغا ڕێگایان نادات. هەرلەوێ حەمەد ئاغا پەیوەندی بە حەسۆ و حەمۆ دەمێنێتەوە، بۆ فێربوونی لاوک حەوت ساڵ حەمەد ئاغا مەندۆ لەگەڵیان دەبێت، دوای مردنی لاوکبێژ حەسۆ بۆتانی حەمەد ئاغا، حەمۆ بۆتانی لەگەڵ خۆی دێنێتە هەولێر. لەو ماوەیەدا حەمەد ئاغا مەندۆ توانیویەتی ببێتە لاوکبێژێکی بە توانا و لاوکەکانی وەک هەوراز و نشێوی چیاکانی کوردستان خۆدەنوێنن، لە وەرزی بەهاردا لاوکەکان دەمانبەنە دەشتی کۆیە و باری دیدەوان بۆ ژێر سێبەری ڕەشماڵی چیغ لە بەری ڕەوەندی مەنتکان، لاوک و سەدای حەمەد ئاغا مەندۆ لەگەڵ دڵ و دەروونی مرۆڤ زۆر باش دەگونجێن و دەمانبەنەوە بۆ نێو ئاخ و ئۆفی جاران لەگەڵ مێگەلە بەرخی ڕەوەندان و هاتوچۆی شەنگە بێریان و گوێ بدینە شمشاڵی سەرە شوان و جار بە جاریش لەگەڵ لاوکی دەروێشی عەبدی دیوەخانی عەلی پاشا لە قەڵاتی پیرە هەولێرێ لە شەواندا و بە زۆریش چایخانەی عەلی فلەیح دێتەوە یاد و بەرچاوان. ئاوێتە بوون لەگەڵ دەنگی هونەرمەندانی سەرەتای سەدەی بیستەم هیچ جارێک لە ژیانی باو باپیران دانابڕێن وەکو دەنگ و سەدای کاوێس ئاغای بلبلی کوردستان هایی هایە بریندارەکەی عەزیز ئاغا و ئاه و ناڵینی مریەم خان و حەیرانە خۆشەکانی فەقێ سمایل و هەناسە دوور و درێژەکەی حەمەد ئاغا مەندۆ وادەکەن مرۆڤی ماندوو بحەسێتەوە.

حەمەد ئاغا مەندۆ لەگەڵ لاوکبێژانی سەردەمی خۆیَ لە کۆمپانیای بەیزافۆن لاوکەکانی تۆمار دەکات، حەمەد ئاغا چوار لاوک تۆمار دەکات:

١- لاوکی دەروێشی عەبدی.

٢- لاوکی دەلێل.

٣- لاوکی وەرە خانم.

٤- لاوکی هەر چار کوڕێ یوسف پاشا.

ئەم چوار لاوکە هەست و گیانی مرۆڤی هونەر دۆست دێننە هەژان، حەمەد ئاغا مەندۆ لە زۆربەی دیوەخانەکانی کوردستان بە گشتی و دەشتی هەولێر بە تایبەتی لاوکی چڕیوە و بانگهێشت کراوە، وەک:

١- دیوەخانی ئاغای ئەحمەد پاشا لە گوندی قورشاغلو

٢- دیوەخانی ئەحمەد پاشا لە گوندی دۆڵە بەکرە

٣- دیوەخانی عەزیز پاشا لە گوندی عاڵلا

٤- دیوەخانی حەوێز ئاغا لە گوندی دووسەرە

٥- دیوەخانی ئەحمەد حەمەدەمین ئاغا لە گوندی دووگردکان

٦- حەسەن ئاغا کەندێناوە

٧- دیوەخانی هادی ئاغا لە گوندی سەربەشاخ

٨- دیوەخانی کوێخا مستەفا شەریف شوانی لە گوندی ڕەختاوە

٩- دیوەخانی حاجی فازیل ئاغا گەردی لە گوندی جەژنیکانی گەورە

١٠- سەلیم حاجی ئاغا خەیلانی لە گوندی ئازەران، دەشتی هەریر

١١- دیوەخانی خدر ئاغا سورچی لە گوندی کەلەکین

١٢- عەباس مامەند ئاغا لە گوندی سەرکەپکان

١٣- دیوەخانی سوار ئاغا لە گوندی سەرخمە

١٤- دیوەخانی حەوێز ئاغا لە شاری کۆیە

١٥- دیوەخانی سەعدی ئاغا لە شاری کۆیە

١٦- دیوەخانی جەمیل ئاغا لە گوندی بەحرکە

١٧- دیوەخانی مەجید ئاغا گەردی لە گوندی دێرێ

١٨- دیوەخانی مەحمود ئاغا شێخ بزێنی لە گوندی کەورگۆسک

١٩- دیوەخانی فەرحان ئاغا زراری لە گوندی خالوان

٢٠- دیوەخانی فەتاح ئاغای هەرکی لە گوندی میر ئاخوڕ

٢١- دیوەخانی نوری خورشید ئاغای هەرکی لە گوندی گەرودەلالان

٢٢- نیعمەت ئاغای هەرکی لە گوندی هەرشەم

٢٣- دیوەخانی میرانی قادر بەگ لە شاری شەقڵاوە

٢٤- دیوەخانی سلێمان بەگ لە شاری شەقڵاوە

٢٥- دیوەخانی میرانی ساڵح بەگ لە شاری شەقڵاوە

٢٦- دیوەخانی نوری باویل ئاغا لە شاری ڕەواندز

لە گەڵ دیوەخانەکانی دیکە بەردەوام حەمەد ئاغا مەندۆ بۆ دەشتی بیتوێن و پشدەر هاتوچۆی کردووە. ئەم لاوکبێژە زۆر بە تاسەوە لاوکی چڕیوە، کاریگەرییەکی وای

لە گوێگر کردووە لە ناخی دڵەوە ئاخی بۆ هەڵکێشێت. لە دوا ساڵەکانی تەمەنیدا حەمەد ئاغا مەندۆ دەبێتە دەروێشی شێخ عەبدولکەریمی دارەخورما. حەمەد ئاغا مەندۆ لە پایزی ١٩٥٩ دا لە شاری هەولێر لە نەخۆشخانەی کۆماری دڵە گەورەکەی لە لێدان کەوت، لە گۆڕستانی (چراغ) تەرمەکەی دەنێژرێت. حەمەد ئاغا مەندۆ چوار کوڕی لە دوای خۆی بەجێ دێڵێ و قەوانەکانی لەلای کوڕەکانی پارێزراون. دەقی لاوکەکان دەخەینە بەرچاوی خوێنەرانی ئازیز بۆ ئاشنابوون لەگەڵ ژیان و لاوکەکانی ئەم کەڵە هونەرمەندە.

دەروێشێ عەبدی

لێ لێ لێ لێ هەی لێلێ ئەلێ خودێ من مالەکی زۆر لتە ئاڤی

بەلێ من مالەکە زۆر لتە ئاڤی. ئەوەل دین و ئیمان جەلە بەکی

دەڤێ، تەولەکە ئەسپان، ماینەکە ب بەز. تاژیەکی بکوژ، تفەنگەکە

لێدەر، کونەکی ڕەشی عەرەبی، مێکوتەکا داری ڤی، بە ئاڤێ بەلێ وی کۆنی ژتەرا بەمە سەرێ چیایێ قەرەج داغێ کەلێ ئەمرودێ بەرێ کۆنی بدەمە نیسێ ناری پشتێ کۆنی دەمە تیرێژەکە ڕۆژێ هەتاڤێ

عەودلێ دگۆ وەکە دەروێشی عەبدی دەلالێ دلێ من شەڕێ گیسان و عەدوونان بەرەو ماڵ بوو. ئەزی ئێ ئێ ئێ هەرمە مالی دەروێشی عەبدی سینگێ خۆ کەمە سینی مەمکێ خۆ کەمە فنجانی قاوێ. بەلێ ڕانی خۆ دائمە سەر ڕانی دەروێشی عەبدی ئەزی بدەمە

ڕاموسانی ل ڕووی ڕاستی ل ڕوویێ چەپی ل شەرما بێتە

ئیستقبال و سەلاوێ

لۆیلۆ لۆیلۆ لۆیلۆ دەلێلیو یویویوخ

لێلێ لێلێ لێلێ بەلێ هاوینە دلێ من دێرا نا خودێ دڤێ قومەکا

ئاڤێ ژ ئاڤا فرێتۆ وەزێ هەرمە عێمودی دەقۆریا عێمودی

دەقۆریا گەلەک خۆشە جزیری بۆتان ئەستوندەکا نیوێ وەلاتێ

وەزێ تەرکا دەروێشێ عەبدی دەلالێ دلێ خۆ ناکەم حەتا

میر تەمەر پاشایی ملێ بابێ من ڕەبەنێ سەرێ من دێرانی داوێتە

برە شیرێ دجەلێتۆ

دەلۆیلۆ لێلۆ لۆیلۆ لۆیلۆ

دەلێلێ

لێلێ لێ لێ لێ هەی لێ لێ لێ دەلێیلێ یوخ

لێلێ مالێ مەدانی دەشتا سروچێ ل هەوارێ گەنگە چینێ

چاخێ عەسرێ مال مە دانا برا ڤێ بەرپێ برەکێ سوارا پێشەکێ

مالان محەلێ هێوارێ دەهێنۆ بلەزینە. منێ زەینێ خۆ دایێ

نالانێ مە وەرگرتینە

جل و بەرگێ وان شەمالینە بەلێ جل و بەرگێ وان شەمالینە

هێواری سێ زەریان ل دەرێ کۆنێ سەکنینە

جۆرابێ یێ وان عێمودینە. بەلێ سەر دەلنگێ وان قوتنی

قوماشێ خامەکی تەورێزینە

کراسی بەری وان کتانێ هەمەدانینە شولێ بەغدا دینە

کەمەری پشتێ وان چیکۆیێ عەرەبینە کەفەر مامزێ دەوێ گەلینە

سینگ و مەمکێ وان بەفرێ یەک شەوینە گەزی گەردەنێ

وان بووینە شووشێ بلورینە لێوی وان بووینە قەیتانێ فەردنگینە. دەلێلم واخ

بەلێ کەپێ وان چەلاکینە چاوێ وان ڕەشن بوینە چاوێ غەزالێ گا کیوینە

پوێ سەرێ وان ڕەشن قەترانینە شالێ سەری وان کەسرەوانێ

سۆرن دەورێ وان بریشینە هەرسێ زەربان مقابلی سواران
ل پێشیکا کۆنی سەکنینە بەلێ یەک و دەست داینە کولیکا
ئارموشێ حەلەبی هاوێتینە سەر تەشیەکا موشێ دباش
ب قیمەت دا ئانینە دەلیلم واخ
بەلێ وەگەر یاری من لناو زەربان و ئەسمەران و تۆرینان
ناس نەکەن بەلێ تاسی سەرێ وان زیوینە. تاسێ سەرێ
بارێ من گەلەک زێرینە یوبویوخ

هەرچار کورێ یوسف پاشا

وەلا جانۆ وەلا جانۆ وەلا جانۆ
ناچمە باژێرا موشێ باژێرەکا خرو خالی ئەزێ ببم خولام و خزمەتکارێ
هەرچار کورێ یوسف پاشا ب شلوارێ دمەر قۆپانینە
ولاخێ دبن واندا سەگلاوینە قاپ ردشێ دامەن تارینە لەوەندیێ
وان سێ بست خوار زەنگوێێ رکێبێ سەگلاوینە
گورجی خانمێ گاز دکا خانم خاتوونێ بریا نێ مە بریانە کەزیێ مەچار
خانمان برپیانە بۆ هەرچار کورێ یوسف پاشا
وەلا جانۆ وەلا جانۆ
بەلێ دەستێ وان دارێ کەلەمچێ دان سوارێ کەلەکان و گەمیان کرن
ل پشتێ بورجا بەلەک بەحرێ مەزن تێ پەراندن بەرێ وان دانە
چیایێ ئەستەمبۆلێ
وەلا جانۆ وەلا جانۆ
منی نەدیبایە هەرچار کورێ یوسف پاشا بەوی حالی بەوی شولێ
بوی تەرزی دلۆ دنایێ میرا من دنایێ فەلەکێ مە خاینە
ئیمدادنی مەنایێ وەلا جانۆ

وەرە خانم

وەرە خانم ب عەرەبی گازکەم تەعال خانم ب کوردی
گازکەم وەرە خانم ب فارسی گازکەم بیا خانم بیا خانم
ب تورکی گازکەم گێلسن گێلسن قەرشاغمە دورسن
بسکێ خانمێ نەبوونە گولال و بەیبوون و سوسن خانم پارووی چاخی
ل مالا بابێ خودا قیت بووی قۆزاخ بوویی تەربووی تەرلان
بووی ئەو سالەکە میرێ خۆت کرییە خانم خانم وەرە خانم
وەرە خانم لاوکێ من دانیشت سەر بەدەنێ دیار بەکرێ ئەزی رابم
جغارەکێ لۆ دەستی خانمێ ل توتنا جەوزێ دولدرمێش کەم خانم
خانم پارووی چاخێ ل مالا بابێ خودا قیت بووی قۆزاخ بووی تەربووی تەرلان بووی
ئەو سالەکە میرێ خۆت کردییە خانم
بەلێ خانم باریکە چاوەکت هەر ل من خانم خانم یوبویوخ
وەرە خانم وەرە خانم بەرێ مالا ب کزنە پشتێ مالا ب کزنە
زەندێ خانمێ پڕ کارەبا و دلم جان و بازنە. وەرە خانم تو حەفت
مال و میرا بکەی باریکە چاوەکت بەلێ هەر لە منە خانم وەرە خانم
وەرە خانم قەزاو بەلا یاندم خانم وەرە

سەرچاوەکان

١- کتێبی لاوک، جەلال حەسەن خۆشناو.
٢- حاجی ئەسعەد شاهێن هەرکی.
٣- حاجی عەرەب مامایس هەرکی لاوکبێژ.
٤- حاجی پیرۆ هەرکی لاوکبێژ.
٥- کاسێتی تۆمارکراوی لاوکبێژ حەمەد ئاغا مەندۆ.

* ئەم بابەتە لە گۆڤاری ئاسۆی فۆلکلۆر، ژمارە ١٤، ٢٠٠٥ بلاوکراوەتەوە.

حاجی عەبدوڵڵای دەفژەن
(١٩٠٢-١٩٦٣)

جەلال خدر

لەم سەرەتای هەزارەی سێیەمە، لە وڵاتە ئارام و پێشکەوتووەکان، خەڵک هەریەکە و بە جۆرێک بیر لە گەشت و گوزار و سەفەر دەکاتەوە، زاناکان ئێستا بیر لەوە دەکەنەوە کە گەشتی سەر مانگ و ئەستێرە و هەسارەکان درێژە پێبدەن، هەندێکیش بیر لەوە دەکەنەوە سەفەر بۆ بن دەریاکان و زەریاکان بکەن و هەر دوولا بە دوای نهێنی و زانستی تازەدا دەگەڕێن،

مرۆڤێکی سادە و ساویلکە و خێرلەخۆنەدیوی وەکو ئێمە مانانیش دەبێ چی بڵێت و بیر لە چی بکاتەوە و گەشتوگوزار بۆ کام لا بکات (لەکاتی نووسینەوەی ئەو چەند دێرانەو دوای سڕینەوەی فرمێسکی چاو) منیش پڕ بەدڵ بیرم لەوە دەکردەوە، کەوا گەشتێکی سەرپێیی بە ناو کووچەو کۆڵانەکانی ئەو پیرە هەولێرەدا بکەم. خانووە کۆنەکانی قەڵاتێ و گەڕەکی خانەقاو کۆڵانی بەلووعەو گۆمەپیس و تەعجیل و سەعدووناوە بەسەر بکەمەوەو یادگارە خۆشەکانی سەردەمی منداڵی بۆ ماوەی چل ساڵێک بگەڕێمە

دواوە و تەمەنای ئەو ڕۆژە بکەم، کە ئەو سەردەمە زێڕینە وەکو شریتێکی سینەمایی دووبارە بگەڕێتە دواوە بەکراسێکی سنگ واڵا و شەرواڵێکی سپی قەمەندۆر، کە لەلای "مام یاسینی خمچی" لە ناو کەونە مەنجەڵی خمدا ڕەنگی مۆری هەڵگرتبێ و یان عەمبارە سۆتەکەی "مام فەقێ مرادم" لەبەر کردبێ و بەسەری کۆت و پێخواس لەگەڵ لێخوڕینی عارەبانەی ڕەو ڕەوەی داری "مام حاجی" و "ئومێدی نەجار".. یان گرە گری هاژوانی لۆرییە سفەیفەکەی "مام ئەسوەدی چەخماخچی"، کە بۆمانی دروست دەکرد..

کورینە: چەند خۆشە بۆ گەشتێکی سەردەمی منداڵی (سەردەمی بەرائەت) بەناو قوڕو چلپاوی کۆڵانەکانی گەڕەکی تەعجیل و سەعدووناوە خول بخۆین و ڕۆژانەش چوار عانە خەرج بکەین و.. بگرە هەر لە سیفۆن و لەگلەگ و شەعرولبەنات و بەرماغلی و پەندرلی پیتۆ و فاتەڕەشە"و عەسیر بخۆین و خۆشمان بەمەلیک فەیسەڵی گچکە بزانین و لەکاتی هاتنی (مام سەید زەکی) بەخۆی و جەنتای دەستی بۆ خەتەنە کردن یان (مام خدر وادی) بەخۆی و شورنقای دەستی دەرزی لێدان و کوتان... هەر یەکە بەلایەکدا تێی بتەقێنین و ڕابکەین و کەسیش نەبێتە برای کەس. ژیانی سەردەمی منداڵی ئەوەندە خۆشە کە تام و چێژی هەتا هەتایێ نە لەبیرمان دەچێتەوە نەجارێکی تریش دەیبینینەوە و لێرەدا شتێکم بەبیر هاتەوە.. هەر لە

سەردەمی منداڵییەوە پێم خۆش بوو لەبارەی مەقامزان و مەولوود خوێنێکی ئەو شارەتان بۆ باس بکەم، کە بەچاوی خۆم بینیم و بەگوێی خۆم گوێم لەدەنگی ناسک و زوڵاڵەکەی بوو، کە بەڕاستی جێگای سەرسوڕمان بوو. وەک بلبلی بەهار دەیچریکاند و شیعرە بەسۆزەکانی (کاکی هیرانی و وەفایی) وەک بڵێسەی ئاگر لەهەناوی هەڵدەقوڵاو لەستایشی پێغەمبەری مەزن و موناجات و مەقامات و قۆریات-دا لەو سەردەمەی من باسی دەکەم، بێ هاوتا بوو و خەڵکی بەتەواوی سەرسام دەکرد- کاتێک کە دەفی لێدەدا وات دەزانی زیاتر لە دە کەسن دەف لێ دەدەن قور قوڕاگەیەکی پاک و خاوێن لە قەرارو جەواب هیچ عەیبی نەبوو.. کوردی و تورکی و عەرەبی و فارسی وەک یەک دەخوێند، هەرچەندەش باسی ئەو بلیمەتە بکەم تەواو نابێ.

شەوێک لە شەوەکانی مانگی نیسانی ساڵی (١٩٦٣) لە گەڕەکی سەعدوناوە و کۆڵانی کوورەچییان مەولوودێ دەخوێنرا خەڵکێکی زۆر لە سەربانی ماڵێک دانیشتبوون و گوێیان بۆ مەولوودییەکە شل کردبوو بەتەواویش لەبیرم نەماوە لەماڵی (حاجی شەهابی کوورەچی یان ماڵی مام عەزەددین کوورەچی) یان ماڵێکی تر بوو. ئەوەندەی پێ نەچوو پیاوێکی بە کەواو سەڵتەو جەمەدانییەکی قیتی لەسەری خۆی نابوو (تەمەنیشی لە شێست ساڵی ڕەتی دابوو، چەفیە زەردە حاجییانەکەی لەناو قەدی ئاڵاندبوو لەبەر چاوی من نەختێک لاوازی باڵا بەرز دیار بوو، کە هاتە ناو مەجلیسەکە دوای سڵاوکردن جەماعەتەکەش هەموویان لەبەری هەڵسانەوە. ئەویش لە ناوەڕاستی کۆڕەکە چوارمەشقی لێی دانیشت، هەندێکیان بەخێرهاتنیان لێ کرد (مام سەمەدی کوورەچی) هونەرمەندو دەنگخۆش لە سووچێکەوە دانیشتبوو هاواری کرد "حاجی عەبۆ خۆش گالدو". قەنداوێکی شیرینیان لە بەردەمی داناو ئەویش چەند فڕێکی لێداو لەپاشان دەفەکەی بەدەستەوە گرت و دەستی پێ کرد، ئەمما چۆن دەست پێکردنێک. لەپەنای دەفەکەوە دەنگێکی ناسک و خۆش وەکو بای نەسیم بەبنا گوێمدا هات و بەدەم خوێندنی مەقامات دەستی پێ کردو گوتی "جانی مەی.. ئەی دەدەی داد ئەمە نەمان.. جانی مەی" و بۆی هەڵسا ئەوشەوە دنیای خرۆشاندو ئەو خەڵکە حازر بووەی بەجارێ مەست و سەرسام کردبوو، ناوە ناوەش جەماعەتەکەی کە لەگەڵیدا بوون، وەکو، سەید ئیسماعیل و پاپخە کۆر و مام موتتەلیب و مام یەحیای حەمامچی و تنقشە و سۆفی حەمک و خێڵە و دەروێش ئەحمەد و هی تریش بۆیان دەگێڕایەوە. کاتێک سەری دەهێنایە خوارەوە ئەوەندە نەدەما لووتی لەزەوی بدات، کە سەریشی بەرز دەکردەوە بەمەقامی (دەشتی فارسی) و (بەیات) و (مەسنەوی) و (شوور) و (موحەیەر) تێی هەڵدەکرد. وەک زایەڵە و زەنگ دەنگی لێوە دەهات (دەنگی لە شێوەی دەنگی سەید عەلی ئەسغەری کوردستانی دەکرد)، بەڵام لە هی ئەو خۆشترو بەتامتر بوو. تا شەوێکی درەنگ مەولوودییەکە بەردەوام بوو. خۆشییەکەی لەوەدا بوو ئەوەی دادەنیشت هەڵنەدەستایەوە. ئەمە شەوێک بوو لەشەوەکانی ئەو دەنگخۆشە بلیمەتە. مەگەر هەر خواش بەخۆی بزانێ لە شەوەکانی تردا چیی کردووە. لەدواتر زانیم ئەمە "حاجی عەبدوڵڵای دەفژەنە".

زۆری پێ نەچوو لە یەکەم ڕۆژی جەژنی قوربانی پیرۆزی ئەو ساڵەی، کە باسم کرد، موسڵمانان جەژنانە و دەست لەملانێ و گەردەن ئازادی و لێبووردن لەیەکتری دەکەن ئەو بلیمەتەش لەجیاتی جەژنانە و گەردەن ئازادی دەست لەملی مردن دەکا و بەهەموو ئاە و کەسەرێکەوە بەغەریبی و کەسادی و ماڵوێرانی بارو بارگەی خۆی دەخاتە سەر ملی و خواحافیزی لەخزم و دۆست و کەس و کاری دەکاو بەزگی برسییەتی سەر دەنێتەوە.

ژیاننامەی حاجی عەبدوڵڵا

حاجی عەبدوڵڵای مەقامزان و دەفژەنی کوڕی خەلیفە یوونسی نانەوای کوڕی دەروێش قادری خۆشناوە. ساڵی (١٩٠٢) لەگەڕەکی عارەبان، کۆڵانی کلیسە لە شاری هەولێر لەدایک بووە. دایکیشی ناوی زولێخەی کچی مام قادری کاروانچی-ی کوڕی وەستا حوسەینی شنۆییە، کە دەکاتە خوشکی (عەلی کۆری) مەقامزان و مەولوود خوێنی بەناوبانگ.

وەکو دەگێڕنەوە، خەلیفە یوونسی

باوکی حاجی عەبدوڵڵا چەندین ژنی هێناوە، چونکە بەئیشی نانەوایی خەریک بووە، بۆ ئەو مەبەستەش لەهەرماڵێک تەندووریکی نانی دروست کردووە و نەوەی گەلێک زۆر بووە و.. لەخاتوو زولەیخای ژنی ئەم منداڵانەی لێکەوتووە:

١- مەلا قادر... ئەم کوڕەی بەگەنجی کۆچی دوایی کرد و نەوەی نییە.

٢- مەلا سالح.. ئەمەش دەنگی زۆر خۆش و دەفژەنێکی چاک بووە، ساڵی (١٩٤٤) چۆتە شاری نەجەف و لەوێ نیشتەجێ بووە، هەر لەوێش بەخاک سپێردراوە، تاقە کچێکی لەپاش خۆی بەجێ هێشتووە، لە بەرگی سێیەمی کتێبی (مەقام ناس و دەنگخۆشەکانی شاری هەولێر) بەتێرو تەسەلی ژیاننامەی ئەو دەنگخۆشەمان نووسیوەتەوە.

٣- دەرویش ئەحمەد: ئەمەش لەگەڵ حاجی عەبدوڵڵای دەفژەنی برای بەشداریی لە مەولوودی پێغەمبەر دەکرد. دوو کوڕی لەدوای خۆی جێ هێشتووە کە (مەحموود و جومعە).

٤- حاجی عەبدوڵڵای دەفژەن.. ئەمەش دوو کوڕی لەپاش خۆی جێ هێشتووە (سالارو محەمەد).

٥- مام موتتەلیب.. ئەمەش بەشداریی لە مەولوودی پێغەمبەر ذەکرد، دەفی لێدەدا سێ کوڕی لێ بەجێماوە، (ئیبراهیم و خەلیل و جەلیل).

حاجی عەبدوڵڵا لە منداڵییەوە دەخرێتە بەر خوێندنی قورئانی پیرۆز و لەلای مامۆستا مەلا محەمەدی دێرەبڕوشەیی دەست بەخوێندن دەکات. لەدوای خوێندنی جزء عەمەو تەبارەک و لەپاشان ڕوو لەمزگەوتی شێخی چۆلی دەکاو لەلای مامۆستا مەلا عەبدوڵڵای کوڕی مەلا محەمەد ئەمینی بێتواتەیی دەخوێنێ. و هەروەها کتێبی نەحوو سەرفیش لەلای مامۆستا ئەلیاس ئەفەندی تەواودەکات. لەپاشان واز لەخوێندن دەهێنێ و دەست بەئیشی نانەوایی دەکات..

ساڵی (١٩٢٣) کاتێک عەلیی کوڕی خاڵی حاجی عەبدوڵڵا جەماعەتێک پێک دەهێنێ بۆ خوێندنەوەی مەولوودی پێغەمبەر لەو شارەدا، چەند کەسێکی دەنگخۆش و دەفژەن لەخۆی کۆدەکاتەوە، وەکو: دەرویش مچۆڵ و مەلا نادری بۆستانچی و دەرویش ڕەمەزانی سولەیمان و سەید محێدینی سەید خەنجەر و مەلا سالح و حاجی عەبدوڵڵا و سەید ئیبراهیمی بەرزنجی و کەسانی تریش. لەبەر ئەوەی حاجی عەبدوڵڵا دەنگی خۆش بووە لەو مەیدانەدا ناوبانگ دەردەکات. لە هەمان کاتیشدا عەلی کۆر بایەخێکی تەواوی پێ دەدات، چونکە دەیزانی پاشەڕۆژێکی باشی هەیە.

حاجی عەبدوڵڵا ساڵی (١٩٣١) دەبێتە پۆلیس و چەندین ناوچەی کوردستان، وەکو شەقڵاوەو ڕەواندز و مێرگەسۆرو دیانە گەڕاوە و دوا قۆناغیش ناحیەی هەریر بووە. ساڵی (١٩٣٦) لە پۆلیسی فەسڵ دەکرێ. سەبارەت بەفەسڵ کردنەکەش شێخ عەبدولکەریمی موختاری گەڕەکی عاردبان بۆی گێڕامەوە گوتی: "شەوێک لە شەوان حاجی عەبدوڵڵا بەشداریی لە مەولوود دەکاو ئاگای لەخۆی نامێنێ جەماعەتێک تفەنگەکەی لێ دەدزن و بۆی دەردەچن و مام حاجی تووشی گرتن و تەحقیقکاری دەبێ.

عەلی کۆری خاڵیشی پەنا بۆ مەلا ئەفەندی (مەلا گچکە) دەبا، ئەویش کێشەکەی بۆ چارەسەر دەکاو لەئەنجامدا شەش مانگ دەگیرێ لەپاشان لەپۆلیسی فەسڵ دەکرێ و دەگەڕێتەوە هەولێر.

ساڵی (١٩٣٨) کاتێک کە عەلی کۆر کۆچی دوایی دەکا، جەماعەتەکەی دەبنە دوو بەش بەشێکیان لەگەڵ حاجی عەبدوڵڵا دەکەون، وەکو: (موتتەلیب و پاپخەکۆرو دەرویش ئەحمەدو هی تریش)، جەماعەتەکەی دیکە پێکهاتبوون لە(مەلا نادری بێستانچی و دەرویش مچۆڵ و سۆفی حەمک و سەید ئیبراهیمی بەرزنجی و هی تریش).

مامۆستا جەودەت ئەحمەد ناجی سەبارەت بەشداری کردنی حاجی عەبدوڵڵای دەفژەن لەڕاپەڕینی ڕەشید عالی گەیلانی ساڵی (١٩٤١) بۆی گێڕامەوە گوتی: لەدووکانی سەید عەباسی جگەرە فرۆشی خزمم دانیشتبووم ڕاپەڕینی ڕەشید عالی تازە دەستی پێکردبوو و لەهەمان کاتیشدا خەڵکی هەولێر دوو بەش بوون. بەشێکیان پشتگیریی ئەڵمانیای نازی دەکرد، بەشەکەی تری پشتگیریی مەلیک فەیسەڵ بوون. بەچاوی خۆم بینیم حاجی

عەبدوڵڵا لەو ڕاپەڕینەدا بەشداریی کردبوو، لەناوەڕاستی ڕێگادا پەڕۆیەکی سوری لەقولی ڕاستەی پێچابوو، خەڵکی ڕێک دەخست بۆ بەرەنگاربوون لەدژی ئینگلیز.

حاجی عەبدوڵڵا لەماوەی ژیانی تاوەکو مردنی دوو ژنی هێناوە، تاوەکو ئێستاش بۆمان ڕوون نەبۆتەوە ژنی یەکەمی لەچ ساڵێک هێناوە، کە ناوی (دروسن خان) بووە، لەم ژنەی دوو کچی لەپاش بەجێماوە، بەڵام ژنی دووەمی کە ناوی (ئامینەخانی کچی دەروێش عەزیزی بێشەیی) بووە، لەدەوروبەری ساڵی (١٩٤٧)دا هێناویەتی.

سەبارەت بەژنی دووەمی (شێخ جونەیدی کوڕی شێخ مستەفای کاکی هیرانی) بۆی گێڕامەوە گوتی: "حاجی عەبۆ"، دەروێش و موریدی باوکم بوو. ماوەیەکی زۆریش لەخزمەتی ئەودا شان بەشانی "دێوانە خدر و دەروێش مستەفای هیرانی" مەولوودی پێغەمبەری دەخوێند، شیعرە بەسۆزەکانی (کاکی) بەسۆزەوە دەچڕی و پایەیەکی تایبەتی هەبوو لە بارەی ژنی دووەمی پێم خۆشبوو شتێکت بۆ بگێڕمەوە.

ساڵی (١٩٤٧) حاجی عەبۆ بەمیوانی هاتە لای (شێخ عەلی)، کە برا گەورەو پۆست نشینی باوکم بوو، داوای لێ کرد غەزەلێکی بەو دەنگە ناسک و زوڵاڵەوە بۆ بخوێنێ. ئەویش خۆی مات کردو دەنگی لێوە نەهات. کاکیشم پرسیاری لێ کرد ئەویش گوتی: تاوەکو ئامینەی کچی دەروێش عەزیزم بۆ نەخوازی دەنگم لێوە نایەت، ئەویش ناچار بوو بەدوای دەروێش عەزیزی نارد، ئەویش خوا قبوولٚ ناکات دڵی کاکی نەشکاند و کچەکەی خۆی پێشکەش کرد. حاجی عەبدوڵڵا لەو ژنەی دوو کوڕو دوو کچی لەپاش خۆی جێ هێشتووە". شێخ جونەید بەردەوام بوو لەسەر قسەکانی گوتی.. جارێکیان لەگەڵ مەلا کاکەو حاجی عەبدوڵڵا چووینە مزگەوتی شێخ ئەڵلا بۆ نوێژی عەسر. پاش تەواوبوونی نوێژەکە مامۆستا مەلا عەلی گچکەی (ئیمام و خەتیبی) مزگەوت گوتی: "هەر کەسێک لەڕێگایەکدا بەردێک لاببات لەڕۆژی قیامەت خوا پاداشتی دەداتەوە بۆی بەخێر دەنووسرێ". لەپاشان هاتینە دەرەوە لەنزیک سینەمای حەمرا بەردێکی گەورە لەسەر ڕێگاکەدا بوو، حاجی عەبدوڵڵا قسەکانی مامۆستا مەلا عەلی لەمێشکدا بوو گوتی واچاکە ئەو بەردە فڕێ بدەم خوا پاداشتم دەداتەوە.. کاتێک ویستی بەردە زلەکە بەرز بکاتەوە لەناکاو لاقی هەڵخلیسکاو پشتاو پشت کەوتە خوارەوەو لاقی لە جێ چوو، بۆ ماوەی سێ ڕۆژیش لەماڵەوە کەوت و دەیگوت: "من جارێکی تر ئەو نەوعە خێرانە ناکەم"

ساڵی (١٩٦١) ماڵی ئاغای واحید بەگی (خوارزامان) لەگەڕەکی تەعجیل بوو زۆر شەو وارێک دەکەوت من و کاکە مەلاو شێخ غەوسە لەماڵیان میوان دەبووین. لەهەمان کاتیشدا بەدوای حاجی عەبدوڵڵاماندا دەناردو کۆڕو بەزمی مەقامات گەرم دەبوو، کاکە مەلا دیوانی کاکی لەلا بوو، هەموو جارێک پێنج شیعری کاکی هەڵدەبژارد و ئەویش بەدەف لێدان بەدەم خوێندنی مەقامات بۆی هەڵدەستا هەر شەوێکیشی (یەک) دیناری وەردەگرت. دیوانی باوکی بەتەواوی لەبەر کردبوو.

مامۆستا ڕەشاد ئەفەندی موفتی گێڕایەوە گوتی: "حاجی عەبدوڵڵا بەڕاستی دەنگی زۆر خۆش بوو، بەبەردەوامی هاتوچۆی مزگەوتی قەڵای دەکرد، مەولوودی پێغەمبەری دەخوێند، لەکاتی خۆیدا لە عەلی کوری خالی فێر ببوو. لەلای کاکی هیرانیدا ڕێزی تایبەتی خۆی هەبووە، شیعرە بەسۆزەکانی "کاکی"ی زۆر بەجوانی دەخوێند. هەموو ساڵێک کە مانگی ڕەمەزان دادەهات شەوانە حاجی عەبدوڵڵا بەخۆی و دەفەکەی لەلامان میوان دەبوو. بەتایبەتی دوای نوێژی تەراویح، داوام لێ دەکرد شیعرو قەسیدە لە ستایشی پێغەمبەری مەزن بخوێنێ. ئەویش دەفەکەی بەدەستەوە دەگرت و دەستی پێ دەکرد. مووچەی شەوانەشی یەک چارەگە دینار بوو، کاتێک کە پارەکەی دەخستە گیرفانی دەیگوت: "ڕزقی ئەمشەوە خوا دای و پاردی یەک مریشکی ڕەشمان وەرگرت خوا کەریە بۆ بەیانی" لەلایەکی تریشەوە مامۆستا عوسمانی ڕەشاد ئەفەندی بۆی گێڕامەوە گوتی: (حاجی عەبدوڵڵا ئەو مەولوودنامانەی باوکمی بەو دەنگە ناسک و زوڵاڵەیەوە دەچڕاند و بۆ باوکمی لەسەر کاسێت تۆمار کردووە، تاوەکو ئێستاش لە ئەرشیفەکەماندا پارێزراوە").

لەسەر زمانی مامۆستا مەلا مەسعوودی بێبەشی شاعیر و مەقامزان و دەنگخۆشی شاری هەولێر دەگێڕنەوە دەڵێ: "لەسەرەتای سالآنی پەنجایەکاندا ماڵمان لەگەڕەکی تەعجیل بوو، ماڵی شێخ فەتاحی موفتیش جیرانمان بوون. شەوانە بەیەکەوە ڕامان دەبوارد. کە دڵیشمان نارەحەت دەبوو، بەدوای حاجی عەبدوڵلای دەفژەنماندا دەنارد، بەتایبەتی شەوانی دووشەممە و پێنج شەممە، ئەگەر مەولوودی نەبوایە لەلامان میوان دەبوو (مەحموود زامدار)ی برام ئەو کاتە منداڵ بوو. بەدوای "حاجی"دا دەچوو، ماڵیشیان لە گەڕەکی عارەبان (کۆڵانەکەی بەرامبەر باتەی ئێستا بوو). ئەویش خۆی و دەفەکەی دەهات و دەستی پێ دەکرد، بەو دەنگە خۆشەی دنیای دەهێنایە جۆش و خرۆش دەرو جیران هەمووی لەسەرمان کۆ دەبووەوە. من و شێخ فەتاحیش ناوە ناوە مەقامات و قۆریاتی تورکیمان لەگەڵ دەچڕاند..!!)"شێخ فەتاحی موفتی لە دانیشتنێکی تایبەت لەماڵیاندا بۆی گێڕامەوە گوتی: "ساڵی (١٩٥١) لەبن قەڵات لە نزیک بەنزینخانەی کۆن دووکانی پایسکلچیاتیم هەبوو. خۆم ماتۆڕم لێدەخوڕی. هەر وەختێ دڵم بگوشرابایە بەدوای حاجی عەبدوڵلای دەفژەنم دەنارد. ئەویش بەخۆیی و دەفەکەی لەپشتەوەی ماتۆڕەکە سوار دەبوو دەچووینە سەر ئاوی (میفتاح) لەوێ مام حاجی بەخۆی و دەنگە زوڵاڵەکەیەوە دەستی پێ دەکرد، شیعر و مەقامات و قۆریاتە بەتامەکانی دەچڕاند، منیش تنۆک تنۆک فرمێسک بەچاومدا دەهاتە خوارێ".

سەید سەعیدی دامرچی (١٩٢٥ هەولێر) هونەرمەند و دەنگخۆشی شاری هەولێر بۆی گێڕامەوە گوتی:"حاجی عەبدوڵلا دۆستی نزیکی من بوو. لەهەمان کاتیشدا حەزی بەدەنگی من دەکرد. هەموو جارێک لەکاتی خوێندنەوەی مەولوودی پێغەمبەر منی لەتەنیشت خۆی دادەناو داوای لێ دەکردم شتێکی بۆ بخوێنم، منیش دڵی حاجیم نەدەشکاند چەند بەندێک لە (کەرەمم) بۆ دەخوێند، کە بشی زانیایە من شەرم دەکەم دەفەکەی لەمن دەکردە پەنا".

سەید ئیسماعیلی مەولوود خوێن و دەنگخۆشی شاری هەولێر بۆی گێڕامەوە گوتی:"من لەکاتی خۆیدا لەبن دەستی حاجی عەبدوڵلای دەفژەن فێری خوێندنەوەی مەولوودی پێغەمبەر بووم،.. چاکەو پیاوەتیی زۆری بەسەر منەوە هەبووە، بەبەردەوامی لەگەڵ تاخمەکەی ئەودا کارم کردووە. شان بەشانی ئەو مامۆستایە دەنگم هەڵێناوە. پایخە کۆرو موتتەلیب و دەروێش ئەحمەدو مام یەحیای حەمامچی و خێلەو تنقشەو هی تریشمان لەگەڵدا بوون". ئەمەو لەلایەکی تریشەوە مامۆستا محەمەدی کوڕی حاجی عەبدوڵلای دەفژەن سەبارەت بەنهێنییەکانی ژیاننامەی باوکی بۆی گێڕامەوە گوتی: ".. باوکم یەکێک بووە لەمەقامزان و مەولوود خوێنە بەناوبانگەکانی کوردستان. جگە لەخوێندنەوەی مەولوودی شاعیریش بووە، نازناوی (ئارامی) بۆ خۆی هەڵبژاردووە و چەندین شیعری بەسۆزی لەستایشی پێغەمبەری مەزن داناوە. لە کاتی خوێندنەوەی مەولوودی گوتوویەتی و هەروەها دەفتەرێکی گەورەی پڕ لەشیعری هەبووە، بەڵام پاش مردنی کەس نەیزانیوە چیی بەسەرهات، گەلێک شیعری تەخمیس کراوی هەبووە، دۆستی نزیکی مامۆستا ڕەشاد ئەفەندی موفتی و شێخ فەتاحی برای و مەلا مەسعوودی بێبەش و حاجی فایقی محەمەد سوڵتانی بازرگان و حاجی جەمیلی قاپقاپچی و مەلا نادری سەعاتچی و سۆفی حەمک دەروێش مچۆڵ، سەید ئیبراهیمی بەرزنجی و مەلا سابیری یابە و کەسانی دیکە بووە. بە بەردەوامی هاتوچۆی تەکیە و مزگەوتەکانی دەکرد لەلای مەلا ئەفەندی و کاکی هیرانی ڕێزی تایبەتی خۆی هەبووەو دۆستی نزیکی شێخ جەلالی شێخ جەمیل ئەفەندی خانەقا بووە، شیعریان بەیەکەوە داناوە. هەروەها چەندین جار (مەلا مەحموودی بێخود)ی شاعیر لەشاری سولەیمانییەوە دەهات کە خاڵی مامۆستا ڕەمزی مەلا مارف بوو کە ئەو کاتەش لەهەولێر (مەنموور ماڵ) بووە.. لای ئەو میوان دەبوو، بەدوای باوکمیاندا دەنارد بۆ ئەوەی شتێک بخوێنێ. ئەویش کۆڕو مەجلیسی گەرم دەکرد خەڵکی لەدەوری کۆ دەبوونەوە تاوەکو بەردبەیانی دەنگی لێوە دەهات.."

* * *

حاجی عەبدوڵلا ساڵی

(١٩٧٥) بەمونەززین لەمزگەوتی (ئالتی بەرماغ) دادەمەزرێ. لەماوەی ژیانیشیدا زۆر دەست کورت و بێ دەرامەت بووە، خوێندنەوەی مەولوودیش ئەو کاتە لە دینارو نیوێک زیاتر نەبووە، دوای دابەشکردنی ئەو پارەیە سێ چوار درهەمی بۆ دەمایەوە؟

مەلا نوورەددین ئەڵڵا ویردیی بەقاڵ بۆی گێرامەوە گوتی: "حاجی عەبدوڵلا زۆر دەستی کورت بوو، خەڵکی ئەو شارەش بەزۆری پارمەتییان دەداو زۆر جاریش وارێک دەکەوت لەکاتی خوێندنەوەی مەولوود ئەگەر بیزانیایە کەسێک بەتەمایە مەولوود بکات، ئەویش پێشینە پارەی لێ وەردەگرت، ئەو دەنگخۆشە ژیانی بەهەژاری و دەستکورتی بەسەر برد." هەروەها وەستا عوسمانی قاورمەچی (هونەر دۆستی شاری هەولێر) بۆی گێرامەوە گوتی: "دوکانمان لە تەنیشت مزگەوتی (ئالتی بەرماغ) بوو، جارێکیان حاجی عەبدوڵلا لەدوای نوێژی عەسر لە مزگەوت هاتە دەرەوە دەستی راستەی خستە سەر شانم" و گوتی: "عوسمان قسەیەکت بۆ دەگێرمەوە.. لەکاتی خۆیدا کاکی هیرانی پێی گوتم حاجی عەبۆ تۆ تاوەکو مردن تێر نان ناخۆی، لەئاخیری تەمەنیشت لەبرسان دەمری" وادیارە قسەکانی راست دەرچوو.

حاجی عەبدوڵلا لەدوا تەمەنی ژیانیدا تووشی نەخۆشی هات و بۆ ماوەیەک لەماڵەوە کەوت. سەبارەت بەنەخۆشییەکەش شێخ جونەید گێرایەوە گوتی: حاجی عەبۆ لەماڵەوە نەخۆش کەوتبوو بەدوایدا ناردم و لەهەمان کاتیشدا داوای (مێوژی رەش)ی لێ کردم.. منیش هەڵسام دوو کیلۆ مێوژە رەشەی خۆشناوەتیم بۆ برد. هەندەی پێ نەچوو ئەو مەولوود خوێن و دەنگخۆشە کۆچی دوایی کرد.. ئەمەو لەلایەکی تردوە شێخ فەرهادی کوری شێخ یووسفی نەقشبەندی بۆی گێرامەوە گوتی: "حاجی عەبدوڵلا دۆستی نزیکی باوکم بووە، زۆرجار دەهاتە مزگەوتی خانەقاو بەو دەنگە خۆش و زولاڵەکەیەوە مەولوودی لە ستایشی پێغەمبەری مەزن دەخوێندەوە، بەتایبەتی (شیعری) لە باخان ئاه و نالین دێ..) بەدەنگە ناسک و زولاڵەکەی دەیچری.. لەدوا تەمەنی ژیانیدا نەخۆش کەوت، بەبیرم دێ لەمانگی رەمەزانی ساڵی (١٩٦٣) حاجی هاتە خزمەتی باوکم و شێخ جەلالی شێخ جەمیل ئەفەندیش لەوێ ئامادە بوو.. ئەویش غەمگین دیار بوو، رووی لە باوکم کرد گوتی: زۆر نەخۆشم و پێویستم بەعەمەلیات هەیە... زۆریش دەترسم لەو عەمەلیاتە دەرنەچم.. لەپاشان هەر ئەو ساڵە بوو ماڵئاوایی لێ کردین"

حاجی عەبدوڵلا بۆ ماوەیەکی کەم لەماڵەوە کەوت و لەپاشان مەرگ مەودای نەداو لەسەعات (شەش و بیست و پێنج) دەقیقەی سەر لەبەیانیی رۆژی هەینی، یەکەم رۆژی جەژنی قوربانی پیرۆز (حەجج ئەکبەر)ی (١١) مانگی زولحجەی ساڵی (١٣٨٢)ی کۆچی بەرامبەر بە (١٩٦٣) لە ماڵەکەی خۆیدا دڵە گەورەکەی لەلێدان کەوت و لەتەمەنی (٦١) ساڵیدا ماڵئاوایی لەخزم و کەس و دۆست و برادەرانی دەکات، هەر ئەو رۆژەش بەدەف و عەلەم لە گۆرستانی (ئیمام محەممەد) لەشاری هەولێر بەخاک سپێردرا.

مردنی ئەو مەقامزان و مەولوودخوێن و دەنگخۆشە خەسارەتێکی گەورە بوو لە هونەری مەقامات و خوێندنەوەی مەولوودی پێغەمبەرو قورئان لەو شارە کەوت. خۆشبەختانە لەپاش مردنی چەندین کاسێتی تۆمارکراوی بەدەنگی خۆی بۆمانی جێ هێشتووە. کەوا لەئەرشیفی تۆمارگای خوالێخۆشبوو (کاک لەتیفی چەخماخچی و وەستا پیریاڵ) و خەڵکانی دیکە پارێزراون. هەروەها چەندین کاسێتی دیکەی، کە (ئێمە نەمانبیستووە) لە تەکیەو مزگەوت و دیوەخانەکانی ماڵە گەورەکانی ئەو شارەدا تۆمار کراوە..

سەرچاوەکان:

* وریا ئەحمەد، حاجی عەبدوڵلای دەفژەن، گۆڤاری کاروان، ژمارە، ٣١ی نیسانی، ١٩٨٥، لاپەرە ٥٨.
* جەلال خدر، حاجی عەبدوڵلای مەقامزان و دەفژەن، گۆڤاری هەولێر، ژمارە، ٧ لە هاوینی، ٢٠٠٠.
* مەقامناس و دەنگخۆشەکانی شاری هەولێر، بەرگی سێیەم، کورە هەولێرییەک، دایناوە، دەستنووس.

حاجی جەمیلی قاپقاپچی
١٩٠٤-١٩٩٦

جەلال خدر

مەولوود خوێن و دەنگخۆش و قۆریاتبێژی شاری هەولێر حاجی جەمیلی قاپقاپچی کوڕی حاجی ئیبراهیمی کوڕی حاجی محەممەدە.

سەبارەت بە بنەماڵەو عەشیرەتی ئەو دەنگخۆشە، باپیری بە ئەسڵ خەڵکی گوندەکانی دەشتی هەولێرە و لە عەشیرەتی (بن دیانە)، لە کاتی خۆیدا لەسەر زەوی و زارو میرات لەگەڵ برایەکانی ناکۆکی پەیدا دەبێ و لە پاشان لەگەڵ ماڵ و منداڵی دەشتی دزەییاتی بەجێ دەهێڵێ روو لە شاری هەولێر دەکات، لە قەڵاتێ نیشتەجێ دەبێت و نەوەی لێ دەکەوێتەوە.

مام حاجی جەمیل بەر لەمردنیشی بە بەردەوامی هاتوچۆی ماڵیانم دەکرد و ئەحواڵیم دەپرسی، جارێکیان لەگەڵ مام سەید عەبدوڵڵای قورئان خوێن و موئەزینی مزگەوتی (مەلا تەها) لە ماڵیان دانیشتبووین هەمان باسی بنەماڵەکەی خۆی بۆ کردین، ئەوەی شایانی باس کردنە، کاک جەماڵی کوڕیشی لەو مەجلیسەدا ئامادە بوو.

مام حاجی لە ساڵی (١٩٠٤) لە گەڕەکی تۆپخانەی قەڵای شاری هەولێرێ چاوی بە دنیای گەورە

ڕووناک کردۆتەوە، لە تەمەنی (٧) ساڵان لە لای مامۆستا مەلا ئیبراهیمی حەنەفی لە مزگەوتی گەورەی قەڵاتێ دەست بە خوێندنی قورئانی پیرۆز دەکات. دوای تەواوکردنی جزوعەمە و تەبارەک و چەندین کتێبی بچووک و گولستانی سەعدی تەواودەکات لە پاشان واز لە خوێندن دەهێنێ.

لە ساڵی (١٩١٤) جەنگی یەکەمی جیهانی دەست پێ دەکات، ئیدی ڕەشبگیر لەو شارەدا دەگەڕێ، خەڵکێکی یەکجار زۆر دەستگیر دەکەن بۆ ئەوەی ڕەوانەی شەڕی سەفەر بەلگی بکەن، یەکێک لەوانە (حاجی ئیبراهیمی) باوکی بووە دەستگیر کراوە و ڕەوانەی ئەو شەڕە کرا، ماڵ و منداڵیشی بۆ ڕۆژگاری ڕەش و قات و قڕی و برسیەتی جێ هێشت.

مام حاجی جەمیل بۆی گێڕامەوە و گوتی: "من و دایکم و خوشکم بە دوای باوکم کەوتین تاوەکو (مەعەسکەری ڕەشکێن) چووین، لە پاشان باوکم شوون بزر بوو، کەس نەیزانی چی بەسەر هات و ئێمەیشی بۆ ڕۆژێکی ناخۆش بەجێ هێشت.. منیش ناچار بووم لەو تەمەنە بچووکەدا دەست بە کاسبی کردن بکەم لەگەڵ دایکمدا ئیشی (سەقا)یان دەکرد. لە بەرامبەر چێشتخانەی تاجریانی ئێستا و لە شوێنی ئوتێلی شەهرەزاد (کە بەم دواییە باڵەخانەی ئەحمەد جامبازی ڕەحمەتی) لەسەر دروست کرا، کانییەکی ئاو هەبوو، من و دایکم هەموو ڕۆژێک بە ولاغ ئاومان بۆ سەر قەڵاتێ دەبرد و بەسەر ماڵە گەورەکاندا دابەشمان دەکرد، هەر کاروانە ئاوێک (عانەیەکمان) وەردەگرت، برسیەتی باڵی بەسەر وڵاتدا کێشابوو بە چاوی خۆم دیم خەڵکێکی یەکجار زۆر لەبرسان

مردن، لە پاشان مەلایەکان فتوایان دا، کەوا گۆشتی (گوێ درێژ و هێستر و پشیلە) حەڵاڵ بکرێ، مام حاجی بەردەوام بوو لەسەر قسەکانی و گوتی: لە ساڵی (١٩١٨) دەوڵەتی عوسمانی رووخا و پاشەکشەی لێ کرد بەچاوی خۆم بینیم سوپای ئینگلیز، کە پێک هاتبوون لە (سیکە و گورگە) لە ئاوی میری پەڕینەوە، ئێمەش لە بەدەنی قەڵاتێ لەگەڵ مشکۆی هونەرمەند تەماشامان دەکرد لە پاشان گرانی نەما و باری گوزەرانی ئەو خەڵکە باشتر بوو."

مام حاجی لە ساڵی ١٩٢٢ لەگەڵ وەستا ئیسماعیل بەنا دەستی بە ئیشکردن کردووە، ئەو پیاوە وەستایەکی چاک بووە لە دروستکردنی دیوار و تاق و پەنجەرە و رەفکەی ماڵان، مام حاجیش بەردەستی کردووە.. لە ساڵی ١٩٢٦ لەلای وەستا سالمی کارگەچی ئیشی کردووە.. بۆ ماوەی شەش ساڵیش لەگەڵمام رەفیقەی کارگەچی و قادر رینگل ئیشی کارگەچیان کردووە، بۆ ماوەی چوار ساڵیش ئیشی پەڕەچیەتی کردووە..

لە ساڵی ١٩٣٦ بە مەبەستی کاسبی کردن روو لە شاری کەرکووک دەکات و لەوێ لەلای وەستایەکی (سوری) فێری دروستکردنی (قاپقاپ) دەبێت و لە پاشان لەبن قەڵاتێ دوکانێک دادەنێ و دەست بە ئیشی قاپقاپچیەتی دەکات، لەو ماوەیەشدا بە بەردەوامی هاتوچۆی تەکیەی تاڵەبانی دەکات و لەلای (شێخ عەلی تاڵەبانی)دا رێزی تایبەتی هەبووە، لەهەمان کاتیشدا دۆستایەتی لەگەڵ مامۆستای بەناوبانگ (مەلا تەهای مەلا یاسینی موسەڵای کەرکووکی) پەیدا دەکات و چەندین ئوسوڵی مەقامات و قۆریاتی تورکی لێ فێردەبێت، دۆستایەتی لەگەڵ رەشەی کوللە رەزا و محەمەدی چل بۆین و تۆپال حەمە و مستەفا قەڵایی و عیزەددین نعمەت و کەسانی دیکە پەیدا دەکات. بەشداری لە حەلەقەی زکر و تەهلیلەی تەکیەدا دەکا و هاتوچۆی خانەقای سەید ئەحمەد و دیوەخانی شێخ حەسیبی لەیلانی دەکات.

حاجی جەمیل لە ساڵی ١٩٤١ دەگەڕێتەوە شاری هەولێر و بەهەمان شێوەی کەرکوک دوکان دادەنێ و دەست بە ئیشی قاپقاپچیەتی دەکات و بەو ناوەش ناوبانگ دەردەکات.

مام حاجی جەمیل و مەولوود خوێندن

حاجی جەمیل هەر لە منداڵییەوە حەزی بە خوێندنەوەی مەولوودی پێغەمبەرو مقامات و قۆریات کردووە. عاشقی دەنگی بەسۆزی مامۆستای خۆی (شەهابەی هەولێری) بووە، کە هەموو شەوانی دووشەممە و پێنج شەممە و رۆژانی هەینی لەسەر تەلاری منارەی مزگەوتی قەڵاتێ دەستی بە سەلاکێشان دەکرد، بەو دەنگە ئاسمانییەی دنیای دەهەژاند و مەلا ئەفەندی لە قەسری باداوە گوێی لە دەنگی دەبوو، مام حاجی خوێندنەوەی مەولوودی پیغەمبەر لە سەید مەردان و عەلی کۆر فێربووە ئسووڵی و (کەرەم)ی لە حاجی عەبدوڵڵا وەرگرتووە و مەقامی (دیوانیش) لە حاجی وەکا چایەچی فێربووە، بە بەردەوامیش هاتوچۆی تەکیە و دیوەخانەکانی دەکرد و دەنگی هەڵدەهێنا، بەتایبەتی لە تەکیەی شێخ شەریف و تەکیەی شێخ عەبدولکەریمی دارەخورما و تەکیەی شێخ محێدین بەرزنجی و شوێنی دیکە دەکرد، قەسیدەی دەخوێند و لە زکر و تەهلیلە بەشداری دەکرد، شان بەشانی حاجی عەبدوڵڵای دەڤژەن و مەلا نادری سەعاتچی و سۆفی حەمک و مەلا نادری بوستانچی و مەلا عەلی کەبابچی و خەڵکانی دیکە مەولوودی دەخوێندەوە.

حاجی جەمیل زۆر حەزی لە سەفەرکردن بووە، جگە لە حەج چۆتە ئێران و لەشاری تەهران شان بەشانی ئەو دەنگ خۆشانە دەنگی هەڵهێناوە، لە سەرەتای ساڵانی شێستەکاندا چۆتە وڵاتی "شام" سوریا و لوبنان و وڵاتی میسری دیوە و چاوی بە گۆرانیبێژی بەناوبانگ (مامۆستا محەمەد عەبدولوەهاب و فەرید ئەترەش) کەوتووە.

لە ساڵ ١٩٧٩ لەگەڵ مشکۆ و چەند هونەرمەندێکی دیکە چووتە شاری ئەستەمبوڵ و لەوێ لەگەڵ دەنگ خۆشەکانی ئەو شارە دەنگی هەڵهێناوە.

مشکۆ بۆی گێڕامەوە گوتی: جارێکیان لە ئەستەمبوڵ لە دوکانی هونەرمەندی شاری کەرکووک (ئیبراهیم رەئووف) دانیشتبووین، حاجی جەمیلیش زوو لێی هەڵسا و لە دوکانەکەی ئەودا دەستی بە قۆریات و کەرەم چراندن کرد خەڵکێکی یەکجار زۆر لەسەرمان خڕبوونەوە و گوێیان بۆ دەنگی حاجی جەمیل شل کردبوو، چەند

کەسانێک، بەرچاوی ئەو شارە داوایان لێ کردین بۆ داوەتکردنی تایبەت لەماڵیان، بەڵام ئێمە ماوەکەمان کەم بوو نەمانتوانی داوەت قبوڵ بکەین.

کاک غائب ئەکرەمی قەیاغ فرۆش بۆی گێڕامەوە و گوتی: جارێکیان لە شاری ئەستەمبوڵ پیاسەمان دەکرد، لەکاتی دەمەو عەسر بوو، لە نزیک مزگەوتێکی گەورە راوەستابووین، لەناکاو گوێمان لە دەنگێک بوو، شێوەی لە دەنگی (حاجی جەمیل قاپقاپچی) دەکرد بانگی دەدا، منیش خۆم پێ رانەگیرا و چوومە ناو مزگەوتەکە، کاتێک تەماشا دەکەم، ئەوا حاجی جەمیلە لە مەحفەلی مزگەوتی ئەستەمبوڵ بانگ دەدات..

مام حاجی جەمیل بەشداری زۆربەی زۆری خوێندنەوەی مەولوودی پێغەمبەری ئەو شارە کردووە، لە ئاهەنگی بووک گواستنەوەی خەڵکی ئەو شارە پێیان دەگوت (ئەگلەنجە) بەشداری دەکرد و شان بەشانی (مشکۆ و حاجی فائیقی محەمەد سولتانی بازرگان و حەیدەرە کەچەڵ و پیرداودە کۆرە و شاکر حەمە فارس و محەمەدی مەلا کەریم بەناو محەمەد ئەحمەد ئەربیللی و حەلوبی قەساب و مام جامیلە و سەید سەعیدی دامرچی و ئیمام حەمیدی کوورەچی و محەمەد عاشق و خەڵکانی دیکە قۆریات و کەرەمی چڕاندووە.. کاسێتی تۆمار کراویشی بە دەنگی خۆی هەیە.

مام حاجی شارەزاییەکی تەواوی لە ئوسوڵی مەقامات و قۆریاتی تورکی هەبووە، بەتایبەتی (مەقامی بەیات) و (سەبا) و (دیوان) و (رەست) و کەرەم و قۆریاتی (کوردۆ) و (مخالف) و (یەتمی) و (نوباتچی) و (دەل حەسەن) و (بێشیری) و (عومەر گەلە) و (موچەلا)..

مام حاجی جەمیل وەکو دەنگ خۆشەکانی دیکەی ئەو شارە حەزی بەوە نەدەکرد، کەوا دەنگی لەسەر قەوان یان لە ئێسگە و تەلەفزیۆن تۆمار بکات، کاک جەمالی کوڕی بۆی گێڕامەوە گوتی: زۆر جاران داوایان لە باوکم کردووە، کەوا دەنگی خۆی لەسەر قەوان یان لە ئێسگە تۆمار بکات، بەڵام باوکم رازی نەبووە چونکە ئەوکاتە تۆمارکردنی دەنگ بە (عەیب) دەچوو، لەهەمان کاتیشدا هونەرمەند لەو شارە بە چاوێکی سووک تەماشا دەکران.

حاجی جەمیل قاپقاپچی- لەلای مەلا ئەبوبەکرەئەفەندی (مەلای گچکە) رێزی تایبەتی خۆی هەبووە لە دیوەخانی (ئەحمەد عوسمان)ی موتەسەریفی هەولێر و عەلی پاشای دۆغرەمەچی و مەلا محەمەدی موفتی و شێخە رەشکە و شێخ محێدینی گەرەکی عاردبان رێزی هەبووە. لە دیوەخانی ئەواندا دەنگی هەڵهێناوە- مەقامات و قۆریات و کەرەمی چڕاندووە.

لە ساڵی ١٩٧٧ لەلایەن (ئەمینداریتی گشتی رۆشنبیری و لاوانی هەرێمی کوردستان) لە زەمانی حکومەتی مەرکەزی بڕوانامەی تەقدیری وەرگرتووە و لەهەمان کاتیشدا لە ئاهەنگەکانی برایانی ئوجاغی تورکمان بە بەردەوامی بەشداری دەکرد و چەندین چاوپێکەوتنی تەلەفزیۆنی لەگەڵدا ساز دراوە..

لەدوا تەمەنی ژیانیدا تووشی نەخۆشی هاتووە، بۆ ماوەیەک لە ماڵەوە کەوتووە، بۆ ئەو مەبەستەش من بە بەردەوامی هاتوچۆی ماڵیانم دەکرد و لە ئەحواڵیم دەپرسی و دوو رۆژ بەر لەمردنی لەلای دانیشتووم دوا قۆریاتی ئەمەیە:

قەلاسز

ئەربیل تولماز قەلاسز
ئود مەن قویدم گیتم
سز ساغ لغتەن قەلاسز

ئەوە بوو مەرگ مەودای نەدا و لە سەعات شەش و بیست دەقیقەی سەر لەبەیانی رۆژی هەینی ٢ ی مانگی ئابی ساڵی ١٩٩٦ دڵە گەورەکەی لە لێدان کەوت، بۆ دوا جار ماڵئاوایی لە خزم و کەس و کار و دۆست و برادەرانی کرد، لەهەمان رۆژ بە ئامادەبوونی گشت هونەرمەند و هونەردۆستانی ئەو شارە لە گۆڕستانی (شێخی چۆلی) بە خاک سپێردرا.. مردنی ئەو مەولوود خوێن و مەقامزان و قۆریات بێژە خەسارەتێکی گەورە بوو لە هونەری مەقامات و قۆریات و کەرەم لەو شارە کەوت لەپاش مردنیشی چەندین کاسێتی تۆمارکراوی بە دەنگە بەسۆز و زوڵاڵەکەی لەدوای خۆیدا بۆ بەجێ هێشتووین.

لە چاوپێکەوتنێکی تەلەفزیۆنی سەبارەت بەو هونەرمەندە دوا شت گوتم..

(قەرەلار کیرمشەم یەستاد باشم قودرەتن جاکلمش قەلامەدی قاشم مانم نە ئەنم اولب نە بەبەم نە شیرین قرداشم حاجی جمیل عشقان د دولانرەم شوم مەزار).

* ئەم بابەتە لە گۆڤاری (بارش). ژمارە (٣) بڵاوبۆتەوە.

حەیدەر بەقاڵ
١٩٠٦- ١٩٧٩

جەلال خدر

حەیدەر بەقاڵ، مەشهور بە حەیدەرە کەچەڵ کوڕی حاجی عەبدولڕەحمانی کوڕی حاجی حوسێنی نەجارە، لە ساڵی ١٩٠٦ لە گەڕەکی سەرای قەڵاتی شاری هەولێر چاوی بە دنیای گەورە ڕووناک کردۆتەوە، هەر لە منداڵییەوە حەزی لە خوێندنی قوتابخانە کردووە، بەڵام لەبەر هەژاری و دەستکورتی نەیتوانیوە قوتابخانە تەواو بکات.

هەر لە منداڵییەوە لە دوکانی باوکیدا ئیشی دارتاشی کردووە، لە تەمەنی (١٥-١٦) ساڵاندا ئیشی ئاسنگەری کردووە، سەبارەت بەو ئیشەی جارێکیان هونەرمەند و دەنگخۆشی شاری هەولێر (مام سەید سەعیدی دامرچی) (١٩٢٥-هەولێر) بۆی گێڕامەوە و گوتی: منداڵ بووم لە دوکانی ئاسنگەری لەلای برا گەوردەم شاگرد بووم، حەیدەرە کەچەڵیش بۆ ماوەیەک لەلامان ئیشی ئاسنگەری دەکرد و ئەوکاتە دەنگی زۆر خۆش بوو، منیش حەزم لە گۆرانی و قۆریاتی تورکی دەکرد، بەڵام نەمدەزانی، مام حەیدەر ئەمەی بە فرسەت زانیبوو، دەبوایە هەر جارێک (کوبە)یەکی بۆ بکڕم ئەوجا فێری قۆریاتێکم بکات، مام حەیدەر لە تەمەنی (١٨-١٩) ساڵیدا دەستی بە ئیشی قوڕکاری کردووە و وەستایەکانی شاری هەولێر ئەو دەنگخۆشەیان لەگەڵ خۆیان دەبردە سەر ئیش، لەوانە: (وەستا نادری بەنا) هەموو جارێک لەگەڵ خۆیدا دەیبردە سەر ئیش و لە هەمان کاتیشدا گۆرانی و بەستە و قۆریاتی تورکی پێدەگوت و ڕۆژانەی تەواوی دەدایێ، مام حەیدەر بەم شێوەیە ژیانی هەرزەکاری بەسەر دەبات، لە تەمەنی (٣٥) ساڵیدا جارێکیان ڕوو لە گومرگی شاری هەولێر دەکات بۆ ئەوەی ئیش بکات، جەماعەتێک لەسەر مەزادی دادەنێن، ئەویش بەدەم گۆرانی گوتن ڕزق دەفرۆشی و خەڵکێکی زۆر لەخۆی کۆدەکاتەوە، مشتەری زۆر دەبێت، ئەمەش دەبێتە مایەی ڕق و کینە لەگەڵ جەماعەتێکی دیکە، کە پیاوی (ڕەشید ئاغا)ی هەولێری بوون، لە ئەنجامدا دەبێتە شەڕ و نایەڵن جارێکی تر ئیش بکات، ئەویش پەنا دەباتە بەر مام (حاجی لەتیفی قەساب)، کە یەکێک بووە لە پیاوماقووڵ و بەرچاوی شاری هەولێر، ئەویش کۆمەڵێک قەساب کۆ دەکاتەوە دەچنە (علوە) و لەوێ شەڕێکی گەورە ڕوودەدات، پیاوانی پۆلیس ناتوانن لێکیان بکەنەوە، لە ئەنجامدا پەنا بۆ (مەلا ئەفەندی) مەلای گچکە دەبەن ئەو کێشەکە چارەسەر دەکات، پیاوانی ڕەشید ئاغا ناچار دەبن واز لە مام حەیدەر بهێنن بۆ ئەوەی بە ئارەزووی خۆی ئیش بکات، لەو ڕۆژەوە مام حەیدەر وەزعی باش دەبێت و لەپاشان (حاجی

موحسین)ی برای لەگەڵ خۆی دەهێنێ و دەست بە کاسبی دەکەن، ئەوکاتە گومرگ لە نزیک گەراجی (جەلال خەلیل)ی ئێستا بووە، لەپاشان گواستراوەتەوە بۆ پشت یانەی فەرمانبەران نزیک مەرقەدی شێخەڵڵا و لە پاشان چووەتە لای پردی سەیداوە.

مام حەیدەر تاوەکو ساڵی ١٩٧٩ لەسەر ئەو کارە ماوەتەوە، لەپاشان میری گومرگ (تامین) دەکا، ئەویش پەکی دەکەوێ.

حاجی حەیدەر و گۆرانی گوتن

مام حەیدەر لە منداڵییەوە عاشقی دەنگی مامۆستای خۆی (شەهابە هەولێری) بووە، چونکە ئەوکاتە ئەو هونەرمەندە بلیمەتە لە مەیدانی مەقاماتی عێراقی و قۆریاتی تورکی ناوبانگی دەرکردبوو، مام حەیدەر گێڕایەوە گوتی: من منداڵ بووم زۆرجار لەگەڵ باوکمدا شەوان سەردانی دیوەخانی ماڵە گەورە و پیاوماقووڵانی ئەو شارەمان دەکرد، بەتایبەتی دیوەخانی (مەلا ئەفەندی) و (محەمەد ئەفەندی موفتی) و (عەلی پاشای دۆغرەمەچی) و (ئەحمەد عوسمانی) موتەسەریف و (ئەدیب ئاغای ئەسعەدی) و (عەلی ئاغای عوزێری) و (حاجی عەبۆ ئاغا) و چەندین شوێنی دیکە، زۆرجار وارێک دەکەوت من و مشکۆ و چەندین کەسی دیکە لە پەنجەرەی دیوەخانی ئەو ماڵانە ملمان دەهێنایە ژوورەوە بۆ ئەوەی شتێک لە مەقامزانی بەناوبانگ (شەهابە) فێربین، کاتێک شەهابە زانی من و مشکۆ و حاجی فائیقی محەمەد سوڵتانی بازرگان و حاجی جەمیلی قاپقاپچی و پیرداودە کۆر و کەسانی دیکە دەنگمان خۆشە بۆ ئەو مەبەستە زۆر یارمەتی دەداین، بۆ ئەوەی شتێکی لێ فێربین، مام حەیدەر جگە لە شەهابە عاشقی دەنگی (سەید مەردان و حاجی والی چایەچی و عەلی کۆر و محەمەد چلبۆین و حاجی عەبدوڵڵای خەیاڵ و بەکرە کەچەڵ و حاجی عەبدوڵڵای دەفژەن) بووە، لە شاری کەرکووکیش دۆستایەتی لەگەڵ مامۆستا عەلی مەردان و رەشەی کوللە رەزا و عیزەدین نیعمەت و تۆپاڵ حەمەد و محەمەد گوڵبۆی و عەلی قەلعالی و فەخرەدین ئەرگچم و کەسانی دیکەدا هەبووە، کاتێک لە قەوانەکانی (جەلال بەگی) هاتە کایەوە، مام حەیدەر بە بەردەوامی گوێی لەو قەوانانە دەگرت، بەتایبەتی (قەوانی قارشوغلار) و (چوبان ئۆغلی)، لەکاتی چراندنی ئەو قەوانانە لاسای ئەوی بە تەواوی دەکردەوە.

مام حەیدەر هیچ کاتێک حەزی بەوە نەدەکرد، کەوا دەنگی لەسەر قەوان یان لە ئێستگە و تەلەفزیۆن و کاسێت تۆماربکات گەلێک هەلی گەورەی لەدەست خۆی داوە، لە ساڵانی چلەکاندا چەندین جار بەرپرسی کۆمپانیای (بایزەفون و ئادیۆن و کولومبیا و چەخماچی) داوایان لێکردووە، کەوا دەنگی لەسەر قەوان تۆماربکات بەڵام ئەو رازی نەبووە.

لە ساڵی ١٩٤١ جارێکیان مامۆستا (کامیل کاکەمین) بەڕێوەبەری ئێزگەی بەغدا/ بەشی کوردی هاتۆتە شاری هەولێر و داوای لە دەنگخۆشەکانی ئەو شارە وەکو: (مشکۆ و حەیدەر بەقاڵ و پیرداودە کۆرە و شاکر حەمە فارس و حاجی جەمیل قاپقاپچی و کەسانی دیکە کردووە، کە لە ئێستگە گۆرانی بڵێن، بەڵام هیچ کامێکیان رازی نەبوون تەنها (مام حەسەنی خوجێ) نەبێت، کە یەکەمین کەس بووە لە هەولێر لە ئێستگەی کوردی دوو گۆرانی گوتووە، یەکەمیان (مەقامی حیجاز) ئەوی دیکە (نیوە شەوی) بووە، ئەوکاتەش ئامێری تۆمارکردن نەبووە، ئەو گۆرانییانە بەخۆڕایی بە هەوا دەچوون.

جارێکیان چەند هونەرمەندێکی ئێستگەی بەغدا بەشی عەرەبی لە ساڵی ١٩٥٥ بۆ گەشتوگوزار روو لە شاری هەولێر دەکەن لە پاشان لە هاوینەهەواری (گەلی عەلی بەگ) لێ پاڵ دەدەنەوە، لەوانە: (مامۆستا محەمەدی گویانچی و نازم غەزالی و زوهرە حوسێن) یان لەگەڵ چەند مۆسیقاژەنێکیان لەگەڵدا بووە.

ئەو رۆژە چەند دەنگخۆشێکی ئەو شارە وەکو: (مشکۆ و مام حەمیدی کوورەچی و مام حەیدەری بەقاڵ) و چەند کەسێکی دیکە لەو شوێنەدا ئامادە بوون (مام سەید بەدرەدین) کە دۆستێکی نزیکی مام حەیدەر بووە، پێی دەڵێ: (ئەمە شوێنی تۆیە دەنگ هەڵێنە) ئەویش دەست

دەخاتە بناگوێ و بە مەقامی دەشت بۆی هەڵدەستێ و دەڵێ:

تۆبەکردم کە دگەر بادەی گلگون نخورم
ئەگەر یار ساقی شەوە هەم مەی و مەیخانە خورم

بەم شێوەیە بۆی هەڵدەستێ و دەبێتە مایەی سەرسوڕمانی ئەو خەڵکە حازر بووە، مۆسیقاژەنی عێراقی بەناوبانگ مامۆستا (جەمیل بەشیر) خۆی پێ راناگیرێ و دێتە لایان لەسەر سەری مام حەیدەر رادەوەستێ و تاوەکو مەقامەکە تەواو دەکات لەپاشان خۆی پێیان دەناسێنێ و داوا لە مام حەیدەر دەکات بێتە شاری بەغدا و دەنگی لە ئێستگەی/ کوردی تۆمار بکات، بەڵام ئەو رازی نەبووە، هەلێکی گەورەی لەدەست خۆی دا، چونکە ئەگەر بهاتبایە داوای مامۆستا جەمیل بەشیری قبوڵ بکردایە بە هاوکاری تیپی مۆسیقای ئێستگە دەیتوانی چەندین گۆرانی بەو دەنگەخۆشەی تۆماربکات.

مامۆستا عیزەدین فەیزی بۆی گێڕامەوە گوتی: لە ساڵانی (١٩٥٦-١٩٥٧) (حلفی بەغدا) لە مابەینی تورکیا و عێراق بەسترا، بۆ ئەو مەبەستە وەفدێکی گەورە لە تورکیاوە هاتبوونە شاری بەغدا، لەوێشەوە بۆ شاری هەولێر داوەت کران، موتەسەریفی شاری هەولێری ئەو کاتە: (خالید نەقشەبەندی) پێشوازی لێکردن و بۆ شەو لە یانەی فەرمانبەران داوەت کران، چەندین پیاوماقووڵ و بەرپرسی ئەو شارە ئامادەبوون، یەکێک لەوانەی داوەت کرابوو (حەیدەرە کەچەڵ) بوو، ئەو شەوە دەستی پێکرد ئەمما چۆن دەستپێکردنێک بەناو بەستە و گۆرانی و مەقاماتی کوردی و قۆریاتی تورکی دەچڕاند، ئەمەش بووە مایەی سەرسوڕمانی میوانەکان، لەپاش تەواو بوونی ئاهەنگەکە بانگیان کرد لە ناوەڕاستی میوانەکان دانرا، لەپاشان داوایان لێکرد، کەوا داوەتنامەی بۆ رەوانە بکەن بۆ شاری ئەنقەرەی پایتەخت بچێ و لەلایەن کۆمپانیا گەورەکانی تورکیا چەندین قەوان تۆماربکات، بەڵام ئەو رازی نەبوو، مامۆستا عیزەدین بەردەوام بوو لەسەر قسەکانی گوتی: دوای تەواوبوونی ئەو ئاهەنگە خەڵکێکی یەکجار زۆر لەبەر دەرگای یانەی فەرمانبەران راوەستابوون، بەڵام لەبەر هەژاری رێگایان پێنەدرابوو، کە بەشداری لەو ئاهەنگە خۆشەدا بکەن. کاتێک مام حەیدەر دێتە دەرەوە تەماشای ئەو خەڵکە حازربووە دەکات، ئەویش ناکاتە نامەردی و لەسەر رەسیف دادەنیشی دەست بە گۆرانی و قۆریات گوتن دەکات، خۆشییەکەی لەوەدابوو ئەو فەرمانبەرانەی کە لە ژوور دانیشتبوون هەموویان بەڕاکردن هاتنەدەرەوە لەسەر رەسیف لە تەنیشت مام حەیدەر لێی دانیشتن و تاوەکو بەرەبەیانی ئاهەنگەکە بەردەوام بوو.

دەنگی مام حەیدەر چۆن تۆمارکرا؟

لەکاتی خۆیدا لەو شارە کەس دەنگی خۆی تۆمار نەدەکرد، چونکە بە شتێکی (عەیب) دەچوو، هونەرمەند بە چاوێکی سووک تەماشا دەکران، بۆیە چەندین هونەرمەندی مەقامزان و دەنگخۆشی ئەو شارە وەکو: شەهابە و حاجی وللی و سەید مەردان و قادر رەنگل و سەید محێدین و سەید خەنجەر و مەلا شەریفی مەلا ئیبراهیمی میهری و بەکرە کەچەڵ و عەلی کوێر و مەلا ساڵحی دەفژەن و دەروێش رەمەزانی سلێمان و دەروێش مجوڵ و مەلا نادری بوستانچی و خەڵکانی دیکە، بەخۆڕایی چوونە ژێر ئەو خاکە بێ ئەوەی ئاسەوارێک لەدوای خۆیاندا جێبهێڵن، مام حەیدەر جارێکیان بۆی گێڕامەوە، گوتی: (لە ساڵانی سییەکاندا من و مشکۆی حازری گوێندە و هونەرمەند بووین لەو شارەدا دەسووڕاینەوە، کەس ژنی نەدەداینێ، لەهەمان کاتیشدا بە چاوی (چاوەش) تەماشا دەکراین)، بۆیە هونەرمەند و دەنگخۆشەکانی ئەو شارە نەیانویستووە خۆیان ئاشکرا بکەن.

سەبارەت بە تۆمارکردنی دەنگی مام حەیدەر راستییەک هەیە و نکوڵی لێ ناکرێت بۆ ئەو مەبەستە لەدوای مردنی داوای لێبووردن لەخۆی و بنەماڵەکەی دەکەین، چونکە بەسەرهاتێکی ناخۆش بۆ مێژوو دەگێڕینەوە:

لە ساڵانی شەستەکاندا جارێکیان جەماعەتێک لە شاری کەرکووک بە میوانی دێنە لای مام حەیدەر بۆ ئەوەی

لە ئاهەنگی بووک گواستنەوەدا دەعوەتی بکەن، ئەویش کاتێک بەمە دەزانێ روو لە هاوینەهەواری شەقڵاوە دەکات و دەچێتە ماڵی مام شاکری چاوشلی (دارفرۆش)، چونکە ئەو بنەماڵەیە سێ مانگی هاوین لە شەقڵاوەدا کەپریان هەبوو، خۆی لەوێ دەشارێتەوە ئەوانیش بەدوایدا دەچن لەوێ هەرچۆنێک بێت رازی دەکەن، ئەویش لەگەڵیان دەچێتە شاری کەرکووک و ئاهەنگێکی قەشەنگ لە قەڵاتی کەرکووک سازدەکات، هونەرمەند و دەنگخۆشەکانی ئەو شارە ئامادە دەبن وا رێک دەکەوێ کورە گەنجێک کە عاشقی دەنگیەتی ئالەتی تۆمارکردنی دەنگ (مسجل)ێکی بچووک لە باخەڵی خۆی دادەنێ، چەند لایەنێکی ئەو ئاهەنگە تۆماردەکات، لەپاش ماوەیەک ئەو شتە ئاشکرا دەبێت و مام حەیدەر گلەیی لە ماڵەکە دەکات، چونکە دەنگی تۆمارکراوە، ئەوانیش یەخەی کورە گەنجەکە دەگرن و بۆ ئەوەی کاسێتەکەی لێ بستێنن، بەڵام رازی نابێت، لە ئەنجامدا ئەو کورە گەنجە لەسەر ئەو کاسێتە دەکوژرێ، لەپاش ئەم رووداوە مام حەیدەر رازی دەبێت دەنگی تۆمار بکرێت، چونکە چەندین کەسایەتی ئەو شارەش دڵیان لە مام حەیدەر شکا، لەوانە مشکۆی هونەرمەند بۆ ماوەی ساڵێک قسەی لەگەڵ نەکرد، لەسەر ئەم رووداوە دڵتەزێنە، هەر ئەم هۆیەش بوو بە دەرگایەک بۆ تۆمارکردنی دەنگی ئەو هونەرمەندە، هەروەها چەندین کاسێتی تۆمارکراوی (نیمە نەبیستووی) هەیە، کە لە ماڵی پیاوماقووڵ و کەسایەتی ئەو شارەدا بە دزییەوە تۆمارکراوە لە ئەرشیفی خۆیاندا پارێزراون.

مام حەیدەری نوکتەچی و قسەخۆش

مام حەیدەر هەتا بڵێی پیاوێکی قسەخۆش و نوکتەچی و چاوتێر بوو، ماڵی دنیا لەلای ئەو هیچ نەبووە، ئەوەی لەدەستی بهاتبایە لەسەر برادەرەکانی خەرجی دەکرد، مەجلیسی هەمیشە گەرم بوو، خەڵک لە دەوری کۆدەبوونەوە، گوێیان بۆ قسە خۆشەکانی رادەگرت، لێرەدا شتێکم بەبیر هاتەوە، جارێکیان مزگەوتی قەڵاتی نوێ دەکرایەوە بۆ ئەو مەبەستە لیژنەیەک بە سەرۆکایەتی مامۆستا رەشاد ئەفەندی رەحمەتی و چەند کەسانێک دانرا بۆ کۆکردنەوەی پارە لە خەڵک، لە گومرگی چوونە لای مام حەیدەر، ئەویش خۆی شاردەوە پارەی نەدا، ئەوانیش ئەو باسەیان بۆ رەشاد ئەفەندی گێرایەوە، ئەویش گوتی: (من لە حەقی دێم).

بۆ بەیانی دەستی دایە تەلەفۆن لەگەڵ خێزانی مام حەیدەر قسەی کرد و گوتی: "نەتزانیوە حەیدەر بەتەمایە ژن بهێنێ و دایک و باوکی ژنە لەگەڵ دوو شاهێد لەلام دانیشتوون، ئێمەش چاوەڕوانی ئەو دەکەین بۆ ئەوەی ژنەکەی لێ مارە بکەین و نازانین لەکوێیە"، تەلەفۆنەکەی داخست، ئەو رۆژەش وا رێک دەکەوێ کۆمەڵێک لە سەوزەفرۆش و باخچەچی پردێ بە میوان هاتبوونە لای مام حەیدەر، کاتێک چووە ماڵەوە بۆ ئەوەی خێزانی ئاگادار بکاتەوە خواردن حازر بکات، تەماشای دەکات ئاگری لێ دەبارێ، ئەویش باسی مامۆستا رەشاد ئەفەندی بۆ دەکات، مام حەیدەر یەکسەر بە شتەکە دەزانێ، بەناچاری میوانەکان لە کەبابخانە داوەت دەکات.

جارێکیان مام حەیدەر لە دیوەخانی ماڵی عەلی ئاغای عوزێری میوان دەبێ، دەست بە قۆریات گوتن دەکات، ئەو رۆژەش وا رێک دەکەوێ (دادە ئەمۆش) خوشکی عەلی کۆری مەولوودخوێن و مەقامزانی شاری هەولێر لەهەمان شوێن داوەت کراوە، گۆرانی و قۆریات بۆ ئافرەتەکان لە قاتی سەرەوەی قەسرەکەدا دەچرێ، لەگەڵ مام حەیدەر دەکەونە (مقابەلە) کردن لە بەرامبەر یەکتری قۆریات دەچرن، مام حەیدەر لە حەقی ئەمۆش نایەت، (شێخ جەمیل ئەفەندی) خانەقاش لەو کۆڕەدا ئامادە دەبێ، دەزانێ مام حەیدەر زوو پەکی دەکەوێ، دەچێتە تەنیشتی و یارمەتی دەدات، (واتە لە ژێرەوە قۆریاتی پێدەڵێ)، ئەمۆش لە شوێنی خۆیدا یەکسەر دەزانێ بە قۆریاتێک وەڵامی دەداتەوە، پێی دەڵێ لە شوێنی خۆیدا بێدەنگی دەکات:

قـــــلادە بهـــــر بەدەن وار
بەدە اســـــتنە دوران وار
حـــیـــدر بیلە داگــــــمن

سەنە بەر نوگەرەدان وار
مام حەیدەر و سەعید قەزاز

دۆستایەتی مام حەیدەر لەگەڵ کەسایەتی ناسراوی عێراق (سەعید قەزاز) وەزیری ناوخۆی پێش شۆڕشی ١٤ی گەلاوێژی ساڵی ١٩٥٨ دەگەڕێتەوە بۆ ساڵانی چلەکان، کاتێک سەعید قەزاز موتەسەریفی شاری هەولێر بووە، لە ماوەی (١٠ی ئەیلوولی ١٩٤٤ تا ١٢ی کانونی یەکەمی ١٩٤٧)، عاشقی دەنگی بووە، لە هەموو مەجلیسێکی خۆیدا داوەت نامەی بۆ ناردووە یان هەرجارێک سەردانی ئەو شارەی بکردبایە یەکسەر داوای ئەوی دەکرد، بەسەرهاتی زۆر سەبارەت بە وەفاداری ئەو هونەرمەندە هەبوو تاوەکو مردنیشی وێنەی (سەعید قەزاز)ی لە ژووری میوانان لەماڵی خۆیدا هەڵواسیبوو.

خوالێخۆشبوو: مامۆستا کەنعانی کوڕی شوکر بەزاز بۆی گێڕامەوە گوتی: لە هاوینی ساڵی (١٩٥٦)دا ماڵمان لە حاجی ئۆمەران بوو، ڕۆژێکیان بەردەرگای ناحیە زۆر قەرەباڵغ بوو، خەڵکێکی زۆر ڕاوەستابوون، منیش پرسیم گوتیان میوان لە شاری بەغدا هاتووە، کە تەماشام کرد (نووری سەعید)ی سەرۆکی وەزیران و سەعید قەزازی وەزیری ناوخۆ و خالید نەقشەبەندی موتەسەریفی هەولێر و چەندین کەسایەتی ناسراو و بەرچاوی ئەو شارەیان لەگەڵدا بوو.

کاتێک کە شەوداهات کۆڕ و مەجلیس گەرم بوو، ئەوکاتەش مام حەیدەرە کەچەڵ لەگەڵ خاڵە تاهیر تۆفیق و مام ڕەسول گەردی داوەت کرابوون، ئەو شەوە مام حەیدەر بەو دەنگە خۆش و زوڵاڵەیەوە دنیای خرۆشاند و تاوەکو شەوێکی درەنگ ئاهەنگەکە بەردەوام بوو.

مامۆستا نەژاد عەبدوڵلا عەزیز بۆی گێڕامەوە، گوتی: سەعید قەزاز دۆستی نزیکی باوکم بوو، ئەوکاتە باوکم (بەڕێوەبەری ناحیە)ی شەقلاوە بوو هەموو جارێک تەلەفۆنی بۆ باوکم دەکرد، لە هەمان کاتیشدا داوای دەکرد، کەوا (مام حەیدەر) لە فلانە ڕۆژ لە ماڵمان ئامادەبێت، جارێکیان لەسەر تەلەفۆن داوای لە مام حەیدەر کرد، کەوا قۆریاتی بۆ بڵێ، ئەویش دەستی پێکرد بۆ ماوەی سەعاتێک قۆریاتی تورکی چڕاند، خۆشییەکەی لەوەدابوو (بەدالەی بەغدا بە کەرکووک بەسترابوو) (کەرکووک بە هەولێر) و (هەولێر بە مەسیف) و (مەسیف بۆ شەقلاوە) بەسترابوو، لەماوەی ئەو سەعاتەدا گشت خەتەکان دەپچڕا لەبەر جەنابی وەزیر و هەمووشیان گوێیان لە دەنگی مام حەیدەر دەبوو، کە قۆریاتی دەگوت.

مامۆستا نەژاد بەردەوام بوو لەسەر قسەکانی گوتی: مام حەیدەر دۆستی نزیکی منیش بوو، بەتایبەتی لە سەرەتای ساڵانی شەستەکاندا لە هۆڵی ژمارە (١)ی یانەی فەرمانبەران کە لە نزیک دەرگای سەرەکی بوو دادەنیشتین کۆڕ و بەزم گەرم دەبوو، ئەوانەی ئامادە دەبوون وەکو (خاڵە تاهیر تۆفیق و فەتاح جەبار و قادری حاجی مەمەد و جاروباریش مام ڕەسوڵ گەردی و خەڵکانی دیکە، (کە ئێستا ناویانم لەبیرنەماوە) کە درەنگ دادەهات مام حەیدەرمان لێ پەیدادەبوو، بە ئومێدی ئەوەی زوو بگەڕێتەوە ماڵەوە، بەڵام کاتێکی سەری گەرم دەبوو لەبەر گۆرانی و قۆریات گوتن ئاگای لە سات و کات نەدەما، ئەوجا خەمی چوونە ماڵەوەی لەبەر بوو، هەرجارێک یەکێک خۆی تەبەرع دەکرد و لەگەڵ خۆیدا دەیبردە ماڵەوە، بەم شێوەیە ڕامان دەبوارد لەدوا تەمەنی ژیانیدا جارێکیان لە (ئامادەیی پیشەسازی کارەبا)، کە ئەوکاتە مامۆستا بووم، هاتە لام تەوسیەی کوڕەکەی کرد کە لەلامان قوتابی بوو، منیش لە تەندروستی و ئەحواڵیم پرسی بە زمانی تورکی گوتی: (ئەفەندی زۆر خەستەیەم ئازم قالب) واتە (ئەفەندی زۆر نەخۆشم کەمم مایە)، پاش چەند مانگێک ئەو هونەرمەندە بلیمەتە ماڵئاوایی لێکردین، لەپاش مردنیش جارێکیان (حاجی موحسین)ی برای کە دوکانی لە تەنیشت دەرگای گۆڕستانی گەورەی هەولێر بوو بۆی گێڕامەوە گوتی (حاجی حەیدەر زۆر جار باسی مامۆستا عەبدوڵلای) باوکتی دەکرد نوکتە و سەرگوزشتەی خۆشی ئەو و بەسەرهاتی سەیری دەگێڕایەوە.

مام حەیدەر دۆستایەتی لەگەڵ چەندین کەسایەتی ناسراو و بەرچاوی ئەو شارە هەبوو وەکو (مامۆستا جەوودەت ئەحمەد ناجی و هاشم عەبدوڵلای ئەندازیار و

عەبدولوەهابی حاجی حەسەن و محەممەد شەهاب دەباغ و جەلال عەبدول و جەبار فەتاح و شێخ جەمالی تاجەدین و مام یاسین تەقی ئەسعەدی و حەسەن ونسی مقاول و قادر جەسی و حاکم تەحسین و حاکم قەدۆ و مامۆستا نەژاد عەبدوللا و فەوزی ئەفەندی و کەسانی دیکە، دۆستە نزیکەکانی لە پزیشکەکان پێکهاتبوون لە دکتۆر عەبدولڕەزاق دەباغ و دکتۆر ئاگوپ نیشیان و ئیحسان میرزا و محەممەد شێخۆ و عوسمان ئەحمەد ئاغای عوزێری و حیکمەت حەکیم، کە هەموو جارێک بە عود بەشداری لەگەڵیان دەکرد.

هونەرمەندەکانیش وەکو خالە تایەر و رەسوڵ گەردی و جامیلەی سایق و مامۆستا باکووری بەخۆی و عودەکەی ئامادە دەبوون، دکتۆر عەبدولڕەزاق بۆی گێرامەوە، گوتی: "مام حەیدەر دۆستی نزیکی من بوو، لە زۆربەی زۆری کۆڕ و مەجلیسەکانی ئەودا بەشداریم دەکرد و زۆرجار لە شاری بەغدا و موسڵ ئەگەر میوانم بهاتبایە مام حەیدەریش داوەت دەکرا، بۆ ئەوەی ئاهەنگەکەمان خۆش بکات تاوەکو جارێکیان کۆمەڵێک دکتۆر لە شاری بەغدا بە میوانی هاتبوون، لەوانە: (دکتۆر سالم دملوس) و چەندین پزیشکی موسڵاوی لەگەڵدابوون، ئەو شەو مام حەیدەر گەرمی کرد، بەو دەنگە خۆشەیەوە دنیای هەژاند، ئەو هونەرمەندە پیاوێکی قسەخۆش و نوکتەچی بوو، لێرەدا شتێکم بەبیر هاتەوە لە ساڵی ١٩٧٩ جارێکیان میری گومرگی (تأمین) کرد بۆ ئەو مەبەستە ویستم بە تەلەفۆن شەڕی پێبفرۆشم، پێمگوت: "لەخوای بەزیادبێ گومرگ تەئمین کراو بۆ خۆت ئیسراحەت دەکەی، خوا قبوڵ ناکات ئەو دەنگە خۆشە خەسار بکەی بە هاوارکردن و مەزادکردنی تەماتە و خیار و شووتی و تەرەپیاز، دەنگی تۆ تەنیا بۆ گۆرانی گوتن چاکە) پاش ماوەیەکی دیکە (تأمین صحي) پەیدابوو، خەڵکی ئەو شارە بە دەهۆڵ و زوڕنا کەوتنە سەر شەقام، ئەوجارە مام حەیدەر تەلەفۆنی بۆ کردم گوتی: (دکتۆر لە خوای بەزیادبێ وا عیادەکان تەئمین کران، ئیشەکەی ئێمە زۆر بە بێدەنگی بوو، بەڵام تەئمین کردنەکەی ئێوە دەهۆڵ و زوڕناشی لەگەڵدا بوو).

دکتۆر عەبدولڕەزاق بەردەوام بوو لەسەر قسەکانی گوتی: لە ساڵانی شەستەکاندا ئەوکاتەی (بەدرەدین عەلی) موتەسەریفی هەولێر بوو، وەفدێک لە شاری بەغدا بە میوانی هاتبوونە شاری هەولێر، شەو لە یانەی فەرمانبەران داوەت کران، مام حەیدەر ئەو شەوە دنیای خرۆشاند، زۆریش حەزی دەکرد ناوی کورد و کوردستان بهێنێ بەڵام لە بەدرەدین عەلی دەترسا، ئەوکاتە بارودۆخ ناخۆش بوو، موتەسەریف رۆیشت، ئەویش دەستی پێکرد، لەوکات و ساتە ناخۆشەدا گۆرانی لەسەر کوردستان گوت، کاتی تەواوبوونی ئاهەنگەکە قسەیەکی زۆر خۆشی کرد، بە عەرەبی گوتی: (إني وطني بەلام وطني حي..).

مام حەیدەر جگە لە هونەرمەندی پیاوێکی بەرچاوی ئەو شارە بوو، هەمیشە مەجلیسی گەرم بووە، لەدوا تەمەنی ژیانیدا بڕیاریدا لەگەڵ خێزانی روو لە حەجی ماڵی خوا بکەن، وەکو دەگێڕنەوە کاتێک دەگاتە (شاری مەدینە) زەوقی هەڵدەستی دەست بە خوێندنی موناجات و مەدحی پێغەمبەر دەکات، ئەو خەڵکەی کە لەگەڵیدا بوون هەموویان دەستیان بە گریان کرد.

لەدواییدا تووشی نەخۆشی هات و لەلایەن حکومەتی مەرکەزی رەوانەی شاری (لەندەن) کرا بۆ چارەسەرکردن، لەوێش بۆ کوردە ئاوارەکان چەندین ئاهەنگی گۆرانی و قۆریاتی چڕاند.

لەپاشان مەرگ مەودای نەدا و لە رۆژی ١٩٧٩/١٢/٤ دڵە گەورەکەی لە لێدان کەوت، لە گۆڕستانی گەورەی هەولێر بە خاک سپێردرا، مردنی ئەو هونەرمەندە بلیمەتە زیانێکی گەورەبوو لە هونەری ئەو شارە کەوت.

* ئەم بابەتە لە گۆڤاری (بارش) ژمارە (٢) وەرگیراوە.

مشکۆ
١٩٠٨ -١٩٨٩

جەلال خدر

کەس نییە لە کوردستاندا ناوبانگی هونەرمەندی میللی و گۆرانیبێژی خۆرسکی شاری هەولێر (مشکۆی هەولێری) نەبیستبێ، ئەو بلیمەتە بە سەدان کاسێتی تۆمارکراوی لەدوای خۆی بەجێهێشت، لە هەموویان بە تام و چێژتر، گۆرانی (لەپاش مەرگم) بوو کە لە هەر چوار پارچەی کوردستان ناوبانگی داوەتەوە... مشکۆ، ناوی تەواوی "حاجی شەوکەت کوڕی سەعید دێرەیی کوڕی حاجی ئیبراهیم ئاغای دێرەییە" لە عەشیرەتی (زراری)یە.. (دێر) گوندێکە کەوتۆتە بەشی رۆژئاوای چیای پیرمام کە سەر بە هاوینەهەواری (سەلاحەدین)ە.

وەکو دەگێڕنەوە ئەو گوندە لە سەردەمی حەزرەتی عیسا (خوا لێی رازی بێت) ئاوەدان بۆتەوە لەپاشان کۆر بۆتەوە، لە سەردەمی هاتنی ئایینی ئیسلام، دووبارە خەڵکی لێ ژیاوە، تاوەکو ئێستاکەش ئاسەواری دیواری کۆنە دێرەکی ئەو زەمانە ماوە...

دایکی مشکۆ ناوی (دادە مێرۆش کچی خەلیل عەلاف) بووە.. مام خەلیل لەناو خەڵکی شاری هەولێر بە (خەلیلی فاتمە عارەب) مەشهورە، خێزانەکەشی ناوی (عادلە) خان بووە.

مشکۆ لە ساڵی ١٩٠٨ لە گەڕەکی سەرای قەڵای هەولێر چاوی بە دنیا رووناک بۆتەوە. لە ساڵی ١٩١٤ کاتێ جەنگی جیهانی یەکەم دەست پێدەکات، لە شاری هەولێر رەشبگیری دەبێت، سەعید دێرە ماڵی خۆی دەگوازێتەوە بۆ گوندی دێر، چونکە ئەو ساڵە ساڵی گرانی گەورە و قاتوقڕی و برسیەتی و نەخۆشی لەناو خەڵکدا بڵاوببۆوە.. لەو ماوەیەدا مشکۆ دەکەوێتە ناو ئاووهەوایەکی خۆشتر و شەوانە دیوەخانی باوکی قەرەباڵغ دەبێت، مشکۆ بۆی گێڕامەوە گوتی: "ماڵمان لە گوندی دێر بوو شەوانە دیوەخانی باوکم قەرەباڵغ دەبوو، چەندین دەنگخۆش و گۆیندە و لاوک و حەیرانبێژ دەهاتن شەویان بە رۆژ دەکردەوە.. بە تایبەتی (کاوێس ئاغا و عەزیز ئاغا و مەحمود پالانی و فەقێ سمایلی پەلکان) لە هەمان کاتیشدا ئافرەتێک هەبوو جلی پیاوانی لەبەردەکرد و تفەنگ و خەریتەی لە شانی دەکرد و پیاوی فەتاح ئاغای هەرکی بووە، ئەویش زۆرجار دەهاتە دیوەخان و لاوک و حەیرانی بەو دەنگە خۆش و زوڵاڵەی دەچڕاند".

لە ساڵی ١٩١٨ کاتێک جەنگی جیهانی کۆتایی پێدێت و ئینگلیز شاری هەولێر داگیر دەکات، ماڵی مشکۆ دووبارە دەگەڕێتەوە قەڵاتی هەولێرێ.

لە ساڵی ١٩٢٣ سەعید دێرەیی باوکی مشکۆ بە نەخۆشی رشانەوە کۆچی دوایی دەکات، مشکۆ بە هەتیوی دەمێنێتەوە، لەو ماوەیەدا (سابیر عەلافی) خاڵی بەخێوی دەکات... مشکۆ بۆی گێڕامەوە گوتی: بۆ یەکەمین جار سابیری خاڵم لە قوتابخانە داینام، بۆ ئەوەی فێری خوێندن

و نووسین ببم و واز لە یاری کۆڵان و شەڕوشۆڕ بێنم ڕوو لە خوێندن بکەم، یەکەم ڕۆژ لە قوتابخانە لەگەڵ حەسەن ئەفەندی دوو قوتابی بەشەڕ هاتم ئێمەیان بردە لای بەڕێوەبەری قوتابخانە، پیاوێکی زۆر غەدار بوو، ناوبانگیم بیستبوو، کە خراپ لە قوتابیان دەدات، حەسەن ئەفەندی فەرمانیدا بۆ ئەوەی فەلاقە بکرێین، دوو فەڕاش هاتن فەلاقە خانەیەکیان بۆمان دامەزراند. دوو قوتابییەکە پێش من فەلاقە کران و هاواریان دەگەیشتە ئاسمان، ئەوجارە نۆرەی من هات، خۆم ڕاپچڕی و لەدەستیان ڕامکرد، کاتێک ئاوڕمدایەوە حەسەن ئەفەندی بە خۆی و حەیزدرانی دەستی و دوو فەڕاشەکە بەدوامەوە بوون، لەبەر دەرگای قوتابخانە دەستگیرکرام. زانیم سزای من لە هی ئەوان خراپتر دەبێت، دوو فەڕاشەکە خۆیان بەسەردادام بۆ ئەوەی ڕانەکەم، حەسەن ئەفەندی بەڕەڵای کردم بۆ ئەوەی پێش بکەوم، بۆ فەلاقە کردن، منیش مەجالێکم وەرگرت و پاڵێکم بە حەسەنە فەندی وەنا و فڕێمدایە ناو قوڕ و چڵپاوی پێش دەرگای قوتابخانە و ڕامکرد، ئەو ڕۆژەی لە قوتابخانە دانرام هەر ئەو ڕۆژەش فەسڵ کرام.

مشکۆ و گۆرانی

ئەوەی لای ئێمە زانراوە مشکۆ بۆ یەکەمین جار لە دیوەخانی ماڵی (عەلی پاشای دۆغرەمەچی) دەنگی هەڵێناوە و گۆرانی و مقامات و قۆریاتی تورکی لە بەرامبەر مامۆستای خۆی (شەهابەی هەولێری) چڕاندووە. چونکە گۆرانی و مقامات لەوی فێربووە، شەهاب قوتابخانەکی تەواو بووە لە ئوسولی مقاماتی عیراقی و لە قورئان خوێندنیش بێ هاوتا بووە، لەکاتی خۆی لەسەر دەستی مامۆستای بەناوبانگ (سەید مەردان) (١٨٧٤-١٩٥٢) فێری ئوسولی مقامات بووە، لەساڵی ١٩٣١ جارێکیان عەلی پاشای دۆغرەمەچی دەبێتە نائب لە پەرلەمان و لەپاش گەڕانەوەی لە ماڵیاندا ئاهەنگێکی قەشەنگ ساز دەکات و چەندین دەنگ خۆشی ئەو سەردەمە وەکو (شەهابە و سەید مەردان و حاجی والی چایەچی و عەلی کۆر ئامادە دەبن) شەهاب مقامات دەخوێنێ، حاجی حەمدی عەلی خان لەو کۆڕە ئامادە دەبێت، دەڵێ: ئێوە نازانن کەوا مشکۆش گۆرانی بێژە و تەقلیدی مامۆستای خۆی (شەهابە) دەکاتەوە، لەوکاتەشدا سابیری خاڵی مشکۆش لەو مەجلیسەدا ئامادە بووە، بەدوای مشکۆدا دەنێرن و سابیریش دەمانچەکەی هەڵدەکێشێ و تەلاق دەخوات دەڵێ "ئەگەر مشکۆ گۆرانی نەڵێت ئەوا بەو دەمانچەیە دەیکوژم". مشکۆش بە ناچاری و نارەقەی نیوچەوان دەسڕێتەوە لەناو مەجلیسی پیاو ماقوولانی ئەو

شارەدا دەستی دەخاتە بناگوێ و بۆ یەکەمین جار لەسەر نەغمەی مقامی بەیات بۆی هەڵدەستێ، شەرمی دەشکێ و لەو رۆژەدا دەبێتە گۆرانی بێژ و لەناو خەڵکی ئەو شارە ناوبانگ دەردەکات، ئەمە و لەلایەکی تریشەوە (وەستا عوسمان قاورمەچی) بۆی گێرامەوە گوتی: "لە ساڵی ١٩٢٥ کاتێک باوکم دایکمی هێناوە، ئەو کاتەش بووکگواستنەوە بە پێیان و وڵاخ بووە، دایکم دەڵێ کاتێک منیان لە گەڕەکی عارەبان بە بووک گواستەوە، بۆ گەڕەکی خانەقا، چەند دەنگ خۆشێک لە پێشەوە بەدەم رۆیشتنەوە گۆرانیان دەگوت، لەوانە (عەلی کۆری) مەولود خوێن بوو، هەروەها مشکۆش لەوکات تەمەنی (١٦-١٧) ساڵان بوو (دمبکەکی) بەدەستەوە بوو بۆ ئەو خەڵکە گۆرانی و بەستەی دەچڕاند". واتە مشکۆ هەر لەسەردەمی گەنجیەوە حەزی لە گۆرانی و مقامات دەکرد، ئەو هۆیانەش بووە پاڵی پێوەناوە کە رۆژێک لە رۆژان ببێتە گۆرانیبێژ.

لەپاش مەرگم چۆن سەری هەڵدا؟

مشکۆ بۆ یەکەمین جار لە ساڵی ١٩٣٩ ژنی هێناوە، ئەویش (هەیبەتی کچی حاجی مەحمودی عەلاف) بووە. لەو ژنەی تاقە کچێکی لێ هەبووە، لە ساڵی ١٩٤٣ جارێکیان مشکۆ لە ماڵەوە بەشەڕدێت و دڵی تەنگ دەبێت، روو لە شاری بەغدا دەکات، ژنەکەی و تاقە کچەکەی و دایکی بەجێ دەهێڵێ، پاش ماوەیەک خێزانەکەی تووشی نەخۆشی (گرانەتا) دەبێت و کۆچی دوایی دەکات، لێرە لە شاری هەولێرێ (مام فەتەلی گۆزدلی) شوفێر بەدوای مشکۆدا دەچێت و دەیدۆزێتەوە، ئەویش بە پەلە دەگەڕێتەوە شاری هەولێر، بەڵام دوای چی؟ کاتێک دەبینێ کارلەکار ترازاوە ئەویش بە ناچاری روو لە گۆڕستان دەکات و دەچێتە سەر گۆڕی و دەڵێ: "لەپاش مەرگم چ فایدە، بێیە سەر قەبرم لەبۆ شیوەن"، خۆی ئەم پارچە شیعرە هی ئەختەری شاعیرە، مشکۆ دەستکاری تیا کردووە، لەپاش ماوەیەک ئەم گۆرانییە لەناو دیوەخانەکانی شاری هەولێر ناوبانگ دەردەکات و لەدواتریش دەپەڕێتەوە بۆ شارەکانی دیکەی کوردستان.

ئەمەش دەقی شیعری ئەختەرە:

بەتیری غەمزەی دووچاوی مەستی تۆ بریندارم

دەچیێ بۆ عەرشی ئەعلا دائیمە فەریاد و هاوارم
فیدات بم تاکەی ئەم جەورە بە کوشتن سا عیلاجم کە
لە دەرد و میحنەتی دووری گەلێ لەم ژینە بێزارم
لەپاش مەرگم چ فایدە بێیە سەر قەبرم لەبۆ شیوەن
هەتا ماوم نەفەس بفەرموو بپرسە چۆنە بیمارم
جەسودیم دێ کەسی تر کوشتەی عیشوە و نیگاهت بێ
سوپەر بۆ دڵ لەهەرلا بۆ خەدەنگی تیری دڵدارم
بەبێ سووچ و قەباحەت چاوەکەم بۆ چ لێم تەوەللا بووی
روح و دین و دڵ تەسلیمە قوربان بەس بێ ئازارم
خۆزاکم خوێنی دڵ بوو هەر کە میوانی موحیببەت بووم
لە نێستاوە دیاریدا کە ئاخر چوون ئەبێ کارم

لە ساڵانی پەنجاکان کاتێک وەستا (لەتیفی چەخماخچی و وەستا پیرباڵ) ئامێری تۆمارکردنیان لە شاری بەغدا بۆ یەکەمین جار هێنایە هەولێر، یەکەم کەس مشکۆ بووە گۆرانی لەپاش مەرگمی تۆمار کرد، لە پاشان لە ئوتێلی (مام جەمیل) چەندین کاسێتیان لەگەڵ (شاکر حەمە فارس و پیرداوەدە کۆرد و جەمیل منیر) تۆمارکردووە، هەروەها لاوکی (جەوێ... جەوێ)ی کاوێس ئاغا، کە لەکاتی خۆیدا لەسەر قەوان تۆماری کردبوو، داوەتییە مشکۆ چونکە لەکاتی خۆیدا ئەم لاوکە مشکۆ لە چایخانەی (عەلی فلەیح)دا لە بەرامبەر کاوێس ئاغا چڕاندوویەتی، ئەویش زۆری پێخۆش بووە.. ئەم لاوکەش لەلای مشکۆوە لەسەر کاسێت تۆمارکراوە.

مشکۆ و شاری کەرکووک و سولەیمانی و موسڵ

مەقام زان و دەنگ خۆشی شاری کەرکوک (حەمە

درێژ) بۆی گێڕامەوە گوتی: " لە کۆتایی ساڵانی سییەکاندا کاتێک کە شەهابەی هونەرمەند و دەنگخۆش دەهاتە شاری کەرکوک لە خزمەتی شێخ عەلی تاڵەبانیدا میوان دەبوو، مشکۆشی لەگەڵ خۆی دەهێنا و بە خەڵکی ئەو شارەی دەناساند.

مشکۆ دۆستایەتی لەگەڵ چەندین هونەرمەند و دەنگخۆشی شاری کەرکوک پەیدا کرد، لەوانە: "مامۆستا عەلی مەردان و رەشەی کوللە رەزا و عەزەدین نیعمەت و توپاڵ حەمە و سمە بەربەر و عەبدولواحید گۆزەچی و حەمە درێژ و خەڵکانی تر... وە لە دیوەخانی شێخ حەسیبی لەیلان و خانەقای سەید ئەحمەد و چایەخانەی جوت قەحوە دەنگ هەڵدەهێنێ و مقامات و قۆریات دەچڕێ.. لەلایەن بنەماڵەی (نەفت چیەکانی) کەرکوک رێزی تایبەتی خۆی هەبووە، چونکە لە ئاخێکی تایبەت بەرامبەر یەکێک لە کەسایەتی ئەو بنەماڵەیە مشکۆ وەستایەتی خۆی پیشانداوە بەتاقی تەنیا لە بەرامبەر چەندین دەنگخۆشی ئەو شارە دەنگی هەڵێناوە بەبێ ئەوەی کەسێ بتوانێ منافەسەی بکات. لە شاری سولەیمانیش چەندین جار ئاهەنگی گێڕاوە. لە ساڵی ١٩٥٦دا (حەمەی فەرەج ئەفەندی) مشکۆی دەعوەتی سولەیمانی کردووە، لەسەر شەرەفی (شێخ لەتیف کوڕی شێخ مەحمودی نەمر) لەگەڵ رەشۆڵ عەبدوڵلا ئاهەنگیان گێڕاوە و شەویان بە رۆژ کردۆتەوە... هەروەها لەگەڵ (حەسەن زیرەک و مەحمود ئەفەندی) لە ماڵی شێخ رەئوفی خەفاف دەنگیان هەڵێناوە.

لەپاش شۆڕشی چواردەی تەموزی ١٩٥٨ لەگەڵ وەستا لەتیف چەخماخچی و وەستا تاقی چایەچی و شاکر حەمە فارس و حاجی فائیقی محەمەد سوڵتانی بازرگان، چونەتە شاری موسڵ و چەندین شریتیان تۆمارکردووە. بە تایبەتی ئەو ئاهەنگەی لە (مەلهەی ئەتلەس) بە هاوکاری مۆسیقا ژەنی بەناوبانگ (غانم یەحیا) کە ئەرمەنی بوو شریتی لەپاش مەرگمیان تۆمارکردووە.

لە ساڵی ١٩٦١ کاتێک شۆڕشی ئەیلولی مەزن دەست پێدەکات، مشکۆش چەندین سروودی نیشتمانی چڕاند و بە تایبەتی لە ساڵی ١٩٦٣ لە شەڕی هندرێنی خوێناوی، لەناو گەرمەی شەڕدا مشکۆی هەولێری وەک پێشمەرگەیەک بە گۆرانی گوتن لەو مەیدانەدا ئەسپی خۆی تاوداوە دەڵێ:

نامەوێ مولکی تەهران یان پادشایی خاکی رۆم
کێوی سەنعان بێ لە لوبنان ئەگە بە معشوقی بوی بڕۆم
خاکی وەتەن زۆر گرانە جێی ئابا و ئەجدادمانە
گەر بسوتێم گەر بکوژرێم بەرەو خاکی کوردستان دەڕۆم
گەر بسوتێم گەر بکوژرێم هەر دەڕۆم...

هەروەها لەدوای بەیاننامەی ١١ی ئازاری ساڵی ١٩٧٠ مشکۆ هەموو شەوێک ئاهەنگی گۆرانی لەگەڵ خاڵە تاهیر و رەسول گەردی و فوئاد ئەحمەد و حەیدەر بەقاڵ (ناسراو بە حەیدەرە کەچەڵ) دەگێڕا. لە ساڵی ١٩٧١ تووشی نەخۆشی هات و خرایە نەخۆشخانە و لە مانگی تشرینی یەکەم هەمان ساڵ لە ماڵی لەتیف چەخماخچی کاتێ لە نەخۆشخانە دەرچووە، ناوی (بارزانی) نەمر دەهێنێ. لەدوای ١١ی ئازاری ساڵی ١٩٧٤ ئەم کاسێتە لەلایەن حکومەتی مەرکەزی قەدەغە کراوە. تیپی مۆسیقای ئەو سەردەمەش پێکهاتبوون لە (مامۆستا عەبدولواحد مەرجان-لەسەر کەمان و کاک مستەفا رەئووف لەسەر عود و کاک ئەکرەم بەکر ئیقاع...).

مشکۆ لە ماوەی ژیانیدا تاوەکو مردنی زیاتر لە (٦٠٠) کاسێتی تۆمارکراوی لەدوای خۆی بەجێهێشت، بەڵام ئەوەی جێگای داخە، چەندین ئاهەنگی گۆرانی تایبەت لە ماڵەکاندا گوتراوە تاوەکو ئێستاش گوێمان لێ نەبووە.

مشکۆ لەدوای تەمەنی ژیانیدا تووشی نەخۆشی هاتووە ماوەیەک لە نەخۆشخانە و ماوەیەک لە ماڵەوە کەوتووە، لە ئەنجامدا مەرگ مەودای نەدا و لە شەوی هەینی لەسەر شەمەی ١٩ی مانگی مایسی ١٩٨٩ دڵە گەورەکەی لە لێدان کەوت و بۆ دواجار ماڵئاوایی لێکردین، بۆ بەیانی بەرەو گۆڕستانی (ئیمام محەمەد) لە شاری هەولێر بە خاک سپێردرا، سڵاو لە گیانی.

■

مشکۆی قۆریات و مەقامبێژ ١٩٠٨-١٩٨٩

باکووری

"مشکۆی" هونەرمەندی قۆریات و بەستەی ردسەن و مەقامی کوردی. قەلاتێکی تر بوو! قەلاتێکی هونەری گۆرانی بوو لەتەک قەلاتە دێرینەکەی هەولێر! لەلای خەلکانی هونەر دۆست و خاودن چێژ ودرگرتن لە گۆرانی، کە ناوی کۆیە هاتە نێو قسەوباسی هونەری ئاواز و مەقام، زوو ناوی سێودو تاهیر تۆفیق دێ! ئەگەر ناوی هەولێر هات یەکسەر ناوی مشکۆ دێتە سەر زاران!. جا پێش ئەودی باسێکی درێژی ئەو (قەلاتە) هونەرمەندە بکەم، حەز دەکەم باسی یەکەم جار کە مشکۆم بینی و ناسی، بکەم! ئەو رۆژە یان (شەوە)م قەت لە یاد ناچێ: ئەلێم (شەو) چونکە شەوبوو. شەوێکی زستانی سالی ١٩٥٨ بوو لە کۆیە. کە (مشکۆ)م دیت و یەکترمان ناسی: لە دەرگای مالەوەمان درا، منیان دەویست، کە چوومە دەرەوە، مامۆستایەکی قوتابخانەی سەرەتایی کۆیە، ناوی مامۆستا خەلیل خۆشناو بوو، بە زەردەخەنەیەکەوە، دەستی بۆ درێژ کردم و تەوقەمان کرد، ئینجا

وتی: " هاتووم ئەمشەو بۆ مالمان دەعوەتت بکەم، لە خزمەتت دابین!" منیش بە زەردە خەنەوە وتم: خێرە؟ وتی: برادەرێکی گۆرانیبێژی هەولێری بەو دەنگانە گەیشتوتە کۆیە و ئەمشەو لەلام میوانە، جا حەز دەکەم لە گەلیدا بەیەکدیتان بناسێنم و ئاشنایەتی لە گەلیدا پەیداکەی، دەنگی خۆشەو حەزی لێ دەکەیت، گووتم: ئەگەر ئەمە راستی بێ، ئامادەم.

ئەوەبوو لەگەلیدا چووم و عوودەکەشم برد، بەپێ بەرێ کەوتین تا مالیان، کە دووریش بوو، بەلام ئەوسا لە کۆیە تاکسی نەبوو، مۆدەی تاکسی گرتن بۆ ناو شار پەیدا نەبوو بوو، تەنیا لەنێوان شارو دەوروبەری: بۆ هەولێر یا بۆ کەرکووک یا بۆ سلێمانی ترومبێل بەکرێ دەگیرا.

گەیشتینە مالی کاکە خەلیل و یەکسەر بۆ ژووری میوانان. ژوورێکی بچووک و قشتیلە. دووکەس لەسەر مافوورەکە دانیشتبوون، کە ئێمە چووینە ژوورەوە، ئەوان هەلسانە سەرپێ، ئینجا مامۆستا خەلیل وتی: تەقدیمتان دەکەم، باکووری، ئەوەش کاکە مشکۆیە: تۆقەم لەگەلیدا کرد: پیاوێکی زەعیف و لاواز، کورتەک و شەروالکی لەبەر.. وتی: زۆر بەخێربێی مامۆستا، ناوبانگتمان لە هەولێر بیستووە! سوپاسم کرد و تۆقەیەکی گەرمان کرد، ئەوی تریش بە پێچەوانەوە: پیاوێکی قەلەوی سەر گەوردو ورگ ئەستوور، جەمەدانێکی لەسەر و پشتێنێکی چەند جار لە تەنگەی پێچراو. مەیلەو کورتیلە! مامۆستای خانەخوێ وتی:

ئەمەش برادەرمانە: کاکە عەنتەر! پێکەنیم و وتم: وەڵڵا عەنتەر ئەمما عەنتەر، هەموومان پێکەنین و دانیشتم: دووبارە بەخێرهاتنیان کردم، ئەوان هەریەکەو پێکیان لە پێش بوو، مامۆستاش بە خێرایی تەرتیباتەکەی بۆ من و بۆ خۆی کرد و لێی دانیشتین لەسەر مافوور و بالیف.. کاکە مشکۆ گەرم بوو بوو.. وتی: چیت بۆ بڵێم؟ من وتم: وەڵڵا مامۆستا مشکۆ، نازانم چی دەزانیت. حەز دەکەم خۆت ئەوەی حەزی لێ دەکەی و خۆشە بۆمان بڵێی. مشکۆ یەکسەر دەستی کرد بەچڕینی مەقامێکی بەیات و ئینجا بەستەکەی: نەماڵم دەوێ نەگەنجی دونیا. ئەی هاوار نەمام!

هەڵبەتە ئەم بەستەیەم گوێ لێ بوو لە دانەرەکەی، کە (شێخ قابیل تاڵەبانی) بوو، کاتی خۆی لە ئێزگەی (رادیۆی) کوردی بەغدا لە ساڵی ١٩٥٣ تۆماری کردبوو و چەند جارێکیش، لە کەرکووک لەگەڵ شێخ قابیل دانیشتبووم و عوودێکی چاکیشی لێ دەدا، بەستەکەشی بەناوی (بێ ناو) تۆماری کردووە، ئێستاش ماوە جاروبار لە ئێزگەی بەغدای کوردییەوە پەخش دەکرێ.

شەوەکەمان زۆر خۆش رابوارد. بەتایبەتیش چونکە دراوسێی ماڵی مامۆستا خەلیل، ئەو کیژە (مامۆستایە) بوو، کە خەریک بوو ببێ بە دەزگیرانم. ئەویش لەگەڵ دەستە خوشکێکی تری هاتبوونە ماڵی مامۆستا، دیاربوو هاتوچۆیان لە بەینابوو. لە ژووری خێزان لەگەڵ منداڵەکان دانیشتبوون و گوێیان لێمان راگرتبوو، ئەم هەواڵە دوایی مامۆستا خەلیل پێی وتم، لە دەرەوە بوو، کە هاتەوە ژوورەوە وتی ئەوا هەندێ میوانمان هەن مامۆستای ئافرەتن و داوای گۆرانی عەرەبی دەکەن! من پێکەنیم و زانیم مەسەلە چییە، بەڵام مشکۆ و عەنتەر نەیان دەزانی.

ئەمە وەسفی یەکتر ناسینی من و هونەرمەندی قەڵاتی هەولێر، خوالێخۆشبوو مشکۆ بوو، بەڵام هەر ئەوشەوە هاتەوە یادم، کە ناوی (مشکۆ)م خوێندبووەوە لە وتارێکی خوالێخۆشبوو مۆسیقا ژەنی ناسراوی کورد، (قادر دیلان) کاتی خۆی لە رۆژنامەی (ژین)ی بڵاوکردبووەوە، کە تیایدا وەسفی ئاهەنگەکانی تیپی مۆسیقای مەولەوی کردبوو، کە بەبۆنەی لافاوەکەی سلێمانی، لە پایزی ساڵی ١٩٥٧ لە هەولێر گێڕابوویان و ناوی گۆرانیبێژە بەشداربووەکانیشی هێنابوو و نووسیبووی، کە حەیدەر بەقاڵ و شێرکۆ (مشکۆ) و رەسول گەردی و...ئەوانی تر.

هەروەها کە هاتنە کۆیە، لەکۆیەش سێوەو من و چەند گۆرانیبێژێکی تر بەشداریان کرد، جا هەموو ناوەکان نووسرابوون، بڕوانە رۆژنامەی ژین ژمارە ١٣٧٢ لەم (ریپۆرتاج)ە شدا ناوی مشکۆ بەهەڵە (شێرکۆ)ی نووسیوە، چونکە رەحمەتی (قادر) دوای گەڕانەوەیان بۆ سلێمانی وتارەکەی نووسیبوو، بۆیە هەندێ ناوی لەیاد چووبوو و هەندێکیشی ناوی راستی هونەرمەندەکەی لە بیرچووبووەوە و بەو شێوەی کە هاتبووەوە بیری نووسیبووی، منیش دوایی ئەم شتەم زانی. کە شێرکۆ مەبەستی (مشکۆ) بوو.

لە ساڵی ١٩٦١ گوێزرامەوە بۆ

هەولێر، خوالێخۆشبوو خاڵە تاهیری نەمر ئەوسا لە موتەسەریفیەت فەرمانبەر بوو لە- زاتیە- وەک کاتبی دەرکردەو هاوردە، ئێمەش خانوویێکمان بەکرێ گرتبوو، لە گەڕەکی عەرەبان، پشت بینایەی موتەسەریفیەت، بۆیە رۆژێ جارێ بەلانی کەمەوە دەچوومە لای و چایەکم دەخواردەوەو هەندێ باس و خواسی گۆرانی و وەزعی (ئێزگە)ی کوردی بەغدا و شتی ترمان دەکرد و ئنجا دەچوومەوە دەوامی خۆم، تاهیریش ئەغلەب ئێواران، ئەگەر نەچووبایە یانەی فەرمانبەران یاخود لەلایەک دەعوەت نەکرابایە دەهاتە ماڵمان و بەدوو قۆڵی بۆی دادەنیشتین و شەوەکەمان بەقسەو گۆرانی و عوود و گوێگرتن لە قەوانی کۆن بەسەر دەبرد.

لەو ماوەیەش کاکە تاهیر منی بە ژمارەیەک لە هونەرمەندی گۆرانی بێژی هەولێری وەک: حەیدەر بەقاڵ، مشکۆ، حاجی فایەق بەزاز، حاجی جەمیل قاپقاپچی، جامیلە، یونس مەحموود ناساند، جگە لەوانی خۆشم بە تەسادوف پێشتر هەندێکیانم ناسیبوون، بە تایبەتی مۆسیقا ژەنەکان، وەک: یەحیا مەرجان، مونعیم مەزهەر، زیا نوری قەساب، جەمال هدایەت، فوئاد ئەحمەد، محەمەد ئەربیللی، واحید مەرجان، مستەفا و عەدنان مەلا و عەبدوللەتیفی چەقماقچی و.. هتد.

بەلام ئەوانەی زۆر زۆر لە

گەڵیاندا زوو زوو دەمبینین و لە دەعوەتی شەخسیاتی ناسراوی هەولێر دەعوەت دەکراین: کاکە تاهیر و رەسول گەردی و فوئاد ئەحمەد و حەیدەر و مشکۆ بووین.

لەوانەش: بەڕاستی زیاتر کاکە تاهیر و حەیدەر و بەندە ئامادەی زۆربەی دانیشتن و سەیران و گەشتی بەهاران لەگەڵ ناودارانی شار دەبووین، من زیاتر وەک مۆسیقا ژەنێک بانگ دەکرام. ئەو کەسانەش کە زیاتر بە زەوق بوون و لەدانیشتنانی ماڵان لە زستانان و لە سەیرانان لە بەهاران بەبێ هونەرمەندانی گۆرانی بێژ سەیران و دانیشتنەکانیان نە دەکرد، ئەو زاتانە بوون: دکتۆر عەبدولرەزاق دەباغ و براکەی محەمەد شەهاب دەباغ کە ئەوسا سەرۆک شارەوانی (رئیس بلدیە)ی هەولێر بوو، محەمەد حەسەن (سەرۆکی شارەوانی پێشتر) و عەبدولمونعیم مەسرەفی موتەسەریفی هەولێر لە ناوەڕاستی شەستەکاندا و حاجی حەمە شەریف و حەمەدەمین عەبۆ ئاغا و حەمە رەشیدی برایان و دکتۆر ئاگۆب و دکتۆر ئیحسان و دکتۆر (داناز)رەئووف دیشچی و ئیحسان موفتی (خەڵکی بادینان بوو) لە گەڵ فارس دزدیی، عەبدولقادر جێمسی و شێخ محەمەدی عەبۆ ئاغا و فەتاح ئاغا و عیزەدین فەیزی، کە هاوڕێی ئازیزی زۆربەی ئەو خەڵکانە بوو، هەروەها سەعید یوونس (مقاول) و سەلاح عوسمان ئەو ناوانەم هێنایەوە تەنیا بۆ مێژووی ئەم شارە کە لەوانەیە بۆ هەندێ نووسەری مێژووی هونەر وەک سەرچاوەیێک پێویستبن.

ئەمانەش زۆربەی ئاهەنگەکانیان ئەم سێ چوار هونەرمەندە بەناوبانگەی ئەوسا دەیانڕازاندنەوە: تاهیر تۆفیق، حەیدەر و مشکۆ و جەمیلە و رەسول گەردی و من.

بەلام مەرجیش نەبوو هەموو جارێ هەموویان بەشدارییان بکردایە، مشکۆ و گەردی ئەوەندە

خۆیان لەم جۆرە بەزمانە نەدەدا، مشکۆی هونەرمەند بە مەقام و قۆریاتییەوە و رەسول گەردی بە حەیرانەوە.. شوێنی تایبەتیان هەبوو لە دڵ و زەوقی هەولێرییان.

بۆیە ئامادەبوونیان لە یەکێ لەو شێوانە بەسترابووەوە بە هەبوونی یەک دوو کەسی خاوەن چێژ وەرگرتن لە قۆریات یا لە حەیران!

لەو ماوەیەدا جگە لەو کەسانەی لەسەرەوە ناوم هێنان، کە زۆر دانیشتن لەگەڵیاندا هەفتانە رووی دەدا، بەڵام خەڵکانی دیکەم ناسین کە ئەوانیش خاوەنی زەوق و حەزی رابواردن بە گوێ گرتن لە مۆسیقا و گۆرانی بوون، وەک: ئیسماعیل ئاغا یەعقوبی، پۆلسی (صیدلی)، عیزەدین قۆجە، میساکی بەرگدروو (ئەرمەنی بوو). زۆری حەز لە قۆریاتی توركی بوو بە دەنگی حەیدەر و مشکۆ، هەروەها حاکم جەلیل و وشیار و کەمال عوسمان و براکەی سەلاح و، لەچەند بۆنەیەکیش حەسەن رەفعەت و عەلی شەریف و زۆرانی دیکە. کە ئەوانە کەم لەم جۆرە ئاهەنگانە ئامادە دەبوون.. بەڵام کە دەشهاتن بەڕاستی ئیسپاتیان دەکرد، کە دەزانن قیمەتی هونەر و گۆرانی و هونەرمەند چییە و بەویەڕی رێزلێگرتن لە گەڵماندا ئێمەی هونەرمەندەکان هەڵسوکەوتیان دەکرد و هەستی خۆیان بۆ ئێمە دەردەبڕی.

مشکۆ.. ناوی تەواوی: شەوکەت کوڕی سەعیدی کوڕی حاجی برایم ئاغای دیترەییە، خوالێخۆشبوو لە ساڵی (١٩٠٨) لە گەڕەکی سەرا، لەنێو قەڵاتی هەولێر لە دایک بووە و دوای (٨١) ساڵ تەمەن، لە (١٨/٥/١٩٨٩) کۆچی دوایی کرد، هەر لە شاری خۆی زێدی باوو باپیرانی و لە گۆڕستانی (ئیمام محەمەد) بە خاک سپێردرا.

خوالێخۆشبوو لە ماوەی ئەو تەمەنەدا با بڵێین لە گەنجایەتی ڕا، کە لە دەوروبەری ساڵی ١٩٢٤ و هەورازتر بوو، تا ئەو کاتەی نەخۆش کەوت و نەخۆشییەکەی چیتر مەودای نەدا قوڕگی بۆ گۆرانی وتن بەکاربهێنێ، کە ئەویش لە سەرەتای ساڵی ١٩٨٩ بوو، کە ماوەکە دەکاتە زیاتر لە (٦٠) ساڵ لە تەمەنی، هەر بە مەقام و قۆریات و بەستە گوتن خۆی خەریک کردووە و عاشقانی دەنگی مشکۆ عەوداڵی بوون و ئاهەنگ و بەزمەکانیانی جۆش داوە و خۆش کردووە.

ئەو ئاهەنگ و سەیرانانەی مشکۆی تیادا نەبوایە، دەنگی ئەو هونەرمەندە تیایدا نەیچریکاندبایە، بە تایبەتی لە ساڵانی شەست و حەفتاکاندا، ئەوە بە ئاهەنگ و بەزمێکی خۆش نەدەژمێردرا، من خۆم لەگەڵ هوورمەندانی هەولێر چەندین جار سەفەرمان کردووە، یا داوەت کراوین لەلایەن سەندیکای دکتۆران و ئەجزاچیان و فەرمانبەرەکانی بانقی رافدەین و جەماوەری تر، کە مشکۆمان لەگەڵ نەبوایە، هەروەها هەرجارە یەکێک دەیگوت: کوڕینە.. ئەرێ نابێ دەنگی مشکۆمان لێ کەمە؟ چونکە بەڕاستی لەناو هونەرمەندانی ئەم ناوچەیە

ئەستێرەیەکی گەش بوو، شوێنی خۆی لە دڵی هەمواندا کردبووەوە! بەزم و دانیشتنی خۆی لەگەڵ تاهیر و رەسول و حەیدەر جاروبار بۆمانی دەگێرایەوە، ئەگەر بەرێکەوت پێکەوە کۆ بووبووینایەوە بۆ بۆنەیەک.

لە بیرمە، لە رۆژی سێیەمی کۆچی خوالێخۆشبوو (تاهیر تۆفیق) لە ئۆتۆمبێلێکدا من و مشکۆ و مەحموود زامدار بەرێکەوتین بۆ (کۆیە) تا ئامادەی پرسەی هونەرمەندی گەورە بین، مشکۆ و مەحموود لە دواوە بوون، من لە پێشەوە لای شوفێرەکە بووم.

رۆژی (٢٢/ ١٠/١٩٨٧) بوو، مشکۆی نەمر، تا گەیشتینە کۆیە، ناوە ناوە باسێکی تایەری مەزنی دەکرد، رووداوێکی دەگێرایەوە کە لە کاتی خۆیدا، ساڵێ لە ساڵان رۆژێ لە رۆژان لە سەفەرێکدا لە ماڵێ لە هۆڵێکدا پێکەوە بەشداربیان کردووە، خۆی و تایەر و هونەرمەندانی تر. جا کە رووداوەکانی دەگێرایەوە، فرمێسکی خۆشەویستی بۆ هاورێی شیرینی وەک باران دەرژاند، تا کەمێک هێورمان دەکردەوە.. زۆر جاریش ئێمەشی بە گریان دەهێنا، لەو شتانەی دەیگێرایەوە، جارێکیان، لە دەڤەری بادینان دەیگوت لە ئاهەنگێکدا پێکەوە بووین، کاتێ کاک تاهیر گۆرانی دەچری، میوانە دەوڵەمەندەکان، دەچوونە لای لەسەر شانۆ، ماچیان دەکرد و ئنجا پارە (١٠) دیناری و پێنج دیناریان دەردەهێنا بە (سەفتە) و بەسەر تاهیریان دادەباراند! بەڵام ئەو هیچ گوێی نەئەدانێ و تادەوری خۆی تەواو دەکرد، ئنجا بە هێواشی دەهاتەوە شوێنەکەی خۆی لەلامان، کە لەسەر یەک مێز جێگامان بۆ دانرابوو، بێ ئەوەی تاهیر بپرسێ ئەو پارەیە.. ئەو هەموو کاغەزە.. دە باوی و پێنج باوی، چییان لێ هات؟ کێ بردی؟ ئەمەندە عزەت نەفسی هەبوو، ئەگەر چی دەشمزانی (ئەوە هەر قسەی مشکۆ بوو) کەوا خاڵە تاهیر دە دیناری لە گیرفان نەبوو!

ئەم هونەرمەندە، وەک هەموو گۆرانی بێژەکانی رەسەنی ئەم وڵاتەمان هەر لە منداڵییەوە گۆرانی و سروودیان وتووە و پێگەیشتوون، هەر ئەو خۆرسکییەیە، کە لە کۆمەڵەکەی خۆیان بۆیان ماوەتەوە و پێی پەروەردە بوون، بەداخەوە هەموویان نەخوێندەوار بوون.

ئەوەی زۆر بەختی باش بووە ئەوا قوتابخانەی سەرەتایی خوێندووە، ئەگینا هەموویان سوختە و لەلای مەلا کەمێک ئەلف و بێیان خوێندووە و باری ئابووری و ژیان لێ نەگەراوە خوێندنی قوتابخانە بەرزەکان تەواو کەن.. لە هەمان کاتیشدا لە هەموو کوردستان مۆسیقا ژەنێک نەبووە یارمەتیان بدات.. یا پەیمانگایەک نەبووە بۆ فێرکردنی مۆسیقا و دەنگ تاکو تیایدا دەنگ و بەهرەی خۆیان پەروەردە بکەن، ئەوەتا مشکۆی بەهرەوەر لە پەنجاکاندا ناچار پەنا دەباتە بەر مۆسیقاژەنی موسڵاوی (غانم یەحیا) کە لە (ملهی) لەوێ مۆسیقاژەن بوو، بە پارەی خۆی کاکە مشکۆ لەگەڵ چەند هاورێیەکی داوای لێ دەکەن مۆسیقا بۆ مشکۆ لێ بدا بە کەمانچە، بەم جۆرە کاسێتێکی بۆ پر دەکرێتەوە بە چەند مەقام و قۆریات و گۆرانییەکەی هونەرمەندی کەرکوک (شێخ قابیل تاڵەبانی- واتا بێ ناو) کە (ئەی هاوار ئەمام) بوو.

خوالێخۆشبوو (لەتیف چەقماقچی) لەدوای پەنجاکاندا و دوای ئەوەی منیش هاتمە هەولێر و لەگەڵ چەند مۆسیقا ژەنێک کە تاک تاک پەیدابوون لە چەند دانیشتنێک، هەر لە ماڵی خۆی (واتا ماڵی کاکە لەتیف)ی رەحمەتی چەند کاسێتێک بۆ چەند گۆرانی بێژێک پرکرایەوە، وەک: رەسول گەردی و محەمەد ئەربیللی و مشکۆ و باکووری و تاهیر تۆفیق و جەبار ئەربیللی و یەک دوو حەیران بێژو و لاوک بێژی دیکە، کە بەراستی ئەم کارە خزمەتێکی گەورە بوو بۆ پاراستنی بەشێکی زۆری گۆرانی رەسەنی کوردی، مۆسیقاژەنەکان، جگە لە خۆم، کاکە یەحیا مەرجان و براکەی واحید مەرجان و یوسف باکووری و مستەفا رەئووف و عەدنانی مەلا و شەمسەدین عومەر بوون، کە هەموشیان بەبێ موقابیل ئەم خزمەتەیان دەکرد، تەنانەت لەتیفی

هونەرمەند جگە لەو مەسرەفەی کە دەیکرد بۆ دانیشتنەکە بۆ خواردن و خواردنەوە و میوەو شتی دیکە، هەندێ پارەشی لە گیرفانی خۆی دەدایە گۆرانی بێژە هەژارەکان!!

ئەمە بوو حاڵی ئەو دۆخەی هونەرمەندانی وەک مشکۆ و غەیری مشکۆ و حاڵی هونەری مۆسیقا و گۆرانی، کە بەراستی قارەمانیەتی ئەو گۆرانی بێژە نەمرانە، کە توانیان لەو جۆرە کەشوهەوایە هونەرییە لاواز و بەستەزمان و بێ کەسە، هەنگاو بنێن و ڕێگای بەرخۆیان تەخت بکەن و بەهەر نرخێک بێ، جێی پێی خۆیان بکەنەوە و ڕێگاکە ببڕن ئەمە ئەوپەڕی خزمەت بوو کردیان.

لەچەند دانیشتنێک لە هەندێ شوێن، لەگەڵ خوالێخۆشبوو مشکۆ ئامادە دەبووم و بەعوودەوە بەشداریم لە گەڵیدا کردووە، یەکێک لە مەقامە بەناوبانگەکانی گۆرانییەکەی (لە پاش مەرگم) بوو، کە زۆر بەتام و خۆش دەیگوت، دەڵێن گوایا هەڵبەستی ئەم شیعرە دەگەڕێتەوە بۆ (ئەختەر)ی شاعیری دڵتەڕ و ئاغا و مەقامزانی کۆیە! بەڵام ئاوازەکە هەر مشکۆ خۆی بۆ شیعرەکەی (وەک مەقام) گوتووە.

کاکە جەماڵ دیلان چیرۆکی وتنی ئەم گۆرانییە بەم جۆرە دەگێڕێتەوە و دەڵێ: مشکۆ لە ساڵی ١٩٣٩ ژنی هێناو کچێکی بوو، لە ساڵی ١٩٤٣ شدا بەرەو بەغدا ڕۆیشت و ژنەو کچەی لە هەولێر بەجێ هێشت.

پاشان ژنەکەی تووشی نەخۆشی گرانەتا (تیفۆئید) دەبێ و بەم نەخۆشییە دەمرێ! کاتێک مشکۆ ئەو هەواڵە دەبیستێ، بە پەلە دەگەڕێتەوە هەولێر، دەچێتە سەر گۆڕەکەی و شیعرەکەی (ئەختەر) بە دەسکارییەوە بە گۆرانی دەڵێ و (لە گەڵیدا هەڵبەتە دەگریێ) کە دەڵێ: لە پاش مەرگم چ فایدە بێیە سەر قەبرم لە بۆ شیوەن.

لە ساڵی ١٩٤٨ بۆ جاری دووەم هاوسەرێکی تری بۆ خۆی پێکدێنێ و لەو ژنەشی سێ منداڵی دەبێ: دوو کوڕەکەی یەشار و وشیار، بۆ خاتری بیرەوەری باوکیان کە زۆریان خۆش دەویست و ڕێزیان لێی دەگرت، تۆمارگەیەکیان کردۆتەوە بە ناوی (تۆمارگای مشکۆ).

مشکۆ لەگەڵ هونەرمەندانی کۆن وەک کاویس ئاغا و عەزیز ئاغا و محەمەد عارفی جزیری و حەسەن جەزراوی و تاهیر تۆفیق و ئەوانی تر بەروح و بەگیان خۆشی دەویستن و خۆشیان دەویست..

مەقام و گۆرانی چڕینیش وەک خۆی لە چەند شوێنێک لە چاوپێکەوتن لەگەڵیدا بۆ رادیۆ و تەلەفزیۆن. لە مەقامزانی هەولێری (شەهابە) فێر بووە و زۆریشی حەز لە دەنگی ئەو بلیمەتە دەکرد.

ئەم هونەرمەندە (شەهابە) زۆر ناوی هاتووە لەسەر زاری هونەرمەند و گوێندەی ڕەسەن و کۆنەکانی هەولێر وەک مشکۆ و حەیدەر بەقاڵ و فایەق بازرگان و ئەوانی دیکە. دیارە مرۆڤێکی بەتوانا بووە و دەنگی زۆر خۆش بووە.

لەرۆژی ٧/ ١٠/ ١٩٧٦ بۆ یەکەم جار لە هەولێر ئاهەنگێک بە پەلە ڕێکخرا، لەسەر شانۆی هۆڵی لاوان کە ئەمڕۆ بەشێکە لە بینایەی وەزارەتی ڕۆشنبیری! ئاهەنگەکەش بە

بۆنەی (رۆژی جیهانی مۆسیقا) لە بەغداوە بروسکە هاتبوو بۆ ئەمین عامی گشتی رۆشنبیری و لاوان کە دەبێ ئاهەنگێک بکرێ لە هەموو شارەکانی عیراق و گۆرانی بێژە کۆنەکان (رواد) ریزیان لێ بنرێ.

تەلیفۆنم بۆ کرا، بۆ ماڵەوە، کە دەبێ ئامادەی ئەو ئاهەنگە بم، هەرهەمان رۆژ بۆ رێزلێنانم، کە چووم دەبینم کاک مشکۆ و خاڵەتایەر و رەسوول گەردی و..هتد لەوێ ئامادەن.

ئەوەبوو تیپی مۆسیقای لاوان: شێرزاد سەرسپی و چەتۆ حەسەن و شەریف و یەک دوو مۆزیکژەنی دیکە لەسەر شانۆ بوون و دەست کرا بەمۆسیقا و یەکەیەکە بانگ کراینە سەر شانۆ بۆ پێشکەش کردنی ئاهەنگی خۆمان، تایەر و رەسوول و مشکۆ و من و ئەوانی دیکە.

لە کۆتایی ئاهەنگەکە یەکە یەکە بانگ کراینە سەر شانۆ جەنابی جێگری پارێزگا، خوالێخۆشبوو (کاکە ئەنوەر) بوو بانگ کرایە سەر شانۆ! ئێمە وامان زانی سەرو سەد دینارێکمان دەدەنێ! لە نێوان رەسول و مشکۆ مشتومڕ بە یەواشی دەستی پێ کرد و رەسول دەوی لە بناگێی مشکۆ نابوو. نەمزانی چی پێ دەگوت. بەڵام مشکۆ بە دەنگێکی نزم هەر پێ دەکەنی.

یەکەم کەس کە خەڵاتەکەی وەرگرت.. سەیرمان کرد (کاس)ێکە لەو کاسانەی دەبەخشنە یاریکەرانی تۆپانێ، کە نرخی کاسەکە لە (٢٥) فلس زیاتر نەبوو، حەمید مەرمەڕچی کاسەکەی دەدایە سەید ئەنوەر، ئەویش تۆقەی لەگەڵ دەکردین و کاسەکەی لە دەستمان دەنا! بەڵێ بەم جۆرە بۆ یەکەم جار لە مێژووی عیراق، لە رۆژی جیهانی مۆسیقا، لە هەولێر هونەرمەندان رێزلێنرا! ئینجا رەسول گەردی بە هێواشی وتی: بەرێ..!! لە تۆپانێ بردمانەوە!! بەڕاستی من لەبەر پێکەنین زگم ئێشا! مشکۆ زیاتر..

وتەکەی خاڵە رەسولیش بووە مەتەڵ لە بەینمان!

هەر جارەی بەیەک گەیشتباین لە بۆنەیەک یا ئەو رۆژەمان دەهاتەوە بیرو سەر لەنوێ پێدەکەنینەوە، ئەوەی راستی بێ من دانیشتم و تەسادوفم لەگەڵ مشکۆی ئەمر زۆر کەم بوو، کەمتر بوو لەوانەی لەگەڵ حەیدەری حاجی عەبدولرەحمان (حەیدەرە کەچەڵ)، بەڵام مشکۆم زۆر خۆش دەویست و دەنگی مشکۆم زۆر لەلا پەسند و رەسەن بوو.

بە کۆچی دوایی مشکۆی هونەرمەندی (قەڵات)ی گۆرانی هەولێر، بۆشاییەکی تەواو پەیدا بووە، ئەمڕۆ لەو شێوە گۆتنە و ئەو مەقام و قوریاتانەی مشکۆ دەیچڕین! ئەگەرچی یەک دوو کەس ئەمڕۆ قۆریات دەڵێن.. وەک محەمەد و جەبار و جەلال ئەربیللی بەڵام مشکۆ (مۆرک و شێوازی) تایبەتی خۆی هەبوو، دەنگی زوڵاڵ و هێمن و پڕ سۆز بوو، گەڕەکی عەرەبان کە مشکۆ تیایدا ژیا لە منالییەوە، تامی تایبەتی بەخشیبوو بەژێی دەنگی ئەو هونەرمەندە و لانەی منداڵی خۆی زۆر زۆر خۆش دەویست، ئێستاش ئەو گەڕەکە دێرینە خامۆشە!!

وەختە بڵێم جێ پێ و هەنگاوە لەسەرخۆیەکانی مشکۆ دەنگ و سەدایان لەو گەڕەکە مێژووییە دێت!

ئەو رۆژەی گەڕەکی عارەبان بێ مشکۆ مان، رۆژێکی خەماوی بوو.. ماڵ نەبوو بۆی نەگرێ!

لە ١٨/٥/١٩٨٩ ی (رۆژمێر)ەکەم، کە بیرەوەرییەکانی خۆمم تێیدا نووسیوە نووسراوە: فرمێسکی ئەستێرەی رەنجم کەشتی تاوان ئەخنکێنێ.

سەرچاوەکان

١- نووسینەکانی کاکە جەمال دیلان، لە برایەتی ئەدەب و هونەر، گۆڤاری رامان، ١٩٩٧، گۆڤاری هەرێم، کانوونی دووەم، ساڵی ٢٠٠٠.

٢- جەلال بەیداغدار، رۆژنامەی برایەتی ١٩٩٧،

٣- ئەرشیف و بیرەوەرییەکانی خۆم، بەشێکیان نووسراون و لە بەرنامەکانی رادیۆ و تەلەفزیۆنی هەرێمی کوردستان، بڵاو کراونەتەوە و پەخش کراون.

* ئەم بابەتە لە گۆڤاری هەولێر، ژمارە (٧) بڵاوبۆتەوە.

حاجی فائیقی بازرگان
١٩١٨ - ١٩٩١

جەلال خدر

مەقامناس و هونەرمەند و دەنگخۆشی شاری هەولێر (حاجی فائیقی کوڕی محەمەد سوڵتانی بازرگان)، بەرەچەڵەک دەگەڕێتەوە سەر بنەماڵەی (موئەزن زادە)ی هەولێری.. کە لە کۆنەوە لە قەڵاتدا ژیاون.. وەکو زانراویشە باپیرە گەورەیان، کە ناوی شێخ عەبدوڵڵا بووە، زانایەکی بەرز و خوداپەرست و ئایینپەروەر بووە لەو شارەدا، لە کاتی خۆیدا چۆتە شاری موسڵ و ئیجازەی ئیرشاد و شێخایەتی لەسەر دەستی (شێخ عوسمان خەتیبی موسڵێ) وەرگرتووە لەپاشان گەڕاوەتەوە بۆ شاری هەولێر و لە قەڵات تەکیەی کردۆتەوە، خەڵک ڕوویان تێکردووە و زکر و تەهلیلەی تێدا بەردەوام بووە، پاش مردنیشی منداڵەکانی جێگایان گرتۆتەوە، گەڕەکی تەکیەی قەڵاتیش بەناوی ئەو مرۆیە مەزنە ناوزەد کراوە.

حاجی فائیق، لە ساڵی ١٩١٨ لە گەڕەکی تەکیەی قەڵاتی هەولێر چاوی بە دنیای گەورە ڕووناک کردۆتەوە... لە تەمەنی (٦) ساڵان دەخرێتە بەر خوێندنی قورئانی پیرۆز لەلای مامۆستا مەلا (ئیبراهیمی حەنەفی) لە خانەقای جەمیلە فەندی دەخوێنێ، پاش تەواو بوونی جزو عەمە و تەبارەک و چەندین کتێبی بچووک، لە تەمەنی حەوت ساڵان دەخرێتە قوتابخانە، تاوەکو پۆلی چوارەمی سەرەتایی دەخوێنێ، پاشان وازی لە خوێندن هێنا و لەگەڵ باوکی دەستی کردووە بە ئیشکردن، بۆ ماوەیەکی زۆر لەلای وەستا عەبدۆکی خەیات ئیشی کردووە، ئەو وەستا عەبدۆکە شارەزاییەکی تەواوی هەبووە لە ئسووڵی مەقامات و دۆستی نزیکی (شەهابەی هەولێری) بووە، مام حاجی گەلێک سوودی لەو وەستایە وەرگرتووە....

لە ساڵی ١٩٣٦ بۆتە سەرباز و بۆ ماوەی دوو ساڵ لە سەربازی ماوەتەوە سەبارەت بەو سەردەمە

جارێکیان مشکۆی هونەرمەند بۆی گێڕامەوە گوتی: (من و حاجی فائیق و مام ساڵ) ناوی سەربازیمان هات بۆ ماوەیەک لە ئۆردی هەولێر سەربازیمان کرد، بەڵام پاشان دایکم منی بە بەدەل کڕییەوە ئیدی رزگارم بوو، بەڵام حاجی فائیق و مام ساڵ هەریەکەیان بۆ ماوەی دوو ساڵ سەربازییان راکێشا، پاش تەواو بوونی خزمەتی سەربازی، حاجی فائیق بۆ ماوەی (٩) ساڵان کاری شوفێراتی کردووە، لە رێگای دیانە و رەواندز و حەریر.

لە ساڵی ١٩٥٨ (حاجی محەمەد سوڵتانی بازرگان)ی باوکی کۆچی دوایی دەکات و حاجی فائیقیش لە جێگای ئەودا دەستی بە ئیشی بازرگانی کردووە و لە ساڵی ١٩٦٠دا حەجی ماڵی خوای کردووە، حاجی فائیق هەر لە منداڵییەوە حەزی لە خوێندنی قورئانی پیرۆز و خوێندنەوەی مەولوودی پێغەمبەر و بانگدان و سەڵاکێشان و مەقامات و قۆریات کردووە، لە زەمانی ئەویشدا دوو مامۆستای بەناوبانگ لەو شارەدا هەبوون وەکو: (شەهابە و سەید مەردان) بوون، لە هەمان کاتیشدا عاشقی دەنگیان بووە لە مەجلیسی ئەواندا دانیشتووە، تاوەکو بە تەواوی فێری ئسووڵی مەقامات بێ، لەسەر ئەم کارەی بەردەوام بووە تاوەکو ساڵی ١٩٣٨ بۆ یەکەمین جار دەست بە خوێندنی مەقامات دەکات، لە کاتێکدا مامۆستای خۆی (شەهابە) لە کۆڕ و مەجلیسی (محەمەد فەندی موفتی) لە مزگەوتی قەڵات داخیلی مەقامات دەبێ، بە شیعرێکی حەزرەتی شێخ عەبدولڕەحمانی خالیسی تاڵەبانی کەرکووک بۆی هەڵدەستێ و دەڵێ:

{عاشق اولب روزی ئەزەلدەن ساقیە پەیامز
عالەمی غەوغایە سالد نەحرەیی مەستانەمز

عالەمی شەراب تر وسلدەن جانا مەست اولمشغ
سری وەحدەت تر هەمیشە بادەی مەینی نەمز}

لێرەدا حاجی فائیق لە مابەینی دوو لووتکە چیای گەورەی وەک شەهابە و سەید مەردان بە غەزەلێک لەسەر نەغمەی مەقامی (مەنسوری) دەست پێدەکات و دەڵێ:

گۆزن زلفی گیف جانە پەرێستان اولمشەم
فرقەتی رویم داد بلاهی زاری گیریان اولمشەم

حاجی فائیق لە ساڵی ١٩٥٩ بۆ یەکەمین جار دەچێتە ئێستگەی بەغدا، بەشی تورکی، لەگەڵ هونەرمەندان: (محەمەد ئەحمەد ئەربیلی و یونس خەتات و نورەدین عەساف و چەندین کەسی دیکە، بۆ گۆرانی تۆمارکردن، لەپاش تاقیکردنەوە مام حاجی سێ گۆرانی تۆمار دەکات: کە لەسەر نەغمەی مەقامی: (رەست، بەیات، سەبا) بوون، چەندین جاریش لەگەڵ مشکۆی هونەرمەند هاتوچوی شاری موسڵیان کردووە، گۆرانییان تۆمارکردووە، بە تایبەتی لە ساڵی ١٩٦٢ لە گازینۆی "ئەتلەس" لەسەر شەرەفی (غانم یەحیای) ئەرمەنی و مۆسیقاژەنی بەناوبانگ، چەندین کاسێتیان بەو دەنگە زوڵاڵەوە تۆمارکردووە، چەندین جاریش لەگەڵ خوالێخۆشبووان: (حەیدەرە کەچەڵ و خاڵە تاهیر و مامۆستا باکووری) ئاهەنگی گۆرانییان سازداوە.

مام حاجی شارەزاییەکی تەواوی لە ئسووڵی مەقاماتی عیراقیدا هەبووە، بە تایبەتی مەقامی (رەست و سێگا و بەیات و نەوا و سەبا و ناری و مەنسوری و بەهرزاوی و حەکیمی و حوسەینی و دەشت و دیوان و موحەیەر....هتد، مام حاجی بە بەردەوامی هاتوچۆی شاری کەرکوکی دەکرد و لە تەکیەی شێخ عەلی تاڵەبانی شان بەشانی

دەنگخۆشەکانی ئەو شارە دەنگی هەڵێناوە، ڕۆستایەتی لەگەڵ هونەرمەندی بەناوبانگ (مامۆستا عەلی مەردان)دا هەبووە... بەشداریشی لە خوێندنەوەی مەولوودی پێغەمبەر (د. خ) کردووە، دۆستی نزیکی گۆرانیبێژان ڕەشەی کوللە و ڕەزا و عزەدین نیعمەت و تۆپاڵ حەمە و محەمەد گوڵ بۆی و فەخرەدین ئەرگیچ و عالی قەلعالی و مەمەد قەلای و خەڵکانی دیکە بووە، لە ساڵی ۱۹٦۳دا بەشداری لە ئاهەنگی گۆرانییەکانی (هیلال ئەحمەری) کەرکووکی کردووە، چەندین گۆرانی تۆمارکردووە، لە شاری هەولێریش چەندین دۆستی نزیکی هەبوو، لەوانە مامۆستا ڕەشادە فەندی موفتی، مشکۆ، عەلی فلەیحی چایەچی، حاجی حەمدی عەلی خان، مام ساڵ، حاجی جەمیلی قاپقاپچی، سەید سەعید دامرچی، حاجی عەبدولڵای دەفژەن، بەکرە کەچەڵ، حاجی عەبدولڵای حاجی خەیاڵ، وەستا لەتیفی چەخماخچی، مام تاقی چایەچی، سەید سەلیم، وەستا پیرباڵ، وەستا جەلالی چەخماخچی...هتد، مام حاجی لە زۆربەی زۆری ئاهەنگەکانی ئەو شارەدا بەشداری دەکرد، بەتایبەتی ئاهەنگەکانی برایانی (ئۆجاغی تورکمان) لە هەولێر، بەو دەنگە خۆشەی مەقامی (ڕەستی) دەچری، تاوەکو ئەمڕۆش لەگەڵدا بێت لەدوای (شەهابە) هیچ کەسێک نەهاتووە ئەو مەقامەی وەکو حاجی فائیق خوێندبێت، هەتا جارێکیان لە ساڵی ۱۹۷۷ لە ئاهەنگێکدا، کە لە هۆڵی گەل سازدرابوو، چەندین کەسایەتی شاری بەغدا بانگهێشت کرابوون یەکێک لەوانە مامۆستا (حەقی شبلی) بوو، کاتێک مام حاجی مەقامی ڕەستی لەسەر شانۆ گوتووە، ئەویش زۆر کەیفی پێهاتووە و گوتوویەتی لە شاری بەغداش ئەو مەقامە بەم شێوەیە نەگوتراوە.

مام حاجی لەدوا تەمەنی ژیانیدا، تووشی نەخۆشی هات و لە ساڵی ۱۹۹۱ بۆ ماوەی چوار ساڵ لەسەر جێگا کەوت و خەڵک بەدەگمەن سەریان لێدەدا و لە ئەنجامدا لە ڕۆژی یەک شەممەی ۳۰ مانگی نیسانی ساڵی ۱۹۹۵ بۆ دواجار ماڵئاوایی دەکات، لە گۆڕستانی ڕێگای مەخموور (کارگەی قیر) بە خاک دەسپێردرێ.

لەم باسەماندا هەرچەند باسی ئەو مەقامزانە بکەین تەواو نابێ و هونەرمەندیش لە وڵاتی ئێمەدا تاوەکو نەچێتە ژێر خاک قەدری نازانرێ، دەتوانم بڵێم لەدوای (سەید مەردان و شەهابە) ناوی مام حاجی فائیق دێت، کە ئاستی لە ئاستی (محەمەد گوبانچی) کەمتر نەبووە، چونکە زۆربەی هەرە زۆری مەقاماتی دەزانی... پێش کۆچکردنی بەدوایدا ناردووم منیش لەگەڵ هاوڕێی خۆشەویستم سەباح نەجمەدینی ڕەحمەتی، بەیەکەوە لەلای دانیشتووین و وەسیەت و دوا قوریاتی لەلای من گوتووە (خێزانی و منژوی) کوری شایەتن لەسەر قسەکانم دوا قوریاتی ئەمەیە:

گێت بزم چاغمز
وێران اولد باغمز
یل اولد یاعیش اولد
کولا اولد تۆپراغمز

لە کۆتاییدا هیچ دەسەڵاتێکمان نییە هەر ئەوەندەمان لەدەست دێت بڵێین:

سەن قەلایدو
مەن تەپە سەن قەلایدو
حاجی فائیق یروده مەن اولایدم
یرمدە سەن قەلایدو.

* ئەم بابەتە لە گۆڤاری (بارش) ژمارە (٤) وەرگیراوە.

مام حەمیدی کوورەچی
١٩١٩-١٩٨٣

جەلال خدر

قۆریاتبێژ و هونەرمەند و دەنگخۆشی شاری هەولێر (مام حەمید)ی کوڕی مام مەجیدی کوڕی میکایلی کوڕی مەحمودی کوڕی وەستا ڕەجەبی کوورەچییە.

وەکو لە ریش سپی و پیاوماقوولە کوورەچییەکانم بیستووە، دەڵێن مام ڕەجەب بە ئەسڵ (بن عەجەم) بووە، لەناو خەڵکی ئەو شارە بە (ڕەجەبە کۆر) بەناوبانگ بووە، چونکە چاوی چەپی تانەی لەسەر بووە، لەکاتی خۆیدا لەناو عەجەمەکانی ئێران سەری خۆی هەڵگرتووە، دوای ئەوەی تووشی دوژمن و دوژمنکاری هاتووە، پیاوێکی لەدەست زەڕ بووە، بۆیە ڕووتی کردۆتەوە باشووری کوردستان و لە شاری هەولێر نیشتەجێ بووە، لە هەمان کاتیشدا وەستایەکی چاک و دەسترەنگین بووە، بەتایبەتی لە دروستکردنی کەڕپووچ و خشت و جەڕە و گۆسکە و شەربەی ئاو، کاتی خۆشی ئەو پیشەیەی لە باوکی فێربووە، کاتێکیش خەڵکی ئەو شارە زانیویانە، کە پیاوێکی کاسب و دەسترەنگینە (مام ئیسماعیل) ناوێک لە گەڕەکی تەعجیل کچی خۆی لێ مارە کردووە، لەپاشان ماڵی بۆ خۆی داناوە، خوا سێ کوڕی داوەتێ بەناوی (مەحموود و عەبۆ و سلێمانە) ئەمانەش نەوەیان لێ

کەوتۆتەوە، لەناو بنەماڵەی کوورەچییان دەنگخۆشی چاکیان لێ هەڵکەوتووە، لە هەموویان بەناوبانگتر مام سەمەدی کوورەچی (١٨٩٧-١٩٨٠) بووە.

مام حەمیدی کوورەچی لە ساڵی ١٩١٩ لە گەڕەکی تەعجیلی ئیسلام، لە کۆڵانی کوورەچییان لە شاری هەولێر، چاوی بە دنیا هەڵهێناوە.

مام حەمید لە منداڵییەوە حەزی لە قۆریات کردووە، ئاشقی دەنگی هونەرمەندی بەناوبانگ (شەهابەی هەولێری) بووە، ئسووڵی قۆریاتیش لەسەر دەستی (مام سەمەد) و مەقامی (دیوانی) لە حاجی وەلی چایەچی فێربووە، (ئسوولی کەرەم) لەسەر دەستی حاجی عەبدوڵلای خەیاێ و (وەستا مەمۆی) کارگەچی فێربووە، حەیرانیشی لە سەیدە کۆرە و خاڵە ڕەسووڵ گەردی وەرگرتووە.

مام حەمید بۆی گێڕامەوە، گوتی: لەکاتی خۆی منداڵ بووم، زۆر حەزم لە گۆرانی و قۆریات گوتن دەکرد، مشکۆ و حەیدەرە کەچەێ پێش من قۆریات و مەقاماتیان دەگوت، چونکە ئەوان لە شەهابە نزیک بوون، منیش لەگەڵ هاوڕێی منداڵیم شاکر حەمە فارس دەچووینە چایخانەی (سەمەدی) مامم، بۆ ئەوەی گوێی لێ رابگرین، ئەویش عادەتی وابوو، هەموو جارێک بەدوای گۆرانیبێژی بەناوبانگی شاری کەرکووک (محەمەدی چلبۆین-ی ١٨٨٥-١٩٥٨)دا دەنارد، بە میوانی دەهاتە هەولێرێ و لای ئەو میوان دەبوو، خەڵکی ئەو شارە لە چایخانەدا لە دەوری ئەو وەستایە کۆدەبوونەوە و گوێیان بۆ شل دەکرد، چونکە زۆربەی شێوازی مەقامات و قۆرباتی دەزانی، ئێمەش هەر جارێ خۆمان لەبن مێزی چایخانە دەشاردەوە تاوەکو شێوازەکەی بە تەواوی وەربگرین، هەتا جارێکیان ئەو مەقامزانە قۆرباتی (عومەرد گەلەی) دەچڕاند، کە بە (ئەبلە نینم) دەست پێدەکات، منیش لە دەمیم وەرگرت، زۆر بەجوانی بۆم دووبارە کردەوە، کاتێک مامم گوێی لێ بوو زۆری پێناخۆش

بوو، چونکە دەیزانی ئێمە لەو زووتر وەرمان دەگرت و دووبارەمان دەکردەوە، کە تووڕە دەبوو، دەیگوت (من پارەیەکی زۆر سەرف دەکەم تاوەکو فێری نسوولی قۆریات ببم، بەڵام (حەمید و شاکر) بە حازری دێتە بەردەستیان).

کاتێک کۆمەڵە هونەرمەندێکی شاری بەغدا بۆ گەشتوگوزار هاتنە گەلی عەلی بەگ، لەوانە مامۆستا (گوبانچی و نازم غەزالی و زوهرە حوسێن)یان لەگەڵدا بوو، (مشکۆ و حەیدەر بەقاێ و مام حەمید کوورەچی لەو شوێنەدا ئامادە بوون، مام حەیدەر مەقامی دەشتی چڕاندووە، مام حەمیدیش چەند قۆریاتێکی (دەل حەسەنی) چڕاندووە، بۆتە مایەی سەرسوڕمانی میوانەکان.

مام حەمید کوورەچی و
حەسەن زیرەک

مام حەمید بۆی گێڕرمەوە گوتی لە ساڵی ١٩٥٧ جارێکیان حەسەن زیرەک بە میوانی هاتبووە شاری هەولێر، مشکۆ دەعوەتی کردبوو، شەوانەش لە ئوتێلی مام جەمیل دەخەوت، شەوێکیان ئەو حەسەن زیرەکە بە میوانی هاتە کوورە و دەفەیەکی بچووکی بە دەستەوە بوو، وا ڕێک کەوت ئەو شەوە شەوی هەینی بوو، ئێمەش کوورەمان ئاگر دەدا و کەس نەدەخەوت، حەسەن زیرەکیش دەستی بە گۆرانی گوتن کرد و منیش ئاوە ئاوە بە قۆریاتێکی (کوردۆ) یان (مخالیف) بۆی هەڵدەستام، تاوەکو بەیانی ئاهەنگەکەمان بەردەوام بوو، یەکێک لە گۆرانییە خۆشەکانی حەسەن زیرەک گۆرانی (هەی نیزام بۆ خۆم نیزام.... من لێرەدا عەسکەرم) بوو، کە زۆر بەجوانی دەیگوت، منیش دوو سێ جار پێم دووبارە کردەوە، بۆ بەیانی برا بچووکەکەم پێی گوتم (حەمید خوا کوڕێکی پێداوی حەزدەکەین ناوی لێ بنێی، منیش لەبەر خاتری گۆرانییەکەی حەسەن زیرەک ناوم لێنا -نیزام).

مام حەمید لە گەڕەکی تەعجیل دوکانی دانابوو، بەبیرم دێ لە ساڵانی (١٩٦٢-١٩٦٣) دا دوکانەکەی لە تەنیشت دوکانی (حەمەدئەمین پۆلیس)ی مامم بوو، منیش ئەوکاتە لای شاگرد بووم، بە هاوینان بەفری دەفرۆشت و بە زستانانیش جەڕە و گۆسکە و شەربەی ئاو، دەستی زۆر کورت بوو، نیوەڕۆیان بازاڕ چۆڵ دەبوو مام حەمید لەسەر پارچە حەسیرێک لێی پاڵدەدایەوە، دەستی دەختە بناگوێی و دەستی دەکرد بە قۆریات و کەردم گوتن.

مامیشم دەستەسڕێکی سووری هەبوو، دەری دەهێنا و فرمێسکی چاوی دەسڕییەوە، چونکە زەمانی هونەرمەندی بەناوبانگ (شەهابەی هەولێری) دەهێنایەوە یادی، دۆستێکی نزیکی مامەم بووە، ماوەیەکی زۆریش بەیەکەوە ڕایان بواردووە، لەلایەکی تریشەوە کاتێک شەهابە بە هاوکاری (عەلی فلەیحی چایەچی) لە ساڵی ١٩٣٢ چووە شاری بەغدا، بەرامبەر کەلسومی هونەرمەند گۆرانی گوتووە، ئەو مام حەمەدەمینەی ئەحمەدە ڕەشی لەگەڵدا بووە، یادگارییە خۆشەکانی زەمانی زووی بەبیر دەهاتەوە، بۆیە دەستی بە گریان دەکرد، بە تایبەتی کاتێک حەمید داخلی کەرەم چڕاندووە.

مام حەمید لەدواییدا دوکانەکەی فرۆشتە (ئاقەی حەمەد مەندۆ) و دوایی گەڕایەوە سەر ئیشی کوورەچییەتی، لەپاشان منداڵەکانی (هیوا، بە هیوا کوورەچی ناسراوە و دڵشاد و نیزام و ڕەئووف پێڕاگەیشتن ئینجا ئەو وازی لە ئیشکردن هێنا).

مام حەمید لە ئەگلەنجەکانی شاری هەولێر شان بە شانی دەنگخۆشەکانی ئەو شارە وەکو (مشکۆ و حەیدەر بەقاێ و شاکر حەمە فارس و حاجی جەمیلی قاپقاپچی و پیرداودە کۆرە و محەمەد ئەحمەد ئەربیلی و محەمەد عاشق و سەید سەعید دامرچی و کەسانی دیکە) گۆرانی قۆریات و کەرەمی چڕاندووە.

چەندین جاریش داوای لێ کراوە، کە ڕوو لە ئێستگەی بەغدا، بەشی تورکمانی بکات، بۆ گۆرانی تۆمارکردن، بەڵام ئەو ڕازی نەبووە، چونکە ئەو کاتە گۆرانی گوتن عەیب بوو، هونەرمەند بە چاوێکی سووک تەماشا دەکران، هەروەها شان بە شانی دەنگخۆشەکانی شاری کەرکووک گۆرانی و قۆریاتی تورکی گوتووە لە پاش ساڵانی ١٩٧٥-١٩٧٦ بە بەردەوامی لە ئاهەنگەکانی برایانی ئوجاغی تورکمانی بەشداری دەکرد، قۆریات و کەرەمی دەگوت، زۆرجاریش لە کاتی خوێندنەوەی مەولوودی پێغەمبەر مناجاتی دەخوێندەوە. ئەوەبوو لە چواردەمین ڕۆژی جەژنی ڕەمەزانی پیرۆز لە ڕۆژی مانگی تەمووزی ساڵی ١٩٨٣ دڵە گەورەکەی مام حەمید لە لێدان کەوت و بۆ دواجار ماڵئاوایی دەکات و لە گۆڕستانی شێخ مەعروفی باداوە بەخاک دەسپێردرێ و چەندین کاسێتی تۆمارکراوی لەدوای خۆی جێهێشت.

جەواد رەسووڵ ناجی
١٩٢٢- ١٩٧٥

کەریم شارەزا

هونەرمەندی شێوەکار و ئەکتەر و دەرهێنەری شانۆی کوردی و پەروەردەکار مامۆستا جەواد رەسوڵ ناجی، لەساڵی ١٩٢٢دا لەشاری کۆیە لەدایک بووە. چاوی بەدیمەنی کێوە بەرزەکانی باواجی و هەیبەت سوڵتان کراوەتەوە. لەبەر ئەوەی کە باوکی لە سەرەتای بیستەکانەوە فەرمانبەری میری بووە، بۆیە جەوادی منداڵ و مێردمنداڵ لەگەڵ ماڵی باوکیدا گەلێک شار و شارۆچکەی کوردستان گەڕاوە و لێیاندا ژیاوە، بەڵام لە دواییدا لەشاری هەولێر نیشتەجێ بوون. لەساڵی ١٩٢٨دا خراوەتە بەر خوێندن و قوتابخانەی سەرەتایی و ناوەندی لە ساڵی ١٩٤١دا تەواو کردووە و هەر لەو ساڵەدا چووەتە بەغدا و لەخانەی مامۆستایانی سەرەتایی لە ئەعزەمییە وەرگیراوە. لەو قوتابخانەیەدا بنچینەی هونەری شێوەکاری و پەیکەر داڕێژی لە مامۆستایان قاسم ناجی و فەتحی سەفوەت فێربووە و لەهاوینی ١٩٤٤دا خوێندنی تەواو کردووە بۆ مانگی تشرینی یەکەم بە مامۆستای قوتابخانەی سەرەتایی دامەزراوە و لەگەڵ هاوڕێی هونەرمەندی گیانی بەگیانی مامۆستا جابر پیرداود و هونەرمەندی مەزنی شێوەکار مامۆستا (دانیال عوزێر قەساب)، کە یەکێک بووە لە جوولەکەکانی هەولێر دەورێکی گرنگیان لە پەروەردەکردنی گیانی هونەری شێوەکاری لەناو قوتابیانی پارێزگای هەولێردا بینیوە. بەتایبەتی کە لە ساڵی (١٩٥٠)ەوە تاکو ١٩٦١ مامۆستا بووە لە دواناوەندی هەولێری کوڕان یاخود کە لەگەڵ دامەزراندنی بەشی هۆبەکانی فێرکردن لە پەروەردەی هەولێر لەگەڵ مامۆستا جابر پیرداود دەورێکی دیار و بەرچاو، لە پێشخستنی هونەر و شێوەکاری لەم پارێزگایەدا دەبینێ.

کاتێکیش کە مامۆستا جەواد لە ساڵی ١٩٦٤دا دەکرێت بە مامۆستای هونەری شێوەکاری لە خانەی مامۆستایانی هەولێر، دەورێکی گرنگتر دەگێڕێ لە پێگەیاندنی مامۆستایانی ئەو هونەرە جوانە بۆ قوتابخانەکانی کوردستان و تا ساڵی ١٩٧١ لەو قوتابخانەیەدا خزمەتی هونەری کوردی دەکات، ئینجا خۆی خانەنشین دەکات و دوای چوار ساڵ و لە رۆژی ١١/١١/١٩٧٥ بەنەخۆشی ئیفلیجی کۆچی دوایی دەکات.

جەواد رەسوڵ هەر هونەرمەندێکی لێهاتووی شێوەکاری نەبوو، بەڵکو ئەکتەر و دەرهێنەری شانۆی کوردیش بوو، چ لە سەردەمی قوتابییەتی و چ لە سەردەمی مامۆستایی دەورێکی سەرکەوتووی لە نواندنی شانۆگەرییەکانی (نیرۆن) و (عوتەیل)ی شەکسپیردا بینیوە، لە هەمان کاتیشدا مرۆڤێکی رەند و قسەخۆش و نیشتمان پەروەرێکی پێشکەوتنخوازیش بووە.

* سوود لە نووسینێکی کاک مومتاز حەیدەری وەرگیراوە کە لە نووسەری نوێی ژمارە ٣ی ١٩٨٧دا بڵاوکراوەتەوە.

تاهیر تۆفیق
١٩٢٢-١٩٨٧ز

حوسێن حاجی قادر (ئاری)

"من ناوم تایەری کوڕی تۆفیق کوڕی ئاوڕەحمانی کوڕی حەمەدی شێخانییە. لە ساڵی ١٩٢٢ز لە گەڕەکی بەفری قەندی شاری کۆیە یان لە ساڵی تەیاران لەدایک بووم، (هەروەکو خۆی لەسەر زاری دایکی دەیگێڕێتەوە). لە شاری ئاواز و گۆرانی و شیعری کوردی چاوی ژیانم هەڵێناوە. لە ساڵی ١٩٢٩ز باوکم بردمی بۆ سوختەخانەی (مەلای ڕەش) و لەوێ خوێندنی قورئانی پیرۆز و گولستان و بۆستانم تەواو کرد. لە ساڵی ١٩٣٢ز چوومە قوتابخانەی سەرەتایی یەکەمی کۆیە و مامۆستاکانم لە پۆلی دووەمیان دانام. لەوساوە بەمنیان دەگوت دەنگت خۆشە و خستمیانە تیپی سروودی قوتابخانە.

جارێ هەرزەکار بووم لە ساڵی ١٩٣٦ز دەستم بەگۆرانی گوتن کرد. شیعرەکانی (نالی و کوردی و حاجی قادر و بێخود و سافی و عەونی و مەیلی و زەکی و دڵدار)م لەبەرکردن. کە لەلایەن گۆرانیبێژەکانی کۆیەی

وەکو (سێوە) و (مەلا ئەسعەد) و (ئەحمەدی حەمە مەلا) و (حەمەدەمینە گۆجە) و (قادری حەمدی حەمامچی) و (حوسەینی حەبەتۆز) و (فەقێ ئەحمەدە کۆرە) و (وەستا قادری لبادچی) و (حەمەرەشیدی شێرزاد) و خۆشم یەکێک بووم لەو گۆرانیبێژانە.

لە ساڵانی ١٩٣٦ تا ١٩٤٠ لەهەموو باخێک و مزگەوت و ماڵێکدا لە ئاهەنگی مەولودی پێغەمبەر و لەکۆڕ و دانیشتنی تایبەتی خۆم، مەقام و بەستەی کوردیم لەسەر زار بوو، چونکە ئەوساکە کۆیە شارێکی پڕ خۆشی و شادی بوو، مەڵبەندی ساز و ئاواز و گۆرانی کوردی بوو.

محەمەد تۆفیق وردی نووسیویەتی کە تایەر تۆفیق هاوڕێی بووە و لەپۆلی دووەمی سەرەتاییەوە دەستی بەگۆرانی گوتن کردووە چ لە قوتابخانە و چ لە دەرەوە چرای کۆڕی خۆشی بوو.

تایەر تۆفیق کە باسی ژیان و رابواردنی خۆی دەکات دەڵێ: (کۆڕی دانیشتن و رابواردنی ئەوسای ناو باخ و ڕەزانمان بەزۆری لەگەڵ هونەرمەند و هونەردۆستانی وەکو (عومەری مام عەولا و ئەحمەدی حەمە مەلا و عوسمان عەونی و عوسمانی مام عەولا و وەستا عەبدەی ئاسنگەر و ساڵحی قەساب و ئەحمەدی مامە عەدە و سۆفی محەمەدی قەساب بوو. بەڵام ئەو خۆشییە تاکو ساڵانی ١٩٤٢- ١٩٤٣ز خایاند، چونکە گرانییەکی کوشندە لە ئەنجامی

جەنگی دووەمی جیهانی بەسەر وڵاتدا داهات).

* لەو ساڵەدا بەناچاری تایەر تۆفیق، کە لە قوتابخانە بەجێ دەهێڵێ و لە شارەوانی کۆیە دەبێتە کرێکار تاکو یارمەتی بەڕێوەچوونی ئەندامانی خێزانەکەی بدات.

* تایەر تۆفیق لە هەرەتی لاویەتیدا پەیوەندییەکی پتەوی لەگەڵ خوا لێخۆشبوو (حەمە تایەری حاجی ئەفەندی) هەبووە، کە مرۆڤێکی رۆشنبیری دنیادیتە و بەسەلیقە و قسە خۆش بوو. ماوەیەکیش کە (حەمە تایەری حاجی ئەفەندی) بە فەرمانبەری چۆتە بەسرە، تایەر تۆفیقی لەگەڵ بووە. زۆرجار لە ماڵەکەیان لەوێ گۆرانی گوتووە و بەدەنگە خۆشەکەی هەستی غەریبایەتی ئەندامانی خێزانەکەی رەواندووەتەوە بە تایبەتی کە مەقامی (شیرین بەهارەی) گوتووە، ئاووهەوای شاری بەسرای قەراغ شەتولعەرەبیان لێ بووە بە ئاووهەوای سەیرانگاکانی کوردستان.

پاشان دەگەڕێتەوە کۆیە تاکو ساڵی ١٩٤٥ز دوای برانەوەی جەنگی دووەمی جیهان چووەتە بەغداو بەهۆی خزمێکی خۆی خوالێخۆشبوو (سەمەدی حاجی محەممەدی بەننا) دەچێتە ئێستگەی رادیۆی بەغدا بەشی کوردی، کە ئەوسا (کامیل ئەمین و قادر قەزاز) لەوێ بوون، زۆریان پێ خۆشدەبێ و بەمووچەی هەفتانەی دوو دینار دادەمەزرێت و هەفتەی نیو سەعات ئاهەنگێکی گۆرانی راستەوخۆ لەگەڵ تیپی مۆسیقای ئێستگەی کوردی پێشکەش دەکات، چونکە ئەوکات تۆمارکەر نەبووە!

* یەکەم گۆرانیش کە لە ئێستگەی کوردی بڵاوی دەکاتەوە مەقامی (حیجاز) (نیوەشەو) (لە گورێ لە سوورە گورێ) و لەگەڵ بەستەی (کراس زەردێ) بوون و هەردووکیان هۆنراوەی فۆلکلۆرین. تاهیر تۆفیق لە کاسێتێکدا خۆی باسی ئەو دوو گۆرانییە دەکات، کە بۆ یەکەم جار گوتوونیەتی و بە نەخۆشی و لەسەر جێگاش دوو کۆپلە بەبێ مۆسیقا تۆمار دەکات.

* جیاوازی نێوان وشەی ئەو بەندانەی تایەر تۆفیق لە گۆرانی (لە گورێ لەسوورە گورێ) دەیگوت لەگەڵ وشەی بەندەکانی هەمان مەقام، کە (مەلا ئەسعەد و سێوە) گوتوویانە و کاتی خۆی تایەر تۆفیق لەوان فێر بووبوو... وای لە مام تۆفیقی باوکی دەکرد، کە (بەیانییان دەهاتە لام لە چایخانەی لاوان)، کە هەندێ جار بە توندی دەبێتی لە دەستی دەداو دەیگوت (نانا تایەر وانابێ...!!!) لەو کاتەی کە تایەر گۆرانییەکەی دەگوت.

لە ساڵی ١٩٤٥ کە تایەر تۆفیق چووە ئێستگەی کوردی رادیۆی بەغدا (من = نووسەری ئەو بابەتە) پۆلی سێیەمی سەرەتایی بووم، کە خوا لێخۆشبوو (محەممەد عەبدوڵلا چایەچی) ئامۆزام، کە ناسرابوو بە (حەمە گەمحان) هاوڕێیەکی دڵسۆزی تایەر تۆفیق بوو....

چایخانەیەکی لە نهۆمی سەرەوەی خانووەکەی (جەمال ئاغای حەوێزی) لە کۆیە هەبوو... تازە رادیۆیەکی گەورەی مۆدیلی (مارکۆنی) کڕیبوو کە بەپاتری گەورە ئیشی دەکرد، چونکە کارەبا لەکۆیە نەبوو. پاشان چایخانەکەی گواستەوە تەنیشت دایەرەی ئیستهلاک لەژێر دایەرەی شارەوانی و بەرامبەر مزگەوتی گەورە. هەفتانە کە تایەر تۆفیق نۆرەی بڵاوکردنەوەی ئاهەنگی گۆرانی دەبوو، ئەو رۆژە وا بزانم چوارشەممان بوو، ئەوا دوای نوێژی عەسرێ یان پێش مەغریب خەڵکێکی زۆر لە چایخانەکە جێگەیان دەگرت ئەوەی جێگەی نەبووایە لەژووری چایخانەکە، یا لە دەرەوە رادەوەستان تاکو گوێیان لە دەنگی تایەر تۆفیق بێت، ئەوسا چای شیرین بە دوو عانە و دیشلەمەش بەیەک عانە بوو (واتا چوار فلس)، زۆرباشم لە بیرە کاتێ کاک محەممەد هاتەوە ماڵێ و لەگەڵ خۆی بردمی بۆ چایخانەکە و کورسییەکی بەرامبەر رادیۆکە بۆ دانام و گوێم لەیەکەم ئاهەنگی گۆرانی تایەر تۆفیق بوو، کە لە رادیۆی کوردی بڵاوکرایەوە.

(ئێوارەی هاوینان چایخانەکە لەسەر گۆمی (حەمەدبەگ) دەکرایەوە، کە کەوتووتە سەر رێگای ئاورەزان لەخوار مزگەوتی مەلا ئەسعەدەوە).

پاش ماوەیەک خاڵە تایەر هەندێ لە گۆرانییەکانی لە کۆمپانیاکانی گرامەفۆن لەسەر قەوان تۆمارکرد، کە بەناوبانگترینیان کۆمپانیای

(بیضافون) و (چەقماقچی) بوون بەسەدان قەوان کە چەند بەستەو گۆرانییەکیان لەسەر تۆمار کرابوو لە شارەکانی کوردستاندا بلاوبوونەوە، چونکە هەندێ لە مـــالە دەولەمەندەکان و چایخانەکان سندوقی گرامەفۆنیان هەبوو، لە هەمووشیان بەناوبانگتر سندوقی (ابو الکلب) بوو. هەندێ لە گرامەفۆنەکان بۆری دەنگ گەورەکردنیان پێوەبوو، هەندێکیشیان وەکو جانتا وابوون.

لەو بەستە و گۆرانییانەی کە خالە تایەر لەسەر قەوان تۆماری کردبوون: (بەستەی چی بکەم جەرگم سووتاوە) و (کراس زەردێ) بوون، کە هەردووکیان شیعر و ئاوازی فۆلکلۆرین.

هەرزەکار و لاوانی کور و کچ لە کوردستان زۆر حەز لە کراس زەردێ دەکەن و تایەر تۆفیقیش ناوبانگی پێ دەرکردبوو.

جارێکیان گوێم لەتایەر تۆفیق بوو گوتی: لە ئاهەنگێکدا گەرم داهاتبووم مەقامی (دلی بردم بەناز و عیشوەم) دەگوت، گوێم لێ بوو کچێکی جاحێل دەیگوت: ئەوە چییە هەر مەقام و هەر مەقام دە بەسە بیبرەوە (کراس زەردەکەمان بۆ بلێ)! منیش یەکسەر مەقامەکەم بڕی و دەستم کرد بەگوتنی (کراس زەردێ) ئینجا بەجارێ خەلکەکە کەیف خۆش بوون و ئاهەنگەکە گەرمتر بوو.

سالی ١٩٥٦ لە بەغدا خالە تایەر یەکەم شریتی گۆرانی بەبێ مۆسیقا بۆ کاکە حەمە لە ئوتێل

حەکیم تۆمار دەکات، کە کاک محەمەد چایەچی چووە بەغدا و تۆمارکەرێکی فلیپسی گەورەی کڕی، بە شریتی بەکرەی گەورە ئیشی دەکرد.

* هەموو بەیانییەک لەپێش هەموو کەس (خالە تۆفیقی) باوکی تایەر تۆفیق (ناسراو بە تۆفیقە درێژ ١٨٧٠- ١٩٥٨ز) لە گازینۆکە ئامادە دەبوو، هەر گۆرانییەکی تایەری داوا بکردایە، یەکسەر بۆم لێدەدا. ئەگەر هەستی بەنارێکی گوتنی وشەیەک یا بەندێک بکردایە، یەکسەر دەستی لە دەستی دەدا و دەیگوت (نانا کوڕم تایەر وانابێت!!) مام تۆفیق دەنگی زۆر خۆش بوو، بەلام لای هەموو کەس گۆرانی نەدەگوت.

جارێکیان لەکاتی دلتەنگیدا گوتی: ئای زەمانە، کوڕی خەلک دەبنە موهەندیس و دختۆر و زاپت، کوڕی منیش بوویتە گۆرانیبێژ و چاوەش!!

* لەسەر پێشنیاری مامۆستا باکووری هونەرمەند چەند بیرەوەرییەک و گۆرانی خۆشی بێ مۆسیقا و بە مۆسیقا کە لە سالانی ١٩٥٦ بەرەو سەرەوە تۆمار کرابوون، لە پرۆگرامێکی تایبەتی بەناوی (گۆرانیبێژە نەمرەکان) لەرۆژی ٢٠٠١/٧/١٠ لە ئێستگەی رادیۆی هەرێمی کوردستان لەهەولێر پێشکەش کرا.

هەروەها من و مامۆستا باکووری بەرنامەیەکی تەلەفزیۆنیمان بۆ تەلەفزیۆنی هەرێمی کوردستان لەهەولێر بەناوی (گۆرانیبێژە نەمرەکان) بۆ ماوەی سەعاتێک زیاتر بۆ تۆمارکرد و شەوی ١٩/ ٢٠-١٠-٢٠٠١ بە بۆنەی کۆچی دوایی خالە تایەری نەمر پەخش کرا.

*** هاتنەوەی تایەر تۆفیق لە بەغداوە بۆ هەولێر**

لە ١٩٥٦/٩/١٢ کاک تایەر تۆفیق دێتەوە هەولێر بە فەرمانبەری (بەکاتبی ناحیەی سیدەکان) دادەمەزرێت و ماوەی سالێک لەوێ دەبێت و سالی ١٩٥٧ دەگەڕێتەوە بەغدا لە وەزارەتی ناوخۆ دەبێتە فەرمانبەر و هاتوچۆی ئێستگەی رادیۆی کوردیش دەکات.

* خالە تایەر زۆری حەزدەکرد سەردانی کۆیە بکات و دلی بە دیمەنە جوانەکان و دیتنی دۆست و برادەرەکانی خۆش دەبوو، دەبا بزانین لەبارەی خۆشی کۆیە و بیرەوەرییەکانی دەلێ چی؟ (باوەڕناکەم ئەو وەختی لە دنیادا

(مەبەستی سالانی ١٩٣٦-١٩٤٢)ە لەکۆیە خۆشتر بووبێ رەزو باخێکی یەجگار زۆر هەتا بلێی دیمەنێکی جوان و خۆش و دڵگیر و سیحراوی. گۆرانی گوتن لە کۆیە عادەت بوو لەهەموو ماڵێک و کۆڵانە و کووچەیەک و مزگەوتێک، کۆیە وەک موومێک بوو دەسووتا لەنێوان شارەکانی هەولێر و سولەیمانی).

* دوای شۆرشی چواردەی تەمووزی ساڵی ١٩٥٨ چەند جار خاڵە تایەر بەسەفەر هاتووتەوە کۆیە و لەگەڵ دۆست و برادەرەکانی ئاهەنگی خۆشیان گێراوە... لەساڵی ١٩٦١ تیپی مەولەوی سولەیمانی بەمیوانی هاتنە کۆیە، ئاهەنگێک لەیانەی فەرمانبەران سازکرا، لەوانەی کە لە تیپی مەولەوی بەشدارییان کرد، وەک لەیادم ماوە، هونەرمەندان (قادر دیلان و نەجاتی عەبدە ولیەم یوحەننا) بوون و چەندین گۆرانی لەلایەن تیپی باواجی کۆیە و تیپی مەولەوی پێشکەش دەکەن.

*** کەسایەتی تایەر تۆفیق**

خاڵە تایەر لە پێشەکی کتێبی گوڵی سەربەستیدا دەڵێ: (ساڵی ١٩٦٠ داوای گواستنەوەم کرد بۆ هەولێر و تاکو ئێستاش لەو شارە دێرینەی کوردستانم. خۆم نەمهێشتووە هەتا ئێستاکەشی لەگەڵدا بێت کەس دڵی لێم برەنجێ).

بەڵێ خاڵە تایەری هونەرمەند مرۆڤێکی بێ فیز و نوکتە بازو قسەخۆش و نەفس بەرز و بەعیززەت نەفس بوو، ئەتەوەپەروەرێکی جەرگ سۆز بوو، تاکو مردیش وشەی شەرمەزاری لەناو گۆرانییەکانی دەرنەکەوت.

* مامۆستا باکووری هونەرمەند لەسەر زاری هونەرمەند مشکۆی هەولێری گێرایەوە گوتی: جارێکیان هونەرمەندی ئەمر تایەر تۆفیق لە ئاهەنگێکی گەورەی بەزم و گۆرانی لە دهۆک یا شوێنێکی دی لەو ناوچەیە بەشداری کرد، کە تایەر تۆفیق دەستی بەگۆرانی گوتن کرد هەندێ کەس چوونە سەر شانۆکە و پارەی نۆتەی دە دیناری و پێنج دیناریان بەسەردا دەباراند و لە بەینی خەڵکەکە بوو بە مونافەسە، ئەوەندەیان پارە بەسەردا باراند پری ژێر پێیەکانی بوو، بەڵام تایەری ئەمر لەگۆرانی گوتن بەردەوام بوو ئاوڕی لێ نەدانەوە تاکو گۆرانییەکانی تەواو کرد و یەکسەر چوو لە جێگاکەی خۆی دانیشت و دەستی بۆ پارە نەبرد!! مشکۆی هونەرمەند گوتی: لەو کاتەشدا دڵنیابووم کە تایەر تۆفیق پێنج دیناری لە گیرفاندا نەبوو.

*** تایەر تۆفیق و دڵدار ١٩١٨-١٩٤٨**

شاعیری ئەمری کورد (یونس رەئووف= دڵدار) خاوەنی سروودی (ئەی رەقیب) برادەرێکی زۆر نزیکی خاڵە تایەر بووە. لە یەک گەرەک و کۆڵانە یارییان کردووە و گەورەبوون.. بۆیە تایەر تۆفیق دەیگوت: زۆر حەز لە شیعرەکانی دڵدار دەکەم و لەدوای گۆرانی (ئەی بادی شەماڵ) حەزم لە گۆرانی (زوڵف و ئەگریجەی یارە).

* ئەگەرچی تایەر تۆفیق بەگوتنی جۆرەکانی مەقام ناوبانگی دەرکردووە، بەڵام لەماوەی پەنجا ساڵی ژیانی هونەریدا چەند سروودیشی چڕیوە و تۆمارکردووە لەوانەش سروودی (هێزی گەل و ئەی ئەتەوەی کاوەی دلێر)، کە هەردووکیان لەشیعری مامۆستا کەریم شارەزان و ئاوازی ئەحمەد ئەلفەلیلن. هەروەها لەشیعری مامۆستا دڵزار شیعری (گەنجێ) بەشێوەی مەنەلۆج تۆمارکردووە.

*** حەواخانی خێزانی تایەر تۆفیق**

حەواخانی خێزانی تایەر تۆفیق غوونەی رەوشت بەرزی و رێکوپێکی و کابانی ماڵ بوو. لەماوەی هاوسەریەتیان لەگەڵ یەکدا، بەوپەری شادی و خۆشی و بێ کێشە ژیانیان بردەسەر، سەرەرای ئەو خانووە بچکۆلەی ئیدارەی محەللی لە گەرەکی سەیداوەی هەولێر و ئەو ناو ماڵە ئاساییەی هەیان بوو، ئەوا ماڵەکەیان غوونەی جوانی و پاک و خاوێنی بوو. یەکتریان زۆر خۆشدەویست و رێزیان لەخزم و کەس و برادەر و میوانان زۆر دەگرت. هەردەم زەردەخەنەیان لەسەر لێوان بوو گرژییان پێوە دیار نەبوو. ئەو کاتەی کە تایەر لەسەر جێگەی ئەخۆشی بوایە و زەردەخەنەیەکی بەسەر لێودا هاتبایە، ئەوا بەهۆی خۆشەویستی حەواخان بوو، بەراستی لێک وەشابوونەوە، بەڵام بەداخەوە لە ١٨/١٠/١٩٨٦ کۆچی دوایی کرد

و ماڵێکی سارد و سڕی بۆ تایەر تۆفیق بەجێهێشت.

کۆچی دوایی حەواخان، بوو بەکارێکی دڵتەزێن و زۆر زوو کاری کردە سەر تەندروستی تایەر و ڕۆژ بەڕۆژ بەرەو خراپتری برد و فرمێسکی گەرمی داباراند. لەکاتی مردنەکەی چەندجار سەری تەرمەکەی هەڵدایەوە دەیگوت: نا باوەڕناکەم حەوا مردبێ؟!

شەفیقی برای تایەر تۆفیق لەسەر زمانی ڕەسول گەردی بۆی گێرامەوە، کە تایەر تۆفیق لەدوای مردنی حەواخان بڕیاری دابوو، کە خانووەکە بەجێ بهێڵێ، چونکە توانای ژیانی لەوێدا نەماوە، دەیەوێ بچێتە دەرەوەی وڵات و هەموو شتومەکەکانی ماڵەکەی دەداتە (شەفیق)، بەڵام بەسەردا نەخۆشییەکەی زۆر سەخت بوو، ناچار لە هەولێرەوە چووە بەغدا بۆ چارەسەرکردن، بەڵام سوودی نەبوو، بۆیە هەوڵی دا بچێتە دەرەوەی وڵات و داواکارییەکی بۆ (لیژنەی پزیشکی تایبەتی لە دیوانی سەرۆکایەتی کۆماری) پێشکەش کرد تاکو بینێرنە دەرەوەی وڵات بۆ چارەسەرکردن، بەڵام لیژنەکە بڕیاریان دا لە نەخۆشخانەی کۆماری هەولێر بخەوێندرێ و ئەنجامی پشکنینەکەشی جەڵتەی دەماغی پێشوو بووە.

کە تاهیر تۆفیق هاتەوە هەولێر دووبارە لەماڵەکەی خۆی دابەزی و خوشک و خوارزاکانی خزمەتێکی زۆر باشیان دەکرد.

لەو ماوەیەدا تەندروستی زۆر تێکچوو، پێویستی بە چارەسەرکردنی سروشتی هەبوو.

کاک عەبدولباست عەبدولسەمەد (چارەسەرکەری سروشتی) لە نەخۆشخانەی ڕزگاری، بەهۆی هونەرمەندان زانی تایەر تۆفیق نەخۆشە و پێویستی بە چارەسەرکردن هەیە، بۆیە بە هەستێکی نیشتمانپەروەرانەوە بۆ ماوەی سێ مانگ هاتوچۆی ماڵەکەی کرد و بەبێ هیچ بەرامبەرێک چارەسەری دەکرد، چونکە دەیزانی تایەر تۆفیق هونەرمەندی ڕەسەن و چاونەترسە و گۆرانییەکانی هەستی نیشتمانی و نەتەوەیی دەبزوێنن.

*** ئەندامانی بنەماڵەکەی تایەر تۆفیق**

باوکی ناوی (تۆفیق کوڕی ئاورەحمانی حەمەدی شێخانییە). ناسراو بوو بە تۆفیقە درێژ (١٨٧٠-١٩٥٨ز) دەنگێکی خۆشی هەبووە. کاتی خۆی گۆرانی گوتووە. کە گوێی لە تایەر دەبێ مەقامی شیرین بەهارە دەڵێت دەستی بەگریان کردووە.. زۆر قسەخۆش و نوکتەباز و لەسەرخۆ و خاوەنی عیززەتی نەفس بووە. (جلکی کوردی و جەمەدانی شینی لە (چوویت) دراو و پەستەکی سپی هەر لەخۆی دەهات).

بەشی زۆری ژیانی خۆی بەکاسبی بەڕێ کرد، دوکانێکی گچکەی هەبوو، بە تەنەکە نەوتی دەکڕی و بە شووشە دەیفرۆشتەوە.

دایکی ناوی عیسمەت بوو لەساڵی ١٩٦٢ کۆچی دوایی کردووە، دوو خوشکی هەبوو (شەوکەت و حەمەدیە) زۆریان خزمەت کرد. تایەر تۆفیق حەزی دەکرد بەردەوام شەوکەتی لەلابێ، بەڵام شەوکەتی خوشکی شەش مانگ پێش کۆچی دوایی تایەر ئەویش کۆچی دوایی کرد واتا لەمانگی نیسانی ساڵی ١٩٨٧ مردنی شەوکەتیش دوای مردنی حەواخان بەجارێ کاریان کردە سەر تەندروستی خاڵە تایەر و پتر بەرەو خراپی چوو.

ئینجا حەمدیەی خوشکی و کافیە و ناسکەی خوارزای کچانی شەوکەت و کاک سەلاح نووری مێردی کافیە و کاک دلاوەر حەمەتایەری کوڕی حەمدیە. هەموویان کەوتنە ڕێزگرتن و خزمەتکردنی خاڵە تایەریان شەو و ڕۆژ بەدەوری چارپایەکەیدا بوون و هەر کارێکی هەبوایە بۆیان جێبەجێ دەکرد و دڵیان دەداوە.

براکانی ناویان (زاهیر و مەغدید و شەفیق)ە، لە کۆیە دەژیان و ناوە ناوە بەسەردان دەهاتنە لای کاکە تایەر.. ئێستا ٢٠٠٢/٢/١٥ تەنیا شەفیق لەژیاندا ماوەو لەکۆیە بەتەنیا دەژیت.

کە تەندروستی زۆر تێکچوو، حەمدیەی خوشکی و شەفیقی برای و خوارزاکانی و کاک سەلاح نووری مێردی کافیەی خوارزای هاتنە لای.. دوای ڕێزلێگرتن و دڵدانەوەیەکی زۆر، داوایان لێ کرد کە بە ئارەزووی خۆی ماڵی یەکێکیان هەڵبژێرێ، تاکو لەوێ باشتر خزمەتی بکەن.. ئەویش چاوێکی بەدار و دیواری

ژوورەکەی و شتومەکەکانی و وێنەکەی خۆی و حەواخان داگیرا و فرمێسک لە چاوەکانی قەتیس مان و گوتی: باشە لەدوای حەوا ئەو ماڵە بەجێ دێڵم و دەچمەوە ماڵی کافیەی خوارزام و کاک سەلاحی زاوام.. دەرگای ماڵەکەیان داخست و بەرەو شاری کۆیەیان بردەوە..

ماوەی چەند مانگێک لەماڵی کاک سەلاح، کافیە و منداڵەکانی خزمەتێکی بێ قسووریان کرد.

ئەو ماوەیەی کە لە کۆیە بوو هەندێ لە برادەرەکانی سەریان لێدەداو دڵخۆشییان دەدایەوە، لەوانەش: (عومەری مام عەولا و عەبدولڕەحمانە رووتە و ئەندامانی تیپی باواجی و کاک جەلال جۆبار.. هەروەها لە هەولێرەوە کاکە حەمەی چایەچی و کاک محەمەد مستەفا کەبابچی و عەبدوڵڵا کەبابچی و ڕەسول گەردی و لە سولەیمانیشەوە کاک خالد دلێر سەریان لێدەداو ڕێزیان لێدەگرت.

کۆچی دوایی تایەر تۆفیق

کاک شەفیق تۆفیقی برای خاڵە تایەر، برادەرێکی زۆر کۆنمە و زۆر بەوەفایە، ئێستا لە کۆیە بە تەنیایی ژیان دەباتەسەر، ڕۆژی ٢٠٠١/١١/٩ چوومە لای چەند پرسیارێکم لێکرد لەبارەی دوا ڕۆژەکانی ژیانی کاکە تایەری برای، ئەویش گوتی: دوو هەفتە پێش مردنی لەسەر داوای خۆی بە نەخۆشی کاکمیان هێناوە کۆیە، هەفتەیەک لە ماڵی زاهیری برام بوو، براژنم و منداڵەکانی کاکە زاهیر خزمەتێکی باشیان دەکرد.. بەڵام ڕۆژ بە ڕۆژ تەندروستی خراپتر دەبوو، هەموو ڕۆژێک چەندجار دەچوومە لای، بێزاری پیشان دەدا و دەیگوت ئای شەفیق ژیانم چەند خۆشدەوێ!! بەڵام هێزم نەماوە و بەردەوام سەرم دێشێ و لێرە توانای هەراو کێشەی ناو منداڵانم نەماوە، حەزدەکەم بمبەیە لای خۆت!

پیکابێکم هێناو لەگەڵ کاک مەجید عەبدولڕەحمان کە ئەو لە کۆڵێی کرد خستمانە ناو پیکابەکە و درێژمان کرد، کە گەیشتینە لای ئەو بینایەی ژوورەکەی منی تێدایە و کەوتۆتە سەر دوکانەکانی دایەرەی ئەوقاف بەرامبەر کتێبخانەی گشتی لە ناوەڕاستی شەقامە سەرەکییەکەی کۆیە لەوێ دووبارە کاک مەجید لەکۆڵێی کرد و بردمانە سەرەوە، لە ژوورەکەی خۆم لەسەر جێگا درێژمان کرد، چونکە منیش بە تەنیایی دەژیام.. ماوەی هەفتەیەک شەو و ڕۆژ لە خزمەتی دابووم، ئەویش وەکو مۆمێک دەتوایەوە و کز دەبوو.. تاکو بەیانی ڕۆژی سێشەممە ڕێکەوتی ١٩٨٧/١٠/٢٠ لە کاتژمێر ٢٥.٦ دڵەکەی لە لێدان کەوت و بەگریان و هاوار لە ژوورەکەم هاتمەخواری و ئاگاداری دۆست و برادەرانم کرد لە ماوەیەکی زۆر کەم بەسەدان کەس کۆبوونەوە تەرمەکەمان هەر لەوێ شوشت و کفنمان کرد... ئینجا بە شانان بردمانە (مزگەوتی گەورە)..

جەماوەرێکی یەجگار زۆر بەڕێپێوان بەرەو گۆڕستانی شەهیدانمان برد و دەیان وێنە و فیلمی ڤیدیۆیی بۆ ڕێوڕەسمی بردنە سەر گۆڕستان و بەخاکسپاردنی وەرگیرا.. لەوێش لە (گۆڕستانی غەریبان= شەهیدان) لە تەنیشت (عیسمەتی دایکی و شەوکەتی خوشکی بەرامبەر) کەکۆن و هەیبەتسوڵتان بەخاک سپێردرا.

لەبارەی دوا وەسیەت و پاشماوەی میراتی ماڵەکەی شەفیق گوتی: پێش کۆچی دوایی توانای قسەکردنی نەمابوو، خواردنی پێ قووت نەدەدرا، تەنیا بەچاوەکانی دەیدواندم و فرمێسکی دادەباراند و زۆری حەز لە ژیان بوو، میراتەکەشی بریتی بوو لە هەندێ (جلک و قۆندەرە)، کە ئەوانەم کردە خێر لەگەڵ دوو کانتۆری جلکان و تەلەفزیۆن و سەلاجەیەک و قەرەوێڵەیەک... (ئەوانەش لەناو خانووەکەی ئیدارەی محەلی/ گەڕەکی سەیداوەی هەولێر) بوون... هەمووم فرۆشت و هەندێ پارەم دایە براکانم. هەروەها ١٤٠٠٠ دیناریشی هەبوو لەسەر وەسیەتی خۆی بۆم کردە مەسرەفی تازیەکە و (قەبرەکەشم) پێ ڕێکخست و قەفەزێکیشم لەسەر دروست کردووە، کە قوفڵ دەدرێت و کلیلەکەشی لای خۆمە..

* لە کتێبی ژیان و سەربردەو بەرهەمەکانی تاهیر تۆفیق وەرگیراوە لە ئامادەکردنی (حوسێن حاجی قادر (ئاری)

شاکر حەمە فارس
١٩٢٣ -١٩٩٤

جەلال خدر

یەکێک لە قۆریات بێژ و دەنگخۆشەکانی شاری هەولێر (مام شاکری بەننا)ی کوڕی حەمە فارس عەلافە. لەساڵی ١٩٢٣ لە گەڕەکی عاردبان لە شاری هەولێر چاوی بەدنیا هەڵهێناوە. لەبەر ئەوەی باوکی پیشەی (عەلاف) بوو، لەگەڵ حاجی حەمەدی عەلی خان و سابیر عەلاف، ئەو کاتە لەناو بازاڕی هەولێر لەنزیک دوکانی قەسابەکانی ئێستا بوو. (شاکر) (لەگەڵ باوکی ئەم پیشەیەی کردووە. لەپاشان وازی لەو کارە هێناوە و دەستی بە کرێکاری کردووە. لەژێر دەستی چەند وەستایەکی هەولێر وەک (وەستا عەساف و وەستا تەهای بەننا و وەستا خدر) و کەسانی تر ئیشی کردووە، تاوەکو شاکر وەستایەکی چاکی لێ دەرچووە. تا کۆچی دواییشی کرد پیشەی بەننایی کردووە.

شاکر حەمە فارس هەر لە منداڵییەوە حەزی لە گۆرانی و مەقامات کردووە، چونکە شاری هەولێر چەندین گۆرانی بێژ ومەقامزان و دەنگ خۆشی لێ هەڵکەوتووە، وەکو مشکۆ و حەیدەرە کەچەڵ و حاجی جەمیلی قاپ قاپچی و مام سەمەدی کوورەچی و حاجی ئەحمەدی جامباز و کەسانی تر. بەڵام لە خەڵکانی ترم بیستووە، کە گوایە شاکر لە تەمەنی گەنجیدا تووشی خۆشەویستییەکی پڕ لە ناکامی بووە. لە ئەنجامی ئەم خۆشەویستییە ئەو دوو گەنجە بەیەک نەگەیشتوون، کچەکە تووشی نەخۆشی هاتووە، لە ئەنجامی بەیەک نەگەیشتنیان کۆچی دوایی کردووە و هەر ئەو هۆکارەش وا لە مام شاکر دەکات، کە دڵی خۆی بەگۆرانی و مەقامات و قۆریات بداتەوە. زۆربەی ژیانی لەبن منارەی چۆلی بەسەربات.

مام حەیدەری کوورەچی بۆی گێڕامەوە گوتی: لەکاتی خۆیدا منداڵ بووم، زۆر حەزم لە گۆرانی و قۆریات دەکرد، مشکۆ و حەیدەرە کەچەڵ پێش من قۆریات و مەقاماتیان دەگوت، چونکە ئەوان لە شەهابە فێربوون، منیش لەگەڵ هاوڕێی منداڵیم (شاکر حەمە فارس)ی خاڵم دەچووینە چایەخانەی (مام سەمەدی) کوورەچی مامم بۆ ئەوەی گوێی لێ رابگرین، چونکە وەستایەکی چاک بوو، لە هەمان کاتیشدا عادەتی وابوو هەموو جارێک بەدوای گۆرانی بێژە بەناوبانگەکانی شاری کەرکووک (محەمەدی چل بۆین)ی (١٨٨٥- ١٩٥٨)دا دەنارد و ئەویش بە میوانی دەهاتە هەولێری لای ئەو میوان دەبوو. خەڵکی ئەو شارە لەو چایەخانەدا لە دەوری ئەو هونەرمەندە کۆدەبوونەوە و گوێیان بۆ شل دەکرد، چونکە زۆربەی زۆری ئسوولی مەقامات و قۆریاتی تورکی دەزانی. ئێمەش واتە (من و شاکر) هەموو جارێ خۆمان لەبن مێزی چایەخانەدا دەشاردەوە تاوەکو ئسوولی مەقامات فێرببین، هەتا جارێکیان ئەو مەقامزانە قۆریاتی (عومەرە گەلەی) دەگوت، کە بە (ئەبلە نێینم) دەست پێ دەکات. منیش لە دەمیم وەرگرت، زۆر بەجوانی بۆم دووبارە کردەوە، کاتێکی مامم گوێی لێ بوو، زۆری پێ ناخۆش بوو، چونکە دەیزانی ئێمە لەو زووتر وەرمان دەگرت و دووبارەمان دەکردەوە. کە تووڕەش دەبوو، دەیگوت: (من پارەکی زۆر سەرف دەکەم تاوەکو فێری ئسووڵی قۆریات بیم، بەڵام (حەمید و شاکر) بەحازری دێتە بەر دەستیان).

* * *

شاکر لە تەمەنی گەنجیەتی فێری ئسووڵی قۆریات و مەقامات دەبێ، ئسووڵی کەرەم دیوان لەحاجی عەبدوڵڵای خەیاڵ و وەستا مەمۆی کارگەچی فێر دەبێت و شان بەشانی دەنگ خۆشەکانی شاری هەولێر وەک

مشکۆ و محەمەد ئەحمەد ئەربیلی و نوورەدین عەسافلی و محەمەد عاشق و کەسانی تر بەشداری لە ئاهەنگەکانی ئەگلەنجەی شاری هەولێر دەکات.

لە ساڵی ١٩٥٩ کاتێک بەرپرسی ئێستگەی بەغدا/ بەشی تورکمانی هاتە شاری هەولێر، داوای لەدەنگ خۆشەکانی ئەو شارە کرد بۆ ئەوەی دەنگیان لە ئێستگە تۆمار بکەن یەکێک لەوانە وەستا شاکر بووە، کە داوای لێ کراوە، بەڵام ئەو رازی نەبووە دەنگی تۆمار بکات، چونکە ئەوکاتە گۆرانی گوتن بەعەیب دەچوو، بەڵام چەند کەسێک رێگای ئێستگەی بەغدایان گرتەبەر، لەوانە (حاجی فائقی محەمەد سوڵتان بازرگان و محەمەد ئەحمەد ئەربیلی و یونس خەتات) و کەسانی تر گۆرانییان تۆمار کرد.

* * *

وەستا پیرباڵی چایەچی (خاوەنی تۆمارگای بێخاڵ) بۆی گێرامەوە گوتی: لەساڵانی ١٩٥٣- ١٩٥٤ بۆ یەکەمین جار ئامێری تۆمارکردن (تسجیل) جۆری سیم لەگەڵ خوالێخۆشبوو وەستا لەتیفی چەخماخچییان هێنایە شاری هەولێر... بۆ ئەوەی دەنگی هونەرمەندی خالێخۆشبوو مشکۆ تۆمار بکەین. ئەو رۆژە چووینە ئوتێلی مام جەمیل یەکەمین کەس مشکۆ دەنگی تۆمار کرد و لەپاشان شاکر حەمە فارس دەنگی تۆمار کرد و پاش ئەویش مام جەمیلی ئوتێلچی بوو، کە چەند قۆریاتێکی چڕی.

* * *

مام شاکر دۆستایەتی لەگەڵ چەندین دەنگ خۆشی قۆریات بێژی شاری کەرکووک هەبووە، لەوانە (رەشەی کوللەرەزا و عزەدین نیعمەت و عەلی قەلعالی و مەمەد قەڵایی و فەخرەدین ئەرگێج و کەسانی تر و لەگەڵ مشکۆی هەولێریدا هاتوچۆی ئەوشارەی کردووە، شان بەشانی ئەو دەنگ خۆشانە دەنگی هەڵێناوە، بە تایبەتی لە شەوانی رەمەزاندا، کە لەشاری کەرکوک و خەڵکی ئەو شارەش گوێیان بۆ شل دەکرد.

شاکر دەنگی یەکجار خۆش بوو، بە تایبەتی لەکاتی کەردم گوتندا کە دەنگی هەڵدەهێنا دەنگی وەک زەنگوڵە دەزرنگایەوە، هەتا جارێکیان مام مستەفای کەبابچی بۆی گێرامەوە گوتی شەوێک هونەرمەندی خوالێخۆشبوو مشکۆ لەگەڵ خاڵە تاهیر تۆفیق لە ماڵمان میوان بوون، مشکۆش شاکر حەمە فارسی لەگەڵ خۆی هێنابوو، ئەو شەوە مشکۆ دەستی پێکرد ئاهەنگێکی خۆش بوو، لەناکاو خەنجەرەکەی خۆی دەرهێنا و ویستی لەزگی خۆی بدات لەبەر ئەوەی قۆریاتەکەی مشکۆ زۆر کاری تێکرد، هەر چۆنێک بێت نەیاتهێشت لەخۆی بدات. شاکر دەنگی زۆر خۆش بوو بەتایبەتی لەکاتی قۆریات و کەرەم گوتندا دەنگی هەڵدەهێنا و شان بەشانی دەنگ خۆشەکانی ئەو شارە دەنگیان هەڵێناوە.

سەید سەعید دامرچی بۆی گێرامەوە گوتی: شاکر حەمە فارس دەنگی زۆر خۆش بوو، هەموو جارێک بەبەر دوکانی ئاسنگەریم رەت دەبوو، داوای لێدەکردم کە بەندێک کەرەمی بۆ بڵێم، چونکە زۆر حەزی بە دەنگی من دەکرد، منیش دڵم نەدەشکاند و قۆریات و کەرەمم بۆ دەگوت، یان زۆرجار دەچووینە ئوتێلی مام جەمیلی لەگەڵ مشکۆ و پیرداوده کۆرە دەنگمان هەڵدەهێنا، شاکریش بەشداری لەگەڵمان دەکرد و کەرەمی دەگوت. کە لەکاتی خۆیدا لە حاجی عەبدوڵلای خەیاڵ فێر بوو بوو، چونکە حاجی عەبدوڵلا کتێبی کەرەمی هەبووە. زۆر بەراست و رەوانی فێرمانی دەکرد، هەروەها مەمۆ کارگەچی هەبوو ئەویش دەنگی زۆر خۆش بوو گشت بەندەکانی کەرەمی لەبەر کردبوو، زۆر بەجوانی بۆمانی دەچراند، ئێمەش گوێمان بۆ شل دەکرد.

شاکر حەمە فارس لەدوا تەمەنی ژیانیدا، تووشی نەخۆشی هات و بۆ ماوەیەک لەماڵەوە کەوت، ئەویش ئەوەبوو مەرگ مەودای نەدا و لەرۆژی چوارشەممەی ٢٤ مانگی کانوونی یەکەمی ساڵی ١٩٩٢ دڵە گەورەکەی لە لێدان کەوت و لە گۆڕستانی کارگەی قیر بەخاک سپێردرا.

مردنی ئەو دەنگ خۆشە خەسارەتێکی گەورە بوو، لە هونەری مەقامات و قۆریات لەوشارە، پاش مردنی چەند کاسێتی تۆمارکراوی لەدوای خۆی بەجێ هێشتووە، کە لە ئەرشیفی تۆمارگای لەتیف چەخماخچی و وەستا پیرباڵی چایەچی و کەسانی تر پارێزراوە، چەند کاسێتی تری نەبیستراوی هەیە، کە لە ئاهەنگی تایبەتی ماڵی پیاوە گەورەکانی ئەو شارە پارێزراون.

■

هونەرمەند رەسول بێزار گەردی
[illegible]

رەسوڵ گەردی
١٩٢٤-١٩٩٤

سەفین رەسول گەردی

پێشەکی

پێش کۆچی دوایی، حەیرانبێژی بەتوانا نەخۆش بوو، نەخۆشی هێزی ئارامی لێ بڕیبوو. ئێوارەیەک رووی کردە ماڵمان و مەحجوبی کردم، دەمێک بوو لەسەر ئەوە رێکەوتبووین ناوەناوە من سەری لێبدەم لەبەر نەخۆشییەکەی.

رەسوڵ گەردی وتی: بەم نەخۆشییەوە هاتم، تکایەکم هەیە دەبێ بیهێنیتە دی، بە تۆ نەبێ بەکەسی تر ناچێتەسەر، وتم: ئەمر دەکەی! ئینجا بە هەناسەیەکی نامرادییەوە، رووی تێ کردم و وتی: بێگومان ئەمە دوا سەردانمە بۆ لای تۆ، بەڵام تکایەکم هەیە ئەگەر نەمردم و بۆم کرا هەموو گۆرانییە دانراوەکانم چاپ بکەم، دەبێ دوو وشەم بۆ بنووسییەوە، ئەگەر لەپاش مردنی خۆشم بڵاوکرانەوە، ئەوکاتە بێگومان دوو وشەکە دەنووسیەوە. وتم: بەڵێنت دەدەمێ بۆتی بنووسمەوە و خۆشت لەسەر ئارەزووی یەزدانی پاک هەر زیندوو دەبی. کەچی وەکو دەبینن دوو وشەکە کەوتە دوای مردنی.

هەوڵەکانی هونەرمەند رەسوڵ گەردی بۆ چاپکردنی بەرهەمەکانی

رەسوڵ گەردی گرنگییەکی زۆری بەشیعری خۆی داوە لەرووی دانان و ئاواز و چڕینیانەوە، هەروەها بۆ ئەوەی رزگاریان بێ لەفەوتان هەوڵیدەدا بڵاویان بکاتەوە، لێرە تەنیا ئەوانەی بڵاودەکردەوە ئەوەی خۆی ئاوازی بۆ دادەنا و دەیانیچڕی. بەم جۆرە لەماوەی ژیانی هونەری پڕ لە بەرهەمی داهێنراویدا سێ کومەڵە شیعری بڵاوکردەوە:

١- بژار، لەبەغدا لەساڵی ١٩٥٧ چاپ و بڵاوکرایەوە. کۆمەڵە شیعرێکە بریتی بوو لە (١٥٠) حەیران و (١٠٢) سروود و (١٥٢) هەڵبەستی گۆرانییەکانی رەسوڵ گەردی خۆی و لەگەڵ هەندێ لە شیعری ئەم شاعیرانەی کە گۆرانیبێژ ئاوازی بۆ دانابوو: حەبیب عەلی میرانی، ئاغای جوکلاغا، پیربال مەحمود، کانی، ئیبراهیم یوسف، ئەحمەد هەردی، بورهان جاهید، مەلا مەسعوودی بێ بەش، ئەحمەد دڵزار، مفتی پێنجوێنی، عوسمان عوزێری و هی تر.

٢- گوڵە مێلاقەی کوردستان، لە بەغدا لەساڵی ١٩٦٠ چاپ و بڵاوکرایەوە. ئەم کۆمەڵە (٤٠) حەیران و

هونەرمەند رەسول بێزار گەردی لەسەردانی هونەرمەند شەماڵ سائیب
نەخۆشخانەی رزگاری _ شاری هەولێر ١٩٨٥.

(٢٢) سروود و (٢٤) لاوک و (٢٧) گـۆرانی رەسـوڵ گەردی خۆی و لەگەڵ هەندێ شیعری شاعیرانی تری گرتۆتەخۆ، لەوانە: حەبیب عەلی میرانی، دڵدار، مەدحەت بێ خەو، محەمەد حەسەن مەنگوری، جەمال شارباژێری، شێرکۆ بێکەس، تۆفیق وردی، کەمال غەمبار، کەریم شارەزا، کامەران موکری، کانی، پیرەمێرد، ئیبراهیم هۆشیار، شێخ تەها شێخ سەعید (رەهبەر)، بورهان جاهید، ئەحمەد دڵزار، عوسمان عوزێری و هی تر.

٣- شیلان و شلێر، لە بەغدا لەساڵی ١٩٦٧ بڵاوکراوەتەوە، ئەم کتێبە لە (١٢٤) سروود و شیعر و بڕێک بەستە و گۆرانی میللی تایبەتی رەسوڵ گەردی خۆی، پێکهاتووە لە ژێر کاریگەری شیعری میللی نەنووسراو (فـۆلکلۆر)ی کـوردی دانراون و هەر خـۆشی ئاوازی بۆ رێکخستبوو.

٤- دارەشەکران، لە هەولێر لە ساڵی ٢٠٠٧ بڵاوکراوەتەوە، ئەم کتێبە لە دوو بەش پێکهاتووە (١٥٠) حەیران و (١٤٩) شیعر و گـۆرانی دڵداری. تەواوی بەرهەمەکانی لەم کتێبەدا زادەی ئەندێشە و سۆز و هزری رەسوڵ گەردی خۆی بووە.

حەیران: ئەم جۆرە گۆرانییە هونەری تایبەتی دەشتی هەولێرە، نرخ و سەنگێکی زۆری لای گۆرانیبێژ هەبوو. وەک ئاشکرایە رەسوڵ گەردی بێگومان لە سەرەتای ژیانی هونەریدا حەیرانی باو و بەناوبانگی سەردەمی خۆی بەئاواز وتووە (کە ئەمەش دەچێتە پاڵ داهێنانەکانی هونەرمەند)، بەڵام لەدواییدا خۆی حەیرانی داناوە. ئەم بڕە حەیرانانەی

هونەرمەندان رەسوڵ بێزار گەردی و شەوکەت سەعید نیرەیی (مشکو) لە کاتی سەردانی هونەرمەند تایەر تۆفیق لە نەخۆشخانەی رزگاری لە شاری هەولێر لە ١٠ / ٢ / ١٩٨٦

هونەرمەندی بەمر رەسوڵ بێزار گەردی لە ئاهەنگێکی تایبەت لە یانەی فەرمانبەران لە شاری هەولێر بۆ بەخێرهاتنی هونەرمەندی ناکۆری کوردستان تایبەشان لە ١ / ١١ / ١٩٧٨

ناو ئەم کتێبە شەقڵی گشتیی حەیرانی دەشتی هەولێریان تێدا بەدی دەکرێ، هەروەها بەسۆز و چێژ و بلیمەتی گۆرانیبێژیش قانگ دراون وچەند لاپەڕەیەکیشیان لە تۆماری حەیران زیاد کردووە.

گـۆرانی دڵداری: ئەمەیان زۆربەی هەرە زۆری ئەدەبی میللی دەگرێتەوە. وەکو لەم کتێبەدا دەردەکەوێ لە بەشێک لەم جۆرە شیعرە لیریکیانەدا رەسوڵ گەردی داهێنانی دیارە و لاپەڕەی ئەدەبی میللی کوردی دەوڵەمەند کردووە.

پرۆفیسۆر: مارف خەزنەدار،
هەولێر- مەڵبەندی رووناکی،
٢ی ئۆکتۆبەر ١٩٩٧، لە کتێبی (دارە شەکران)ەوە.

شتێک لە یاد و بیرەوەریدا
هەوڵەکانی هونەرمەند رەسوڵ گەردی
بۆ چاپکردنی حەیران و گۆرانییەکانی

لەنزیکەوە بەم جۆرە مام رەسوڵم ناسی: من لە منداڵی قـۆناغی سـەرەتاییم لە بەحـرکـە تەواوکـرد، و بووم بە مامۆستای سەرەتایی ناو شاری هەولێر. دەمم لە نووسین و وەرگێڕاندا، لەسەرەتای حەفتاکان لە ریزی یەکێتی نووسەران قبوڵیان کردم و لەخولی یەکەم و دووەم بووم بەئەندامی دەستەی بەڕێوەبەری لقی هەولێری یەکێتی نووسەران. لەخولی دووەمدا مامۆستای دیار و ناسراوی کورد عزەدین فەیزی سەرۆکی بەش بوو. ئەوساکە من لەقوتابخانەی سیروان (خەلەکانی ئێستا) مامۆستا بووم، رۆژێکیان لە پۆل بووم خەبەریان دامێ گوتیان وەرە رەسوڵ گەردی هاتووە تۆی دەوێ. کە من ئەمەم بیست هەر تاسێک بردمیەوە، تاسی خۆشی و سەرسامی. چۆنە مام

رەسولّ هاتوود چی لە من دەویّ و چۆن منی ناسیوە و چۆنی زانیوە لێرەم!؟ کە چووم دیتم مام رەسولّ بە هەیکەلێکی رێکوپێک و پۆشتەوە، بە ویقاری مرۆیەکی مەزن لەناوەندی حەوشە راوەستابوو. کە چاوی بەمن کەوت بە خەندە و قسەی خۆش و بە گەرمی باوەشی پێداکردم، و گوتی وەرە تۆ برازای منی، تائێستا تۆم نەناسیوە... کە دانیشتین دوای چاک و چۆنی و هەواڵ پرسین، گوتی کۆمەڵێ بەستە و حەیرانم هەیە دەمەویّ بیاننووسمەوە وەچاپیان بکەم بەڵام خۆم خەتم خۆش نییە، چوومە لای مامۆستا عزەدین فەیزی و ئەویش رەوانی لای تۆی کردم. ئیتر دەبیّ تۆ بەستە و حەیرانەکانم بۆ بنووسیتەوە بۆئەوەی لەدەرفەتێکدا چاپیان بکەم. منیش کە لەخوام دەویست هونەرمەندێکی وا گەورە بناسم بەوپەڕی شانازییەوە داواکەیم خستە سەر سەر و هەر لەویّ رێکەوتین هەموو ئێواران بچمە مالّیان و لەویّ بەدووقۆڵی دابنیشین، ئەو بۆم بخوێنێتەوە و منیش بینووسمەوە. ئەو کاتە ئەو ماڵی لە تەیراوە بوو، لەپشت کۆنە ئۆرزدی و ئێمەش هەر ماڵمان لە تەیراوە بوو. هیچ گیروگرفتی هاتوچۆ و دانیشتنی ئێوارانمان لەپێش نەبوو. ماوەیەکی زۆر هاتوچۆی ماڵی مام رەسوڵم کرد و هەموو بەستە و حەیرانەکانم بە دوو دانە بۆ نووسییەوە، چونکە دەبوایە بە دوو دانە پێشکەشی سانسۆری بکات و ئەو کاتە روونووسی کردن وەکو ئێستا بردوی نەسەندبوو هەر ئەوسا مام رەسولّ رووی لێنام کە پێشەکی بۆ حەیرانەکان بنووسم و منیش بەڵێنم پێدا کە کاتی چاپکردنی حەیرانەکان هات، نووسینی پێشەکیەکە بگرمە ئەستۆ. ئیتر من ئاگام لێبڕا نازانم داخۆ ئەوەی من نووسیمەوە لە سانسۆر رەفز کرایەوە و بزر بوو یان لە رووداوە جەڕگبڕەکانی ساڵی ١٩٧٥ فەوتا، بەهەرحالّ دەستنووسەکان نەمان و مام رەسولّ هەرچەندە بە پەرۆشەوە بوو بەرهەمەکانی چاپ بکات بەڵام جارێکی تر نەگەڕایەوە سەر پاکنووس کردن و ئامادەکردنیان.

لێرەدا بەددرفەرتی دەزانم بۆ مێژوو شتێ لەبارەی مام رەسولّ و کاک سەفینی کوڕی تۆماربکەم کە لەو ماوەیەدا سەرنجی ڕاکێشام. مام رەسولّ گەردی پیاوێکی قسەخۆش و پۆشتەو پەرداخ و دڵکراوە بوو. حەزی لەجوانترین بەرگ و خۆشترین خواردن دەکرد. هەمیشە بەدەستە بەرگێکی تازە و پاکوخاوێن و بە چەفیەیێکی گەورە و رێشوودارەوە دەگەڕا. تابڵێی پیاوێکی سەخی تەبع و دلّ فراوان و میوان پەروەر و بەخزمایەتی بوو، نەفسی زۆر بەرز بوو، بەتەنیا لەماڵەوە دەژیا. لەم تەنیاییەدا ئەوەی بەتەنگیەوە دەهات کاکە سەفینی کوڕی بوو. من لەوەتی هەم هیچ کوڕێکم نەدیوە بەقەد کاک سەفین لەخزمەتی باوکی دابیّ و شەو و ڕۆژ ئامادەبیّ بۆ جێبەجێکردنی فەرمانەکانی و تۆزقاڵێک ماندووبوون و وەڕسی نەزانی. کاک سەفین لەم بارەیەوە مەگەر هەر لەناو چیرۆک و ئەفسانان نموونەی هەبیّ. هەر لەماڵ ڕێکخستن و جل شوشتن و جەم ئامادەکردن و دەرمان پەیداکردن و میوان بەخێرهێنانەوە، تا پاککرنەوە و سەرشووشتن و هەموو خزمەتێکی تر.... ماوەی سی ساڵ زیاتر هەمووکات و توانا و خۆشی خۆی بۆ خزمەتی باوکی نەخۆش و تەنیا کەوتووی تەرخان کرد. خوا هەزار جار پاداشتی ئەو خۆبەخت کردنەی بداتەوە.

با بێمەوە سەر مەبەستی سەرەکی، مام رەسولّ تا کۆچی دوایی کرد هەر بە هیوای ئەوەبوو بەرهەمەکانی بە چاپکراوی ببینیّ، بەڵام زۆر بەداخەوە ئەو خۆزگەیەی نەهاتە دی. ئێستا وا کاک سەفینی خەمخۆری ئەوسا و ئێستای خەریکە بەستە و حەیرانەکانی چاپ دەکا، پێش چاپکردنی حەیرانەکان جارێکی تر دەستنووسەکەی پێشاندام و داوای لێکردم پێشەکی بۆ بنووسم، منیش هەر لەبەر ئەو بەڵێنە کۆنەی بە مام رەسوڵم دابوو و هەم لەسەر قسەی برای بەڕێزم کاک سەفین بڕیارمدا شتێ وەکو پێشەکی بۆ حەیرانەکان بنووسم. دەبیّ ئەوەش بڵێم کە ئەم جارە (نەورۆز فاروق) کە ئێستا لەپۆلی چوارەمی بەشی کوردی کۆلێژی پەروەردە دەخوێنیّ، ئەرکی نووسینەوەی

هونەرمەند رەسولّ بێزار گەردی لەگەڵ هونەرمەندی باکوری کوردستان ئایشە شان لە ئاهەنگێکی دووقۆڵیدا لە شاری هەولێر ١ / ١١ / ١٩٧٨.

حەیرانەکانی گرتۆتە ئەستۆ و زۆر بەرێکوپێکی کارەکەی ئەنجامداوە.

سەرنجێکی خێرا لە حەیرانەکان

(حەیران، ئەمڕۆ هێواریٚ بۆنی گوڵان دێ. گەلێ برا و برادەرینە، ئەمن زەینیٚ خۆم دەداوە بەژنەکی باریکەلانە و دووچاوی بەرک و گەردەنی پڕ لەخار و چارۆگەی سپی گەلەک شیرین لەملان دێ. دەرێمە ئەو زالم بابەی دەتۆ بینە ماچ کەم گەردەنەکی بە مەرجان، دەست شۆڕکەمەوە سەر جۆتە شەمام و شەمامی ڕۆستەم بەگی، ماچ کەم بەینی گوارەو خەزێمان، مەچووە مارە جیرانان لە درم گەلەک گران دێ.) حەیرانی ژمارە (٤٦)

حەیرانی کوردی، وەکو بەندەلاوک و ئازیزەوپایزە، بەزۆری لە سێ قافیە پێک دێ و بە سێ هەناسە دەگوترێ. بەشی یەکەم کورتە، بەشی دووەم لەو درێژترە، بەشی سێیەمیش لە هەموویان درێژترە. سەرواکانی ئەم حەیرانە کە هێڵیان بەژێردا کێشراون ئەمانەن (گوران دێ، لەملان دێ، گراندێ). وشەکانی سەروا بریتین لە (گوران، ملان، گران) وشەی (دێ) پاش سەروایە (رەدیف). هەربۆیەش من بەگوێرەی ئەم سێ سەروایە حەیرانەکەم لێک جیاکردەوە و رستەکانی هەر بەشێکم بەسەریەکەوە نووسی. واشم پێ باش بوو هەموو حەیرانەکان بەو شێوەیە بنووسرابانەوە کە هەرسێ سەروای ناوەوە لەبەینی وشە و دەستەواژە و رستەکان بێ، بەڵام بەگشتی هەر حەیرانێک دەکرێ بەسێ بەشی سەرەکی.

لەبارەی کێشەوە، هێشتا لێکۆڵینەوەیەکی ورد و زانستی و فراوان لەم بارەیەوە ئەنجام نەدراوە و بەتەواوی یەکلا نەکراوەتەوە. ئەگەر لێرەو لەوێ لە لێکۆڵینەوەکاندا بەتەواوی ساغ نەکراوەتەوە. هەندێ دەیبەنەوە سەر پەخشانە شیعر و هەندێ بە کێشی بازنەیی لێکی دەدەنەوە، بەڵام پێویستی بەلێکۆڵینەوەی ڕەسەن و قووڵ هەیە تا بەتەواوی هەقیقەتی دەربخەن.

هەموو حەیرانێک بە وشەی (حەیران) دەست پێدەکات و سەر هەڵدەدات و پەل داوێ، ئینجا لەوەوە نەشونما دەکات و دوای وشەی (حەیران) کاتەکە دیاری دەکات: (حەیران/ ئەورۆ سبیانێ... ئەورۆ هێواریٚ... ئەو سارەکە بواریٚ... ئەوسارەکە زستانێ... ئەورۆ نیوەڕوانێ...

[illegible]

ئەوشۆکە... ئەورۆکە...).

یان شوێنەکە دەستنیشان دەکات: (حەیران/ لەبانی بانیان لەبانی سەربەنێ... لە شینەکان لە شینکی هەڵگۆزی... لە زوورگان لە زوورگی قەرەنی... لە قووچی قەزەنی لە گێجان لەگێجی زووری... هەولێر هەولێرە... چیایەکەی قەرەچووغی...).

یان ناو و سیفەت و نازناوی یارەکەی هەڵدەدات: (حەیران/ قورینگە... هەمینە... کێژۆرە گوریٚ... مامزە...).

یان بەدەستەواژەی تر دەکەوێتەوە وەکو (حەیران/ سوارەک راوەستایە... چاوم قاسیدە... نۆری بەنۆری... کێژ دەریٚ... هەرچی دەبێتە...)

لەم سەرەتایانە حەیران بەشی هەرەزۆری بەدەستنیشانکردنی کاتەکە دەست پێدەکات، و ئینجا شوێنەکە و ئینجا ناوەکە و ئینجا وشە و دەستەواژەی تر، بەزۆریش وادەبێ لەگەڵ کاتەکە یەکسەر شوێنەکەش دیاری دەکرێ: (حەیران ئەورۆ سبیانێ قەپران شێن دەچێ بە بیرۆناوە... حەیران ئەورۆ سبیانێ زێبیی بادینان لەمن دێ و دەسامێ...) ئینجا پاش ئەو پێشەکییە حەیرانبێژ دەچێتە ناو باسەکەی و بە یارەکەی خۆی هەڵدەڵێ، بە مامز و سۆنە و قازوقورینگی دەشوبهێنێ...وەسفی قەدوباڵای دەکا...باسی گەردەنی بەخاڵ و بەژنەکی باریک و دووچاوی رەشکۆکە دەکات... بەخشڵ و پلپلە و بازن و ئەنگوستیلەیدا دێتە خواریٚ. زۆر جار خۆی راوکەرە و یارەکەی کارمامزە، ئەو دەشت و گرد و زوورگانەی پێ دەکا و ئاخری لەو شوێنەی خۆی دەیەوێ ڕاوی دەکا.

شوێنی سەرهەڵدان و بڵاوبوونەوەی حەیران:

هەر ناوچەیەکی کوردستان جۆرە ئاواز و گۆرانییەکی تایبەتی تێدا باوە. حەیرانیش لە ناوچەی دەشتی هەولێر و پشدەر و موکریانی ئەودیو بڵاوە. زۆرجار ئەو گفتوگۆیە هاتۆتە پێشەوە و گەرم کراوە. ئایا حەیران لە دەشتی هەولێر لەدایک بووە و ئینجا پەڕیوەتە پشدەر بەرەو موکریانی هەڵکشاوە یان لە موکریانەوە پەیدابووە و شۆڕبۆتەوە خوارێ بۆ ناوچەی هەولێر؟ ئەمە پێویستی بەلێکۆڵینەوەیەکی مێژوویی ورد هەیە، و بەلسەرپێی یەکلا ناکرێتەوە. گرنگ ئەوەیە ئەمڕۆ حەیران لەو ناوچە پان و بەرینەدا هەیە، و لە هەر بەشێکی ئەو ناوچەیەشدا ڕەنگدانەوەی باری ژیان و جوگرافیان، و دابونەریت و ڕەوشتی ئەو شوێنەی پێوە دیارە. ئەگەر چی بەراوردێکی سەرپێیی حەیرانەکانی ناوچەی هەولێر و ئەوانەی ناوچەی موکریان ئەوە دەردەخات ناوی زۆر شوێنی ناوچەکانی هەولێر لە حەیرانەکانی موکریانی دووبارە دەبێتەوە، بەڵام (ئەوەندەی من ئاگاداریم) ناوی هیچ شوێنی موکریان لە حەیرانەکانی ناوچەی هەولێردا نەهاتوون. ئەمەو زیاتر ئەو ڕایە دەچەسپێنێ کە حەیران بەگشتی پتر ڕەنگدانەوەی ناوچەی هەولێرە و دوورنییە لێرە سەری هەڵدابێ و یاساکانی چەسپابێ، بەڵام لەگەڵ ئەوەشدا وەکو گوتم ئەمە هەروا بەئاسانی ساغ ناکرێتەوە، پێویستی بە دواداچوونێکی زانستی وردی بەردەوام هەیە.

هەندێ لایەنی ناواخنی حەیران:

حەیران هەرچەندە لە سۆزێکی دڵدارییەوە پیاو بۆ خۆشەویستەکەی دەری دەبڕێ، زۆر شتی تێدا هاتووە. بەتایبەتی ناوهێنانی شوێنی جۆراوجۆری جوگرافی و وەسفی خشڵ و بەرگی کچە و شەیدایی بەدوای دڵخواز و دەوری بەدکار لە لێککردنی دڵدارەکان و دەوری پێناو بۆ لێک نزیککردنەوەیان و ئەو دیاریەی پێشکەش حەیران دەکرێ و ئەو گلەیی و گازاندەیەی لەیەکتری دەکەن. لەخوارەوە هەندێ لەو لایەنانە دەخەینە بەرچاو:

شوێن لە حەیراندا:

یەکێ لە سیما جیاکەرەوەکانی حەیران ئەوەیە کە ناوی زۆر شوێن باس دەکا. ناوی دەیان و سەدان گوند و شار و گرد و کانی و رووبار و جۆگە و کەند و دۆڵ و دەشت و مەزار و بیر و چیا و شاخ... لە حەیراندا هاتووە.

ناوی کانی و جۆگە و رووبار و بیر و سەراو، وەکو: (جۆگەی سەعیدئاغای، جۆگەی مەخموور، زێی بادینان، سراو، کانی وەکازی، کانی بەحرکەی، بیری مەحموودی سەنان، بەستۆرە، کانی بێترمەی، کانی سەقاوێ، جۆگەی شێخەڵلای، رووباری سەرخمە، جۆگەو ئاوی چیمەنێ، هۆڕی باڵەکیان...).

ناوی گوند و شار و شارۆچکە، وەکو (ئازیکەند، باقرتە، شەرگات، تەورێز، سێقوچان، بەحرکە، زەرواو، هیران، نازەنین، قەرادزە، نۆچەوسرناج، خەزنەوتەرجان، قەفەر، هەریر، ڕەشوان، بەربیان، مەخموور، خاروان، ژدنگار، شێراوە، قەپەکیان، گرداردق، دهێمات، بتوێن، خەلیفان، شێخ مەمموندیان، روست و گرتک، باتاس، بیردبات، جەژنیکان، هەرەجەو بیستانە، قەراتگە،....).

ناوی چیا و گرد و دۆڵ و شیو باسک، وەکو (چارچەڵی هەرکیان، سپیەڕێزی خەیلانیان، زوورگی قەرەنی، زوورگە زراو، بازارگە، گردەسۆری سیپان، گردی کوشافی، گردی پیرداوی، چیای سەفین، مەقلوبی شێخانی، گردی تەرمووسەکی، دۆڵی هەرشەمێ، سەربەندی، بستی گۆگەمان، بێژینگ بەسەر،....).

ناوی هەندێ دەشت و ناوچەی گشتی وەکو (دەشتی قەراجی، کەندێناوە، مرکیە) ناوی مەزاری پیاوچاکان وەکو: (غەوسی بەغدایێ، گومبەتی عەبدولعەزیزی، گومبەتی عەولای عارەبی، شێخ وەیس، پیربەدری هەنارە،

هونەرمەند رەسول بێزار گەردی لە ئاهەنگێکی هێزی پێشمەرگەی کوردستان بە بۆنەی سالیادی نەورۆزەوە سالی ١٩٧٠.

شێرەسوار...).

ناوی ئەم شوێنانە لە حەیرانان بەرێکوپێکی نەهاتووە، بەپەرتوبڵاوی هاتوون دەشێ سەرلەنوێ بیرێنەوە تەک یەکتر و نەخشەی جوگرافی خۆیانی لێ دروستبکرێ. گرنگی ناوهێنانی ئەم شوێنانە لە حەیراندا بۆ ئەم خاڵانەی خوارەوە دەگەرێتەوە:

١- ناوی ئەو شوێنانە لەو حەیرانانەدا چەسپاون وەکو بەڵگەیی خۆیان گرتووە.

٢- هەندێ لەوشوێنانە ئێستا نەماون، و یان لەبەر کارەساتی سروشتی یان لەبەر پێشکەوتنی شارستانیەتی یان بەدەست داگیرکەران فەوتاون و لەسەر نەخشەی زەویدا سڕاونەتەوە.

٣- هەندێ لەو شوێنە کوردیانە، کوردیان لێ وەدەرناوە و عارەبیان لێ نیشتەجێ کراوە وەکو گوندەکانی ناوچەی قەراج و کەندیناوە و شەمامک..

ناوی عەشیرەت و سەرۆک هۆز و ناودار و ئافرەتی بەناوبانگ:

حەیران ناوی زۆر عەشیرەت و سەرۆک هۆز و مرۆی بەناوبانگ و ئافرەتی هەڵکەوتی هێناوە کە لەکاتی خۆیدا دیار و بەرچاو بوون و پیاوەکان بە دلێر و ئازایەتی و ئافرەتەکانیش بەجوانی و خانومانی و نازداری ناوبانگیان دەرکردووە. ئەمەش هەندێ لەو ناوانە: عەشیرەتەکانی وەکو (گەردی، دزەیی، داسنی، بۆلی، سیان، مامەسینی، لەک،..) پیاوە ناودارەکان وەکو (کاکلاغەی گەردی، مامراغەی زراری، مامەغای کۆیە، برایمی بایزی، وەستا سدقی رواندزێ، مەولودی حەسەناغەی،...) ئافرەتە نازەنینەکان وەکو (خەجیجی رەحمان، جەواهێری ئەحمەدی باربنان، ئەسمەری کابایزی، خانزادی سۆران،...) ئەمانە و دەیان ناوی ناودارانی کورد لە دووتوێی حەیراندا تۆمار کراون.

خشڵ و کەرستەی خەمڵێنی ئافرەت:

(حەیران ئەورۆ سبیانێ، هەولێر هەولێرە، هەولێر لە غێمێ، دەرێمە بەژنی باریکەلانە، زەندێ بەبازن، قامکی بە ئەنگوستیلە، ملەکەی بە کرمۆکە، پەنجەکی بەخەنە، گوارەت پیروز بێ لەگەر خەزێمێ....) حەیرانی ژمارە (٨٠).

لەم دوو بەشەی حەیرانی ژمارە (٨٠) دا ناوی پێنج جۆرە خشڵ هاتووە کە زۆر لە حەیراندا دووبارە دەبنەوە. جگە لەم خشڵانە دەیان خشڵی تری کوردی کە ئافرەتی کورد خۆیان پێ دەخەملێنن، لەم حەیرانەدا بەکارهاتوون، ئەمانە هەندێکیانن (تافگەو هەوری، هیزار، شەدە، دوگمەلاگیرە، تۆق و تەلەسم، حەمایل و عاشق بەند، مەرجان، مووری، لاسەرە، چارۆگە، ئێمەنی سۆر، گوارە، قەنەفر، کلیلەی سینگ و مەمکان، سنجاق و دەرزی، خرخاڵ، کرمۆکە، پلپلە، تاس،....).

پێناو و بەدکار:

لە حەیران زۆر جار باسی دوو کەسی دژ بەیەک دەکرێ، کە یەکێکیان پێناوە لەنێوان دڵداری دڵخوازدا دەوری چاکە دەگێرێ و هەوڵدەدا بەیەکیان بگەیەنێ، ئەوی تریش بەدکارە و درکی مەم و زینانە و هەوڵدەدا دوو دڵدار لەیەک بکا.

پێناو:

پێناو هۆی چاکە و قسە هێنان و بردنە بۆ مەبەستی بەیەکگەیاندنی دوو دڵدار و دڵخواز. عاشق خەبەری بەپێناو دەنێرێ بۆ حەیرانەکەی خۆی کە بۆی بچێتە جێژوانی (ئەمن ئەورۆکە چاوم بە پێناوێ دەکەوت، دەمگوت: دەتو وەرە دەستی منت دامەن بێ، ئەتۆ ئەورۆکە لە بۆم برێ بە بەژنەکی برند و دوو چاوی رەشکۆکە، سبەی دانی هێواری لەبۆم بێتەوە جێراوگەی ژوانی جاران) بۆئەوی ئەوانیش بۆ خۆیان بکەن (تەکبیرێ). جاری واش دەبێ حەیران بە پێناوێ جوابان دەنێرێ بۆ کورەتیمە لاوە:

هونەرمەندانی پێشمەرگە رەسوڵ بێزار گەردی و فوئاد ئەحمەد. چۆمان ٦ / ١٠ / ١٩٧٤.

(حەیرانەکەی من جوابا دەنێرێ بە پێناوێ دەرێ: ئەو سارەکە پایزێ یان بەماری دونیا بێ یان بەنووکی خەنجەرێ لەبن دەستی گولەکەی مێردان زوو دەرم بێنی). وایش دەبێ حەیران هەر لەماڵە بابی بێ و ئەو جوابە بە پێناوێ بۆ کوڕەتیمە لاوەی بنێرێ. (ئەورۆکە دەگەمە پێناوێ جوابێک دەدەمێ دەیگۆت: بەژنێ باریک دەرێ: بەسیە چیدی دانانیشم لە مارە بابان، یان دەرم بێنە بە ماری دونیایێ یان ئەوەتانێ دەستم لێ بەردە..) ئەمە دەوری دڵسوزانەی پێناوە، بەڵام ئەمسینترین پێناو ئەوەیە کە (حەزلێکردن هەنگینێ خۆشە لە ناو چیغ و ڕەشماران، کیژ تازە پێرابگا، داکی پێناو بێ...)

بەدکار:

بەپێچەوانەی پێناو کە هەمیشە قاسیدی خێرو چاکەیە، هەردوولا بە پەرۆشەوە چاوەڕێی دەرکەوتنی دەکەن بۆ ئەوەی خەبەرێکی خۆشیان بۆ بێنێ و ڕاسپاردەیەکی گرنگیان بۆ ببا، بەدکار هەمیشە بەدوای تێکدانی بەینی کوڕ و کچدا دەگەڕێ، بۆیە لە هەرکوێ دەربکەوێ شەڕوخراپە و بەدکاریی لەگەڵ خۆی دێنێ. کوڕ و کچە هەمیشە بە پارێزەوە دەچنە ژوان و بەترسەوە یەکتر دەدوێنن نەوەک بەدکارێک پێبزانێ و لێیان لەدەنگ بدا. (لەرکی بەدکاری گوندی خۆمان، خۆ دەرباز بکەین بەنیوەی شەوێ) تەنانەت هەموو لێک دوورکەوتنەوەیەک دەبێ بەمایەی ترس و دڵەڕاوکێ نەوەک بەدکار دڵیان لەیەک بڕەنجێنێ، ئەوەتا کچ دەڵێ: (گەلەک مەترسییان دەکەم ئەوسارەکە چەند سارە چوویتەوە گوندی بێگانان بەقسەی بەدکاران درێژکەی لە من شکابێ).

خەبەری بەینی کوڕو کچە:

زۆرجار کچە جوابان دەنێرێ کە کوڕەکە چیتر دەستەوەستان دانەنیشێ، بێتە پێشێ یا بەماڵێ دونیا یا بەزەبری خەنجەرێ بۆ خۆی دەربێنێ. کچە هەمیشە ئامادەیە بەکراسی بەری بۆ کوڕ بچێ (لەگەڵت دێم بەگریێ چارۆکێ)، تەنانەت دوای شووکردنیشی مەیلی کوڕە لاوەکەی خۆی هەر دانانێ و جوابان بەپێناوێ دەنێرێ بێ لە دەست مێردەگولەی دەربێنێ.

کوڕیش ئامادەیە قوربانی بەئازیزترین شت بدا کە تفەنگی شانی خۆیەتی بۆ ئەوەی بۆ کچەتیمە حەیرانەکەی بەدیاری بدا (تفەنگی سەر ملیت لۆ دەفرۆشم دەیدەمە بەمەرجان و خەریتە بە قەنەفرێ). کە یارەکەی گلەیی لێدەکات دوو گراوی گرتینە، کوڕە حاشا لێ ناکا. دەڵێ ئەم دوو گراویەم بۆیە گرتینە (یەکیانت بۆدەکەم بە کۆیلە، ئەوەی دی بەلانک ژینە.)

هەندێ لێکچواندنی تایبەتی ناو حەیران:

هەندێ نموونەی زۆر دەگمەن و جوانی لێکچواندن لە حەیراندا هاتووە، لە هەمووش سەرنجڕاکێشتر ئەوەیە یەکێ لە تایبەتمەندە جیاکەرەوەکانی لێکچواندنی ناو حەیران ئەوەیە کە لەجیاتی ئامرازی لێکچواندن، دەستەواژەی (بۆمن بمێنێ) بەکاردێ:

(دەبا ڕوومەتی لەبۆ من بمێنێ بەتۆیی گوڕێ، چاوی بەپیارە و ژێرپیارەی عەجەمێ، مەمکی بەجووتە سێوەی روستاوی، بەژنی بەدارەکەی عوودێ هەموو فەسڵی بەهاران وەکی شین دەبێتەوە لە ناو باغ و چارباغی میری شەقڵاوێ).

ئەمەش هەندێ لێکچواندنی تایبەتی ناو حەیران:

- لێکچواندنی سینگ و مەمک بەدوکانی عەتاران (سینگ و مەمکی حەیرانێ دەشوبهێنم بەوان دوکانی عەتاران، هێوارە و سبەینان دەستی خۆم تێدا دەگێڕا).
- لێکچواندنی بەژن بە نەمامی دارسێو، و چاو بەچاوی کارمامزی ناو ڕەوێ (بەژن نەمام سێوی سارده پایزانی، چاو کارمامزی جوان ناو ڕەوێ).
- لێکچواندنی گەردن بەشووشەی بەلوور، و پەرچەم بە

هونەرمەندی پێشمەرگە رەسوڵ بێزار گەردی لە کاتی شیعر خوێندنەوە و سرود گوتن لە ئێزگەی دەنگی کوردستان ٦ / ١٠ / ١٩٧٤

ئاوریشمی عەتاران (گەردنی ئەو چاو ڕەشەی لەبۆ من بێنێ بەشووشەی بلەوری، پەرچەمی بە ئاوریشمی عەتاران وەکو دەفرۆشن لە شارەکەی پیرە تەوریزێ).

وەستاکارییەکی ورد:

کورە کەپرێک بۆ کچەتیمە حەیرانەکەی دروست دەکا، بەڵام وەستاکارییەکی بێ وێنەی تێدا خەرج دەکا. خەیاڵێکی شاعیرانەی زۆر ناسکی دەخاتە کار و کەپرێکی نموونەیی دروست دەکات، لە هەڵبژاردنی شوێنەکە و بەکارهێنانی کەرەستەی نایاب و هونەر نواندندا گۆی داهێنانی دەباتەوە.

کەپرەکەی لەسەری سەفینی دروست دەکات، کە شوێنێکی هەرە بەرزی ئەو ناوچەیە و بەسەر هەموو لایەکدا دەڕوانێ و ئەوەی لەژێر ئەو کەپرە بڵندە دابنیشێ هەموو ناوچەکە لەخوار خۆیەوە دەبینێ. بناغەی دەکا بەسۆتکە و دیواری بەقەنەفر و کاریتەی لە دار کنێر و دارەڕێی بە سۆرە گوڵ و هەراشی بە ڕەشە ڕەیحان. ئینجا سواغی دەدا بە گوڵە شیلان دەیرشێنێ بە گوڵاوێ. ئینجا شەو لە سێباری نیوە شەوێ دەستی یارەکەی دەگرێ و دەیباتە ناو ئەو شانشینەی کە شەو بای لێدەدا، ئەو بۆنە دەڕوا بۆ سەر ماڵە دیانان. (حەیرانی ژمارە ٤)

ئەگەر خەیاڵی شاعیرانەی حەیرانبێژ ئەو کەپرە ناسک و بۆندارە بۆ نازدارەکەی دروست بکا، ئەوا کچەتیمە حەیرانیش ئەم مەرحەمە بۆ برینی کوڕەتیمە حەیرانەکەی دەگرێتەوە، چونکە شەوبایێ پیرە پایزێ گەلەک ساردە ئەوەک بداتەوە لە برینی کوڕەتیمە حەیرانێ، برینی دوژخانە نەخۆ بکێشێتەوە میراتە زوخەمێ لەگەر تەشەنێ.

یاردەستە مەرحەمەکی دەگرێتەوە لە تۆزی هێزارێ، لەگەردی شەدێ، لەناوگری خەزێمێ.

دکتۆر عەزیز گەردی،
هەولێر ١٩٩٩، لە کتێبی (دارەشەکران)ەوە.

کورتە باسێک دەربارەی
ژیانی هونەرمەند (ڕەسوڵ بێزار گەردی)

هونەرمەند (ڕەسوڵ بێزار گەردی) ناوی تەواوی (ڕەسوڵ ئیبراهیم سوڵتان)-ە. لە گوندی (قەڵادگە) لە دەشتی

هونەرمەندی پێشمەرگە رەسوڵ بێزار گەردی _ دەربەند ٣٠. ١٠. ١٩٧٤.

بەرانەتی (هەولێر) لە ساڵی ١٩٢٢ز لەبنەماڵەیەکی ئایینپەروەردا چاوی هەڵێناوە، بەڵام هەر بەکۆرپەیی باوکی کۆچی دوایی کرد بەبێ سۆزی باوکی گەورە بوو، هونەرمەند دوو برای تری هەبوو بەناوی (عەلی و خدر)، بەڵام لەبەر هەژاری و دەردەسەری دوای ماوەیەکی کەم پاش مردنی باوکیان ئەوانیش گیانیان بەیەزدان دەسپێرن. دوای چەند ساڵێک دایکی شوو دەکاتەوە بە(محەمەد عەبدوڵڵا) و دەچێ بۆ (دیبەگە) و هونەرمەند لای مامەکانی جێ دەهێڵن، بەڵام هونەرمەند بەبێ دایکی ناسرەوێ و لەگەڵ دایکی لە دیبەگە ژیان بەسەر دەبا و هەر لەوێش دەچێ بۆ قوتابخانە بەناوی (ڕەسوڵ محەمەد عەبدوڵڵا) بۆیە ناوی لە تۆمارگەی ڕەسمی هەر بەم ناوە تۆمار کراوە. لەو کاتەدا هونەرمەند هەر لەتەمەنی منداڵیدا بەهرەمەندیی لە سروود و گۆرانی گوتندا بەدەردەکەوێ و دەنگخۆشی ئەو منداڵە بچووکە لە دیبەگە بڵاو دەبێتەوە، هونەرمەند تا پۆلی پێنجەمی سەرەتایی دەخوێنێ، و لەبەر هەژاری و بێدەرامەتی بیر لە کەسوکاری خۆی دەکاتەوە و دووبارە ڕوو لە ماڵە مامەکانی دەکاتەوە، لەناوچەی زرارەتی لەگوندی (گردی ماوان) دوو مامی دەبێ بەناوی (میکائیل و ئیسماعیل شازێ) پاشان دەچێتە سەر ماڵی باوکی کە مەڕوماڵاتێکی زۆری لەدوا بەجێمابوو، و دەبێ بەشوان، بەڵام زۆر حەز لە ڕاو دەکات ئیتر لەگەڵ شوانی دەست بەڕاوە ماسی و تەیروتوار دەکات، و ئێوارەش بەحەیران و گۆرانی گوتندا بەرەو (گردی ماوان) دەگەڕایەوە. پاش چەند ساڵێک لەوێ مەڕوماڵاتەکەی دەفرۆشێ و دەچێتە شاری هەولێر بۆ لای داپیرەی کە ناوی (فاتم) بوو لە

گەرەکی عارەبان بەچاودێری پلکی کە ناوی (ستی) بوو، بۆ هەڵسووڕاندنی ژیانی خۆی و داپیرەی دەست بەکارکردن دەکات، تاوەکو بانگ دەکرێ بۆ خزمەتی سەربازیی لە ساڵی (١٩٤٠) هەر لە سەربازیشدا لەبەر پاکوخاوێنی و ڕێکوپێکی دەیکەنە (ئینزبات) و بەشداری شەڕی (ڕرشید عالی) دەکات لەو شەڕەدا زامدار دەبێ، دوای چاکبوونەوە و تەواوکردنی ماوەی سەربازی، دەبێ بەپۆلیسی سوارە واتە (الخیالە) بۆ ماوەیەک دەنێردرێتە شاری (کۆیە) لەم ماوانەدا هونەرمەند هەر بەردەوام دەبێ لە گوتنی حەیران و بەستە و گۆرانی، بەم شێوەیەش لە شاری کۆیەش هەر بە پۆشتەیی و پاکوخاوێنی و دەنگخۆشی بەناوبانگ دەبێ و زۆر خۆشەویست دەبێ لەلای خەڵکی ئەم شارە، ئینجا دەگوازرێتەوە بۆ (ڕانیە) و ناوچەی (میرزا ڕۆستەم) لەوێش هەر زوو خەڵکی ئاشنای دەبن، پاش ماوەیەک هاوسەرێک هەڵدەبژێرێ بۆ خۆی کە ناوی (ئامینە محەمەد حەسەن)ـە لە بنەماڵەیەکی ناودار لە هۆزی (بڵباس) لە سەرەتای ساڵی (١٩٤٤) هەر لە میرزا ڕۆستەم دەمێنێتەوە تاساڵی (١٩٤٧)، ئنجا دەگەڕێتەوە شاری هەولێر هەر لە هەمان ساڵ هونەرمەند ڕوو لەئیزگە و تەلەفزیۆنی بەغدا دەکات بۆ ئەوەی بەرهەمەکانی بلاوبکاتەوە ببێ بەگۆرانیبێژ و بەشێوازێکی تازە خزمەتی هونەری کوردی، بەتایبەتی حەیران و بەستە بکات، و یەکەم کەس بوو کە حەیرانی کوردی لە ئێزگە و تەلەڤزیۆن تۆمار بکات و بلاو بکاتەوە.

دوای ماوەیەک لە هەولێر و دەوروبەری دەبێتە چاودێر لە (فەرمانگەی ئەشغاڵ) دوای چەند ساڵێک واز لەم کارەش دەهێنێ بۆئەوەی بەیەکجارەکی خۆی تەرخان بکات بۆ خزمەتی هونەری ڕەسەنی کوردی.

هونەرمەند ڕەسوڵ بێزار گەردی باوکی چوار منداڵ بوو دوو کوڕ و دوو کچ (کەیفی - سەفین - سەرگوڵ - شاهیدە) وادیاربوو لەدوای چوار منداڵ لەگەڵ هاوسەرەکەی تووشی چەند گیروگرفت دەبن لەژیانی خێزانییاندا، تا دەگاتە ئەوەی کە دەست لێک بەردەن، و لە سەرەتای ساڵی (١٩٥٢) بەیەکجاری کۆتایی بەژیانی هاوسەری دێن. و هونەرمەند بڕیاردەدا کە ئیتر ژیانێکی تەنیایی بەسەر ببات تا دوا ژیانی.

هونەرمەندی کۆچکردوو نیشتمان پەروەر و گیانێکی کوردایەتی هەبوو، بەشداری لە زۆربەی ئەو ئاهەنگانە کردووە کە لە بۆنە کوردیەکانەوە سازدەکرا، بەتایبەتی لە ئاهەنگەکانی نەورۆز بە ئاشکرا و بەنهێنی، لە خۆبردووانە ئاهەنگەکانی دەرازاندوە و ئامادەبووانی دڵخۆش دەکرد و گیانی کوردایەتیانی بەرز دەکردەوە هانیدەدان بە شیعر و ئاواز و سروود و گۆرانی و حەیرانە بەچێژەکانی خۆی. تا وای لێهات تووشی چەندین گیروگرفت هات لەساڵی (١٩٦٨) لە ئێزگە و تەلەڤزیۆن دوورخرایەوە، لە (١١/٣/١٩٧٠) گەڕایەوە بۆ ئێزگە بۆ بەردەوامبوون لەخزمەتی هونەری ڕەسەنی کوردی تا (١١/٣/١٩٧٤).

لەگەڵ هەڵگیرسانی شۆڕش، هونەرمەند پەیوەندی بەشۆڕش دەکات وەک هەموو کوردێکی دڵسۆز ڕوو لە چیا سەرکەشەکانی کوردستان دەکات و درێژە بەخەباتی خۆی دەدات، بەڵام کوڕی هونەر لەیاد ناکات و چەندین سروودی نیشتمانی و شۆڕشگێڕی دادەڕێژێ و هەروەها بەحەیران و بەستەش ئێزگەی شۆڕش دەوڵەمەند دەکات.

لە ساڵی (١٩٧٨) ڕەسوڵ گەردی تووشی نەخۆشی دڵ

هونەرمەندی پێشمەرگە ڕەسوڵ بێزار گەردی لەگەڵ
مامۆستا تاریق جامباز (ئەندام پەرلەمان)
چۆمان ١٣ / ١ / ١٩٧٥.

دەبێت و لەسەر ئەرکی حکومەتی ئەو کاتی ئیراق ڕەوانەی (لەندەن) دەکرێ بۆ ئەنجامدانی نەشتەرگەری دڵ، دوای سەرکەوتنی نەشتەرگەریەکە دکتۆرەکان پێی دەڵێن دەبێ دوای (١٥) پانزە ساڵی تر بێتەوە لایان بۆ ئەنجامدانی نەشتەرگەریەکی تر، بەڵام ڕەسوڵ بێزار گەردی گیانی بەرزی نیشتیمان پەروەرەیی ڕێی پێنادات دوای ڕاپەڕین ڕوو لە بەغدا بکات بۆ ئەوەی ڕەوانەی لەندەن بکرێ بۆ چارەسەرکردن، کەچی زۆر بەداخەوە لە کوردستان کەس نەبوو دەستی یارمەتی بۆ درێژ بکات، تاوەکو ڕەوانەی دەرەوە بکرێ بۆ چارەسەرکردن، و تەنانەت بۆدابینکردنی داودەرمانەکانیشی لێرە، تا وای لێهات نەخۆشییەکەی پەرەی سەند و چۆکی پێدادا و لە ١٧/ ١٠ / ١٩٩٤ گیانی پاکی بەخوای گەورە سپارد، و لە گۆرستانی شێخ ئەحمەد نێژرا.

ڕەسوڵ گەردی چەندین بەرهەمی هونەری لە شیعر و هەڵبەست و سروود و حەیران و بەستە و گۆرانی و ئاوازی بۆ کورد بەجێهێشت، کە دەکرێ وەک گەنجینەیەک بپارێزرێ کە ئەمیش بەرهەمی زیاتر لە پەنجا ساڵەی خزمەتی هونەری ڕەسەنی کوردی بوون.

گوڵبژێرێک لە حەیرانەکانی مامۆستا رەسوڵ گەردی

-١-

حەیران ئەتو ئەوڕۆکە سبیانێ[١]
سەری خۆتم لە بۆ برند کە گەردەنت گەلەک زەردە
خار بێنە دەرێ،
گەلی براو برادەرینە، با کەس لۆمەی من نەکا
ئەمن تۆبەم کردیە
لە سەر دەستی بەژنەکی برندو دوو چاوی بەرەک و زەندێ[٢] بە بازن
قامکەکی[٣] بە ئەنگوستیلە
وەکی سۆفیەکانی سەر بە پەڕ[٤] هەتا ڕۆژی مردنێ
پاش وی ناکەم نەزەرێ،
ئەمن ئەوڕۆ هێوارێ
لە زارێ[٥] کۆرانێ
دەگەیە حەیرانەکەی خۆم دەمگۆت:
دەتو بینە دەستی چۆپە داوێمە سەر ملی بە کەزی

هونەرمەندی پێشمەرگە رەسوڵ بێزار گەردی لەگەڵ پێشمەرگەکانی تیپی مۆسیقای شۆرش
٣ / ٢ / ١٩٧٥

دەگرم جۆتە شەمامە و شەمامەی خڕی خەیلانی[٦]
هەر وەکی بەرێ[٧]
ئەتو ئەو سارەکە سەری چەند سارانە
سینگ و مەمکی تو لۆ من پاوان[٨] بوو
هەموو دەمێ کیژە کۆچەری
گەردەن مامزی، جوانی پشدەرێ

-٢-

حەیران ئەوڕۆ هێوارێ
چەندم گاز کردی[٩] لە بستی گۆگەمان
ئەتو دەستت برند نابی، لە بەر بازن و بەریازنان
چاوت هەر نایێ، لە بەر بسک[١٠] و شابسکان[١١]
ناوەڵڵا لە بەر هوردە پەرچەمان،
گەلی خزمینە
هەتا بەژنەکی برندو دوو چاوی بەرەک و قامکەکی بە ئەنگوستیلە
کیژ بێ لە مارە بابان، ئەمنیش چیدی هەرناگرم کەسەر[١٢] و خەمان

-٣-

حەیران ئەوڕۆ هێوارێ
چەندم گاز کردی لە سەر بەدەنێ[١٣]
گەلی دۆستینە
دەمگۆتە بەژنەکی باریک و دوو چاوی ڕەشکۆکە
زەندێ بە بازن، قامکی بە ئەنگوستیلە، گەردەنی بە

خەناوکە:
ئەتو پەرچەمت گەلە ڕەشە مەینێ لە خەنێ
ئەمن ئەو سارەکە بەهارێ
دەچمەوە دەرێ، لە کاولە وراتێ
ئۆیاری منت لە ملی بی
ئەتو پاش من جۆتە شەمامە و شەمامەی باغەران[14]
لە دەست کەس مەنێ

-٤-

حەیران چەندم گاز کردی لە سەرێی سەفینی[15]
ئەمن ئەو سارەکە هاوینێ
کەپرەکی لە بۆ تو دەکەم لە برندی[16] سەفینی
شەمار[17] لێی بدا ڕاینەهەژێنی
بناغـەی دادەنێم لە ســۆتـکەی[18]، دیواری دەکــەم بە قەنەفرێ
کارێتەی دادەنێم لە داری دار کنێرێ[19]
دارە ڕێی دەکەم بە سۆرە گورێ
هەراشی[20] دەکەم بە ڕەشە ڕەیحانی
سـ اغ ِ دەکەم بە خەنەی، مـاڵنجی دەکـەم بە خاسـە ڕەنگێ[21]
دەرکەی لۆدەکەم لە داری عوودێ[22]
چەپەری[23] لە گورە شیلانێ
دەیرشێنم بە گوڵاوی
نەخۆ حەیرانەکەی من هێوارە و سبەینان پێی رازی نەبی سەری دەرێنی،
گەلی خزم و برادەرینە
ئەوجا ئەمن شەو لە سێباری نیوەشەوێ[24]
دەستی ئەو زاڵم بابەی دەگرم
دەیبەمەوە ناو ئەوێ
شانەشینی شەو بای شەوێ لێی بدا
بۆنی بروا لۆ سەر مارە دیانان
لە خەوەکی خۆش هەریان بستێنی

-٥-

حەیران لە بانی بانیان لە بانی سەربەنێ[25]
ئەمن ئەورۆکە گەلەک بریندارم
برینم کەتینەوە بەدەنێ،
بەرام چی بکەم؟
هەر چەندی دەکەم و ناکەم
چ برادەری بە بەقاو بە متمانم[26] نینە
جوابەکی لە بۆ من بداتە ئەوان حەکیمان لوقمانان
بێنەوە سەرینم
بە چاوان تەماشم بکەن، بەردەستانم نەکەنێ،
دووەمینیان لە بۆم برێنەوە
بەژنەکی باریکەلانە، دەبا بێتەوە سەرینم
برێ: گەلی دەستە خوشکان وەرن
دەستەکی مەلحەمێ بگرینەوە لە بۆ کورەتیمە حەیرانێ
لە تۆزی هیزارێ[27]، لە گەردی شەدێ[28]
لە ئاو گری خەزێمێ[29]
لە بن شۆرابە و شۆرابەی بە بازن
باوێتەوە سەر برینی کورە تیمە حەیرانێ
بپێچین بەلیفکی هیزرایێ
گرێی دەین بە قەدی شەدێ
نەخۆشە و بایێ پیرە پایزێ
گەلەک ساردە بداتەوە لە برینێ کورە تیمە حەیرانێ
برینی دوور خانە، نەخۆ بکێشـیـتـەوە میراتە زوخـمێ لەگەر تەشەنێ

-٦-

حەیران ئەمن ئەورۆ سبیانێ
نازانم لە بۆت بە کێندەرێ دا هەر برێم
بە زبنە تیرێ[30]
گەلی خزم و برادەرینە
ســــینگی حـــەیرانێم گـــۆواینە[31] لە بەر تۆق و

ڕاوەستاوەکان لە ڕاستەوە هونەرمەندان: محەمەد حەمەجەز، ئیبراهیم حەبیب، شەوکەت ڕەشید.
دانیشتووەکان لە ڕاستەوە هونەرمەندان: سەلاح ڕەشید، ڕەسوڵ گەردی، دایکی ئەسعە توفیق، تاهیر توفیق
لە ٢٠ / ٤ / ١٩٧٠ ئەم وێنەیە گیراوە.

تەلەسمان(٣٢)
دەستی منیش بڕاینە لە بەر میراتە کەلەپچە و زنجیرێ،
گەلی برادەرینە، ئەمن حەیرانی خۆم دەشوبێنم(٣٣)
بە خەجیجی ڕەحمانی، جەواهێرێ ئەحمەد بارینان
ئەسمەرێ کابایزی، خانزادی سۆران
وەکی سەردەمەکی
حوکمی خۆی دەگێڕا لە بنەبنەی هەریرێ

-٧-

حەیران ئەورۆ سبیانی
لە قەراتان لە قەراتی دوێنێ(٣٤)،
گەلی برادەرینە، وەسمانە خێلی دەیگۆت:
ئەنگۆ جوابەکی لە بۆ من بدەنەوە ئەوان عەگیدان
لە بۆ من لێ بدەنەوە خەندەکان
لە گەر هەرامە نۆینێ(٣٥)،
گەلی خزمینە
ئەورۆکە سەت حەیف مخابنێ دنیاییم دەمینێ
لە بۆ کیژۆرە زراریان
ئەورۆ سبیانێ لەبۆ سەر خمێ ڕەشوانی(٣٦)
خرخاریان(٣٧) کەتیە لە بەر ڕەفت و ڕۆیینێ

-٨-

حەیران ئەورۆ سبیانێ
دەشتی قەراجێ(٣٨) کاکی بەکاکی،
گەلی برادەرینە، ئەنگۆ چ لۆمەی من مەکەن
ئەمن دیاریم لۆ بەژنی باریکەلانە دەنارد
سەلامیش لە داکی،
گەلی خزمینە
ئەمن دەست لە سەر بەژنەکی باریکەلانە هەرناگرم
هەتا ئەوێ ڕۆژێ گرتیانم لە کفنی نەدەن
بە کۆمەرەکی دۆست و برادەران
شۆڕم نەکەنەوە، تەسلیمم نەکەن بە گۆڕی خاکی.

-٩-

حەیران ئەو سارەکە بەهارەکم لێداهات
دەرەنگم بە نیشانان دەزانی،
گەلی برادەرینە، ئەمن ئەورۆ سبیانی

[illegible]

زەینی خۆم دەداوە لە دێی مەخمورێ
خەزێم زێر لە من دەیان گرتەوە سارداو و کانی
جەیرانی من کارمامزە
دەلەوەڕێتەوە لە دەوزێ و دەو زێی بادینان
دەخوا هوردە کنێران
چاوی بە کۆمەرەکی ڕاوکەران دەکەت
ڕادەپەڕی، دەپسێنی گوفکی مێکوکێ
لە بەر نوسکەی تاژیان
هەوراز دەبودوە لە بۆ جۆتە گومبەتی
سوڵتان عەبدوڵلای(٣٩) خۆمان
گەلی برادەرینە
ئەمن گەلەک نەفام بووم لە دەستم چوو، قەدرم نەزانی

-١٠-

حەیران ئەورۆ سبیانێ
مامزە لە زورگ و هەرەتی سێ قوچانێ(٤٠)
گەلی خزمینە
هەموو هێوارە و سبیانان پێش بەیانیان
شۆڕ دەبودوە لە دەو ڕووبارێ
دەمگۆت: دەتوبینە ماچ کەم خەت و خاری گەردەنێ،
قاشی(٤١) بڕۆیێ
زێدە جوانی، مل بە مەرجانێ
حەیران ئەتو ئەوسارەکە سەری چەند سارانە
لە سەر من ڕاوەستای بە حەز لێکردنێ

ئەو سارەکەش لە سەرم ڕاوەستە بە دەستگیرانێ

-١١-

حەیران ئەورۆ سبیانێ
قەپلان[٤٢] شین دەچی بە بیر و ئاوە
گەلی براو برادەرینە
دەنگۆ وەرن بە چاوێ من بڕۆننە
بەژنەکی برند و سەرەکی بە هیزار و قامکەکی بە ئەنگوستیلە
پەنجەی بە خەنە، مامز لە باسکی، جوانی بە ناوە
گەلی خزم و برادرینە
ئەمن دونێ پاش نوێژی مەغریبێ
لە ڕێی سراوێ
دەگەیە حەیرانەکەی خۆم دەمگۆت:
دەتوبینە ماچ کەم بەینی گوارە و خەزێمان
قەفی سمێران تێکەر بکەمەوەلە گەر هوردە پەرچەمان
گەلی برادرینە، ئەمزانی حەیرانەکەی من لە سەر چ زیزە؟
ئاوری نەداوە

-١٢-

حەیران ئەورۆ هێوارێ
گردە سۆری[٤٣] سیانان
لە منی مار وێران
گەلە دوورە وراتە
گەلی خزمینە
بەژنەکی برند و دوو چاوی ڕەشکۆکە
دەرێ: کورە تیمە حەیران
ئەتو وەرە ئەورۆ هێوارێ
لە ڕکی بەدکارێ گوندی خۆمان
سینگ و مەمکی منت پێشکێش بی
هەر دوو لا ڕوومەتیشم لۆ تو خەراتە
گەلی برادرینە
ئەمن ئەورۆ سبیانی
دەچوومەوە جێی ژوانێ
چاوم هەرنەدەهات لە بەر مۆری و مەرجانان
زێری سەرمەمکان

حەمایلە و عاشق بەندان[٤٤]
بەرام چبکەم؟
لەوێ دەمێ، بایەکەی شەماری دەیبزافت[٤٥]
دەیداوە لە بسک و شابسکان
وەدەردەکەوتن ڕوومەت و هەنی[٤٦]
خرای دەکردەوە کەپر و ساباتە

-١٣-

حەیران مامزە لە دەشتی کۆیێ
گەلی برادەرینە
بەژنێ برند و قامکی بە ئەنگوستیلە و گەردەنی بە کرمۆکە[٤٧]
پەنجەی بە خەنە
هێوارە و سبەینان
مەشقی خۆی دەکا بە چاو و برۆیێ
حەیران دەتو وەرە ماچ کەم چەرخی ڕوومەتی
خاری گەردەنێ
جۆتە نارنجی ناو باغەران
-وەکی مەم و زینێ بکەین گرۆیێ[٤٨]
گەلی خزمینە
ئەمن هەنگینێ
دەست لە سەر بەژنەکی باریکەلانە هەردەگرم
وەکی حەزرەتی عیزرائیل بێتەخوارێ
چۆک بدا لە سەر سینگم
بە ڕۆحی منی مار وێران

هونەرمەند رەسول بێزار گەردی و هونەرمەندی ناوداری عەرەبی سەمیرە تۆفیق لەگەڵ ئەندامانی تیپەکەی خۆی لە هۆڵی خولد لە بەغدا ٢ / ٦ / ١٩٧٠.

بیاتەوە هەرامە نسکۆیێ[٤٩]

-١٤-

حەیران ئەورۆ سبیانێ
زەینی خۆم دەداوە قەراتی پیرە هەولێرێ
لە ناو تەمێدا برند و ڕکە
گەلی خزمینە، ئەو سارەکە بەهارێ
سۆرە گورم دەچاندن
ڕەشە ڕەیحان دەیانگرتەوە، هوردە پەلکە
گەلی براو برادەرینە، ئەگەر لە من دەپرسن
حەزلێکردن هەنگینێ[٥٠] خۆشە
لە بن چیغ و ڕەشماران
وەکی کوڕ دادەنێ خەتی سمێران
کیژیش دادەنێ بنێ جۆتە مەمکان

-١٥-

حەیران مامزە لە سەر مەزاری
بەژن برندی گەردەن میناتی[٥١]
گەلی برادەرینە، هەموو بەهار و پایزان
وەختی کۆچ و کۆچباری ڕەوەندان
خۆی دەهاوێشتەوە ناو زورگ و هەرەتی شەرە بۆتی[٥٢]
ئەوەندەی دەکەم و ناکەم
نازانم لە سەر چ لە من زیزە؟
نایێتە رایێ،
گەلی دۆستینە، ئەمن ئەورۆ سبیانی لە جێی ژوانێ
دەگەیمە چاو ڕەشەکەی ناو ماران
دەمگۆت: دەتو وەرە ماچ کەم
چەرخی ڕوومەتێ، گەردەنێ بە خەناوکە
ئەمن پاشی تۆ ناکەم نەزەرێ
بروام پێبکە، هەتا هەتایێ

-١٦-

حەیران ئەورۆ سبیانێ گەوارەکی لە من دەهیناوە
چەند ڕەشی تاری،
گەلی دۆست و برادەرینە
لە من تەڕدەکاتەوە
سەرێ قەرەبۆتک و قەرەبێتکان[٥٣]

هونەرمەند و پیشمەرگە رەسول بیلار گەردی لەگەڵ ماموستا شەمسەدین موفتی (مامی بەریز عەدنان موفتی) – چومان

خوناوێ گورگەی[٥٤] گەرمکی بامەندان[٥٥]
ناودڵلا کۆرکەری تۆماری[٥٦]
گەلی خزمینە
ئەمن بەهاران بیامایەوە
خەرجەستینی[٥٧] ماچان
لە بەراتیی کۆچ و کۆچباری دزەییان
لە دەشتی کاولە قەراجی
لەمابەینی معێجیلە و کاولە مشاری[٥٨]

-١٧-

حەیران ئەورۆ سبیانێ
زێی بادینان لە من دێ و دەسافێ[٥٩]
گەلی برا و برادەرینە،
شەپۆری خۆی دەداوە لە عاویە[٦٠] و عاویان
کلکەیی گوێری[٦١] گردی کوشافی[٦٢]
دەبا سینگ و مەمکی ئەو زاڵم بابەی
لە بۆ من بمینێ، بەو جۆتە گومەتی سولتان عەوڵای خۆمان
فەسلی بەهاران دەچمەوە تەوافی

-١٨-

حەیران ئەورۆ سبیانێ
ڕۆژم لێ هەرات لەسەربێ سەفینی
دەیداوە لە باغی سۆرگوران
لە سیلەی ڕەزی

بن سێبەری دار شەنگەبیان
سەر کانی بێترمەی[٦٣]
بەژنەکی برند و دوو چاوی بەرەک و سەرەکی بەتاس[٦٤]
دانیشتیە بە پەنجەی بە خەتە
لانکی دەژینی،
گەلی خزم و برادەرینە
ئەورۆ سبیانێ
حەیرانەکەی من جوابان دەنێری بە پێناوێ
دەرێ: ئەو سارەکە پایزێ یان بە ماری دنیایێ
یان بە نووکی خەنجەرێ
لە بن دەستی گولەکەی مێردان زوو دەرم بینی

-١٩-

حەیران ئەورۆ سبیانێ
نازانم لە بۆت بە کێندەرێدا هەر برێم
بە بنەی شەرگاتی[٦٥]
گەلی دۆست و برادەرینە
حەیرانەکەی من
کارمامزەکی چاو ڕەشی گەردەن سپی بە خارە
دەلەوەڕێتەوە لە بن گردی باقرتی[٦٦]
گۆڕی مەعمەلی ئازی کەندی[٦٧] بندیانان[٦٨]
هێوارە و سبیانان
ئاوی خۆی دەخواردەوە لە جۆگەی کاولە مەخموری
ئەمن جۆتە تاژیەکی شلەشینم بەردەدایێ
هەورازیان دەکردەوە لە بۆ گومەتی برایمی بایزی[٦٩]
کانی وەکازەی[٧٠] بازاڕگە[٧١] و بازاڕگان
بیری مەحمودی سەنان[٧٢]
سەرەکیان لێدەدا
ڕووی خۆی دەکردەوە کاولە وراتێ
ئەگەر ئەوسارەکە زستانێ
بەژنی باریکم نەدەنێ
بە خزمایەتی خۆ من نابمەوە
برایمی مەلا زێندینان[٧٣] خاتونە پەری رابکێشم
لێم ببیتەوە ڕۆژەکی قەرەسوپایێ[٧٤]

-٢٠-

حەیران ئەورۆ نیوڕانێ
لە خۆم دوودری، لە خۆم درکوری
گەلی براو برادەرینە
ئەمن حەیفم ئەو حەیفە[٧٥] نیە
ئەو ساردکە سەری چەند سارانە
ســـــەیارەت بە دوو چاوی بەلەک بەژنەکی برند و قامکەکی بە ئەنگوستیلە
سەرەکی بە لاسەرە[٧٦]
کەتیمەوە بەندی میراتە قفلی[٧٧]
بەرام ئەمن سەت حەیف و مخابنی دنیایێم دەمینێ
دەرێن: ئەو سارەکە حەیرانەکەی تۆ
ڕەنگی سیسترە لە پەلکی گورێ

-٢١-

حەیران ئەورۆ هێوارێ
زەینی خۆم دەداوە، دەو بەستۆرە و بە ستۆرەی خۆمان
لە من بەدرکە شینە
گەلی خزمینە
ئەمن دەچمەوە سەر گردی تەلوسەکی[٧٨]
ڕوویێ خۆم دەداوە بەحرکەی[٧٩] ڕەنگین
لە من بە قونگر و قەرات و جۆگە و کانینە
دەمگۆتە بەژنەکی باریکەلانە و دوو چاوی بەرەک:
دەتو بینە ماچ کەم ناسکەیێ روومەتێ
ڕێزی خەناوکان
ئەورۆ هێوارێ چاوم بە جێی ژوانێ دەکەت
لە من هەردەوەشانەوە[٨٠] کەونە برینە

هونەرمەند رەسوڵ بێزار گەردی لە کاتی سەردانی هونەرمەندی شاری هەولێر
شەوکەت سەعید بێردی (مشکۆ) لە نەخۆشخانەی ڕزگاری لە شاری هەولێر لە ٢٠ / ١ / ١٩٨٦

-٢٢-

حەیران ئەورۆ سبیانێ
سوندەکت لە بۆ دەخۆم کە پێی دەرێن بەندە[٨١]
بەو شێخ وەیسی[٨٢]
مار لە قەبرستانێ بەحرکێ
بەو پیر بەدری هەناری[٨٣]
بەو شێرە سواردی[٨٤]
کە ماری خۆی دانایتەوە لە لێوی ڕووباری
لە مابەینی هەردوو دەربەندە
گەلی دۆست و برادەرینە
ئەوی بێتە کوشتن
لە سەر بەژنەکی برند و دوو چاوی بەرەک
لە هەموو خزم و برادەران، شین و گریانە
ئەما لە کاکی تۆ، شایی و گۆوەندە

-٢٣-

حەیران ئەورۆ سبیانێ
بەحرکە لەمن بە دارەمێوە،
گەلی برادەرینە، ئەمن ئەوسارەکە هاوینێ
دەچمەوە باغ و چارباغی هیران و نازەنینێ[٨٥]
چاوان دەگێرم بە خۆخ و سێود
گەلی خزمینە، ئەمن هەینێ هیویێ[٨٦]
بەژنی باریک و دوو چاوی ڕەشکۆکە دادەنێم
وەکی بێتەوە لە مارە خەزووران، لانک لە پشتێ، کوڕ بەرێوە

-٢٤-

حەیران کێژۆرە جوانێ
ئەمن ئەورۆکە سبیانێ
دەچمەوە شاردکەی پیرە هەولێرێ
نازانم چت لە بۆ هەرگرم لە سەر دوکانێ؟
کیژ دەرێ: کوڕە تیمە لاوە
ئەتو کەوتیەکم لە بۆ بینە
بەری لە سۆرە گورێ
پشتێ لە ڕەشە ڕەیحانێ
خەناوکەش لە بیرنەکەی لە گەر قەنەفر و مەرجانێ

هونەرمەندە نەمرەکانی کورد، ڕەسول بێزار گەردی، عەلی مەردان، حەسەنی جزیری، تاهیر توفیق
لە نەورۆزی ١٩٧١ ئەم وێنەیە گیراوە.

-٢٥-

حەیران سوارەک ڕاوەستایە
لە بەردەرکەی ماریێ
ئەوەندەی دەکەم و ناکەم
قەد پەیانابی
گەلی خزمینە
داکی حەیرانی گاز دەکا دەرێ:
دەتۆ برۆ کیژم
کورە تیمە حەیرانی خۆتە
لەمن مەترسێ دری ڕازیکە
نارێمە بابی
ئەوجا بەژنەکی باریکەلانە دەرێ:
دایە ئەمن چ سووم لە کوڕەتیمە حەیرانی خۆم نیە
لە بۆی دەترازێنم دەرزیلەی سوخمان
پێشکێشی دەکەم، جۆتە شەمامە و شەمامەی باغەران
گەلەک مەترسیان دەکەم
ئەوسارەکە چەند سارە
چوویتەوە گوندی بێگانان
بەقسەی بەدکاران
دریژگەی لەمن شکابی

-٢٦-

حەیران ئەورۆ هێواری
بەهارە بۆنی گوران دێ
گەلی براو برادەرینە

ئەمن زەینی خۆم دەدایەوە
بەژنەکی باریکە لانەو دوو چاوتی بەرەک و
گەردەنی پڕ لە خار و چارۆگەی سپی
گەلەک شیرن لە ملان دێ
دەرێمە ئەو زاڵم بابەی
دەتو بینە ماچ کەم گەردەنەکی بە مەرجان
دەست شۆڕ کەمەوە
سەر جۆتە شەمامە و شەمامەی ڕۆستەم بەگی
ماچ کەم بەینی گوارە و خەزێمان
مەچووە مارە جیرانان
لە درم گەلەک گران دێ

-٢٧-

حەیرانی من ئەوڕۆکە بووکە
چاو برند ناکا لە ناو دیلانێ
گەلی برادەرینە
بریا ئەمن هەموو سبیانان
بیامایەوە باجگری ماچان
لە بەرایێ کۆمەری دارکەران
سەر لە سبیانێ
لە چاو ڕەشی تۆماریان
لە خەزێم شۆڕی بەحرکەییان
لە لفکە شۆڕی کۆییان
لە تاس بەسەری هەولێرییان
لە گەردەن کێلی ڕواندزییان
لە سەر بەهیزاری دزەییان
لە پلپلە[٨٧] شۆڕی خۆشناوان
ناوەڵلا لە کیژۆرە سیانان
لە بەرایی کۆچ و کۆچباری
لە تەنگانەی کاولە جاستانێ[٨٨]

-٢٨-

حەیران ئەوڕۆ سبیانێ
بەستۆرە و بەستۆرەی ڕەنگین، لە منی مار وێران
لە بەربیانێ
گەلی برادەرینە
ئەمن زەینی خۆم دەداوە
مامەراغەی[٨٩] زراری داتیشتیە
لە بن سێبەری داری شەکرانێ[٩٠]
مامەر دەرێ: گەلی خزمینە
ئەمن زەینی خۆم دەداوە
بەر دەرکەی ماری بابی ئەسمەرێ
بەر دەرکەی وانم جۆخینە
یەمەنی[٩١] وانم سۆرە
کراسی وانم دارکەژۆکەن[٩٢]
گوارەی وانم زێڕن، پێنج گۆنە
زێدە لە هەموو عاشیرەتان، گۆریە چەلینە[٩٣]
شاییەک دەگەڕێ
لە بەر دیوانی ئەسمەرێ
بە پەنجەیێ بەخەنە
قامکێ بە ئەنگوستیلە
قاوەی دەگێڕی، بەوێ فینجانێ

-٢٩-

حەیران ئەوڕۆ سبیانێ
زەینی خۆم دەداوە دەو بەستۆرە و بەستۆرەی ڕەنگین
لە کاکی تو.بە کفرە شینە[٩٤]
گەلی خزمینە
ئەمن ئەوڕۆ ئاوڕی خۆم دەداوە
زورگی فامخاران و قەپەکیان[٩٥] بناری زێرواوی
ئەوبەر ئەوبەری کۆچەرە ڕەشمار نشینە
گەلی براو برادەرینە
ئەمن ئەوسارەکە سەری چەند سارانە

هونەرمەندە ئەمرەکان عیسا بەرواری، گوڵبەهار، ڕەسوڵ بێژار گەردی - بەغدا ١١ / ٣ / ١٩٧٢.

ڕاو ڕاوە شکارم لە دو ئەسمەرەکی مل بە خەناوکەی
پەنجە بە خەنەی زێرینە

-٣٠-

حەیران ئەوڕۆ هێواری
ئەستێرەکم لێ هەرات لە لای یەمەنێ
گەلی دۆست و برادەرینە
پێرو هەراتن(٩٦)
ئەوەندەی دەکەم و ناکەم تەرازوو ناگەنێ(٩٧)
ئەمن سەت حەیف و مخابنێ دنیاییم دەمینێ
لەبۆ ئەوان تەنکە ژنان
شەدە شلان چاو بە کلان بەمارە و تەراقن(٩٨)
لە کن گولەکەی مێردان
ئەوەندەی شێخ و مەلایان دەکەم، چ ڕێی ناچێ

-٣١-

حەیران ئەوڕۆ سبیانێ
دەنێرمە کن وەستا سدیقی ڕواندزێ(٩٩)
خەزێمەکت لە بۆ دروست بکاتن
سێ ڕیزە گژنیژەی لێبدا(١٠٠)
جۆشیبدا لە ناو کوورەی
ناوێتەوە بەر دەوی گیرە و سندانێ،
گەلی برادەرینە
ئەوڕۆ سبیانێ
خەزێم دەهاتەوە لۆ بەژنی باریکەلانە
دیهاویشتەوە سەر چەرخی ڕوومەتێ
لە من دەگرتەوە
جێی شەو راموسانێ(١٠١)
گەلی خزمینە
ئەمن دەرێم: وەستا دەتو کوێرەبی لەهەر دوو چاوان
گۆجەبی لە دەستان
سەقەت بی لە پێیان
لاڵ بی لە زمانان
هەر سی ڕۆژی ڕەمەزانێ
بە ڕۆژی بی ددانت شەمێ بی
ئاگرت لە مارێ بەربی
کلیلەی بزر بکەی

هونەرمەند ڕەسوڵ بێزار گەردی لەکۆڕێکی شیعر خوێندنەوە بۆ پێشمەرگەکانی کوردستان
بەبۆنەی نەورۆز، بیستانە - هەولێر

ئاگر خوشتر بی، دوور لە کابانێ

-٣٢-

حەیران ئەوڕۆ سبیانێ
لە سپیلکان لە سپیلکی سەرخانێ
گەلی براو برادەرینە
بایەک دێ لەگەر تاوەکی بارانێ
ئەوڕۆ هەرچی خێرخواز بێ جوابەکی لۆ من بداتەوە
بەژنەکی برند و دوو چاوێی بەرەک گـــەردەنەکی بە مەرجان
ئەوڕۆ سێ ڕۆژە مایمەوە لە جێی ژوانێ
براینە: بریا بەهاران ببامە خەرجەستینی ماچان
لە پێشەوە پێشی خەلیفانێ لە سەر پردێ ڕواندزێ
لە هۆری باڵەکیان لە چارچەلێ هەرکیان
لە سپیەرێزی خەیلانیان
لە مێرگەچەتویی شێخ مەمونديان(١٠٢)
لە ڕوست و گرتکان(١٠٣)
هەموو سبەینان
لە سەر کۆسپەی کاولە بێجانێ، لە هەریر و باتاسێ
لە شەقراوەی سەر کانیێ سەقاوێ(١٠٤)
دانی هێواران
ئاوری خۆم دەدەمەوە لە کیژە دیانان
لە سەر کانی خۆمانێ لە هەولێرێ
لەسەر جۆگەی شێخەڵلای(١٠٥)
لە سەربەزێری هەولێرییان

لەسەر کانێی بەحرکەی، لە کیژۆکاری گەردییان
لە دەشتی کاولە قەراجی، لە سەربەهێزاری دزەییان
بە دەستەکی بە بازنی، بە پەنجەیی بە خەنە
دەکوتنەوە کۆزێ لە گەر کۆتانێ

-٣٣-

حەیران ئەورۆ هێواریێ
گرجان شین دەچی
بێ تۆز و گەردە
گەلی خزمینە
ئەورۆ دەگەیمە پێناوێ
جوابەکی دەدامێ
دەیگۆت: بەژنی باریک دەرێ
بەسیەتی، چیدی دانانیشم لە مارە بابان
یان دەرم بینە بە ماری دنیایێ
یان ئەوەتانی دەستانم لێ بەردە
دەمگۆت: دەتو بینە ماچ کەم
ناسکەیێ ڕوومەتێ
خاری گەردەنێ
ئەوسارەکە یان سەری خۆمت لە سەر سەری دادەنێم
یان ئەوەتانی دەتکەمەوە بووکی ناو پەردە

-٣٤-

حەیران ئەورۆ هێواریێ
زەینی خۆم دەداوە
بنار و بناری گردی تلّی
بە بارە پۆرە
ئەورۆ دانی سبیانێ
لەسەر جۆگەی ئاوێ
دەگەیمە حەیرانەکەی خۆم
دەمگۆت: دەتو بینە دەست باوێمە
سەر ملی بە کەزی
ماچ کەم چەرخی ڕوومەتێ
بە قسەی بەدکاران مەکە
بوختانیان زۆرە
گەلی برا و برادەرینە
حەیرانەکەی من دەرێ

کوڕەتیمە لاوە
دەزانم لۆکنە من هاتی
ئەمن هەتا ڕۆژی مردنێ
بە شەرت و پەیمان هەر گراوی تومە
یەکدی ماچ دەکەین
نۆرە بە نۆرە

-٣٥-

حەیران ئەورۆ نیوڕانێ
سەرێ من چەند دەبێشێ
دری من گەلەک بە ئاخ و کەسەرە
گەلی خزمینە
ئەمن ئەورۆ سبیانێ
دەچمەوە ناو باغ و چارباغی
کاک عەولّای هیران و نازەنینان[١٠٦]
سۆرە گوران
لە من دەیانکردەوە چەپەرە
ئەمن دەستێ بەژنێ باریکم دەگرت
دەچووینە خوارێ
لۆ دەو ڕووبارێ
کوریکە[١٠٧] و حاجیلە[١٠٨] تێکەردەبوون
بەهاریان تەڕە

-٣٦-

حەیران لە زورگان لە زورگی قەرەنی

هونەرمەند رەسولّ بێزار گەردی و مامۆستا ئەحمەد سالار و ئیسماعیل گەیلانی
پیرمام ٢٧ / ٥ / ١٩٩٢

ئەورۆ هێوارێ
بایەکی شەماری لە من دەبزێوی
دەداتەوە لە سەر و پەرچەمان
بە دەردێخی ڕوومەت و هەنی
بەژنی باریکەلانە، کارمامزەکی سۆر خڕنێک بە خارە
هەموو هێواران دەلەوەڕێتەوە لە شۆری حاجی کاوێسی
گردە سۆری سیانان، ئاوی بن بەردی لەبەرهەوەت و هەوەتی سواران[109]
دەکەوتەوە کەرخی حوسێنی غازی[110]
سەر ڕێی کۆچ و کۆچباری کوردان
ئاوا دەبۆوە لۆ کاولە مەفتەنی[111]

-٣٧-

حەیران ئەورۆ هێوارێ
پیربوویمە لەگەر ئاخ وکەسەرێ،
گەلی خزمینە
ئەمن دەرێمە نۆبەرە جوانی ناوماران
وەرە ئەوسارەکە با بڕۆین
لە کاولە مەفتەنێ
ئاوابین لەدار و بێداری
ڕووی خۆمان بدەینەوە مەرگە و پشدەرێ[112]
هەردووکمان ئەگەر مردین لەوراتی غەریبیان
لەکن یەکدیان بنێژن
با گیا لەسەر سینگمان شین بێ
ئەوەل بارانی پەرێ

-٣٨-

حەیران ئەورۆ سبیانێ
چەندم گازکردی لە پەرێزە جۆیێ
ئەمن سەت حەیف و مخابنێ دنیاییێم دەمینێ
لە بۆ جۆتە شەمامە و شەمامەی ڕۆستەم بەگی
نازانم: ئەگۆوانە لە بەر دەسکێ قەرانکی[113]
نە لەبەر هەرمی مەرۆیێ[114]
گەلی برادەرینە
دەبا ئەورۆکە خوام بکا بە خورامی
بایەکەی شەماری سەبر سەبر دەداتەوە
لە بسک و شابسکان
هوردە پەرچەمان دەبزێوی

سیاسەتمەداری ناسراوی کورد عەزیز محەمەد لە میوانداریی هونەرمەند ڕەسوڵ بێزار گەردی
٢٦ / ٥ / ١٩٩٣

لەگەر قونکی بڕۆیێ

-٣٩-

حەیران ئەورۆ سبیانێ
چەندم گازکردی لەگردی کۆمێ
بەژنت برندە، بەیداغی ڕۆمێ
گەلی خزمینە
ئەنگۆ جوابەکی لەبۆ من بدەنەوە
داکی نازدار حەیرانێ با گەلەکی چەک و خشلان
بە بەر بەژنی باریکەلانە وەنەکا
نەخۆ بچێتەوە ناوشایی و هەرپەڕینێ
بەژنی گەلەک باریکە
نەخۆ لەبەر زێران بچۆمێ[115]

-٤٠-

حەیران ئەورۆ سبیانێ
کۆمەری ڕاوکەران لە من دەکەتنەوە سەنگەران
گەلی براو برادەرینە
لە گێیانم گەلەک خۆشدێ
کۆڕەی هەسپان[116] نووسکەی تاژییان[117]
ناوەڵلا چریکەی باز و سەقەران
ئەمن ئەورۆ لە زارێی کۆرانی
دەگەیمە بەژنەکی برند و پەنجەکی بە خەنە
دوو ماچم لێ دەخواست
یەکەکیان لە مابەینی جۆتە شەمامە و شەمامان

ئەوی دیشیان لە بن گورینگەی هیزارێ
هەتا ئەوێ ڕۆژی پێکدەبرین
چیدی لە گەر من مەکەوە شەڕان

-٤١-

حەیران ئەورۆ هێوارێ
قەڵادگە گەلەک قەدیمە گوندە[118]
براینە لۆمەی من مەکەن، قەت بێ ئاو نابێ
ئەگەر لە من دەپرسن، جێی ژوانی کیژۆرەکانی مەمک نارنجی
لۆ بەتار نابێ؟
براینە ئەمن خەمم ئەو خەمە نیە
ئەو سارەکە بوارێ، دەچمەوە وراتەکەی غەریبیان
بەران ئەمن حەیف و سەت مخابنێ دنیایێم دەمینێ
لە بۆ حەیرانەکەی خۆم
سەرەکی بە لاسەرە، کەپوەکی بە خەزێمە
زۆر بە نادری بەجی دەمینێتەوە لە مارە بابی

-٤٢-

حەیران ئەورۆکە سەری چەند ڕۆژانە نەخۆشم
گەلەک مەترسیان دەکەم لە ڕۆژی مردنێ
گەلی برادەرینە
ئەنگۆ چ لۆمەی من مەکەن
ئەوەل جار دوو مەلایکەتی
بە سام و هەیبەتم دێنەوە سەرێ
لۆ پرسیارکردنێ
ئەوەل جار پسیاری دەروجیرانم لێدەکەن
دووەمینیان پسیاری مەمک گرتن و شەو ڕاموسانێ و دەست لۆ بردنێ

-٤٣-

حەیران ئەورۆ سبیانێ
هەولێر هەولێرە، هەولێر لە غێمێ
دەرێمە بە ژنی باریکەلانە
زەندێ بە بازن، قامکێ بە ئەنگوستیلە
ملەکی بە کرمۆکە، پەنجەکی بە خەنە
گوارەت پیرۆزبی لەگەر خەزێمێ

حەیران ئەتو وەرە
ئەو سارەکە بە قسەی بەدکاری گوندێ مە
لەگەر من مەکە تۆرانێ
جۆتە شەمامە و شەمامەی باغەران
لۆمن پێشکێشی کە
دنیا مردنە، هەتا سەر نیە
وەرە دانیشە دووقسانت برێمی

-٤٤-

حەیران ئەورۆ هێوارێ
لە دوم هەناردی لۆ چی نەهاتی؟
ئەورۆ سەری سێ ڕۆژانە
زانیتم بازن و خرخارت لە کن وەستا شەریفی زێڕینگرە
جلکی بووکینیت لە سەر خەیاتێ
ئەتو ئەوسار سەری چەند ساران بوو
دۆست و گراوێتی من بووی
ئەوسارەکە پایزێ
بە قسەی بەدکاران لە گەر من خاین دەرهاتی

-٤٥-

حەیران ئەگەر مردم قەد مەرێن درەنگە
گەلی برادەرینە
ئەنگۆ قەبرەکی لە بۆ من لێبدەن
لە سەر سینگ و مەمکی نازدار حەیرانێ
لێمەدەن بە کولینگ و بێران

هونەرمەند شەماڵ سائیب، مامۆستا مومتاز حەیدەری، دکتۆر عەزیز گەردی، د.مەولود ئیبراهیم لە میوانداریی مامۆستا رەسوڵ بێزار گەردی.

بیرازی گەلەک تەنگە
لەبۆم گاز کەنە ئەوان کوڕیەکانی مەمک نەهاتی
سووکە ژنەکانی دەست بە بازن
دەبا بێنەوە سەرینم، فرمێسکانم لە بۆ ببارێن
بە دەستی بە خەنە لە خۆ بدەن
شینەکم لە بۆ بگێڕن، بە ئاواز و دەنگە

-٤٦-

حەیران لە گێچان لە گێچی زووری ،
گەلی برادەرینە
حەیرانەکەی من کارمامزە دەلەوەڕێتەوە لە دەشتی کاولە قەراجی
دەو شۆڕ و دەو شۆڕان
خەندەکی مامە خەلیفەی ئازیکەندی بندیانان
هێوارە و سبیانان ئاوی خۆی دەخواردەوە
لە جۆگەی کاولە مەخموری،
بریا ئەمن هەموو بەهاران
ببامایە خەرجەستینی ماچان لە کیژۆرە سیانان
لە دۆرە دزەی ئەوەلی
وەکی هەموو سبیانان، دادەنیشی لە مابەینی دوو داران
بە دەستەکی بە بازن، بە قامکەکی بە ئەنگوستیلە
دەبڕێتەوە گوفکی مافووری[119]

-٤٧-

حەیران لە برندان لە برندی شۆڕی
بەژنەکی باریکەلانە
دوو چاوێ ڕەشکۆکە، قامکێ بە ئەنگوستیلە
زەندێ بە بازن، کارمامزە
دانی سبەینە و هێواران
دەکەوێ لە ساکە گۆڕێ،
ئەمن ئەوسارەکە بەهارێ
دەچمە سەفەرێ
ئەتو وەرە سوندەکم لە بۆ بخۆ، بەو چاکی لە گەزنێ[120]
بە غەوسی[121] مار لە دەشتی پیرە بەغدایێ
بە قسەی چ کەسان مەیلت نەگۆڕێ

-٤٨-

مامۆستای شانۆکار ئەحمەد سالار لە میوانداریەتی هونەرمەند مامۆستا رەسوڵ بێژ گەردی
هەولێر ١٩٩٢

حەیران کیژۆرە گورێ
ئەتو ئەوسارەکە هاوینێ
سەبرەکم لێ بگرە هەتا جۆخین هەردەگیرێ دەچمەوە شارەکەی قۆچە موسرێ
تفەنگی سەر ملیت لۆ دەفرۆشم
. دەیدەم بە مەرجان، خەریتە بە قەنەفرێ
کیژدەرێ: کوڕەتیمە حەیران
ئەتو هەنگینێ تفەنگی سەر ملی لە بۆ من بفرۆشی
وەکی ئەمن بمرم مەیتم ڕاببری
هەمووم بەدارە بازەی وەبکرێ

-٤٩-

حەیران قورینگ و گۆزەلە
بە چ دەراو کانیاکانی نابی ڕازی
گەلی برادەرینە
ئەورۆ سبیانێ
مارێ بابی حەیرانێ
لێی دەناوە، شۆڕدەبوونەوە
لە بۆ زینێی دارەبزمارەی[122]
هەریاندەداوە لە دەو بوغازی
خۆزیا ئەمن هەموو بەهاران
ببامایەوە خەرجەستینی ماچان
لە کیژۆرە دزەییان
لە بەرایێ کۆچ و کۆچباری هەموو ڕەوەندی
لە کەرخی حوسێنی غازی

-٥٠-

حەیران گوندیە دێمە
گەلی برادەرینە
ئەمن زێڕەکم هەیە
لە سەت مسقالی یەک مسقالی کێمە
ئەمن نازانم ئەو سارەکە پایزێ
نە لۆ خۆم بکەمە تەنکەی تفەنگێ
نەلۆ بەژنی باریکەلانە
بکەمەوە گوارە و خەزێمە
گەلی خزمینە
حەیرانەکەی من دەرێ: کوڕە تیمە لاوە
ئەتو ئەوڕۆ هێوارێ
لە گەر کۆمەردکی جوامێران ودرە کن بابم
ئەگەر ڕازی نەبوو، بە گرێی چارۆگی لەگەرت دێمە

-٥١ -

حەیران هەولێر هەولێرە
لە سەری قەراتە لە بنی باژێرە
گەلی برادەرینە
سینگ و مەمکی حەیرانێ
دەشوێنم بە وان دوکانی عەتاران
هێوارە و سبیانان
دەستی خۆم تێدا دەگێڕا
ئەمن دەرێمە بەژنەکی برند، قەد و قامەتەکی شیرن
ودرە ئەوسارەکە بەهارێ، دەستی خۆمان تێکبگرین
بچینەوە سەر سوڵتان عەبدوڵلای خۆمان
مرازمان حاسڵ بی لە خۆمان بگرین
دوو هەزار زێڕ

-٥٢-

حەیران ئەوڕۆ سبیانێ
لە مرکیەی غوبارە
لە سەنیەی تۆزە،
ماری بابی حەیرانێ
لێی دەناوە، دەپەڕیەوە لە کەندیناوەی
ئاوا دەبوون لە زەینیێ دارەبزمارەی
هەریان دەداوە لە دەشتی کاولە قەراجی
هەواریان دەگرت بە گۆزە گۆزە
کیژ دەرێ: کوڕەتیمە حەیران
ئەتو ئەو شەو لە سێباری نیوە شەوێ
پارێزەکی باوێ سەر جێ و بالینگانی من
لێو باوێ سەر ناسکەی ڕوومەتێ
پێشی بەیانیان، دوو ماچان بکە لە بن ڕێزی خەناوکان
سەبرۆکە سەبرۆکە
بە پەنجەی خۆت سنجاقم لە جێ وەگۆزە

-٥٣-

حەیران لە شینکان لە شینکی هەڵگۆزێ
گەلی برادرینە
ئەمن ئەوڕۆ سبیانێ
زەینی خۆم دەداوە، قەراتی پیرە هەولێرێ
بزر بووە لە بەر غوبار و تۆزێ
دەرێمە بەژنەکی برند و قەد و قامەتەکی باریکەلانە:
ودرە ئەو ساردکە بەهارێ دەستی خۆمان تێکبگرین
بچینەوە سەر جۆتە گومبەتی عەبدولعەزیزی(١٢٣)
وەکی هەموو ناسک و ناسک بەدەن
لەگەر یەک دەکەنەوە، جەژنە و پیرۆزێ

-٥٤-

حەیران هەمینە
گەلی برا و برادەرینە
گەردنی زەرد، دوو چاوی شینە

هونەرمەندە نەمرەکان ڕەسوڵ بێزار گەردی و تاهیر توفیق لە هەڵپەڕکێ
بە بۆنەی ساڵیادی نەورۆز ٢٢ / ٣ / ١٩٥٤

سینگ و بەرۆکی جوانی ناو ماران
لە بەر مۆری و مەرجانان
دوگمە و دەرزیلان
حەمایلە و عاشقبەندی سەر مەمکان
خینی شیرینە، شانەی هەنگینە
ئەمن سوندەکت لە بۆ دەخۆم
درت چ نەکا
ئەمن پاشی تو چ دۆست و گراوی دیم نینە

-٥٥-

حەیران ئەورۆ سبیانێ
ڕۆژم لێهەرات، گەزەنگان داوێ
دەرێمە بەژنەکی برند و پەنجەکی بە خەنە:
پەرچەمەت گەلەک زەردن
خەنەی پێ ناوێ
دەبا ڕوومەتی لە بۆ من بێنێ
بە تۆپی گوری چاوت
بە پیارە و ژێر پیارەی عەجەمێ
مەمکی بەو جۆتە سێوی ڕوستاوێ[١٢٤]
بەژنی بە دارەکەی عوودێ
هەموو فەسلی بەهاران وەکی شین دەبیتەوە
لە ناو باغ و چارباغی میری شەقلاوێ
دەستی من دامەنی حەزرەتی سلێمان پێغەمبەری بێ
با حوکمی خۆی بکاتەوە
لە سەر تەیروتواری عاسمانان، بکەن سێبەرێ
نەخۆ ڕوومەتی ئەو زالم بابەی ڕەش ببێتن
لە بەر گەزەنگی هەتاوێ

-٥٦-

حەیران ئەورۆ سبیانێ
دەچمەوە کێلی کێستانان، لۆ ناو چاوبەرەکان
کێلەشین[١٢٥] لە بەر بەفرێ ڕێ نادا
گەلی خزمینە
هەموو خەرک و جیرانی گوندێمە
گرتیێ[١٢٦] دەستی حاکمانن
ئەمنیش گرتیێ دەستێ بەژنەکی باریکم
لێی کردیەوە گرانەتا، ئەوەندەی دەکەم و ناکەم، قەت

لە ڕاستەوە: حوسێن عەلی ئاغا، کەمال ڕەشید ئاغا دزەیی، ڕەسوڵ بێزار گەردی، جەنگی ئاڵەبانی؛ خورشید شێرە ١ / ٢ / ١٩٥٥.

بەرم نادا
گەلی برادەرینە
ئەمن سینگ و مەمکی ئەو چاو ڕەشەی دەشوبێنم
بە دوکانی مەرجانان، ئەوەندەی ماملەتی لێ دەکەم، چ جوابان نادا

-٥٧-

حەیران ئەورۆ سبیانێ
دەبا زورگەزراوی خۆمان، لە گەر من یار بێ
ئەمن ئەو سارەکە بەهارێ
دەچمەوە سەر جۆتە گومبەتی سوڵتان عەولای خۆمان
تەماشا دەکەم دەشتی کاولە لە قەراجی
بە عام لە من دیار بێ
گەلی خزمینە
حەزلێکردن هەنگینێ خۆشە، لە ناو چیغ و ڕەشماران
کیژ تازە پێ ڕابگا داکی پێناو بێ

-٥٨-

حەیران ئەورۆ هێوارێ
گەلەک مەترسیان دەکەم بمرم
لە جوانی پیرە بەهارێ گەلی برادەرینە
وەسیەتەکی دەکەم
کفنم لە بۆ بینن لە شاری هەولێرێ
تابووتم لە مەقلوبی شێخان[١٢٧]
ئەلحەدم لەکاولە ژنگارێ[١٢٨]
براینە دەرێمە بەژنەکی برند، دوو چاوێی بەرەک:

ئەگەر مامەوە لە سەر دنیایێ
یان دەرت دەینم بە ماری، یان بە نووکی خەنجەرێ
دەتکەمەوە کابانی مارێ

-٥٩-

حەیران مامزە هێوارە و سبیانان
لە هەمزە کۆری[١٢٩]
گەلی برا و برادەرینە
چاوم لەدو بەژنێ باریکەلانە
زەندێ بە بازن دوور بینە، دنیای دەنۆڕی،
ئەو ساردکە سەری چەند سارانە
شەنگ و شۆڕێ گوندی
دۆست و گراویێ من بوو
ئەمن چبکەم؟
ئەورۆکە بە کۆمەرەکی سواران
دەیبەن لۆ گولەکەی مێردان
بە کەسک و سۆری
لە ملی ئاراون مەرجان و مۆری

-٦٠-

حەیران ئەورۆ سبیانێ
کوریکەک[١٣٠] بوومایە لە کوریکی کەسنەناسی
گەلی برا و برادەرینە
هەموو بەهاران شین ببامایەوە، لە سەر گردی پیرداودی
بەرامبەر شێراوە و قووچەبلباسی[١٣١]
خزمینە، حەیرانەکەی من
جوابان دەنێری بە پێناوی، دەرێ:
بەسە، ئەمن چیدی دانانیشم لە مارە بابان
جۆتە شەمامە و شەمامەی بەندی باغەرانم
شل بووینە لە بن کەوێ و کراسی

-٦١-

حەیران ئەورۆ سبیانێ
کوریکەک بوومایە لە کوریکی گاگرۆیێ[١٣٢]
گەلی براینە ...
هەموو بەهاران، ئەمن شین ببامایەوە
لە ناو باغ و چارباغی حەماغەی کۆیێ
ئەمن هەینێ دەست لە سەر بەژنەکی برند
دوو چاویێ بەرەک هەردەگرم
هەتا ئەوێ رۆژێ
حەزرەتی عزرائیل دێتەخوارێ
لە سەر سینگم چۆک دەدا
بە رۆحی منی غەریبە ماری، دەباتەوە نسکۆیێ

-٦٢-

حەیران، چاوی ئەو نازداردی لەبۆ من بمینێ
بەو ئەستێرەی پێشی بەیانی، کە هەردێ لە پەنای گردی
روومەتی ئەو زالم بابەی بمینێ
بەو سۆرە گوری لە باغان، لە باغی حەماغەی کۆیێ
وەکو هەموو فەسلی بەهاران
بولبولی ماروێران
دەگەر عەلێکی بەیانی، سەلامی خۆی لێکردی
کیژ دەرێ: گەلی دەستە خوشکان
زۆر زۆر ناخۆشە لە پێش عیبادەڵلای خوای
کە عاشق حاشا لە مەعشووقی خۆ کردی

-٦٣-

حەیران ئەمن ئەورۆ پایزەکم گەیشتێ
درەنگم بە نیشانان دەزانی
سوسنان، هەڵالان، بەیبوونان، کراس رەشان
لە منی ماروێران
دەیان گرتەوە دەراوکانی[١٣٣]

هونەرمەند رەسول بێزار گەردی و شاعیری خۆالێخۆشبوو پیربال مەحمود ٢ / ٣ / ١٩٥٦

ئەمن دونێ هێوارێ
لە کانییێ بەر ماران دەگەیمە پێناوێ
دەمگوت: چاوتێ مەحبوبەکەی بەرماران، لەخۆڕا ڕەشن
دەیگوت: نا.. کلێ لە شاران
لە چاوی خۆی دەکاتەوە بارگرانی

-٦٤-

حەیران ئەوڕۆکە سەدای پیرە پایزم گەیشتێ
وەعدەی گەلاوێژ دەزر زری[١٣٤]
کیژ دەرێ: گەلی دەستە خوشکان
پێ لە ڕکێبی گەنج عوسمان[١٣٥]
بە زرێییەکی داودی دەعمری[١٣٦]
گەلی برا و برادەرینە
دەست کردنەوە گەلەک مویارەکە
قەت چ سەر بێ ئەجەل ناچتەوە بن گڕی
حەیران دەتو وەرە جێی ڕاموسانێ
خەت و خاری گەردەنێ، چەرخی ڕوومەتێ
لۆ لە من سری[١٣٧]

-٦٥-

حەیران چیایەکەی قەرەچوغی[١٣٨]
لە دەشتی قەراجی خۆمان
لە من پاوانە
گەلی برا و برادەرینە
هەموو سارێ فەسلی پایزان
لە عەشیرەتی سیان و مامەسێنیان[١٣٩]
دەیگرمەوە بە زەمانە
حەیرانەکەی من چاوڕەشەکی بەژن برندە
لە ناو هۆبە[١٤٠] ڕەشماران لە کەرخی حوسێنی غازی
زێدە لە جوانێ
مل بە خەناوەکە و مەرجانە

-٦٦-

حەیران بەحرکە گوندەکی گەلەک قەدیمە
بە کانی و ئاوە
هەموو فەسلی بەهاران
دەچنە دەرێ لە گوندی لۆ هەوار گرتنێ

هونەرمەند رەسول نێزار لە ئاهەنگێک لەگەڵ تیپی مۆسیقای سلێمانی ٩ ٩ ١٩٥٧

لە سەر لێوی بەستوورەی خۆمان
کۆچ و کۆچبار لەدویەک مەڕ و بەرخیان تێکەراوە
ئەگەر لە من دەپرسن
هەموو کیژوکاری گوندان گەلەک جوانن
ئەمما ئەسمەرێ ناو ماران
لە جوانیدا گەلەک بە ناوە،
ئەمن ئەوشۆ لە جێی ژوانێ، دەگیمە پێناوێ
دەیگۆ: کوڕەتیمە حەیران هەموو ڕەنجت بە خەسار چوو
دوو ڕۆژی دی لەبۆ حەیرانەکەی تو، دەخورێتەوە شەکراوە[١٤١]

-٦٧-

حەیران بەهارە وەختی جۆزەردان
ئەوڕۆ دانی هێوارێ
حەیران کارمامزە
لە زورگ و هەلەتی پیرەشی[١٤٢]
سەبرۆکە سەبرۆکە شۆڕ دەبیتەوە
سەر بیری ئاوی سێبەردان[١٤٣]
ئەمن ئەوسارەکە وەختی جۆخینان
دەستی بە ژنی برند و دوو چاوێی ڕەشکۆکە دەگرم
لەرکی بەدکاران دەیکەمەوە بووکی ناو پەردان
هەرچی دەبێتە باعیزی دوو دران
لە سەر جێی بناری
شەو و ڕۆژ ئۆخەی نەکا ڕەنج بە خەسار بی
بە هەموو دەردان

-٦٨-

حەیران هەرچی دەبێتە باعیزی دوو دران

ئاگرەکی لە مارێی بەربی، وەرگەرێ
بە تەنەکەکی نەفتی حەلەبێ
بە جونیەکی دەرمانی موسرێ،
بە گۆگردی عەتاراندا گەرێ
هەر کاتە بایەکەی شەمارێ
بە خۆی لە لای ژۆری بی
کلیلەی بزرکا
سەرتاپا ئاگر لە مارێ بگەرێ

-٦٩-

حەیران قەراتی شارەکەی هەولێر
گەلەک قەدیمە
دەرکەی دوو دەری
گەلی برا و برادەرینە
ئەمن ئەورۆ هێوارێ
زەینی خۆم دەداوە
ئەو ناسک و ناسک بەدەنەی
دێتەوە لە سەر جۆگەی شێخەڵلای
لە بن کراسەکی کتان
جۆتە شەمامە و شەمامەی باغەران
بە بایەکەی شەماری
دەروا و دەلەری
دەمگۆتە حەیرانەکەی خۆم:
دەتو بینە ماچ کەم چەرخی روومەتێ
خارێ گەردەنێ
دیاریم هینایە، بسکۆکەی زێرین
لە بۆ بەرسەری

-٧٠-

حەیران ئەورۆکە باجگرم
لە لفکە شۆر و بەژن برند و چاو بە کلی رەوەندۆکان
کە رۆژ گەزەنگی دەدا و نەدەداوە
لە مابەینی کۆز و کوتانێ
گەلی برادەرینە
لەبەر بۆنی خەناوکەی بە قەنەفران و سۆتکەی دەوری
سینگ و مەمکۆران
بۆنی خۆ دەدەن هەتا سبیانێ

ئەمن نازانم لە سەر چ؟
کلیلەی بیستانی ساوا لۆ بەمن ناسپێری؟
لە شەو رامووسانێ

-٧١-

حەیران ئەورۆ باجگرم
لە تاس بەسەر و پلپلە شۆری خۆشناوان[١٤٤]
وەکی بە دەستەکی بەبازن
پەنجەی بەخەنە داوێنەوە
کەپر و ساباتێ، پەلکی هوردە گوران
لە گەر میراتە شیلانێ
براینە، حەیرانەکەی من گەلەک مندارە
لە سێو رنینێ، لانادا لۆ من میراتە چەپەرێ
ماچکەم چەرخی روومەتێ
دەست باوێمە سەر جۆتە مەمکۆران، لە توود شانێ
گەلی خزمینە
دەپارێمەوە لە خودای گەورە، هەتا ئەوێ رۆژێ
ئەمن و بەژنی باریکەلانە پێکدەبرێین
دەستی خۆمان گیردەکەین، لە دەست لە مەلانێ

-٧٢-

حەیران ئەورۆ سەر لە سبیانێ
لە شلومل و پشتێن شال و سەر بە کۆچەکی
کیژە بلباسان[١٤٥] وەکی دادەنیشن
ئەوبەر ئەوبەر لە سەر جۆگەی گرجانێ
لۆ مەندیل بادانێ

هونەرمەندە نەمرەکان رەسول بێزار گەردی، حەسەن جزیری، عەلی مەردان
هۆلی مەلیک فەیسەل لە بەغدا ٢٧ / ٣ / ١٩٥٨

گەلی خزمینە
دانی نیوڕانان شۆڕ دەبنەوە
لۆ سەر ڕووباری سەرخمەی
چاوان دەگێرن، لە گورە شیلانێ
حەیران دەتو بینە پەنجەی بە خەنەم لە ناو پەنجەی نێ
سێ ماچان دەخوازم بە دری خۆم
یەکەکیان لە خاری گەردەنێ
دوودم لە چەرخی ڕوومەتێ
سێیەم لە بن گورینگەی هیزارێ
ئەمن ئەوسارەکە چەند سارە
ڕاوەستایە لەسەر تو، لۆ ژن هێنانێ

-٧٣-

حەیران قورینگە هێوارە و سبیانان
لە سەر جوگە و ئاوی چیمەنی،
گەلی برا و برادەرینە
بە چاو و برۆیانم ڕادەگری
بە ناسکە لێوانیش پێدەکەنی
کیژ دەرێ: کوڕەتیمە حەیران
وەرە ئەورۆ دەستی خۆمان تێکبگرین
بچینەوە خوارێ دەو جوگەو دەو جۆگان
بە کنێر و حاجیلە و هوردە بەیبونان
لۆ جێی ژوانێ
بەرامبەر مێرگی ڕەشەنی
ئەوجا خوا ئەمن بکا بەخورامی بایەکی شەماری
وەکی دەداتەوە لە هوردە پەرچەمان
لۆم بەدەرێخی ڕوومەت و هەنی

-٧٤-

حەیران، چاوی تو گەلەک جوانترە
هەموو دەمێ لە چاوی مامزان
بەژنی تو هەرچووە
وەکی نەمامە سێوەکانی کوردستانی ڕەنگین
بەران سەت حەیف و مخابنە
لە دەستی ئەوان نەزانان، بە خۆڕا ڕزان
ئەو جۆتە کەزی تو هاتینە خوارێ
بە سەر ملاندا وەکی کەلکەلی نێرگزان

هونەرمەند رەسولێ بێزار گەردی لە گەلێ هونەرمەند عەفیفە ئەسکەندەر لە یانەی سکەك شاری بەغدا لە ٣ / ٨ / ١٩٦٢.

-٧٥-

حەیران ئەورۆ سبیانێ
ڕۆژم لێهەرات لەسەر گۆوەندی
لە ناو کوریک و ڕێواسان
شەوق و شەبەقی خۆی دەداوە لە گۆیێ کەمەران
گورینگە قەرەپۆشیان، لە پلپلەی تاسان
خودا مرازی ئەمن توی حاسڵ بکردابایەوە
ئەوەل ڕۆژی بەهارێ
لە ناو کوراگ و ڕێواسان

-٧٦-

حەیرانی من ئەورۆ سبیانێ
قورینگەکی چاو ڕەشە
لە مابەینی چیمەن و دەشتی شنۆیێ
گەلی خزمینە

ئەورۆ لە کاتی ژوانێ
دەگەیە ئەو زاڵم بابەی دەمگۆت:
دەتو بینەماچ کەم خاری گەردەنێ
هەتا در دەرێ بەسە
بۆنکەم بەینی هەر دوو جۆتە لیمۆیێ
حەیرانەکەی من دەرێ: کوڕەتیمە لاوە
ئەمن لۆ تو درم لانکە
بەرام دەبێ سوندەکم لەبۆ بخۆی، هەتا ئەوێ ڕۆژێ
شۆڕت دەکەنەوە ناو گۆڕەکی تاریک
لە گەر من نەکەی درۆیێ

-٧٧-

حەیران ئەورۆ سبیانێ
ڕۆژم لێهەرات، لە سەر چیایەکەی مەکەی
شەوق و شەبەقی خۆی دەداوە لە ماری خودای
لە ڕۆژی زیارەتێ
وەکی لەگەر حاجیان دەپاڕیمەوە
لە دەورەی کابەی[١٤٦]، لە باری تەعالان
لە ڕۆژی مەحشەرێ بێ بەریم نەکەی
گەلی موسلمانان
تۆبە یەکجارە لە مەقامی خودای بێ شەریک، دووبارەی نەکەی

-٧٨-

حەیران لە شینکان لە شینکی هەڵگۆزێ
گەلی موسڵمانان
گورەک بامایە لە گوری ڕووناسێ
هەموو جەژنی قوربانێ
لە مەقامی خوای گەورە دابنێم هۆزێ
دەوەرن گەلی حاجیان
هەموومان بەدر پاکی بچینەوە مەدینەی منەوەرە
لۆ کن پێغەمبەری ئاخری زەمانی و پیاوچاکان و هەر چار یاران
لەگەریان بکەینە جەژنە پیرۆزێ

پەراوێزەکان:

(١) سبیانێ: بەیانی
(٢) زەند: بەشێکە لە دەست لە نێوان دەست و باسک.
(٣) قامک: پەنجە، ئەنگوست، دیلک، پل
(٤) سەربەپەڕ: پیاوچاکێکی ناوچەی بادینانی بەناوبانگە.
(٥) زارێ کۆرانێ: سەری کۆڵانێ
(٦) خەیلانی: ناوی هۆزێکی کوردی ناوچەی هەولێرە.
(٧) بەرێ: سەرەتا
(٨) پاوان: شوێنە زەویەکە بە گژوگیاوە بۆ لەوەڕ بەکاردێ.
(٩) گازکردن: بانگکردن
(١٠) بسک: زولف
(١١) شابسک: زولفێکی ئەستووری لوولدراوە
(١٢) کەسەر: خەم و حەسرەت
(١٣) لەسەر بەدەنێ: ڕاکشان لەسەر تەنیشت
(١٤) باغەران: باخەڵ
(١٥) سەفین: چیای سەفین، کەوتۆتە شاری هەولێر
(١٦) برندی: بەرزایی
(١٧) شەمار: بای شەماڵ
(١٨) سوتکە: جۆرە گیایەکە لەدەم ئاودا دەڕوێ و بۆنێکی خۆشی هەیە، و بۆ زگ ئێشەش بەکاردێ.
(١٩) کنێر: جۆرە دارێکی بۆن خۆشە، بۆ گۆچان دروستکردن بەکاردێ.
(٢٠) هەراشی دەکەم: چاکی دەکەم، دروستی دەکەم، سەربان دروستکردن
(٢١) خاسە ڕەنگ: دەرمانێکی ڕەنگ سوورە
(٢٢) عوود: دارێکی ڕاست و ڕێکوپێکە
(٢٣) چەپەر: دیواری حەوشە، پەرژین
(٢٤) سێباری نیوەشەوێ: بەشی سێیەمی شەو
(٢٥) سەربەن: چیای پیرمام کەوتۆتە ناوچەی شاری هەولێر
(٢٦) بەقاومتمان: باوەڕپێکراو
(٢٧) هێزار: پارچە قوماشێکی جوانە ئافرەتی کورددواری لەسەر خۆی دەبەستێ
(٢٨) گەردی شەدێ: تۆز و ئارەقەی شەدە
(٢٩) خەزێم: جۆرە خشڵێکی ئافرەتانە لە لووت دەبەسترێ
(٣٠) زینەتیر: چیایەکی سەرتیژە لە شاری هەولێر ناوچەی شەقڵاوە
(٣١) گژواینە: تێکچووە
(٣٢) تەلەسم: سحر
(٣٣) شویاندن: لەیەکچواندن، هاوشێوەن
(٣٤) قەراتی دوێن (دوین): قەڵاتی دوین شوێنی لەدایکبوونی سەلاحەدینی ئەیوبی، دەکەوێتە ناوچەی زرارەتی لە هەولێر
(٣٥) خەندەک ونۆین: چاڵێکی هەڵکەندراوە لەکاتی شەڕ بەکاردێ
(٣٦) ڕەشوان: گوندێکە لەسەر ڕووباری بەستۆڕە لە باکوری شاری هەولێر

(٣٧) خرخار: خڕخاڵ، خلخاڵ
(٣٨) قەراج: دەشتێکی بە پیتی کشتوکاڵییە لە باشووری هەولێر
(٣٩) سوڵتان عەبدوللا: پیاو چاکێکی ناوچەی مەخمورە
(٤٠) سێ قوچان: گوندێکە سەر بە ناحیەی قوشتەپە لە شاری هەولێر
(٤١) قاشی برۆ: ناوەڕاستی هەردوو برۆ
(٤٢) قەپلان: گوندێکە سەر بە ناحیەی قوشتەپە
(٤٣) گردەسۆر: گوندێکە سەر بە ناحیەی قوشتەپە، دانیشتوی گوندەکە سەر بە عەشیرەتی سیانن
(٤٤) حەمایلە و عاشق بەندان: دوو جۆرە خشڵن بەسەر سینگی ئافرەتان بەکاردێ
(٤٥) دەبیزافت: دەیجوولاند
(٤٦) هەنی: بەشێکی روومەتە لە خوار کوڵم
(٤٧) کرمۆکە: جۆرە خشڵێکە لە زێڕ یان زیو دروستدەکرێ بۆ گەردەنی ئافرەتان
(٤٨) گرۆ: مەرج، شەرت
(٤٩) نسکۆ: رۆح کێشان
(٥٠) هەنگینێ: ئەو کاتە
(٥١) گەردن مینا: گەردن شووشەیی بێگەرد
(٥٢) شەرەبۆت: گوندێکە سەر بە ناحیەی عەنکاوە لە شاری هەولێر
(٥٣) قەرەبۆتک و قەرەبێتکان: شاخن لە ناوچەی قەرەچوغ لە شاری هەولێر
(٥٤) گورگە: ناوی گوندێکە سەر بە ناحیەی دیبەگە لە شاری هەولێر
(٥٥) گەرمکی بامەندان: ناوی هۆزێکی کوردە لە ناوچەی کەندیناوەی سەر بە شاری هەولێر
(٥٦) تۆمار: گوندێکە سەر بە ناحیەی عەنکاوە
(٥٧) خەرجەستێن: ئەو کەسەی کە باج وەردەگرێ
(٥٨) معێجیلە و کاولە مشاری: دوو گوندن سەر بە ناحیەی گوێڕی شاری هەولێر
(٥٩) دەسافێ: روون دەبێتەوە
(٦٠) عاویە: ناوی رووبارە لە کاتی کشانەوە لە هاویندا
(٦١) گوێڕ: ناحیەیەکە سەر بە شاری هەولێر
(٦٢) کوشاف: گوندێکە سەر بە ناحیەی گوێڕ
(٦٣) بێترمە: ناوی کانیەکە لەسەرووی شارۆچکەی شەقلاوە لە شاری هەولێر
(٦٤) تاس: جۆرە خشڵێکە بۆ رازاندنەوەی سەری ئافرەتان
(٦٥) شەرگات: ناوی قەزایەکە سەر بە شاری موسڵە
(٦٦) باقرت: ناوی گوندێکە سەر بە ناحیەی قەراج لە شاری هەولێر
(٦٧) ئازی کەند: ناوی گوندێکە سەر بە ناحیەی قەراج
(٦٨) بندیان: ناوی هۆزێکە لە دەشتی هەولێر
(٦٩) برایمی بایزی: پیاوێکی ناوداری عەشیرەتی دزەییە
(٧٠) وەکازە: ناوی کانیەکە لە چیای قەرەچوغ لە شاری هەولێر
(٧١) بازارگە: ناوی گەلیەکە لە چیای قەرەچوغ
(٧٢) مەحمودی سەنان: ناوی بیرێکی ئاوە لە دەروازەی بازاڕگە لە چیای قەرەچوغ
(٧٣) برایمی مەلا زێندینان: ناوی پاڵەوانی چیرۆکێکی راستی دڵداری کوردەوارییە
(٧٤) قەردسوپا: سوپا یان لەشکرێکی زۆری بەتوانا
(٧٥) حەیف: مخابن، داخ
(٧٦) لاسەر: جۆرە بەستانێکی پۆشاکی سەری ئافرەتانە بە لاری دەبەسترێ
(٧٧) قفلی: بەندکراو
(٧٨) تەلوسەک: گردێکی ئاسەواری کۆنە کەوتۆتە سەر رووباری بەستۆڕە
(٧٩) بەحرکە: پایتەختی ناوچەی گەردیایەتیە کەوتۆتە شاری هەولێر
(٨٠) هەردەوەشانەوە: هەڵدەوەشانەوە، دەکولانەوە
(٨١) بەندە: پەیمان
(٨٢) شێخ وەیسی: پیاو چاکێکە، گۆڕەکەی لە بەحرکەیە
(٨٣) پیر بەدری هەناری: پیاو چاکێکە، گۆڕەکەی لە گوندی هەنارەیە لە هەولێر
(٨٤) شێرەسوار: پیاو چاکێکە گۆڕەکەی دەکەوێتە دەربەندی سەیدی
(٨٥) هیران: ناوی ناحیەکە لە بناری سەفین، هیران: گوندێکە سەر بەناحیەی هیران لە شاری هەولێر
(٨٦) هیوین: هیوا، ئومێد
(٨٧) پلپلە: جۆرە خشڵێکە ئافرەتان لە سنگ و بەرۆکی خۆیان دەدەن
(٨٨) جاستان: گوندێکی گەورەی سەر بە ناحیەی کەندیناوەی شاری هەولێرە
(٨٩) مامەراغەی زراری: پیاوێکی سوارچاکی ئازای بەناوبانگی عەشیرەتی زراری بوو
(٩٠) دارە شەکران: دارێکی گەورەی بەرزە لەسەر شوێنێکی بەرزی زوورگەکانی ناوچەی زرارەتیە، ئێستا بۆتە سەیرانگە
(٩١) یەمەنی: جۆرە پێلاوێکی رەنگ سوور بوو، پینەدۆزەکان دروستیاندەکرد
(٩٢) دارکەژۆکان: روەکێکی نەرم وشلە لەدەم ئاوەکان دەڕوێ
(٩٣) گۆریە چەلین: گۆریەی بەدەست چنراو
(٩٤) کفر: ناوی جۆرە دارێکە لەدەم رووباران دەڕوێ
(٩٥) مخاران و قەپەکیان: ناوی دوو گوندی ناوچەی زرارەتین لە شاری هەولێر
(٩٦) پێروو: ئەستێرەیەکی بەشەوقە، لە هاویندا لە پێش بەیانیاندا بەدەردەکەوێ
(٩٧) تەرازوو: کۆمەڵە ئەستێرەیەکن، شەو کاروان بەکاریان دێنێ بۆ

زانینی ڕێڕەوی ڕێگاوبانی هاتوچۆیان
(٩٨) بەمارە و تەراق: ئەو كچەی لە منداڵیەوە لە كوڕێک مارەكرابێ و هێشتا نەگوازرابێتەوە
(٩٩) وەستا سدیقی ڕواندزی: وەستایەكی زێڕنگری بەناوبانگ بوو لە هەولێر
(١٠٠) گژنیژە: وردە خشڵە بۆ نەخش چنین بەكاردێ
(١٠١) ڕاموسان: لە ئامێزگرتن و ماچكردن
(١٠٢) شێخ مەموندیان: هۆزێكی كوردن لە باكوری شاری هەولێر
(١٠٣) ڕوست و گرتک: دوو گوندی گەورەی ناوچەی باڵەكایەتین لە نزیک قەزای چۆمان لە شاری هەولێر
(١٠٤) سەقاو: ناوی كانیەكە لە شارۆچكەی شەقلاوە لە شاری هەولێر
(١٠٥) شێخەڵلا: ناوی پیاو چاكێكە و ئەو گەڕەكەی مەزاری ئەوی لێیە بەناوی ئەو كراوە لە هەولێر، جاران كارێزێكی ناوی لێبوو
(١٠٦) كاک عەولای هیران: شێخی بەناوبانگی هیران بوو
(١٠٧) كوڕیكە: گوڵە نیسان
(١٠٨) حاجیلە: جۆرە گوڵێكی سپی و زەردی وردیلەیە لە بەهاران دەڕوێ
(١٠٩) هەوەت: هاواركردن بە ئەوەتە ئەوەتە بۆ هاندانی ڕاوچیان
(١١٠) حوسێنی غازی: ناوی پیاو چاكێكە لە ناوچەی بادینان
(١١١) مەفتەن: وڵات، نیشتمان
(١١٢) مەرگە و پشدەر: دوو ناوچەن لە قەزای قەلادزێ لە شاری سلێمانی
(١١٣) قەرانک: ئامێرێكە وەكو داس وایە، گیشەكەر گیشەی پێ كۆدەكەنەوە
(١١٤) مەرۆ: ئەو بەشەیە لە گەنم وجۆ كە دەدروێتەوە
(١١٥) بچۆمێ: بچەمێتەوە، خواربێتەوە
(١١٦) كۆردی هەسپیان: دەنگی ئەسپ
(١١٧) نووسكەی تاژیان: دەنگی تاژیان لە كاتی ماندووبوون
(١١٨) قەلادگە: گوندێكە سەر بە ناحیەی عەنكاوە، دەكەوێتە ڕۆژئاوای شاری هەولێر، شوێنی لەدایكبوونی هونەرمەند ڕەسوڵ گەردییە
(١١٩) گوفكی مافوور: ڕیشی مافوور
(١٢٠) گەزنە: ناوی گوندێكی ناوچەی بەڕانەتیە، سەر بەناحیەی عەنكاوە
(١٢١) غەوس: مەبەست لە شێخ عەبدولقادری گەیلانیە
(١٢٢) داربزمار: دارێكی بەناوبانگە كەوتۆتە نزیک گوندی دێرەسەرۆكانی سەر بەناحیەی سەلاحەدین، خەڵكی بۆ هاتنەدی مراز و ئاواتەكانیان دەچن بزمارێک لەو دارە دەچەقێنن.
(١٢٣) گومبەتی عەبدولعەزیزی: مەزاری شێخ عەبدولعەزیزە، كە پیاو چاكێكی بەناوبانگە، و دەكاتە كوڕی شێخ عەبدولقادری گەیلانی
(١٢٤) ڕوستایی: گوندێكی زۆر گەورەی ناوچەی باڵەكایەتیە، سەر بەقەزای چۆمان، بەناوی چیای حەسارۆست كراوە
(١٢٥) كێلەشین: بەشێكە لە چیای حەسارۆست، بەبەردەوامی بەفری لێ نابڕێتەوە
(١٢٦) گرتیێ: گیراو، بەندكراو
(١٢٧) مەقلوب: چیای مەقلوب بەتەنیا لەنێو دەشتاییەک بەرزبۆتەوە، دەكەوێتە ناوچەی شێخان، كە قەزایەكە دانیشتوانەكەی كوردن لە یەزیدی و موسڵمان پێكهاتوون
(١٢٨) ژنگار: ژەنگار، شەنگال، شەنگار، ناوی قەزایەكە لەناوچەی بادینان نزیک سنووری سوریا كە دانیشتوانەكەی كوردن یەزیدی و موسڵمانن
(١٢٩) هەمزەكۆر: ناوی گوندێكە سەر بە ناحیەی قوشتەپەی شاری هەولێر
(١٣٠) كوڕیک: گوڵێكی تازە پێگەیشتوو پێش ئەوەی ببێ بەخونچە
(١٣١) پیرداود و شێراوە و قووچەبلباس: سێ گوندن سەر بەناحیەی قوشتەپەی شاری هەولێر
(١٣٢) كوڕیكی گاگرێن: كوڕیكە گوڵێكی بەهاریە، ڕەنگی سوور و مۆر و سپیە
(١٣٣) دەراوكانی: سەر ئاو و كانی و ڕووباران
(١٣٤) دەزر زری: پەیدادەبێ، بەدیاردەكەوێ
(١٣٥) گەنج عوسمان: پاڵەوانێكی كوردی موسڵمان بوو، لە بەغدا لە دژی مەغۆلەكان جەنگاوە
(١٣٦) زرێیەكی داودی: ئەو زرێیەی (قەڵغان) كە پێغەمبەر داود (د.خ) دروستی دەكرد
(١٣٧) سری: ساردی، تەزاوی، بێمەیلی
(١٣٨) قەرەچوغ: ناوی چیایەكە لە شاری هەولێر كە دەشتی قەراج و كەندیناوە لەیەک جیادەكاتەوە
(١٣٩) سیان و مامەسێنی: دوو عەشیرەتی گەورەی شاری هەولێرن و ئامۆزای یەكترن
(١٤٠) هۆبە: كۆمەڵ
(١٤١) دەخورێتەوە شەكراو: مارە دەكرێ
(١٤٢) پیرەش: ناوی گوندێكی سەر بەناحیەی عەنكاوەیە، دانیشتوانی لە عەشیرەتی گەردین
(١٤٣) سێبەردان: ناوی گوندێكە لەنزیک پیرەش
(١٤٤) خۆشناو: عەشیرەتێكی گەورەی كوردە نیشتەجێی شاری هەولێر و سلێمانین
(١٤٥) بلباس: عەشیرەتێكی گەورەی كوردە، نیشتەجێی ناوچەی پشدەر و هەولێرن
(١٤٦) كابە: كەعبە

محەمەد عاشق
١٩٣٢-١٩٦٣

جەلال خدر

بەبیرم دێ منداڵ بووم لە ساڵانی ١٩٦٢-١٩٦٣، کە ئەوکاتەی ماڵمان لە گەڕەکی تەعجیل: کۆڵانی سەعدووناوە بوو، لە هەولێر، ئاهەنگی بووک گواستنەوە هەبوو... خەڵکی بە ئەمەکی ئەو شارە بە گەورە و بچووکیانەوە بەشدارییان تێدا دەکرد، ئیدی دەبووە ئاهەنگ و گۆرانی و بەزم و نوکتە و قسەی خۆش، بەتایبەتی لە شەوانی هەینی، دوای خوێندنی مەولوودی پێغەمبەر (د. خ)، کە لەلایەن مەقامزان و مەولوودخوێنی بەناوبانگی شاری هەولێر (حاجی عەبدوڵڵا دەفژەن) بە خۆی و بە کۆمەڵەکەی، کە پێکهاتبوون لە: (سەید ئیسماعیل و پاپخە کۆر و موتەلیب و دەروێش ئەحمەد، مام یەحیای حەمامچی و کەسانی دیکە، بەشدارییان لەو مەولوودەدا دەکرد). داخی گرانم دوای کۆچی دوایی (حاجی عەبدوڵڵا دەفژەن) خوێندنی مەولوود بەم شێوەی جاران نەما....

کەسیش نەیتوانی جێگای ئەو

بلیمەتە بگرێتەوە، دوای خوێندنی مەلوودیش، ئاهەنگی گۆرانی گوتن دەستی پێدەکرد، بەو ئاهەنگە دەگوترا (ئەگلەنجە)، ئەویش زۆربەی زۆری هونەرمەند و دەنگخۆشەکانی ئەو شارە وەکو (مشکۆ، محەمەد ئەحمەد ئەربیلی، پیرداوەدە کۆر و شاکر حەمە فارس و مام حەمیدی کوورەچی و نووردین عەسافلی و مام جامیلە و کەسانی دیکە بەشدارییان تێدا دەکرد، ئیدی دەبووە بەزمی گۆرانی و مەقامات و قۆریات، زۆرجاریش ئاهەنگەکە تاوەکو بەرەبەیان بەردەوام دەبوو، لەپاشان لەگەڵ زاوا دەچوونە حەمام، لەوێش دووبارە ئاهەنگی گۆرانی گوتن دەستی پێدەکردەوە و زۆر جاریش دۆست و برادەرانی نزیکی زاوا نوکتەیان بە یەکتری دەکرد، ئەگەر هاتوو یەکێک کەوا خەو بیبردباوە، ئەوە چاویان بە (تەنی) رەش دەکرد و لە پاشان دەیان بردە بەر ئاوێنە و گاڵتەیان پێدەکرد... ئاهەنگەکە بەم شێوەیە بەردەوام دەبوو، تاوەکو کاتی بووک گواستنەوە... لێرەدا یادگارییەکم بەبیرهاتەوە، لە کۆڵانی سەعدووناوە ئاهەنگی بووک گواستنەوە هەبوو، ئەو کەسەی ژنیان بۆ دەگواستەوە، هونەرمەندی بەناوبانگی شاری هەولێر (محەمەد ئەحمەد ئەربیلی) بوو، دوای نوێژی عەسر خەڵکێکی زۆر لەبەر دەرگای ماڵیان راوەستابوون، چاوەڕوانی هاتنی بووکیان دەکرد، ئێمەش لەسەردەمی منداڵیدا (سەردەمی بەرائەت) لەسەر پردی تەعجیل

لەگەڵ کۆمەڵێک لە برادەرانی سەردەمی منداڵیم چاوەڕوانی بووکمان دەکرد. خۆشییەکەی لەوەدا بوو، لەکاتی هاتنی بووک پارە و چوکلێت و مێوژە رەش و گەنم و شیرناتی بەسەریدا دەکرا، عادەتی پێشان وابوو، کچی عازەب شیرناتییان کۆدەکردەوە، دەیانگوت: (مرادمان حاسڵ دەبێ) چەندین منداڵی بچووک دەکەوتنە بن دەست و پێیان.

لە سەربانی ماڵی زاوا چەندین دۆست و برادەرە نزیکەکانی راوەستابوون، چاوەڕێی هاتنی بووکیان دەکرد، کاتێک بووک لە ئۆتۆمۆبیل دادەبەزی لەبەر قەرەباڵغی خەڵک کەس ئەو بووکەی نەدیت، لەوکاتەدا (غەفوور قولی) دۆست و برادەری زاوا، بووکی خستە سەرشانی، بۆ ئەو خەڵکەی حازر بووە چاویان پێی بکەوێ، نابێ ئەوەش لەیادبکەین، کەوا هونەرمەند و دەنگخۆشی ئەو شارە ئەویش خوالێخۆشبوو (مام پیرداودە کورەی) رەحمەتی لەپێش ئاهەنگی بووکەکە دەڕۆیشت بەدەم گۆرانی گوتن دەنگی هەڵدەهێنا و دەیگوت: (بەدرەنگە بابی بووکێ... بەدرەنگە)، یان دەیگوت: (بووکمان هێناو هاتینەوە... لە جۆگەلەی پەرینەوە).

ئەو خەڵکەی دەهێنا جۆش و خرۆش، برادەرانی زاوا لە چواردەوری مام پیرداودە کورە سەمایان دەکرد، تاوەکو کەژاوەی بووکەکە دەگەیشتە بەر ماڵی زاوا، یەکێک لەو هونەرمەندە دەنگخۆشانەی، کە بەشداری لەو ئاهەنگەدا کردبوو، ئەویش گۆرانیبێژ و دەنگخۆشی جوانەمەرگ (محەمەد عاشق) بوو، کە لە سەربانی ماڵی زاوا راوەستا وەک ئەو خەڵکە حازر بوو، چەپڵەی لێ دەدا منیش بۆ یەکەمین جار و ئاخیر جاربوو، کە چاوم بەو هونەرمەندە بکەوێ، چونکە ئەو لە تەمەنی لاوی و گەرمەگەرمی ژیاندابوو، ئاهو حەسرەت و غەریبی و کەسادیێ و ماڵوێرانیدا ماڵئاوایی لە ژیاندا کرد.

ژیاننامەی محەمەد عاشق

گۆرانیبێژ و هونەرمەند و قۆریاتبێژی شاری هەولێر، محەمەد عاشق، کوڕی ئیبراهیم هەولێرییە لە ساڵی ١٩٣٢ لە گەڕەکی خانەقای شاری هەولێر چاوی بە دنیای رووناک هەڵهێناوە، لە تەمەنی حەوت ساڵان دەخرێتە بەر خوێندنی قوتابخانە، لە قوتابخانەی (ئەربیل ئوولا) دەست بە خوێندن دەکات، تاوەکو پۆلی چواری سەرەتایی دەخوێنێ، لە پاشان لەبەر هەژاری و دەستکورتی خوێندنی بۆ تەواو ناکرێت، بۆیە هەر لە منداڵییەوە دەست بە کاسبی دەکات، لە ساڵی ١٩٤٣ لەلای (حیومی پەنچەرچی) جوو، کە دوکانی لە نزیک چایخانەی عەبۆ قاوەچی بوو، بۆ ماوەیەک شاگردی دەکات و لە پاشان واز لەو ئیشەی خۆی دەهێنێ و دەست بە ئیشی بۆیەچییەتی دەکات، لە سەرەتای ساڵانی پەنجاکان دەبێتە سەرباز و بۆ ماوەی دوو ساڵ لە سەربازی دەمێنێتەوە، لە پاشان دووبارە دەگەڕێتەوە شاری هەولێر و دەست بە کاسبی دەکات، تاوەکو مردن لەسەر ئەو کارەی خۆی هەر بەردەوام دەبێت.

محەمەد عاشق هەر لە منداڵییەوە حەزی لە گۆرانی و بەستە و قۆریات و مەقامات کردووە، عاشقی دەنگی هونەرمەند مشکۆی هەولێری بوو، لە هەمان کاتیشدا گوێبیستی قەوانەکانی (جەلال بەگی) تورکی بووە.

لە ساڵی ١٩٥٩ کاتێک بەرپرسی ئێستگەی بەغدا (بەشی تورکمانی) هاتۆتە شاری هەولێر، داوای لە چەند دەنگخۆشێکی ئەو شارە کردووە، بۆ ئەوەی دەنگیان لە رادیۆ تۆمار بکەن، هەندێکیان رازی نەبوون وەک: (مشکۆ، حەیدەرە کەچەڵ و مام حەمیدی کوورەچی و شاکر حەمە فارس و کەسانی دیکە)، بەڵام هەندێکی دیکەی وەک: (محەمەد ئەحمەد ئەربیلی، حاجی فائیقی محەمەد سوڵتانی بازرگان و نورەدین عەسافلی و یونس خەتات) دەنگیان تۆمار کرد... یەکێکیش لەوانە محەمەد عاشق بوو، کە

بەتەما بوو دەنگی تۆماربکات، بەڵام نەیتوانی بەشداری بکات... ئەوەبوو لە ساڵی ١٩٦١ لەگەڵ هونەرمەند محەمەد ئەحمەد ئەربیلی چووە ئێستگەی بەغدا و چەند گۆرانییەکی تۆمارکرد، لەوانە مەقامی (بەیات و حیجاز و سەبا) بوون.. محەمەد عاشق جگە لە شاری هەولێر دۆستایەتی لەگەڵ هونەرمەند و دەنگخۆشەکانی شاری کەرکوک، وەکو: (ڕەشەی کولله ڕەزا و عیزەدین نیعمەت و مەمەد قەلایی و محەمەد گوێ بۆی و فەخرەدین ئەرگێچ)دا هەبووە، شان بەشانی ئەو ددنگخۆشانەی دەنگی، هەڵهێناوە و کاسێتی تۆمارکراوی هەیە، کە شانبەشانی (مشکۆ و حاجی جەمیلی قەپقاپچی و نووری مەلا نادر و هونەرمەنددکانی شاری کەرکوک لە ساڵی ١٩٦٢ قۆریاتی تورکی چڕیوە).

محەمەد عاشق لە ماوەی ژیانیدا هەرچەند کورت بووە، بەڵام بەشداری لە ئاهەنگی بووک گواستنەوە و ئەگلەنجەکانی ئەو شارەی کردووە، مەقامات و قۆریاتی چڕیوە.

محەمەد ئەحمەد ئەربیلی، بۆی گێڕامەوە گوتی: محەمەد عاشق، برادەری سەردەمی منداڵیم بووە، دەنگی زۆر خۆش بووە، پیاوێکی هەژار و دەستکورت بووە، زۆرجار کە داوەت دەکراین لە شاری کەرکووک، یان پردێ، یان هەر شوێنێکی دیکە، ئەو هونەرمەندەم لەگەڵ خۆم دەبرد، بۆ ئەوەی بەشداری بکات و دەنگ هەڵێنێ و بە خەڵکی بناسێنم، چونکە تا بڵێیی پیاوێکی شەرمن بوو، لەکاتی خۆیدا من هەوڵمدا لەگەڵ خۆم بردمە ئێستگەی بەغدا، بۆئەوەی دەنگی تۆمار بکەم، محەمەد عاشق لە تەمەنی گەنجیدا ماڵئاوایی لێکردین، ئەو کاتەی کۆچی دوایی کرد هێشتا ژنی نەهێنابوو.

هەروەها ماموستا یونس خەتاتی هونەرمەند بۆی گێڕامەوە گوتی: محەمەد عاشق، دۆستی سەردەمی منداڵیم بووە، لە گەڕەکی خانەقا بەیەکەوە گەورە بوون... زۆر حەزی لە قوریات دەکرد، بەشداری لە ئاهەنگی ئەو شارە دەکرد، شانبەشانی دەنگخۆشەکان دەنگی هەڵدەهێنا و لە تەمەنی گەنجیدا لە کۆڕ و مەجلیسی (پیرداوەدە کوردی رەحمەتی) دادەنیشت و گوێی بۆ شل دەکرد، حەزی لە دەنگی هونەرمەندی بەناوبانگ (جەلال بەگ) دەکرد، قەوانەکانی ئەوی لەبەر کردبوو، هەروەها عاشقی دەنگی (مشکۆ و حەیدەرە کەچەڵ) بوو، بەڵام بەداخەوە ئەو هونەرمەندە بە گەنجی سەری نایەوە، هەموو تاڵ و سوێری ژیانی لەگەڵ خۆی بردە ژێر ئەو خاکە، زۆر بە غەریبی ماڵئاوایی لێکردین.

هونەرمەندی لاو کاک سالم فەتاح بۆی گێڕامەوە گوتی: لەکاتی خۆیدا من شاگردی بۆیاغچی بووم، جارێکیان لەگەڵ وەستاکانی ئەو شارە بۆ ئیشکردن باڵەخانەیەکی حکومیمان بۆیە دەکرد، زۆر جاریش وا ڕێکدەکەوت، محەمەد عاشقی هونەرمەند بەشداری لەو ئیشانە دەکرد، ئەویش عادەتی وابوو، لەکاتی ئیشکردندا دەستی بە گۆرانی و بەستە و قۆریات گوتن دەکرد، دەنگی زۆر خۆش بوو، بەتایبەتی کاتێک کە قۆریاتی (موچەلای) دەچڕی و شانبەشانی دەنگخۆشەکانی ئەو شارە دەنگی هەڵدەهێنا و قۆریاتی دەگوت.

محەمەد عاشق ژیانی بەم شێوەیە بەسەر دەبات، تاوەکو لە شەوی ٦ لەسەر ٧ی مانگی مایسی ساڵی ١٩٦٣ لەکاتی گەڕانەوەی لە ئاهەنگی بووک گواستنەوەی ماڵی برادەرێکی لە ڕێگا تووشی ڕشانەوە دەبێت و لە ئەنجامدا مەرگ مەودای نادات و ماڵئاوایی لە دوست و برادەرانی و خزمانی دەکات و بۆ بەیانی ئەو ڕۆژە لە گۆڕستانی (چراغ) لە شاری هەولێر بە خاک دەسپێردرێ.

* ئەم بابەتە لە گۆڤاری (بارش) ژمارە (١١) وەرگیراوە.

ئەبوو سەباح
١٩٣٥- ٢٠٠١

تاریق کارێزی

هەمــوو شــارو ئاواییــەکی ئەم دنیایە خاوەنی چەند خەسڵەت و سیمایەکی تایبەتە، ئەو خەسڵەت و ســیمــایانە چەندین کــەس و کــەسایەتییــان لە پشتــە، واتە دەگونجێ بڵێین گەلێ کەسایەتی لە توێژو چینی جۆراوجۆرەوە تەختی کـــارایان دەبێت لە دارشتن و خەملاندن و پێگەیاندنی سیماو مۆرکی تایبەتی شار، ئەو جۆرە کەسانە وەک سـمبوڵ دەچنە نێو یادەوەری خەڵکی شارەوە، کـارو کـردەوەو هەڵسـوکـەوتیـان وەک تۆمـاری ژیاننامــەیەکی دڵگیــر، دەکەوێتە سەر زاری خەڵکەوە، لە نێو خەیاڵ و بیرگەی دانیشتووانی شـار دەبنە پاڵەوان و کـاراکتـەری کــۆمــەڵایەتی، نەوە دوای نەوە، خــەڵکی شــار یادیان دەکــاتەوەو وەک ئەفــســـــانەیەکی دنیــــای کەلتووری شار، هەمیشە میوانی کــــۆڕو دانیـــشتن و ئاهەنگ و یادەکان دەبن.

(ئەبوو سـەباح) لە وانەیە زۆر کـەم کـەس لە ئێـمـە دەزانێ، کـە ناوی "مـــحـــێـــدین تاهیـــر

عـەبدولکەریم"ە و لە سـاڵی ١٩٣٥ دا لە گـــوندی (وەرێ)ی ســـەر بە ناحیــەی بێـتــواتە لە دایک بووە، یەکێکە لەو زات و کەسانەی، کە لە مـاوەی نیـو سـەدەدا سیـمـاو کـەسـایەتی کـاراکتـەرێکی دیارو بەرجەستەی شاری هەولێر بوو.

(ئەبوو ســـەباح)ی وێنەگـــر، قـــورەکـــەی لە زەمـــانێکی بەر لە ئێستـا شێلدراوە، کەسایەتییەکی ســەرڕاست و پاک و بێ گــرفت و دەروون روون و ئــاوەدانــە، تــۆزو گــەردی ئەم زەمــانە نە کــاری لە ڕەوشـتی کـردووە و نە بەها بەرزو پیرۆزەکانی مرۆڤایەتیی لە لا کاڵ کـردۆتەوە. تا ئێـسـتـاش (ئەبوو ســەباح) باوەڕی بە بەخـشین و بەخشـشی پتر هەیە تا خـەڵات و بەرات وەرگرتن، ئەو پەندە کوردییە لە ژیانیــدا پیـادە دەکـات، کـە دەڵێ: "چاکە بکەو بیدە بە ئاوا"، دەروونی لە زمانی و زمانی لە دڵی و، دڵی لە نیـــازپاکی جــودا نابێتــەوە، لە خـێـرەوە دەست پێدەکات و بۆی دەدوێ و لە خێرو چاکـە دەڕوانی و تەنیـا چاکـەش دەکـات، بە راسـتی عـەجـایەب مـرۆڤـێکی ئەم سـەردەمـەیە، کـە (دۆلار) پەرســـتی و (پەیمان) شـکێنیی و... چی و چی تێــدا بووەتە باو! ئەم مرۆڤە بنیـادێکی گـــەورەی بەهاو ئاکـــارە لە نێـــو بنیـــادێکی لە ڕو وردی گـــۆشت و ئێسقاندا.

دۆستی دڵسۆزی هونەرمەندان

دەڵێـن لە دنیـــــای بەرچاودا عـاشق تەنیـا خـۆشـەویسـتـەکـەی دەبینێ، هەر لە منداڵییەوە تیری

هونەر دڵی (ئەبوو سەباح)ی سمیوە، بۆیە بووەتە عاشقێکی سەوداسەری هونەرو لە تەمەنی (٨) ساڵیدا (١٩٤٣) یەکەمین فیلمی (سەباح)ی بینیوە، کە ئەکتەرو گۆرانی بێژێکی ناسراوی لوبنانییە. هەر لەو ڕۆژەوە محێدین تاهیری خەڵکی وەرێ و دانیشتووی هەولێر قسەی بن زمان و سەر زمانی بووەتە سەباح، تا وای لێهاتووە ئەویش بە ناوی سەباحەوە ناسراو بووە (ئەبوو سەباح)، کە لە زمانی عەرەبی واتای (باوکی سەباح) دەگەیەنێ و پەنامەکیش واتای (سەباح زادە) و (خاوەن سەباح) دەگەیەنێ.

عەشقی (ئەبوو سەباح) لەگەڵ عەشقی خەڵکی دی جیاوازە، ئەو لە عەشقێکی پاک و پاکیزەیی دایە، لە پشت و پەنای ئەو عەشقەوە هیچ خواستێکی دنیایی نییە، بەڵکو عەشقە لە پێناو جوانی و هونەر، لە پێناو رازی کردنی هەستێکی بەرزی سۆفیگەرییانە، ئەم جۆرە عەشقە گرێکی وا دەخاتە دەروونەوە کە لە هیچ سەرماو بەستەڵەکێکدا سارد نابێتەوە.

لە عەشق و خولیا بوونی بە هونەرو هونەرمەندان (ئەبوو سەباح) تەمەشای رەنگ و روو ناکات، گوێ ناداتە ئەوەی بە چ زمانێک دەدوێ یا خەڵکی کام وڵات و چ گۆشەو کەنارێکە. دۆست و دۆستایەتی گشت هونەرمەندان دەکات، کامیراکەی

ابو سەباح، هونەرمەندی عەرەبی سمیرة توفیق، نادیة جمال

خستۆتە خزمەت هونەرمەندانی کوردستان، بە سەدان وێنەی عەلی مەردان، حەسەن زیرەک، محەمەد عارف جزیری، حەسەن جزیری، باکووری، تایەر تۆفیق، رەسووڵ گەردی، جەمال جەلال، فوئاد ئەحمەد، سەلاح داودە، تەحسین تەها، حوسێن عەلی، شەماڵ سایب، عیسا بەرواری، نەسرین شێروان، گوڵبەهار، مشکۆ، محەمەد ئەحمەد ئەربیلی، فایەق بەزاز، حەیدەر عەبدولڕەحمان، جەبار ئەحمەد، جەلال ئەحمەد، یونس خەتات، یونس مەحمود، نووردین عەساف، جەمیل قەپقاپچی و، بە سەدان وێنەی هونەرمەندانی عەرەبی وەک سەباح، سەمیرە تۆفیق، نەجاح سەلام، جاکلین، تەرووب، حوسێن نعمە، یاس خدر، داود ئەلقەیسی، داود ئەلعانی، سەلاح عەبدولغەفوور، نەسری شەمسەدین، مائیدە نەزهەت، مەها ئەلجابری، حەنان، شیشی عەبدۆ و، دەیان هونەرمەندی بیانی کە لە کوردستان یا لە بەغدا و شوێنانی دی لە ئاهەنگ و بۆنەکاندا گرتووە، لە گرتنی سەرجەم ئەم وێنانە ئەبوو سەباح بیری لە دەسکەوتی پارەو پووڵ نەکردۆتەوە، دەسکەوتی لە بواری دەروون و رازی کردنی هەستی جوانخوازی و جواندۆستیدا بووە، بەوەندە دەسکەوتەشی ئۆخەی و بەس لێکردووە.

دڵسۆزیی (ئەبوو سەباح) بۆ هونەرو هونەرمەندان گەیشتۆتە ئەو رادەیەی یەکێکی وەکو حەسەن زیرەک لەسەرە مەرگدا هێندەی هەر هەموان و چەندین جار ناوی

هێناوەو سڵاوی بۆ ناردووە، (ئەبوو سەباح)یش هەر لە هەولێرەوە تا دەگاتە سەر ناڵەشکێنەی بۆکان، بەپێ بۆ سەردانی ئارامگەکەی چووە، جا ئەگەر ئەمە عەشقی پاک و بێگەرد نەبێت بۆ هونەر؟ دەبێ عەشق چی بێت؟

گەشتێک بە دنیای هونەرو پیشەکاندا

هەر وەک لەسەر زاری ئەبوو سەباحم بیستووە، لە تەمەنی (٣) ساڵیدا، واتە لە ١٩٣٨ خانەوادەکەی دێتە هەولێرو لە گەڕەکی خانەقادا نیشتەجێ دەبن بێ ئەوەی بچێتە بەر خوێندن، فێری سووکە خوێندەوارییەک دەبێت، لە تەمەنی (٤) ساڵیدا دەبێتە شاگردی حاجی عەبدولڕەحمانی کارگەچی بە دروستکردنی لبادو کاری هەللاجییەوە خەریک دەبێت.

لە ساڵی ١٩٤٧ سینەما سەلاحەدین و لە ساڵی ١٩٤٨ یش سینەما حەمرا لە هەولێر دروست دەکرێت، لە ١٩٥٠ ئەبوو سەباح دەبێتە جارچیی فیلم و بە دوو شاگردەوە پروپاگەندەی بۆ فیلمەکان دەکرد، دوو شاگردەکە تابلۆیەکی گەورەی داریان هەڵدەگرت، کە پۆستەری فیلمەکەی لێدەدراو چێوەکەشی بە گوڵ و نایلۆن و زینە ئارایش دەدرا، ئەبوو سەباحیش لەبەر ئەوەی دەنگی خۆش بوو، تا تین و دەنگی تێدا بوو دەیچریکاندو ریکلامی بۆ فیلمەکان دەکرد.

زۆر کەس لەم پیشەیەدا بووەتە شاگردی ئەبوو سەباح و دواتر بوونەتە پیاوی گەورەو ناودار، هەندێ لەوانەی ناوەکانیانی وەبیر هاتەوە (مەولوود حەمەد، ئیسماعیل ئیبراهیم، مستەفا ئیبراهیم، غازی پیرداود، ساڵح عەباس و...) ئەوان تابلۆیەکەیان هەڵدەگرت و ئەویش بە زمانی عەرەبی هاواری دەکرد و پروپاگەندەی بۆ فیلمەکان دەکرد، لە نموونەی ئەم پروپاگەندیە:

(تقدم سينما حمراء الصيفي اعظم فلم استعراضي للفنان الكبير بلبل افندي، تمثيل وغناء المطربة اللبنانية و شحرورة الوادي صباح، والموسيقار الكبير فريد الاطرش مع اسماعيل ياسين وحسن فائق وعبدالحميد زكي وسميحة توفيق).

وەک ئەبوو سەباح دەڵێ: هەر (١٠٠)م جارێک سەر لە نوێ پێدا دەهاتەوەو هەتا تینی تێدا بوو ئەو رستە پروپاگەندانەی وەک ریکلام دووبارە دەکردەوە، دنیایەک منداڵە وردکەشیان تێ دەورووکا.

لە ساڵی ١٩٥٣ دا ئەبوو سەباح لەگەڵ وەستا "کەمال داودی" وێنەگر ناسراو بە (کەماڵە کەڕ) یەکتر دەناسن، کە دوکانی وێنەگری هەبوو، کەرەستەو پێداویستەکانی وێنەگرتنی لە بەغدا دەکڕی و هەر لەو ساڵەشدا بوو، کە ستۆدیۆیەکی وێنەگرتنی بە ناوی (ستۆدیۆ کەمال) دانا، بەر لەوە مامۆستا گیوی موکریانی بە ئامێری وێنەگرتنی بەرهەتاو کاری وێنەگرتنی دەکرد، بەڵام مامۆستا کەمال یەکەم کەس بوو، کە پیشەی وێنەگرتنی کارەبایی هێنایە هەولێر، ئەبوو سەباحیش یەکەمین کەس بووە، کە بووەتە وێنەگری گەڕۆک و کامیرای کردوتە شان و، خەڵکی هەولێر بانگیان کردوتە ماڵان و وێنەی ئاهەنگ و شایی و هەموو جۆرە یادو بۆنەیەکی کۆمەڵایەتیی گرتووە.

ئەبوو سەباح دەڵێ: (...زۆر جار وێنەی زەماوەندی باوکێکم گرتووە، دواتر لەگەڵ تێپەڕبوونی زەمان کوڕی بووەو وێنەی ئاهەنگی ئەویشم گرتووەو... پاشان هەر ئەو کوڕە گەورە بووەو وێنەی زەماوەندی ژنهێنانی ئەویشم گرتووە...).

ئەبوو سەباحی وێنەگر چونکە خاوەن رەوشت و ئاکارێکی بەرز بوو، بۆیە خەڵکی شار بێ سڵەمینەوە دەرگای ماڵ و حاڵی خۆیان بۆ دەکردەوە، لە نزیکەوە بەشداریی بۆنەو یادو ئاهەنگەکانیان دەبوو، تا ساڵی ١٩٦٨ هەر دوو پیشەی ریکلام کردن بۆ سینەما حەمراو، وێنەگری گەڕۆکی کردووە، ئەو وێنەی دەگرت و مامۆستا کەمال لە لابووری ستۆدیۆکەی دەیشوشتەوەو چاپی دەکرد.

ئەبوو سەباح دەگێڕێتەوە:".. لە پەنجاکان و شەستەکاندا وێنەی سەباح و فەریدم لە فیلمەکان دەبڕی و لە ستۆدیۆ کەمال چاپمان

دەکرد، لەبەر خاتری گەشتیاران سێ مانگی هاوین لقی ستۆدیۆ کەماڵمان لە شەقڵاوە دەکردەوە، وێنەی گەشتیارانی بەغدایی و کوێتیم دەگرت، زۆرجار بە جل و بەرگی کوردییەوە وێنەیان دەگرت و زۆریان پێ جوان بوو... وەها ناوبانگم دەرکردبوو، بەغدایەکان دەیانگوت: (روحوا دورو علي أبو صباح..").

٣٠٠ وێنەی سەباح لە ستۆدیۆی ئەبوو سەباح

ئەبوو سەباح بە زاری خۆی دەڵێ و ئەرشیفەکەی (یا چاکتر وایە بڵێین بەشێکی کەمی ماوی ئەرشیفەکەی) گەورەترین گەواهی بە دەستەوە دەدات، کە کامێراکەی چەشنی چاوێکی شەیداو سەوداسەری هونەرو هونەرمەندان، بە سەدان و بگرە هەزاران وێنەی جۆراوجۆری پۆرتریتی هونەرمەندان و دەستە دەستەی ئەوان و چالاکی و ئاهەنگ و بۆنەو ڤیستیڤاڵەکانی گرتووە.

لە ساڵی ١٩٦٨ دا لە نزیک سینەما سیروان (ستۆدیۆ ئەبوو سەباح) دەکاتەوە، ماوەی (٦) ساڵ تا بەشداری کردنی لە شۆڕشی ساڵی ١٩٧٤، ئەبوو سەباح کار لە نێو ستۆدیۆکەیدا دەکات، وەک خۆی دەڵێ (٣٠٠) وێنەی سەباح و، خۆی و سەباحی هەبووە، (١٤٠) کاسێتی حەسەن زیرەکی هەبووە، پتر لە هەزار فیلمی هەبووە، کە ئەرشیف و بەڵگەنامەیەکی گرنگی وێنەیی و دیکۆمینت بوو، لەگەڵ بەشداری کردنی لە شۆڕش، سەرجەم ئەرشیفەکەی و نیوەی ماڵەکەی بە تالان دەچێ.

لە چوار ساڵەکەی دوای رێککەوتننامەی ١١ی ئاداری ١٩٧٠، ئەبوو سەباح وێنەگری رۆژنامەی (التآخي- برایەتی) بووە، وێنەکانی ئەبوو سەباح و ئەرشیفەکەی هەمیشە لە خزمەتی رۆژنامەنووسانی کورد و عەرەبدا بووە، ئەو گلەیی لە زۆربەی رۆژنامەنووسان دەکات، کە لە کاتی بڵاوکردنەوەی هەواڵ و باس و بابەت و ریپۆرتاژەکانیان، وێنەکانی بڵاودەکەنەوە، بەڵام ناوەکەی فەرامۆش دەکەن، هەر لەو بارەیەوە ستایشی هەندێ رۆژنامەنووسیش دەکات، کە لەگەڵ بڵاوکردنەوەی هەر وێنەیەکی ئەو، ناوەکەشی لەبیر ناکەن.

زۆر رۆژنامەنووس یادگاری خۆش خۆشیان لەگەڵ ئەبوو سەباح دا هەیە، بەڵام کەمیان وەک حەسەن ئەلعانی رۆژنامەنووسی عیراقی ناوی دێنێ و ئەمەکی لە ئاستدا دەنوێنێ.

ساڵانی شۆڕش و ئاوارەبوون لە ئێراندا

لە ساڵی ١٩٧٤ دا کاتێک حکومەتی عیراق لە بەندەکانی رێککەوتننامەی (١١)ی ئادار پاشگەز بوودوە، پشتی لەوە کرد، کە مافی خەڵکی کوردستان و نەتەوەکانی تر بدات، کڵپەی ئاگری شۆڕش لە هەموو دەروونێکدا ئاوی سەند، سەرجەم چین و توێژەکانی گەلی کوردستان بێ تەکلیف و خۆڕسکانە، هەر لە کرێکارو جووتیارو بگرە تا دەگەیشتە وەزیر، وەک ئەوەی لە ریفراندۆمێکدا بن، پەیمان و بەڵێن شکێنێکی حکومەتی عیراقیان رەت کردەوە و چوونە ریزی شۆڕشەوە.

ئەبووسەباحی پیری وێنەگرانی هەولێریش لەم دەنگدان و ریفراندۆمە دوانەکەوت، چووە ریزی شۆڕش و لە ئەمینداریتی رۆشنبیری شۆڕشدا بە وێنەگر لە چۆمان دامەزرا، هەر لەوێشدا (ستۆدیۆ سەباح) دەکاتەوە، بە سەدان وێنەی پێشمەرگەو فەرماندەو بەرپرسانی شۆڕشی گرتووە، بە تایبەتی لە دەم رووباری چۆماندا.

ئەبوو سەباح لەم بارەیەوە دەڵێ: دەمنارد لە ئێرانەوە کەرەستەو پێداویستی وێنەگرتنم بۆ بێت، هەندێ جار خۆشم دەچووم و ئەوەی پێویست بایە دەمهێنا، ستۆدیۆ سەباح و لابوورێکم لە چۆمان دانا، سەدان وێنەی پێشمەرگەو بەرپرسانی عەسکەری و سیاسیم گرتووە، دیمەنی جۆراوجۆری گەڵاڵەو شوێنانی دیکەشم لەو ساڵەدا زۆر دەگرت، کە شۆڕش نسکۆی هێنا، بارگەو هەوارم تێکناو بەرەو ئێران و دنیای ئاوارەیی چووم.

ئەبوو سەباح لە درێژەی قسەکانیدا گوتی: ستۆدیۆو ئەرشیفەکەی چۆمانیشم تالآن کرا، بە تایبەتی لەو کاتەدا من لە مۆڵەتدا بووم و لە ئێران بووم، تا ڕۆژی ١٩٧٦/١٢/٢٠ پەنابەرێک بووم لە ئۆردوگای زێوە، دوای ناونووس کردنێک لە (مەڵبەندی وێنەگرانی هەواڵدەری فارس)، کە بە فارسی پێیان دەگوت: " مرکز خبرنگاران عکاس فارس" بە وێنەگر دامەزرام، ئەو بنکە ڕۆژنامەنووسییە لەشاری شیرازدا بوو- بۆ ئاگاداری تا ئێستاو دوای بەسەرچوونی (٢٥) ساڵ، ئەبوو سەباح کارتی ئەو بنکەیەی هەر لە لایەو ونی نەکردووە-، ئەو بنکەیە هەر وەک ئەبوو سەباح دەڵێ- (٦٤٢) وێنەگرو (٤٥) ئامێری چاپ کردنی وێنەی لێ بوو، لەوێدا پێشوازی لە شاندو میوانی بیانی دەکرا، وێنەو هەواڵیان ڕەوانەی تاران و ڕۆژنامەکانی دەکرا.

گەڕانەوەیەک
بۆ سەباح و ساڵانی پەنجا

هەر وەک پیری وێنەگرانی شار دەیگێڕێتەوە، لە ساڵانی پەنجاو شەستی سەدەی ڕابردوودا، خەڵکی کوردستان و تێکڕای عێراقیش، زۆر بە سادەیی، بەڵام بە ئاسوودەیی دەژیان، مرۆڤ ڕێزی لە مرۆڤ دەگرت و داب و نەریتە ڕەسەنەکانی دنیای کوردەواری و کۆمەڵگای کوردستان، میکانیزمێکی پڕ لە سۆزو

سەباحی هونەرمەندو ئەبوو سەباحی وێنەگر

خۆشەویستیی ساز کردبوو لە نێوان تێکڕای خەڵکدا.

بە یادەوەرو یادگارەکانی ئەبوو سەباح دا شۆڕ دەبینەوەو یەک دوو گەوهەری یەکدانەی لێ دەخەینە ڕوو... ئەو بۆمان دێتە ئاخاوتن:... لە ساڵی ١٩٥٤دا ڕێوڕەسمی تاج لەسەر نانی مەلیک فەیسەڵی دووەم بوو، هەرچیم لە ماڵدا بوو فرۆشتم و گوێم بەوەش نەدا، کە (موتەخەلیف)ی عەسکەری بووم، بۆ ئاهەنگی تاج لەسەرنانی مەلیک فەیسەڵی دووەم، (سەباح)ی هونەرمەند بانگهێشت کرابوو، ئاهەنگەکە لە هوتێلی (سلێکت) بوو، کە هوتێلێکی زۆر گەورەو خۆش بوو. بە کامی دڵی خۆم گەیشتم و ئاهەنگەکەی سەباحم بینی، بەڵام ماڵ و سامانی خۆم لەسەر داناو ساڵێک و (٧) مانگ عەسکەریی زیادەشیان پێکردم! ئاهەنگیشم مەگرن... دەنگ و ڕەنگی سەباحم پێ خۆش بوو، چەشنی تیشکێکی سیحراوی هەمیشە لە دڵمدا پرتەو دەدات، کێ حەدی هەبوو ناوی بێنێ...! بە خودا هەزارو یەک شەڕم لەسەر کردووەو دەیان جار شەق و تێهەڵدانم لەسەر ئەو خواردووە.

هەر لە پەنجاکاندا من و محەمەد ئەحمەد ئەربیلی، دەهۆڵ ئەنگێوی ڕەمەزان بووین، ماڵی حاجی شەریفی زێڕینگەر لە قەڵا بوو، هەموو شەوێک یەک کیلۆ بادەملیی بۆ دادەنایین و لە کورەکەیمان وەردەگرت، بۆ کاتی بەربانگ و ڕۆژ و شکاندن، لە سەر قەڵاوە ئیشارەتیان دەدایێ و لەگەڵ فەتاح حەمەدی قاچاغچی، کە ماڵەکەی لەکن بەنزینخانەی ئێستای ناو شار (بەنزینخانەی یەکگرتن) بوو، تۆپی ڕەمەزانمان دەتەقاند.

گەڕانەوە بۆ هەولێر

پاش دوو ساڵ ئاوارەیی، ئەبوو سەباح لە ١٩٧٧ دا دەگەڕێتەوە هەولێر، هەڵبەت نە ستۆدیۆ ماوەو نە ئەرشیف، ماوەیەک بێ کار دەبێت، مۆڵەتی وێنەگریی نەدرایە، پاش (٦) مانگ لە بەڕێوەبەرایەتیی ڕۆشنبیریی جەماوەر بە کارمەند دادەمەزرێت، تا ئێستاش لە هەمان دەزگا (ناوی ئێستای بەڕێوەبەرایەتی ڕۆشنبیری هەولێرە) کارمەندو پسپۆڕی مۆڵەتدانی وێنە گرتنە.

دوای ئەوەی دوو جار ستۆدیۆ

ئەرشیفەکەی لەبەین دەچێت، ئەبوو سەباح پشت لە پیشەکەی ناکات، بەڵام لێشی سارد دەبێتەوە، ژێر بە ژێر درێژە بە کاری کوردایەتی دەدات، هاوکات درێژە بە ئاکاری مرۆڤدۆستانەی خۆشی دەدات، جار بە جار وەک وێنەگرێکی گەڕۆک و عەودالّ و ئارەزوو خواز، کامیرا دەگرێتە شان و لەم شوێن و لەو شوێن، لەم بۆنەو لەو یادەوەرییەدا بەشدار دەبێت.

هەڵوێستەکانی ئەبوو سەباح، سەدان جار کۆڕو دانیشتن و مەجلیسی نقومی خەندەو پێکەنین کردووە، بە تایبەتی لە هەڵوێستەکانی داکۆکی کردن لە سەباحی هونەرمەندو ناوبانگی، وەک خۆی دەڵێ دەیان جار شەڕو ئاژاوەو گێچەڵی لەسەرسەباحی شۆخ و شەنگ ناوەتەوە.

ئەمجارەیان ئەبوو سەباح بەسەرهاتێکی دوور لە سەباحمان بۆ دەگێڕێتەوە: "نەورۆزی ١٩٧٨ لە بەستۆڕە خەریکی وێنە گرتن بووم، وێنەی خێزان و خانەوادەکانی خەڵکی شارم دەگرت، هەردوو گیرفانم پڕ بوو لە فیلم، کە چوومەوە ماڵێ تەماشا دەکەم فیلمێک دیار نییە، یەکێ لە گیرفانەکانم کونێکی تێدا بوو، گەلێ تووڕەو گەرم بووم، گەلێ هاوارو هەرام بەسەر خێزانەکەمدا کردو رانک و چۆغەڵەکەم هەلا هەلا کردو گوتم ئێوە خەم ساردن، تووشی شەرمەزاریم دەکەن لەگەڵ ئەو خەڵکە.

هێندەی نەبرد فیلمەکەم لە نێو گۆزەوییەکەمدا دۆزییەوەو دامە پڕمەی پێکەنین، گوتیان: ها چییە وا کەوتوویە پێکەنین پاش ئەو تووڕە بوونە؟! گوتم حاڵ و مەسەلە ئەوەیە".

لە ساڵی ١٩٦٣- ١٩٦٤ مامۆستا جەمالی برای مامۆستا کەمال دەچووە بەغدا، گوتی: چیتان بۆ بێنم؟ کەمال گوتی: کامیرایەکی باش بۆ ئەبوو سەباح بێنە... ئەوە بوو کامیرایەکی (لۆردومات)ی ئەڵمانیی بۆم هێنا بە (١٢٠) دینار، کە پارەیەکی یەکجار زۆر بوو.. لە مەیدانی تۆپێن وێنەم دەگرت و پلیتیشم دەفرۆشت، من لایەنگری یانەی سەلاحەدین بووم، کە لەگەڵ یانەی هەولێر ململانێیان بوو... گەمەی سەر کاس (جام) بوو، رەسووڵ ریکلامبێژی سینەما سەلاحەدین و لایەنگری یانەی هەولێر بوو، گوتی بیبەینەوە تا سبەینێ ئارەق لە نێو جامەکەدا دەخۆمەوە، منیش گوتم گەر بیبەینەوە ئەم شەو تا بەیانی شەربەتی تێدا دەخۆینەوە، حوسێ عەلی گۆڵچیی یانەی سەلاحەدین بوو، ئۆغز گۆلچیی یانەی هەولێر بوو، جەماوەر هەموو لەگەڵ یانەی هەولێر بوو، کەس چەپڵەی بۆ یانەی سەلاحەدین لێنەدەدا، هەر دوو تیپەکە هەر بە یەکسان مانەوە، بە لێدانی پەناڵتی یارییەکە کۆتایی هات.

حوسێن عەلی پەناڵتییەکەی گرتەوە، لە خۆشییان شاگەشکە بووم، لە مەیدانی یاری عاسێ بووم، گوتم نایەمە دەرێ تا ترومبێلێک نەهێنن و وێنەیەکی گەورەی سەباحی لەسەر دانەنێم، ئەوە بوو بە هەموو شاردا دەسووڕاینەوەو هاوارمان دەکرد:

کێ بردییەوە؟ مەندووب مەردان

کێ دۆڕاندی؟ سابیر حەنتا

بەم جۆرە تا بەیانی بە هاوارو خۆشی و بە وێنەی سەباحەوە، بە دەم چەپڵەرێزانەوە بە کووچەو کۆڵانەکانی شاردا سووڕاینەوە.

لە ئەبوو سەباحمان پرسی: دوا قسەت؟

(سەرنج)

لە کاتێکدا گۆڤاری (پارش) لە چاپدا بوو، زۆر بە داخەوە بەرە بەیانی ٢٩/ ١/ ٢٠٠١ دڵە گەورەکەی (ئەبوو سەباح) لە کوتان وەستاو بۆ یەکجارەکی ماڵئاوایی لە ئێمە و ژیان و گشت خۆشەویستانی کرد، هەرچەندە زۆر پەرۆشی ئەوە بوو ئەم دیمانەیە ببینێ، ئێمە لە دڵەوە پرسەو سەرەخۆشیمان بۆ هەموو لایەک رادەگەیەنین، ئومێد دەکەین (ئەبوو سەباح)ی خوالێخۆشبوو جێی بەهەشتی بەرین بێت، ژمارە (٣)ی گۆڤاری (پارش)یش بەوە شەرافەتمەندە، کە دوایین دیمانەی لەگەڵ ئەو زاتە پاک و بە ئەمەکەو بەهەشتییەی هەولێر سازداوە.

*** ئەم بابەتە لە گۆڤاری (پارش) ژمارە (٣) بڵاوبۆتەوە.**

سابیر خدر بەحرکەیی

بایز عەباس

ئەم هونەرمەندە میللییە ناوی (سابیر خدر محەممەد)ە، لە ساڵی ١٩٣٦ لە گوندی بەحرکەی بەڕانەتی سەر بە شاری هەولێر لە دایک بووە، لە عەشیرەتی گەردییە، باب و باپیری خەڵکی (بەحرکە)یە، بە (سابیر خدر بەحرکەیی) ناسراوە، ئەم شایەرە هونەرمەندە میللییە گەنجینەیەکی دەوڵەمەندە، زۆر لاوک و بەستە و گۆرانی فۆلکلۆری شایی و هەڵپەڕکێ دەزانێت، وەکو گۆرانی: ساوار کوتان- دروێنە- بێرەبا- مەشکە هەژاندن- گۆرانی شایی و هەڵپەڕکێ. راستە ئەم هونەرمەندە خوێندەواری نییە، بەڵام لە دانانی شیعری میللی بە توانایە و شیعری میللی داناوە، لە تەمەنی لاویدا زۆر دڵتەڕ و بەزەوق بووە، زۆر شایی رەشبەڵەکی کردووە و گۆرانی گوتووە، یادگاری بیرەوەری هەیە لەگەڵ هونەرمەندی میللی خوالێخۆشبوو (محەممەد گۆران)ی گردەچاڵ، پێکەوە لە شایی و بووکگواستنەوە و مەجلیس و دانیشتنی خزم و برادەران لە شاری هەولێر و گوندەکانی (بەحرکە-جەژنیکان-شەوزار) دانیشتوون و بەدوو قۆڵی گۆرانییان گوتووە، بێگومان لە گوندی (بەحرکە)ی بەڕانەتی جاران لاوک بێژ و شایەری میللی هەبوون. (سابیر خدر بەحرکەیی) بۆ فێربوونی گۆرانی فۆلکلۆری سوودی لێیان وەرگرتووە. لە لاوک بێژەکانی گوندی (بەحرکە) ئەوانیش (مام مەولود عەلە) و (عەلی خارندی) فێربووە، هەروەها گۆرانی دروێنە لە (عەولا ماجیدی) فێربووە، کە خەڵکی گوندی (ماجیدی) بووە، کە منداڵ بووە ژیانی خەڵکی (بەحرکە) سادە و ساکاربووە. ژنانی ئاوایی لە کاتی (مەشکە هەژاندن- دەستاڕهاڕین-لانک هەژاندن) بەدەنگ و ئاوازی رەسەنی کوردەواری گۆرانی فۆلکلۆرییان گوتووە، ئەویش گوێی لێ راگرتوونە و لەبەری کردوون، بۆ بژێوی ژیانی خێزانەکەی دروێنە و جووتیاری و سەپانی کردووە. سەبارەت بە ژیان و هاتوچۆی جارانی خەڵکی (بەحرکە) دەڵێ: جاران خەڵک فەقیر بووە ئەو هەموو ئۆتۆمبێلە لە گوند نەبوو، تەنها ئۆتۆمبێلی (پەست)ی حەسۆی هەبوو کە برای (حاجی ساڵح لەک) بوو، (پەستی حەسۆی) دار بوو خەڵک بە (٢) درهەم سوار دەبوون دەچوونە هەولێر، (سابیر خدر بەحرکەیی) بە بانگدەر لە مزگەوتی گوندی (بەحرکە) دامەزراوە. لە مزگەوت بانگدەدات، بەڵام ئێستا خانەنشین کراوە، مەلایەکانی ئایینی پێیان گوتووە ئەگەر ئەتوو لە مەدرەسەیەکی فەقێیان بچووبایە بەرخوێندن، دەبووی بە عەولەمەکی گەورە، ئەویش بە مەلای گوتووە بە خودای مامۆستا چونکە ئەو گۆرانی گوتنە ئیشی شەیتانییە، هیچ خێری تێدانییە من ئەوەندە زیرەکم، ئەگەر لۆ مەلایەتی بایە قەت ئەوها زیرەک نەدەبووم، لە ساڵی ١٩٥٥ لە زەمانی مەلیکی لە (مرکز تدریب) لە باروتخانەی رەشکێن لە هەولێر بووە بە سەرباز، لە ساڵی ١٩٥٨ سەردانی رادیۆی کوردی بەغدا دەکات و دەچێتە لای (شەماڵ سائیب). حەیرانێکی بۆ دەڵێت. (شەماڵ سائیب) پێی گوتووە

جارێکی دیکە سەردانمان بکە ناوت دەنووسین پاشان (سابیر خدر بەحرکەیی) دێتەوە بۆ گوندی (بەحرکە)، پرس بە مەلا دەکات، مەلا پێی دەڵێ ئەوە معاشەکەی حەرامە دەبێ لەگەڵ ژنی ئەملۆدە دابنیشی و درۆیان بکەی، بۆیە (مام سابیر خدر بەحرکەیی) نەچووە بۆ رادیۆی کوردی بەغدا. لە ساڵی ١٩٥٥ لە چایخانەی (حاجی ئەکرەم) لە شاری هەولێر لە کۆڵانی (مزگەوتی ئالتی بەرماق) گۆرانی تۆمار کردووە، سەبارەت بە (حەسەن زیردک) گێڕایەوە و گوتی: وەختێ خۆی (حەسەن زیردک) هاتووە بۆ گوندی (بەحرکە) لە دیوەخانی (بایز ئاغا گەردی) گۆرانی چارۆگە و قاسپەی کەوی گوتووە پاشان گوتی: سەیدە کۆرەی گردجووتیار حەیرانبێژ و زورناژەن بوو، دەنگێکی خۆش و بەرزی هەبوو، کۆرە بوو هەردوو چاوەکانی رژابوون، زۆریش بەزەیین بوو حەیرانی دەگوت. (عەزیز نادر)ی خەڵکی گوندی (شێخەشەل) حەیرانی (سەیدە کۆرە)ی دەگوتەوە، هەروەها (عەزیزی حەمۆکی) لە گوندی (بەحرکە)ی حەیرانی دەگوتەوە، سەبارەت بە جۆر و شایی هەڵپەڕکێ لە گوندی (بەحرکە) دەڵێت: لەلای ئێمە (٥) پێنج جۆرە شایی هەیە وەکو شایی (شێخانی- سێ پێیی- چۆپەیی- هەڵپەڕین- سووسکەیی)، ئەمەش هەندێک لە گۆرانی و شیعرە میللییەکانی: سابیر خدر بەحرکەیی و هۆنراوەی میللی، لە چاوپێکەوتنێکدا مامۆستا وریا ئەحمەد میوانی (سابیر خدر بەحرکەیی) بووە ئەو هۆنراوە میللییەی پێشکەش کردووە و دەڵێ:

هاتم لەلای ئەولایە
بارەکم شەکر و چایە
خەرمانم لەبەر بایە
سینگم کاروان سەرایە
کەیفی گۆتنێم هەستایە
هەتا بەندەکی دەرێم
سەتی دی راوەستایە
ئەو بەندەش پێشکەش دەکەم
لەبۆ کاکە (وریا)یە
بۆ ئێزگەی کوردی
بۆ ئێزگەی کوردی نامە دەنێرم
هونەرمەندەکان بە خوا دەسپێرم
خەرکی بەحرکەیە و لیوای هەولێرم

خاوەن شەش بزن و دوو پیرە چێرم
هاوین و زستان لە ماستی تێرم
بەرامبەر دوژمن وەک بەچکە شێرم
ناو و نیشان و هۆدەکەم دیار
باوکم فەلاحە و بەخۆم کرێکار
لەو نیشی وەها زۆر بوویە بە حەمبار
عەرگەم لەبەردا هەر چار فەسڵی سار
هەر لە سبیانێ هەتاکو هێوار
لە شار لە لادێ، لە لادێ بۆ شار
تشتێ هەردەگرم بەکۆڵ و بە بار
بە فلس فلس تا دەبێتە هەزار
وەکە بووە هەزار دەبێتە یەک دینار
خاوەن دینارم پێم مەرێن هەژار
سابیر خدرم لێبێتێ دیار
سەلام بە قەتار، دوعاش بە رووبار
پێشکێشت دەکەم ئەی برای نازدار

جارێکیان خەڵکی بەحرکەیی پێیان گوتووە ئەتوو بۆچی باسی سفوور و ئەملۆدە ناکەی ئەویش ئەم هۆنراوە میللییەی بۆ ژنە ئەملۆدان گوتووە:

گەورە و بچووک ئەما دنیا بووە ئەفسی ئەفسی
عالەم گەلەک مەغروور بووە لەبەر پراو و قەیسی
لاق داوێنە سەرلاقی لەسەر قەنەفە و کورسی
کراسی بە باغەر غایە هەموویان کردیتە مەکسی
سەفەری خاریج دەکەن بێ ئەمری خزم و کەسی
لەناو حەوشەی دەگەرێن بەسەر کۆتی و بێ خواسی
دەچنە مارە جیرانان دەرێن راوەستە تەکسی
لەسەر شەقام و جادان فڕدەکەن کۆکە و بیبسی
هەندی بخۆن و بنوون کەتینە تەنگە ئەفەسی
وەکی لێویان سۆردەکەن دەرۆن بە رەزا قورسی

(سابیر خدر بەحرکەیی) و گۆرانی فۆلکلۆری: گۆرانی شایی و هەڵپەڕکێ لەگەڵ (محەمەد گۆران) پێکەوە گوتوویانە:

یار غەزال عەمرم غەزال
چار غەزالم دیتییە
ناوێ خۆتم پێ بڵێ
ئیسمی شەریفت چییە

ناوێ خۆی پێ نەگۆتم
بلبلی شای پەریە
قورینگ هاتنە گفتوگۆ
ناوێ یارم ستبیە
بسکی خەیاتی خاوە
بستەک لە خوار مەمکیە
لە مەکتەبێ دەخوێنێ
سەفی سێی سانەویە
هەموو سارێ ئێکەمە
سارەکی ساقیت نیە
ئەو مەحكێ ئەمن دەیکەم
هێ برام هەمووی کوردیە
ئەوی خوا لێی گۆڕیبی
لەکنی وایە تورکیە
***
لەسەر دزوێ قورعانان
نووسرایە ئەلف و کافە
شوانان مەڕ لێخوڕی
جامی هەردەگرت سافە
تاخمی کیژان وەدیارکەت
تێیدا بەگزادەی جافە
هەربەندەکی من دەبڕێم
دەڕێی تێل و غورافە
بابێ یارم دەکوژم
گەوادەی وەک شەوافە
عالەم وازێ لێ نابنی
ماشەڵا بێ ئینسافە
لەسەر دزوێ زەبوری
شوانان مەڕ لێخوڕی
جامی هەرگرت خاتوونێ
سەر بێری خۆیان دانا
لەوبن دارێ زەیتوونێ
یا دەرماناوێ شێخان
چارشەمان کیژ دەچوونێ
تازەی چاوێ خۆ شوشتیە
بە گوراو و بە سابوونێ
ماچی دوونێ هێواری

ئێستا دیارە جێی شوونێ
دەگەرێ لەناو مارێ
لێ دەداتن قانوونێ
دەست و پەنجەی چەند رێکە
دەگەر جفارەی سەمسوونێ
پیرە سەفین برندە
بەرامبەری وتێلێ
بەژنی گەلەک برندە
بە میسالی دار تێلێ
قەولە یارم مێردی بکا
ترسێکەم بەجێم بێلێ
ئێقەی کراسێ خۆ دەدروو
جێین چار پەنجان دێلێ
دیسان سەفین برندە
کلکەی وا لە حوجرانێ
بەژنێ باریک وارزیی
گەلەک بە خان و مانی
قۆندەرەکەی تەلەفۆن
دەیکرد بەسەر پەنجانی
ناواغنێ قۆندەرەی
ئارمووشی هیندستانێ
چاوێ وەستای کۆرەبی
دەگەر دەرزی و دورمانی
ئەوی دەرێ شایێرم
با ئەو بەندەی بزانی
وەک عەلی بەردەشانی
بەرۆژ دەبە خانەخوێ
بەشەو دەبە مێوانێ

سابیر خدر بەحرکەیی و گۆرانی ساوار کوتان:

یالڵا یانەڵڵا- یالڵا یانەڵڵا
مارێ تەنکەی لەقەد گردی
جەرەی پڕ کرد داینا عەردی
داکی گەیێ بەنامەردی
گۆتی کێ بوو ماچی کردی
گۆتی دایە خەتام نەبوو
بەپێش ماریاندا رابردم
ئەو هێتیمە گازی کردم

جەرەم خوار بوو لۆی راست کردم
دەستی راستەی دەملی کردم
بەو دەستێ دیش مەمکی گرتم
بەزۆرداری ماچی کردم
گۆتی کیژێ چەند عەیاری
درت تەرە وەک خەیاری
کیژ ماچ ناکرێ بەزۆرداری
درۆی دەکەی وەک سەگساری
گۆتی دایە ئەوها نابم
تور شیش بە من کەبابم
ئەتوو کورِبووی لەگەر بابم
لەگەر بابت جارویار بووم
لەبۆ کوران تەبەرا بووم
گۆتی دایە مەمکە لۆمە
ئەو هێتیمە جەرگی خۆمە
بە خوای کیژێ ناتکەم لۆمە
سەرم سپییە پشتم کۆمە
ئەو نیشانە لەمەرِ خۆمە

* * *

سابیر خدر بەحرکەیی و گۆرانی دروێنە، کاتی خۆی ئەم گۆرانییەی دروێنەی لە (عەولای ماجیدی) فێربووە:

باریکێ رەنگ لیمۆیی
ئاگرت بەردایتە ماران
چاوێ تۆم گەلاوێژە
هەردێ لەناو گەواران
ئەوسار لۆخۆت دەخوازم
چیدیکە مەکە خەیاران
کچێ وەختی دەچیە پەرێزی
شیرین هەردەگری سواران
دەنا هەمبێزت گەورە مەکە
ماندیەبی لەدوای پاران
مەمکێ یارم گۆواینە
ئەمن ژوانێ دەگەر یارێم گرت
لۆم بێتە جێگەی جاران
دەنا ناوێرم ناوی بینم
لەبەر چەغل و بەدکاران

* * *

یارم دەچێتە مەرِ دۆشینێ:

یارم دەچێتە مەرِ دۆشینێ
بە هەلجەتی کار مژینێ
بەرخی ساوای لۆ دەژمێرم
لەسەر رێگای خۆم دەنوێنم
یارەکەم دێتێ دەیگەوزێنم
یان شیرەکەی لێ دەرژێنم
یان دوو ماچی لێ دەستێنم
کەرەک واتان هەمووان گازکەن
سەریان کۆت کەن پێیان خواس کەن
چاو بەرەکێم لۆ دەربازکەن
ئەمان سی یێ دەغیل سی بێ
عەیشێ و فاتمێ و بەگیسی بێ
هەرسێک دەرِۆن لۆ خۆشیێ
بەجێم دێلن لە تاری بێ
خۆش دێ دەنگی لایە لایێ
دەبنوو بنوو کۆرپەی دایێ
چبکەم کۆرپەم خەوت نایێ
دەبنوو بنوو هەی کتوپرِبی
رەبی رۆژە سەر در خەبی

* * *

* ئەم گۆرانییە فۆلکلۆرییە لە شایی و هەڵپەرکێی (سێ پێیی) لەسەر مەقامی بەیات دەگوترێ لە کاسێت وەرمگرتووە.

سەرچاوەکان:

١- رۆژی ٢٠٠٥/١٢/١٢ لە گوندی بەحرکە میوانی هونەرمەند (سابیر خدر بەحرکەیی) بووم گۆرانییە فۆلکلۆرییەکانی دروێنە و ساوارکوتان و هەموو شیعرە میللییەکان و لەگەڵ ژیاننامەی لەزاری هونەرمەندە وەرگرتووە و لەسەر کاسێت تۆمارم کردوونە.

٢- گۆرانی فۆلکلۆری (لەسەر دزوێ قورعانان). کە گۆرانی شایی و هەڵپەرکێیە لە کاسێتێکی کۆنی هونەرمەندم وەرگرتووە. کە ماوەی (٣٠) ساڵ زیاترە تۆماری کردووە، ئەو کاسێتە لە تۆمارگای عەبدوڵلا برادۆست هەیە.

ئەسکەندەر عوسمان جامباز
١٩٣٨-١٩٩٤

کەریم شارەزا

وێنەکێشی هونەرمەندی لێهاتووی شاری هەولێری مێژوویی، مامۆستا ئەسکەندەر عوسمان جامباز لەساڵی ١٩٣٨دا لەهەولێر لەدایک بووەو چاوی بەدیمەنەکانی قەڵای مێژوویی و منارەی چۆلی و دەشت و دەری شارە خۆشەویستەکەی کراوەتەوەو لە بنەماڵەیەکی ئایین پەروەرو کاسبکاری جامباز پێگەییوە.

خوێندنی سەرەتایی لەساڵی ١٩٤٥دا لەقوتابخانەی ئیبن خەلەکانی کوڕان دەست پێکردووە و هەموو پۆلەکانی ئەو قۆناغەی خوێندنی بەزیرەکی بڕیوەو لە تاقیکردنەوەی وەزاری دەرچووەو بۆ تەواوکردنی خوێندنەکەی چووەتە قوتابخانەی ناوەندیی کۆماری و لە ساڵی ١٩٥٨دا خوێندنی ئەم قۆناغەشی تەواوکردووە. لە پایزی

هەمان ساڵدا لە خانەی مامۆستایانی سەرەتایی لە هەولێر وەرگیراوە و لەسەر دەستی هونەرمەندی شێوەکاریی مامۆستا "جەواد رەسووڵ ناجی" بەچاکی دەست و بازووی لە هونەری شێوەکاریی بەهێز بووە و لەساڵی ١٩٦١دا خوێندنی تەواوکردووە و هەر ئەو ساڵە لەقوتابخانەی سەرەتایی (گوندی سیاوە) دامەزراوە. بەڵام چونکە مامۆستایەکی وێنەکێشی بەهرەدار بووە، بۆیە بۆ ساڵی خوێندنی ١٩٦٢-١٩٦٣دا دەگوێزرێتەوە بۆ ناو شاری هەولێرو لەقوتابخانەی هەولێری سەرەتایی نموونەیی، دەکرێ بەمامۆستای وانەکانی شێوەکاریی لە پۆلەکانی ئەو قوتابخانەیەدا.

لەسەرەتای ساڵانی نەوەتەکانی سەدەی رابردووەوە مامۆستا ئەسکەندەر هەستی بە نەخۆشییەکی خراپ کردو رۆژ بەرۆژ بەرەو خراپی دەچوو هیچ چارەسەرییەک دادی نەدا تاکو لەرۆژی ١٨/٨/١٩٩٤دا لەشاری هەولێر کۆچی دوایی کردو هەموو هونەرمەندانی شارەکە لە رێوڕەسمی ناشتنی تەرمەکەی بەشدارییان کرد.

هەرچەندە مامۆستا ئەسکەندەر بەرواڵەت لەبەر چاومان ون بوو، بەڵام تابلۆو کەڤالەکانی لەبەر چاومان ون نابن و شوێنی هونەریی لەناو بنەماڵەکەیاندا بەچۆڵی نەماوەتەوە، چونکە کچێک و کوڕێکی وەکو باوکیان بەهرەی هونەری وێنەکێشان و شێوەکارییان هەیەو نەیان هێشتووە کاروانی هونەریی وێنەکێشان لە بنەماڵەکەیاندا بپسێتەوە و بووەستێ.

مامۆستا ئەسکەندەر عوسمان و ژیانی هونەریی:

مامۆستا ئەسکەندەر عوسمان لەسەردەمی خوێندنی سەرەتاییەوە بەهرەی وێنەکێشانی لێ بەدی کراوە، لە سەرەتادا لاسایی وێنەکێشە هونەرمەندەکانی هەولێری وەک مامۆستایان دانیال قەساب و جەواد رەسووڵ ناجی کردۆتەوە. بەڵام کە گەیشتۆتە قۆناغی خوێندنی خانەی مامۆستایان، سوودی زۆری لە ئامۆژگاری و ڕێنماییەکانی مامۆستای بەهرەداری شێوەکاریی جەواد رەسووڵ ناجی وەرگرتووە و هونەرەکەی پتر گەشەی کردووە و هەوڵی داوە ڕێبازێکی تایبەتی بگرێ و ڕوو بکاتە دیمەنە رەسەنەکانی ژیانی کوردەواری. بەتایبەتی ژیانی کۆچەری و لادێ نشینی و ئاژەڵداریی. چونکە بنەماڵەکەی جامباز بووە و تێکەڵاویی پەیوەندیی بەخەڵکی لادێ و کۆچەرییەوە هەبووە و خەریکی کڕین و فرۆشتنی وڵاغ بووە، بۆیە ئەو لایەنەی لە تابلۆکانی زاڵە و لەهونەری وێنەکێشانی پۆرتەرێتیش گەلێک دەست ڕۆیشتوو بووە.

یەکەمین تابلۆی مامۆستا ئەسکەندەر بەناوی (ژنە بۆڵی) بووە. ئینجا تابلۆ نایابەکانی (مانگا دۆشین) و (ژنە دۆم). ئەگەر بمانەوێ هەندێک لەتابلۆ هونەرییەکانی ئەم هونەرمەندە بەهرەدارەوە بدوێین، ئەوا دەبێ ئەم ڕاستییانە بڵێین، کە لەماوەی ژیانی ٥٦ ساڵیدا ٣٠٠ تابلۆی نایابی کێشاوەو جگە لەمانەش مەرگی ناوەختی ماوەی نەداوە ١٦ تابلۆی بەردەستی تەواو بکات، ئەو هونەرمەندە بەهرەدارە لەساڵی ١٩٦٢دا لەیەکەم پێشانگای هونەریی بەڕێوەبەرایەتی پەروەردەی هەولێر بەچەند تابلۆیەک بەشداری کردووەو لەناو هەمووان تابلۆی (ژنە بۆڵی) سەرنجی تەماشاکارانی پێشانگاکەی ڕاکێشاوەو هونەرناسان و ڕەخنەگران بەتابلۆیەکی نایاب و سەرکەوتوویان داناوەو لەپێشانگاکانی پەروەردەی هەولێر لە ساڵانی ١٩٦٥ و ١٩٦٦ و ١٩٦٧ و ١٩٦٨دا بەتابلۆی تازەو سەرنجڕاکێش بەشداری کردووەو لە ساڵانی ١٩٨٢ و ١٩٨٣شدا بەشداری لەپێشانگای ڤیستیڤاڵی ڕۆشنبیری کوردی لەهۆڵی میدیا لەشاری هەولێردا کردووەو هونەر پەروەران بەوێنە کێشێکی ڕیالیستی مەزنیان داناوە. لەو پێشانگایانەدا گەلێک تابلۆی مامۆستا ئەسکەندەر پەسەند کراون و وەک نموونەی تابلۆی کوردی بردراون بۆ دەرەوەی کوردستان و عێراق. لەوانە ئێستاکە ٣ تابلۆی لە ئیتاڵیاو ٢شی لە وڵاتی سوێدە، چەند تابلۆیەکیشی لە وەزارەتی ڕۆشنبیری و ڕاگەیاندنی عێراق لە شاری بەغداو چەندانی دیکەشی بوونەتە موڵکی هونەردۆستانی کورد لە هەولێر و سلێمانی و کەرکووک و شارەکانی دیکەی کوردستاندا.

ئەنوەر تاهیر مام خدر
١٩٤١-١٩٩٦

کەریم شارەزا

مۆسیقازانی قانوون ژەن و گۆرانی بێژی لێهاتوو و مۆنۆلۆژستی هونەرمەندی کورد ئەنوەر تاهیر مام خدر، لەساڵی ١٩٤١دا لەگەڕەکی قەڵاتی شاری کۆیە، شاری ئەدەب و هونەری کوردی چاوی بەژیانی هەڵێناوەو لە بنەماڵەیەکی ناسراوی ئەو شارە مێژوویییەی کۆیە، بنەماڵەی (ساڵحی) سەری هەڵداوەو خوێندنی سەرەتایی لەساڵی ١٩٤٧دا لەقوتابخانەی زانستی کۆیە دەست پێکردووەو خوێندنی قۆناغی ناوەندیشی هەر لەشارەکەی خۆی بووەو لەساڵی ١٩٥٩دا، بڕوانامەی دەرچوونی وەرگرتووەو چووەتە بەغداو لەپەیمانگای هونەرە جوانەکان وەرگیراوەو لەبەشی مۆسیقا، ئامێری (قانوون)ی خوێندووە.

کە خوێندنی ئەو پەیمانگایەی تەواو کردووە، لەساڵی ١٩٦٢دا لەشاری کەرکوک لەقوتابخانەی ئیمام قاسم دامەزراوەو بووەتە مامۆستای هونەری مۆسیقاو سروودی نیشتمانی.

دوای چوار ساڵ خزمەتکردنی نەوەی نوێی کورد، لەو پارێزگایە گوێزراوەتەوە بۆ بەڕێوەبەرایەتی پەروەردەی هەولێرو لەسەر داوای خۆی ناردراوە بۆ قوتابخانەکانی شاری کۆیە بۆ گوتنەوەی وانەی سروودو مۆسیقاو تا دوا ڕۆژی ژیانی کە لە ١٤/١/١٩٩٦دا کۆتایی هات و چووە دنیای نەمرانی هونەری کوردییەوە، خزمەتێکی زۆری مۆسیقاو ئاوازی کوردی کرد.

ژیانی هونەریی ئەنوەر تاهیر:

ژیانی هونەری مامۆستا ئەنوەر تاهیر لەساڵی (١٩٥٧)ەوە دەست پێدەکات، لەو کاتەی کە ئەندامێکی دەنگخۆشی کۆرسی تیپی باواجی سەر بە دواناوەندیی کۆیە بووە، بەسەرۆکایەتی مامۆستا باکووری مۆسیقازان و گۆرانی بێژو، لەگەڵ دامەزراندنی کۆمەڵەی بووژاندنەوەی هونەرە جوانەکانیش لە شاری کۆیە لەبەهاری ١٩٥٨دا هەمان دەوری چالاکی لەکۆرسدا بینی و لەسەر دەستی مامۆستا باکووری مامۆستای سەرۆکی کۆمەڵە کە فێری سەرەتایەکی باش بوو لەهونەری مۆسیقاو ئاوازی کوردی و کە چووە پەیمانگای هونەرە جوانەکانیش لەبەغدا پسپۆڕی لەقانوون ژەنی پەیدا کردووەو کە دەریش چووە، گەلێک ئاوازی مۆسیقای بەسۆزی بەقانوونەکەی ژەنیوەو هەندێک ئاوازی سەرکەوتووی بۆ سروودو گۆرانی و مۆنۆلۆژ داناوەو وەک مۆنۆلۆژستێکی سەرکەوتووی کورد ناسراوەو تاکو ئێستاکەش گۆرانی و مۆنۆلۆژەکانی لەگوێماندا دەزرنگێتەوە و ئەوەمان بۆ دەردەخات کە لەڕیزی مۆنۆلۆژستەکانی دیکەی کوردی وەکو عەزیز عەلی و سابیر عەبدولڕەحمانە.

مامۆستا ئەنوەر جگە لەمۆنۆلۆژیش لەبواری سروودی نیشتمانی و تەوشیحی ئایینی و مەقام و بەستەی کوردیش دەستێکی باشی هەبووەو شیعری گەلێک لەشاعیرە مەزنەکانی کوردی وەک نالی و کوردی و حاجی قادری کۆیی و دوای ئەوانەش سیعری شاعیری هاوچەرخی وەک زەکی هەناری کردووە بەگۆرانی سەرکەوتوو.

■

فوئاد ئەحمەد
١٩٣٢-٢٠٠٤

کەریم شارەزا

فوئاد کوڕی ئەحمەد تەبیب کوڕی سولەیمان ناسراو بە (فوئاد ئەحمەد)، لە ساڵی ١٩٣٢دا لە گوندی (عەوێنە)ی دەشتی هەولێر لەدایک بووە و چاوی بەدیمەنە جوانەکانی کوردستان کراوەتەوە و لەباوەشی بنەماڵەیەکی ئایینپەروەر لە هۆزی ئانەکەلی پەروەردە بووە. باوکی پزیشکێکی میللی بووە و گەلێک نەخۆشی بەداو دەرمانی کوردەواری چارەسەر کردووە.

فوئاد منداڵ دەبێ، کە باوکی ماڵەکەی دێنێتە شاری هەولێرو لەپایزی ساڵی ١٩٤٠دا ئەم ڕۆڵە تەمەن ٨ ساڵانەیە دەخاتە بەر خوێندن لە (قوتابخانەی سەرەتایی یەکەمی هەولێر) و هەموو دەرسەکانی ئەو قۆناغەی بەزمانی کوردی خوێندووە تاکو لەساڵی ١٩٤٨دا خوێندنی سەرەتایی تەواو کردووەو بەپلەیەکی باش لەتاقیکردنەوەی گشتی دەرچووەو بۆ پایزی ئەو ساڵە دەچێتە دهۆک و لەخانەی مامۆستایانی لادێ وەردەگیرێ و هەر پێنج ساڵەکەی خوێندنی بەسەرکەوتوویی دەبڕێ و لەپایزی ١٩٥٣دا دەردەچێ و دەکرێتە مامۆستای (قوتابخانەی عالڵای سەرەتایی) لە کەندێناوەی پارێزگای هەولێر. دوای ماوەیەک دەنێردرێ بۆ قوتابخانەی گوندی (گرد عازەبان) لەدەشتی هەولێر، دوای چەند ساڵێک دەگوێزرێتەوە بۆ ناو شاری هەولێر و لەپاڵ گوتنەوەی وانەی هەمە جۆرە، دەرسی (سروود و مۆسیقا)ش بەقوتابییەکانی دەڵێ و ناوبانگی هونەریی دەردەکات. بۆیە بەڕێوەبەرایەتی پەروەردەی هەولێر لەساڵی خوێندنی ١٩٥٩-١٩٦٠دا دەیکاتە لێپرسراوی چالاکی هونەریی قوتابخانە سەرەتاییەکانی پارێزگای هەولێر تاکو ساڵی ١٩٧٠ ئەم ئەرکەی بەجوانترین شێوە بەجێهێناوە. ئەندامێکی کاراش بووە لەتیپی هونەری هەولێردا.

فوئاد ئەحمەدی هونەرمەند لە سەرەتای پەنجاکانی سەدەی ڕابردووەوە چۆتە نێو دنیای هونەری گۆرانی کوردی و لە (ساڵی ١٩٥٣)وە کەوتۆتە سەر گۆرانی گوتن لە بۆنە نیشتمانییەکان و ئاهەنگی تایبەتی دۆستانیدا. یەکەم جار لەسەر ڕێبازی حەسەن زیرەک گۆرانی گوتووە وەک گۆرانییەکانی (باوانەکەی بابم)، (سەوزە لەباژێر بێ) و هی تر... بەڵام لەدواییدا، کە لەسەرەتای ساڵی ١٩٥٥دا چووەتە ئێستگەی کوردی ڕادیۆی بەغدا وردە وردە بووەتە خاوەنی دەنگی خۆی و سروودی نەورۆزی تۆمار کردووە. لەساڵی ١٩٥٩دا گۆرانی (ئەمیرەکەم)ی لەئاوازی خۆی و لەشیعری مامۆستا مەجید ئاسنگەر تۆمار کردووە، کە سەرەتاکەی بەم شێوەیە دەست پێ دەکات:

ئەمیرەکەم، دڵگیرەکەم،
بەهارت لێ شەرمەزارە
گوڵی گیانە پەخسیرەکەم
تیرت لەدڵ سەد هەزارە!!

دوای ئەمەش زنجیرەیەکی گۆرانی ناسک و پڕ سۆزی لە شیعری "مەدحەت بێ خەو" لەو ئێستگەیە گوت و تۆماری کردن، وەک گۆرانی (گیانی شیرین) کە ئەمە سەرەتاکەیەتی:

گیانی شیرین ئەی نازداری بێگەردم
ئەی ئارامی دڵەی پڕ زام و دەردم

لەگەڵ گۆرانییە ناودارەکەی (ئافرەتە نیوەی گرنگی گەلان) کە لەساڵی ١٩٥٩دا بۆ رۆژی ئافرەتانی جیهانی دانابوو، فوئادی هونەرمەند ئاوازێکی بەسۆزی بۆ داناو بەو بۆنەیەوە تۆماری کردووەو سەرەتاکەی بەم جۆرە دەست پێ دەکات:

ئافرەتە نیوەی گرنگی گەلان
باخچەی ئادەمیزادە لەجیهان
ئافرەت دارێکە بۆ بەرزیی ژیان
دێنێتە بەرهەم رۆڵەی پاڵەوان!

فوئادی هونەرمەند لەساڵی (١٩٦٢)ەوە ئاهەنگی گۆرانی بەبێ تۆمارکردن راستەوخۆ لەتەلەفزیۆنی بەغدا گوتووەو لەساڵی ١٩٦٤یشدا بەرەش و سپی گۆرانی (ئەی بووکی تازە)ی لەشیعری عەبدوڵلا پەشێو تۆمار کردووەو بەم دێڕە شیعرە دەست پێ دەکات:

هەستە باپڕۆین ئەی بووکی تازە
دڵم سەرچاوەی سۆزو ئاوازە!

هەر لەتەلەفزیۆندا زۆر هۆنراوەی دیکەی شاعیرانی وەک قانیع و مەدحەت بێ خەو و مەجید ئاسنگەرو کەریم شارەزای کردووە بەگۆرانی پڕ سۆز وەک نموونەی سەرکەوتووی گۆرانی کوردی گوتوونی.

فوئاد ئەحمەد، چەندە هونەرمەندێکی بەهرەداری کورد بووەو خزمەتێکی زۆری هونەری نەتەوەکەی خۆی کردووە، ئەوەندەش نیشتمانپەروەرو خەباتگێڕ بووەو سروودی ئاگرینی بۆ شۆڕشی رزگاریخوازی نەتەوەی کورد گوتووە. یەکێک لەو بەرهەمە پتەوانەی سروودە ناودارەکەی (ئێمە پێشمەرگەین) بووە، کە وەک یەکەم سروودی شۆڕشگێڕی لە رادیۆی دەنگی کوردستانی عێراق لە ساڵی (١٩٦١)ەوە پێشکێش کراوەو تاکو ئێستاکەش بەم سروودە ئاگرینە رادیۆکە کۆتایی بە بەرنامەکانی خۆی دێنێ و هۆنراوەکەیشی لەدانانی شاعیر (مەدحەت بێ خەو)ەو بەم جۆرە دەست پێ دەکات:

ئێمە پێشمەرگەین هەتا ماوین لە ژین
نیشتمان ئازاد دەکەین لە خوێنمژین
ئێمە کوردین نابەزین
جەنگاوەرین نابەزین
ئێمە کوردین، تێکۆشەرین نابەزین!

ئەم سروودە پڕ جۆشەی گیانی شۆڕشگێڕیی یەکەمین سروودی نیشتمانی کاک فوئاد ئەحمەد بووە، بەدەنگە زوڵاڵەکەی بۆ ئەو ئێستگە تێکۆشەرەی کوردی تۆمار کردووە و تاکو ئێستاش لەنرخی هونەری و ئەدەبی شۆڕشگێڕیی کەم نەبۆتەوە، تاکو ئەم سروودە مابێ دەنگی فوئادی هونەرمەندو شێوەو ئەدگاری شیرینی لەبەر چاو و دڵی میللەتی کوردی بەوەفا ون نابن.

فوئادی هونەرمەند دوا قۆناغی ژیانی هونەری لەئاوارەیی بەسەربردو لەگەڵ تەحسین تەهای هونەرمەندی جوانەمەرگ روویان کردە وڵاتی هۆڵەندەو لێی نیشتەجێ بوون، تەحسین لەساڵی ١٩٩٥دا و فوئادیش لەرۆژی ٢٠٠٤/٨/١٧دا بەنامرادی لەئاوارەیی کۆچی دواییان کردو چوونە ریزی کاروانی نەمرانی کوردو کوردستان و سڵاو لەگیانیان.

حاجی فەتاح شێخانی شمشاڵژەن

بایز عەباس

شمشاڵ ژەنی میللی ناوی (حاجی فەتاح شێخانی)یە. لە عەشیرەتی گەردییە. لە ساڵی ١٩٤٥ لە گوندی (شێخان) نزیک ناحیەی سەلاحەدین لە دایک بووە، کاتێک تەمەنی (٩) ساڵ بووە، نۆ ساڵان شوانی کردووە، شەوان بۆ لەوەڕ (شەوین) مێگەلی مەڕ و بزنی بردووە بۆ ئاقاری گوندەکەیان، فووی لە شمشاڵەکەی کردووە و لەبەر مێگەلی مەڕی ئاوازی رەسەنی فۆلکلۆری شوانی لێداوە، وەکو ئاوازی (هەوارە بەلۆ-پێش مەڕ-دوا رەوەند-سەرچیایی). لە تەمەنی لاویدا لە گوندەکەیان ئیشی جوتیاری و سەپانی کردووە. لەسەر جۆخین جەنجەڕ و شەنەبای کردووە و کاتێک منداڵ بووە لە گوندەکەیان شەوان هیچ ماڵێک لەمپا و فانۆسیان نەبووە. لە شەوانی درێژی سەرمای زستان لەبەر ئاگردان دانیشتوون و بۆ رووناکی شەوان چرای فتیلەی بە دووکەڵیان داگیرساندووە. مام (حاجی فەتاح شێخانی) شمشاڵ ژەن، یەکەمین جار کە لەگەڵ (مام رەشید)ی باوکی هاتووە بۆ هەولێر، تەمەنی (١٠) ساڵان بووە، چونکە ئەو دەمە خەڵک هەژار و نەدار بوون، ژیان و گوزەرانی خەڵکی گوندی (شێخان) لەسەر بارەدار فرۆشتن بووە. (حاجی فەتاح)ی منداڵ لەگەڵ باوکی بە سواری گوێدرێژ بۆ بژێوی خێزانەکەیان داریان بۆ فرۆشتن هێناوە بۆ شاری هەولێر، کە ئەو کات شوێنی ئێستای (مەخفەری پۆلیسی خانەقا)ی هەولێر لە تەنیشت مزگەوتی (شێخەڵلا) گۆرەپانێکی گەورە بووە و ئەوکات شوێنی دار فرۆشتن بووە. کە داریان دەبردە ئەوێ بە (٥٠٠) فلس دەیانفرۆشتە پیاوێکی جوولەکە. پاشان گوێدرێژەکانیان دەبرد بۆ خانەی (قۆجە) لەگەڵ (مام رەشید)ی باوکی پێکەوە دەچوونە ناو بازاڕی قەیسەری شاری هەولێر. ئەوکات بازاڕی قەیسەری وەکو ئێستا قەرەبالغ نەبووە. جارێکیان لە نزیک مزگەوتی بازاڕی هەولێر لە کۆڵانی (فافۆن فرۆشان) باوکی ئەو شمشاڵە زەردەی بە (٢) دوو عانە بۆ (فەتاح)ی منداڵی کڕیوە.

ئەو شمشاڵ ژەنە خوێندەواری نییە، بەڵام هەگبەی پڕە لە ئاوازی رەسەنی فۆلکلۆری کوردەواری. بۆ فێربوونی شمشاڵ لێدان لە (حاجی رەزاق)ی برا گەورەی فێری شمشاڵ لێدان بووە. هەروەها پیاوێکی دیکەش لە گوندەکەیان شمشاڵژەن بووە ناوی (مام کەریم) بوو، کە پیاوێکی بە تەمەن گەورە بووە، ئەویش شمشاڵێکی باشی لێداوە، سوودی لێ وەرگرتووە. (حاجی فەتاح شێخانی) منداڵ بووە کە هاتووە بۆ شاری هەولێر. لە گەردکی تەیراوە (زەنون)ی زورنا ژەنی دیتووە بۆ شایی رەشبەڵەک زورنای لێداوە. لە حەیران بێژەکان دەنگی رەسوڵ گەردی و عوسمان حەیران و حەسەن حەیران و حەسەن سیساوەیی پێخۆشە. لە لاوک بێژەکانیش دەنگی کاوێس ئاغا و مریەم خان و عەیشەشان و حەسەن جەزراوی و عیسا بەرواری پێخۆشە. دەڵێت ئێستا ئەوەندەی گوێ لە ئاواز و گۆرانی ئەو سەردەمە رادەگرم، هیچ کاریگەریم لێ ناکەن و هیچ چێژیان لێ وەرناگرم! لە کاتێکدا کەماڵیان لە گوند بووە، پیاوێکی حەقایەت زان و قسە خۆش هەبووە ناوی (عەوڵا سۆت) بووە خەڵکی گوندی (ئارماوان) بووە. زۆر حەقایەتی زانیوە. ساڵێکیان ئەو پیاوە حەقایەت زانە چووە بۆ گوندی (شێخان)ی نزیک مەسیف، شەوانی ساردی زستان لە دیوەخانی ماڵی (حاجی فەتاح شێخانی) شمشاڵژەن ماوەتەوە. هەموو شەوان تا درەنگ بە ئاوازی رەسەنی شمشاڵ و حەقایەتی کوردەواری مەجلیس و دانیشتنی دیوەخانیان ئاوەدان و گەرم و گوڕ کردووە. (عەوڵا سۆت)ی حەقایەت زان و قسە خۆش شەوان حەقایەتی بۆ گوتوون و (حاجی رەزاق شێخانی) حەیرانی گوتووە و (فەتاح شێخانی)ش بە شمشاڵە بە سۆزەکەی ئاوازی رەسەنی فۆلکلۆری لێداوە. مام (حاجی فەتاح شێخانی)ی نەخوێندەوار سێ جار عەسکەری کردووە لە زەمانی (عەبدولکەریم قاسم) لە (قەسر جمهوری) لە بەغدا چووە بۆ سەربازی، ئەوکات جاحێڵ بووە، ئەو شمشاڵەی لەگەڵ خۆی بردووە بۆ بەغدا، یادەوەری خۆش و شیرینی هەیە لەگەڵ شمشاڵەکەی، پەنجا ساڵە لەبەر پشدێنی خۆی هەڵیدەگرێ، لێی جودا نابێتەوە. ئێستاکە پیر و بێتاقەت بووە، لەبەر پیری و بێهێزی زوو ماندوو دەبێت. پەنجە لەرزۆکەکانی دەخاتە سەر کونی شمشاڵەکەی هەگبەی دەوڵەمەندی ئاوازی رەسەنی کوردەواریمان بۆ دەکاتەوە دیاری وەکو ئاوازی شایی و هەڵپەڕکێ، کە جاران لە گوندەکەیان سازدەکرا وەکو شایی (سێ پێیی- چۆپەیی- دمچە-شێخانی- سووسکەیی). لەگەڵ (سلێمان هەرکی) لاوکبێژ شمشاڵی لێداوە و کاسێتیان تۆمار کردووە لە گوندی (دێرە). لە پێشانگای فۆلکلۆری لە هۆڵی میدیای شاری هەولێر شمشاڵی لێداوە.

تێبینی:

لە رۆژی ٢٠/٢/٢٠٠٦ لە باغی شاری هەولێر نزیک تەزبێح فرۆشان ئەو چاوپێکەوتنەم لەگەڵ (حاجی فەتاح شێخانی) شمشاڵ ژەن ساز کرد. ئاوازە فۆلکلۆرییەکانی شمشاڵەکەم لەسەر کاسێت تۆمار کردووە.

* ئەم بابەتە لە گۆڤاری (ئاسۆی فۆلکلۆر) ژمارە (٢٥)ی ساڵی ٢٠٠٧ وەرگیراوە.

قادر زیرەک
١٩٨١-١٩٥٤

کەریم شارەزا

قادر لە مێردمنداڵییەوە ئاشقی جوانی کوردستان و هونەری ئاوازو گۆرانی کوردی بووەو پێشتریش لە تەمەنی شەش ساڵییەوە خراوەتە بەر خوێندنی قوتابخانەی سەرەتایی و ئەو قۆناغەو قۆناغی ئامادەیی لە شاری هەولێر تەواو کردووە، بەڵام لەبەر هەژاری دەست لەخوێندن هەڵدەگرێت و لەساڵی ١٩٧٠دا لەفەرمانگەی کشتوکاڵی پارێزگای هەولێر بەفەرمانبەر دادەمەزرێ و لەساڵی ١٩٧٤دا لەگەڵ دەست پێکردنەوەی شەڕ لەکوردستان، وەک خەباتگێڕێکی دڵسۆزو فیداکار تاکو نسکۆی شۆڕشی ئەیلوول لەساڵی ١٩٧٥ خەباتی چەکداری لەدژی دوژمنی داگیرکەر دەکات پاشان دەگەڕێتەوە هەولێرو ژیانێکی پڕ لەئەشکەنجە بەسەر دەبات. (قادر زیرەک)ی دەنگ خۆش، ئاشقی دەنگ و ئاوازە خۆشەکانی گۆرانیبێژی بەهرەمەندی کورد حەسەن زیرەک بووە. شەوو ڕۆژ گۆرانییەکانی ئەوی لەسەر زار بووە. هەر بۆیەش نازناوی کردووەتە (زیرەک) و بە (قادر زیرەک) ناوبانگی هونەریی ڕۆیشتووە. لەساڵی (١٩٦٨)ەوە تاکو ١٩٧٧ لەگۆرانی گوتن لاسایی ئەوی کردۆتەوە. بەڵام لەدواییدا بەهاندانی هونەرمەندانی مۆسیقازانی وەک وریا ئەحمەدو رزگار خۆشناو هەوڵی داوە دەنگی تایبەتی خۆی پەیدا بکات و زنجیرەیەک گۆرانی ڕەسەنی کوردی لەسەر خۆشترین ئاوازی سەرکەوتوو بچڕێ و ناوبانگ دەربکات.

ئەو گۆرانیبێژە دەنگ خۆشەی کورد لەساڵی ١٩٧٧دا یەکەمین گۆرانی خۆی بەناوی (دوورم لەیاران) گوتووە کە لەشیعری سالار قادر ڕەواندزی و ئاوازی رزگار خۆشناوەوە بەم جۆرە دەست پێدەکات:

دوورم لەیاران، دوورم لەیاران
دوورم لە خونچەو گوڵی بەهاران
دوورم لە شارو شاخ و داخەکەم
دوور لە خوناوی چەم و باخەکەم

دووەم گۆرانی کە تۆماری کردبێ سترانی (لە دوگمەی سینە) بوو، کە لە شیعری (نالی) و ئاوازی (وریا ئەحمەد)ە، ئەمەش سەرەتاکەیەتی:

لە دوگمەی سینە دوێنێ نوێژی شێوان
بەیانی دا سپێدەی باخی سێوان!
لە خەوفی تەلعەتی ڕۆژ هەروەکو شێت
بەڕوو زەردی هەڵات و کەوتە کێوان!!

گۆرانی سێیەمیشی بەناوی (ئەمان ساقی)یە، کە لە شیعری ئەمین ئاغای حەوێزی ناسراو بە (ئەختەر)ەو ئاوازی مامۆستا رزگار خۆشناوەو ئەمەش بەشێکیەتی:

ئەمان ساقی دڵی شەیدام لە جەوری دیدە غەمگینە
لە نەشئەی چاوەکەی مەستت پیاڵە پڕکە بۆم بینە
فیدای چاوی سیاهت بوو، کە هۆشم بوو، ئەویشم چوو
بەتاراجی نیگاهت چوو، ئەگەر عەقڵەو ئەگەر دینە!

ئەم هونەرمەندە لەساڵی ١٩٨٠ لەستۆدیۆی تەلەفزیۆنی بەغدا گۆرانییەکی بەناوی (لەبنەوار) تۆمار کردووە.

قادر زیرەکی لاو لەو کاتەی، کە لەگەڵ برادەرانی لەهاوینە هەواری بێخاڵ بەرەو هەولێر گەڕاونەتەوە، لەدەشتی هەریر بەکارەساتی ئۆتۆمبێل لەڕۆژی ١٧/٧/١٩٨١دا گیانی سپاردو چووە ڕیزی شەهیدانی هونەری کوردییەوە.

سەرچاوە:

١- تایەر کرمانج- ژیان و هونەر- بەغدا ١٩٩٠.
٢- جیهانبەخش محەمەد- ڕۆژنامەی برایەتی ژمارە ٢٧٤٠ لە ١٧/٧/٢٠٠٢.
٣- گۆڤاری گوڵان- ژمارە (٣٩١)ی ڕۆژی ٥/٧/٢٠٠٢- نووسینێکی ڕەشاد عەبدوڵلا ڕەواندزی.

خەجێ ئەحمەد مروەت

فەرهاد گۆمەشینی

لە کوردستان لە بۆنەکاندا، وەک (درووێنە، گێرە و جووتکردن، کاروانچیاتی، ساوارکوتانەوە، بووک گواستنەوە، مەشکەژاندن، دەستار لێکردن، لانک راژاندن... هتد)، گۆرانی و لاوک و حەیرانیان تێدا گوتووە و کارەکانیان بە خۆشی بردۆتەسەر هەروەها لە پرسە و کارەسات و ناخۆشییەکانی ژیانیشدا... گوتوویانە، لە کاتی تەنگانەشدا بانگی خزم و کەسانی تریان پێکردووە. جا ئەم بۆنانە بەشێکیان تایبەت بووە بە پیاوان و بەشێکیان بە ئافرەتان. جا هەم لە پیاوان و هەم لە ئافرەتان کاتەکانیان بەم شێوەیە بەسەربردووە. بەتایبەت ئەوانەی زیاتر دەنگیان خۆشتر و شیاوتر بووە، (خەجێ ئەحمەد) یەکێک بووە لەو ئافرەتانەی دەنگێکی خۆش و لەباری هەبووە، بۆیە زۆرێک لە خزمان و دراوسێی ناو گوند داوایان لێکردووە، بەشدارییان لەگەڵدا بکات لەو بۆنانەی تایبەت بوون بە ئافرەتان، یاخود لە کارەکانی خۆیدا لەو گۆرانی و حەیران و لاوکانەی دەیگۆت، بەشێکی زۆریان فۆلکلۆری بوون، وەک ئەم نموونە:

کورم گەورە کرد، بەشیری مەرێ
رەزا شا بردی، پێی دەکا شەرێ
کورم گەورە کرد، بە قلی هەنجیری
رەزا شا بردی، بە رەشبگیری
یاخوا رەزا شا، تەختت وەرگەرێ
وەکی لە ئێمە، بوویتە... دەردی سەرێ.

بەشێکیش لە گۆتنەکانی لە دانانی خۆی بوو، بە تایبەت لە کارەساتەکان چ بەسەر خۆی یاخود خزم و جیرانی یاخود خەڵکی گوندەکەی، ئەو زیاتر حەزی لە حەیران بوو، بابەتی غەریبی تێدا دەگوت، بە تایبەت مردنی لە ناکاوی دوو کوری گەنجی (نوری و وەهاب) کە ماوەیەکی کەمیان بەین بوو. ئەم دوو کورەی دەنگیان زۆر خۆشبووە و زۆر بە زەوق بوون، هەردەم گۆرانی و حەیران و لاوکیان دەگوت. چ لە بۆنە و یادەکاندا یاخود بە هەوەسی دێ و لەناو گوند و دەرەوەی گوند و لە ئیشوکاردا یاخود لەم گۆرە، بەتایبەت (نوری) یان کە زۆر دۆستایەتی خۆشی لەگەڵ (سەید شێمحەمەد گۆمەشینی) هەبووە، هەردەم بەیەکەوە گۆرانییان دەگوت، (نوری)یان لە بیستوێن دەمرێت، کاتێک هەواڵی مردنی دەگاتە گوندی خەڵکەکە دەتاسێن، زۆربەی زۆری خەڵکی گوندەکەی بە پێشوازی تەرمەکەیەوە دەچن، تەنیا پیر و پەککەوتەکان نەبێت لەبەر تەمەنی پیری ناتوانن بچن، بەشێکیان بە سواری وڵاغ و بەشە زۆرەکەی تر بە پیادە، ماوەیەکی زۆر دەبرن تاکو بە تەرمەکە دەگەن، (خەجێ ئەحمەد) لە کۆتایی ساڵەکانی حەفتا و سەرەتای ساڵەکانی هەشتاکان زۆرجاران، کارەسات و رووداوی ژیانی خۆی بۆ دەگێرامەوە، رووداوە سیاسی و کۆمەڵایەتییەکانی ئەوکات، وەک گرانی گەورە و گەلێک رووداوی دیکە، بەتایبەت یەکێک لە رووداوەکانی

ژیانی خۆی، کە هەم لە خۆی و هەم لە خەڵکی دیکەم بیستووە، لە تەمەنی منداڵیدا، کە ئەوکاتەماڵیان لە گوندی (دارەخورما) بووە، ڕۆژێک لەگەڵ دەستەیەک لە کچانی گوندەکەیان دەچێتە شەواشینکان لە چیای قەرەچووغ کچەکانی دیکە گەنج بوون، ئەو لە هەموویان منداڵتر بووە، هەریەکەیان تێلەگە شەواشینکێک دەکەن و لە پشتی خۆیانی هەڵدەدەن، لە گەڕانەوەیان لەسەر چیای قەرەچووغ چەند پیاوێکی بێگانە ڕێیان لێدەگرن، کە خەڵکی گوندەکەی خۆیان نابن، کچەکان زۆر دەترسێن و دەکەنە زاقوزرووق، بەڵام خەجێی بچکۆلانە دەست لەبن گوێی دەنێ و بە چەند بەندێک هەرچەند شوان و جووتیاری لەو ناوە هەیە ئاگاداریان دەکاتەوە و بانگەوازیان بۆ دەکات، پیاوە خراپەکان سەریان لەم کچە سوڕدەمێنێ، لە ترسان هەڵدێن و ئەو شوێنە بەجێدێڵن، پیاوەکانی گوندی لە شوان و جووتیار دەگەنە لایان، دەبینن پیاوەکان ڕایانکردووە، خەجێ لەلایەن کچەکان و هەم لەلای جووتیار و شوانەکان، زۆر ڕێزی دەگرن و سوپاسی دەکەن. (خەجێ ئەحمەد) لە گوندی (دارە خورما) لەدایک بووە، باری گوزەرانی ئەو کاتەیان باش بووە، وەک لێیان دەگێڕنەوە (٧) مێگەل مەڕیان هەبووە، لە گرانی گەورە مەڕ و ماڵاتیان نامێنێ و هەژار دەبن، لەبەر خراپی گوزەرانیان دەچنە (گوندی بانەمورد) لەوێ باوکی دەکەوێتە ناو زێ و دەخنکێ، دوای ئەوە باردەکەن دەچنە گوندی (بانی ماران)، کە (٣) برا و (٦) خوشک بوون، دوایی دەچنە گوندی (گۆمەشینی شێخان)، خۆی و دوو خوشکی لە گۆمەشین شوودەکەن و دوو خوشکی لە گوندی (ئێلنجاغی گەورە) شوویان کردووە و خوشکێکیشی لە بانی ماران شووی کردووە، کە ئازایەتی زۆر لەم خوشکەی دەگێڕنەوە، براکانیشی یەکیان لە (بانی ماران) نیشتەجێ دەبێ و ئەوەکانی تر لەوێ دەگەڕێنەوە (دارە خورما). لەساڵی ١٩٨٤ چەند پارچە حەیرانێکی بۆ گوتم ئەوەش نموونەی (یەک) لە پارچە حەیرانەکانێتی:

گەوارەکی هینا

لە بنەی شەرگاتی، دەگری کلکەی جەبەل حەمرینی
یەکاوێ عارەبان، خەندەکی خەلیفەی
شۆڕی قەراجی، قەرەبۆتک و قەرەبێتکان
بستییەکی شەواشینکی
ئەوجا شۆڕیکەوە، زوورگەکەی سەراجی
بدا لەسەری سواران، پیادان بگری
لە بنژینگ بەسەری
ئەوجا بداتەوە لە جزگەکەی مەلا محەمەدی
پاشا لە مورتکەی قادری
ئەوجا گەوارەکی رەشی رەشتارەی گەلە دادەهینا
دەیکردە رهێری بارانێ... حەوشە رادەماری
کلکەی گەوارەی، دەیگرتەوە، گردەسۆری سپانان
ئازی کەندی بندیانان، قەپەکی مام خاران.

دایکی خەجێ ناوی (لەیلێ) بووە. وەک لێیی دەگێڕنەوە ئافرەتێکی زۆر ئازا و بە دەست بووە، (مەلۆ)ی لەدوای (٢٥) سەپان هەڵگرتووەتەوە، لەوانەشە خەجێ لە دایکییەوە فێری حەیران بووبێت، خەجێ و دایکی و خوشکەکانی قسە لە ڕوو و هەڵسوکەوتیان وەک پیاوان بووە، خەجێ مێردەکەی ناوی (حەمەدەمین حەسەن عەباس) بوو، پیاوێکی قسە خۆش و نوکتەچی بوو، خەڵک زۆر حەزیان لە قسەکانی بوو، ئەگەر جوێنیشی بە یەکێک بدایە دڵگیر نەدەبوو، لەبەرئەوەی جوێندانەکەشی بۆ گاڵتە و گەپ بوو، خەجێ تاکو ساڵی (١٩٨٤) لە (گۆمەشین) دادەنیشت، هەر لەو ساڵەدا هاوسەرەکەی کۆچی دوایی کرد، کوڕێکی مابوو ماڵی لە هەولێر بوو، کوڕەکەی بردییەوە لای خۆی تاکو لە ڕێکەوتی (١٣/ ١٠/ ١٩٨٨) کۆچی دوایی کرد و لە هەولێر لە گۆڕستانی (سەید مەعرووف) نێژرا.

* ئەم بابەتە لە گۆڤاری ئاسۆی فۆلکلۆر، ژمارە (١٧)ی ساڵی ٢٠٠٦ بڵاوبۆتەوە.

میرزا کەریم خۆشناو

بایز عەباس

(میرزا کەریم خۆشناو) دۆست و هەڤالێکی نزیکی (حەسەن زیرەک)ی نەمر بوو، ئەویش وەکو (زیرەک) لە رۆژی دووشەممە و بە نەخۆشی (سەرەتان) کۆچی دوایی کرد! (میرزا کەریم خۆشناو) ناوی تەواوی (کەریم حەسەن فەتاح خۆشناو)ە لە گوندی (وەرێ)ی خۆشناوەتی سەر بە ناحیەی (بێتواتە) لە بنەماڵەیەکی ناودار و کورد پەروەر چاوەکانی هەڵهێناوە. منداڵ بووە لە ساڵانی چلەکانی سەدەی رابردوودا ماڵیان باری کردووە هاتوون بۆ شاری هەولێر. لە گەڕەکی دێرینی (تەعجیل) نیشتەجێ بوون. چۆتە قوتابخانە و قۆناغی سەرەتایی تەواو کردووە. مرۆڤێکی کورد پەروەر بووە. زۆر عاشقی سروشتی رەنگینی کوردستان و شەیدای دەنگی زوڵاڵی (حەسەن زیرەک)ی نەمر بووە. لە ساڵی (١٩٦٠) لە قشڵەی هەولێر لەگەڵ (عەریف عوسمان) و (عەریف سلێمان) پۆلیس بووە. (سائق)ی سەیارەی (مەسلەحەی) پۆلیسان بووە. لە ساڵی (١٩٦٦) بەهۆی زرووفێکی نالەبار و ناخۆشی ئەو کات بە خاووخێزانەوە رووی کردۆتە شاری (بانە)ی رۆژهەڵاتی کوردستان و نیشتەجێ بوون. لەبەر ئەوەی مرۆڤێکی بە زەوق و دڵتەڕ و چاو لەدەر و هونەردۆست و هەست ناسک بووە. هەر لە شاری (بانە)دا، داخوازی خاتوو (مریەم)ی کچی (سەعید ئەمینی) کردووە و زەواجیان کردووە و بوون بە هاوسەر لە دوای خۆی کوڕێکی بە ناوی (ئاسۆ) و (٣) کچی لە پاش بەجێ ماوە. لەگەڵ دۆست و برادەرانیدا زۆر بە وەفا و بە نەمەک و میوان دۆست بووە. لەبەر ئەوەی گەلێک شەیدا و عاشقی دەنگی زوڵاڵی رەسەنی (حەسەن زیرەک)ی نەمر بووە. ئەو پیاوە (٣٦) ساڵ بەر لە ئەمڕۆ بۆ ناسین و ئاشنایی و دیدەنی (زیرەک) زۆر گەڕاوە و هەوڵی داوە چەندین جار بۆ ئەم مەبەستە چۆتە شاری (بۆکان)، بەڵام چاوی بە (زیرەک) نەکەوتووە و بە نائومێدی و هەناسە ساردی گەڕاوەتەوە، بۆ بژێوی ژیانی ماڵ و منداڵی کاسبی کردووە لەبەر کارەکەی پتر هاتوچۆی شاری (سەقز)ی کردووە. لە (مسافر خانە-سێ ستارە) لە نهۆمی دووەم بۆ یەکەم جار (حەسەن زیرەک)ی ناسیوە و یەکتریان ماچ کردووە و میوانی بووە. بە دیدەنی زیرەک شاد بووە و خواست و ئاواتەکانی هاتۆتەدی. لە نزیکەوە بە (عائیلی) و خێزان پەیوەندی بەهێزیان هەبووە لەگەڵ (حەسەن زیرەک)ی نەمر، لە چەندین دانیشتن و بەزم و رەزم و ئاهەنگی کورددواری لەگەڵ (زیرەک) بەشدار بووە و بە (تەسجیل)ی (نیڤاکز)ی بچووک بە پاتری لەسەر کاسێت لە ١٩٦٩/١٢/١٠ کە خاڵە (ئەبو سەباح خۆشناو)ی خوا لێخۆشبوو میوانی (حەسەن زیرەک) بووە (میرزا کەریم خۆشناو) دەنگی زیرەکی لەسەر کاسێت تۆمار کردووە. لە کاسێتەکەدا زیرەک لەسەر زاری خۆی ناوی (میرزا کەریم) و (ئەبو سەباح خۆشناو)ی هێناوە. هەندێک وێنەی یادگاریان

پێکەوە گرتووە و لە ئەرشیف پارێزراون. ساڵانێک لەگەڵ زیرەک پێکەوە ژیاون تاکو دواجار کە (حەسەن زیرەک)ی هونەرمەند بە دەست کورتی و هەژاری و نەداری بە نەخۆشی (سەرەتانی جەرگ) لە تەمەنی (٥١) ساڵیدا لە ساڵی (١٩٧٢) کۆچی دوایی کرد. ئەو برادەرە بە ئەمەک و دڵسۆزە تا دوا هەناسەی (حەسەن زیرەک) و لە سەرەمەرگیشدا هەر لە دیاری بووە. لە دوای کۆچکردنی (حەسەن زیرەک) میرزا کەریم خۆشناو لە ساڵی (١٩٧٧) بە ماڵ و منداڵەوە بە یەکجاری لە ئێران گەڕایەوە. هاتەوە بۆ گوندی (سەروچاوە)ی خۆشناوەتی، لە ساڵی (١٩٧٨) ماڵی بارکردووە و هاتۆتەوە گەڕەکی (تەعجیل)ی شاری هەولێر لە خانووەکی تەسک و تەنگەبەردا بە (کرێچیاتی) نیشتەجێ بوون. دەستی بە کار و کاسبی کردووە، لە ساڵی (١٩٨٣) لەبن قەڵای هەولێر لە نزیک (چایخانەی مەچکۆ)ی دوکانی (کەپسی ناسنامە) و (کۆپیکردن)ی دانا. تابلۆ وێنەیەکی گەورەی (حەسەن زیرەک)ی هونەرمەندی لە پێش دوکانەکەیدا هەڵواسیبوو. لە ساڵی (١٩٨٥) لە گەڕەکی (تەعجیل) لە بەردەم ماڵەکەیدا لەناو کابینەیەکی (تۆتیا)ی بچووک (سەمونی) دەفرۆشت. لە ساڵانی (١٩٨٤-١٩٨٥) بەشی یەکەمی نامیلکەی (حەسەن زیرەک و هەندێک لە بەسەرهاتەکانی) نووسین و لەگەڵ چەندین وێنەی دەگمەن چاپ و بڵاوی کردنەوە. بەم کاردی لەلای عاشقان و هەوادارانی زیرەک پتر ناسراو شۆرەتی وەرگرت. دۆست و برادەران و هونەرمەندان لە ماڵ و لە دوکانەکەیدا بەردەوام هامووشۆ و سەردانیان دەکرد. لە ساڵی (١٩٨٥) کوڕە گەورەکەی کە ناوی (ئومێد) بوو لە بەهاری تەمەنی دابوو. بە کارەساتێکی دڵتەزێن جوانە مەرگ بوو. ئەو پیاوە هونەردۆستە تووشی گێژاوی دەرد و ناخۆشی و ژیانی تاڵ بوو. لە ساڵی (١٩٨٩) لەگەڵ برادەرێکی خۆشەویستی بە سەیارە پێکەوە سەفەر دەکەن. لە ڕێگای کەرکووک سەیارەکەیان (دەعم) دەکات و تووشی کارەساتێکی دڵتەزێن دەبن. بە داخەوە لەم ڕووداوەدا (میرزا کەریم خۆشناو) چاوێکی کوێر دەبێت! لە بینینی چاوێکی بێبەش دەبێت! بۆ عیلاج و چارەسەری چاوی ماوەیەک دەکەوێتە خەستەخانە و پاشان بۆ چارەسەر ڕوو دەکاتە شاری (بانە)ی ئێران. یەک دووجار بە سەردان و ئیش و کاری تایبەتی هاتەوە شاری هەولێر. سەردانی دۆست و برادەرەکانی کرد و پاشان گەڕایەوە بۆ ئێران. لە ساڵی (١٩٩٨) لە ئێرانەوە بە خاووخێزانەوە چۆتە شاری (ئەستەمبۆڵ)ی تورکیا. لە تورکیا کەوتە ناو گێژاوی دەرد و کەسەر و خەم. دووچاری ئێش و ئازاری نەخۆشی کوشندەی (سەرەتانی گورچیلە) بوو. لەبەر ئەو نەخۆشییە ترسناکە نزیکەی مانگێک لەسەر قەرەوێڵەی نەخۆشخانەی شاری (ئەستەمبۆڵ) بە دەرد و نەخۆشی و ئازار لەناو جێگا ڕاکشا. بۆ دواجار لە سەعات (١٥،٨) شەو لە ڕۆژی دوو شەممە ڕێکەوتی ١١/٩/٢٠٠٠ لە غەریبی و بێکەسی ئەو هەڤاڵە نزیکەی (حەسەن زیرەک) کۆچی دوایی کرد و لە شاری ئەستەمبۆڵ بە خاک سپێردرا. بە داخەوە ئێمە سەبارەت بە هونەر دۆستان و هونەرمەندانمان کەمتەرخەمین، چونکە (٦) شەش ساڵ بەر لە ئەمڕۆ (میرزا کەریم خۆشناو)ی دۆست و هەڤاڵی نزیکی (حەسەن زیرەک)ی ئەمر. لە غوربەت و بێکەسیدا دوور لە شاری قەڵا و منارە کۆچی دوایی کرد بە نەخۆشی (سەرەتانی گورچیلە).

سەرچاوە:
١- بیرەوەری و یاداشتی (بایز عەباس) لەگەڵ (میرزا کەریم خۆشناو) هەولێر، گەڕەکی (تەعجیل) لە هاوینی (١٩٨٥).

* ئەم بابەتە لە گۆڤاری ئاسۆی فۆلکلۆر، ژمارە ١٩، ٢٠٠٦ بڵاوبۆتەوە.

تیپی باواجی کۆیە

زاهیر محەمەد کۆیی

دوای ئەوەی کە تیپی مۆسیقای باواجی کۆیە بەفەرمی و بە نووسراوێک ئاراستەی تیپ و لایەنە پەیوەندارەکان کرا هەڵوەشێندرایەوە، زۆربەی کەلوپەلەکانی کەوتە لای هەندێ هونەرمەندانی ئەندام. ماوەی نۆ ساڵان ئەم تیپە لە کار کەوت.

لەو ماوە زۆرەدا ئێمە هەموو هونەرمەندان تارادەیەکی زۆر پەرتەوازە بووین. دوای شکستی شۆڕشی مەزنی گەلەکەمان. هەندێ لە ئەندامانی تیپ گەڕانەوە شاری کۆیە و هەندێکی تریان بە یەکجاری ئەم شارەیان بەجێهێشت. لەو ماوە زۆرەدا تیپی مۆسیقای قوتابخانەکانمان دامەزراند، کە سەر بە چالاکی هونەری قوتابخانەکان بوو. لە هەولێر هەندێ ئامێری مۆسیقامان لە چالاکی قوتابخانەکان وەرگرت. کۆمەڵێکی زۆر لە قوتابیانمان فێری مۆسیقا و هەندێکی تریان لە کۆرسی سروود و هەندێکی تریان لە گۆرانی، راهێنانی باشمان پێدەکردن. هەروەها لە مەڵبەندی لاوانی کۆیە لەگەڵ هونەرمەند کاک (سەردار ئەحمەد) محازەراتمان پێدرا. راهێنانمان بە کۆمەڵێکی زۆر لە قوتابیان و لاوان کرد، ئێستا زۆربەی هونەرمەندانی ئەم شارە بەرهەمی ئەم (دوو) چالاکییەن لە مەڵبەندی لاوان و لە چالاکی قوتابخانەکان. بەڵام ئەم بزووتنەوە هونەرییە لەو ماوەیەدا بوو، زۆرلا سنووردار بوو. تەنها شتێکی ناو شار و هەندێ بۆنەی بچووک نەیتوانی بەشداری بکات. تەنها جارێک لە تەلەفزیۆنی کەرکووکەوە شاندێکی هونەری هاتن و چەند گۆرانییەکیان بۆ قوتابیان و لاوانی کۆیە لە رۆژێکی ئێجگار سارد و ناخۆش تۆمار کرد. هەروەها لە رەوشێکی ئێجگار ناخۆشی رۆژانی رەشی دیکتاتۆری بەعسی فاشیزم.

بۆ پروپاگەندە و دڵنەوایی خەڵکی کوردستان، کاتی هەڵبژاردنە ساختەکانی رژێم بوو بۆ ئەنجومەنی (بەناو نیشتمانەکەیان) رژێم هەندێ خەڵک و کەسایەتی کوردی دەناردە شارەکان تاوەکو خەڵک هانبدەن بۆ بەشداری کردن و دەنگدان بۆ ئەو کەسانەی کە خۆیان دەستنیشانیان کردبوون و خۆیان پالاوتبوو بۆ ئەو

(مەهزدلەیە)ی هەڵبژاردنە.

ئەوە بوو نوێنەری (سەدام)، کە هاتە کۆیە لە گۆڕەپانی حاجی قادری کۆیی بانگەوازیان بۆ خەڵک کرد و وتیان دەبێ هەموو کەس ئامادەبێ بۆ کۆبوونەوەیەک، کە نوێنەری سەرەک کۆمار هاتووە (بێگومان چەند کەسێکی دیکەشی لەگەڵدا بوو) و هەر داواکاریەکتان هەبێ بە زووترین کات بۆ شارەکەتان جێبەجێدەکرێ.

هەندێ کەس چوو بوون. نوێنەرەکە قسەی بۆ خەڵکەکە کردبوو و وتبووی من لەلایەن سەردک کۆماردوە بۆ ئەم شارە ناردراوم، بەتایبەتی بۆ ئەوەی هەر داواکاریەکتان هەبێ بیگەینم و بۆتان جێبەجێدەکرێ. ئەمە لە ساڵی ١٩٨٣دا بوو. خەڵکەکەش بە نابەدڵییەوە هەندێ قسەیان کردبوو، هەر یەکەو ئەوەی بە بیریدا هاتبوو شتێکی گوتبوو، ئەوانیش یەکە یەکە دەیاننووسی. وەک بیستم و دواتر بۆیان گێڕامەوە، چونکە من ئامادە نەبووم و نەچووبووم. دوو برادەریش کە پێشتر هەر قوتابی خۆمان بوون و ئێستاش هونەرمەندن یەکێکیان تا ئێستاش لەناو تیپە. ئەو دوو برادەرە (کاک جەلال عەزیز زەینەل و کاک کۆسرەت حاجی شەل) بوون. داواکاریەکیان پێشکەش بە نوێنەری رژێم کردبوو نووسیبوویان دەمانەوێ ئەو فەرمانە و نووسراوەی، کە تیپی مۆسیقای باواجی کۆیەی پێهەڵوەشاندراوەتەوە بسڕنەوە، واتە (ئیلغا) بکرێت. بۆ ئەوەی بتوانین تیپەکە هەروەکو خۆی وەکو جاران و بەناوی خۆیەوە دەست بکاتەوە بە

ئیشکردن و چالاکی. ئەمەش لەبەر ئەوە بوو چونکە چەندین جار داوامان لێکردبوو ئەگەر ئێمە تیپێکی مۆسیقا دابمەزرێنین مۆڵەتی فەرمیمان پێدەدەن بەو مەرجەی ناوەکەی بگۆڕن و ناوێکی نوێی دیکە دابنێین. ئێمەش هیچ کامێکمان ئامادە نەبووین، کە ئەو کارە بکەین، هەر لەبەر رۆڵ و رابردوو و مێژوویی تیپی باواجی. جا کە ئەو داوایەیان پێشکەش کردبوو، نوێنەرەکە گوتبووی ئاسانە و دوای چەند رۆژێکی تر چاوەنۆڕی بروسکەیەک بکەن. وابوو دوای ماوەیەکی کەم بروسکەیەک بۆ قایمقامی کۆیە هاتبوو، رەزامەندی حکومەتی تێدا بوو بەو مەبەستەی کە داواکرابوو. قایمقام ئەو کاتە کابرایەکی کوردی بەعسی بۆگەن بوو ئەمە جاری دووەمی بوو بووە قایمقامی کۆیە. یەکەم جار ناردی بە دوای من و کاک (جەلال عەزیز) گوتی وابروسکە هاتووە تیپەکەتان مۆڵەتی پێدراوەتەوە وەکو خۆی دەتوانن ئیش بکەن. من رەزامەندیم نیشان نەدا و داوای لێبووردنم کرد و گوتم توانای ئیش کردنم نییە. هونەرمەندی دیکە زۆرن. زۆر هەوڵیدا و دواتر گوتی جارێ باشە با وابێ، دیار بوو هەندێ کەسی دیکەی راسپاردبوو، یەک لەوانە خوالێخۆشبوو (جەوادی شەفیق ئاغا) کە دراوسێم بوو برادەرانی تیپیش هەر داوایان کرد و گوتیان واباشە با رێکی بخەینەوە ئەو کاتە خەڵکی دیکە هەن ئیش بکەن. (چونکە دەمانزانی کە ئیش کردن لەو کاتانەدا زۆر ئاستەنگ و ناخۆشە لە ژێر سایەی رژێمێکی وا زۆردار).

جارێکی دیکەش قایمقام ناردییەوە و ئێمە و چەند هونەرمەندێک بووین و ئەو جارە زۆر بە خۆشی و بە نەرمی بە شێوەیەکی کوردانە قسەی لەگەڵدا کردین ئێمەش ناچار رازیبووین و تیپەکەمان دامەزراندەوە و ماوەی چەند مانگێکی پێچوو تاکو کەلوپەلمان بۆ کڕی و بارەگامان دانایەوە رۆژێک

پیاوێکی کۆنە ئەفسەر خانەنشین وابزانم ناوی (خالد) بوو خەڵکی هەولێر بوو، خۆی زۆر بە دڵسۆزی کورد نیشاندەدا، تەلەفۆنی بۆ کردم، گوتی: وەرە هەولێر لە (ئەمانەتی رۆشنبیری و لاوان) پارەیەکی باش بۆ تیپەکەتان دەرچووە، بەتایبەتی بۆ ئەوەی کاروباری خۆتانی پێ بەڕێوەببەن و پێداویستییەکانتان پێ جێبەجێبکەن. خۆی لەگەڵم هات، بەڵام چەند جاری دیکە هاتووچۆی شتێکی ئێجگار کەمیان پێداین.

تیپەکەمان دامەزراندەوە و ستۆدیۆیەکی تۆمارکردنی دەنگمان لەناو بارەگای تیپ دروستکرد، تا رادەیەک بۆ وێنەگرتنی تەلەفزیۆنیش خراپ نەبوو. کۆمەڵێکی باش لە بەرهەممان تۆمار کرد. چەند گۆرانییەکمان بۆ تەلەفزیۆنی کەرکوک تۆمار کرد و دواتریش لە ستۆدیۆکانی هەمان تەلەفزیۆن کاری مۆنتاژ و وێنەکردنیشمان بۆ کرد. زۆر سەرکەتوو بوو. ماوەیەک بەم شێوەیە ئیشمان کرد تا ساڵی ١٩٨٧، لەو وەختانە قایمقام گۆڕدرابوو، حکومەتیش هیچ بایەخێکی بەو شارە نەدەدا و لە هەوڵی ئەوەدا بوو دەیویست وێرانی بکا و خەڵکەکەشی بگوازێتەوە، کرا بە (شارە دێ) دواتر بە یەکجاری رژێم پشت گوێی خست.

تیپ داوای کرد بە نووسراو بۆ قایمقامیەت، دەستەی بەڕێوەبەری نوێ هەڵبژێرێتەوە، کە وەڵامی نووسراو بە هۆی قایمقامیەت هاتەوە، بەم شێوەیە بوو: قایمقامیەتی قەزای کۆیە (قلم سر) نهێنی ژمارە (س ٢٨) مێژوو: ١٩٨٧/١٠/١٠ بۆ تیپی مۆسیقای باواجی: بابەت ناردنی (جەدوەل). نووسراوتان ژمارە (٥٨) لە ١٩٨٦/٩/٢٤.

پارێزگای هەولێر ئاگاداری کردینەوە، بەڕێوەبەرایەتی کاروباری ناوخۆ - رێکخراوەکان - الجمعيات - بە نووسراویان ژمارە (٢٤) لە ١٩٨٧/١/٤ وەک ئەمەی خوارەوە:

١. لاریمان نییە بۆ ئەنجامدانی هەڵبژاردنی دەستەی بەڕێوەبەری تیپەکەتان.
٢. رەزامەندی نیشان نەدراوە (لم تحصل على الموافقة) بۆ پاڵاوتنی هەریەک لە زاهیر محەمەد ئیبراهیم و ئەنوەر تاهیر خدر بۆ زانیاریتان تکایە.

فەتاح عەزیز محەمەد ئەمین
قایمقامی قەزای کۆیە

دواتریش لە دائیرەی (ئەمن)ی کۆیە، بانگ کراین و لێکۆڵینەوەیان لەگەڵدا کردین بە هۆی ئەوەی، کە من (برازایەکم) پێشمەرگە بوو و کاک ئەنوەریش (برایەکی) پێشمەرگە بوو. و ئەنوەریان بۆ ماوەیەکیش ناچاریان کرد دەست لە وەزیفەی مامۆستایەتی بکێشێتەوە، باش بوو بەندیشیان نەکرد (نەخۆش بوو) وا دیار بوو گوتبوویان بەوەندە چاکەمان لەگەڵدا کردووە، هەتا پسولەی خۆراکیشیان لێ سەندەوە. لەو ساوە برادەرانی دیکە تارادەیەک ئیش و کاری تیپەکەیان بەڕێوە دەبرد و خۆیان راگرت، تا راپەڕینی پیرۆزی گەلەکەمان لە ساڵی ١٩٩١.

ئێستاش ئەم تیپە هەر ماوە و لە کارکردندایە. ئەگەرچی زۆر لە کادیرەکانی لە شاران و لە هەندەرانن. بەڵام ئێستا کۆمەڵێکی دیکەی لاوی بە توانای هونەرمەند پێگەیشتوون، کە ئومێدی دوارۆژێکی روون و باشیان لێ دەکرێ، بەتایبەتیش ئێستا لە شاری کۆیە پەیمانگای هونەرە جوانەکانی لێکراوەتەوە، ئەمەش گوڕ و تینێکی دیکە دەدا بە رەوتی هونەر لەم شارە خۆشەویستە.

بیۆگرافیای
هونەرمەندانی هەولێر

بیۆگرافیای هونەرمەندانی هەولێر

ئا: مەسعودی مەلا هەمزە

پێشەکی

دەمێکە گوتراوە و تا ئێستاشی لەگەڵدابێ دەگوترێ کە گەلی کورد باجی بە ئەرشیف نەکردنی رووداو و کارەسات و بەڵگەنامەکانی خۆی دەدا، گەر بۆ رووداوە سیاسییەکان وابێ و شتێکی ئەوتۆ نەکرابێ، ئەی دەبێ بۆ هونەر چی کرابێ؟ بێگومان شتێکی وا نەکراوە کە جێی باس و قسە لەسەر کردن بێ، راستە بە بەڵگە و دیکۆمێنت سەلمێنراوە یەکەم شانۆگەری کوردی لە ساڵی "١٩٢١" بە ناوی شانۆگەری "سەلاحەددینی ئەیوبی" لە شاری هەولێر نمایش کراوە، لە لایەنی مۆسیقاش باس لەوە دەکرێ هەر لە کۆنەوە و بە تایبەتی لە ئایین و رێبازە کوردییەکاندا بایەخێکی زۆر بە مۆسیقا دراوە، بە تایبەتی وەکو شتێکی رۆحی و نزاو بەشێک لە واجباتە ئایینییەکان، گەر باس لە هونەری شێوەکاریش بکەین ئەوە نکۆڵی لێ ناکرێ کە ئەگەرچی بەداخەوە لە لایەن کورد ئەو بایەخە گرنگە بە شێوەکاری نەدراوە، بەڵام هەر دیمەنێک لە دیمەنەکانی کوردستان بە هەزارەها تابلۆی لێ دروست دەکرێ، ئەوە جگە لەو هەمبوو کارەسات و قوربانیدانەی کە بەسەر کورد هاتووە و دەکرێ بە هەزارەها تابلۆ تەعبیری لێ بکرێ و بخرێتەروو، بەڵام ئەوەی جیا لەوانە بایەخێکی ئەوتۆی پێ نەدراوە، کەسانی هەڵسووڕێنەر و داهێنەری ئەو کارانەن، کە ئەویش چینی هونەرمەندانن.

لەوانەیە ئێمەی کورد جگە لەو چەند هونەرمەندەی ناسراون و بەردەوام باسیان دەکرێ بە دەیان و بگرە سەدان هونەرمەندی دیکەمان هەبێ کە کاریان کردووە، بەڵام بایەخیان پێ نەدراوە و وەکو پێویست باسیان نەکراوە، جا بۆیە بە ئەرشیفکردن و کارکردن لە ئەرشیفی هونەری کوردی کارێکی قورسە، لەبەرئەوەی ئێمەی کورد نەک هەر کارمان لەو ئەرشیفە نەکردووە، بگرە زۆربەی کات بایەخمان بە شتە ئەرشیفییەکانیش نەداوە و نەمانتوانیوە زیندووی بکەینەوە و درێژەی پێ بدەین.

لەو کاتەی لە دەزگای چاپ و بلاوکردنەوەی بەدرخان خەریکی بە ئەنجام گەیاندنی ئینسکلۆپیدیای هەولێر بوون، دیاربوو "عەبدولرەحمان مەعروف"یش خەریکی ئامادەکردنی بیۆگرافیای نووسەران و شاعیران و چیرۆکنووسانی هەولێر بوو، لەوکاتدا بەو پێیەی وەکو رۆژنامەنووسێکی هونەری کارمەدەکرد داوای لێکردم منیش شان بدەمە بەر ئامادەکردنی بیۆگرافیای هونەرمەندانی هەولێر، منیش قۆڵم لێی هەڵکرد و لە سەرەتا وەکو پرۆژەیەکی سادەو ساکار سەیرم کردو وامزانی کارێکی ئاسانە، کەچی دواتر بۆم دەرکەوت کە کارێکی چەندە قورسە و پێویستی بە چ

ماندووبوونێکە، بەڵام کۆڵم نەداو بڕیارمدا کاری تێدا بکەم، لە سەرەتادا تەنها هونەرمەندە شانۆکارەکانم تەواو کرد، لە دواییشدا دەستمکرد بە بەشەکانی دیکەی وەکو "مۆسیقا، گۆرانی، شێوەکاری، خۆشنووسان" کە بۆ بەشی شێوەکارییەکەی راستەوخۆ سوودم لە هەردوو کتێبی هونەرمەندان "دارا محەمەد عەلی و فەیسەڵ عوسمان" وەرگرتووە، لەبەرئەوەی ئەوان لە دوو کتێبی جیاوازدا "شێوەکارانی هەولێریان" بە چاپ گەیاندبوو.

ئەوەی گرنگە کە باسی لێوە بکەم دوای دەست بەکاربوونم لەو پرۆژەیە لە سەرەتادا لە رێگای سەردانیکردن و چوون بۆ لای هونەرمەندەکانەوە داوام کرد "c.v" هەر هونەرمەندێک وەرگرم، ئەوەبوو بەشێک لە هونەرمەندان بە شێوەیەکی باش پێشوازییان لە پرۆژەکەم کردو زانیاری تەواوی خۆیان دامێ، بەڵام بەشێکی دیکەیان هەر وەڵامیشیان نەبوو، بەوەشەوە نەوەستام و لێم چەند بارە کردنەوە، کەچی هەر بێ سوود بوو، ناچار هەوڵمدا لە رێگای دیدارە رۆژنامەوانییەکانی هونەرمەندانەوە بەشێک لەو زانیارییانەی پێویستمە دەستەبەری بکەم و بیخەمە ناو بیۆگرافیاکەوە، دوا بەدوای ئەوەش هەم دیسان بەوەشەوە نەوەستام و ئەوجارەیان لە رێگای رۆژنامە رۆژنامەکان و ماڵپەڕە ئەلیکترۆنییەکانەوە ئاگادارییەکم بڵاوکردەوە و تێیدا ئاماژەم بە پرۆژەکە کردو ناونیشانی گەیاندنی "c.v"یەکانیشم خستبووە روو، دوای ئەوەش بەشێکی تر لە هونەرمەندان بەدەم پرۆژەکەوە هاتن، بەشێکی دیکەی زانیارییەکانیشم لە ماڵپەڕە ئەلیکترۆنییەکان وەرگرتووە، بە تایبەتی ئەو هونەرمەندانەی ماڵپەڕی تایبەتی خۆیان هەیە، بۆیە دەڵێم ئەو بیۆگرافیایە ناوی هەموو هونەرمەندانی شاری هەولێری تێدا نییە، بەڵکو دەتوانم بڵێم بەشێکی هەرەزۆریانی تێدایە، ئەوەشی کە ناوی نەهاتووە دڵگرانی ناوێ لەبەرئەوەی ئەو پرۆژەیە بەردەوام دەبێ و چاپ و بەرگی دیکەشی دەبێ، جا بۆیە بۆ ئەوەی هەر هونەرمەندێک گلەیی نەبێ دەتوانن دوای چاپ بوونی ئەو بیۆگرافیایەش هەم دیسان زانیارییەکانی خۆیان بنێرن.

ئەوەی لەو بیۆگرافیایەدا کارم لەسەری کردووە بریتییە لە پێنج خاڵ، کە ئەوانیش خۆی دەبینێتەوە لە: "ناوی سیانی و نازناو ئەگەر هەبێ، ساڵی لەدایکبوون، پلەی خوێندن، دەستپێک، چالاکی و بەرهەمەکان" ئەوەی کە زۆر جەختم لەسەری کردۆتەوە بریتییە لە "دەستپێک" واتا ساڵی دەستکردن و تێکەڵ بوون بە هونەر، لەبەرئەوەی لە باسکردنی ناوی هونەرمەندانی ناو ئەو بیۆگرافیایە نە بە شێوەیەکی هەرەمەکییە و نە بەپێی ساڵی لەدایکبوونیشە، بەڵکو بە پێی ساڵی دەستپێکردن و هاتنە ناو دنیای هونەرە، لەوەشدا تووشی کێشە بوومە و بەداخەوە هەندێ لە هونەرمەندان لە زانیارییەکانی خۆیان دەستپێکەکەیان زووتر نووسیبوو لەوەی کە دەستیان کردووە بە کاری هونەری، بەڵام هەوڵمداوە لەرێگای پرس و را و پشت بەستن بە کاتی نمایشکردنی شانۆگەرییەکان ئەو هەڵەیە راست بکەمەوە و وەکو خۆی بیخەمە روو.

بۆ مەسەلەی ساڵی دەستپێکیش ساڵی "٢٠٠٠"م وەکو دواکاتی دەستکردن بەکاری هونەری داناوە، ئەوەش لەبەر ئەوەیە بتوانم کارەکان بە شێوەیەکی چاک و بێ کەم و کوڕی بە ئەنجام بگەیەنم، چونکە هەموومان دەزانین لەدوای ساڵی "٢٠٠٠" لێشاوێکی هاتنە ناو دنیای هونەر دەستی پێکردووە و جیاکردنەوەی هونەرمەند لە ناهونەرمەند کارکردنی دەوێ و هەروا ئاسان نییە.

لەو بیۆگرافیایەی بەردەستتان و بە تایبەتی لە بەشی شانۆدا هەر هونەرمەندەو "٢٠" کاری شانۆیی خراوەتەروو، تەنها ئەو هونەرمەندانە نەبێ کە کۆچی دواییان کردووە، یان ئەوانەی لەسەر جێگا کەوتوون و توانای کاریان نەماوە، هۆکاری سەرەکی ئەوەش

دەگەڕێتەوە بۆ ئەوەی کە بەداخەوە زۆربەی هونەرمەندانی ئێمە ئەرشیفی خۆیان نییە و نەیانپاراستووە، جا بۆیە بۆ ئەوەی نەڵێین جیاوازی کردووە لەنێوان هونەرمەنداندا ئاوام کردووە، تەنها "c.v" چەند هونەرمەندێک نەبێ، ئەویش چونکە "c.v"یەکانیان بە شێوەیەکی زۆر جوان و ئەرشیفی خستبووەڕوو، بۆیە دوای راوێژکردن لەگەڵ مامۆستا عەبدولرەحمان مەعروف وەکو سەرپەرشتیاری پرۆژەکە بە باشمانزانی و گەیشتینە ئەو بڕوایەی "c.v"یەکان وەکو خۆی دابنرێتەوە و هیچ دەستکارییەکیان نەکرێ.

لەو بیۆگرافیایەدا ناوی چەند هونەرمەندێک دەبینرێ کە لەدایکبووی هەولێر نین، بەڵام ماوەیەکی زۆرە لەو شارە نیشتەجێن بۆیە ناوەکانیان لەو بیۆگرافیایەدا هەیە.

ئاشکرایە ئەو پرۆژەیە کارێکی گەورەیە و کارکردنی زۆری دەوێ، بەڵام ئەوەی دەیبینین هەنگاوێکی سەرەتاییە بۆ بەردەوامبوونی ئەو پرۆژەیە و بە ئەرشیفکردنی هونەری کوردی، لە داهاتووشدا بە هەماهەنگی لەگەڵ هونەرمەندان هەوڵ دەدەین ئەو پرۆژەیە فراوان بکەین و وابکەین هیچ هونەرمەندێکی هەولێر لەیاد نەکرێ.

خۆ ناشکرێ گەورەیی و گرنگی پرۆژەیەکی وا لەبەرچاو نەگیرێ و بە کەم بایەخییەوە سەیری بکرێ، لەبەرئەوەی گەر لە پرۆژەیەکی ئاوادا و لە داهاتوو توانیمان ئەو کارە پەرە پێ بدەین و فراوانتری بکەین، بێگومان دەکرێ کار بۆ وەرگێڕان و چاپکردنی ئەو کتێبە بە هەرسێ زمانی "کوردی، عەرەبی، ئینگلیزی" بکەین و ئەگەر لە داهاتوودا هونەرمەند و هونەردۆست یا کەسێکی بیانی هاتە وڵاتەکەم پێی بڵێین ئەوە ناو و کار و چالاکی و بەرهەمی هونەرمەندانی ئێمەیە، کە ئەوە خۆی لە خۆیدا جۆرێکە لە ناساندنی هونەری کوردی بە نەتەوەکانی بێگانە، لەبەرئەوەی دەزانین زمانی ئێمەی کورد تەنها بۆ خۆمانە و کەسێکی غەیرە کورد تێی ناگا، لەوەش گرنگتر ئەوەیە لە داهاتوودا و بۆ نەوەکانی ئایندە روون دەبێتەوە کە کێ بوونە ئەوانەی لەو وڵاتە کاری هونەرییان کردووە و خزمەتی هونەری کوردییان کردووە. لەوەش گرنگتر ئەوەیە بە ئەنجام گەیشتن و چاپکردنی ئەو جۆرە کتێبانە هونەرمەندی کورد هەوڵی ئەوەدەدا رۆژ لەدوای رۆژ زیاتر و چاکتر کار و چالاکی و بەرهەمەکانی خۆی ئەرشیف بکا.

لە کۆتاییدا بە پێویستی دەزانم زۆر سوپاسی "حەمید بەدرخان" وەکو بەرپرسی دەزگای چاپ و بلاوکردنەوەی بەدرخان کە زۆر هاوکاری بە ئەنجام گەیشتنی ئەو پرۆژەیەی کرد و هاوکارییەکی مەعنەوی تەواویشی کردم، هەروەها دەبێ سوپاسی "بەدرخان یوسف"یش بکەم لە دەزگای چاپ و بڵاوکردنەوەی بەدرخان، کە ئەرکی "سکان کردنی" هەموو وێنەکانی لە ئەستۆ گرت، هەروەها هەردوو ناوەندی "کۆیە و مەخموور"ی رێکخراوی هونەرمەندانیش کە هەریەکەو زانیاری و "c.v"ی هونەرمەندانی سنووری خۆیان بۆ هێنام تا ئەوانیش لەو پرۆژەیە بێ بەش نەبن، سوپاسی هەموو ئەوانەش دەکەم کە هاوکارییان کردم لەو پرۆژەیەدا.

ناڵێم ئەو پرۆژەیە بێ کەموکورییە، بەڵام هەنگاوێکی باشیشە بۆ بە ئەرشیفکردنی ناو و کاری هونەرمەندانی کورد، دەمێکیشە گوتراوە ئەوەی کار نەکا، هەڵە ناکا، گرنگ بەردەوامییە، بەڵێنیش بێ، تا هێزم تیا مابێ لە خزمەتی بە ئەرشیفکردنی هونەری کوردیدا بم و لە ماوەی داهاتووشدا کار لە بیۆگرافیای هونەرمەندانی کوردستان دەکەم.

مەسعودی مەلا هەمزە
٢٠٠٩/٧/٢٢- هەولێر

شانۆکارانی هەولێر

سەفوەت عەلی محەمەد مەحمود
(سەفوەت جەراح)

لە دایکبووی: ١٩٣٥- کۆیە
پلەی خوێندن: پەیمانگای هونەرە جوانەکان / بەغدا
دەستپێک: ١٩٥٣- ١٩٥٤ شانۆگەری (ئۆتێللۆ (عطیل).

بەرهەمەکان:
- شانۆگەری (نموت ولا نسلم) دەرهێنانی سەفوەت جەراح بۆ تیپی یەکێتی لاوانی دیموکرات ١٩٥٨.
- شانۆگەری (کاتلین ابنە هولیهان) دەرهێنانی سەفوەت جەراح بۆ تیپی یەکێتی لاوانی دیموکرات لە ساڵی ١٩٥٨.
- شانۆگەری (افول القمر) دەرهێنانی ئیبراهیم الخطیب لەپەیمانگای هونەرە جوانەکان- نواندن.
- شانۆگەری (وحیدە) دەرهێنانی فخری الزبیدی ١٩٦٨ - نواندن.
- شانۆگەری (شهرزاد) دەرهێنانی حقی الشبلی ١٩٦٨- نواندن.
- شانۆگەری (سر شهرزاد) دەرهێنانی بهنام میخائیل ١٩٦٩ - نواندن.
- شانۆگەری (تمثال الحریة) دەرهێنانی وجیه عبدالغنی ١٩٦٩ - نواندن
- شانۆگەری (قلم والبندقیة) دەرهێنانی وجیە عبدالغنی ١٩٦٩ - نواندن
- شانۆگەری (صوت النخیل) دەرهێنانی وجیە عبدالغنی ١٩٧٠ - نواندن
- شانۆگەری (نشید الارض) دەرهێنانی محسن العزاوی ١٩٧١- نواندن
- شانۆگەری (الحصار) دەرهێنانی ئیبراهیم جلال ١٩٧٢ - نواندن
- شانۆگەری (الافق) دەرهێنانی سعدون العبیدی ١٩٧٢- نواندن
- شانۆگەری (نكسة حزیران) دەرهێنانی جاسم العبودی ١٩٧٣- نواندن
- شانۆگەری (دون جوان) دەرهێنانی سلیم الجزائری ١٩٧٤- نواندن
- شانۆگەری (الشهداء ینهضون) دەرهێنانی سلیم الجزائری ١٩٧٤- نواندن
- شانۆگەری (الطوفان) دەرهێنانی بدری حسون فرید ١٩٧٥- نواندن
- شانۆگەری (شیرین و فرهاد) دەرهێنانی قاسم محەمەد ١٩٧٥- نواندن
- شانۆگەری (المسامیر) دەرهێنانی وجیە عبدالغنی ١٩٧١- نواندن

بەشداری لە فیلمی سینەمایی عەرەبی
- فیلمی (بیوت في ذلك الزقاق) دەرهێنانی قاسم حول ١٩٧٥ - نواندن
- فیلمی (البدایة) دەرهێنانی عباس الشلاه ١٩٧٥- نواندن
- فیلمی (النهایة) دەرهێنانی عباس الشلاه ١٩٧٦- نواندن

- فیلمی (التدرن الرئوي) دەرهێنانی صبیح عبدالکریم ١٩٧٧- نواندن
- فیلمی (الاسوار) دەرهێنانی محەمەد شکری جمیل ١٩٧٨ - نواندن
- فیلمی (المسألة الکبری) دەرهێنانی محەمەد شکری جمیل ١٩٧٩ - نواندن
- فیلمی (اللعبة) دەرهێنانی محەمەد شکری جمیل ١٩٨٠ - نواندن
- فیلمی (الفارس والجبل) دەرهێنانی محەمەد شکری جمیل ١٩٨١ - نواندن
- فیلمی (القادسیة) دەرهێنانی صلاح ابو سیف ١٩٨٢ - نواندن
- فیلمی (الایام الطویلة) دەرهێنانی توفیق صالح ١٩٨٢- نواندن
- فیلمی (نێرگز بووکی کوردستان) دەرهێنانی جەعفەر عەلی ١٩٩٠- نواندن

بەشداری لەزنجیرەی تەلەفزیونی عەرەبی

- زنجیرەی (خباب ابن الارت) دەرهێنانی وجیه عبدالغنی ١٩٦٤ - نواندن
- زنجیرەی (جرف الملح) دەرهێنانی محەمەد یوسف الجنابی ١٩٧٢- نواندن
- زنجیرەی (فارس بن حمدان) دەرهێنانی عمانوئێل رسام ١٩٧٤- نواندن
- زنجیرەی (الوصیة) دەرهێنانی خەلیل شەوقی ١٩٧٥ - نواندن
- زنجیرەی (فتاة في العشرین) دەرهێنانی عەمانوئێل رەسام ١٩٧٦- نواندن
- زنجیرەی (حکایة الایام العصیبة) دەرهێنانی ئیبراهیم عەبدولجەلیل ١٩٧٨- نواندن /بەشی یەکەم.
- زنجیرەی (حکایة الایام العصیبة) دەرهێنانی عمانوئێل رسام ١٩٧٩- نواندن /بەشی دووەم
- زنجیرەی (حلب حبیبتي) دەرهێنانی حەسەن حەسەنی ١٩٧٩ - نواندن
- زنجیرەی (عاطفة الخوف) دەرهێنانی عادل الخزاعي- نواندن

دەرهێنانی شانۆی کوردی

١- شانۆگەری (سورمێ خان) دەرهێنانی سەفوەت جەراح ١٩٨٥.
٢- شانۆگەری (کانی ملک ڕێزان) دەرهێنانی سەفوەت جەراح ١٩٨٦.
٣- شانۆگەری (خاتوو کڵاو زەڕ) دەرهێنانی سەفوەت جەراح ١٩٨٧.
٤- شانۆگەری (پرسەی سیراجەددین) دەرهێنانی سەفوەت جەراح ١٩٨٨.
٥- شانۆگەری (ڕاوچی) دەرهێنانی سەفوەت جەراح ١٩٨٩.
٦- شانۆگەری (کونەبا) دەرهێنانی سەفوەت جەراح ١٩٨٩.

دەرهێنانی شانۆی عەرەبی

١- شانۆگەری (نموت ولانسلم) دەرهێنانی سەفوەت جەراح ١٩٥٨.
٢- شانۆگەری (کاثلین ابنە هولیهان) دەرهێنانی سەفوەت جەراح ١٩٥٨.
٣- شانۆگەری (تجربة فقط) دەرهێنانی سەفوەت جەراح ١٩٦٠.
٤- شانۆگەری (القدر) دەرهێنانی سەفوەت جەراح ١٩٦٣.
٥- شانۆگەری (کلام الناس) دەرهێنانی سەفوەت جەراح ١٩٦٣.
٦- شانۆگەری (معونة الشتاء) دەرهێنانی سەفوەت جەراح ١٩٥٩.
٧- شانۆگەری (المرسم) دەرهێنانی سەفوەت جەراح ١٩٥٩.
٨- شانۆگەری (الذي یزرع یحصد) دەرهێنانی سەفوەت جەراح ١٩٦١.
٩- شانۆگەری (ثورة الطیور) دەرهێنانی سەفوەت جەراح ١٩٧١. /بۆ منداڵان
١٠- شانۆگەری (الدرس) دەرهێنانی سەفوەت جەراح ١٩٦١- بومنداڵان
١١- شانۆگەری (انە سیعیش) دەرهێنانی سەفوەت جەراح ١٩٦١.

بەشداری لە زنجیرەی کوردی

١- زنجیرەی (ئاسکە) دەرهێنانی سەعدون یونس ١٩٨٧ - نواندن
٢- زنجیرەی (خوشەویستی لە روگڕانی سەخت) دەرهێنانی عادل عەبدوڵلا ١٩٨٨ - نواندن
٣- زنجیرەی (مورانە) دەرهێنانی عادل عەبدوڵلا ١٩٨٩ - نواندن
٤- زنجیرەی (مەڕانە) دەرهێنانی سعدون یونس ١٩٨٩ - نواندن
٥- زنجیرەی (خاتوو کڵاو زدڕ) دەرهێنانی زوهێر عەبدولمەسیح ١٩٨٩ - نواندن
٦- زنجیرەی (مەرزی و کاکەمین) دەرهێنانی سەفوەت جەراح ١٩٩٢. (دەرهێنان)
٧- زنجیرەی (نامە) دەرهێنانی وەلید خالید ١٩٨٩ - نواندن

لە ساڵی ١٩٧٠ وە کاری بەڕێوەبردن و بەرهەمهێنانی شانۆیی وەک بەڕێوەبەر لە دەزگای سینەما و شانۆ و کۆشکی روشنبیری و هونەر لە بەغدا و بەڕێوەبەرایەتی شانۆ و هونەرە میللییەکان لە هەولێر تاکو ساڵی ١٩٩٩ کردووە.

عەبدولواحید خدر مەرجان
(واحید مەرجان)

لەدایکبووی: ١٩٤٢- تەیراوە- هەولێر
پلەی خوێندن: خانەی مامۆستایان ١٩٦٢
دەستپێک: ١٩٥٨

بەرهەمەکان:

١- تاپۆ هەقی چییە- نواندن
٢- ماردیی- نواندن
٣- گوڵی نهێنی- نواندن
٤- چڵپاو- نواندن
٥- مەم و زین- نواندن
٦- گەمەی خەونە ئازادەکان- نواندن
٧- لاس و خەزاڵ- نواندن
٨- میوانی ناوەخت- نواندن
٩- رووباری ژیان- نواندن- نووسین مەدحەت بێخەو- دەرهێنان سەباح عەبدولرەحمان
١٠- چارەڕەش- نواندن- دەرهێنان سەباح عەبدولرەحمان
١١- چیرۆکی کۆن- نواندن - نووسین: مەعاوی یوسف - دەرهێنان سەباح عەبدولرەحمان
١٢- کاروانی خەبات- نواندن
١٣- ئابڕووی خێزان- نواندن
١٤- اشقیاء الثلاثة (سێ کەللەپووچ) - نواندن
١٥- ئۆپەرێتی باران- دەرهێنان و میوزیک
١٦- ئۆپەرێتی تارا- نواندن ودەرهێنان و میوزیک
١٧- هەڵەبجە - دەرهێنان
١٨- ئاغا و جووتیار- دەرهێنان- ١٩٧٤ بەغدا.
١٩- خاوەنی چەندین ئاوازی گۆرانی و میوزیکە لەوانە میوزیکی تارا و ئۆپەرێتی تاراو ئۆپەرێتی کاروانی خەبات، باران، میوزیکی پیرمام، میوزیکی کۆچ، میوزیکی ئاغا و جوتیار.
- چەندین ئاوازی بۆ شانۆگەری داناوە لەوانە بۆ هونەرمەندان (ئەحمەد سالار، تەڵعەت سامان، فەرهاد

شەریف) کاری میوزیکی لەگەڵ ئەم دەرهێنەرانە کردووە.
- لە ساڵی ١٩٥٨بەشداری یەکەم پێشانگای هاوبەشی کردووە لە یاریگای هەولێر خەڵاتی دووەمی لەم پێشانگایە وەرگرتووە.
- لە ساڵی ١٩٧٤ بە ئۆپەرێتی (باران) بەشداری لە یەکەم فیستڤاڵی هونەری کوردی لە بەغدا کردووە، کە لە نووسین و ئاوازی خۆی بوو هەروەها ئەندامی لیژنەی هەڵسەنگاندن بووە لە فێستیڤاڵەکە.
- لە گەڵ تیپی هونەرە میللییەکان وەک سۆلیست لەسەر ئامێری عود سەردانی ولاتانی یەکێتی سۆڤێت و نەمسا دەکات.
- لە دوای راپەرین لە سالانی ٢٠٠٧، ٢٠٠٤، ٢٠٠٠، ١٩٩٨پێشانگای تایبەتی کردۆتەوە.
- هاوبەشی چەندین پێشانگای هونەری لە ناوەوەو دەرەوەی کوردستان دەکات.
- لە ولاتی نەمسا و یەکێتی سۆڤێت وەک سۆلیست لەسەر ئامێری عود بەشداری چەندین فێستیڤاڵی جیهانی کردووە.
- زیاتر لە ٣٥ پێشانگای تایبەتی هەیە لە ناوەوەو دەرەوەی ولات.
- شارەزای لەچەندین ئامێری میوزیکی هەیە لەوانە کەمانچە و عود و نای ریتم.
- وەک شارەزا لە بواری دیکۆر و جل و بەرگ لە گەڵ تیپی هونەرە میللییەکان کاری کردووە لە سالانی ١٩٨٠.
- بۆیەکەم جار لە کوردستان ئامێری ئۆکۆردیۆن لەشێوەی رۆژئاوایی دەگۆرێت بۆ رۆژهەلاتی.
- یەکەم کەس بووە، کە ئامێری قانون دەهێنێتە شاری هەولێر و کۆکی ئامێرەکە دەکات.
- شارەزایی لەچەندین ئامێری میوزیکی هەیە لەوانە کەمانچە و عود و نای و ریتم.
- میوزیکی بۆ زۆر لە هونەرمەندان ژەندووە وەک (تاهیر تۆفیق، محەمەد عارف جەزیری، مشکۆ، مریەم خان، عایشەشان، رەسول گەردی، فوئاد ئەحمەد، محەمەد ئەحمەد، محەمەد جەزا، عیسا بەرواری و چەندین هونەرمەندی تر).

- ئەندامی دەستەی تیپی مۆسیقای دەرسیم ١٩٥٩.
- لە ساڵی ١٩٨٢ دەبێتە سەرپەرشتیاری هونەری لە بەرێوەبەرایەتی شانۆ و هونەرە میللییەکان.
- سەرۆکی تیپی میوزیکی هەولێر.
- سەرۆکی تیپی مۆسیقا کۆمەڵەی هونەر و وێژی کوردی.
- سەرۆکی تیپی مۆسیقای کرێکاران لە سالانی حەفتا.
- سەرۆکی تیپی مۆسیقای مامۆستایان.
- سەرۆکی تیپی مۆسیقای چالاکی هونەری.
- سەرۆکی تیپی مۆسیقای هونەرە میللییەکان ١٩٩٤.

سەباح عەبدولرەحمان عەبدوڵلا

لە دایکبووی: هەولێر- ١٩٤٥

پلەی خوێندن: پەیمانگای هونەرە جوانەکانی بەغدا- بەشی شانۆ ساڵی ١٩٦٧- ١٩٦٨

دەستپێک: ساڵی ١٩٦١ لە شانۆگەری هەر دەژیت.

بەرهەمەکان:

١- شانۆگەری تەنها تاقیکردنەوە- نواندن
٢- شانۆگەری چارەرەش- نواندن
٣- شانۆگەری پێشانگای تەرمەکان- دەرهێنان
٤- شانۆگەری چیرۆکی کۆن- دەرهێنان و نواندن
٥- شانۆگەری فالچی- دەرهێنان و نواندن
٦- پشانۆگەری ووتە و چورچە- نواندن و دەرهێنان
٧- شانۆگەری سواڵکەر- دەرهێنان
٨- شانۆگەری مەسەلەی شارێک - نواندن و دەرهێنان
٩- شانۆگەری ماردیی- نواندن و نووسین و دەرهێنان
١٠- شانۆگەری رووباری ژیان- دەرهێنان

١١- شانۆگەری هەبوو نەبوو- دەرهێنان
١٢- شانۆگەری هەور و سامان- درامای تەلەفزیۆنی - دەرهێنان
١٣- شانۆگەری مرۆڤ و ئازارەکانی- نواندن و دەرهێنان
١٤- شانۆگەری لاس و خەزال- دەرهێنان
١٥- شانۆگەری بەرەو خۆر- نواندن
١٦- شانۆگەری گۆرانێک لە باوەشی تاریکیدا- دەرهێنان
١٧- مەمی ئالان- درامای تەلەفزیۆنی- نواندن
١٨- گەمەی خەونە ئازادەکان- زنجیرەی تەلەفزیۆنی- دەرهێنان
١٩- ژوان- زنجیرەی تەلەفزیۆنی- نووسین و دەرهێنان
٢٠- پەپوو- دەرهێنان- ٢٠٠٨

زوهێر عەبدولمەسیح ئیلیا

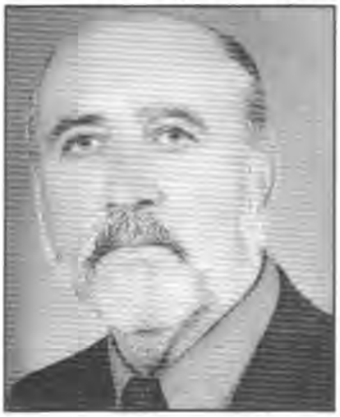

لەدایکبووی: ١٩٤٨- عەنکاوە
پلەی خوێندن: دەرچووی ئەکادیمیای هونەرە جوانەکانی بەغدا- ١٩٧٢- ١٩٧٣
دەستپێک: تاوان- ١٩٦٦

بەرهەمەکان:

١- ئۆپەرێتی تارا- ١٩٦٩
٢- شانۆگەری مۆمەکان
٣- شانۆگەری نەفرەتلێکراو
٤- شانۆگەری الباب الاخیر
٥- شانۆگەری خولەی چەخماخە
٦- شانۆگەری لانەوازان
٧- شانۆگەری گوڵی سیس- فیلمی سینەمایی
٨- شانۆگەری جق و نق
٩- نانی بەیانی
١٠- لعبة الحب
١١- محەمەد رسول الحریە- فیلم
١٢- القطار.
١٣-ماڵەی سەر گردەکە
١٤- شانۆگەری تاپۆ هەقی چییە؟
١٥- شانۆگەری جەنابی جانەوەر
١٦- شانۆگەری خاتوو کلاوزەڕ
١٧- شانۆگەری مێوانی ناوەخت
١٨- شانۆگەری بەرەو رزگاری
١٩- شانۆگەری فت
٢٠- شانۆگەری گەڕانەوە- بە زمانی سریانی

مەحمود ئەحمەد بێوەی

لەدایکبووی: ١٩٤٤- هەولێر
پلەی خوێندن: دەرچووی خانەی مامۆستایان- ١٩٦٧
دەستپێک: ١٩٦٧- تجربة فقط

بەرهەمەکان:
١- شانۆگەری سورمەخان- نواندن
٢- شانۆگەری قەلای دمدم- نواندن
٣- شانۆگەری خانەدان- نواندن
٤- شانۆگەری خاتوو کلاوزەڕ- نواندن
٥- شانۆگەری گوڵی نهێنی- نواندن
٦- شانۆگەری راوچی- نواندن
٧- شانۆگەری کانی مەلەک ڕێژان- نواندن
٨- شانۆگەری کارەکەر- نواندن
٩- شانۆگەری پێکەنینی تووڕەیی- نواندن
١٠- شانۆگەری سێ کەللەپووچ- نواندن
١١- شانۆگەری تاقیکردنەوە و بەس- نواندن
١٢- شانۆگەری قسەی خەڵکی- نواندن
١٣- شانۆگەری مرۆڤ و ئازارەکانی- نواندن
١٤- شانۆگەری لاس و خەزاڵ- نواندن
١٥- شانۆگەری راوچی- نواندن
١٦- شانۆگەری ئاسکە- نواندن
١٧- شانۆگەری کەوەکانی قەرەچووغ- نواندن
١٨- شانۆگەری بێ سەرپەرشتان- نواندن
١٩- شانۆگەری شارەکەم- نواندن
٢٠- شانۆگەری جەنابی جانەوەر- نواندن

سابیر عەبدولرەحمان مەحمود

لەدایکبووی: ١٩٤٧ - گوندی عاڵلا- هەولێر
پلەی خوێندن: دەرچووی پەیمانگای مامۆستایان لە هەولێر- ١٩٦٨- ١٩٦٩
دەستپێک: ١٩٦٨ - ئۆپەرێتی بووک و زاوا

بەرهەمەکان:
١- شانۆگەری مەرج- نواندن
٢- شانۆگەری هەورو ساماڵ- نواندن
٣- شانۆگەری فاڵچی- نواندن
٤- شانۆگەری ئاوارە- نواندن
٥- شانۆگەری ئادابا- نواندن
٦- شانۆگەری ماڵی نوێ- نواندن
٧- شانۆگەری لاس و خەزاڵ- نواندن
٨- زنجیرە درامای ئازارەکانی بارام- نواندن
٩- لە ساڵی ١٩٦٩ەوە دەستی کردووە بە مەنەلۆج گوتن و زیاتر لە ٢٥ مەنەلۆجی تۆمارکراوی هەیە.

١٠- یەکەمین سەرۆکی کۆمەڵەی هونەر و وێژەی کوردی بووە.
١١- لە چەندین بەرنامەی فۆلکلۆری لە تەلەفزیۆنە کوردییەکان بەشداری کردووە.
١٢- لە ساڵی ١٩٧٤ و ١٩٧٧ لە هەردوو ئێزگەی دەنگی کوردستان و هەولێر بەرنامەی پێشکەش کردووە.

چەتۆ حەسەن عەزیز

لەدایکبووی: ١٩٤٥- گوندی عەوێنە- هەولێر
پلەی خوێندن: خانەی مامۆستایان ١٩٦٤
دستپێک: ١٩٦٨- ئابرووی خێزانێک

بەرهەمەکان:
١- شانۆگەری خاڵۆی ڕێبوار- نواندن
٢- شانۆگەری لافاو- نواندن
٣- شانۆگەری سەرکەوتن- نواندن
٤- شانۆگەری تاپۆ هەقی چییە- نووسین
٥- شانۆگەری قەڵای دمدم
٦- شانۆگەری ئەفسانەی چیای ئاگرین.
٧- شانۆگەری حەمەدۆک
٨- شانۆگەری جەنابی جانەوەر
٩- شانۆگەری مۆڵەت - وەرگێڕان و نواندن
١٠- شانۆگەری ماڵی نوێ
١١- شانۆگەری سەختەچی ئاخیر زەمان
١٢- شانۆگەری لۆ تێم ناگەن
١٣- شانۆگەری لە پرسەی سیراجەدیندا- نووسین و نواندن
١٤- شانۆگەری مۆرانە
١٥- شانۆگەری مەرزی و کاکەمین-نووسین و نواندن
١٦- شانۆگەری هەور و ساماڵ
١٧- شانۆگەری بۆرە پیاو
١٨- شانۆگەری مرۆڤ و ئازارەکانی
١٩- شانۆگەری کونەبا
٢٠- شانۆگەری سورمەخان

- ٣٢٠ ئەڵقەی بەرنامەی هەگبەی کوردەواری لەماوەی ١٩٩٣- ٢٠٠٤ تۆمارکرد.
- سەرۆکی تیپی شانۆی جەماوەر بووە لە ساڵانی هەشتا.
- لە ساڵی ٢٠٠٥ سەرۆکی تیپی هونەری هەولێر بووە.

سەلام قادر حەمەد
(سەلام کۆیی)

لەدایکبووی: ١٩٥٥- هەولێر- خانەقا
پلەی خوێندن: ئامادەیی بازرگانی- بەشی ژمێریاری
دەستپێک: ١٩٦٩/٢/٢٠ بە شانۆگەری چارەڕەش.

بەرهەمەکان:

١- شانۆگەری مەسەلەی شارێک- نواندن
٢- شانۆگەری گەشتێک بەناو سێ رۆژگاردا- نواندن
٣- شانۆگەری ئەو فریشتەیەی لە بابل هاتە خوارێ- نواندن- (باشترین ئەکتەر)
٤- شانۆگەری تەرازوو- نواندن
٥- شانۆگەری ئاگر و چڵی زەیتوون- نواندن- (لەسەر ئەم شانۆگەرییە ٦ مانگ راگیراوە و پەردە داخراوە و کارەبا کوژاوەتەوە لەهۆڵ) ساڵی ١٩٧٦.
٦- شانۆگەری دوا فیشەک- نواندن
٧- شانۆگەری هەبوو نەبوو- نواندن
٨- شانۆگەری گوندەکەم جێ ناهێڵم- نواندن
٩- شانۆگەری تاپۆ هەقی چییە- نواندن
١٠- شانۆگەری راوچی- نواندن
١١- شانۆگەری حەمەدۆک- نواندن
١٢- شانۆگەری نرخی ئازادی- نواندن
١٣- کەواتا چاوەڕێ بە- نواندن- یەکەم فیلمی ئەکشنی کوردی بەکامێرای ٣٥ ملم وێنەی گیراوە.
١٤- شانۆگەری بەرەو خۆر- نواندن

١٥- زنجیرە درامای مەمی ئالان- نواندن
١٦- درامای سەلیم بەگ- نواندن
١٧- شانۆگەری تاریکستان- نواندن
١٨- فیلمێکی دیکۆمێنتی لەسەر ژیانی پێشەوا قازی محەمەد ٢٠٠٧- (رۆڵی قازی محەمەد)
١٩- شانۆگەری پانۆرامای شارەکەم- نواندن
٢٠- تاوان- نواندن
- بەرنامەی ئاوێنەی بۆ ماوەی ٦ ساڵ لە k.tv پێشکەش کردووە.

غازی غەفوور مستەفا

لەدایکبووی: ١٩٥٤/٢/١٦- تەیراوە- هەولێر
پلەی خوێندن: ئامادەیی
دەستپێک: شانۆگەری چارەڕەش ١٩٦٩

بەرهەمەکان:

١- شانۆگەری مۆرانە- نواندن
٢- شانۆگەری کۆلارە- نواندن
٣- شانۆگەری ئاسکە- نواندن
٤- درامای ترس و ئەڤین- نواندن
٥- زنجیرە درامای بێ سەرپەرشتان- نواندن
٦- شانۆگەری ئەژدیها- نواندن
٧- شانۆگەری فایلی ٦٧- نواندن
٨- شانۆگەری حەمەدۆک- نواندن
٩- شانۆگەری قەلای دمدم- نواندن
١٠- شانۆگەری ئادابا- نواندن
١١- شانۆگەری مرۆڤ و ئازارەکانی- نواندن
١٢- درامای کەوەکانی قەرەچووغ- نواندن
١٣- شانۆگەری لۆ لێم تێناگەن- نواندن
١٤- شانۆگەری ئەفسانەی چیای ئاگرین- نواندن
١٥- شانۆگەری ئەو دەمەی ئەڤین مەزنتر دەبێ- نواندن
١٦- فیلمی زاڵم- نواندن
١٧- شانۆگەری سواڵکەرەکە- دەرهێنان
١٨- شانۆگەری شاری ئەوین- نواندن
١٩- شانۆگەری بزنە یان مازنە- نواندن
٢٠- شانۆگەری عارەمە دوژمنی ئادەمیزادی- نواندن

عەبدولرەزاق شەمسەدین حەسەن

لەدایکبووی: ١٩٥٤- خانەقا- هەولێر
پلەی خوێندن: ئامادەیی پیشەسازی- بەشی کارەبا
دەستپێک: پووتە و رەحمان- ١٩٦٩

بەرهەمەکان:

١- شانۆگەری پووتە و رەحمان- نواندن
٢- شانۆگەری فالچی- نواندن
٣- شانۆگەری مارەیی- نواندن
٤- شانۆگەری ئابروو- نواندن
٥- شانۆگەری داسەکەی شاسوار- نواندن
٦- شانۆگەری زەنگی تەلەفۆن- نواندن
٧- شانۆگەری نەخۆشی ددان- نواندن
٨- شانۆگەری ئەو پیاوەی بووە سەگ- نواندن
٩- شانۆگەری قەلای دمدم- نواندن
١٠- شانۆگەری چلپاو- نواندن

١١- شانۆگەری گوریسی سێدارە- نواندن
١٢- زنجیرە درامای مەمی ئالان- نواندن
١٣- شانۆگەری یۆلیۆس قەیسەر- نواندن
١٤- زنجیرە درامای کۆچ- نواندن
١٥- زنجیرە درامای ئازارەکانی بارام- نواندن
١٦- درامای کونەبا- ١- نواندن
١٧- درامای کونەبا- ٢- نواندن
١٨- درامای کرێژی- نواندن
١٩- درامای لێدە حەلۆ برنجە- نواندن
٢٠- درامای لەگەڵ چەندین کاری دیکەی تەلەفزیۆنی بۆ کەناڵی هەولێری تەلەفزیۆنی یەکگرتوو.

فەیسەڵ محەمەد سالح

لەدایکبووی: ١٩٥٥- سەعدوناوە- هەولێر
پلەی خوێندن: بەکالۆریۆس لە زمانی ئینگلیزی
دستپێک: پووتە و رەحمان- ١٩٦٩/٢/٢١
بەرهەمەکان:
١- شانۆگەری مارەیی- نواندن
٢- شانۆگەری چڵپاو- نواندن
٣- شانۆگەری مەسەلەی شارێک- نواندن
٤- شانۆگەری خۆتان بگرن هات- نواندن
٥-شانۆگەری گەڕەکەکەمان- نواندن
٦- شانۆگەری کەونە دەرگا- نواندن
٧- شانۆگەری کۆلارە- نواندن
٨- زنجیرە درامای مەمی ئالان- نواندن
٩- شانۆگەری محەمەد و سێوێ- نواندن

١٠- شانۆگەری قەڵای دمدم- نواندن
١١- شانۆگەری حاجی قادری کۆیی- نواندن
١٢- شانۆگەری بەهەشتی پەنابەران- نواندن
١٣- شانۆگەری بەرەبەیانێکی زوو- نواندن
١٤- شانۆگەری ئەنتیگۆنا- نواندن
١٥- شانۆگەری ماڵەی سەر گردەکە- نواندن
١٦- شانۆگەری گوریس- نواندن
١٧- شانۆگەری بەرەو خۆر- نواندن
١٨- شانۆگەری سێدارە- نواندن
١٩- شانۆگەری قەدر- نواندن
٢٠- فریشتە لە بابل هاتە خوار- نواندن
- یەکەم نووسەر و ئەکتەر بووە بۆ کەناڵی ئاسمانی کوردستان (١٥) ئەڵقەی چیرۆکی رەمەزانی تۆمار کرد و پەخش کراوە.

تەحسین شەعبان عەلی

لەدایکبووی: ١٩٤٢ کەرکوک- لە ٢٠٠٧/١١/١٧ کۆچی دوایی کردووە.

پلەی خــوێندن: دبلۆم لە بەشی شــانۆ- دەرهێنان- پەیمانگای هونەرە جوانەکانی بەغدا

دەستپێک: سالآنی شەستەکان

بەرهەمەکان:

١- شانۆگەری ظما النهر
٢- شانۆگەری گوڵ و هەنگ- نواندن
٣- شانۆگەری ئاژاوەچییەکان- نواندن
٤- شانۆگەری راستییەکی رووت و سادە- نواندن
٥- شانۆگەری ونبووەکان- نواندن
٦- شانۆگەری ئودیب- نواندن
٧- شانۆگەری تاجر البندقیة - نواندن
٨- شانۆگەری دایکی شەهید- نواندن
٩- شانۆگەری عطیل- نواندن
١٠- شانۆگەری کیلۆپاترا- نواندن
١١- شانۆگەری ماکبێس- نواندن
١٢- قاعدة والاستنشاء- نواندن
١٣- شانۆگەری عندما یخسر القدر- نواندن
١٤- شانۆگەری انتم یامن هناک- نواندن
١٥- شانۆگەری الابریاء مجرمون- نواندن
١٦- شانۆگەری الحیاة- نواندن
١٧- شانۆگەری عقره وبدر- نواندن
١٨-شانۆگەری ذکریات- نواندن
١٩- شانۆگەری غرام فی ریق- نواندن
٢٠- شانۆگەری هجرة رسول- نواندن

عەلی ئەحمەد خدر

لەدایکبووی: ١٩٤٩- هەولێر
پلەی خوێندن: دەرچووی ناوەندی
دەستپێک: شانۆگەری مارەیی ١٩٧٠

بەرهەمەکان:

١- مەسەلەی شارێک- نواندن
٢- شانۆگەری چڵپاو- نواندن
٣- شانۆگەری هەبوو نەبوو- نواندن
٤- شانۆگەری لاس و خەزاڵ- نواندن
٥- شانۆگەری مرۆڤ و ئازارەکانی- نواندن
٦- شانۆگەری جەنابی جانەوەر- نواندن
٧- شانۆگەری محەمەد و سێوێ- نواندن
٨- شانۆگەری سورمەخان- نواندن
٩- شانۆگەری مەلائیکەتی خێر و شەڕ- نواندن
١٠- شانۆگەری چیرۆکەکانی مام سمایل- نواندن
١١- شانۆگەری ئاژاوەچییەکان- نواندن

١٢- شانۆگەری خەج و سیامەند- نواندن
١٣- شانۆگەری گۆرانییەک لەباوەش تاریکی- نواندن
١٤- شانۆگەری سزاکانی ئەهریمەن- نواندن
١٥- شانۆگەری پرسەی سیراجەدین- نواندن
١٦- شانۆگەری گوریس- نواندن
١٧- شانۆگەری خانزادی سۆران- نواندن
١٨- شانۆگەری بەرەو خۆر- نواندن
١٩- شانۆگەری گەمەی شاو شاری گەمە- نواندن
٢٠- شانۆگەری ئادابا- نواندن

فەرهاد شەریف یونس

لەدایکبووی: ١٩٤٦- هەولێر
پلەی خوێندن: بەکالۆریۆس لە کۆلێژی هونەرە جوانەکانی بەغدا- بەشی دەرهێنان و شانۆ ساڵی ١٩٧١.
دەستپێک: جەنگاوەری شێت- ١٩٧٠

بەرهەمەکان:
١- شانۆگەری ماڵی نەخۆری بۆ چەکمە بۆری.
٢- شانۆگەری کاوەی ئاسنگەر
٣- شانۆگەری وتەی بەڵێ، وتەی نەخێر
٤- شانۆگەری رۆژهەڵات
٥- شانۆگەری خوازبێنی
٦- شانۆگەری یەکگرتن
٧- شانۆگەری شەهید
٨- شانۆگەری مەم و زین
٩- شانۆگەری بەزۆر کراوە بە دکتۆر
١٠- شانۆگەری خزمەتکارێکی گوێڕایەڵ

١١- شانۆگەری راشامون
١٢- شانۆگەری تەرمی سەر شۆستەکە
١٣- شانۆگەری رۆمیۆ و جولێت
١٤- شانۆگەری ئەو دەمەی ئەڤین مەزنتر دەبێ
١٥- شانۆگەری خانزاد میری سۆران
١٦- شانۆگەری دوو برا
١٧- شانۆگەری خۆتان بگرن هات
١٨- شانۆگەری هەڵگەڕانەوە
١٩-شانۆگەری گێلە پیاو
٢٠- درامای رەجەبی دەرگەوان

ئەنوەر محەمەد مەولود
(ئەنوەر شێخانی)

لەدایکبووی: ١٩٥١
پلەی خوێندن: دەرچووی ناوەندی
دەستپێک: مارەیی- ١٩٧٠

بەرهەمەکان:

١- شانۆگەری مارەیی- نواندن
٢- شانۆگەری چڵپاو- نواندن
٣- شانۆگەری داسەکەی شاسوار- نواندن
٤- شانۆگەری ژان لە گەڕانەوە- نواندن
٥- شانۆگەری جۆماڵ- نواندن
٦- شانۆگەری وێنەیەک لە رابردوو- نواندن
٧- شانۆگەری مام حەسەن دەگەڕێتەوە- نواندن
٨- شانۆگەری وەلی دێوانە- نواندن
٩- شانۆگەری مۆکینبۆت- نواندن
١٠- شانۆگەری محەمەد و سێوێ- نواندن
١١- شانۆگەری مەسەلەی شارێک- نواندن
١٢- شانۆگەری هەبوو نەبوو- نواندن
١٣- شانۆگەری دەنگی تەلەفۆن- نواندن
١٤- شانۆگەری وەلی دێوانە- نواندن
١٥- شانۆگەری چۆلەکەکان- نواندن
١٦- شانۆگەری جەنابی جانەوەر- نواندن
١٧- شانۆگەری یادگارەکانی میم- نواندن
١٨- زنجیرە درامای گرێ- نواندن
١٩- کورتە فیلمی ئاو- نواندن
٢٠- شانۆگەری نرخی ئازادی- نواندن
- زیاتر لە دە ساڵ کارکردن لە بەرنامەی هەگبەی کوردەواری
- یەکێک بووە لە دامەزرێنەرانی KTV

شێرزاد محەمەد قادر
(شێرزاد پۆلیس)

لەدایکبووی: ١٩٤٩- هەولێر
پلەی خوێندن: دەرچووی سێی ناوەندی
دەستپێک: جەنگاوەری شێت- ١٩٧٠
بەرهەمەکان:

١- شانۆگەری خەملّی پەمۆ- نواندن ١٩٧٢/٨/٢٩
٢- شانۆگەری زوحاکی زۆردار- نواندن ١٩٧١/٣/١١
٣- شانۆگەری بووکی پەردە- نواندن ١٩٧١/٧/١٦
٤- شانۆگەری خاڵۆی رێبوار- نواندن ١٩٧٣/١/١٥
٥- شانۆگەری گوێزان- نواندن ١٩٧٢/١١/٥
٦- شانۆگەری قەل و رووتە- نواندن ١٩٧٨/١١/٣
٧- شانۆگەری هەبوو نەبوو- نواندن ١٩٨٠/٣/١٨- بەغداد
٨- شانۆگەری پێکەنینی تووڕەیی- نووسین و نواندن

١٩٩٢/٤/١٤

٩- کشانۆگەری کەچەڵ کەچەڵ قاقا- نواندن ٢٠٠٠/١٢/٢٧

١٠- شانۆگەری قەڵای دمدم- نواندن ٢٠٠١/٨/١٥

١١- شانۆگەری سێ کەللەپووچ- نووسین- نواندن- ١٩٩١

١٢- شانۆگەری التجربة- نواندن ١٩٧١/٨/١٨

١٣- شانۆگەری جەنگاوەری شێت- نواندن ١٩٧٠/٥

١٤- شانۆگەری تارماییەکان دزی دەکەن- نواندن ١٩٧٠

١٥- خدر کێشکە- فیلمی سینەمایی- سیناریۆ و نواندن ٢٠٠١

١٦- فیلمی کۆمیدی فەرتەنە- نواندن

١٧- فیلمی کۆمیدی گەندەڵی- نواندن ٢٠٠٩

١٨- شانۆگەری حوکمی قەرەقوش نووسین- نواندن ١٩٩٤

١٨- فیلمی دیکۆمێنتی سنوور- ٢٠٠٣

١٩- شەش دیمەنی شانۆیی پانتۆمایم- بیرۆکە و نواندن- ١٩٩٠

٢٠- پەپوو- نواندن ٢٠٠٨

گەلاوێژ محەمەد رەسول

لەدایکبووی: ١٩٤١- لە ڕێکەوتی ٢٠٠٨/٢/١٢ بە کارەساتێکی دڵتەزێن کۆچی دوایی کرد.

پلەی خوێندن: شەشی سەرەتایی

دەستپێک: ١٩٧٠

بەرهەمەکان:

١- شانۆگەری تەقینەوە- نواندن

٢- زنجیرە درامای کۆچ- نواندن

٣- زنجیرە درامای ئازارەکانی بارام- نواندن

٤- زنجیرە درامای مەم و زین- نواندن

٥- فیلمی سینەمایی راوە جنۆکە- نواندن

٦- درامای گەمەی خەونە ئازادەکان- نواندن

٧- درامای ژوان- نواندن

٨- کۆچ بۆ هەندەران- نواندن

٩- درامای کەوەکانی قەرەچووغ- نواندن

١٠- شانۆگەری تەلاری مەزنی- نواندن

١١- شانۆگەری خەج و سیامەند- نواندن

١٢- شانۆگەری قەڵای دمدم- نواندن

١٣- شانۆگەری هەراسانی شەو- نواندن

١٤- فیلمی شەوی زاوا- نواندن

١٥- زنجیرە درامای رەحمەتی- نواندن

١٦- گێلەپیاو- نواندن

١٧- قەلەندەر- نواندن

١٨- شانۆگەری بیری ژمارە ٣- نواندن

١٩- مەنەلۆجی بووک و خەسوو- نواندن

٢٠- نانفرۆش- نواندن

تەلعەت سامان مامە کەریم

لەدایکبووی: ١٩٤٦
پلەی خوێندن: ئەکادیمیای هونەرە جوانەکان- بەشی دراما- ١٩٦٩- ١٩٧٠
دەستپێک: زنجیرەی نەفرەت لێکراو- حەفتاکان
بەرهەمەکان:
١- شانۆگەری جەلەی عاشە - دەرهێنان
٢- شانۆگەری حەمەدۆک - دەرهێنان
٣- شانۆگەری کەوەکانی قەرەچووغ - نووسین و دەرهێنان
٤- شانۆگەری سلتان- نواندن
٥- شانۆگەری نەفرەت لێکراو - نووسین و دەرهێنان
٦- شانۆگەری جەنگاوەری شێت - نووسین و سەرپەرشتی
٧- شانۆگەری ترس - نووسین و دەرهێنان
٨- شانۆگەری بووکی پەردە - دەرهێنان
٩- شانۆگەری خەملی پەمۆ - ئامادەکردن و دەرهێنان
١٠- شانۆگەری خاڵۆی رێبوار - ئامادەکردن و دەرهێنان
١١- شانۆگەری مەم و زین - نووسین و دەرهێنان

١٢- شانۆگەری پیلان - ئامادەکردن و دەرهێنان
١٣- شانۆگەری پێشانگا - دەرهێنان
١٤- شانۆگەری شانۆگەری قەل و رووتە - نووسین و دەرهێنان
١٥- شانۆگەری هەڵگەڕانەوە - نووسین و دەرهێنان
١٦- شانۆگەری گێچەڵەکانی حەمە وەی وەی - نووسین و دەرهێنان
١٧- شانۆگەری بووکی بەفر - دەرهێنان
١٨- شانۆگەری شانۆگەری خانزادێکی تر - نووسین و دەرهێنان
١٩- شانۆگەری فایلی ٦٧ - دەرهێنان
٢٠- شانۆگەری شاری ئەوین - نووسین و دەرهێنان

ئەحمەد جەمیل عەبدولسەمەد

لەدایکبووی: ١٩٥٦- هەولێر
پلەی خوێندن: دبلۆم لە هونەر لە ئۆپرای نۆرمبێرگ
دەستپێک: شانۆگەری خەبات ١٩٧١
بەرهەمەکان:
١- شانۆگەری شۆڕش- نواندن
٢- شانۆگەری شەهید- نواندن
٣- شانۆگەری خەبات - پلەی یەکەمی سەرتاسەری عیراقی بەدەستهێناوە- نووسین و دەرهێنان- ١٩٧٨ بەغدا.
٤- شانۆگەری تاپۆ هەقی چییە- نواندن
٥- شانۆگەری میوانی ناوەخت- نواندن
٦- شانۆگەری بەزۆر کراوە بە دکتۆر- نواندن
٧- شانۆگەری مێژوو رەش نابێتەوە - ئامادەکردن و

دەرهێنان
٨- شانۆگەری قەڵای دمدم- نواندن
٩- شانۆگەری سورمەخان- نواندن
١٠- شانۆگەری جەنابی جانەوەر- نواندن
١١- شانۆگەری هەبوو نەبوو- نواندن
١٢- شانۆگەری نالی و خەونێکی ئەرخەوانی- نواندن
١٣- شانۆگەری نەخوێندەواری- نواندن
١٤- شانۆگەری ئادابا- نواندن
١٥- شانۆگەری خەبات - ئێران- ئۆردوگای رەبەت- نواندن
١٦- شانۆگەری شا هەر شایە ١٩٩٢- نواندن
١٧- شانۆگەری هونەر و ژیان- نواندن
١٨- شانۆگەری بەندی ژمارە ٤٨١- نواندن
١٩- شانۆگەری نەخوێندەواری- نواندن
٢٠- شانۆگەری هەور و ساماڵ - نواندن

وەلید مەعروف جارۆ

لەدایکبووی: ١٩٥٥ - دهۆک

پلەی خوێندن: بەکالۆریۆس لە هونەر- لە کۆلیژی هونەرە جوانەکانی بەغدا- بەشی نواندن و دەرهێنان.
دوو ساڵیش خوێندن لە بواری تەلەفزیۆن لە کۆلیژی هونەر لە بەغدا.

دەستپێک: ١٩٧١ لە ناوەندی سەلاحەدین

بەرهەمەکان:

١- شانۆگەری گلگامێش- نواندن
٢- شانۆگەری گالیلۆ گالیلی- نواندن
٣- شانۆگەری کۆلیۆلان- نواندن
٤- شانۆگەری ماکبێس- نواندن
٥- شانۆگەری زگەتەرێل- نواندن
٦- شانۆگەری المسیح یصلب من جدید- نواندن
٧- شانۆگەری محەممەد و سێوێ- نواندن
٨- شانۆگەری لاس و خەزاڵ- نواندن
٩- شانۆگەری تاشە بەرد و چاڵێک- نواندن
١٠- شانۆگەری مرۆڤ و ئازارەکانی- نواندن
١١- شانۆگەری خاتوو کلاوزەڕ- نواندن
١٢- شانۆگەری جەنابی جانەوەر- نواندن
١٣- شانۆگەری وەلی دێوانە- نواندن
١٤- ئادابا- نواندن
١٥- شانۆگەری کارەسات - دەرهێنان
١٦- شانۆگەری قصة رجل بصیط
١٧- شانۆگەری نحن الحریة
١٨- کەواتا چاوەڕێ- فیلمی سینەمایی ٣٥ ملم- نواندن

١٩- گەڕەکی داهۆڵەکان- فیلمی سینەمایی- نواندن
٢٠- سرتە لەگەڵ با - فیلمی سینەمایی- نواندن

موئەیەد فەقێ محەمەد

لەدایکبووی: ١٩٥٦- تەیراوە- هەولێر
پلەی خوێندن: دەرچووی ناوەندی
دەستپێک: ١٩٧١- شانۆگەری پیاوێکی خراپ

بەرهەمەکان:

١- شانۆگەری عبقري- نواندن
٢- شانۆگەری ئەنجامی رۆڵەیەکی کورد- نواندن
٣- شانۆگەری درامای رەش و سپی- نواندن
٤- شانۆگەری کۆتی کۆمەڵ- نواندن
٥- شانۆگەری فێڵەکانی حەمە وەی وەی- نواندن
٦- شانۆگەری بەزۆر کراوە بە دکتۆر- نواندن
٧- شانۆگەری داسەکەی شاسوار- نواندن

٨- شانۆگەری ژانی گەڕانەوە- نواندن
٩- شانۆگەری مام حەسەن دەگەڕێتەوە- نواندن
١٠- شانۆگەری ئادابا- نواندن
١١- شانۆگەری لۆ تێم ناگەن- نواندن
١٢- فیلمی سینەمایی سائق شۆفەل- نواندن
١٣- شانۆگەری تاپۆ هەقی چییە- نواندن
١٤- شانۆگەری حەمەدۆک- نواندن
١٥- شانۆگەری ئەفسانەی چیای ئاگرین- نواندن
١٦- شانۆگەری شاری ئەوین- نواندن
١٧- شانۆگەری تەقینەوە- نواندن
١٨- شانۆگەری تاوان و سزا- نواندن
١٩- شانۆگەری سێ کاف- نواندن
٢٠- شانۆگەری گۆڕەپانی دیموکراسی- نواندن

سەلاح محەمەد عەلی

لەدایکبووی: ١٩٥١- هەولێر
دەستپێک: ١٩٧١

بەرهەمەکان:

١- زنجیرە درامای مەمی ئالان- نواندن
٢- زنجیرە درامای کەوەکانی قەرەچووغ- نواندن
٣- فیلمی ترس و ئەڤین- نواندن
٤- ئەو دەمەی ئەڤین مەزنتر دەبێ- نواندن
٥- زەنگی تەلەفۆن- نواندن
٦- درامای گەمەی خەونە ئازادەکان- نواندن
٧- شانۆگەری کێ بەرپرسیارە- نواندن

٨- هەڵگەڕانەوە- نواندن
٩- مەملەکەتی ئەفیون- نواندن
١٠- سی (٣٠) کورتە دراما لە تەلەفزیۆنی نیگا- نواندن
١١- فرمێسکی پەشیمانی- نواندن
١٢- لە ڕێگەی کانی ئاو دێنێ- نواندن
١٣- سۆز ئەکەم- نواندن
١٤- ئەی کچی کوردەواری- نواندن
١٥- داسەکەی شاسوار- نواندن
١٦- ئەمە بەشمانە- نواندن
١٧- کەچەڵ کەچەڵ قاقا- نواندن
١٨- سووتانی عشق- نواندن
١٩- ڤینۆس- نواندن
٢٠- ژانی رۆژگار- نواندن

خەلیل بابە کەریم

لەدایکبووی: ١٩٣٨- گوێڕ
پلەی خوێندن: دەرچووی خانەی مامۆستایان ١٩٥٩-

١٩٦٠ موسڵ- کۆمەڵەی رۆشنبیری.
دەستپێک: خۆشی جووتیار، نووسین و دەرهێنانی عەبدولوەهاب ئیسماعیل.

بەرهەمەکان:

١- کاوەی ئاسنگەر - نواندن ١٩٧١
٢- خاڵۆی رێبوار- نواندن ١٩٧٢.
٣- شانۆگەری زاوایەکی گەلحۆ- نواندن ١٩٧٣
٤- شانۆگەری لافاو- نواندن ١٩٧٤
٥- شانۆگەری سەرکەوتن- نواندن ١٩٧٥.
٦- شانۆگەری نەخوێندەواری- نواندن ١٩٧٦
٧- شانۆگەری قەل و رووتە- نواندن ١٩٧٨
٨- شانۆگەری هەبوو نەبوو- نواندن ١٩٨٠
٩- شانۆگەری محەمەد و سێوێ- نواندن ١٩٨١
١٠- شانۆگەری لاس و خەزاڵ- نواندن ١٩٨٢
١١- شانۆگەری تاپۆ هەقی چییە- نواندن ١٩٨٣
١٢- شانۆگەری وەلی دێوانە- نواندن
١٣- شانۆگەری راوچی- نواندن ١٩٨٦
١٤- شانۆگەری قاسپەی کەو- نواندن ١٩٨٧
١٥- شانۆگەری میوان- نواندن ١٩٨٨
١٦- شانۆگەری قەڵای دمدم- نواندن ٢٠٠٠
١٧- شانۆگەری دڵدارێکی قرچۆک- نواندن ٢٠٠٤
١٨- شانۆگەری یۆلیۆس قەیسەر- نواندن ٢٠٠٥
١٩- شانۆگەری خەندەی گورگ- نواندن ٢٠٠٦
٢٠- شارەکەم- نواندن ٢٠٠٧

سەعدون یونس شەمسەدین

لەدایکبووی: ١٩٤٨- هەولێر

پلەی خوێندن: خانەی مامۆستایانی سەرەتایی- ١٩٦٦

پەیمانگای هونەرە جوانەکان- بەشی شانۆ- ١٩٧٤ بەغداد

دەستپێک: وەک نواندن لە شانۆیی (التجربة فقط) بەزمانی عەرەبی

وەک دەرهێنانیش لە شانۆیی چیرۆکی شۆڕشێک ١٩٧١- هەولێر

بەرهەمەکان:

١- شانۆگەری نەفرەت لێکراو- نواندن
٢- شانۆگەری بهلوان اخر زمان - نواندن
٣- شانۆگەری سورالصین- دەرهێنان
٤- شانۆگەری داریوش یحبون الحقیقة- نواندن
٥- شانۆگەری جەنگاوەری شێت- دەرهێنان
٦- شانۆگەری بەڕێزان ئاگادارین- دەرهێنان
٧- شانۆگەری ماڵی نوێ- نواندن و دەرهێنان
٨- شانۆگەری مام سمایل - دەرهێنان
٩- شانۆگەری خۆتان بگرن هات - دەرهێنان
١٠- شانۆگەری هەبوو نەبوو - نواندن
١١- شانۆگەری محەمەد و سێوێ - دەرهێنان
١٢- شانۆگەری سورمەخان - دەرهێنان
١٣- شانۆگەری خانەدان- دەرهێنان

١٤- شانۆگەری قەلای دمدم - دەرهێنان
١٥- شانۆگەری کەونە دەرکە- نواندن- دەرهێنەر
١٦- شانۆگەری خاتوو کلاوزەڕ - نواندن
١٧- شانۆگەری ئاسکە - دەرهێنان
١٨- شانۆگەری قاسپەی کەو -دەرهێنان
١٩- درامای گەڕەکەکەمان - دەرهێنان
٢٠- درامای شارەکەمان - دەرهێنان ٢٠٠٧- هەولێر

سەمیرە عەبدۆک عەساف

لەدایکبووی: ١٩٥٤/٧/١- بەغدا - لە ڕێکەوتی ٢٠٠٧/٤/٦ لە وڵاتی ئەڵمانیا بە نەخۆشی کۆچی دوایی کرد.

پلەی خوێندن: سەرەتایی لە هەولێر تەواو کردووە

دەستپێک: حەفتاکان

بەرهەمەكان:

١- هەبوو نەبوو- نواندن
٢- شانۆگەری محەمەد و سێوێ- نواندن
٣- شانۆگەری قەڵای دمدم- نواندن
٤- شانۆگەری زولێخا- نواندن
٥- شانۆگەری كەونە دەرگا- نواندن
٦- شانۆگەری سورمەخان- نواندن
٧- شانۆگەری ئاسكە- نواندن
٨- شانۆگەری مەڕانە- نواندن
٩- شانۆگەری گوڵاڵە- نواندن
١٠- شانۆگەری خاتوو كلاوزەڕ- نواندن
١١- شانۆگەری قاسپەی كەو- نواندن
١٢- شانۆگەری كۆلارە- نواندن
١٣- شانۆگەری مەرزی و كاكەمین- نواندن
١٤- شانۆگەری شا هەر شایە- نواندن
١٥- شانۆگەری راوچی- نواندن
١٦- شانۆگەری خانەدان- نواندن
١٧- شانۆگەری ماڵەی سەر گردەكە- نواندن
١٨- شانۆگەری گەڕەكەكەمان- نواندن
١٩- شانۆگەری میوانی ناوەخت- نواندن
٢٠- شانۆگەری شەوتا- نواندن
٢١- شانۆگەری چیرۆكی بازنەی ترس- نواندن

حەیدەر عەبدولرەحمان مامە

لەدایكبووی: ١٩٥٦ - هەولێر
پلەی خوێندن: پەیمانگای كشتوكاڵی
دەستپێك: ساڵی ١٩٧٢ یەكەم بەرهەمی رەخنەیی دەربارەی درامای (مەرەزە) ی جەلیل زەنگەنە بلاوكردۆتەوە.

بەرهەمەكان:

١- شانۆگەری راوچی - نووسین
٢- شانۆگەری خاتوو كلاوزەڕ- ئامادەكردن
٣- شانۆگەری گوڵی نهێنی - نووسین
٤- درامای ئاسكە - نووسین
٥- شانۆگەری خاتوو كلاوزەڕ- ئامادەكردنی چوار ئەڵقە
٦- زنجیرە درامای سەلیم بەگ - نووسین
٧- زنجیرە درامای رەحمەتی - نووسین

کتێبە چاپکراوەکانی:

١- خوالێخۆشبوو (وەرگێران)
٢- چەپکێ رەخنەی شانۆیی
٣- چوار کتێبی رەخنەیی دەربارەی رەخنەی شانۆیی و درامای کوردی و سینەمای کوردی لەژێر چاپدایە.

بەکر مەعروف سەلیم

لەدایکبووی: ١٩٥٩- هەولێر
پلەی خوێندن: دبلۆم لە بازرگانی
دەستپێک: ١/٢/١٩٧٢- شانۆگەری ژنهێنانی هاوچەرخ

بەرهەمەکان:

١- شانۆگەری فێڵەکانی حەمە وەی وەی- نواندن
٢- شانۆگەری بەزۆر کراوە بە دکتۆر- نواندن
٣- شانۆگەری خەج و سیامەند- نواندن
٤- شانۆگەری خزمەتکارێکی گوێڕایەڵ- نواندن
٥- شانۆگەری قەرەج- نواندن
٦- شانۆگەری زولێخا- نواندن
٧- شانۆگەری حاجی قادری کۆیی- نواندن
٨- شانۆگەری شێتەکانی ئەم ڕۆژگارە- نواندن
٩- شانۆگەری ئیمپراتۆر جۆنس- نواندن
١٠-شانۆگەری قسە بکە ئەی بەرد- نواندن
١١- شانۆگەری میوان- نواندن
١٢- زنجیرەی گرێ- نواندن

١٣- زنجیرەی خەندەی گورگ- نواندن
١٤- کەوەکانی قەرەچووغ- نواندن
١٥- شانۆگەری میوانی ناوەخت- نواندن
١٦- زنجیرە درامای سەلیم بەگ- دەرهێنان
١٧- زنجیرە درامای رەحمەتی- دەرهێنان
١٨- درامای شارەکەم- نواندن
١٩- درامای ژوان- نواندن
٢٠- شانۆگەری دوا گۆرانی- نواندن

زاهیر عەبدوڵڵا خدر

لەدایکبووی: ١٩٥٨- هەولێر
پلەی خوێندن: ئامادەیی پیشەسازی
دەستپێک: ١٩٧٢- شانۆگەری ئەنجامی پوول پەرستی.

بەرهەمەکان:

١- شانۆگەری هەبوو نەبوو- نواندن
٢- شانۆگەری خۆتان بگرن هات- نواندن
٣- شانۆگەری محەممەد و سێوێ- نواندن
٤- شانۆگەری قەڵای دمدم- نواندن
٥- شانۆگەریماڵی نوێ- نواندن
٦- شانۆگەری قەرەج- نواندن
٧- شانۆگەری مەڕانە- نواندن
٨- شانۆگەری کەونە دەرکە- نواندن
٩-شانۆگەری خانەدان- نواندن
١٠- شانۆگەری هاوارێک لە حاجی قادری کۆییەوە- نواندن
١١- شانۆگەری گوڵاڵە- نواندن
١٢- شانۆگەری ئاسکە- نواندن
١٣- شانۆگەری گەڕەکەکەمان- نواندن
١٤- زنجیرە درامای کەوەکانی قەرەچووغ- نواندن
١٥- شانۆگەری ماڵەی سەر گردەکە- نواندن
١٦- شانۆگەری کۆلارە- نواندن
١٧- شانۆگەری شەوچرا- نواندن
١٨- شانۆگەری ماڵی نوێ- نواندن
١٩- شانۆگەری سورمەخان- نواندن
٢٠- شانۆگەری گوڵی نهێنی- نواندن •

فەتاح خەتاب

نووسەر و رەخنەگر و وەرگێڕ و دەرهێنەری شانۆ

لەدایکبووی: ١٩٥١- هەولێر

پلەی خوێندن: پەیمانگای هونەرە جوانەکانی بەغدا لە ساڵی ١٩٧٤دا، لە سەرەتای حەفتاکانەوە خەریکی دەرهێنانی شانۆیی لەم تیپە هونەرییانەدا بووە

١- وێنەیەک لە رابردوو
٢- زەنگی تەلەفۆن - یانەی مامۆستایان
٣- داس: لە نووسینی ئەمین میرزا کەریم - لە فیستیڤاڵی شانۆی لادێیی لە بەغدا، لە ساڵی ١٩٧٣ دا، خەڵاتی یەکەمی وەدەستهێناوە.
٤- لە هەمان ساڵدا، بەر لە دەرچوونی بە ساڵێک شانۆیی (حکایا) ی سەعدی یوسفی شاعیر بە زمانی عەرەبی، وەک ئامادەکار و دەرهێنەر و ئەکتەری سەرەکی نمایش کردووە.
٥- مام حەسەن هەر دەگەڕێتەوە: نووسینی برایم ئەحمەد و

ئامادەکرنی جەوهەر کرمانج. بۆ ماوەی سێ چوار جار لە گوند و دێهاتەکانی کوردستان لە لایەن تیپی شانۆی لادێیەوە، دەیان جار لە سەر شێوازی کۆمیدیای (دیللارتێ) و شانۆی گەڕۆک نمایش کراوە.

٦- نەخۆشیی ددان: نووسینی ئۆزڤالد دراگۆن و وەرگێڕانی ڕەئووف حەسەن - تیپی هونەری هەولێر، ساڵی ١٩٧٧

٧- پێشانگا: نووسینی مەهدی ئومێد. ڕۆژانی ٨/٢٨ تا ١٩٧٨/٨/٣١ لە هۆڵی گەل نمایش کرا، نرخی بلێت (٢٥٠) فلس بوو. تیپی هونەرو وێژەی کوردی.

٨- ئەو پیاوەی بوو بە سەگ: نووسینی ئۆزڤالد دراگۆن، وەرگێڕانی ڕۆژی ١٩٨٠/٤/٢٤ لە یەکەمین فێستیڤاڵی دەزگای ڕۆشنبیری کوردی نمایش کرا. (ت هـ، و، ک) ئەی ئەو کەسەی لەوێیە - نووسینی ولیام سارۆیان، وەرگێڕانی ئازاد بەرزنجی، ڕۆژانی ٨/١٢ تا ١٩٨٠/٨/١٧ نمایش کرا. (ت، هـ، و، ک)

٩- شەوچرا: نووسینی تەها سالم. دوایین نمایشی شانۆیی بەر لە داخستن و تێکدانی تیپی هونەری نوێ.

لە نێوان ساڵانی ٨١ تا ٨٤ وەکو هونەرمەندێکی پێشمەرگە لە ناوزەنگ و پشتئاشان تیپی شانۆی پارتیزانی دامەزراندووەو بەزمانی کوردی و عەرەبی ئەم شانۆییانەی خوارەوە نمایش کردوە.

١- ڕێنووس: نووسینی غولام حوسەین ساعدی، وەرگێڕانی محەمەد ڕەنجاو

٢- لیل السکاکین الطویلة: نووسینی هینری میللەر

٣- سهرة مع مظفر النواب وفاضل العزاوي - قصائد مسرحیة

٤- قصائد کردیه مترجمه

لە نێوان ساڵانی ٨٤ تا ٨٧ لە یەمەنی دیموکراتی، وەک ڕەخنەگر و دەرهێنەری شانۆ کاری کردووە

١- مسرحیة سندباد - اعداد، اخراج و تمثیل

٢- اطرق الباب رجاء

٣- موکینبوت - بیتر فایس- اخراج و تمثیل

٤- س یحاکم س

٥- الاطفال یولدون مرتین - تألیف واخراج

٦- نقطه التقاء لخطین متوازیین.

٧- برومیپیوس الیمن - نصوص منشورة

لەنێوان ساڵانی ١٩٨٧ تا ٢٠٠٣ دامەزراندنی تیپی درامای کوردی

١- نمایشکردنی شانیی کلکەکان ١٩٩٢

٢- پەخشکردنی شانۆییەکی ڕادیۆیی (جاڵجاڵۆکە) لە ئێزگەی کوردی.

بەچاپ گەیاندنی ئەم شانۆییانەی خوارەوە:

١- کچەکانی ئەژیهاک.

٢- لە چاوەڕوانی کوردۆدا

٣- ئەبجەدییەتی دۆزەخ

٤- هابیل و قابیل لە شاری ئەربائیل

٥- ئاوارەکانی سەرزەمین.

٦- پەیکەر

٧- کلکەکان

٨- حیکایەتی شارێک.

دوای گەڕانەوەی بۆ کوردستان لەنێوان ساڵانی ٢٠٠٣-٢٠٠٨

١- نمایشکردنی شانۆیی کلکەکان

٢- حیکایەتی شارێک

بەچاپگەیاندنی

١- شانۆیی دەروازەی ئەربائیلۆ

٢- شانۆیی دوا ئێزگەمان بیارەیە. بیارە.

نووسین و وەرگێڕانی دەیان وتاری شانۆیی.

مامۆستایە لە پەیمانگای هونەرە جوانەکان/ هەولێر

ڕەفیق نوری حەنا

لەدایکبووی: ١٩٥٧- عەنکاوە

پلەی خوێندن: دبلۆم لە پەیمانگای هونەرە جوانەکانی بەغدا

- بەکالۆریۆس لە دەروونناسی
دەستپێک: ١٩٧٢- مسألە الشرف

بەرهەمەکان:

١- قرد کتیف الشعر- نووسینی یوجین ئونیل، دەرهێنانی ئەحمەد موسا.
٢- مغامرە رأس مملوک جابر- نوورسینی سەعدوڵلا یونس، دەرهێنانی قاسم محەمەد.
٣- الاسوار- ئامادەکردنی و دەرهێنانی قاسم محەمەد.
٤- شانۆگەری سولارا- ١٩٧٧
٥- شانۆگەری رێی راست- بۆ منداڵان- ١٩٧٧
٦- الستند المزور، نووسین، دەرهێنان، نواندن- ١٩٧٩
٧- چەند رووداوێک لە ژیانی عیسا- نواندن دەرهێنان- ١٩٨٦
٨- شمونی
٩- افتتاح- فیلمی سینەمایی
١٠- ترس و ئەگین- سیناریۆ و دەرهێنان
١١- شهیدی کلدانی سریانی ئاشوری- لە سوید نمایش کراوە
١٢- نووسین و دەرهێنان
١٣- فیلمی خەونی زارۆکان
١٤- ئازاری سیهرا- نووسین و دەرهێنان- ٢٠٠٦
١٥- بووکۆکەی نەمر- سیناریۆ و دەرهێنان - ٢٠٠٦
١٦- ججی درۆزن- دەرهێنان
١٧- ئۆپەرێتی مورن لا- نووسین و دەرهێنان
١٨- شانۆگەری پانتۆمایمی سومیل- نووسین و دەرهێنان
١٩- ئەو پیاوەی بوو بە سەگ
٢٠- هملت

* هەروەها هونەرمەند لە چەندین تەلەفزیۆنی وەکو دەرهێنەر و پێشکەشکاری بەرنامە کاری کردووە و چەندین کۆڕ و سیمیناریشی سازکردووە، هەروەک ماوەی چەند ساڵێک لە ئەورووپا ژیاوە و ئێستاش مامۆستای نواندنە لە بەشی شانۆی پەیمانگای هونەرە جوانەکانی هەولێر و سەرۆکی کۆڕبەندی عەنکاوەیە.

تەها ئاغاجان کەرەم

لەدایکبووی: ١٩٥٧
پلەی خوێندن: پەیمانگای تەکنیکی هەولێر- ١٩٨٢
دەستپێک: مرۆڤ و کێشە ١٩٧٣

بەرهەمەکان:

١- شانۆگەری هەژاری - نواندن
٢- شانۆگەری چیرۆکی ئەو پیاوەی خۆی کوشت- نواندن
٣- شانۆگەری محەمەد و سێوێ- نواندن
٤- شانۆگەری لاس و خەزاڵ- نواندن
٥- شانۆگەری ئەفسانەی چیای ئاگرین- نواندن
٦- شانۆگەری حەمەدۆک- نواندن
٧- شانۆگەری موحازەرەیەک لەپێناوی ئاشتی- نواندن
٨- شانۆگەری گوریس- نواندن
٩- شانۆگەری مەم و زین- نواندن
١٠- شانۆگەری دڵدارێکی قرچۆک- نواندن
١١- شانۆگەری پۆلیۆس قەیسەر- نواندن
١٢- شانۆگەری مۆرانە- نواندن
١٣- شانۆگەری بیری ژمارە ٢٣- نواندن

١٤- شانۆگەری ڕەشبەڵەکی مەرگ- نواندن
١٥- درامای بێ سەرپەرشتان- نواندن
١٦- شانۆگەری گۆڕەپانی دیموکراسی- نواندن
١٧- شانۆگەری کورسی دانپیانان- نواندن
١٨- شانۆگەری پەپوو- نواندن
١٩- شانۆگەری فێڵەکانی جەمۆ- نواندن
٢٠- زنجیرە درامای تۆ بڵێی وابێ- نواندن

جەلال ئەحمەد ڕەسول
(جەلال بەیار)

لەدایکبووی: ١٩٥٦- ڕانیە
دەستپێکی هونەری: مام ڕێوی- ١٩٧٤

بەرهەمەکان:
١- شانۆگەری مام ڕێوی- نواندن
٢- شانۆگەری مارەیی- نواندن
٣- شانۆگەری چڵپاو- نواندن
٤- شانۆگەری مەسەلەی شارێک- نواندن
٥- شانۆگەری هەبوو نەبوو- نواندن
٦- شانۆگەری محەمەد و سێوێ- نواندن
٧- شانۆگەری بەزۆر کراوە بە دکتۆر- نواندن
٨- شانۆگەری ئادابا- نواندن
٩- شانۆگەری قەڵای دمدم- نواندن
١٠- شانۆگەری تاپۆ هەقی چییە- نواندن
١١- شانۆگەری مۆرانە- نواندن
١٢- شانۆگەری کاوەی ئاسنگەر- نواندن

١٣- شانۆگەری پەشیمانی- نواندن
١٤- شانۆگەری وەلی دێوانە- نواندن
١٥- شانۆگەری مەم و زین- نواندن
١٦- شانۆگەری مرۆڤ و ئازارەکانی- نواندن
١٧- شانۆگەری خەج و سیامەند- نواندن
١٨- شانۆگەری مێوان- نواندن
١٩- شانۆگەری ڕاشۆمۆن- نواندن
٢٠- شانۆگەری گوڵی نهێنی- نواندن

نەوزاد ڕەمەزان عەلی

١٩٥٩/٩/٢٥- هەولێر
دەستپێک: ١٩٧٤- قوتابخانەی ناوەندی سەیداوە
پلەی خوێندن: دەرچووی ئامادەیی پیشەسازی

بەرهەمەکان:

١- شانۆگەری هونەر و ژیان- نواندن
٢- شانۆگەری پیلان - نواندن
٣- شانۆگەری قەل و رووتە- نواندن
٤- شانۆگەری حەمەدۆک- نواندن
٥- شانۆگەری شاری ئەوین- نواندن
٦- شانرگەری خەج و سیامەند- نواندن
٧- شانۆگەری حوکمی قەرەقۆش- نواندن
٨- درامای کۆلارە- نواندن
٩- درامای کەوەکانی قەرەچووغ- نواندن
١٠- شانۆگەری پەپوو- نواندن
١١- شانۆگەری تاوان- نواندن
١٢- تۆ بلێی وابێ- نواندن
١٣- شانۆگەری کورسی دانپیانان- نواندن
١٤- شانۆگەری گۆڕەپانی دیموکراسی- نواندن
١٥- شانۆگەری فێڵەکانی جەمۆ- نواندن
١٦- شانۆگەری سواڵکەرەکە- نواندن
١٧- شانۆگەری گێچەڵەکانی حەمە وەی وەی- نواندن
١٨- شانۆگەری بووکی بەفر- نواندن
١٩- شانۆگەری هەڵگەڕانەوە- نواندن
٢٠- فیلمی سینەمایی گەڕدکی داهۆڵەکان.

سەلام عەدۆ

لەدایکبووی: ١٩٥٨- هەولێر
پلەی خوێندن: دەرچووی ئامادەیی بازرگانی هەولێر
دەستپێک: ١٩٧٤

بەرهەمەکان:

١- شانۆگەری مامە پیرە- نواندن
٢- شانۆگەری کوانووی خامۆش- نواندن
٣- شانۆگەری پرسیار- نواندن
٤-شانۆگەری نەخۆشی ددان- نواندن
٥- شانۆگەری رووباری ژیان- نواندن
٦- شانۆگەری هەور و ساماڵ- نواندن

محەمەد بەکر تەیموور
(محەمەد تەیموور)

لەدایکبووی: ١٩٣٨- هەولێر
پلەی خوێندن: خانەی مامۆستایان ١٩٦٠
دەستپێک: لە سالانی حەفتا دەستی داوەتە نووسینی بواری شانۆ
- لە سالانی پەنجا ئاشنای هونەری شانۆ بووە.
- لە سالی ١٩٥٧ لە شانۆگەری (رأس الشليلة) وەک ئەکتەر بەشداری کردووە.
- لە سالانی هەشتا وەک رەخنەگرێکی شانۆ کاری کردووە و زۆر شتی نووسیوە لەبارەی شانۆ و مێژووی دراما.
- هەلگری بیروڕای مارکسی بووەو لەسەر هەلوێستی نیشتمانی لە سەرەتای هەشتاکان بۆ ماوەی شەش مانگ لەلایەن دائیرەی ئەمنی هەولێر گیراوە و زۆر ئازاریان داوە.
- چەند کتێبێکی دەربارەی شانۆ و دراما نووسیوە.

ئیبراهیم حەکیم

لەدایکبووی: ١٩٥٠
پلەی خوێندن: دەرچووی ناوەندی
دەستپێک: ١٩٧٥ یەکەم شانۆگەری بە ناوی لەیلا قاسم لە ئۆردوگای زیوەی ئێران.
- ١٩٧٦ لەگەل تیپی کرێکارانی هەولێر بەشداربووە لە چەند شانۆگەرییەک کە لەگەل هونەرمەندان (سوبحی کۆیی -سەلام کۆیی- کەریم رواندزی) دا بووە.
- لە ١٩٧٦١.١٤ بە فەرمانبەری ئەکتەر لە تیپی شانۆی لادێ کە سەر بە وەزارەتی کشتوکال بوو دامەزراوە.
- ١٩٨٠ گواستراوەتەوە لە تیپی شانۆی لادێ بۆ بەرێوەبەرایەتی رۆشنبیری جەماوەری هەولێر.
- ١٩٨٠ وەک سزادانێک گواستراوەتەوە رواندز، چونکە بەشداری لە بەرهەمەکانی رژێمی بەعس نەکردووە.

- ١٩٨٢ لە رواندز گواستراودتەوە بۆ هەولێر، کە تیپی شانۆی رۆشنبیریان پێک هێنا.
- ١٩٨٥ لە تیپی رۆشنبیری گواستراوە بۆ تیپی نواندنی هەولێر کە سەر بە سینەما و شانۆ بوو.
- ١٩٩١٣١١ بە بڕیاری بەرەی کوردستانی وێنەی ڕاپەڕینی هەولێر و کەرکوک و کۆچڕەوی بە کامێرای خۆی گرتووە.
- لە نیسانی ١٩٩١ یەکێک بووە لەوانەی کە بارەگای (یەکێتی هونەرمەندانی کوردستان) یان لە شەقلاوە کردەوە، کە ئەو کات هەولێر لەژێر فەرمانڕەوایی رژێمی بەغدا بوو.
- ١٩٩٣ یەکێک بوو لە دەستەی دامەزرێنەری تەلەفزیۆنی کوردستان.
- ١٩٩٥ یەکێک بوو لە دەستەی دامەزرێنەری تەلەفزیۆنی گولان.
- ١٩٩٧ یەکێک بوو لە دەستەی دامەزرێنەری سەتەلایتی کوردستان. ئێستا بەڕێوەبەری بەرهەمی درامایە لە هەمان تەلەفزیۆن.

ئەندامی ئەو تیپانەی خوارەوە بووە:

١- تیپی شانۆی شۆڕش لە ئۆردوگای زێوە.
٢- تیپی کرێکارانی هەولێر
٣- تیپی شانۆی لادێ
٤- تیپی رۆشنبیری
٥- تیپی نواندنی هەولێر
٦- کۆمەڵ و هونەر و وێژەی کوردی
٧- تیپی سامان.
٨- تیپی شانۆی نوێی هەولێر
٩- تیپی دەستەی هونەرمەندانی هەولێر
١٠- تیپی هونەری هەولێر
١١- ئەندامی سەندیکای هونەرمەندانی هەولێر
١٢- ئەندامی یەکێتی هونەرمەندانی کوردستان.

بەشێک لەو شانۆگەریانەی لە کۆی ٧٠ شانۆگەری هونەرمەند تێیاندا بەشداربووە:

ژ	شانۆگەری	نووسینی	دەرهێنانی
١	ئەبلە قاسم		تاریق
٢	ئاوازی ئازار	کەریم ڕوانسزی	سوبحی کۆیی
٣	ئەنتیام	ئازاد خالیدی	ئازاد خالیدی
٤	بەرهەم	کەریم ڕوانسزی	ئازاد خالیدی
٥	نەخوێندەواری	ئازاد خالیدی	ئازاد خالیدی
٦	ئەشکەنجەی شاسوار	ئەمین میرزا کەریم	سەعدون یونس
٧	وێنەیەک لە ڕابردوو	حاجی مەجید	ڕەمەزی جەلال
٨	ژانی گەڕانەوە	عەبدوڵڵا ئەحمەد داود	سەعدون یونس
٩	مام حەسەن دەگەڕێتەوە	جەعفەر کرمانج	فەتاح خەتاب
١٠	جومانێ	عەبدولکەریم عومرانی	ئەنوەر شێخانی
١١	طمع و سیاسەتمەند	نازم دڵبەند	تەلعەت سامان
١٢	حەمەسۆزە	بەشار غەمان	تەلعەت سامان
١٣	ئەفسانەی چیای ئاگرین	بەشار غەمان	تەلعەت سامان
١٤	ئادابا	مەعد جبوری	هاشم زەیتەل
١٥	خاتوو گوڵاوێژ	عەبدولکەریم عومرانی	سەفوەت جەراح
١٦	لۆ تێم ناگەن	د. چەتۆ حەسەن	تەحسین شەعبان
١٧	خانەدان	محیەدین زەنگەنە	تەحسین شەعبان
١٨	مرۆڤ و ئازارەکانی	پیتەر فایس	سەباح عەبدولڕەحمان
١٩	سوورە خان	محەمەد عەبدوڵڵا	سەفوەت جەراح
٢٠	[illegible]	چەتۆ حەسەن	سەفوەت جەراح
٢١	ڕاوچی	حەیدەر عەبدولڕەحمان	سەفوەت جەراح
٢٢	ئۆرکابا	مەحموود ئەحمەد	سەفوەت جەراح
٢٣	وەلی دێوانە	شێرزاد عەبدولڕەحمان	سەفوەت جەراح
٢٤	محەمەد و سێوی	زاهیر عەبدوڵڵا	سەعدون یونس
٢٥	قەڵای دمدم	عەرەبی شامۆ	سەعدون یونس
٢٦	شەوی ئازادی		ژیلوان ئاغێ
٢٧	بەرمە خۆی	بریخت	ئەرسەلان دەرویش - ژیلوان ئاغێ
٢٨	ئەو دەمەی عەقڵ مەزنتر دەبێت	ئەحمەد سالار	فەرهاد شەریف
٢٩	پاڵەوانی شارەکەم	هێوا سوعاد	هێوا سوعاد

بەشێک لەو درامایانەی لە کۆی ١٠٠ دراما، کە تێیدا بەشدار بووە:

ژ	دراما	نووسین	دەرهێنان
١	محەمەد و سێوی	زاهیر عەبدوڵڵا	حیکمەت زەنون
٢	ئاپۆ حەقی چییە	چەتۆ حەسەن	زوهێر عەبدولمەسیح
٣	میوانی ئازەخت	چەتۆ حەسەن	ناسر حەسەن
٤	مۆزانە	چەتۆ حەسەن	هاشم زەیتەل
٥	قەڵای دمدم	عەرەبی شامۆ	ناسر حەسەن
٦	لۆ تێم ناگەن	د. چەتۆ حەسەن	عادل عەبدوڵڵا
٧	ئادابا	مەعد جبوری	عادل عەبدوڵڵا
٨	گەمەکەمان	فەیسەڵ محەمەد سالح	هاشم زەیتەل
٩	کەوەکانی قەرەچیووغ	تەلعەت سامان	تەلعەت سامان
١٠	من گاڵتە پووچ	شێرزاد پۆلیس	تەلعەت سامان
١١	خەڵکی شارەکەم	عەزیز نەسین	سەلاح حەسەن
١٢	قەڵای مەزنی	تەلعەت سامان	تەلعەت سامان
١٣	شارەکەم	ئەلیا کەریم	سەعدون یونس
١٤	سەلیم بەگ	حەیدەر عەبدولڕەحمان	بەکر مەعروف
١٥	ڕەحمەتی	حەیدەر عەبدولڕەحمان	بەکر مەعروف

حەمە سەعید ئیبراهیم

لەدایکبووی: ١٩٥٢- سلێمانی
پلەی خوێندن: سەرەتایی
دەستپێک: ١٩٧٥- بە شانۆگەری ژنهێنان لەم چەرخەدا

بەرهەمەکان:

١- شانۆگەری هەبوو نەبوو - نواندن
٢- شانۆگەری محەمەد و سێوێ- نواندن
٣- شانۆگەری قەڵای دمدم- نواندن
٤- شانۆگەری سورمەخان- نواندن
٥- شانۆگەری خەج و سیامەند- نواندن
٦- شانۆگەری ئادابا- نواندن
٧- شانۆگەری میوانی ناوەخت- نواندن
٨- شانۆگەری تاپۆ هەقی چییە- نواندن
٩- شانۆگەری مۆرانە- نواندن
١٠- شانۆگەری ئاورەنگ- نواندن
١١- شانۆگەری مرۆڤ و ئازارەکانی- نواندن
١٢- شانۆگەری خاتوو کلاوزەڕ- نواندن
١٣- شانۆگەری لۆ تێم ناگەن- نواندن
١٤- شانۆگەری ئەفسانەی چیای ئاگرین- نواندن
١٥- شانۆگەری ئەو دەمەی ئەڤین مەزنتر دەبێ- نواندن
١٦- شانۆگەری گەمەی شار و پاشای گەمە- نواندن
١٧- شانۆگەری شانشینی نامۆیی- نواندن
١٨- زنجیرە درامای سەلیم بەگ- نواندن
١٩- زنجیرە درامای مەمی ئالان- نواندن
٢٠- شانۆگەری مۆڵەت- نواندن

- هونەرمەند لە دایکبووی سلێمانییە، بەڵام لە سەرەتای ساڵی (١٩٧٥) دوە لە هەولێر نیشتەجێیە.

مەی کەریم ئەحمەد

لەدایکبووی: ١٩٦٥/٢/٢٧
پلەی خوێندن: بەکالۆریۆس لە ئەکادیمیای هونەرە جوانەکانی بەغدا- ١٩٩٠
دەستپێک: ١٩٧٥- لۆمۆمبا

بەرهەمەکان:

١- فیلمی هەڵگەڕانەوە- نواندن- ١٩٩٨
٢- فیلمی دابڕان- نواندن- ١٩٩٩
٣- فیلمی تارای سوور- نواندن- ١٩٩٩

٤- فیلمی بەهەشتی پەنابەران- نواندن- ١٩٩٧
٥- درامای خەڵکی شارەکەم، نواندن- ١٩٩٧
٦- شانۆگەری ئۆدیب ملکا- نواندن- ١٩٩٦
٧- شانۆگەری بەرەو خۆر- نواندن- ١٩٩٧
٨- شانۆگەری بەرەو ئازادی- نواندن- ١٩٩٨
٩- شانۆگەری یارییەکی شکسپیری- نواندن- ٢٠٠٥
١٠- شانۆگەری ماڵی بەرنادا ئەلبا- نواندن- ٢٠٠٦
١١- شانۆگەری ماکبێس- نواندن- ٢٠٠٦
١٢- شانۆگەری شەوی بکوژان- نواندن- ١٩٩١
١٣- ئوتێلی ئاخیر زەمان- نواندن- ١٩٩٥
١٤- سەمفۆنیای هەڵەبجە- نواندن- ١٩٩٣
١٥- شێر عەلی- نواندن- ١٩٩٤
١٦- درامای گوڵە بێ ڕۆژەکان- نواندن- ٢٠٠٦
١٧- شانۆگەری ملکا
١٨- عدو الشعب
١٩- لو
٢٠- مسرحیة اودیب انت الذي قتلت الوحش

* ماوەیەک وەکو مۆسیقاژەنیش کاری کردووە.
* ماوەیەک مامۆستای بەشی شانۆ بووە لە پەیمانگای هونەرە جوانەکانی هەولێر.

تاریق شاکر بەکر
(تارق ئاکرەیی)

لەدایکبووی: ١٩٦٢- ئاکرێ
پلەی خوێندن: بەکالۆریۆس لە هونەر.
دەستپێک: ١٩٧٥ بە شانۆگەری ئوتێلی دەرەجە (٢٠) - کەرکووک

بەرهەمەکان:

١- شانۆگەری راس مون
٢- شانۆگەری طبیب رغما عنه
٣- شانۆگەری عند الموقد
٤- شانۆگەری الفاس
٥- شانۆگەری پارچەدڕاو
٦- شانۆگەری زەمبیل فرۆش
٧- درامای ترس و ئەڤین
٨- فیلمی میراتی خوێن
٩- فیلمی راوە جنۆکە
١٠- زنجیرە درامای خۆر
١١- فیلمی کۆچی گوڵاڵەکان
١٢- فیلمی ژیان
١٣- فیلمی بە درێژایی شەو
١٤- شانۆنامەی هێروسترات لەیاد کەن
١٥- شانۆی پانۆرامای شارەکەم- نواندن
١٦- فیلمی کەوا تا چاوەڕێ بە- نواندن
١٧- فیلمی دۆڵ- نواندن
١٨- شانۆی کەرنەڤاڵی دکتۆر فاوست
١٩- مطعم لقردة الحیة
٢٠- بە رۆڵی سەلاحەددینی ئەیوبی بەشداری کردووە لە فیلمێکی دیکۆمێنتی لەسەر ژیانی سەرکردەکانی کورد بۆ تەلەفزیۆنی سۆمەریە.

سوبحی ئەحمەد عەبدوڵلا
(سوبحی کۆیی)

لەدایکبووی: ١٩٥٥ - لە ساڵی ١٩٨١ کۆچی دوایی کردووە

پلەی خوێندن: دەرچووی ناوەندی

دەستپێک: مەسەلەی شارێک - ١٩٧٦

بەرهەمەکان:

١- شانۆگەری چڵپاو- نواندن
٢- شانۆگەری مارەیی- نواندن
٣- شانۆگەری مەسەلەی شارێک- نواندن
٤- شانۆگەری ساختەچی ئاخیر زەمان- نواندن
٥- شانۆگەری نەخۆشی ددان- نواندن
٦- شانۆگەری بەرگدرووی ئاخیر زەمان- نواندن
٧- شانۆگەری نرخی ئازادی- نواندن
٨- شانۆگەری بێ مێشک- نواندن
٩- شانۆگەری نەخۆشی لەبیر چوونەوە- نواندن

١٠- شانۆگەری خەمڵی پەمۆ- نواندن
١١- شانۆگەری سەرکەوتنی جووتیار- نواندن
١٢- شانۆگەری داستانی شۆڕش- نواندن
١٣- شانۆگەری رووباری ژیان- نواندن
١٤- شانۆگەری چاڵی جەرگی پیرەژن- نواندن
١٥- شانۆگەری مەعقول- نواندن
١٦- شانۆگەری کاوەی ئاسنگەر- نواندن
١٧- شانۆگەری لە پێناوی رووناکیدا- نواندن
١٨- شانۆگەری کاروانی خەبات- نواندن
١٩- شانۆگەری پانتۆمایم- نواندن
٢٠- شانۆگەری هەور و ساماڵ- نواندن

لە تەمسیلی (مەسەلەی شارێک) دا، رۆڵی ئافرەتی بە سەرکەوتوویی بینیوە، کە (مەنیجی بەربووک) بووە.

موحسین محەمەد

لەدایکبووی: ١٩٥٧- تەیراوە- هەولێر

دەستپێکی کاری هونەری: ١٩٧٦- شانۆگەری رزگاری

دەستپێکی نووسین: لە ساڵی ١٩٨٠ لە گۆڤاری رۆژی کوردستان ژمارەی تایبەت بە چیرۆک و شانۆگەری، شانۆگەری سەندوقی خۆڵی ئەدوارد ئەلبی دەکاتە کوردی و لەو ژمارەیە بڵاوی دەکاتەوە.

- لە ساڵی ١٩٨٠ بابەتی ئەرشیفی شانۆیی و رەخنەی شانۆیی لە گۆڤار و رۆژنامەکان بڵاودەکاتەوە.
- لە ساڵی ١٩٨٤ شانۆی منداڵان لە تیپی شانۆی لاوانی کرمانج دادەمەزرێنێ و سێ شانۆگەری بۆ منداڵان

دەردەهێنی یەک شانۆگەری بۆ تیپی هونەری هەولێر.

- لە ساڵی ١٩٨٦ یانەی سینەمای کۆمەڵەی هونەرە جوانەکان دادەمەزرێنێ.
- لە ساڵی ١٩٨٧ یەکەمین زنجیرەی رەخنەی شانۆیی بلاودەکاتەوەو سێ ژمارەی لێ دەردەکا.
- لە ساڵی ١٩٩٠ شانۆگەری مەرگەساتی مەرج بلاودەکاتەوە.
- دوو شانۆگەری بۆ منداڵان دەنووسێتەوە: بۆخۆی خەنجەری ناو سەندوقەکە دەردەهێنێ و فارس حازم ماسیگرو ژنەکەی دەردەهێنێ.
- سەرپەرشتی دۆبلاژی فیلمی شەپۆلەکانی جەنگی کردووە.
- فیلمێکی پەنجا خولەکی لە سەر خاک دەرهێناوە.
- لە ساڵی ٢٠٠٦ بە شداری لە نووسینەوەی رێککەوتنامەی شانۆیی نێوان وەزارەتی رۆشنبیری و شانۆی ئەندەر رۆهەری ئەڵمانی کردووە و بەوەفدی رەسمی سەردانی ئەو شانۆیەی کردووە لە ئەڵمانیا.
- لە ساڵی ٢٠٠٧ شانۆگەری نەهەنگی وشکایی چاپ کردووە.
- یەکێکە لە رەخنەگرو ئەرشێفیستەکانی شاری هەولێر.
- دادوەر بووە لە فێستیڤاڵی شانۆیی و کورتە فیلم.
- بەشداری کردووە لە دامەزراندنی تیپی شانۆی سامان و تیپی نواندنی هەولێرو ناوەندی رووناکبیری رۆژ.

ئیسماعیل قادر خدر

لەدایکبووی: ١٩٦٤- کۆیە

دەستپێک: ١٩٧٦- شانۆگەری بەرخی نێر بۆ سەربڕین باشە.

پلەی خوێندن: دەرچووی ئامادەیی

.

بەرهەمەکان:

١- شانۆگەری قاسپەی کەو- نواندن
٢- شانۆگەری کۆلارە- نواندن
٣- شانۆگەری ئاهەنگی مامۆستای مەزن- نواندن
٤- زنجیرە درامای مەمی ئالان- نواندن
٥- شانۆگەری هەڵچوون- نواندن
٦- شانۆگەری کاکەمین و مەرزی- نواندن
٧- شانۆگەری هەڵەبجە- نواندن
٨- شانۆگەری هەناسەیەکی تر (دەرهێنان)
٩- شانۆگەری نالی و خەونێکی ئەرخەوانی تر- نواندن

١٠- شانۆگەری لەژێر تارای سورمەچنا- نواندن
١١- شانۆگەری گەمەی پاشا و پاشای گەمە- نواندن
١٢- شانۆگەری سزای تاوانکاران- نواندن
١٣- شانۆگەری مەم و زین- نواندن
١٤- شانۆگەری ئەحمەد موختار جاف- نواندن
١٥- شانۆگەری فرمێسکەکانی خۆم- نواندن
١٦- زنجیرە درامای ئارەزوو - نواندن

ئەکرەم مەولود رۆستەم

لەدایکبووی: ١٩٥٦- کۆیە
پلەی خوێندن: دبلۆمی پەروەردە ١٩٧٩، بەکالۆریۆس لە زمانی عەرەبی ١٩٩٦
دەستپێک: هونەر و ژیان ١٩٧٧/٢/٢٦
بەرهەمەکان:
١- شانۆگەری پیلان- نواندن ١٩٩٧
٢- شانۆگەری پرسیار- نواندن
٣- شانۆگەری بەزۆر کراوە بە دکتۆر - نواندن ١٩٨٣
٤- شانۆگەری خانزادێکی تر- نواندن ١٩٨٤
٥- شانۆگەری شێتەکانی ئەم رۆژگارە- نواندن ١٩٩٠
٦- شانۆگەری پانۆرامای کوردستانێکی سەوز- نواندن ١٩٩٥
٧- شانۆگەری سزا- نواندن ٢٠٠١
٨- شانۆگەری هونەر و ژیان- نواندن ١٩٧٧
٩- شانۆگەری میرات- نواندن ١٩٩٧
١٠- دەعوەت- نواندن ١٩٩٨
١١- زنجیرە درامای کۆچ- نواندن
١٢- شانۆگەری قەلەرەش دەدوێن

١٣- شانۆگەری هەڵگەڕانەوە- نواندن
١٤- شانۆگەری دووکەڵی مەرگ- نواندن ١٩٩٩
١٥- شانۆگەری وێران- نواندن ٢٠٠٠
١٦- فیملی دابڕانێکی تر- نواندن ٢٠٠٢
١٧- فیلمی زاڵم- نواندن ٢٠٠١
١٨- گوڵێ- نواندن ٢٠٠١
١٩- من کێم ٢٠٠٢
٢٠- جەمەدانی و وێران- نواندن ٢٠٠٢

شلێر ئەحمەد عەبدوڵلا
(شلێر کۆیی)

لەدایکبووی: ١٩٦٥/٥/٢٠- کۆیە
پلەی خوێندن: دەرچووی ناوەندی
دەستپێک: ١٩٧٨- هەور و ساماڵ
بەرهەمەکان:
١- شانۆگەری هەور و ساماڵ- نواندن
٢- شانۆگەری هەبوو نەبوو- نواندن
٣- شانۆگەری لاس و خەزاڵ- نواندن

٤- شانۆگەری ئیمپراتۆر جۆنز- نواندن
٥- شانۆگەری خەج و سیامەند- نواندن
٦- شانۆگەری هاوارێک لە حاجی قادری کۆییەوە- نواندن
٧- شانۆگەری هاوار- نواندن
٨- شانۆگەری شاری ئەوین- نواندن
٩- شانۆگەری سێدارە- نواندن
١٠- کورتە فیلمی حەسرەت- نواندن
١١- گەمەی پڕ لە گوناه- نواندن
١٢- زنجیرە درامای حەسەنە فەنی- نواندن
١٣- زنجیرە درامای وەسیەتنامە- نواندن
١٤- هەتاو- نواندن
١٥- زنجیرە درامای گەردەلوول- نواندن
١٦- کەرنەڤاڵی حوسێن میسری

شەهید جەوهەر باپیر

لەدایکبووی: ١٩٥٢- لە ڕاپەڕینە مەزنەکەی ئاداری ١٩٩١ شەهید بووە.

پلەی خوێندن: دەرچووی ناوەندییە.
دەستپێک: قەل و رووتە - ١٩٧٨

بەرهەمەکان:

شانۆگەری:
١- شانۆگەری پرسیار
٢- شانۆگەری بووکی بەفر
٣- شانۆگەری گێچەڵەکانی حەمە وەی وەی
٤- شانۆگەری قەڵای دمدم
٥- شانۆگەری بەزۆر کراوە بە دکتۆر
٦- شانۆگەری شانۆگەری مرۆڤ و ئازارەکانی
٧-شانۆگەری ئادابا
٨- شانۆگەری خزمەتکارێکی گوێڕایەڵ
٩- شانۆگەری گوڵی نهێنی
١٠- شانۆگەری لۆ تێم ناگەن
١١- شانۆگەری کانی مەلەک ڕێزان
١٢- شانۆگەری حەمەدۆک
١٣- شانۆگەری لەچلەی سیراجەدیندا
١٤- شانۆگەری شانۆگەری ڕاشامون
١٥- شانۆگەری مۆڵەت

بەرهەمی تەلەفزیۆنی:
١- درامای بەزۆر کراوە بە دکتۆر
٢- درامای ئادابا
٣- درامای تاپۆ هەقی چییە
٤- درامای ئاسکە
٥- درامای قەڵای دمدم

٦- درامای خاتوو کلاوزەڕ
٧- درامای لۆ تێم ناگەن
٨- درامای مۆرانە
٩- درامای میوانی ناوەخت
- شەهید لە ژیانی هونەریدا کاری دەرهێنانی بۆ تاکە شانۆگەرییەک کردووە ئەویش شێتەکانی ئەم رۆژگارە لە ساڵی ١٩٩٠.

کامەران حاجی ئەلیاس

لەدایکبووی: ١٩٦٥- رواندز
پلەی خوێندن: خاوەن بڕوانامەی دبلۆم- بەکالۆریۆس
دەستپێک: ١٩٧٩- بە شانۆگەری خۆڕاگرتن تا سەرکەوتن
بەرهەمەکان:
١- شانۆگەری باخچەی ئاژەڵان
٢- شانۆگەری پەیمان
٣- شانۆگەری نهێنی پیشە
٤- شانۆگەری شاری ئەوین
٥-شانۆگەری ئەو پیاوەی کە مەرگ لێی سڵەمییەوە
٦- شانۆگەری نەفرەت لێکراو
٧- شانۆگەری هیرۆشیما
٨- شانۆگەری مەرگی بەختەوەری
٩- شانۆگەری چاوەڕوانی گۆدۆ- دەرهێنان
١٠- شانۆگەری رۆژانی گوڵ رەنگ- دەرهێنان
١١- شانۆگەری زەمبیل فرۆش
١٢- شانۆگەری یاربیەکی شکسپیری

١٣- شانۆگەری گوڵەکانی خاک- دەرهێنان
١٤- شانۆگەری هێما سەرەتاکانی دۆزەخ
١٥- شانۆگەری هەموو عەترەکانی عەرەبستان
١٦- شانۆگەری وڵاتێ لە ئاگر - دەرهێنان- نواندن
١٧- درامای ژوان
١٨- درامای خەندەی گورگ
١٩- فیلمی فرمێسکی بێخاڵ
٢٠- مەمی ئالان
- کتێبێکی چاپکراوی هەیە لەژێر ناوی (تەختەی شانۆ).

جیهان ئەحمەد رەسول

لەدایکبووی: ١٩٦٦
پلەی خوێندن: دەرچووی سەرەتایی
دەستپێک: ١٩٧٩
بەرهەمەکان:
١- محەمەد و سێوێ- نواندن ١٩٧٩.
٢- مرۆڤ و ئازارەکانی- نواندن ١٩٧٩.

٣- شانۆگەری وەلی دێوانە- نواندن ١٩٨٠.
٤- شانۆگەری هەبوو نەبوو- نواندن ١٩٨١.
٥- شانۆگەری ماڵی نوێ- نواندن ١٩٨٦.
٦- شانۆگەری محەمەد و سێوێ- نواندن ١٩٨٢.
٧- شانۆگەری هەبوو نەبوو- نواندن ١٩٨٣.

ئەنوەر عەزیز ئەحمەد

لەدایکبووی: ١٩٦٠- هەولێر
پلەی خوێندن: ئامادەیی
دەستپێک: ١٩٧٩- بە شانۆگەری چیرۆکەکانی مام سمایل

بەرهەمەکان:

١- شانۆگەری خۆتان بگرن هات- نواندن
٢- شانۆگەری هەبوو نەبوو- نواندن
٣- شانۆگەری وەلی دێوانە- نواندن
٤- شانۆگەری لاس و خەزاڵ- نواندن
٥- شانۆگەری جەنابی جانەوەر- نواندن
٦- شانۆگەری قەڵای دمدم- نواندن
٧- شانۆگەری پرسەی سیراجەدین- نواندن
٨- شانۆگەری کونەبا- نواندن
٩- بە تاسەی هەوارگەی جاران- نواندن
١٠- شانۆگەری مەم و زین- نواندن
١١- شانۆگەری راوچی- نواندن
١٢- شانۆگەری ترس و ئەڤین- نواندن

١٣- شانۆگەری هەنگاو- نواندن
١٤- شانۆگەری سزای تاوانباران- نواندن
١٥- شانۆگەری رووەو تیشک- نواندن
١٦- زنجیرەی گرێ- نواندن
١٧- زنجیرەی ئاسکە- نواندن
١٨- زنجیرەی هەڵچوون- نواندن
١٩- زنجیرەی گێلەپیاو- نواندن
٢٠- زنجیرەی رەحمەتی- نواندن

ئازاد عەزیز ئۆمەر
(ئازاد خەمە)

لەدایکبووی: ١٩٦٤- کوران- هەولێر
پلەی خوێندن: دەرچووی ناوەندی
دەستپێک: ١٩٨
- شانۆگەری حەمە وەی وەی

بەرهەمەکان:

١- شانۆگەری بووکی بەفر- نواندن
٢- شانۆگەری ئەی ئەو کەسەی لەوێیە- نواندن
٣- شانۆگەری لاس و خەزاڵ- نواندن
٤- شانۆگەری ئیمپراتۆر جۆنز- نواندن
٥- شانۆگەری راشامۆن- نواندن
٦- شانۆگەری تەرمی سەرشۆستە- نواندن
٧- شانۆگەری بەزۆر کرایە بە دکتۆر- نواندن
٨- شانۆگەری قەرەج- نواندن
٩- شانۆگەری مەم و زین- نواندن
١٠- شانۆگەری دڵدارێکی قرچۆک- نواندن
١١- شانۆگەری بەیەک نەگەیشتن- نواندن
١٢- شانۆگەری پەپۆ- نواندن
١٣- شانۆگەری محەمەد و سێوێ- نواندن
١٤- شانۆگەری لاس و خەزاڵ- نواندن
١٥- شانۆگەری قاسپەی کەو- نواندن
١٦- فیلمی ترس و ئەڤین- نواندن
١٧- درامای گەمەی خەونە ئازادەکان- نواندن
١٨- درامای بێ سەرپەرشتان- نواندن
١٩- زنجیرەی گرێ- نواندن
٢٠- دوا خەندە- نواندن

سلێمان ئیبراهیم قادر
(سلێمان گەلاڵی)

لەدایکبووی: ١٩٦٥- هەولێر- سەیداوە
پلەی خوێندن: دەرچووی پەیمانگای هونەرە جوانەکان بەشی شانۆ- ١٩٨٨.
ئێستا خوێندکاری کۆلێژی هونەرە جوانەکانە- بەشی شانۆ
دەستپێک: ١٩٨١

بەرهەمەکان:
١- شانۆگەری لێکۆڵینەوە
٢- شانۆگەری برایانی جۆریاس و گۆریاس
٣- شانۆگەری خەڵکی گوندەکەمان
٤- شانۆگەری خزم و ناسیار
٥- شانۆگەری سمایل و مامز
٦- شانۆگەری فرمێسکی پەشیمانی-سیناریۆ و دەرهێنان
٧- شانۆگەری کارتی سوور

٨- کورتە فیلمی لەخۆبایی-سیناریۆ و دەرهێنان
٩- کورتە فیلمی هەناسەی رەنگەکان-سیناریۆ و دەرهێنان
١٠- شانۆگەری لە چاوەڕوانی ئافرەتێکدا
١١- شانۆگەری هەولێر نابەزێ
١٢- شانۆگەری وەرزی بەهار
١٣- شانۆگەری ئەوینی تەنیایی
١٤- شانۆگەری دەرگا
١٥- شانۆگەری مرۆڤێکی ئاسایی - دەرهێنان
١٦- شانۆگەری مۆزارت و سالیری- دەرهێنان
١٧- شانۆگەری رۆمیۆ و جولێت
١٨- شانۆگەری تەنیا کەوش - دەرهێنان
١٩- شانۆگەری بارانی ژێر خۆر - نواندن و دەرهێنان
٢٠- شانۆگەری گۆڕەپانی دیموکراسی
- لەگەڵ نووسینی زیاتر لە (١٠) دەقی شانۆیی و سیناریۆی درامی و سینەمایی و وەرگێڕ ان.
- لە ساڵی (٩٣) ەوە تاکو ٢٠٠٧ لە دەزگاکانی راگەیاندن کاردەکات وەک مۆنتێر و دەرهێنەر.

روویاک عەبدولقادر حەمەد

لەدایکبووی: ١٩٦١- هەولێر
پلەی خوێندن: ئامادەیی پیشەسازی هەولێر
دەستپێک: ١٩٨٢- شانۆگەری لاس و خەزاڵ

بەرهەمەکان:
١- شانۆگەری لاس و خەزاڵ - نواندن
٢- درامای لاس و خەزاڵ - نواندن

٣- شانۆگەری خاتووکلاوزەڕ- نواندن
٤- بەرنامەی زووم زووم- نواندن
٥- کەوەکانی قەرەچووغ- نواندن
٦- شانۆگەری نامە- نواندن
٧- شانۆگەری چەقۆ- نواندن
٨- شانۆگەری گولله باران کرا- نواندن
٩- شانۆگەری پانۆرامای شارەکەم- نواندن
١٠- زنجیرە درامای تۆ بڵێی وابێ- نواندن
* ئێستا سەرۆکی تیپی شانۆی منداڵانە.

نەیام ئەکرەم مەعروف

لەدایکبووی: ١٩٦٤
پلەی خوێندن: دەرچووی پەیمانگای هونەرە جوانەکان
دەستپێک: ١٩٨٢

بەرهەمەکان:

١- درامای کەوەکانی قەرەچووغ
٢- شانۆگەری فیلەکانی جەمۆ
٣- درامای تۆ بڵێی وابێ
٤- فیلمی سینەمایی پەڕینەوە لە غوبار
٥- فیلمی سینەمایی کیلۆمەتر زیرۆ
٦- زنجیرە درامای بێ سەرپەرشتان
٧- مەم و زین
٨- زنجیرەی گرێ
٩- شانۆگەری پەپوو
١٠- شانۆگەری گۆڕەپانی دیموکراسی
١١- شانۆگەری پیلان
١٢- شانۆگەری ئۆتێللۆ دەگەڕێتەوە
١٣- شانۆگەری هەڵگەڕانەوە
١٤- فیلمی لەزگە
١٥- فیلمی گەندەڵی
١٦- فیلمی فەرتەنە
١٧- شەمۆو شەددەە
١٨- فیلمی لەمیس
١٩- فیلمی شەوی زاوا
٢٠- فیلمی من شازم

ماجید بەکر ئەیوب

لەدایکبووی: ١٩٦٦- تەیراوە
پلەی خوێندن: دبلۆم لە بەشی یاسای پەیمانگای هونەری
ئێستا خوێندکاری کۆلیژی هونەرە جوانەکانە- شانۆ
دەستپێک: ١٩٨٢- لاس و خەزاڵ

بەرهەمەکان:

١- درامای کۆچ- نواندن
٢- شانۆگەری سزا- نواندن
٣- شانۆگەری خزمەتکارێکی گوێڕایەڵ- نواندن
٤- شانۆگەری قەڵای دمدم- نواندن
٥- شانۆگەری خانزادێکی تر- نواندن
٦- شانۆگەری چارەنووس- نواندن
٧- شانۆگەری سفلە- نواندن
٨- شانۆگەری میرات- نواندن

٩- تاپۆ هەقی چییە- نواندن
١٠- درامای گەمەی خەونە ئازادەکان- نواندن
١١- سێ کەللەپووچ- نواندن
١٢- زنجیرەی گرێ- نواندن
١٣- درامای کەوەکانی قەرەچووغ- نواندن
١٤- درامای رەجەبی دەرگەوان- نواندن
١٥- دەستوور و دەرهاویشتن- نواندن
١٦- ئەحمەدی لاو- نواندن
١٧- وێران- نواندن
١٨- درامای ئازارەکانی بارام- نواندن
١٩- فیلمی بزر- نواندن
٢٠- مۆنۆدرامای زیانی توتن- نواندن و دەرهێنان

هیوا سوعاد یونس

لەدایکبووی: ١٩٦٨/٥/٢٧ - هەولێر
پلەی خوێندن: بەکالۆریۆس لە پەروەردەی هونەری- دبلۆم لە پەیمانگای هونەرە جوانەکان.
دەستپێک: گوندەکەم بەجێ ناهێڵم- دەرهێنان
وەک نواندن: شا هەر شایە

بەرهەمەکان:

١- شانۆگەری گوندەکەم بەجێ ناهێڵم- دەرهێنان
٢- شانۆگەری شێتەکانی ئەم رۆژگارە- دەرهێنان
٣- شانۆگەری خەون و راستی- دەرهێنان
٤- شانۆگەری سەگی جەنەراڵ- دەرهێنان

٥- شانۆگەری رووناکی ونبووەکان - دەرهێنان
٦- شانۆگەری ئۆتێللۆ- دەرهێنان
٧- درامای کوێخا سێوێ- دەرهێنان
٨- شانۆگەری چیرۆکی باخچەی ئاژەڵان- دەرهێنان
٩- شانۆگەری میوە خۆشەکە- دەرهێنان
١٠- شانۆگەری چیاکان قسە بکەن- دەرهێنان
١١-شانۆگەری مەم و زین (خانی) - دەرهێنان
١٢- شانۆگەری یۆلیۆس سیزەر- دەرهێنان
١٣- شانۆگەری سزای تاوانکاران- دەرهێنان
١٤- شانۆگەری شارەکەم- دەرهێنان
١٥- شانۆگەری سزا- دەرهێنان
١٦- زنجیرەی گرێ- دەرهێنان
١٧- کورتە فیلمی هەنگاو- دەرهێنان
١٨- کورتە فیلمی تەڵەکەباز- دەرهێنان
١٩- کورتە فیلمی ئاوات- دەرهێنان
٢٠- زنجیرەی خەندەی گورگ- دەرهێنان
- وەک پێشکەشکار کاری لەزیاتر لە (٧٠) ئەڵقەی بەرنامەی هونەر کردووە.

عومەر محەمەد مەولود
(عومەر شێخانی)

لەدایکبووی: ١٩٦٦- هەولێر
پلەی خـــوێندن: دەرچووی پەیمانگای پێگەیاندنی مامۆستایان.
دەستپێک: مرۆڤ و ئازارەکانی ١٩٨٣

بەرهەمەکان:
١- شانۆگەری ئادابا- نواندن
٢- شانۆگەری میوانی ناوەخت- نواندن
٣- شانۆگەری لێو بە بارەکان- نواندن
٤- شانۆگەری کرێکارێکی گوێڕایەڵ- نواندن
٥- شانۆگەری لۆ تێم ناگەن- نواندن
٦- شانۆگەری مۆرانە- نواندن
٧- شانۆگەری ئەفسانەی چیای ئاگری- نواندن
٨- شانۆگەری شێتەکانی ئەم ڕۆژگارە- نواندن
٩- شانۆگەری ڕاستی ژێر پەردە- نواندن
١٠-شانۆگەری ژیان- نواندن
١١- شانۆگەری ڕوودو تیشک- نواندن
١٢- شانۆگەری دڵدارێکی قرچۆک- نواندن
١٣- زنجیرە درامای کەوەکانی قەرەچووغ- نواندن
١٤- زنجیرە درامای ڕەجەبی دەرگەوان- نواندن
١٥- درامای تەلاری مەزن- نواندن
١٦- پێشانگای ئەرشیفی کۆمەڵە- نواندن

قاسم نوری کەریم

لەدایکبووی: ١٩٦٩- هەولێر
پلەی خوێندن: دەرچووی ئامادەیی پیشەسازی
دەستپێک: ١٩٨٣- شانۆگەری ئادابا

بەرهەمەکان:
١- شانۆگەری ئادابا- نواندن
٢- شانۆگەری خزمەتکارێکی گوێڕایەڵ- نواندن
٣- شانۆگەری لێو بە بارەکان- نواندن

٤- حەمەدۆک- نواندن
٥- شاری ئەوین- نواندن
٦- ئەفسانەی چیای ئاگری- نواندن
٧- سزا- نواندن
٨- زاڵم- نواندن
٩- قەڵای دمدم- نواندن
١٠- لۆ تێم ناگەن- نواندن
١١- شارەکەمان- نواندن
١٢- میوانی ناوەخت- نواندن
١٣- تاپۆ هەقی چییە؟- نواندن
١٤- خوانێک بۆ کوشتن- نواندن
١٥- شەوی زەماوەند- نواندن
١٦- زنجیرە درامای تۆ بڵێی وابێ- نواندن
١٧- زنجیرەی گرێ- نواندن
١٨- حیکایەتی شارێک- نواندن
١٩- هەڵگەڕانەوە- نواندن
٢٠- شارەکەم- ٢٥ ئەڵقە- نواندن

ئیسماعیل عەلی مەحمود

لەدایکبووی: ١٩٥٧- هەولێر
پلەی خوێندن: دەرچووی ئامادەیی بەشی وێژەیی
دەستپێک: ١٩٨٣

بەرهەمەکان:
١- شانۆگەری ئادابا- ١٩٨٣
٢- شانۆگەری خەج و سیامەند- ١٩٨٥
٣- شانۆگەری ئەوین- ١٩٨٥
٤- شانۆگەری لۆ تێم ناگەن؟ - ١٩٨٦

٥- شانۆگەری ئەفسانەی چیای ئاگری- ١٩٨٧
٦- شانۆگەری ئیمپراتۆر جۆنز - ١٩٨٧
٧- شانۆگەری کانی مەلەک ڕێزان - ١٩٨٧
٨- شانۆگەری شێتەکانی ئەم ڕۆژگارە- ١٩٩٠
٩- شانۆگەری (مۆڵەت) - ١٩٩٠
١٠- ئەو دەمەی ئەڤین مەزنتر دەبێ- ١٩٩٣
١١- شانۆگەری گوریس- ١٩٩٨
١٢- شانۆگەری منداڵان (خەنجەری ناو سندوقەکە) - ١٩٩٨
١٣- شانۆگەری چیاکان قسە بکەن - ١٩٩٩
١٤- شانۆگەری ونبووەکان - ٢٠٠٤
١٥- شانۆگەری گوندەکەم - ٢٠٠٧
١٦- درامای تەلەفزیۆنی میوانی ناوەخت- ١٩٨٤
١٧- درامای تاپۆ حەقی چییە؟ - ١٩٨٤
١٨- زنجیرە درامای مۆرانە - ١٩٨٨
١٩- فیلمی دابڕان - ٢٠٠٢

* لەپاڵ ئەم کارە هونەری و شانۆییانەشەوە بابەت و گۆشەو ڕیپۆرتاژو دیمانەو بابەتی ئەرشیفی بڵاوکردۆتەوە لەو ڕۆژنامەو گۆڤارانە: ((هاوکاری، برایەتی، ئێوارە گوڵان، هەرێمی کوردستان، خەبات، ڕۆژنامەنووسی، ڕۆژنامەی فێستیڤاڵی هەولێر، الحقیقە، سینەماو شانۆ، هونەر، باریش، ڕامان، کاروان، گوڵان، ڕۆژنامەڤانی، دجلە)).

کتێبە چاپکراوەکان

١- مێژووی ڕۆژنامەنووسانی تورکمانی لە ساڵی ١٩١١-٢٠٠٧.

٢- قۆریات ناسنامەی تورکمانە.
ئێستاش زیاتر لە ٣ کتێبی ئامادەیە بۆ چاپکردن.
* ماوەیەکیش بەڕێوەبەری شانۆو هونەرە میللییەکان بووە ١٩٩٤

تەحسین فایق تۆفیق

لەدایکبووی: ١٩٦٨
پلەی خوێندن: دەرچووی ئامادەیی
دەستپێک: شانۆگەری کوڕی دارتاش- ١٩٨٣

بەرهەمەکان:
١- شانۆگەری مانگێکی دی دێت- دەرهێنان
٢- مۆنۆدرامای نامۆ- نواندن- ١٩٨٦
٣- شانۆگەری ئیمپراتۆر جۆنز- نواندن- ١٩٨٧
٤- دایکێکی قارەمان- ئامادەکردن و دەرهێنان- ١٩٨٧
٥- شانۆگەری راپەڕین- نووسین و دەرهێنان- ١٩٩١
٦- شانۆگەری برسییەکانی سەردەم- نووسین و دەرهێنان- ١٩٩٢
٧- شانۆگەری مەرگ و تارماییەکان- ئامادەکردن و دەرهێنان- ١٩٩٣
٨- شانۆگەری براکوژی- ئامادەکردن و دەرهێنان- ١٩٩٤
٩- شانۆگەری مەملەکەتی ئەفیون- ئامادەکردن لە سورەتی یوسف- دەرهێنان- ١٩٩٥
١٠- شانۆیگەری لە ماڵێکدا- دەرهێنان- ١٩٩٥
١١- فیلمی رەشەبای مەرگ- دەرهێنان- ١٩٩٦
١٢- کورتە فیلمی هەرمان- دەرهێنان- ١٩٩٩
١٣- کورتە فیلمی سێبەری خۆی- سیناریۆ و دەرهێنان- ٢٠٠٠

١٤- کورتە فیلمی گەڕان- سیناریۆ و دەرهێنان- ٢٠٠١
١٥- کورتە فیلمی جەللاد و فڕین- سیناریۆ و دەرهێنان- ٢٠٠٢
١٦- فیلمی دیکۆمێنتی درندەکانی رۆژ- وێنەگرتن و دەرهێنان- ٢٠٠٣
١٧- پەنجەکانی شەیتان- ئامادەکردن و دەرهێنان- ٢٠٠٥
١٨- کەرنەڤاڵی ئەنفال- دەرهێنان- ٢٠٠٤
١٩- بۆمب- سیناریۆ و دەرهێنان- ٢٠٠٦
٢٠- فیلمی ناسنامەی دۆزەخ- سیناریۆ و دەرهێنان- دەربارەی ئەنفال

کاروان شەمسەدین عوسمان

لەدایکبووی: ١٩٦٨
پلەی خوێندن: دەرچووی ئامادەیی بازرگانی
دەستپێک: شانۆگەری سورمەخان- ١٩٨٣

بەرهەمەکان:

١- شانۆگەری سورمەخان- نواندن
٢- شانۆگەری قەڵای دمدم- نواندن
٣- شانۆگەری خانەدان- نواندن
٤- شانۆگەری خاتوو کلاوزەڕ
٥- تاپۆ هەقی چییە- نواندن
٦- درامای گوڵی نهێنی- نواندن
٧- شانۆگەری مۆڵەت- نواندن
٨- شانۆگەری خوازبێنی- نواندن
٩- شانۆگەری هەڵتروشکان- نواندن
١٠- شانۆگەری سێدارە- نواندن
١١- شانۆگەری پێکەنینی تووڕەیی- نواندن
١٢- شانۆگەری پەپوو- نواندن
١٣- شانۆگەری کورسی دانپیانان- نواندن
١٤- درامای بیری ژمارە ٣- نواندن
١٥- زنجیرە درامای ڕەحمەتی- نواندن
١٦- تەلاری مەزن- نواندن
١٧- درامای ژوان- نواندن
١٨- درامای نەورۆزێکی تر- نواندن
١٩- شانۆگەری پیلان- نواندن
٢٠- دیکۆدرامای پێشەوا قازی محەمەد- نواندن

گەلاوێژ تاهیر دەروێش

لەدایکبووی: ١٩٦٨
پلەی خوێندن: دەرچووی سێی ناوەندی
دەستپێک: شانۆگەری خانەدان- ١٩٨٤

بەرهەمەکان:

١- شانۆگەری خانەدان- نواندن
٢- شانۆگەری خاتوو کلاوزەڕ- نواندن
٣- شانۆگەری ئەو دەمەی ئەڤین مەزنتر دەبێ- نواندن
٤- شانۆگەری کانی مەلەک ڕێزان- نواندن
٥- شانۆگەری ناسر و ماڵ ماڵ- نواندن
٦- درامای پرس- نواندن
٧- درامای نامە- نواندن
٨- درامای بێ ئومێدی- نواندن
٩- درامای گوڵی هەڵوەرین- نواندن
١٠- بەشداری کردووە لە زیاتر لە "٢٠" تابلۆی تیپی هونەرە میللییەکان

ئازاد حەمەد شەریف
(د. ئازاد حەمە شەریف)

لەدایکبووی: ١٩٥٨

پلەی خوێندن: ماستەر لە رەخنەی شانۆی ئەمریکی "ئارسەر میلەر، تێنسی ولیامز" ١٩٨٣.

دکتۆرا لە دیستۆپیا لە رۆمانی نوێی بەریتانیدا، زانکۆی کۆیە- بە پلەی نایاب.

دەستپێک: ١٩٨٤- مردنی دێودرەیەک، نووسینی ئارسەر میلەر، وەرگێر ان.

بەرهەمەکان:

١- ١٩٨٥ ئیمپراتۆر جۆنز، نووسینی یوخین ئۆنێک، وەرگێر ان
٢- ١٩٨٦ شێتەکانی ئەم رۆژگارە، نووسینی: دیمیتری باساناس، وەرگێر ان
٣- ٢٠٠٢ ماکبێس، نووسینی شکسپیر، وەرگێران
٤- رۆمیۆ و جولێت، نووسینی شکسپیر، وەرگێران
٥- هاملێت، نووسینی شکسپیر، وەرگێران
٦- گیانەوەرە شووشەییەکان، نووسینی تێنسی ولیامز، وەرگێران
٧- گۆڕەپانی دیموکراسی، نووسین
٨- خەونەکانی لاتێک، نووسین
٩- نەورۆزی ئازادی

تەنیا کەریم حەمەدەمین

لەدایکبووی: ١٩٦٥- کەرکووک

پلەی خوێندن: ئامادەیی پیشەسازی

دەستپێک: مەسەلەی ویژدان ١٩٨٤

بەرهەمەکان:

١- شانۆگەری تاشە بەرد و چاڵ
٢- شانۆگەری سەردتا

٣- شانۆگەری نووسەر و پاڵەوان
٤- شانۆگەری پارە
٥- شانۆگەری نرخی ئازادی
٦- شانۆگەری مەسەلەی گومرگ
٧- شانۆگەری تەقینەوە
٨- شانۆگەری کێ ژنم لۆ دەینێ
٩- شانۆگەری فیلمی کارەسات
١٠-شانۆگەری چەنەباز
١١- فیلمی دابڕان
١٢- پێکەنین و مارەکان
١٣- فیلمی قەدەر- دەرهێنان
١٤- فیلمی شەوی زاوا- دەرهێنان
١٥- تەڵەزگەی گورگەکان
١٦- شوقەی حاجی سەعدی- دەرهێنان
١٧- فیلمی حەسرەت- دەرهێنان
١٨- فیلمی چارەنووس- دەرهێنان
١٩- درامای پرس- دەرهێنان
- جگە لە دەرهێنان و نووسینی زیاتر لە (٤٠) فیلمی دیکۆمێنتی و دیکۆ درامی، لەگەڵ زیاتر لە ٥٠ ڤیدیۆ کلیپ بۆ هونەرمەندان.

خەرمان هیرانی

لەدایکبووی: ١٩٦٥- رانیە
پلەی خوێندن: دبلۆم لە پەیمانگای هونەرە جوانەکانی هەولێر
دستپێک: ١٩٨٤

بەرهەمەکان:
١- شانۆگەری کۆچێکی رەش پۆش- نواندن -١٩٨٥
٢- شانۆگەری جەنگی کوتەک- نواندن -١٩٨٥
٣- شانۆگەری دوژمنی گەل- نواندن -١٩٨٦
٤- شانۆگەری بازرگانی ڤینیسیا- نواندن -١٩٨٧
٥- شانۆگەری بەرەو خۆر- نواندن
٦- شانۆگەری نالی و خەونێکی ئەرخەوانی- نواندن-١٩٨٧
٧- شانۆگەری درندەی تۆرۆسن- نواندن-١٩٨٧
٨- شانۆگەری نەخۆشی ددان- نواندن- ١٩٨٦
٩- شانۆگەری زریان- نواندن- ١٩٨٦
١٠- شانۆگەری گەشتەکەی ناڵە- نواندن- ١٩٨٧
١١- شانۆگەری مەم و زین- نواندن- ١٩٨٨
١٢- شانۆگەری ئاوایی ون بون- نواندن- ١٩٨٩
١٣- شانۆگەری رحلە خنطە- نواندن- ١٩٨٩
١٤- فیلمی خەوخۆش- نواندن
١٥- شانۆگەری ضلوع قمر-نواندن دەرهێنان- ١٩٨٨
١٦- شانۆگەری بخێر هاتی ئەی دڵنیایی- نواندن و دەرهێنان
١٧- شانۆگەری ئاوایی ون بون- نواندن و دەرهێنان- ١٩٩١
١٨- شانۆگەری العمیان عن موریس -برلین ١٩٩٦
١٩- **Mebzthearer**- نواندن- ئەڵمانیا
٢٠- **Miomeinmio**- نواندن- ئەڵمانیا
* ئێستا نیشتەجێی وڵاتی ئەڵمانیایە و ئەندامی گروپی شانۆی جوانکاری جووڵەی ئەڵمانییە.

یوسف ئەحمەد محەمەد
(یوسف مەنتک)

لەدایکبووی: ١٠/ ١٠/١٩٦٦- هەولێر
پلەی خوێندن: دەرچووی ئامادەیی بازرگانی- ١٩٨٧
دستپێک: ١٩٨٤

بەرهەمەکان:
١- شانۆگەری کاڵێ- نواندن
٢- شانۆگەری سەرتاشخانەی رەشۆ- نواندن
٣- شانۆگەری موشاغەبە- نواندن
٤- شانۆگەری چاو- نواندن
٥- شانۆگەری ئەفسانەی چیای ئاگری- نواندن
٦- شانۆگەری دەنکە شقارتە- نواندن
٧- شانۆگەری بڕیار- نواندن
٨- شانۆگەری محازەرەیەک لەپێناوی ئاشتیدا- نواندن
٩- شانۆگەری فیلمی تەلەفزیۆنی منداڵ- نواندن
١٠- شانۆگەری بەختیارترین پیاو- نواندن
١١- شانۆگەری مەرگی سەروەری- نواندن

شیرین سابیر خدر

لەدایکبووی: ١٩٦٤- کۆیە
پلەی خوێندن: سەرەتایی
دستپێک: ١٩٨٤- شانۆگەری سورمەخان

بەرهەمەکان:
١- شانۆگەری سوورمەخان- نواندن
٢- شانۆگەری مەڕانە- نواندن
٣- شانۆگەری قەلاّی دمدم- نواندن
٤- شانۆگەری ئاسکە- نواندن
٥- شانۆگەری گەڕەکەکەمان- نواندن
٦- شانۆگەری خانەدان- نواندن
٧- شانۆگەری بێوار- نواندن

٨- شانۆگەری شارەکەمان- نواندن
٩- زنجیرە درامای پرس- نواندن
١٠- شانۆگەری قاسپەی کەو- نواندن
١١- شانۆگەری خاتوو کلاوزەڕ- نواندن
١٢- شانۆگەری خەمێکی تر- نواندن
١٣- شانۆگەری کۆلارە- نواندن

خەتاب حامد حسێن
(خەتاب کاروانی)

لەدایکبووی: ١٩٦٨/٧/١- هەولێر
پلەی خوێندن: ئامادەیی بازرگانی
دەستپێک: شانۆگەری قاچاغچی- ١٩٨٤

بەرهەمەکان:
١- شانۆگەری خولەی تەمەڵ- نواندن
٢- شانۆگەری بێ خەمی ناو بەرمیلەکە- نواندن
٣- شانۆگەری کەونە دەرگا- نواندن
٤- درامای کۆلارە- نواندن
٥- درامای غەریب- نواندن
٦- کلبسی ئەسمەر و مامەر- نواندن
٧- ئەحمەدی لاو- نواندن
٨- زنجیرەی گرێ- نواندن
٩- شانۆگەری دووبرا- نواندن
١٠- شانۆگەری قەڵای دمدم- نواندن
١١- درامای تەلەفزیۆنی ژیانێکی سەخت- نواندن
١٢- درمای حەبیب ئاغا- نواندن

١٣- رەجەبی دەرگەوان- نواندن
١٤- کوێرەوەری- نواندن
١٥- دەردی خۆشەویستی- نواندن
١٦- گەمەی خەونە ئازادەکان- نواندن
١٧- درامای ڤینۆس- نواندن
١٨- باوکم ژنم بۆ دێنێ- نواندن
١٩- خوێنی سوور- نواندن
٢٠- بێ ئومێدی- نواندن

شەهید نەوزاد مستەفا

لەدایکبووی: ١٩٦٤- هەولێر
لە راپەرینە مەزنەکەی ئاداری ١٩٩١ شەهید کراوە.
پلەی خوێندن: لە تەمەنی هەژدە ساڵی چۆتە بەر خوێندن و تا پۆلی دووەمی ناوەندی خوێندووە.
دەستپێک: ١٩٨٥- خولەی تەمەڵ

بەرهەمەکان:

١- شانۆگەری خولەی تەمەڵ- نواندن
٢- شانۆگەری بێخەمی ناو بەرمیلەکە- نواندن
٣- شانۆگەری کیلە و دمنە- نواندن
٤- شانۆگەری ئیمپراتۆر جۆنس- نواندن
٥- شانۆگەری شێتەکانی ئەم رۆژگارە- نواندن
٦- شانۆگەری دەرگاکە مەکەنەوە- نواندن

حەمەسوار عەزیز

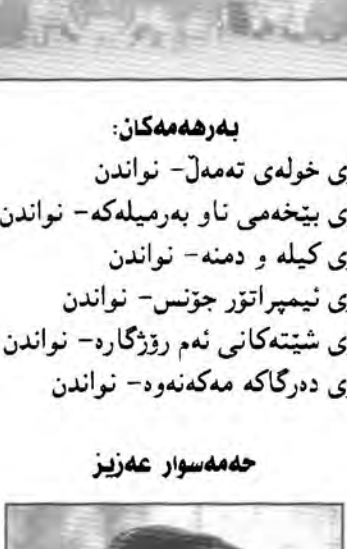

لەدایکبووی: هەولێر ١٩٦٩
پلەی خوێندن: بەکالۆریۆسی ئابووری
دەستپێک: شانۆگەری (دەربەدەر) ١٩٨٥
بەرهەمەکان:
١- شانۆگەری (کەلیلە و دمنە) - نواندن ١٩٨٦
٢- شانۆگەری (شێتەکانی ئەم رۆژگارە) - نواندن- هەولێرو دهۆک ١٩٨٧

٣- شانۆگەری (خەون و راستی) -نواندن- هەولێر- ١٩٨٨
٤- شانۆگەری (سەگەکەی جەنەراڵ) -هەولێر - ١٩٨٩
٥- شانۆگەری (تەرازوو) - نواندن و دەرهێنان- هەولێر ١٩٩٠
٦- شانۆگەری (شێت و قەدەر) -نواندن و دەرهێنان- هەولێرو سلێمانی- ١٩٩١
٧- مۆنۆدرامای (لەدایکبوون) -نواندن و دەرهێنان- سلێمانی - ١٩٩٢
٨- شانۆگەری (رووناکی ونبووەکان) - نواندن- سلێمانی ١٩٩٢

* لە ساڵی ١٩٩٢ بۆ ماوەی دوو ساڵ بەرنامەی (دەروازەی هونەر) و دواتر (وێستگەی تەلەفزیۆن) ی لە تیڤی زەحمەتکێشان و بۆ ماوەی سێ ساڵیش بەرنامە هونەرییەکانی (وێستگەکانی داهێنان) و (شەوێک بۆ هونەر) ی لەتەلەفزیۆنی گەلی کوردستان ئامادە و پێشکەش کردووە.
* یەکەم وتاری ساڵی ١٩٩٢ لە رۆژنامەی کوردستانی نوێ بلاوکردۆتەوە لەژێر ناوی (شانۆی کوردی لە هەولێر بەرەو کوێ؟).
* تا ئێستا زیاتر لە دووسەد وتارو بابەتی رەخنەیی و هونەری لە بلاوکراوەکانی (کوردستانی نوێ، خەبات، هاوڵاتی، میدیا، جەماوەر، بەدرخان، گۆڤاری شانۆ، گۆڤاری شاکار، گۆڤاری رامان، گۆڤاری هەرێمی کوردستان، گۆڤاری هونەری نوێ،... تاد) بلاوکردۆتەوە.
- ئەندامی دەستەی دامەزرێنەری تیپی شانۆی ئەزموونگەری بووە.

عەدنان عوسمان عەلی

لەدایکبووی: ١٩٦٩/٨/٣١ مەخموور- هەولێر
پلەی خوێندن: بەکالۆریۆس لە دەرهێنانی سینەمایی زانکۆی سەلاحەددین ٢٠٠٩
دەستپێک: ١٩٨٦ لە شانۆگەری دکتۆر و نەخۆش- نواندن

بەرهەمەکان:
١- شانۆگەری دکتۆر و نەخۆش ١٩٨٦- نواندن
٢- شانۆ گەری ئەفسانەی میر کیژی چین ١٩٨٧ - نواندن
٣- شانۆ گەری هاورێیانی رێباز ١٩٨٨- نواندن
٤- شانۆ گەری هاواری سەرکەوتن ١٩٨٩ - نووسین و نواندن
٥- شانۆگەری خەزان ١٩٩٠ - نووسین و دەرهێنان
٦- شانۆگەری هەڵتروشکان ١٩٩٠ - نواندن
٧- شانۆگەری تەڵەی مردن ١٩٩١- دەرهێنان
٨- شانۆگەری نرخی ئازادی ١٩٩١- نواندن
٩- فیلمی کارەسات ساڵی ١٩٩٢- نواندن
١٠- فیلمی تەلەزگەی گورگەکان ١٩٩٩- نواندن
١١- کلیپی حەیرانی فۆلکلۆری ئەسمەر و مامەر- نواندن
١٢- کلیپی حەیرانی فۆلکلۆری حەبیب ئاغای سیاوی- نواندن
١٣- فیلمی نرخی ئازادی ساڵی١٩٩٢- دەرهێنان
١٤- فیلمی غەریب ١٩٩٨- دەرهێنان
١٥- فیلمی ڤینۆس- ١٩٩٨- دەرهێنان
١٦- فیلمی ئاڵا- ١٩٩٩- دەرهێنان
١٧- فیلمی پووکانەوە - ٢٠٠٠- دەرهێنان
١٨- فیلمی چاودێرانی مردووێک- ٢٠٠٢- دەرهێنان
١٩- فیلمی کوپەڵە - ٢٠٠١- دەرهێنان
٢٠- فیلمی ئاوازێک بۆ ئایندە- ٢٠٠٤- دەرهێنان

ئەمانە جگە لە وێنەگرتن و دەرهێنان و مۆنتاژ کردنی دەیان گۆرانی و مۆنتاژ کردنی ١٠ فیلم.
ماوەی ٣ ساڵ وێنەگر و دەرهێنەری پرۆگرامی منداڵان بووە.
زیاتر لە ١٠ ساڵ کاری کردووە لە تەلەڤزیۆنە کوردییە ناوخۆیی و ئاسمانییەکان.
نووسینی دەیەها بابەتی سینەمایی لەزۆر بەی زۆری رۆژنامە و گۆڤار و ماڵپەرە کوردییەکان.
سازدانی چەندین وۆرک شۆپ و خولی فێرکردنی وێنەگرتن و سیناریۆ و دەرهێنان.
هەروەها کاری وێنەگری بۆ چەندین فیلم و دراما و زنجیرەی تەلەفزیۆنی و کلیپ کردووە.

کرمانج مستەفا رەئوف

لە دایکبووی: ١٩٧٢/٣/١١- هەولێر
پلەی خوێندن: دبلۆم لە پەیمانگای هونەرە جوانەکان
دەستپێک: ١٩٨٦

بەرهەمەکان:

١- شانۆگەری ئاوازێک بۆ گیانی ماکبێس- نواندن
٢- شانۆگەری مۆزارت و سالیری- نواندن
٣- شانۆگەری ئاوازە پچڕاوەکان- نواندن
٤- شانۆگەری لە شەوێکی تۆف و ڕەهێڵدا- نواندن
٥- شانۆگەری خۆڵەمێش- نواندن
٦- شانۆگەری گەمەی مەرگ- نواندن
٧- شانۆگەری شەوی چەقوە درێژەکان- نواندن
٨- شانۆگەری وەنەوز- نواندن
٩- شانۆگەری بەدەم چاوەڕوانی گۆدۆوە- نواندن
١٠- شانۆگەری نابیناکان- نواندن
١١- شانۆگەری تەرم- نواندن
١٢- شانۆگەری خەونێک لە قەڵا- نواندن
١٣- شانۆگەری ڕۆژەکان ڕەت دەبن- نواندن
١٤- شانۆگەری میوە خۆشەکە- نواندن
١٥- شانۆگەری ماکبێس- نواندن
١٦- شانۆگەری سەما ئەلەندییەکان- نواندن
١٧- شانۆگەری کورتترین مانگی هەنگوینی- نواندن
١٨- شانۆگەری مۆکیمبۆت- نواندن
١٩- زنجیرە درامای گەمەی خەونە ئازادەکان- نواندن
٢٠- زنجیرە درامای ڕەحمەتی- نواندن

غازی ئەحمەد شینە
(غازی شینە)

لەدایکبووی: ١٩٧٠- هەولێر
پلەی خوێندن: دەرچووی ئاوەندی
دەستپێک: ١٩٨٦

بەرهەمەکان:

١- شانۆگەری ماکبێس- نواندن
٢- شانۆگەری سنووورداش کراوەکان- نواندن
٣- شانۆگەری ڕاستییەکی روون و سادە- نواندن
٤- شانۆگەری هەولێر نابەزێ- نواندن
٥- شانۆگەری یۆلیۆس قەیسەر- نواندن
٦- خەندەی گورگ- نواندن
٧- درامای ژوان- نواندن
٨- شانۆگەری سزای تاوانکاران- نواندن
٩- شانۆگەری ئیمپراتۆر- نواندن

١٠- گوللەباران کرا- نواندن
١١- پانۆڕامای شارەکەم- نواندن
١٢- شانۆگەری پەپوو- نواندن
١٣- درامای سەلیم بەگ- نواندن
١٤- درامای مەزادخانە- نواندن
١٥- درامای تەلاری مەزن- نواندن
١٦- درامای رەجەبی دەرگەوان- نواندن
١٧- درامای مەحۆی ئاوفرۆش- نواندن
١٨- شەوێک لە قەرەچووغ- نواندن
١٩- درامای رادیۆیی لەبیر ناکرێن- نواندن
٢٠- درامای گەڕان بەدوای چارەنووس- نواندن

سەلاح حەسەن عەبدوڵڵا

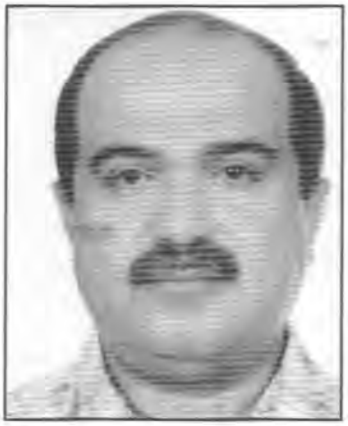

لەدایکبووی: ١٩٦٦- دیالە
پلەی خوێندن: قوتابی ماستەر لەبواری شانۆ
دەستپێک: ١٩٨٧

بەرهەمەکان:
١- شانۆگەری ئەنتیگونا
٢- شانۆگەری لێدی ماکبێس
٣- شانۆگەری وەرزی بەهار
٤- زنجیرەی خەڵکی شارەکەم
٥- زنجیرەی مەمی ئالان
٦- زنجیرەی ئاوێنە
٧- زنجیرەی گێلەپیاو
٨- زنجیرەی نامە.

ئیدریس محەمەد ئەسعەد
(ئیدریس سنجاوی)

لەدایکبووی: ١٩٧١- لە کارەساتی ١ی شوبات لە ساڵی ٢٠٠٤ شەهید بوو.
دەستپێک: ١٩٨٧
بەرهەمەکان:
١- شانۆگەری مێرگی مەرگ- نواندن
٢- شانۆگەری مەرگی کچێک- نواندن
٣- شانۆگەری ئەستێرەی سەربەخۆ- نواندن
٤- شانۆگەری پانۆڕامای ئەنفال- نواندن
٥- شانۆگەری سێدارە- نواندن
٦- شانۆگەری هیوا دەنگی حەقە- نواندن
٧- شانۆگەری پیلان- نواندن
٨- شانۆگەری چیاکان قسە بکەن- نواندن
٩- شانۆگەری کورد و ئیمارات- نواندن
١٠- شانۆگەری رەشەبای مەرگ- نواندن
١١- شانۆگەری هەڵگەڕانەوە- نواندن

١٢- فیلمی دابڕان- نواندن
١٣- فیلمی قەدەر- نواندن
١٤- فیلمی ترس و ئەڤین- نواندن
١٥- زنجیرەی گرێ- نواندن
١٦- فیلمی چارەنووس- نواندن
١٧- پوکانەوەی رۆح- نواندن
١٨- من کێم- نواندن
١٩- درامای مەمی ئالان- نواندن
٢٠- فیلمی زاڵم- نواندن

عومەر محەممەد مەغدید
(عومەر مامە کوردە)

لەدایکبووی: ١٩٧٢ - هەولێر
پلەی خوێندن: کۆلیژی ئەدەبیات، بەشی خوێندنی ئیسلامی، زانکۆی سەلاحەددین.
دستپێک: شانۆگەری دەرمانی زامەکانم - ١٩٨٧

بەرهەمەکان:

١- دەرمانی زامەکانم- نواندن
٢- هاوڕێیانی رێباز- نواندن
٣- بەرتیل- نواندن
٤- ئەفسانەی میرکیژی چین- نواندن
٥- زنجیرە درامای هەڵچوون- نواندن
٦- شانۆگەری رووەو تیشک- نواندن
٧- درامای کۆچ- نواندن
٨- شانۆگەری یۆلیۆس قەیسەر- نواندن
٩- شانۆگەری کوشتن- نواندن
١٠- درامای ئازارەکانی بارام- نواندن
١١- درامای لیزەر- نواندن
١٢- درامای کرێچی- نواندن
١٣- شانۆگەری ئاژاوەچییەکان- نواندن
١٤- شانۆگەری راستییەکی روون و سادە- نواندن
١٥- درامای پرس- نواندن
١٦- درامای دۆڕاو- نواندن
١٧- درامای یابە- نواندن
١٨- لێدە عەلۆ برنجە- نواندن
١٩- درامای ئاگر- نواندن
٢٠- درامای دەربچی- نواندن

تەلار جەمال خدر
(تەلار هیرانی)

لەدایكبووی: ١٩٧٢ - رانیه
پلەی خوێندن: دەرچوی پەیمانگای هونەرە جوانەكان- سلێمانی
دەستپێك: ١٩٨٣ له پۆلی پێنجەمی سەرەتایی

بەرهەمەكانی:

١- شانۆگەری شێتەكانی ئەم رۆژگارە- نواندن
٢- شانۆگەری چۆلەكەكان- نواندن
٣- شانۆگەری نالی و خەونێكی ئەرخەخوانی- نواندن
٤- شانۆگەری شاژنی یاخیبووەكان- نواندن
٥- شانۆگەری شوورای چین - نواندن
٦- شانۆگەری دایكە ئازاكە- نواندن
٧- شانۆگەری كورسییەكان- نواندن
٨- شانۆگەری سەمای ڤێتنامی- نواندن
٩- شانۆگەری ژووری ژمارە ٦- نواندن
١٠- شانۆگەری ماسیە رەشە بچكۆلەكە- نواندن و دەرهێنان
١١- شانۆگەری دارستانی بەختیاری- نواندن
١٢- شانۆگەری مەرگ و كچ- نواندن
١٣- فیلمی هیوا- نواندن

* له سالی ٢٠٠٨ چەند هونەرمەندێكی سویدی هێنایە هەولێر و ووِرك شۆپێكی شانۆی ئیتریجالیان له هەولێر بۆ هونەرمەندانی هەولێر كردەوەو چەند شانۆگەرییەكی ئیتریجالیشیان نمایش كرد.
* ئێستا نیشتەجێی ولاتی سویدەو لەوێ لەگەڵ تیپی شانۆی ئیرتیجالی «سرووشەیی» سویدی چەندان شانۆگەرییان نمایش كردووە.

هێرش عەبدولوەهاب حاجی

لەدایكبووی: ١٩٦٦
پلەی خوێندن: دەرچووی پەیمانگای تەكنیكی هەولێر
دەستپێك: ١٩٨٧

بەرهەمەكان:

١- شانۆگەری هاوڕێ یان رێباز- نووسین- ١٩٨٧ و

١٩٨٨
٢- شانۆگەری بەرەو ون بوون- نووسین- ١٩٩١
٣- شانۆگەری هەڵبژێرن نوێنەری راستەقینەی خۆتان- نووسین- ١٩٩٢/٥/١٦
٤- کورتە فیلمی لێکترازان- سیناریۆ- ٢٠٠٤
٥- کورتە فیلمی پلیکانە- سیناریۆ- ٢٠٠٦/١٢/٢٨

ئەمیر تەها

لەدایکبووی: ١٩٧٠ - هەولێر
پلەی خوێندن: دبلۆم لە راگەیاندن
دەستپێک: ١٩٨٩ وەک ئەکتەر بەشداری لە شانۆگەری (شەمە و شەماڵ) کرد.

بەرهەمەکان:
١- شانۆگەری دارستانی ئەوین- نواندن
٢- شانۆگەری نرخی ئازادی- نواندن
٣- درامای (دێوەرە)-وێنەگرتن و دەرهێنان
٤- درامای گرێ - مۆنتاژ
٥- کلیل- وێنەگرتن و دەرهێنان
٦- کورتە فیلمی زەنگ - دەرهێنان
٧- فیلمی بەرلە سپێدە - دەرهێنان
٨- فیلمی دیکۆمێنتی هەشت هەزار بارزانی - دەرهێنان
٩- فیلمێکی دیکۆمێنتی سەباردت بە پرۆسەی تەعریب.
١٠- فیلمی ئایندە - دەرهێنان
١١- جوانترین مردن - دەرهێنان

١٢- درامای بێسەرپەرشتان-دەرهێنان
١٣- فیلمی شارەکەمان -مۆنتاژ و وێنەگرتن
١٤- فیلمێکی دیکۆمێنتی لەسەر هونەرمەند مشکۆی هەولێری
١٥- کلیپکردنی هەردوو حەیرانی (ئەسمەر و مامەر) و (حەبیب ئاغای سیاوێ).
١٦- لە ساڵی ١٩٩٨ هەڵسا بە کۆکردنەوەی ئەرشیفی پەرلەمانی کوردستان بە شێوازێکی مۆدێرن.
١٧- کلیپکردنی ئەو پارچە میوزیک و گۆرانییانە (سەحەر، سەری ساڵی کوردی).
١٨- مۆنتاژکردنی ٢٠ کورتە فیلم لە فێستیڤاڵی دژە تیرۆر کە لە هەولێر سازدرا.
١٩- بە ئەنجامگەیاندنی فێستیڤاڵێک لەیادی یەڵماز گۆنای لە هاوینەهەواری سەلاحەدین کە ٧ رۆژی خایاند.
٢٠- کاری دەرهێنانی بۆ فیلمێکی دیکۆدرامی "لەیلا قاسم هێمای بەرخودان" کردوو چەند جارێک نمایش کرا.
* لە ساڵی ١٩٩٢تا ١٩٩٦ لە کوردستان تیڤی وەک مۆنتێر کاری کردووە کاری دەرهێنانی بۆ چەندین فیلمی دیکۆمێنتی کردووە بەهاوکاری مەحمود زامدار.

مەهدی حەسەن سەعید

لەدایکبووی: ١٩٧٢- هەولێر
پلەی خوێندن: پەیمانگای هونەرە جوانەکان، بەشی شانۆ- دەرهێنان. ئێستا قوتابی قۆناغی (٣) ی کۆلێژی هونەرە جوانەکانە.
دەستپێک: ١٩٨٩

بەرهەمەکان:

١- شانۆگەری ئاوازە پچڕاوەکان
٢- شانۆگەری خۆڵەمێش
٣- شانۆگەری سەراب
٤- شانۆگەری سەفەری پاکبوونەوە لە دەقی (الناسک) ی فرناندو ئەرابال
٥- شانۆگەری بێ دەنگی
٦- شانۆگەری چیتر ناگەڕێتەوە
٧- شانۆگەری ڕۆژەکان ڕەت دەبن

٨- شانۆگەری بازنەی وەهم
٩- شانۆگەری خوانێک بۆ کوشتن
١٠- شانۆگەری خەونێک لە قەلا
١١- شانۆگەری دەرگا داخراوەکان
١٢- کورتە فیلمی (دەمژمێر ١١)
١٣- کورتە فیلمی ئاو
١٤- شانۆگەری پەناهەندەکان- سینۆگرافیا
١٥- چەند ساڵێکە وەکو دەرهێنەر لە سەتەلایتی کوردستان کاردەکا.

نیهاد جامی محەمەد

لەدایکبووی: ١٩٧٢/٣/٥ حەمام عەلی بەگ- کەرکووک
پلەی خوێندن: شەشی سەرەتایی
دەستپێک: ١٩٨٩

بەرهەمەکان:

*** - دەرهێنان**

١- شانۆگەری لە ماڵێکدا
٢- شانۆگەری ئەفسانەی ڕێگای هات و نەهات
٣- شانۆگەری سەفەرەکانی پەشیمانی
٤- شانۆگەری عەبا
٥- شانۆگەری لیدی ماکبێس
٦- شانۆگەری یادەوەری جەستە
٧- شانۆگەری پرۆڤەیەکی شانۆیی بۆ چاوەڕوانی گۆدۆ

٨- شانۆگەری خاچ

٩- شانۆگەری سەگ و دەف

١٠- شانۆگەری زولێخا لە خەونی یوسفدا

١١- شانۆگەری هاملێتی کەرکوش

١٢- شانۆگەری یادەوەری دەنگ

١٣- شانۆگەری ئۆدیبی زەردەشت

١٤- شانۆگەری حیکایەتی لم

١٥- شانۆگەری ئەنتیگۆنای قەڵا

*** - نووسین**

١- خودی کوردی/ سەنتەری هەتاو ٢٠٠٤

٢- رەخنەگرتن لە مۆدێرنیست/ ٢٠٠٦

٣- لەبارەی شێخ زانا (بەهاوبەشی لەگەڵ زیرەک عەبدوڵلا /٢٠٠٧

٤- نا ئومێدییەکانی شانۆ/ ٢٠٠٨

٥- شانۆی پۆست مۆدێرنیست/ ٢٠٠٨

٦- وەهمی هاملێت

٧- قەرەجستان

٨- حەشارگە

٩- سەمای بێوێژنێکی رووت

١٠- زبڵدان

١١- مەملەکەتی سارا

سوهام حەسەن جەلیل

لەدایکبووی: ١٩٦٩- کۆیە

پلەی خوێندن: ناوەندی

دەستپێک: شانۆگەری مۆڵەت

بەرهەمەکان:

١- شانۆگەری مۆڵەت- نواندن

٢- زنجیرە درامای رەحمەتی- نواندن

٣- بێ سەرپەرشتان- نواندن

٤- درامای سەلیم بەگ- نواندن

٥- شانۆگەری شەمەندەفەر- نواندن

٦- شانۆگەری خوازبێنی- نواندن

٧- شانۆگەری مۆڵەت- نواندن

٨- شانۆگەری راوچی- نواندن

٩- شانۆگەری هەڵتروشکان- نواندن

١٠- شانۆگەری مەم و زین- نواندن

١١- شانۆگەری نزاکانی ئەهریمەن- نواندن
١٢- شانۆگەری حەشارگە- نواندن
١٣- درامای گرێ- نواندن
١٤- درامای خۆشەویستی- نواندن
١٥- درامای منداڵان شەڕ بە ئەستێرە دەکەن- نواندن
١٦- درامای کێ بەرپرسیارە- نواندن
١٧- درامای ترس و ئەڤین- نواندن
١٨- درامای ڤینۆس- نواندن
١٩- درامای هەنگاو- نواندن
٢٠- درامای مەمی ئالان

خۆشەوی عەزیز خدر

لەدایکبووی: ١٩٧٢
پلەی خوێندن: دەرچووی ناوەندی
دەستپێک: ١٩٩٠- شانۆگەری ئاوات
بەرهەمەکان:
١- شانۆگەری هەڵبژێرن نوێنەری راستەقینەی خۆتان- نواندن - ١٩٩٢
٢- شانۆگەری ئاشتیمان دەوێ- نواندن ١٩٩٢
٣- شانۆگەری قوتابخانەی ئاژاوەچییەکان- نواندن ١٩٩٣
٤- شانۆگەری غەلۆکە گوللەی بابیت پەرۆکە- نواندن ١٩٩٤
٥- شانۆگەری تاوان و سزا- نواندن ١٩٩٥
٦- شانۆگەری گوریس- نواندن ١٩٩٦
٧- شانۆگەری سزای تاوانباران- نواندن ٢٠٠٢
٨- شانۆگەری ئۆتێللۆ- نواندن ١٩٩٨
٩- ئۆپەرێتی پەپوولەکان- نواندن ١٩٩٧
١٠- خەنجەری ناو سندوقەکە- نواندن ١٩٩٧

١١- ماسی گر و ژنەکەی- نواندن ١٩٩٧
١٢- پیلان- نواندن ١٩٩٦
١٣- پارە- نواندن ١٩٩٥
١٤- رزگار و جیهان- نواندن ١٩٩٩
١٥- ئۆپەرێتی تارا- نواندن ١٩٩٨
١٦- زنجیرە درامای غەریب- نواندن ١٩٩٨
١٧- زنجیرە درامای رەجەبی دەرگەوان- نواندن ٢٠٠٣
١٨- کاری گۆرانی گوتنی بۆ تایتڵی زیاتر لە ٦ درامای تەلەفزیۆنی کردووە.
١٩- وەکو گۆرانیبێژیش کاردەکا و ئەلبوومێکی هەیە و زیاتر لە ١٠ گۆرانی سینگلیشی هەیە.

شاناز عەبدولرەحمان مەحمود

لەدایکبووی: ١٩٧٥
پلەی خوێندن: دەرچووی ناوەندی
دەستپێک: ١٩٩١

بەرهەمەکان:

١- شانۆگەری قەڵای دمدم- نواندن
٢- شانۆگەری دڵدارێکی قرچۆک- نواندن
٣- شانۆگەری کەچەڵ- نواندن
٤- شانۆگەری خانزاد میری سۆران- نواندن
٥- شانۆگەری حیکایەتی شارێک- نواندن
٦- شانۆگەری قوربانی- نواندن
٧- چارەنووس- نواندن
٨- جەمیلە- نواندن
٩- فیلمی قەدەر- نواندن
١٠- فیلمی حەسرەت- نواندن
١١- درامای گەمەی خەونە ئازادەکان- نواندن
١٢- هەراسانی شەو- نواندن
١٣- فیلمی سینەمایی راوە جنۆکە- نواندن
١٤- بەرە بەیانێکی زوو- نواندن
١٥- درامای مەمی ئالان- نواندن
١٦- زنجیرە درامای کۆچ- نواندن
١٧- کۆچ بۆ هەندەران- نواندن
* وەکو بێژەر لە چەندین کەناڵ کاری کردووە.

ژیلوان تاهیر باپیر

لەدایکبووی: ١٩٦٦/١١/١
پلەی خوێندن: بەکالۆریۆس لە ئەکادیمیای هونەرە جوانەکانی بەغدا- ١٩٩٢
خوێندکاری ماستەرە لە کۆلیژی هونەرەجوانەکان
دەستپێک: نرخی ئازادی- ١٩٩١
بەرهەمەکان:
١- شانۆگەری نرخی ئازادی- دەرهێنان- ١٩٩١
٢- شانۆگەری ئەنتیگۆنا- دەرهێنان- ١٩٩٣
٣- شانۆگەری کالیگۆلا- دەرهێنان- ١٩٩٥
٤- شانۆگەری تەقینەوە- نووسین و دەرهێنان- ١٩٩٦
٥- شانۆگەری بەرەو خۆر- دەرهێنان بە هاوبەش لەگەڵ ئەرسەلان دەروێش
٦- شانۆگەری بەدەم چاوەروانی گۆدەوە- دەرهێنان- ١٩٩٧
٧- شانۆگەری حەشارگە- دەرهێنان- ١٩٩٨

٨- شانۆگەری زەمبیل فرۆش- نووسین و دەرهێنان- ١٩٩٨
٩- شانۆگەری رۆژانی گولڕەنگ- دەرهێنان- ١٩٩٩
١٠- شانۆگەری پەرت بوون- دەرهێنان- ٢٠٠٠
١١- شانۆگەری نزاکانی ئەهریمەن- دەرهێنان- ٢٠٠١
١٢- شانۆگەری خەبات و بەرخودان- نووسین و دەرهێنان- ٢٠٠٢
١٣- شانۆگەری هەڵۆی بەرزەفڕی ئازادی- نووسین و دەرهێنان- ٢٠٠٣
١٤- شانۆگەری شاری ئەوین- دەرهێنان- ٢٠٠٤
١٥- شانۆگەری لێدی ماکبێس- دەرهێنان- ٢٠٠٤
١٦- شانۆگەری وەرزی بەهار- دەرهێنان- ٢٠٠٥
١٧- شانۆگەری ئەوینی تەنهایی- نووسین و دەرهێنان- ٢٠٠٦
١٨- شانۆگەری گۆڕەپانی دیموکراسی- دەرهێنان- ٢٠٠٨
١٩- زنجیرە درامای گێلەپیاو- دەرهێنان- ٢٠٠٤
٢٠- زنجیرە درامای مەزادخانە- ئامادەکردن و دەرهێنان

* ئەندامی دەستەی دامەزرێنەری پەیمانگای هونەرەجوانەکانی هەولێر بووە.
* وەکو دەرهێنەر کاری لە زیاتر لە "٦٠" کلیپی هونەرمەندان کردووە.
* سەرۆکی گروپی شانۆڤانی کوردە.
* وەکو نووسەر چەندین بابەتی رەخنەی شانۆیی بڵاوکردۆتەوە.
* ماوەی "١٢" ساڵ وەکو مامۆستا لە پەیمانگای هونەرەجوانەکانی هەولێر وانەی گوتۆتەوە.

ئارا عەبدولرەحمان مەحموود

لەدایکبووی: ١٩٧٦- سلێمانی
پلەی خوێندن: دەرچووی ناوەندی
دەستپێک: ١٩٩١

بەرهەمەکان:

١- درامای هەڵچوون- نواندن
٢- درامای ژوان- نواندن
٣- شانۆگەری بیری ژمارە ٣- نواندن
٤- شانۆگەری شەوێک لە قەرەچووغ- نواندن
٥- درامای گەمەی خەونە ئازادەکان- نواندن
٦- شانۆگەری یۆلیۆس قەیسەر- نواندن
٧- دڵدارێکی قرچۆک- نواندن
٨- ئەنفال- نواندن
٩- سزای تاوانباران- نواندن
١٠- شەوی زەماوەند- نواندن
١١- کۆتەڵەکەی ئەحمەد موختار جاف- نواندن
١٢- فیلمی سینەمایی ژیان- نواندن
١٣- بەرەبەیانێکی زوو- نواندن
١٤- کۆچ بۆ هەندەران- نواندن
١٥- درامای رەحمەتی- نواندن
١٦- شانۆگەری فێڵەکانی جەمۆ- نواندن
١٧- درامای ئازارەکانی بارام- نواندن
١٨- شارەکەم- نواندن
١٩- شانۆگەری خەج و سیامەند- نواندن
٢٠- شانۆگەری تەلاری مەزنی- نواندن

* وەکو بێژەر لە چەند کەناڵێکی کوردی کاری کردووە.

شەهرام ئامیق

لەدایکبووی: ١٩٧٧- هەولێر

پلەی خوێندن: دبلۆم لە پەیمانگای هونەرە جوانەکانی هەولێر

- خوێندکاری کۆلیژی هونەرە جوانەکانە- شانۆ

دەستپێک: ١٩٩٢- ئەوەی نەبیسترا بیسترا

بەرهەمەکان:

١- شانۆگەری ئەوە کێیە لەوێ- نواندن
٢- شانۆگەری فرمێسکەکانی مۆم- نواندن
٣- شانۆگەری جوانترین مەرگ- نواندن
٤- شانۆگەری نابیناکان- نواندن
٥- شانۆگەری ماکبێس- نواندن
٦- شانۆگەری زەوی خوا- نواندن
٧- شانۆگەری ترس و ئەڤین- نواندن
٨- شانۆگەری کۆچی گوڵەکان- نواندن
٩- شانۆگەری ژیان- نواندن

محەمەد جەمیل حەمەد

لەدایکبووی: ١٩٨٠- هەولێر

پلەی خوێندن: دبلۆم لە پەیمانگای هونەرە جوانەکان- ١٩٩٩- ٢٠٠٠

دەستپێک: ١٩٩٢

بەرهەمەکان:

١- شانۆگەری ئەو پیاوەی بوو بە سەگ- نواندن- ١٩٩٥
٢- شانۆگەری ئۆتێللۆ- نواندن- ١٩٩٧
٣- شانۆگەری کەللەرەق- نواندن- ١٩٩٧
٤- شانۆگەری دوا هەناسە- نواندن- ١٩٩٨
٥- شانۆگەری هەڵەبجە- نواندن
٦- شانۆگەری بە بەرد بوون- نواندن- ٢٠٠١
٧- شانۆگەری من و قالە و سەگەکەی باقلۆڤ- نواندن- ٢٠٠٨
٨- شانۆگەری کەرنەڤالی تارمایی- نواندن- ٢٠٠٥
٩- شانۆگەری بەندی مەرگ- دەرهێنان- ١٩٩٩
١٠- شانۆگەری مەحشەری کچەکان- دەرهێنان- ٢٠٠١
١١- شانۆگەری رۆژەکانی تاعون- دەرهێنان- ٢٠٠١
١٢- شانۆگەری دوا حەقیقەت لە سەردەمی دادایزم- دەرهێنان- ٢٠٠٣
١٣- شانۆگەری هەڵەبجە قیامەتێکی خۆڵەمێشی بوو- دەرهێنان- ٢٠٠٤
١٤- شانۆگەری مۆزەخانە- دەرهێنان- ٢٠٠٥
١٥- شانۆگەری کراسی یوسف- دەرهێنان- ٢٠٠٧
١٦- شانۆگەری سیزیف و مەرگ- یاریدەدەری دەرهێنەر
١٧- شانۆگەری یارییەکی شکسپیری- یاریدەدەری دەرهێنەر
١٨- شانۆگەری زەمبیل فرۆش- یاریدەدەری دەرهێنەر

١٩- شانۆگەری پێکی وشە- دەرهێنان
٢٠- شەوی چەقوە درێژەکان
* وەکو مامۆستای پەیمانگای هونەرە جوانەکانی هەولێر سەرپەرشتی چەندین تێزی دەرچوونی خوێندکارانی کردووە.
* وەکو دەرهێنەر کلیپی بۆ چەندین هونەرمەند کردووە.
* کاری دەرهێنانی بۆ هەردوو کورتە فیلمی "ئەنفال، هەنسکی مێژوو" کردووە.
* لە سالّی "٢٠٠٤"دوە وەکو مامۆستا لە بەشی شانۆی پەیمانگای هونەرە جوانەکانی هەولێر وانە دەڵێتەوە.

خالید عومەر عوسمان

لەدایکبووی: ١٤/٩/١٩٦٧- هەولێر
پلەی خوێندن: دەرچووی سەرەتایی
دەستپێک: ١٩٩٢

بەرهەمەکان:
١- هەموو شتێک پارە نییە- نواندن
٢- حوکمی قەرەقۆش- نواندن
٣- درامای مەلای مەشهوور- نواندن
٤- پانۆرامای کوردستانی بریندار- نواندن
٥- سێدارە- نواندن
٦- پیلان- نواندن
٧- گرێ- نواندن
٨- زنجیرە درامای کۆچ- نواندن
٩- کورتە فیلمی سێبەری مەرگ- نواندن
١٠- زنجیرە درامای ئازارەکانی بارام- نواندن
١١- دوعای باوک- نواندن
١٢- دەربچی- نواندن
١٣- کرێچی- نواندن
١٤- کونەبا- ٢- نواندن
١٥- لێزەر- ٢- نواندن
١٦- باوەش- نواندن
١٧- پەرژین- نواندن
١٨- هێلانە- نواندن
١٩- دراوسێ- نواندن
٢٠- لێدە عەلۆ برنجە- نواندن

گۆڤار ئەنوەر رەسول

لەدایکبووی: ١٩٧٨- هەولێر
پلەی خوێندن: دەرچووی ناوەندی
دەستپێک: ئەمەیە برادەری ئەو زەمانە- ١٩٩٣

بەرهەمەکان:
١- شانۆگەری جەور و ستەمی سەرمایەدار- نواندن
٢- شانۆگەری زیندووە مردوو خۆرەکان- نواندن
٣- شانۆگەری پارە- نواندن
٤- شانۆگەری گەڕانەوە بەرەو ژیانێکی رووناک- نواندن
٥- شانۆگەری داستانێک لە چرکەی شادی- نواندن
٦- شانۆگەری تاوان- نواندن
٧- شانۆگەری دڵدارێکی قرچۆک- نواندن
٨- شانۆگەری زنجیر- نواندن
٩- شانۆگەری سزای تاوانکاران- نواندن
١٠- شانۆگەری پەپوو- نواندن

١١- شانۆگەری ئیمپراتۆر - نواندن
١٢- شانۆگەری گەمەی پاشا و لیپووک- نواندن
١٣- گێلەپیاو- نواندن
١٤- خەندە و گورگ- نواندن
١٥- تەلاری مەزن- نواندن
١٦- خۆر- نواندن
١٧- زنجیرە درامای ژوان- نواندن
١٨- زنجیرە درامای رەحمەتی- نواندن
١٩- گەمەی خەونە ئازادەکان- نواندن
٢٠- شانۆگەری مەزادخانە- نواندن

یونس عوسمان مستەفا

لەدایکبووی: ١٩٧٤/٩/١٦
پلەی خـــوێندن: دەرچووی بەشی شـــانۆی پەیمانگای هونەرە جوانەکان
- خوێندکاری بەشی شانۆی کۆلێژی هونەرە جوانەکانە
دەستپێک: ١٩٩٣

بەرهەمەکان:
١- شانۆگەری ئەنتیگۆنا- نواندن- ١٩٩٣
٢- شانۆگەری لە شەوێکی تۆف و رەهێلە- نواندن- ١٩٩٤
٣- شانۆگەری مالین- نواندن- ١٩٩٥
٤- شانۆگەری سەمای پەپوولە- نواندن- ١٩٩٦
٥- شانۆگەری ئەو پیاوەی بوو بە سەگ- نواندن- ١٩٩٧
٦- شانۆگەری لە چاوەڕوانی گۆدۆ- نواندن- ١٩٩٧
٧- شانۆگەری شۆڕشی ئازادی- نواندن- ١٩٩٦
٨- شانۆگەری لاوکی هەڵەبجە- نواندن- ١٩٩٦
٩- شانۆگەری پیلان- بەڕێوەبەری شانۆ- ١٩٩٧

١٠- شانۆگەری نەفرەت لە مین- دەرهێنان- ١٩٩٩
١١- شانۆگەری دادوەر- دەرهێنان- ٢٠٠١
١٢- شانۆگەری هەموو عەترەکانی عەرەبستان- نواندن- ٢٠٠٤
١٣- شانۆگەری کورسی دانپیانان- بەڕێوەبەری شانۆ- ٢٠٠٨
١٤- شانۆگەری کۆمیدیایەکی کۆن- یاریدەدەری دەرهێنەر- ٢٠٠٧
١٥- شانۆگەری سزای تاوانباران- نواندن- یاریدەدەری دەرهێنەر- ٢٠٠٦
١٦- شانۆگەری بووکە شووشەیەکی فەرامۆش کراو- دەرهێنان- ٢٠٠٨
١٧- شانۆگەری ئۆتێللۆ- نواندن- ٢٠٠٩
١٨- شانۆگەری وەرزی بەهار- نواندن- ٢٠٠٦
١٩- شانۆگەری تاوان- نواندن- ٢٠٠٨
٢٠- شانۆگەری فاوست و شاژنە کەچەڵەکە- یاریدەدەری دەرهێنەر- ٢٠٠٩

کارۆخ ئیبراهیم حەکیم

لەدایکبووی: ١٩٨٢/١٢/١ - هەولێر- مامۆستایان

پلەی خوێندن: خاوەن بڕوانامەی دبلۆم لە بەشی شانۆی پەیمانگای هونەرە جوانەکانی هەولێر ٢٠٠٤- ٢٠٠٥.

خوێندکار لە کۆلێژی هونەرە جوانەکان بەشی شانۆ

دەستپێک: (گورگ و مەڕ) لە چالاکی قوتابخانەکان، کە ئەوکات پۆلی شەشی سەرەتایی بووە.

بەرهەمەکان:

١- شانۆگەری نرخی ئازادی-نواندن
٢- شانۆگەری سەفەرێک بەنێو تابووتی عەشقدا -نواندن
٣- شانۆگەری ماکبێس-نواندن
٤- شانۆگەری شاری ئەوین-نواندن
٥- شانۆگەری دوا هەناسەی شەو کوژرا -نواندن
٦- شانۆگەری تاریکستان-نووسین- دەرهێنان- نواندن
٧- شانۆگەری سێ نامەی چارەنووساز-نواندن- دەرهێنان
٨- شانۆگەری رەنگی باران -نواندن
٩- شانۆگەری سەمفۆنیای یاخیبوون-نواندن
١٠- شانۆگەری یارییەکی شکسپیری -نواندن
١١- شانۆگەری دەمامکی فریشتەکان -نواندن
١٢- شانۆگەری ئۆدیب پاشا -نواندن
١٣- شانۆگەری ڤابیل -نواندن
١٤- درامای کەوەکانی قەرەچووغ -نواندن
١٥- شانۆگەری تەلاری مەزنی -نواندن
١٦- شانۆگەری سەفەری نامۆبوون -دەرهێنان
١٧- شانۆگەری زیندوو بوونەوەیەک بۆ دەرخستنی راستییەکان - دەرهێنان
١٨- شانۆگەری ئەو ئافرەتەی وەکو عیسا ئازاردرا -دەرهێنان
١٩- شانۆگەری تەنها یەک شەو -نووسین- دەرهێنان
٢٠- شانۆگەری من و شێت -نووسین- دەرهێنان

ئوسامە جەمیل عەلی

لەدایکبووی: ٢٣/١٢/١٩٦٥- شاوێس

پلەی خوێندن: بەکالۆریۆس لە کۆلیژی ئاداب - بەشی مێژوو- زانکۆی سەلاحەدین

دەستپێک: درامای تەلەفزیۆنی پەشیمانی ١٩٩٥

بەرهەمەکان:

١- بێ لایەنەکان ١٩٩٥
٢- میوانی موزعیج ١٩٩٦
٣- برایەتی ١٩٩٧
٤- میرات ١٩٩٨
٥- میوان و مانگا- نووسین و دەرهێنان
٦- مریشک و سوپەر- نووسین و دەرهێنان
٧- قەرزاری- نووسین و دەرهێنان
٨- چارەنووس- نووسین و دەرهێنان
٩- ماڵی نەخۆری بۆ چەکمە بۆری- نووسین و دەرهێنان
١٠- دەعوەت- نووسین و دەرهێنان

١١- زنجیرە درامای کۆچ- نووسین و دەرهێنان
١٢- زنجیرە درامای ئازارەکانی بارام- نووسین و دەرهێنان
١٣- خیانەت- نووسین و دەرهێنان
١٤- پێڵاو دزین- نووسین و دەرهێنان
١٥- فێڵباز- نووسین و دەرهێنان
١٦- فیلمی نەوێران- نووسین و دەرهێنان
١٧- زنجیرە تەمسیلی گرێ- نواندن
١٨- باران و مردن- نووسین و دەرهێنان
١٩- درک- نووسین و دەرهێنان
٢٠- کارەباچی- نووسین و دەرهێنان

ئۆسکار ئیسماعیل حەوێز

لەدایکبووی: ١٩٧٧

پلەی خوێندن: دبلۆم لە پەیمانگای هونەرە جوانەکانی هەولێر

خوێندکاری بەشی شانۆی کۆلیژی هونەرە جوانەکان

دەستپێک: گۆرانیەک لە باوەشی تاریکیدا- ١٩٩٨

بەرهەمەکان:

١- شانۆگەری گۆرانییەک لە باوەشی تاریکیدا- نواندن
٢- شانۆگەری هێما سەرەتاکانی دۆزەخ- نواندن
٣- شانۆگەری چۆلەکەیەک لە تاو ئازارەکانی سەما دەکا- نواندن
٤- شانۆگەری پەنجەرەیەک بۆ من بەسە- دەرهێنان
٥- شانۆگەری چیرۆکی پیاوێکی ساکار- نواندن
٦- شانۆگەری بەرد، مەرگ، ناموس- دەرهێنان
٧- شانۆگەری گۆرانی تەنیایی- نواندن

٨- شانۆگەری درۆکانی هێنری عاشق- دەرهێنان
٩- شانۆگەری شەمەندەفەر- دەرهێنان
١٠- شانۆگەری ئۆدیب پاشا- نواندن
١١- شانۆگەری هاورێییەتی دڕندەکان- نواندن
١٢- شانۆگەری پێکرانی هوزار- نواندن
١٣- شانۆگەری هەستە مردووەکان- نواندن
١٤- شانۆگەری ساتێک ئارام بەوە- نواندن
١٥- شانۆگەری پەپوولە باڵ شکاوەکە- نواندن
١٦- شانۆگەری لە بەندینخانەکاندا- نواندن و دەرهێنان

بەهمەن حاجی ئەبوبەکر

لەدایکبووی: ١٩٨٠
پلەی خوێندن: پەیمانگای هونەرە جوانەکانی هەولێر
خوێندکاری کۆلێژی هونەرەجوانەکانە- بەشی شانۆ
دەستپێک: زەوی خوا

بەرهەمەکان:
١- شانۆگەری هەڵوەرین لە بۆشایی- نواندن
٢- شانۆگەری کۆتەڵەکەی ئەحمەد موختار بەگ- نواندن
٣- شانۆگەری نابیناکان- نواندن
٤- شانۆگەری ئۆدیب- نواندن
٥- شانۆگەری دەرگا داخراوەکان- نواندن
٦- شانۆگەری ونبوون- نواندن
٧- شانۆگەری یۆلیۆس قەیسەر- نواندن
٨- شانۆگەری خەونێک لە قەڵا- نواندن
٩- شانۆگەری هێروستران لەیادکەن- نواندن
١٠- شانۆگەری توونی بابا- نواندن
١١- جەنەراڵ شەریف پاشا- نواندن
١٢- فیلمی ترس و ئەڤین- نواندن
١٣- شانۆگەری بەرە بەیانییەکی زوو- نواندن
١٤- شانۆگەری ئەستێرەکان لەرۆژدا بێ رەنگن- نواندن
١٥- شانۆگەری بەر لە سپێدە- نواندن
١٦- شانۆگەری سنوور- نواندن
١٧- شانۆگەری ماکبێس- نواندن
١٨- شانۆگەری دوا گۆرانی- نواندن
١٩- شەوچەرە- نواندن
٢٠- زنجیرە دراماى مەمی ئالان- نواندن

عەبدولرەزاق ئەحمەد حەمەد

لەدایکبووی: ١٩٦١
پلەی خوێندن: ناوەندی
بەرهەمەکان:
١- ماری نەخۆری لۆ چەکمە سۆری- نواندن
٢- خوا کەس لەبیر ناکا- نواندن
٣- فاڵچی- نواندن
٤- گوندەکەم- نواندن
٥- ئیهمال- نواندن
٦- چارەنووس- نواندن
٧- قەرزکردن- نواندن
٨- برایەتی- نواندن
٩- بەنزین فرۆش- نواندن
١٠- کرێچی- نواندن
١١- پاشا و شاعیر- نواندن
١٢- سایەق تەکسی- نواندن

١٣- کارەباچی- نواندن
١٤- پێڵاودزین- نواندن
١٥- درامای کۆچ- نواندن
١٦- بێ لانەکان- نواندن
١٧- پەشیمانی- نواندن
١٨- تەلەفۆن- نواندن
١٩- باران و مردن- نواندن
٢٠- پیاوچاک- نواندن

شانۆکارانی کۆیە

ئیبراهیم مەولود سەعید

لەدایکبووی: ١٩٦٥- کۆیە
پلەی خوێندن: ئامادەیی کشتوکاڵ
دەستپێک: ١٩٧٩
بەرهەمەکان:
١- نەخوێندەواری زیانە
٢- تاوانی خولە
٣- با بخوێنین
٤- رۆژگارێکی چەپەڵ لە کوردستان
٥- کێ بردیەوە
٦- ئەمەیە بەشمان
٧- تەڵەی مردن
٨- چاو
٩- ئاهەنگی مامۆستای مەزن
١٠- ئەو پیاوەی بوو بەسەگ

١١- هابیل و قابیل
١٢- لەناو کاروانی خەباتدا
١٣- شۆڕشی مردووەکان
١٤- بەیتی عیسا و موسا
١٥- هەگبەی کامیرا
١٦- پەیامی گوڵ
١٧- بەرەو ژیانێکی باشتر
١٨- دایکی راستەقینە
١٩- چارەنووس
٢٠- کورتە فیلمی ٢٤ سەعات
٢١- کورتە فیلمی کامیرا

فەرەیدون حەمەدئەمین عەبدوڵڵا
(حاجی تووڕە)

لەدایکبووی: ١٩٦٥- کۆیە
پلەی خوێندن: دەرچووی ئامادەیی پیشەسازی

دستپێک: ١٩٧٩

بەرهەمەکان:
١- با بخوێنین
٢- مەسەلەی ویژدان
٣- نەخوێندەواری زیانە
٤- پەشیمانی
٥- کێ بردییەوە
٦- چاو
٧- فایلی ٦٧
٨- پێکەنین بەپێی یاسا
٩- زەلیل
١٠- شێتەکانی ئەم رۆژگارە
١١- حیزبی کەرامەت و حیزبی سەلامەت
١٢- سێبەر و تاو
١٣- هاوارێک لە حاجی قادری کۆییەوە
١٤- هەڵۆکان گەڕانەوە
١٥- ئافرەت و خەبات
١٦- لەوێ پێت دەڵێم
١٧- قەل و رووتە
١٨- یەک بەیەک
١٩- شەهید
٢٠- راسپاردەی شەهیدێک

عەبدولخالق سالح حەمەد
(عەبد)

لەدایکبووی: ١٩٦٥- کۆیە
پلەی خوێندن: دەرچووی پەیمانگای مامۆستایان
دەستپێک: ١٩٨٥

بەرهەمەکان:

١- فایلی ٦٧
٢- تەڵەی مردن
٣- زرەی زەنگۆڵەکان
٤- بڕیاری دادگا
٥- خەزان
٦- زەلیل
٧- شێتەکانی ئەم رۆژگارە
٨- حیزبی کەرامەت و حیزبی سەلامەت
٩- ژان
١٠- هەواڵدز

١١- ئەنتیگۆنا
١٢- نێرگزی هەڵەبجە
١٣- شۆڕشی مردووەکان
١٤- راپۆرتی مانگانە
١٥- ئەنگوستیلە
١٦- پەندو ئامۆژگارییەکانی ژیان
١٧- دراوسێ
١٨- سزای یاسا
١٩- چارەنووس
٢٠- کێ بەختەوەرە

کەیفی ئەحمەد عەبدولقادر
(سەید)

لەدایکبووی: ١٩٦١- کۆیە
پلەی خوێندن: دەرچووی کۆلیژی زمان
دەستپێک: ١٩٨٠

بەرهەمەکان:

١- نەخوێندەواری زیانە
٢- پەشیمانی
٣- تەڵەی مردن
٤- زرەی زەنگۆڵەکان
٥- هاواری سەرکەوتن
٦- وێنەیەک لە ناخی فەلەستین
٧- هەڵتروشکان
٨- خەزان
٩- هەڵۆکان گەڕانەوە

١٠- ئافرەت و خەبات
١١- قەل و رووتە
١٢- شۆڕشی مردووەکان
١٣- بژی راستی
١٤- راسپاردەی شەهیدێک
١٥- ئیفادەی شاهیدێک
١٦- چاوەکانی تابان
١٧- خاکی یەزدان
١٨- ئاواتی لادێ
١٩- هەگبەی دەروێش
٢٠- تەونی جالْجالْۆکە

فازڵ سلێمان تەها

لەدایکبووی: ١٩٦٧- کۆیە
پلەی خوێندن: دەرچووی زانستی
دەستپێک: ١٩٨٠

بەرهەمەکان:

١- پەشیمانی
٢- ئەمەیە بەشمان
٣- زەلیل
٤- رۆژگارێکی چەپەڵ
٥- بەیتی عیسا و موسا
٦- داهێنان
٧- ئاوێنەکان
٨- کراسی بەختەوەری
٩- مرۆڤ و کار
١٠- شار و لادێ
١١- جەژنی نەورۆز
١٢- نیشتمان
١٣- وەسمان بۆی
١٤- چاو
١٥- بەختیار
١٦- دووکەڵ
١٧- سات
١٨- ٢٤ خولەک

تەها سلێمان تەها

لەدایکبووی: ١٩٦٥- کۆیە
پلەی خوێندن: سێی ناوەندی
دەستپێک: ١٩٨٤

بەرهەمەکان:

١- رۆژگارێکی چەپەڵ
٢- زەلیل
٣- حزبی کەرامەت و حزبی سەلامەت
٤- سێبەر و تاو
٥- قەل و رووتە
٦- شۆرشی مردووەکان
٧- هەگبەی دەروێش
٨- هەلۆکان گەرانەوە
٩- زەلیل
١٠- راپۆرتی مانگانە

١١- هەیاس و سولتان
١٢- دایکی راستەقینە
١٣- ئەحە
١٤- سزای یاسا
١٥- دراوسێ
١٦- پەند و ئامۆژگارییەکان
١٧- ئەنگوستیلە
١٨- هەگبەی کامێرا

جوبرائیل عەلی رەحمان

لەدایکبووی: ١٩٧١- کۆیە
پلەی خوێندن: پەیمانگای مامۆستایان
دەستپێک: ١٩٨٦

بەرهەمەکان:

١- ئەفسانەی میر- کیژی چین
٢- هاورێیانی رێباز
٣- زرەی زەنگۆڵەکان
٤- هاواری سەرکەوتن
٥- خەزان
٦- وتەیەک لە ناخی فەلەستین
٧- هەلترووشکان
٨- نرخی ئازادی
٩- تەڵەی مردن
١٠- بریاری دادگا

١١- راپۆرتی مانگانە
١٢- ئەنگوستیلە
١٣- زەلیل
١٤- پەند و ئامۆژگارییەکانی ژیان
١٥- ئیفادەی شاهیدێک
١٦- چارەنووس
١٧- کێ بەختەوەرە
١٨- کێشەی خێزانێک
١٩- بژی مامۆستا
٢٠- گەورە بە گەورە

نەهرۆ سەلیم سەیدۆک

لەدایکبووی: ١٩٦٠- هەولێر
پلەی خوێندن: دەرچووی ئامادەیی بازرگانی
دەستپێک: ئازاری عاشقێک ١٩٧٦

بەرهەمەکان:

١- ئازاری عاشقێک
٢- گەشتێک بەناو سێ رۆژگاردا
٣- هەبوو نەبوو
٤- محەمەد و سێوێ
٥- وەلی دێوانە
٦- پسوولەی گەڕانێکی خوێناوی
٧- رەشەبا
٨- ژووری ژمارە ١٣
٩- کەس بە کەس نییە چاوەکەم
١٠- چارەنووس
١١- فیلمی دیکۆمێنتی حاجی قادر
١٢- گێلە پیاو
١٣- کێوێک دەرووخێ کەندێ پڕ دەبێتەوە
١٤- هەڵسانەوە
١٥- کورتەفیلمی سات
١٦- تەڵەزگەی ژیان
١٧- شەوچەرە
١٨- ئەحەی کرنۆ
١٩- سەرکەوتن
٢٠- نوێژی فریشتە

ڕەووەز مەولود حوسێن

لەدایکبووی: ١٩٧٠ - کۆیە
پلەی خوێندن: دبلۆم
دەستپێک: ١٩٨٦

بەرهەمەکان:
١- فیلمی ئەنگوستیلە
٢- درامای عیساو موسا
٣- درامای کەس بە کەس نییە
٤- درامای شارو لادێ
٥- زنجیرەی چارەنووس
٦- درامای دڕک
٧- درامای شامەند و کەچە مەعروف
٨- زنجیرەی هەیاس و سوڵتان
٩- فیلمی چەوساندنەوە
١٠- درامای سزای یاسا
١١- کورتە فیلمی کامیرا
١٢- کورتە فیلمی زەنگ
١٣- کورتە فیلمی بۆمب
١٤- کورتە فیلمی ئازارەکانی گومان
١٥- کورتە فیلمی بانێژە
١٦- کورتە فیلمی سات
١٧- ئۆپەرێتی هەنگ
١٨- کورتە فیلمی دووکەڵ
١٩- درامای دڕندەی دارستان
٢٠- کورتە فیلمی خەونی پەپوولەکان

محەمەد مەغدید عەبدوڵڵا

لەدایکبووی: ١٤/٥/١٩٦٩
پلەی خوێندن:
دەستپێک: ١٩٨٧

بەرهەمەکان:
١- قوتابییانی ئەم ڕۆژگارە
٢- جام کە پڕ بوو لێی دەڕژێ
٣- پیلان
٤- هابیل و قابیل
٥- پەیامی گوڵ
٦- بەرەو ژیانێکی باشتر
٧- هەگبەی کامێرا
٨- پەند و ئامۆژگارییەکانی ژیان
٩- چارەنووس

١٠- گەمەی خەونە ئازادەکان
١١- عیسا و موسا
١٢- دایکی راستەقینە

ئاکۆ رەئووف سالح

لەدایکبووی: ١٩٧١- کۆیە
پلەی خوێندن: دەرچووی ئامادەیی پیشەسازی
دەستپێک: ١٩٨٧

بەرهەمەکان:
١- چاو
٢- هێزی جووتیاران
٣- مەی
٤- قوتابخانەکەمان
٥- زەلیل
٦- حزبی سەلامەت و حزبی کەرامەت
٧- سێبەر و تاو
٨- شەهید

٩- هاوارێک لە حاجی قادری کۆییەوە
١٠- راسپاردەی شەهیدێک
١١- ئافرەت و خەبات
١٢- هەڵۆکان گەڕانەوە
١٣- شۆڕشی مردووەکان
١٤- لەوێ پێت دەڵێم
١٥- چارەنووس
١٦- هەیاس و سوڵتان
١٧- ملیۆنێر
١٨- دایکی راستەقینە
١٩- هابیل و قابیل
٢٠- بەیتی عیسا و موسا

ناهیدە سالح عەبدوڵڵا

لەدایکبووی: ١٩٦٩- کۆیە
پلەی خوێندن: دەرچووی ئامادەیی
دەستپێک: ١٩٩١

بەرهەمەکان:

١- تۆش
٢- سێبەر و تاو
٣- هەڵۆکان گەڕانەوە
٤- ئافرەت و خەبات
٥- کۆچی هەتا هەتایی
٦- شۆڕشی مردووەکان
٧- شەهید
٨- راسپاردەی شەهیدێک
٩- راپۆرتی مانگانە
١٠- ئەنگوستیلە
١١- ئیفادەی شاهیدێک
١٢- چاردنووس
١٣- کێ بەختەوەرە
١٤- چاوەکانی تابان
١٥- کێشەی خێزانێک
١٦- خاکی یەزدان
١٧- زەنگ
١٨- دووکەڵ
١٩- ئاواتی لادێ
٢٠- پێنجشەممەی شووم

دلێر فوئاد رەشید

لەدایکبووی: ١٩٧١- کۆیە
پلەی خوێندن: دبلۆم لە پەیمانگای مامۆستایان
دەستپێک: ١٩٩١

بەرهەمەکان:

١- زەلیل
٢- ژان
٣- حیزبی کەرامەت و حیزبی سەلامەت
٤- ئەنتیگۆنا
٥- هەواڵ دز
٥- نێرگزی هەڵەبجە
٦- هاوارێکی تاساو
٧- شۆڕشی مردووەکان
٨- راپۆرتی مانگانە
٩- ئەنگوستیلە

١٠- دراوسێ
١١- سزای یاسا
١٢- ژەنەراڵ شەریف پاشا
١٣- چارەنووس
١٤- کێ بەختەوەرە
١٥- بژی مامۆستا
١٦- گەورە بە گەورە
١٧- هەیاس و سوڵتان
١٨- سەرەتا
١٩- کاوە دەفڕێت
٢٠- ئەحە

ئەڤین خالید مەغدید

لەدایکبووی: ١٩٧٢- کۆیە
پلەی خوێندن: دەرچووی پەیمانگای تەکنیکی کۆیە
دەستپێک: ١٩٩٢

بەرهەمەکان:

١- یەک بەیەک
٢- شەهید
٣- هەلهەلەی شۆڕش
٤- ڕاپۆرتی مانگانە
٥- خوێندن لەسەر مەریخ
٦- تەمبەڵخانە

٧- پەند و ئامۆژگاری ژیان
٨- دکتۆرێکی نەزان
٩- نەهێشتنی نەخوێندەواری
١٠- پیاوێکی گێل
١١- کێ بەختەوەرە
١٢- کێشەی خێزانێک
١٣- بژی مامۆستا
١٤- خاکی یەزدان
١٥- گەورە بە گەورە
١٦- هەیاس و سوڵتان
١٧- سەرەتا
١٨- ئەحە
١٩- ئاواتی لادێ
٢٠- هەگبەی دەروێش

هاوکار سەمەد مەعروف

لەدایکبووی: ١٩٧٨- کۆیە
پلەی خوێندن:
دەستپێک: ١٩٩٣

بەرهەمەکان:

١- قەل و رووتە
٢- یەک بەیەک
٣- کۆچی هەتا هەتایی
٤- شۆڕشی مردووەکان
٥- زەلیل
٦- دراوسێ
٧- سزای یاسا
٨- ئیفادەی شاهیدێک
٩- چارەنووس
١٠- کێ بەختەوەرە
١١- کێشەی خێزانێک
١٢- خاکی یەزدان
١٣- گەورە بە گەورە
١٤- سەرەتا
١٥- ئەحە
١٦- هەگبەی دەروێش
١٧- ئاواتی لادێ

شانۆکارانی مەخموور

شەماڵ محەمەد قادر

لەدایکبووی: ١٩٧٠
پلەی خوێندن: خوێندکاری کۆلیژ
دەستپێک: ١٩٨٧

بەرهەمەکان:

١- ئەگەر بایەو ئەگەر باران- ١٩٨٧- نواندن
٢- دکتۆری شارەزا- ١٩٨٩- نواندن
٣- کاوەی ئاسنگەر- ١٩٨٩- نواندن
٤- خوێندن چرای ژیانە- ١٩٩٠- نواندن
٥- شیخ البخیل ١٩٩٠- نواندن
٦- پیری ماندوو- ١٩٩٢- نواندن
٧- قوتابخانەی دوارۆژ- ١٩٩٣- نواندن
٨- شۆڕشگێران- ١٩٩٤- نواندن
٩- مردووی زیندوو- ١٩٩٥- نواندن
١٠- سەد دینار- ١٩٩٦- نواندن
١١- تۆ کەی بووی بە مودیر- ١٩٩٧- نواندن
١٢- شێتەکانی ئەم رۆژگارە- ١٩٩٩- نواندن
١٣- یەکگرتنەوە- ٢٠٠٣
١٤- مەحاڵە- ٢٠٠٥- نواندن
١٥- با تەبا بین- ٢٠٠٦- نواندن
١٦- فیلمی خەونێک- ٢٠٠٧- نواندن
١٧- کراسی پیاوێکی بەختەوەر- ٢٠٠٩- نواندن

شەهاب عومەر عەباس
(شەهاب مەخمووری)

لەدایکبووی: ١٩٦٤
پلەی خوێندن: دەرچووی ئامادەیی
دەستپێک:١٩٨٧

بەرهەمەکان:

١-	بێ مراد	١٩٩٨
٢-	دکتۆری ئەشارەزا	
٣-	فلیمی بەرەو ئاسۆ	٢٠٠٧
٤-	شانۆگەری پیری چاوچنۆك	٢٠٠٩
٥-	هەڵەبجە	٢٠٠٨
٦-	کاوەی ئاسنگەر	٢٠٠٩
٧-	تەقینەوە	٢٠٠٨
٨-	ئەنفال	٢٠٠٩
٩-	شێتەکانی ئەم رۆژگارە	١٩٩٩
١٠-	بێ سەرپەرشتان	٢٠٠٧
١١-	حەبیباغەی سیاوی	٢٠٠٥
١٢-	نرخی ئازادی	٢٠٠٣
١٣-	کراسی پیاوێکی بەختەوەر	٢٠٠٩
١٤-	دەستی خۆمان	٢٠٠٩
١٥-	کاتێ هەڵە بووم	٢٠٠٦
١٦-	ئەگەر بایەو ئەگەر باران	١٩٨٧
١٧-	دایکی شەهید	١٩٩٠
١٨-	مردووی زیندوو	١٩٩١
١٩-	نێچیری ئەمجارە	١٩٩٢
٢٠-	فیلمی خەونێک	.٢٠٠٥

سالار عەبدولرەحمان فەقێ رەسول
(سالار مەخمووری)

لەدایکبووی: ١٩٦٩- مەخموور
پلەی خوێندن: دبلۆم
دەستپێک: ١٩٨٧

بەرهەمەکان:
١- ئەگەر بایەو ئەگەر باران- ١٩٨٧- نواندن
٢- دایکی شەهید- ١٩٨٨- نواندن
٣- کاوەی ئاسنگەر- ١٩٨٩- نواندن
٤- نێچیری ئەمجارە- ١٩٩٠- نووسین و نواندن
٥- سەد دینار- ١٩٩٠- نواندن
٦- پیری چاوچنۆک- ١٩٩٠- نواندن
٧- شۆڕشگێران- ١٩٩٤- نواندن

٨- مردووی زیندوو- ١٩٩٥- نواندن
٩- زامی هەڵەبجە- ١٩٩٧- دەرهێنان
١٠- پەپوولەکان- ١٩٩٨- دەرهێنان
١١- دەست پاکی- ١٩٩٩- دەرهێنان و نواندن
١٢- دێودزمەکان- ٢٠٠٠- دەرهێنان و نواندن
١٣- تابلۆی هەڵەبجە- ٢٠٠٣- دەرهێنان

موحسین حەمەدەمین حوسێن
(موحسین شوانی)

لەدایکبووی: ١٩٧١
پلەی خوێندن: دەرچووی خولی مامۆستا
دەستپێک: ١٩٨٧

بەرهەمەکان:
١- ئەگەر بایە و ئەگەر باران- ١٩٨٧- نواندن
٢- دایکی شەهید- ١٩٨٨- نواندن
٣- کاوەی ئاسنگەر- ١٩٨٩- نواندن

٤- نێچیری ئەمجارە- ١٩٩٠- دەرهێنان و نواندن
٥- سەد دینار- ١٩٩٠- نواندن
٦- پیری چاوچنۆک- ١٩٩٠- نواندن
٧- شۆڕشگێران- ١٩٩٤- نواندن
٨- مردووی زیندوو- ١٩٩٥- نواندن
٩- شێتەکانی ئەم رۆژگارە- ١٩٩٧- نواندن

جەلال محەمەد ئەحمەد
(جەلال هیرانی)

لەدایکبووی: ١٩٦٨/٣/٤
پلەی خوێندن: دبلۆم
دەستپێک: ١٩٨٧

بەرهەمەکان:
١- ئەگەر بایە و ئەگەر باران- ١٩٨٧
٢- دکتۆری نە شارەزا- ١٩٨٩- نووسین و دەرهێنان
٣- کاوەی ئاسنگەر- ١٩٨٨- نواندن
٤- ئەنجامی زۆرداری- ١٩٨٨- نووسین، دەرهێنان، نواندن
٥- خوێندن چرای ژیانە- ١٩٩٠- نواندن
٦- شیخ البخیل- ١٩٩١- نواندن، دەرهێنان، نووسین
٧- میری ماندوو- ١٩٩٢- نواندن
٨- قوتابی نەوەی دوارۆژ- ١٩٩٣- نواندن
٩- شۆڕشگێران- ١٩٩٤- نواندن و دەرهێنان
١٠- مردووی زیندوو- ١٩٩٥- نواندن
١١- سەد دینار- ١٩٩٦- نواندن

١٢- تۆ کەی بووی بە مدیر- ١٩٩٧- نواندن
١٣- وێنەیەک- ١٩٩٨- نواندن
١٤- شێتەکانی ئەم رۆژگارە- ١٩٩٩- نواندن
١٥- یەکگرتنەوە- ٢٠٠٣
١٦- مەحاڵە- ٢٠٠٥- نواندن
١٧- با تەبابین- ٢٠٠٦- نواندن
١٨- سازان و هەنگ- ٢٠٠٨
١٩- کراسی پیاوێکی بەختەوەر- ٢٠٠٩
٢٠- پیری و چاوچنۆکی- ٢٠٠٩- نواندن و دەرهێنان

دلێر قادر حەمە شەریف
(دلێر پاڵانی)

لەدایکبووی: ١٩٧٥
پلەی خوێندن: خوێندکاری زانکۆ
دەستپێک: ١٩٩٣

بەرهەمەکان:
١- قوتابی نەوەی دوارۆژ- ١٩٩٣- نواندن
٢- شۆڕشگێڕان- ١٩٩٤- نواندن
٣- مردووی زیندوو- ١٩٩٥- نواندن
٤- سەد دینار- ١٩٩٦- نواندن
٥- تۆ کەی بووی بە مودیر- ١٩٩٧- نواندن
٦- شێتەکانی ئەم رۆژگارە- ١٩٩٩- نواندن
٧- یەکگرتنەوە- ٢٠٠٣- نواندن و دەرهێنان
٨- سێ پشیلە- ٢٠٠٤- دەرهێنان
٩- مەحاڵە- ٢٠٠٥- نواندن
١٠- با تەبا بین- ٢٠٠٦- نواندن

١١- خەونێک- ٢٠٠٧- نواندن
١٢- سازان و هەنگ- ٢٠٠٨- نووسین
١٣- کراسی پیاوێکی بەختەوەر- ٢٠٠٩- نواندن

نزار نوعمان شەریف
(دڵدار خۆشناو)

لەدایکبووی: ١٩٨٢
پلەی خوێندن: دەرچووی ناوەندی
دەستپێک:١٩٩٨

بەرهەمەکان:
١- بێ مراد- ١٩٩٨
٢- دکتۆری نەشارەزا
٣- فیلمی برەو- ٢٠٠٧
٤- پیری چاوچنۆک- ٢٠٠٩
٥- هەڵەبجە- ٢٠٠٨
٦- کاوەی ئاسنگەر- ٢٠٠٩

مۆسیقاژەنەکانی هەولێر

جەمال هیدایەت عەبدوڵڵا

لەدایکبووی: ١٩٣١- هەولێر
پلەی خوێندن: دەرچووی پەیمانگای هونەرە جوانەکانی بەغدایە.
دەستپێک: چلەکان

چالاکی و بەرهەمەکان:

* ١٩٥٢ لە پەیمانگای هونەرە جوانەکانی بەغدا وەرگیراوە.
* ٣/ ١٠/ ١٩٥٦ لە قوتابخانەی ئیبن مستەوفی و ئەربیل ئولا وەک مامۆستای سروود دامەزراوە.

١٩٩٥- ١٩٩٦ پەیمانگای هونەرە جوانەکانی بەغدا بەشی مۆسیقای رۆژهەڵاتی- ئامێری عودی تەواو کردووە.
١٩٥٦ مامۆستای سروود بووە لە قوتابخانەی ئەربیل ئولا و ئیبن مستەوفی
١٩٥٧ مامۆستا و وانەبێژی سروود و مۆسیقا بووە لە خانەی مامۆستایانی کوڕان.
١٩٥٧ کردنەوەی یەکەم خولی زانیاری مۆسیقا و ئامێرەکانی لەهۆڵی ئیبن مستەوفی بۆ ماوەی شەش مانگ.
١٩٥٨- ١٩٥٩ دامەزراندنی یەکەمین مۆسیقا لە هەولێر لەژێر ناوی دەرسیم.
١٩٥٩- ١٩٧٠ بەشداری لە هەموو ئاهەنگ و

فیستیڤاڵی هونەری هەولێر بە ژەنینی عود.
١٩٧١ ئەندامی دامەزرێنەری تیپی هونەری هەولێر بووە و ماوەی ٢٠ ساڵ سەرۆکی دەستەی کارگێڕی بووە.
١٩٧٣- ١٩٩١ بەڕێوەبەری چالاکی قوتابخانەکانی هەولێر بووە و بەشداری لەهەموو فیستیڤاڵ و کارە هونەرییەکانی وەزارەتی پەروەردە کردووە.
١٩٧٤- ١٩٧٥ وانەبێژی سروود بووە لەخانەی مامۆستایانی کچان
١٩٧٥ ئەندامی دامەزرێنەری سەندیکای هونەرمەندانی هەولێر بووە.
١٩٨٢- ١٩٩١ سەرۆکی دەستەی کارگێڕی لقی هەولێری سەندیکای هونەرمەندانی عێراق بووە.
١٩٩٧ سەرۆکی دەستەی کارگێڕی ئۆرکسترای کوردستان.
١٩٩٦- ٢٠٠٤ سەرپەرشتیاری پەروەردەیی سروود و مۆسیقای قوتابخانەکانی سەرەتایی.

مستەفا رەئووف شێخۆ

لەدایكبووی: ١٩٤٢- هەولێر
پلەی خوێندن: دەرچووی پەیمانگای مامۆستایان بەشی وەرزشی
دەستپێك: ١٩٥٨ لەتیپی مۆسیقای دەرسیم بە سەرپەرشتی مامۆستا جەمال هیدایەت دەستی بە ژەنینی مۆسیقا كردووە.

چالاكی و بەرهەمەكان:

لەگەڵ تیپی مۆسیقای دەرسیم بەشداری چەندین ئاهەنگیان كردووە، لەوانە: ئاهەنگی یەكەمین كۆنگرەی یەكێتی مامۆستایانی كوردستان لەشەقڵاوە كە هەریەك لە هونەرمەندان (تاهیر تۆفیق، رەسول گەردی، یەحیا مەرجان، باكووری و شەماڵ سائیب و فوئاد ئەحمەد) تێیدا بەشداربوون.

یەكەم ژەنیار بووە لەسەر ئامێری قانوون لە هەولێر.

چەندین كاسێتی تۆمار كردووە لە ئێزگە و تەلەفزیۆنی كەركووك و بەغدا.

لەگەڵ ئەو هونەرمەندانە وەك ژەنیار بەشداربووە: عەبدولواحید مەرجان، جەوودەت شاكر، مشكۆ، محەمەد ئەحمەد ئەربیللی، عارەب عوسمان، نیزام شوكر.

هەروەها چەندین كاسێتی تایبەتی بۆ هونەرمەندان (تاهیر تۆفیق، فوئاد ئەحمەد، رەسول گەردی، محەمەد عارف جەزراوی، مشكۆ، محەمەد ئەحمەد، جەبار ئەحمەد، محەمەد جەزا) تۆماركردووە.

لەگەڵ ئەو تیپانەی خوارەوە كاری كردووە:

١- تیپی دەرسیم
٢- تیپی یەكێتی مامۆستایانی كوردستان

٣- تیپی چالاكی قوتابخانەكان
٤- تیپی هونەری هەولێر
٥- تیپی كۆمەڵەی هونەر و وێژەی كوردی و یەكەمین فێستیڤاڵی كوردییان لە بەغدا لە ١٩٧٤ گێڕا.
٦- تیپی مۆسیقای شۆڕش لە گەلاڵە ١٩٧٤.
٧- تیپی هونەرە میللییەكان.
٨- تیپی مۆسیقای هەولێر، كە چەندین ئاهەنگیان گێڕاوە لە ئەڵمانیای رۆژهەڵات و رۆژئاوا و نەمسا و روسیا و گشت شارەكانی عیراق.

دواتر دەبێتە بەرپرسی تیپی هونەرە میللییەكان و بە هەڵبژاردن دەبێتە ئەندامی دەستەی بەڕێوەبردنی سەندیكای هونەرمەندانی كوردستان لە هەولێر.

پێش ئەوەی خانەنشین بكرێ چەندین ئاهەنگیان لە فەرەنسا و سویسرا گێڕاوە.

لە ساڵی ٢٠٠٥ لەبواری شانۆ زۆر بەشداری هەبووە و لە زۆربەی شانۆگەرییەكان بەشداربووە.

لە تۆماركردنی چلپاو بۆ تەلەفزیۆنی بەغدا بەشدار بووە.

سەردار ئەحمەد عەبدوڵڵا
(سەردار باب سەرداری)

لەدایكبووی: ١٩٤٥- بەفرقەندی- كۆیە
پلەی خوێندن: دەرچووی پەیمانگای هونەرە جوانەكانە.
دەستپێك: ١٩٥٨

* لە ١٩٦٨/١/٢١ لە چالاكی قوتابخانەكان لە هەولێر دامەزراوە.
* لە ١٩٧١/١٢/٤ نەقلی كۆیە بووە.

* لە ژیانی دوو ئاوازی داناوە، یەکەم بەناوی چنارۆک لە ساڵی (١٩٧١) لەگەڵ تیپی هونەری هەولێر بۆ رادیۆ و تەلەفزیۆن تۆمارکرا، دووەم پارچە میوزیکێک بوو بەناوی سۆزان لەگەڵ تیپی مۆسیقای باواجی کۆیە، لە ساڵی ١٩٧٢ بۆ تەلەفزیۆنی کەرکووک لەگەڵ چەندین بەرهەمی تر تۆمار کراوە.
* لە ١٩٧٤لە شۆڕشی ئەیلوول پێشەکی سروودی (شاخی رەنگاورەنگی گۆیژە) ی ئامادەکرد.
* لە بەهاری ١٩٧٥ لەگەڵ تیپی مۆسیقای شۆڕش بەشداری لە گەشتێک کرد کە ئاهەنگی گۆرانی و میوزیک بوو بۆ ئاوارەکانی کەمپی کوردەکانی ئێران.
* لە ١٩٧٨ - ١٩٧٩ لەخولی فێرکردنی میوزیک لە کۆیە وەک وانەبێژ وانەی گوتۆتەوە.
* لەکاتی کردنەوەی پەیمانگای هونەرە جوانەکانی کۆیە وەک مامۆستا وانەی گوتۆتەوە.

یەحیا مەرجان

لەدایکبووی: ١٩٣٦- هەولێر
دەستپێک: ١٩٥٩/٤/٢٨ یەکەم گۆرانی لە ئاواز و هۆنراوەی خۆی تۆمارکرد.

چالاکی و بەرهەمەکانی:

١٩٦١- ١٩٦٢ بۆ یەکەمجار بۆتە مامۆستای هونەر لە قوتابخانەکانی سەرەتایی و ناوەندی و دواناوەندی.

سەرۆکی دەستەی دامەزرێنەری تیپی یەکێتی مامۆستایان بووە.

لە ١٩٩٦/٩/٢٣ تا ١٩٩٨/١٠/٢٠ بەڕێوەبەری چالاکی قوتابخانەکانی هەولێر بووە.

رزگار خۆشناو

لەدایکبووی: ١٩٥٢- شەقڵاوە
دەستپێک: شەستەکان
پلەی خوێندن: دبلۆم لە پەیمانگای میوزیکی رۆژهەڵاتی.
ماجستێر لە میوزیک لە نەمسا- ١٩٩٠

بەرهەمەکان:

١- لە ساڵانی ١٩٦٧- ١٩٧٠ بەنهێنی بەشداری هەموو بۆنەکانی شۆڕشی ئەیلولولی کردووە.

٢- ئەندامی کۆمەڵەی ئاوازدانەرانی جیهانە.

٣- لە ساڵی ١٩٧٧ سەرپەرشتیاری تیپی میوزیکی کۆمەڵەی هونەر و ویژەی کوردی بووە.

٤- ئاوازی بۆ چەندین هونەرمەند داناوە، لەوانە: (فوئاد ئەحمەد، شێرزاد عەبدولڕەحمان، جەلال سەعید، قادر زیرەک، محەمەد جەزا، جەبار ئەحمەد، ناسر ڕەزازی، مەرزیە فەریقی و چەندانی تر).

جەودەت شاکر عەلی

لەدایکبووی: ٢١/١٠/١٩٤٦ - هەولێر

پلەی خوێندن: دەرچووی خانەی مامۆستایانی هەلیر - ١٩٦٤/١٩٦٥

دەرچووی خولی مۆسیقای مەرکەزی - پەیمانگای هونەرە

جوانەکانی بەغدا ١٩٧٥

دەستپێک: ١٩٦٢- تیپی مۆسیقای خانەی مامۆستایان

بەرهەم و چالاکییەکان:

- ئەندامی تیپی مۆسیقای خانەی مامۆستایانی هەولێر ١٩٦٢ - ١٩٦٥
- ئەندامی تیپی مۆسیقای چالاکی قوتابخانەکان لە ١٩٦٥ - ١٩٨٢
- ئەندامی تیپی مۆسیقای سەندیکای مامۆستایان ١٩٦٨ - ١٩٩١
- ئەندامی تیپی مۆسیقای هونەری هەولێر و بەشداری لە گشت چالاکییەکانی ئەم تیپە کردووە لە ١٩٧٠ - ١٩٩١
- ئەندامی تیپی مۆسیقای هونەرە میللییەکان لە ١٩٧٩ - ٢٠٠٥
- ئەندامی دەستەی کارگێری تیپی هونەری هەولێر لە ١٩٧٥ - ١٩٩١
- لە ساڵی "١٩٩٧"ەوە تا ئێستا ئەندامی دەستەی کارگێری ئۆرکسترای کوردستانە.
- ئەندامی سەندیکای هونەرمەندانی عیراقە.
- ئەندامی ڕێکخراوی هونەرمەندانی کوردستانە.
- بەردەوامە لە بەڕێوەبەرایەتی هونەرەکانی میوزیک تا ئێستا وەک لێپرسراوی بەشی میوزیک وە لەسەرجەم چالاکییەکانی ئەم بەڕێوەبەراتییە بەشداری کردووە.
- خەڵاتی یەکەم کەمانچە ژەنی وەر گرتووە لەسەر ئاستی عیراق ساڵی ١٩٧٩ لە گەڵ چالاکی قوتابخانەکان
- ئاوازی دوو تابلۆی هونەرە میللییەکان داناوە (لۆ شوانۆ

- سنجانی)
- چەندین ئاوازی بۆ گۆرانی بێژان داناوە وە هەندێکیان کۆمپانیای بابلی عیراقی تۆماری کردووە.
- ٢٣ بەرنامەی تەلەفیزیونی تۆمار کردووە بۆ پەنجا گۆرانی بێژی تورکمانی وە هەموویان لە ئامادەکردنی مۆسیقای خۆی بووە.
- لەگەڵ تیپی هونەرە میللییەکان گەشتی کردووە بۆ وڵاتانی:

ئەڵمانیای رۆژ ئاوا - ١٩٨١
ئەڵمانیای رۆژ هەڵات - ١٩٨١
یەکگرتووی سۆڤیێت - ١٩٨٢
نەمسا - ١٩٨٢

- بەشداریی کردووە لە ڤیستیڤالی هونەری

فرەنسا - ٢٠٠٥
سویسرا - ٢٠٠٥

- بەشداری کردووە لە ئاهەنگی نەورۆز لە ئەلمانیا (شتوتگارت) ٢٠٠٥
- چەندین خولی مۆسیقای کردۆتەوە بۆ پێگەیاندنی مندال و لاو لە چالاکی قوتابخانەکانی هەولێر.

ئەبوزێد شاکر عەبدولرەحمان
(ئەبوزێد دێوانە)

لەدایکبووی: ١٩٤٥
لە ساڵی ٢٠٠٩ کۆچی دوایی کردووە
دەستپێک: ١٩٦٤ لە تەحسین تەها فێری ژەنینی ئامێری گالتۆن بووە کە وەک عود بووە و تەحسین تەها دروستی کردووە.

چالاکی و بەرهەمەکان:

١٩٦٥ لە بەندیخانەی نوگرە سەلمان تیپێکی پێکهێنا بۆ گوتنی گۆرانی کوردی و بەردەوام بوون لەسەر کاری خۆیان تا ساڵی ١٩٦٧ کە ئازادکران.

لە کۆتایی ١٩٦٧ کاسێتێک تۆمار دەکا وەک یەکەم بەرهەمی خۆی لەگەڵ حەسەن سیساوەی لاوکبێژ و حەیرانبێژ.

چەندین کاسێتی تۆمار کردووە بۆ هونەرمەندان: (مشکۆ، محەمەد ئەحمەد ئەربیللی، جەلال مەردان، حەسەن سیساوە، تاهیر تۆفیق و زۆرانی تر.

چەندین کاسێتی تۆمار کردووە کە خۆی وەک سازژەن و گۆرانیبێژ بەشداربووە تێیدا.

لە ٢٠٠٨/٩/١ لەگەڵ بەڕێوەبەرایەتی هونەرەکانی میوزیک لە فێستیڤاڵی کۆراڵی کەرکووک بەشداری کردووە.

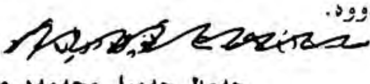

جەمال جەمیل محەمەد عەلی

لەدایکبووی: ١٩٥٦- مەخموور.
پلەی خـوێندن: دبلۆم لە پەیمانگای مـەڵبـەندی مامۆستایانی لە هەولێر- ١٩٧٨
دەستپێک: ١٩٦٤ لەسەر دەستی هونەرمەند تەحسین تەها فێری ژەنینی ئامێرە میوزیکییەکان بووە.

چالاکی و بەرهەمەکانی:
- سـاڵی ١٩٧٣ بۆ یەکـەمین جـار لە سـەر دەسـتی هونەرمەندی خوالێخۆشبوو (سەید ئەحمەد بەرزنجی) فێری ئامێری کەمانچە بووە.
- ساڵی ١٩٧٥ بۆ یەکەمین جار لە مێژووی مەخموور (تیپی مۆسیقای قەرەچووغ) ی دامەزراندووە.
- ساڵی ١٩٧٦ کۆمـەڵێک بەرهەمی بۆ رادیۆی بەغـدا بەشی کوردی تۆمار کردووە.
- ساڵی ١٩٧٥ - ١٩٨٢ لە مەخـموور کـاری هونەری ئەنجام داوە.
- (٨) ساڵ لە شەڕی عێراق - ئیران بە دیل گیراوە.
- ساڵی ١٩٩١ دەستی بە کاری هونەری کردۆتەوە.
- ساڵی ١٩٩١ ئەندامی دەسـتەی کـارگێڕی کۆمیـتـەی مـەخـموور- ی (یەکێتی هونەرمـەندانی کـوردسـتـان) بووە.
- ساڵی ١٩٩٤ بۆتە ئەندامی کۆمـەڵەی هونەر و وێژەی کوردی -مەڵبەندی گشتیی هەولێر،ساڵی ٢٠٠٠ بۆتە ئەندامی دەستەی کارگێڕی کۆمەڵە.
- بۆ چەندین هونەرمـەندانی هەولێـر و مـەخـموور ئاواز و مۆسیقای داناوە.
- سـاڵی ٢٠٠٤ لە یەکـەمین کـۆنفـرانـسـدا بە بەرپرسی

(سـەنتـەری رۆشنبـیـری و هونەری قـەرەچووغ) هەڵبژێردراوە.
- ساڵی ٢٠٠٤ بۆتە بەرپرسی چالاکی قـوتابخانەکـان لە مەخموور.
- ساڵی ٢٠٠٧ بۆتە سەرپەرشتیاری پەروەردەیی هونەری لە مەخموور.
- سـاڵی ٢٠٠٧ و ٢٠٠٨ لە فـیـسـتـڤـاڵی چالاکی قوتابخانەکانی هەرێمی کوردستان پلەی یەکەمی بە دەست هێناوە لە سەر ئاستی هەرێم.
- ئێستاش بەردەوامە لە کارە هونەرییەکانی لە مەخموور.
- جگە لە مۆسیـقـا لە هونەری شێـوەکاریشدا چالاکی بەردەوامە.
- لە مەخموور (تیپی مۆسیقای خونچەکانی مەخموور) ی دامەزراندووە.
- سـاڵی ٢٠٠٦ - ٢٠٠٧ سـەرۆکی نووسـینگەی مـەخـمووری (سەندیکای هونەرمـەندانی کـوردسـتـان) بووە.

سەید ئەحمەد عەبدولکەریم سالح بەرزنجی

لەدایکبووی: ١/٧/ ١٩٥٢- مەخموور
لە ٣/٢/ ١٩٩٩بە نەخۆشی لە هەولێـر کۆچی دوایی کردووە
پلەی خوێندن: لە ساڵی ١٩٧٠ خانەی مامۆستـایانی هەولێری تەواو کردووە
دەستپێک: ١٩٦٧
چالاکی و بەرهەمەکان:
١- لەگـەڵ هونەرمـەندی کـۆچ کـردوو «تاهیـر تۆفـیق»

بەشداری لەچەندین ئاهەنگ و گۆرانی کردووە وەکو ژەنیارێک

٢- چەند ئاوازێکی بۆ هونەرمەند بورهان خۆشناو داناوە لەوانە گۆرانی «نەشمیل»

٣- چەند ئاوازێکی بۆ هونەرمەند «عارەب عوسمان داناوە» لەوانە «باگیێ»

٤- چەند ئاوازێکی بۆ هونەرمەند «میران هەرکی» داناوە

٥- ئاوازی بۆ هونەرمەند «محەمەد جەزا» داناوە

٦- لەگەڵ هونەرمەند «تەحسین تەها» بەشداری چەندین گۆرانی کردووە وەکو ژەنیار

٧- لەگەڵ هونەرمەند «ئایشە خان» بەشدار بووە لە گۆرانییەکانی وەکو ژەنیار.

٨- ئاوازی بۆ هونەرمەند «سەعید گاباری» داناوە.

٩- لەگەڵ هونەرمەند «جەلال سەعید» بەشداری گۆرانیەکانی کردووە وەکو ژەنیار.

١٠- لە ساڵی ١٩٨٠ ئەندامێکی چالاکی تیپی مۆسیقای هەولێر بووە لەگەڵ هونەرمەندان «وریا ئەحمەد و رزگار خۆشناو و کامەران تەها و جان تۆماس و تەلعەت عارف»

١١- لە ساڵی ١٩٨٣ تیپێکی لە کۆمەڵێک لاو دامەزراند بەناوی تیپی مۆسیقای "کاوە" چەندین ئاهەنگیان بۆ هونەرمەندان ساز کرد.

١٢- لەپاشان دەبێتە بەڕێوەبەری بەشی مۆسیقا لە چالاکی قوتابخانەکان.

١٣- لە ساڵی ١٩٩٩ بەڕێوەبەرایەتی کەلتووری گۆرانی و هونەری کوردی لە شاری هەولێر دامەزراند و خۆشی بوو بە بەڕێوەبەری.

شێرزاد محەمەد حوسێن
(شێرزاد سەرسپی)

لەدایکبووی: ١٩٤٨
پلەی خوێندن: دەرچووی ئامادەیی
دەستپێک: ١٩٦٨

بەرهەمەکان:

لە وڵاتەکانی (ئەڵمانیای رۆژهەڵات و رۆژئاوا، نەمسا، فەرەنسا، سکوتلەندا، جنێڤ) کاری هونەری کردووە.

١- ساڵی ١٩٦٨ ئەندامی تیپی یەکێتی مامۆستایانی کوردستان بووە.

٢- ساڵانی ١٩٧٠ سەرۆکی تیپی مۆسیقای کۆمەڵەی هونەر و وێژەی کوردی بووە.

٣- لە ساڵی ١٩٧٦- ١٩٧٧ ئەندامی تیپی هونەری هەولێر بووە.

٤- ساڵانی ١٩٧٩ سەرۆکی تیپی هونەرە میللییەکانی هەولێر بووە.

٥- بەڕێوەبەری بەڕێوەبەرایەتی هونەرەکانی میوزیکە.
٦- سەرۆکی ئۆرکسترای کوردستان بووە.
٧- سەرۆکی گروپی میوزیکی ڕەسەنە.

مەجید خدر سەعید خۆشناو
"مەجید خۆشناو"

لەدایکبووی: ١٩٥٣- شەقلاوە
پلەی خوێندن: دبلۆم لە بەشی میوزیکی هونەرە جوانەکانی بەغدا
دەستپێک: کۆتایی شەستەکان

بەرهەمەکان:

١- لە ساڵی ١٩٨١ پەیوەندی بەشاخ کردووە، وەک پێشمەرگە و هونەرمەند لە ڕاگەیاندنی "ی. ن. ک" و وەک میوزیکژەن ماوەی ساڵێک لە تیپی شەهید کارزان کاری کردووە.
٢- لە ساڵی ١٩٨٢ تا ١٩٨٧ وەک پێشمەرگە و میوزیکژەن و لە مەڵبەندی ٣ی "ی. ن. ک" کاری کردووە.
٣- لە دوای ڕاپەڕین وەکو بەرپرسی یەکێتی هونەرمەندانی کوردستان لقی شەقلاوە کاری کردووە و بەشداری گشت کۆنفرانسەکانی ئەو ڕێکخراوەی کردووە.
٤- لە ساڵی ١٩٧١ تا ١٩٧٤ بەشداری ئاهەنگەکانی بەغدای کردووە و لەتیپی ئێزگەی کوردی بەغدا بۆتە

ئەندام و بەشداری تۆمارکردنی چەندین گۆرانی بۆ هونەرمەندانی ئەمر "تەحسین تەها، تاهیر تۆفیق، فوئاد ئەحمەد، خەلیل مرادوەندی"ی کردووە.
٥- لەناو کۆمەڵەی زەحمەتکێشانی ئێران ماوەی چەند مانگێک لەگەڵ هونەرمەندان "نەجمەی غولامی، مەرزیە فەریقی، ناسری ڕەزازی" کاری کردووە.
٦- لە مەڵبەندی ٣ی "ی. ن. ک" بەشداری ڕێکخستنی چەندان چلەی شەهیدی کردووە، وەک: "شەهید سەید کەریم، هاوڕێ کاوە، شەهیدانی کەرتی ڕێکخستنی شەقلاوە، شەهید مامەریشە..."
٧- بە بەردەوامی لە ڕۆژنامە و گۆڤارەکاندا دەنووسێ و زۆربەی نووسینەکانی تایبەتن بە هونەر.
٨- یەکەم ئاوازی سروودی "کۆچی قوربانی وڵاتم" لە هۆنراوەی د. مارف عومەر گوڵ و بە دەنگی تاهیری خەلیلی تۆمارکراوە بووە.
٩- ژمارەیەکی یەکجار زۆر سروودی منداڵانی هەیە، کە لە ئاواز و هۆنراوەی خۆیەتی.
١٠- کتێبێکی لەژێر چاپە لەژێر ناونیشانی "لە ئاوێزانی هونەری میوزیکدا".
١١- جگە لەوە دوو کتێبی دیکەی لەسەر میوزیک وەرگێڕاوەتە سەر زمانی کوردی ئەوانیش " دە ئاواز و سیمفۆنیای جیهانی" لە نووسینی سوردیا لەمحەس و "جیهانی میوزیک" لە نووسینی دکتۆر زەین نەسارە.
١٢- برای هونەرمەند "هێڤی خۆشناو"ە و دەستێکی باڵای هەبووە لە پێگەیاندنی.

وریا ئەحمەد

لەدایکبووی: ١٩٤٧- بەفری قەندی- کۆیە
پلەی خوێندن: دەرچووی خانەی مامۆستایان
دبلۆم لە زمان و ئەدەبی هۆڵەندی
دەستپێک: ١٩٦٥

چالاکی و بەرهەمەکان:

* ساڵی (١٩٧٠) لە قوتابخانەکانی شاری کۆیە بە مامۆستای (سروود و میوزیک) دامەزراوە.
* یەکێک بووە لە دامەزرێنەرانی (تیپی مۆسیقای باواجی-ـ کۆیە) کە بە نووسراوی (٨٣٢) لە (١٩٧٢/٣/١) لەلایەن (دەزگای سینەما و شانۆ) مۆڵەتی ڕەسمی پێدراوە.
* ساڵی (١٩٧٣) لەگەڵ کۆمەڵێک هونەرمەندی کورد بەشداری لە (فێستیڤاڵی دەیەمی لاوانی جیهان لە بەرلین) لە پایتەختی ئەڵمانیای ڕۆژهەڵات کردووە.
* ساڵی (١٩٧٤-ـ ١٩٧٥) ئەندامی (تیپی مۆسیقای شۆڕش) بووە.
* ساڵی (١٩٧٥) لە خولێکی (میوزیک و ئاواز دانان) لە بەغدا بەشداری کردووە و لە نێوان چەندین دەرچووی پەیمانگای هونەرە جوانەکان بە پلەی (ئیمتیاز) دەرچووە.
* ساڵی (١٩٧٥) بەرەوژوور لێپرسراو و سەرپەرشتیاری (تیپی هونەری هەولێر) بووە.
* دوای هەرەسی شۆڕش خاوەنی بیرۆکە و هەم یەکێک لە

دامەزرێنەران و فێرکارانی (تیپی مۆسیقای مناڵانی هەولێر) بووە.
* لە هەشتاکاندا هەر لە هەولێر دامەزرێنەر و فێرکاری (تیپی مۆسیقای خانزادی کچان) بووە.
* ساڵی (١٩٧٨) ئەندامی ئەو شاندە هونەرییە بوو، کە بۆ سوریا نێردران.
* ساڵی (١٩٧٦) بە سەرەوە سەرۆکی (تیپی مۆسیقای چالاکی قوتابخانەکانی هەولێر) بووە.
* دوای ڕاپەڕین دامەزرێنەری تیپی مۆسیقای (زیر وبەم) بووە، کە یەکەم تیپی هونەری بووە، مۆڵەتی کارکردنی فەرمی لە حکوومەتی کوردستانەوە وەرگرتووە.
* ساڵی (١٩٩٧) لەگەڵ گۆرانیبێژ (تەنیا عارەب عوسمان) و چەندین هونەرمەندی کوردی تر بە مەبەستی (کۆنسێرت) گێڕان داوەتی وڵاتی فەرەنسا کران.
* ماوەی چەندین ساڵ لە (میدیا و مەد و ڕۆژ TV)، لە (بروکسل) ی پایتەختی (بەلجیک) سەرپەرشتیاری (کۆما باخچەی گوڵان) بووە.
* لە ماوەی ژیانی پەنابەریدا لە وڵاتی (هۆڵەندا) کە (٧-ـ ٨) ساڵی خایاندووە، لەو ماوەیەدا توانیویەتی دوو تیپی میوزیک دامەزرێنێت: (تیپی میوزیکی دلارام) و (تیپی میوزیکی شەهابە هەولێری).
* لە هەندەران دەستی هەبووە، لە هاندان و بەدەرخستن و پێشخستن و ئاوازدانان بۆ چەندین هونەرمەند لەوانە: (چۆپی، تەنیا ئیدریس، شازاد خانم، فاتێ، ڕزگار

ڕەنجەڕۆ و (CD) ی یەکی تایبەتی کە چەندین پارچە میوزیکی نوێی ئاوازەکانی خۆی گرتۆتەخۆ).
* لە ئەوروپا لە دەیان کۆنسێرت بەشداری کردووە، لەوانە کۆنسێرتەکانی (ئەکادیمیای کوردی لە ئەڵمانیا).
* ئەمڕۆیش دوای گەڕانەوەی بۆ وڵات، وەک (شارەزا) لە وەزارەتی ڕۆشنبیری حکومەتی هەرێمی کوردستان کاردەکات.
* ئێستا سەرۆکی (تیپی هونەری زیر وبەمی هەولێر) ە.
* ئەندامی ڕاوێژکاری (دەزگای میوزیک و کەلەپووری کورد) ە لە هەولێر و سەرنووسەری گۆڤاری (چلاواز)ە، کە تا ئەمڕۆ (٣٢) ژمارەی لێ بلاوکراوەتەوە.
* لە سەرەتای دامەزراندنی (کۆلیجی هونەرە جوانەکان)ەوە لە هەولێر تا ئەمڕۆ وەک (ڕاهێنەری هونەری) لە بەشی میوزیکی ئەو کۆلێجە کاردەکات.
* وەک نووسەریش تا ئەمڕۆ خاوەنی ئەم بەرهەمە هونەرییانەیە:
١) کتێبی (ئامێرەکانی مۆسیقای کوردی) کە ساڵی (١٩٨٩) ئەمیندارێتی گشتی ڕۆشنبیری و لاوان لە هەولێر بەچاپی گەیاندووە.
٢) کتێبی (باڵەبان) کە ساڵی (١٩٩٧) لە هەولێر بە هاوکاری وەزارەتی ڕۆشنبیری حکومەتی هەرێمی کوردستان بەچاپ گەییوە.
٣) ژمارە یەکی گۆڤاری (چلاواز) کە نۆتە و تێکستی (٤٩) گۆرانی کوردی بە هەردوو ئەلف وبێی (لاتینی و عەرەبی) گرتۆتە خۆ، کاری ڕاڤەو بە نۆتەکردنی لە لایەن (وریا ئەحمەد) ەوە بو کراوە، بە هاوکاری (دەزگای میوزیک و کەلەپووری کورد) لە هەولێر ساڵی (٢٠٠٥) بە چاپ گەییوە.
٤) کتێبی (تەمیرە)، کە زیاد لە نۆتەی (٤٠) گۆرانی گرتۆتەخۆ، هەندێ لە ئاوازەکان هی خۆیەتی و تیایدایە فۆلکلۆرن، ئەو ئەرەنجەی میوزیکی بۆ کردوون، هەیشە پەیژە و مەقامەکانی دەستنیشان کردوون و نووسیونی. شایانی باسە ئەم کتێبەیان لەلایەن (دەزگای میوزیک و کەلەپووری کورد) ساڵی (٢٠٠٨) بلاو کراوەتەوە.

زرار محەمەد مستەفا
(زرار ڕواندزی)

لەدایکبووی: ١٩٣٧- ڕواندز

پلەی تا پۆلی پێنجی ئامادەیی خوێندووە و دوای خولێکی سێ مانگەی وەزارەتی پەروەردە بەمامۆستای سەرەتایی لە دەربەندی ڕایەتێ دامەزراوە.

دەستپێک: شەستەکان

چالاکی و بەرهەمەکان:

* لە ژیانیدا ٣٨ سوپاس و ڕێزی وەرگرتووە.
* ٨ خولی فێرکردنی میوزیکی بۆ منداڵان و مێردمنداڵان و قوتابیان و لاوانی ڕواندز کردۆتەوە.
* ١٩٧١ دەستپێک
* ١٩٧٤ لەگەڵ فوئاد ئەحمەد و شاکر سابیر ڕوو لەشاخ و شۆڕش دەکەن.
* ١٩٧٥ بەزەبر و زەنگ بەشداری چەند بەرهەمێک بۆ ڕژێم دەکا.

* ١٩٧٦ لە سلێمانی لە خولێکی کاری دەست بەشدار دەبێ و لەوێ سەردانی تیپی مۆسیقای سلێمانی دەکا و دەبینێ واخەریکن منداڵان فێری میوزیک دەکەن، بۆیە بڕیاری دا لەرواندز لەو جۆرە خولانە بکاتەوە.
* ١/٧/١٩٧٧ بۆ یەکەمجار لە رواندز دەستدەکا بە فێرکردنی میوزیک بۆ منداڵان کە منداڵەکان بریتی بوونە لە:

١- چەتۆ ساڵح نەورۆز- کەمان
٢- سیروان عەبدوڵڵا ئیسماعیل سیرینی - کەمان
٣- شێرزاد ئەکرەم حەیدەری- کەمان
٤- فاروق باپیر نیعمەت- کەمان
٥- رێبوار نوری سەعید- کەمان
٦- ئامانج غازی شاکر - عوود
٧- سەید ئەحمەد سەید جەبار - ئۆرکۆدیۆن
٨- رزگار جەودەت جەمیل- ئۆرکۆدیۆن
٩- بژار نوری سەعید- گیتار
١٠- نیعمەت بایز نیعمەت- تەپڵ

* لە ساڵی ١٩٧٩ منداڵە بەهرەمەندەکانی رواندز دێنێتە هەولێر و لەگەڵ وریا ئەحمەد و منداڵە بەهرەمەندەکانی هەولێر تیپی مۆسیقای منداڵانی هەولێر دروست دەکەن و بۆ یەکەمجار لەشاری سەماوە بەشداری لە میهرەجانی سەرتاسەری چالاکی قوتابخانەکان دەکەن و لەکۆی تیپی (١٨) پارێزگاکەی عێراق پلەی یەکەم بەدەست دێنن.
* ١٩٨٢ هەمان تیپ بەشداری میهرەجانی دووەمی هونەری کوردی لە هەولێر دەکەن.
* بۆ جاری یەکەم لەگەڵ تیپی پاشای گەورەی رواندز لە ١٤/١١/١٩٨٤ یازدە بەرهەمی نوێ بۆ ئێزگەی کوردی بەغدا تۆمار دەکەن.
* ساڵی ١٩٧٢ ئاوازی بۆ هۆنراوەی (ئەمڕۆ رۆژی ماتەمە) ی بێکەسی شاعیر داناوە.
* چەند ئاوازێکی بۆ هونەرمەندان وشیار ئەحمەد ئەسوەد و عوسمان هەورامی داناوە و لە ١/٦/٢٠٠٧ لەرۆژی جیهانی منداڵان لەهەولێر ئەو بەرهەمانە پێشکەش کراون.
* لە ٢٠/٨/٢٠٠٨ بە ئامادەبوونی نێچیرڤان بارزانی و خەڵکێکی زۆر مەراسیمێکی رێزلێنانی بۆ کرا و لەلایەن کۆمپانیای چوار چرا و وەزارەتی رۆشنبیریش خەلات کراوە و رێزی لێنراوە.
* تا ئێستا دوو کۆڕی لەسەر میوزیک گێڕاوە لەژێر ناوەکانی:

١- پەروەردە و میوزیک: لە رواندز لە باڵەخانەی کۆمەڵەی هونەر و وێژەی کوردی پێشکەشی کردووە.
٢- هونەری مۆسیقای منداڵان: لە هەولێر و رواندز و خەلیفان پێشکەشی کردووە.

* کتێبێکی بەدەستەوەیە لەسەردتای مێژووی هونەر تا ئەمڕۆ لە رواندز.
* جگە لە کاری مۆسیقا بەشداری لە چەندین کاری شانۆییشدا کردووە.

فوئاد محەمەد فەقێ حەسەن رواندزی

لەدایکبووی: ١٩٥٣- رواندز
دەستپێک: ١٩٧١- تیپی مۆسیقای یەکێتی مامۆستایانی کوردستان- رواندز

چالاکی و بەرهەمەکان:

* ١٩٧١- ١٩٧٤ بەشداری گشت بۆنە و ئاهەنگەکانی تیپی مۆسیقای یەکێتی مامۆستایانی کوردستان- رواندز کردووە.
* ١٩٧٤- ١٩٧٥ چۆتە ریزی شۆڕش و لە تیپی مۆسیقای شۆڕش کاری کردووە.
* ١٩٧٥- ١٩٧٩ لە تیپی شانۆی لادێ کاری کردووە.
* ١٩٧٧ بۆتە ئەندامی تیپی هونەری هەولێر و لەگشت چالاکییەکانی ئەو تیپە بەشداری کردووە.

* ١٩٧٩ یەکێک بووە لە دامەزرێنەرانی تیپی هونەرە میللییەکان لە هەولێر.
* لە وڵاتانی (ئەڵمانیای رۆژئاوا، ئەڵمانیای رۆژهەڵات، یەکێتی سۆڤیەتی پێشوو، لاتیڤیا، ریگا، نەمسا) کاری هونەری پێشکەش کردووە.
* لە ساڵی ١٩٩٦- ٢٠٠٥ لە ئەڵمانیا ژیاوە کاری بۆ زۆرێک لە هونەرمەندان کردووە، وەک (شوان پەروەر، ناسری رەزازی، مەرزیە، حەمە جەزا).
* ماوەی ٥ ساڵ لە وڵاتی بەلجیکا لە کەناڵی میدیا tv کاری کردووە.

چەتۆ سالح نەورۆز
(چەتۆ نەورۆز)

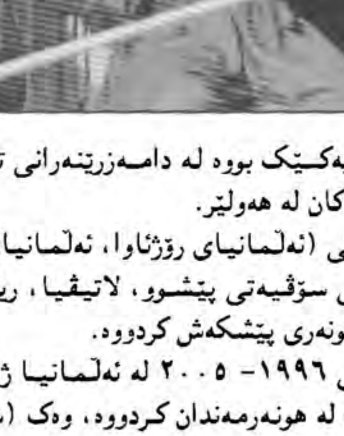

لەدایکبووی: ١٩٦٣- رواندز
پلەی خوێندن: دەرچووی پەیمانگای هونەرە جوانەکانی موسڵ

دەستپێک: لە قۆناغی سەرەتایی لە قوتابخانەی پاشای گەورە لە رواندز

چالاکی و بەرهەمەکان:
- ئەندامی تیپی پاشای گەورەی رواندزە.
- لە پەیمانگای هونەرە جوانەکانی موسڵ بەشداری هەموو چالاکییەکانیان کردووە.
- لە پەیمانگای هونەرە جوانەکانی موسڵ لەگەڵ مامۆستا ئەحمەد جەوادی ئۆرکسترایەک دادەمەزرێنن.
- لە تیپی رادیۆ و تەلەفزیۆنی موسڵ ئەندام بووە.
- ئەندامی دامەزرێنەری تیپی پاشای گەورەی رواندز بووە، لەگەڵ ئەو تیپە چەندین بەرهەمیان تۆمارکردووە بۆ هونەرمەندان ناسری رەزازی و نەجمەی غوڵامی و کاڵێ و سلێمان ئەحمەد و سەلام و ساماڵ و وەلی حەسەن دۆسکی و چەندین هونەرمەندی دیکە.
- لە ساڵی ١٩٨٨ لە ئێزگەی بەغدا چەندین ئەلبوومیان بۆ تیپی پاشای گەورەی رواندز تۆمار کردووە.
- لە ساڵی ١٩٩١ لە دەڤەری سۆران و شاری سلێمانی و رانیە و شوێنەکانی دیکە، چەندین کۆنسێرتیان بۆ شڤان پەروەر و ناسر رەزازی ئەنجامداوە.
- لە ساڵی ١٩٩٧ ئەندامی دەستەی دامەزرێنەری ئۆرکسترای کوردستان بووە و تا ئێستا بەردەوامە وەکو مایسترۆی ئەو ئۆرکسترایە.
- تاکە کەس بووە توانیویەتی سروودی ئەی رەقیب بە دابەشکردن و ئامادەکردنێکی نوێ نوێ بکاتەوە و تیپی سەمفۆنیای نیشتمانی نەتەوەیی عێراقی لە هەولێر نمایش و تۆماریان کرد.

- لە ساڵی ٢٠٠٨ ئەندامی لیژنەی هەڵسەنگاندن بوو لە بەرنامەی ستۆدیۆی ئەستێران.
- ئێستا مامۆستای وانەبێژە لە کۆلیژی هونەرە جوانەکانی زانکۆی سەلاحەدین لە هەولێر، لە بەشی ڤیۆلین.

جان تۆماس

لەدایکبووی: ٤/٤/١٩٤٧ - کۆیە
پلەی خوێندن:
دەستپێک:

چالاکی و بەرهەمەکان:

١٩٧٢- ١٩٧٤ دەستەی بەڕێوەبردنی تیپی باواجی کۆیە بووە

١٩٧٧- ١٩٨٠ لە دەستەی بەڕێوەبردنی تیپی مۆسیقای هونەری هەولێر بووە.

١٩٦٦- ١٩٦٨ لەگەڵ تیپی مۆسیقای سلێمانی کاری کردووە.

١٩٧٦- ١٩٧٩ لەگەڵ یونس باکووری دامەزرێنەری تیپی جۆزیف تریۆ بووە.

١٩٨٠- ١٩٨٤ سەرپەرشتیاری تیپی مۆسیقای خانزادی کردووە.

١٩٧٤ بەشداری یەکەمین میهرەجانی هونەری کوردی کردووە.

لە چەندین خولی فێرکردنی مۆسیقا وەک مامۆستا بەشدار بووە.

چەند بەرهەمێکی بۆ قادر کابان و کۆڕی تیپی مۆسیقای باواجی کۆیە و تیپی خانزاد و تیپی باکووری ڕۆژئاوایی ئامادە و تۆمارکردووە.

١٩٩٨ کتێبی ڕەزمەکانی مۆسیقای کوردی لە چاپداوە.

ئەندامی دەستەی کارگێڕی ئۆرکسترای کوردستان بووە.

ساڵح عیسا محەمەد
(ساڵح سەرچناری)

لەدایکبووی: ١٩٥٤
پلەی خوێندن: سەرەتایی.
دەستپێک: ١٩٧٥

چالاکی و بەرهەمەکان:

لە ساڵی ١٩٨٣ بۆ یەکەم جار لەگەڵ تیپی هونەرە میللییەکان بەشداری کردو لەگەڵ ئەوان بەردەوام بوو لە هەموو فستیڤاڵ و کارە هونەرییەکان و تابلۆکانی هەڵپەرکێ و کارە کوردەوارییەکان بەشداری کردووە.

بەشداری کردووە لە زۆربەی فستیڤاڵەکانی عێراق و کوردستان بە تایبەتی مهرەجان دوەلی بابل..

بەرهەمی تۆمارکراوی زۆرن چ بەتەنیاو چ لەگەڵ زۆربەی گۆرانیبێژە ناسراوو بە تواناکان، وەک هونەرمەندان جلال سعید و خالید پشدەری و خوالێخۆشبوو ئەحمەد شەماڵ و هتد...

هەروەها چەند بەرهەمێکی تۆمارکردووە لەگەڵ تیپی هەولێر، یەک لەوانە گۆرانی (ساقی مەیخانە) بوو کە بۆ تەلەفزیۆنی کەرکووک تۆمارکرابوو.. هەروەها بەرهەمی تۆمارکراوی دیکەشی هەن لە کەناڵە ناوخۆییەکان وەکو تەلەفزیۆنی هەرێم.

ئەندامی تیپی میوزیکی کەلەپووری کورد و بەشداری هەموو فستیڤاڵەکان و کارو چالاکییە هونەرییەکانی ناوەوە و دەرەوەی شاری هەلێری کردووە.

سەید ئەحمەد رواندزی

لەدایکبووی: ١٩٦٣- رواندز
دەستپێک: ١٩٧٧/٧/١
پلەی خوێندن: دبلۆم لە پەیمانگای هونەرە جوانەکانی موسڵ - ١٩٨٥.

بەرهەم و چالاکییەکانی:

١- ئەندامی ئۆرکسترای کوردستانە.
٢- ئەندامی کۆمەڵەی هونەر و وێژەی کورد- لقی رواندزە.
٣- بەرپرسی بەشی میوزیکە لە سەتەلایتی کوردستان.
٤- رابەری گروپی میوزیکی هونەرمەند زدکەریایە.
٥- مامۆستایە لە پەیمانگای هونەرە جوانەکانی هەولێر.

٦- چەندین ئاوازی بۆ هونەرمەندانی کورد داناوە.
٧- چەندین بەرنامە و کۆنسێرتی هونەری بۆ هونەرمەندان سازکردووە.

ئامانج غازی

لەدایکبووی: ١٩٦٥ لە رواندز لە دایک بووە.
پلەی خوێندن: بەکالۆریۆس لە هونەرە جوانەکانی هەولێر - مۆسیقا
دەستپێک: ١٩٧٧ لەسەر دەستی هونەرمەند زرار محەمەد مستەفا فێری میوزیک بووە.

بەرهەم و چالاکییەکانی:

* ١٩٨٠ چووتە پەیمانگای هونەرە جوانەکانی موسڵ.
* ١٩٨٥ بەیەکەم دەرچووە لەسەر هەموو بەشەکانی پەیمانگا.
* (٢٨) ئاوازی جۆراوجۆری داناوە بۆ هونەرمەندان.

* (٧) کۆرالی گۆرانی لە شیعری شاعیران (کەریم دەشتی- سعدالله پەرۆش -بەختیار عەلی -قوبادی جەلی زادە- ئەحمەدی شامیلۆف- ئەدۆنیس) داناوە.
* خاوەنی درێژترین گۆرانی کوردییە (کۆچ و باران) کە باس لە کۆچڕەودکەی بەهاری ١٩٩١ دەکات.
* یەکێکە لە دامەزرێنەرانی پەیمانگای هونەرە جوانەکانی هەولێر.
* یەکێکە لە دامەزرێنەرانی ئۆرکێسترای کوردستان.
* ئەندامی کۆمەڵەی هونەر و وێژەی کوردییە لقی ڕواندز.
* ئەندامی ڕێکخراوی هونەرمەندانی کوردستانە.
* سکرتێری ئۆرکێسترای کوردستانە.
* ٢٠٠٤- ٢٠٠٦ بەڕێوەبەری کەلەپووری کورد بووە لە وەزارەتی ڕۆشنبیری.
* ٢٠٠٦ بەڕێوەبەری هونەرەکانی میوزیک لە وەزارەتی ڕۆشنبیری.
* ٢٠٠٧- ٢٠٠٨ کۆلێژی هونەرە جوانەکانی زانکۆی سەلاحەدینی بە پلەی یەکەم تەواوکردووە.
* خاوەنی دەیان وتار و لێکۆڵینەوەو ڕەخنە و بابەتی هونەری میوزیکە لە گۆڤار و ڕۆژنامەکانی کوردستان.
* ئەم کتێبانەی بەچاپ گەیاندووە.
١. بەزم و ڕەزمی منداڵان (ئاواز بۆ منداڵان).
٢. هارمۆنیای دەنگ.
٣. ژمارەیەکی تایبەت بە نەورۆز لە گۆڤاری (چلاواز) ئامادەکردن.
٤. میوزیکی ڕەسەن هزرو داهێنان.
* ئەم کتێبانەی ئامادەیە بۆ چاپ (وەرگێڕ ان).
١. هارمۆنی د. محەمەد عزیز زازا.
٢. فەرهەنگی میوزیک احمد بیومی.

ئازاد محەمەد ئیسماعیل

لەدایکبووی: ١٩٦١- هەولێر
پلەی خوێندن:
دەستپێک: ١٩٧٧

چالاکی و بەرهەمەکان:

* وەکو میوزیکژەن بەشداری کردووە لە کردنەوەی چەندین - کردنەوەی مۆسیقا لە شاری هەولێر و کوردستان و وەکو مامۆستا وانەی تێدا گوتۆتەوە.
* لە چەندین تیپ وەکو میوزیکژەن کاری کردووە، لەوانە (تیپی مۆسیقای زیرەک، تیپی مۆسیقای هونەر وێژەی کوردی- لقی هەولێر،
تیپی هونەری هەولێر، تیپی نەتەوایەتی هونەرە میللییەکان - هەولێر، تیپی نەتەوایەتی هونەرە میللییەکان - بەغدا، تیپی یەکگرتووی هونەرمەندانی عێراق - بەغدا - فێستیڤاڵی بابلی نێودەوڵەتی، تیپی مۆسیقای بەڕێوەبەرایەتی هونەری مۆسیقا وەزارەتی

رۆشنبیری هەولێر، ئۆرکسترای کوردستان، سیمفونیای نیشتیمانی عێراق.

- وەک مامۆستایەکی میوزیک چەندین قوتابی و ژەنیاری لێهاتووی بەشێوەیەکی زانستی و ئەکادیمی پێ ڕاگەیاندووە کە ئێستا لەناو گروپ و تیپەکانی میوزیک و گۆرەپانی هونەری گورانی میوزیکی کوردی کارەدەکەن.
- گرنگترین کارە هونەرییەکانی هەنەرمەند بەشداری هەبووە لە چەندین فێستیڤاڵی هونەری لە کورستان - بەغدا - بابل.
- بۆ ماوەی (٨) ساڵ ئامادەکارو پێشکەشکاری پرۆگرامی هونەری میوزیک - دیداری هونەری - سولۆ لە Tv هەرێم بووە.
- ئێستاش سەرۆکی بەشی میوزیکە لە بەڕێوەبەرایەتی هونەرەکانی میوزیک - هەولێر.

ئاراس ئیسماعیل حەوێز
(ئاراس کۆیی)

لەدایکبووی: ١٩٦٩- کۆیە
پلەی خوێندن: دەرچووی ئامادەیی
دەستپێک: ١٩٧٧- تیپی مۆسیقای باواجی کۆیە
بەرهەمەکان:

* وەکو ژەنینی مۆسیقا لەگەڵ زۆربەی هەرە زۆری هونەرمەندە کوردەکان بەشداری کردووە، وەک: (ناسر ڕەزازی، نەجمەدین غولامی، شەهێن تاڵەبانی، سەلاح محەمەد، ئیبراهیم سابیر، زەکەریا عەبدوڵلا، مەرزیە

فەریقی، لەیلا فەریقی، حوسێن شەریف، چۆپی فەتاح، شوان پەرودر، فاتێ، محەمەد تەها، تەحسین تەها... هتد).

* وەکو ئاوازیش چەندین ئاوازی بۆ هونەرمەندانی کورد داناوە، لەوانە: (محەمەد عەزیز، ئیبراهیم ئیسماعیل، هاوژین ئەسعەد، سەردار قادر، دڵنیا قەرەداغی، خۆشەوی عەزیز، ئالان عومەر، هەژار عەبدولستار، ئەردەلان بەکر.... هتد).

لەو تیپانە ئەندام بووە: (باواجی کۆیە، زیر و بەم، کەلەپووری کورد، سەتەلایتی کوردستان، گروپی نالی، گروپی لاوانی کۆیە، گروپی بۆتان، گروپی کاردۆ).

خەلیل عوسمان عەولا

لەدایکبووی: ١٩٦٦- هەولێر
پلەی خوێندن:
دەستپێک: ١٩٧٧

چالاکییەکان:

١- لە ساڵی ١٩٧٧ وەکو مۆسیقاژەنێک و کۆراڵ بەشداری کردووە لە چەندین کۆنسێرت و فێستیڤاڵی لە هەولێر و موسڵ و کەرکووک لە تیپی مۆسیقای منداڵان.

٢- لە ساڵی ١٩٩٢ سێ بەرهەمی لەگەڵ گرووپی باڵا بەسەرپەرشتی هونەرمەند ئازاد محەمەد تۆمار کرد.

٣- لە ساڵی ١٩٨٢ تاکو ١٩٨٤ لەگەڵ تیپی مۆسقای خانەی هونەر وەکو مۆسیقاژەنێک دەست بەکاربوو وەکو ژەنیاری ئالەتی ئیقاع، لەگەڵ ئەو تیپە چەند بەرهەمێکیان بۆ تەلەفزیۆنی موسڵ و کەرکووک تۆمار کرد، لەگەڵ بەرنامەی "نسمات من بلادي".

٤- لە ساڵی ١٩٨٤ وەکو مۆسیقاژەن لەگەڵ تیپی مۆسیقای هونەرە میللییەکانی هەولێر دامەزراوە و لە هەموو چالاکی و نمایشەکانی ئەو تیپە بەشدار بووە، گرنگترینیان فێستیڤاڵی بابلی نێودەوڵەتی لە ساڵی ١٩٨٦ بووە.

جەلال شاکر سەعید

لەدایکبووی: ١٩٦١- رواندز
پلەی خوێندن: دەرچووی ناوەندی
دەستپێک: ١٩٧٨ لە تیپی پاشای گەورە

چالاکی و بەرهەمەکان:

٨٠ ئاوازی بۆ ٢٣ هونەرمەند داناوە، لەوانە (زیاد ئەسعەد، محەمەد عەزیز، نیزام شوکر، کامەران ساڵح، عەزیز سەلام، سابیر عەبدولڕەحمان، نوری گەرمیانی،

چۆپی فەتاح، فەرهەنگ عەبدولڕەحمان، ئیبراهیم ئیسماعیل، خۆشەوی عەزیز.....).

* ئاوازێکیشی بۆ سروودی یەکی شوبات داناوە.

٤ کاسێتی مۆسیقای تۆمارکردووە ١٢ پارچە مۆسیقا هی خۆیەتی و ١٢ پارچە مۆسیقاشی کلیپ کردووە.

لەگەڵ ئەو تیپانەدا وەک میوزیکژەن بەشدار بووە: (تیپی پاشای رواندز، کاوە، هونەرە میللییەکان، تیپی هەولێر، سازان، هۆزان، کاردۆ، رەسەن، هاوناز).

سالار شوکری عەلی ئازید
(سالار ئازید)

لەدایکبووی: ١٤/١١/١٩٦٧- هەولێر
پلەی خوێندن: بڕوانامەی دیپلوم لە پەیمانگای هونەرە جوانەکان لە بەغدا - ١٩٨٢ - ١٩٨٨

* بڕوانامەی پرۆفیشناڵ دۆسێنت میوزیک لە زانکۆی فۆنتیاس - کۆنسەرفاتوار تیلبۆرغ - هۆڵەندا.

- Fontys Braba-t-Netherlands /T-burg Conservatory -
Professional Violin Study from 1994 to 1998 master level.

دەستپێک: ١٩٧٨

چالاکی هونەری و پیشەیی:

١- ١٩٧٨ - ١٩٨٠ سەرۆکی تیپی منداڵانی هەولێر
٢- ١٩٨٠ - ١٩٨٢ ئەندامی تیپی هونەریی هەولێر
٣- ١٩٨٤ - ١٩٨٦ ئەندامی تیپی ئێزگە و تەلەفزیۆنی موسڵ
٤- ١٩٨٦ - ١٩٩٠ ئەندامی تیپی ئێزگە و تەلەفزیۆنی بەغدا
٥- ١٩٨٧ - ١٩٩٠ ئەندامی تیپی سەمفۆنیای نیشتمانیی بەغدا
٦- ١٩٩٢ - ١٩٩٣ مامۆستای بەشی میوزیک لە پەیمانگای هونەرە جوانەکانی بەغدا
٧- من ١٩٩٨ ئەندامی سەندیکای هونەرمەندان
٨- ١٩٩٣ - ١٩٩٤ ئەندامی تیپی ئۆرکێسترای ئۆسترهاوت لە هولندا

Oosterhout Symphony Orkest in Netherlands

٩- ١٩٩٤ - ١٩٩٥ ئەندامی تیپی ئۆرکێسترای بریدە لە هولندا وەک ژەنیاری ئامێری سۆلۆ

Breda Symphony Orkest in Netherlands

١٠- ١٩٩٥ - ٢٠٠٢ ئەندامی تیپی ئۆرکێسترای بەخلایدن لە تیلبۆرغ لە هولندا

Tilburg Begeleiden Orkest in Netherlands

١١ - ١٩٩٤ - ٢٠٠٠ ئەندامی تیپی ئۆرکێسترای زێویس ئۆرکێست فی زەیلاند لە هولندا

Het Zeeuws Orkest in Zeeland Netherlands

١٢- ١٩٩٧ - ١٩٩٩ مامۆستا لە پەیمانگای مۆزیک بەشی ئامێری ڤیۆلین لە ئۆسترهاوت لە هولندا.
١٤- ١٩٩٨- ٢٠٠٨ مامۆستا لە پەیمانگای مۆزیک بەشی ئامێری ڤیۆلین لە ئەمەدویوس لە ئاودەنبوش لە هۆلندا.
١٥- لە ١٩٩٤ تاکو ئێستا ژەنیاری سۆلۆی ڤایلین و بەشداریکردن لە ژمارەیەک فێستیڤاڵی نێودەوڵەتی کردووە.
١٦- لە ساڵی ٢٠٠٣ تاکو ئێستا ئەندامی گرووپی مەقامی عێراق بۆ گۆرانی ڕەسەنی عێراقی لە هۆڵەندا.
١٧- ١٩٩٨ - ٢٠٠٧ سەرۆکی تیپی میوزکی رۆژهەڵاتی لە بەلجیکا.
١٨- ٢٠٠٣ تاکو ئێستا ئەندامی تیپی کڤکنار بۆ میوزیکی جیهانیی لە هۆڵەندا.
١٩- لە ساڵی (٢٠٠٧) ەوە تاکو ئێستا مامۆستا لە کۆلێژی هونەرە جوانەکانی زانکۆی سەلاحەددین/ هەولێر.
٢٠- لە ساڵی ١٩٩٨ تاکو ئێستا کاری ئەرێنج و دانانی ئاوازی بۆ نزیکەی ٤٥ CD کردووە بۆ گۆرانی بێژانی کورد و عەرەب و تورک و هۆڵەندی کە ژمارەیەک لە کارەکان لەسەر ئەم وێب سایتیەی هەیە.

www. salarasidmusic. com

٢١ - لە ١٩٩٨ یەکەم CD سۆلۆ ڤیۆلینی تایبەت بەخۆی دەرهێناوە کە هەموو کارە هونەرییەکانی بەدەستی خۆیەتی.
٢٣- لە ٢٠٠٤ دووەم CD سۆلۆ ڤیۆلینی تایبەت بەخۆی دەرهێناوە کە هەموو کارە هونەرییەکانی بەدەستی خۆیەتی.
٢٤- لە ٢٠٠٥ سێیەم CD سۆلۆ ڤیۆلینی تایبەت بەخۆی دەرهێناوە کە هەموو کارە هونەرییەکانی بەدەستی خۆیەتی.

فەرهەنگ غەفوور

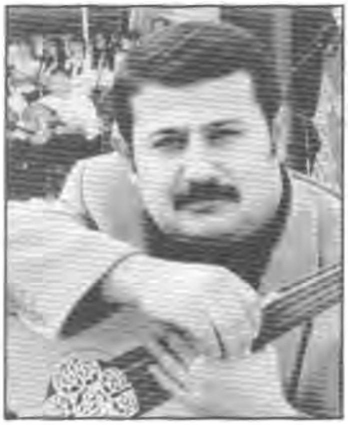

لەدایکبووی: ١٩٧١

پلەی خوێندن: دبلۆم لە پەیمانگای هونەرە جوانەکان بەکالۆریۆس لە هونەرە جوانەکانی زانکۆی سەلاحەدین

دەستپێک: ١٩٧٩- تیپی میوزیکی قوتابخانە

چالاکی و بەرهەمەکان:

١- لە سالانی ١٩٨٠ تا ١٩٨٦ لە چەندین چالاکی میوزیکی و کۆرسی منداڵان وەکو ژەنیاری ئامێری ریتم و ساز و جەمبوش و عود لە بەڕێوەبەرایەتی چالاکی قوتابخانەکان بەشداری کردووە.

٢- لە ساڵی ١٩٨٧ تا ١٩٩٢ لە پەیمانگای هونەرە جوانەکانی سلێمانی بەشداری لە گشت چالاکییەکانی پەیمانگا کردووە.

٣- لە ساڵانی ١٩٨٨- ١٩٨٩ لەگەڵ گروپی مەلبەندی گشتی کۆمەڵەی هونەر و وێژەی کوردی و تیپی میوزیکی سلێمانی بەشداری لە چەندین چالاکی کردووە.

٤- لە ساڵی ١٩٩٢ یەکێک بووە لە دامەزرێنەرانی پەیمانگای هونەرە جوانەکانی هەولێر، وەکو مامۆستای میوزیکیش ماوەی "١٠" ساڵ وانەی گوتۆتەوە.

٥- لە ساڵی ٢٠٠٣ تا ٢٠٠٨ وەکو بەڕێوەبەری چالاکی قوتابخانەکان کاری کردووە.

٦- دەستەی دامەزرێنەری ئۆرکسترای کوردستانەو لە سەرجەم چالاکییەکانی ئۆرکسترا وەک ژەنیاری ئامێری کەمانچە بەشداری کردووە و بەڕێوەبەری هونەری ئۆرکسترای کوردستانیشە.

٧- خاوەنی چەندین بەرهەمی میوزیکی و گۆرانییە لەوانە

کۆراڵی: "زەمبیل فرۆش، دڵم دایمەن لە هەولێرێ، سەربازی ون، دەروێش عەبدوڵڵا، سێوە" و چەندان ئاوازی دیکە کە بۆ گۆرانیبێژانی کوردی داناوە.

٨- وەکو کاری میوزیک بەشداری کردووە لە چەندین شانۆگەری لە شارەکانی هەولێر و سلێمانی.

٩- وەکو دەنگبێژ کاری کردووە لە "هەولێر، من شەڕم ناوێ، کۆراڵی کۆتەلی ئەنفال، پەری، کۆچ و چەندانی دیکە".

١٠- چەندین ئاوازی بۆ گۆرانی منداڵان داناوە.

١١- ئێستا بەڕێوەبەری پەیمانگای هونەرە جوانەکانی هەولێرە.

سالار حەسەن حەمەد

لەدایکبووی: ١٩٦٦/٢/٢٥

پلەی خوێندن: پیشەسازی کارەبا

دەستپێک: ١٩٨٢

چالاکی و بەرهەمەکان:

١- لە ساڵی ١٩٨٣ بۆتە ئەندام لە تیپی مۆسیقای کاروان.
٢- لە ساڵی ١٩٨٣ کاسێتێکیان بۆ تەلەفزیۆنی کەرکوک تۆمار کردووە بە سەرپەرشتی هونەرمەند شێرزاد عوزێری بۆ هەریەک لە هونەرمەندان: "نەجمەدین ئاوارە، خوالێخۆشبوو سەلاح بلباس، خوالێخۆشبوو دلێر ساڵح، کامەران ساڵح".
٣- لە ساڵی ١٩٨٦ چەند گۆرانییەکیان بۆ تەلەفزیۆنی کەرکوک تۆمار کردووە.
٤- لە ساڵی ١٩٨٩ بەشداری کردووە لە فێستیڤاڵی چالاکی قوتابخانەکان لە بەغدا.
٥- لە ساڵی ١٩٩٠ بۆتە ئەندام لە تیپی مۆسیقای هەولێر، هەر لەو ساڵەدا چەند گۆرانییەکیان بۆ هونەرمەندان: "عارەب عوسمان، نیزام شوکر، رەمەزان حوسێن، تەحسین قادر، نەجمەدین ئاوارە..." تۆمار کردووە.
٦- لە ساڵی ١٩٩٤ بەشداری کردووە لە فێستیڤاڵی گۆرانی و مۆسیقا لە شاری هەولێر و سلێمانی.
٧- لە ساڵی ١٩٩٤ تا ٢٠٠٦ وەکو مۆسیقاژەن بەشداری کردووە لە هەموو ئەو بۆنە و ئاهەنگ و فێستیڤاڵانەی لە شاری هەولێر سازدراوە.
٨- لە ساڵی ٢٠٠٤ تا ٢٠٠٨ بەشداری کۆنسێرتی ئەم هونەرمەندانەی کردووە: " جەلال سەعید، محەمەد ئەحمەد ئەربیلی، ئای نور، ئالان عومەر، چۆپی فەتاح، قادر ئەسعەد، بڵند عەبدوڵلا.... ".
٩- لە ساڵی ٢٠٠٤ لەگەڵ تیپی مۆسیقای رەسەن بەشداری کردووە لە فێستیڤاڵی "ئەدەن بەرە" لە وڵاتی نوسکوتلەندا.
١٠- لە ساڵی ٢٠٠٥ بەشداری کردووە لە یادی دامەزراندنی کلتووری کوردی لە وڵاتی بەریتانیا لە شاری لەندەن.

زانا ئەنوەر تاهیر

لەدایکبووی: ١٩٧٤- کۆیە
پلەی خوێندن: دەرچووی کۆلیژی پەروەردە
دەستپێک: ١٩٨٦

چالاکی و بەرهەمەکان:

* وەکو ژەنینی مۆسیقا لەگەڵ زۆربەی هەرە زۆری هونەرمەندە کوردەکان بەشداری کردووە، وەک: (زەکەریا عەبدوڵلا، ئەژدەر وەهبی، ئەردەلان بەکر، هەڤاڵ ئیبراهیم، مەرزیە فەریقی، شڤان پەروەر، لەیلا فەریقی، چۆپی فەتاح، نیلوفەر ئیقبال، بڵند عەبدوڵلا،

بلند ئیبراهیم، حەسەن شەریف، نەجمەدین غولامی، قادر ئەسعەد، گۆران سالح، ماهر حەمەدەمین... هتد).
* ئاوازی بۆ چەندین هونەرمەندی کورد داناوە، لەوانە: (ئەردەلان بەکر، هۆزان دەروێش، سەردار قادر، هەژار عەبدولستار، گۆران سالح، رزگار کۆیی، عیماد، موحسین عەبدوڵلا...).
* لەو تیپانە ئەندام بووە: (باواجی کۆیە، زیر و بەم، تیپی زانکۆی سەلاحەدین، سەتەلایتی کوردستان، گروپی نالی).

رێبین جەمال حوسێن

لەدایکبووی: ١٩٧١- کۆیە
پلەی خوێندن: دەرچووی ئامادەیی پیشەسازی
دەستپێک: ١٩٨٦

چالاکی و بەرهەمەکان:

* وەکو ژەنینی مۆسیقا لەگەڵ زۆربەی هەرە زۆری هونەرمەندە کوردەکان بەشداری کردووە، وەک (زیاد ئەسعەد، سەرکەوت رەسول، هەڤاڵ ئیبراهیم، ئەژدەر وەهبی، قادر ئەسعەد، ئەیوب عەلی، زەکەریا عەبدوڵلا، ماهر حەمەدەمین، گۆران سالح، لوقمان سەلیم، بەهجەت یەحیا، سامان عومەر، نوێنەر ئەحمەد، ناسر رەزازی، نیلۆفەر ئیقبال، بلند عەبدوڵلا، دیاری قەرەداغی، هەردی سەلاح، سەرباز تۆفیق، زانا جەبەلی، محەممەد تەها ئاکرەیی، مەحمود بامەرنی، ئیسماعیل جومعە، عەبدولقەهار زاخۆیی و سەرجەم

چالاکی و کۆنسێرتەکانی کۆمپانیای چوار چرا و چەندین هونەرمەندی تر..).
* چەندین ئاوازی داناوە، لەوانە: (بۆ بێدەنگی، یادی تۆ نامگریێنێ، ئێوارە سەراب، بێداری، کۆچ، ئەزیزان، رازی پەشیمانی، هەناسەیەک بۆ خاڵە تایەر، لێوژە، دەزانم غەریبی سەختە. جگە لەوانەش ئاوازی بۆ هونەرمەندان: خۆشەوی عەزیز، عەدنان کەریم، ناسر رەزازی، خەندە عەبدوڵلا.... هتد) داناوە.
* لەو تیپانە ئەندام بووە: (باواجی کۆیە، کۆمەڵەی هونەرە جوانەکان- کۆیە، تیپی زانکۆی سەلاحەدین، سەتەلایتی کوردستان، تیپی مۆسیقای سەردەم، گروپی نالی کە لەو دوو تیپە دەستەی دامەزرێنەر بووە).

دارڤان سەید ئەحمەد بەرزنجی

لەدایکبووی: ١٩٧٩/٥/١٦
پلەی خوێندن: دبلۆم لە هونەرە جوانەکانی هەولێر دبلۆمێکی تایبەت بە ئاوەدانکردنەوەی کوردستان لە زانکۆی "ntnu"ی نەرویجی.
دەستپێک: ١٩٨٦

چالاکی و بەرهەمەکان:
١- ساڵی ١٩٨٦ لە بەغدا بەشداری فێستیڤاڵی چالاکی قوتابخانەکانی کردووە و پلەی یەکەمی بەدەست هێناوە.
٢- ئەندامی دەستەی دامەزرێنەری گروپی نالی بووە.
٣- هەموو قۆناغەکانی پەیمانگای بە پلەی یەکەم بڕیوە.
٤- ئەندامی ئۆرکسترای کوردستان بووە.
٥- لە ساڵی ٢٠٠٠ وەک گۆرانیبێژ سیدی "هەنسکی شەو"ی بڵاوکردەوە، کە ٨ تراکی لەخۆ دەگرت.
٦- وەک مۆسیقاژەن بەشداری لە زۆربەی بۆنە و یادەکانی کوردستان کردووە.

چیایی کەمال سەعدی

لەدایکبووی: ١٩٨٢/٨/١٤- هەولێر
پلەی خوێندن: دەرچووی پەیمانگای هونەرە جوانەکان
دەستپێک: ١٩٨٦ یەکەم پێشانگای منداڵانی کردۆتەوە.

چالاکی و بەرهەمەکان:
* لە ساڵی ١٩٩٧ لەپەیمانگای هونەرە جوانەکان بەشی میوزیک وەرگیراوە.
* لە گشت چالاکییە هونەرییەکانی پەیمانگا یا بەدەنگ یا بە ژەنین بەشداری کردووە.
* لە ساڵی ١٩٩٩ ئەندامی تیپی میوزیکی شەرەفخانی بەدلیسی بووە.
* لە ساڵی ٢٠٠٠ پارچە میوزیکێکی بەناوی (شادی) بۆ کەناڵی گوڵان تۆمارکردووە.
* لە ساڵی ٢٠٠١ پەیمانگای هونەرە جوانەکان بەشی میوزیکی بەپلەی سێیەم تەواو کردووە.
* لە ساڵی ٢٠٠٢ مامۆستای هونەری بووە لە قوتابخانەی . ڕێبەر لە کەڵەک.
* لە ساڵی ٢٠٠٤ لە کۆلیژی هونەر بەشی میوزیک دەورەی یەکەم وەرگیراوە.
* لە ساڵی ٢٠٠٧ کۆلیژی هونەرە جوانەکانی تەواو کردووە بەپلەی زۆر باشە.
* لە ساڵی ٢٠٠٨ لە پەیمانگای هونەرە جوانەکان بەشی میوزیک بووە بە بڕیاردەری بەش.
* ئێستاش بەرپرسی تیپی میوزیکی نەورۆزە.

جەمیل محەمەد قادر
(جەمیل سنجاوی)

لەدایکبووی: ١/٧/١٩٦٤- مەخموور
پلەی خوێندن: دەرچووی کـۆلیـژی پەروەردەی زانکۆی سەلاحەددین
دەستپێک: ١٩٨٦

بەرهەم و چالاکییەکان

١- ئاهەنگی خانەی مامۆستایان لەگەڵ (تیپی خانەی مامۆستایانی هەولێر) ساڵی ١٩٨٦. بەرنامەی (کۆلکە زێرینە) ی تەلەفزیۆنی کەرکووک لەگەڵ (تیپی خانەی مامۆستایانی هەولێر) ساڵی ١٩٨٦ و ١٩٨٧ وەک میوزیکژەن.
٢- بەرهەمی (تیپی مۆسیقای قەرەچووغ) ساڵی ١٩٨٧ وەک میوزیکژەن و ئاوازدانەر.
٣- ساڵیادی هونەرمەندی گەل (تایەر تۆفیق) لەگەڵ (تیپی مۆسیقای مەخموور) وەک سەرۆکی تیپ و میوزیکژەن ساڵی ١٩٨٨.
٤- بەرهەمی ساڵی ١٩٨٩ ی هونەرمەند (ئەحمەد زەمانە) لەگەڵ (تیپی مۆسیقای مەخموور) وەک سەرۆکی تیپ و میوزیکژەن.
٥- بەرنامەی (کۆلکە زێرینە) ی تەلەفزیۆنی کەرکووک لەگەڵ (تیپی مۆسیقای مەخموور) ساڵی ١٩٩٠ لە مەخموور وەک سەرۆکی تیپ و میوزیکژەن.
٦- دانانی مۆسیقای فیلمی (ئازارەکانی کورد) لە ساڵی ١٩٩١. بەشداریکردن لە ساڵیادی هونەرمەندی گەل (تایەر تۆفیق) لەگەڵ (تیپی مۆسیقای قەرەچووغ) وەک سەرۆکی تیپ و میوزیکژەن لە ١ / ١١ / ١٩٩١.
٧- بەرهەمی (تیپی مۆسیقای قەرەچووغ) ساڵی ١٩٩٢ وەک میوزیکژەن و ئاوازدانەر و ئامادەکار.

٨- لاوکی (لێ لێ سوارۆ)، تێکستی (خالید جووتیار)، گوتنی (ئەحمەد زەمانە) مۆسیقای (جەمیل سنجاوی) ساڵی ١٩٩٣.
٩- یادی هەڵەبجەی شەهید (تیپی کۆمەڵەی هونەرە جوانەکان / لقی هەولێر) ساڵی ١٩٩٤ وەک سەرۆکی تیپ و میوزیکژەن و ئاوازدانەر. بەشداریکردن لە فێستیڤاڵی (گۆرانی راپەڕین) ی تەلەفزیۆنی گەلی کوردستان ساڵی ١٩٩٤ لە هەولێر وەک سەرۆکی تیپ و میوزیکژەن و ئامادەکار.
١٠- فیستفاڵی گۆرانی و مۆسیقا (وەزارەتی رۆشنبیری) لە رۆژانی ٢٠ - ٢١ / ١٩٩٥ لە هۆڵی میدیا لەگەڵ (تیپی کۆمەڵەی هونەرە جوانەکان) وەک سەرۆکی تیپ و ئامادەکار و میوزیکژەن، مارشی (سەربەخۆیی) ساڵی ١٩٩٥ وەک ئاوازدانەر، لاوکی (لێ نازێ) بۆ هونەرمەند (ئەحمەد زەمانە) ساڵی١٩٩٥ وەک میوزیکژەن.
١١- ئاهەنگی (٢٤) ساڵەی دامەزراندنی (کۆمەڵەی هونەرە جوانەکان / لقی هەولێر) لە ٢٤ / ٦ / ١٩٩٦ لە هۆڵی میدیا (هەولێر) وەک سەرۆکی تیپ و ئاوازدانەر و ئامادەکار. دانانی مۆسیقای فیلمی (رەشەبای مەرگ) لە نووسین و دەرهێنانی (کەریم بایز).
١٢- یادی هەڵەبجەی شەهید (وەزارەتی رۆشنبیری) لەگەڵ (تیپی کۆمەڵەی هونەرە جوانەکان) لە هۆڵی میدیا، وەک سەرۆکی تیپ و ئاوازدانەر و میوزیکژەن. تۆمارکردنی دوو گۆرانی بۆ هونەرمەند (ئەحمەد زەمانە) ساڵی ١٩٩٧ وەک ئامادەکار و میوزیکژەن.
١٣- ئاهەنگی رۆژی جیهانی مۆسیقا (وەزارەتی رۆشنبیری) لەگەڵ (تیپی کۆمەڵەی هونەر و وێژەی کوردی- مەڵبەندی گشتیی هەولێر) لە ١/١٠/١٩٩٨ (هۆڵی رۆشنبیری). یادی (٢٦) ساڵەی (کۆمەڵەی هونەر و وێژەی کوردی- مەڵبەندی گشتیی هەولێر) لە رۆژانی ١٣- ١٥ / ٧ / ١٩٩٨ هۆڵی رۆشنبیری (هەولێر) وەک سەرۆکی تیپ و ئامادەکار و میوزیکژەن. تۆمارکردنی کۆمەڵێک گۆرانی و مۆسیقا بۆ بەرنامەی (مافی منداڵ) لە ساڵی ١٩٩٨

لە ئامادەکردن و پێشکەشکردنی (د. کەریم شەریف قەرەچەتانی) بۆ کەناڵە ئاسمانی و لۆکاڵییەکانی کوردستان، وەک ئاوازدانەر و میوزیکژەن و ئامادەکار.
١٤- گۆرانی (هەر ساتێ) وتنی (خۆشەوی عەزیز) ساڵی ١٩٩٩ وەک ئاوازدانەر و میوزیکژەن.
١٥- بەشداریکردن لە یادی دامەزراندنی رادیۆ و تەلەفزیۆنی هەرێم لەگەڵ (تیپی کۆمەڵەی هونەر و وێژەی کوردی- مەڵبەندی گشتیی هەولێر) لە ساڵی ٢٠٠٠ وەک سەرۆکی تیپ و میوزیکژەن.
١٦- دانانی مۆسیقای زنجیرە درامای (هەڵچوون).
١٧- دانانی مۆسیقای زنجیرە درامای (رەجەبی دەرگەوان).
١٨- گۆرانی ئایینی (پاڕانەوە) بۆ هونەرمەند (کامەران عەبدولرەحمان) وەک ئاوازدانەر و میوزیکژەن.
١٩- ئاهەنگی (٣٢) ساڵەی (کۆمەڵەی هونەر و وێژەی کوردی - مەڵبەندی گشتیی هەولێر) لە کۆشکی هونەر لە ٢٠٠٤.
٢٠- ئاهەنگی (٣٣) ساڵەی (کۆمەڵەی هونەر و وێژەی کوردی - مەڵبەندی گشتیی هەولێر) لە کۆشکی هونەر لە ٢٠٠٥.
٢١- ئاهەنگی (٣) ساڵەی دامەزراندنی (سەنتەری رۆشنبیری و هونەری قەرەچووغ) لەگەڵ (تیپی مۆسیقای قەرەچووغ) لە هۆڵی (بنکەی وەرزش و لاوانی مەخموور) وەک سەرۆکی تیپ و میوزیکژەن.
٢٢- ئاهەنگی (٤) ساڵەی دامەزراندنی (سەنتەری رۆشنبیری و هونەری قەرەچووغ) لەگەڵ (تیپی مۆسیقای قەرەچووغ) لە هۆڵی (بنکەی وەرزش و لاوانی مەخموور) وەک سەرۆکی تیپ و میوزیکژەن لە ٢٠٠٦. هەروەها بەشداریکردن لە CD هونەرمەند (خۆشەوی عەزیز) ساڵی ٢٠٠٦ وەک ئاوازدانەر و میوزیکژەن.
٢٣- ئاهەنگی (٣) ساڵەی دامەزراندنی (سەنتەری رۆشنبیری و هونەری قەرەچووغ) لەگەڵ (تیپی مۆسیقای قەرەچووغ) لە هۆڵی (بنکەی وەرزش و لاوانی مەخموور) وەک سەرۆکی تیپ و میوزیکژەن لە ٢٠٠٧. هەروەها بەشداریکردن لە CD هونەرمەند (سروود حاتەم) ساڵی ٢٠٠٧ وەک ئاوازدانەر و میوزیکژەن.
٢٤- ئاهەنگی (٥) ساڵەی دامەزراندنی (سەنتەری رۆشنبیری و هونەری قەرەچووغ) لەگەڵ (تیپی مۆسیقای قەرەچووغ) لە هۆڵی (چالاکی قوتابخانەکانی مەخموور) وەک سەرۆکی تیپ و میوزیکژەن لە ٢٠٠٨. هەروەها بەشداریکردن لە CD هونەرمەند (جەبار حەسەن) ساڵی ٢٠٠٨ وەک ئاوازدانەر.
٢٥- ئاهەنگی (٦) ساڵەی دامەزراندنی (سەنتەری رۆشنبیری و هونەری قەرەچووغ) لەگەڵ (تیپی مۆسیقای قەرەچووغ) لە هۆڵی (چالاکی قوتابخانەکانی مەخموور) وەک سەرۆکی تیپ و میوزیکژەن لە ٢٠٠٩.

سروود فوئاد محەمەد

لەدایکبووی: ١٩٧٤/٨/١٤- هەولێر
پلەی خوێندن: دەرچووی پەیمانگای پێگەیاندنی مامۆستایان
دەستپێک: ١٩٨٩

چالاکی و بەرهەمەکان:

* ١٩٩١ یەکێک لە دامەزرێنەرانی تیپی میوزیکی یەکێتی قوتابیان و لاوانی کوردستان بووە.
* ١٩٩٣ دەبێتە ئەندامی تیپی میوزیکی رەوا.
* ١٩٩٦ دەبێتە ئەندامی تیپی میوزیکی بەڕێوەبەرایەتی هونەرەکانی میوزیک و تیپی هونەرە میللییەکانی هەولێر.
* ١٩٩٧ دەبێتە ئەندامی ئۆرکسترای کوردستان.

* ٢٠٠٨ دەبێتە ئەندامی تیپی میوزیكی ڕەسەن.
* لە چەندان فێستیڤاڵی هونەری لەسەر ئاستی هەولێر و هەرێمی كوردستان و عێراق بەشداربووە، هەروەها لە چەندان بۆنەی نیشتمانی و ئاهەنگی ڕەسمی وەكو كەمانچەژەن بەشدار بووە.
* خاوەنی چەندین ئاواز و سروودی نیشتمانی و كۆراڵ و ئۆپەرێتی منداڵان و گۆرانی منداڵانە.
* كاری میوزیكی وێنەیی بۆ چەند كورتە فیلمێك و چەند شانۆییەك و درامایەكی كوردی كردووە.

هوشیار عبدالواحد مەرجان
(هوشیار مەرجان)

لەدایكبووی: ٢٥/ ٣/ ١٩٧٧- هەولێر
پلەی خوێندن: دەرچووی پەیمانگای هونەرە جوانەكانی هەولێرە- ١٩٩٧. بەكالۆریۆس لە ئەكادیمیای هونەرە جوانەكان
دەستپێك: ١٩٩١

چالاكی و بەرهەمەكان:
* لە ساڵانی ١٩٩٧- ٢٠٠٤ وەكو مامۆستای بەشی میوزیك لە پەیمانگای هونەرە جوانەكان وانەی گوتۆتەوە.
* لە ساڵی ٢٠٠٤ بۆتە بەرپرسی چالاكی قوتابخانەكانی پەروەردەی دەوروبەر.
* لە ساڵی ٢٠٠٦ بۆتە بەرپرسی چالاكی قوتابخانەكانی پەروەردەی هەولێر- دوو.
* ئەندامی تیپی میوزیكی هونەری هەولێر ٢٠٠٧.
* لە ساڵی ٢٠٠٨ بۆتە بەڕێوەبەری چالاكی قوتابخانەكان لە وەزارەتی پەروەردە بەڕێوەبەرایەتی گشتی پەروەردەی هەولێر.
* لە ساڵانی ١٩٩٢ تا ٢٠٠٤ لە سەرجەم فێستیڤاڵەكانی هونەرە جوانەكان بەشداری كردووە، هەم وەك قوتابی هەمیش وەك مامۆستا بە دانانی چەندین ئاوازو ئامادەكردنی گۆرانی و میوزیك، هەروەها وەك سۆلیست لە سەر ئامێری ئۆبوا بۆ یەكەم جار لە شاری هەولێر هەروەها ئامێری كلارنێت كاری كردووە.
* لە ساڵانی ١٩٩١ تا ١٩٩٤ بە ئامێری كەمان و زوورناو كلارنێت ئەندامی تیپی یەكێتی قوتابیان ولاوانای كوردستان بووە.
* لە ساڵی ١٩٩٦ ئەندامی تیپی هونەرە مىللیەكانی هەولێر بووە.

* لە ساڵانی ۱۹۹۹ - ۲۰۰۰. سەرۆکی تیپی کەلەپوری کوردی بووە.
* لە ساڵی ۱۹۹۹ دامەزرێنەری تیپی جوق و میوزیکی سەربازی ئەکادیمیای عەسکەری بووە لە زاخۆ.
* لە ساڵانی ۲۰۰۰ تا ۲۰۰۷ ئەندامی تیپی میوزیکی بەڕێوەبەرایەتی هونەری میوزیکی سەر بەوەزارەتی رۆشنبیری بووە.
* لە ساڵی ۱۹۹۸ تاوەکو ئێستا ئەندامی تیپی ئۆرکێسترای کوردستانە، هەر بەردەوامە وەک ئەندامی دەستەی کارگێری و بەرپرسی پەیوەندییەکان و ژەنیاری ئامێری کلارنیت.
* لە ساڵانی ۲۰۰۲ تا ۲۰۰۵ راهێنەری تیپی ئافرەتانی (مریەم خان) ی سەر بە وەزارەتی رۆشنبیری بووە.
* لە ساڵانی ۲۰۰٤ تا ۲۰۰۸ بەشداری لە سەرجەم چالاکییەکانی میوزیکی کولێژی هونەرە جوانەکانی هەولێر کردووە وەک سولسیتیش بەشداری کردووە.
* لە ۲۰۰٤ تا ۲۰۰۸ چەندین ئاوازو گۆرانی و ئۆپەرێتی داناوە لە چالاکی قوتابخانەکان، هەروەها چەندین میوزیکی بۆ شانۆی منداڵان داناوە.
* لە ساڵی ۲۰۰۷ ئەندامی لیژنەی هەڵسەنگانی پێشبرکێی هونەرمەندانی (لاوی ساڵ) بووە لە وەزارەتی وەرزش و لاوان.
* خاوەنی چەندین بروانامەی ورێزلێنانی هونەرییە.
* خاوەنی دانانی میوزیکی کورتە فیلمی مرۆڤ و ئەنیمەیشنە، کە خەڵاتی زێرینی وەرگرتووە لە فیستڤاڵێکی نێودەوڵەتی، کە فیلمەکە لە سینارێو و دەرهێنانی هونەرمەند توانا مەرجان بوو.
* شارەزایی لە چەندین ئامێری میوزیکی هەیە وەک کلارنێت و زوورنا و نای و باڵەبان و کەمان و عود و ئۆرگ و ریتم.
* خاوەنی دوو ئەلبۆمی سی دی منداڵانە، کە هەریەکەیان لە هەشت گۆرانی پێک دێت.

سامان عەزیز کەرەم

لەدایکبووی: ۱۹۷۷
پلەی خوێندن: دەرچووی ناوەندی.
دەستپێک: ۱۹۹۱

چالاکی و بەرهەمەکان:

لە ساڵی ۱۹۹۱ بووە بە ئەندامی تیپی میوزیکی کۆمەڵەی هونەرە جوانەکانی کورد - لقی چەمچەماڵ، لە ساڵی ۱۹۹۲ دەستی بە کارە هونەرییەکانی کردووە وەک میوزیکڤانێک لەسەر ئامێری ئۆکۆردیۆن هەموو ساڵێک بەبەردەوام تاکو ئێستا بەشداری سەرجەم فستیڤاڵ و کارە هونەرییەکان و ساڵیادی دامەزراندنی کۆمەڵی کردووە..

هەروەها بەشداری فستیڤاڵی پێنجەمین ساڵیادی کیمیابارانی هەڵەبجەی شەهیدی کردووە لە ۱۶/۳/۱۹۹۲ لە هەڵەبجەی شەهید..

ساڵی ۱۹۹٤ بوو بە ئەندامی کارای یەکێتی هونەرمەندانی یەکگرتووی کوردستان/ لقی کەرکوک - لیژنەی چەمچەماڵ وەک (سەنتور ژەن) بەشداری هەموو فستیڤاڵەکانی ساڵانەی یەکێتی هونەرمەندانی کردووە کە هەر ساڵەی لە شارێکی ناوچەی گەرمیان ساز دەکرا وەک شارەکانی (چەمچەماڵ - دەربەندیخان - کەلار - خانەقین - کەرکوک) وە ئێستا ئەندامی کارای رێکخراوی هونەرمەندانە - ناوەندی هەولێر..

بەشداری فستیڤاڵی یەکێتی هونەرمەندانی کوردستانی کردووە لە ساڵی ۱۹۹۵ لە شاری سلێمانی کە لەسەر ئاستی کوردستان بوو کە تایبەت بوو بە گۆرانی و میوزیک..

بەشداری هەموو فستیڤاڵەکانی بەڕێوەبەرێتی ڕۆشنبیری کەرکوکی کردووە، کە ئێستا بووە بە گەرمیان بە هاوکاری لەگەڵ ڕێکخراوە هونەرییەکان کە هەر ساڵەی لە شارێکی ناوچەی گەرمیان ساز دەکرا..

هەموو ساڵێک بەشداری مەراسیمی ساڵیادی کیمیابارانی گۆیتەپەو ناوچەی قەڵا سێوکەی کردووە..

لەگەڵ تیپە هونەرییەکانی شاری کەرکوک کاری کردووە وەکو ناوەندی عەلی مەردان بۆ مەقام و تیپی دەزگای شەفەق لە شاری کەرکوک..

ئەندامی تیپی میوزیکی نەورۆزە و بەشداری هەموو کارە هونەرییەکانی کردووە لەگەڵ زۆربەی تیپە میوزیکییەکانی شاری هەولێر کاری کردووە و بەشداری زۆر بەرنامەی هونەری تەلەفزیۆنی کردووە لە زۆربەی کەناڵە ناوخۆیی و سەرجەم کەناڵە ئاسمانییەکان.

لە ساڵی ٢٠٠٦ بۆتە ئەندامی گروپی میوزیکی کەلەپووری کورد کە سەر بە بەڕێوەبەرێتی کەلەپووری کوردە و بەشداری فستیڤاڵ و کارە هونەرییەکانی گروپی کەلەپووری کردووە چ لە ناوەوەو دەرەوەی شاری هەولێر.. ئێستا سەرقاڵی خۆ ئامادە کردنە بۆ تۆمارکردنی بەرهەمی نوێ و بە کلیپ کردنی لەگەڵ گروپی کەلەپوور و سازکردنی چەند کۆنسێرتێک.

محەمەد ڕەسول اسماعیل

لەدایکبووی: ١٩٧٢
پلەی خوێندن: دەرچووی ئامادەیی پیشەسازی کارەبا
دەستپێک: ١٩٩٢

چالاکی و بەرهەمەکان:

لە ساڵی ١٩٩٢ بوو بە ئەندام لە تیپی میوزیکی یەکێتی قوتابیان و لاوانی دیموکراتی کوردستان و یەکەم کاری بەشداریکردن بوو لە کۆنسێرتێک بە بۆنەی دامەزراندنی ئەم ڕێکخراوەوە لە هۆڵی میدیا..

هەر لەگەڵ ئەم تیپە (٨) گۆرانی تۆمار کرد بۆ تەلەفزیۆنی کوردستان.. بەردەوام بوو لە کاری هونەری تاکو دامەزراندنی بەڕێوەبەرایەتی جل و بەرگ و کلتووری میللی (کەلەپووری کورد) ی ئێستا، لەگەڵ مامۆستای خوالێخۆشبوو (سید احمد بەرزنجی)..

تاکو ئێستا بەردەوام و ساڵانە لەهەموو پرۆگرامە هونەرییەکان بەشداری کردووە.. ئەندامی کارای ڕێکخراوی هونەرمەندانە -ناوەندی هەولێر..

ئەندامی دەستەی دامەزراندنی گروپی میوزیکی نەورۆزە و لە سەرجەم کارە هونەرییەکانی گروپ بەشداری کردووە.. هەروەها بەشداری لە هەموو فستیڤاڵ و کارە هونەرییەکانی ناوەوە و دەرەوەی شاری هەولێرمکردووە.

چەندین بەرنامەی ڕاستەوخۆو تۆمارکراوی کردووە لە سەرجەم کەناڵە ناوخۆیی و ئاسمانییەکاندا بە تایبەتی یاد کردنەوەی هونەرمەندە ڕەسەنەکان..

لەگەڵ هەردوو گروپی میوزیکی کەلەپووری کورد و گروپی میوزیکی نەورۆز بە نیازی تۆمارکردن و بەکلیپ کردنی چەند بەرهەمێکە لە گەڵ سازکردنی کۆنسێرت.

سیروان محەمەد مستەفا

لەدایکبووی: ١٩٧١- هەولێر
پلەی خوێندن: دەرچووی پەیمانگای تەکنیکی

ئێستا خوێندکاری کۆلێژی هونەرە جوانەکانە- مۆسیقا
دەستپێک: ١٩٩٢

چالاکی و بەرهەمەکان:

١- لە ساڵی ١٩٩٣ ئەندامی تیپی ڕەوا بووە، کە بەشداری فێستیڤاڵی ڕاپەڕینیان کردووە.
٢- لە ساڵی ١٩٩٥دا لەگەڵ تیپی مۆسیقای ڕەوا "١٢" گۆرانیان تۆمارکردووە بۆ چەند گۆرانیبێژێک.
٣- لە ساڵی "١٩٩٧"ەوە ئەندامی ئۆرکسترای کوردستانە.

٤- لە ساڵی ١٩٩٧ بەشداری کردووە لە تۆمارکردنی سیدییەک لەگەڵ ئۆرکسترای کوردستان، لەو سیدییەشدا پارچە میوزیکێکی هەبووە لە دانان و دابەشکردنی خۆی.
٥- لە ساڵی ١٩٩٧ تا ٢٠٠٠ بۆتە ئەندامی تیپی هونەرە میللییەکان و لە چەندین نمایش لە شارەکانی هەولێر و دهۆک بەشداری کردووە.
٦- لە ساڵی "٢٠٠٠"وەوە لە بەڕێوەبەرایەتی هونەری مۆسیقا ئەندام بووە و لە کۆنسێرتی هونەرمەند ئالان عومەر لە شاری هەولێر و سلێمانی بەشداری کردووە.
٧- لە ساڵی "٢٠٠٥" بەشداری کردووە لە کۆنسێرتی هونەرمەندان چۆپی فەتاح و قادر ئەسعەد.
٨- لە ساڵی "٢٠٠٦"دا بەشداری کردووە لە کۆنسێرتی هونەرمەند چۆپی فەتاح و ژاڵە.
٩- لە ساڵی "٢٠٠٧" بەشداری کردووە لە کۆنسێرتی هونەرمەند "بڵند عەبدوڵا".
١٠- لە ساڵی "٢٠٠٧- ٢٠٠٨" بەشداری کردووە لە دوو

وۆرک شۆپی ئەمریکی.
١١- وەکو کەمانچەژەن لەگەڵ سەمفۆنیای عێراق بەشداری کردووە.
١٢- لە ٥/ ١٠/ ٢٠٠٨ لە ستۆکهۆڵمی پایتەختی سوید بەشداری کردووە لە کۆنسێرتێکی هونەرمەند زەکەریا عەبدوڵلا.
١٣- لە ٢٠٠٨/١١/٢٧ بەشداری کردووە لە ئاهەنگی ڕێزلێنان لە هونەرمەند زەکەریا عەبدوڵلا.
١٤- لە ٢٠٠٨/١٢/٢٢ وەکو میوزیکژەن لە یەکەم وەرزی مۆسیقای کۆلێژی هونەرە جوانەکان بەشداری کردووە.
١٥- لە هەموو چالاکییەکانی ئۆرکسترای کوردستان و بەڕێوەبەرایەتی هونەری میوزیک بەشداری کردووە.

دیاری عبدالخالق عزیز
(دیاری بەرزنجی)

لەدایکبووی: ١٩٧٢
پلەی خوێندن: دەرچووی پەیمانگای تەکنیکی موسڵ
دەستپێک: ١٩٩٣

چالاکی و بەرهەمەکان:

لە ساڵی ١٩٩٣ بوو بە ئەندامی تیپی میوزیکی باواجی.. یەکەم کاری هونەری بەشدار بوو لە یەکەم فێستیڤاڵی میوزیک و گۆرانی ساڵی ١٩٩٥ لە شاری سلێمانی بە گۆرانییەک بە ناوی (بێ وەفا).. لەو کاتەوە وەک میوزیکڤان لەسەر ئامێری چەلۆ و وەک گۆرانیبێژ کاری کردووە..

لە هەموو فێستیڤاڵەکانی سلێمانی و کوردستان بە گشتی یەک لە دوای یەک لەگەڵ تیپی میوزیکی باواجی بەشدار بووە لە هەردوو بوار.. هەروەها لە هەموو بۆنەو ئاهەنگەکان.. لە ساڵی "١٩٩٨"ەوە بووە بە ئەندام لە گروپی میوزیکی (نالی).. لە هەموو کۆنسێرتە تایبەتەکان و ئاهەنگەکانی بۆنە تایبەتەکان و کۆنسێرت بۆ زۆربەی گۆرانیبێژانی کوردستان و دەرەوەی کوردستان تا ساڵی ٢٠٠٤ - ٢٠٠٥,. هەروەها لە سەرەتای دامەزراندنی سەندیکای هونەرمەندانەوە ئەندامی کارای ئەم سەندیکایەیە.

لە ساڵی ١٩٩٩ یەکەم ئەلبومی تایبەتی خۆ بڵاو کردەوە لەژێر ناوی (سیمفۆنیای ئەوین).. لە دەستپێکی هونەرییەوە تاکو ئێستا چەندین گۆرانی تۆمار کردووە و بە وێنەو کلیپ گەیاندووە لە هەموو کەناڵە ناوخۆیی و ئاسمانییەکان نمایش کراوە.. لە ساڵی ٢٠٠٦ ەوە ئەندامی گروپی میوزیکی کەلەپووری سەر بە بەڕێوەبەرایەتی کەلەپووری کورد وەک ژەنیاری عود و وەک گۆرانیبێژ و بەشداری هەموو کارە هونەرییەکانی گروپی کەلەپووری کردووە لە ناوەوە و دەرەوەی شاری هەولێرو ئێستاش سەرۆکی گروپی میوزیکی کەلەپووری کوردییە و هەروەها سەرقاڵی خۆئامادە کردنێ بۆ سازدانی چەند کۆنسێرتێک و تۆمارکردن و بە کلیپ کردنی چەند گۆرانییەک، ئێستاش ئەندامی کارای ڕێکخراوی هونەرمەندانە - ناوەندی هەولێر.

لەدایکبووی: ١٩٨٠- ڕانیە
پلەی خوێندن: دبلۆم لە پەیمانگای هونەرە جوانەکان
بەکالۆریۆس لە کۆلێژی هونەرە جوانەکان
دەستپێک: ١٩٩٣

چالاکی و بەرهەمەکان:
* مامۆستای بەشی میوزیکی پەیمانگای هونەرە جوانەکانی هەولێرە.
* ئەندامی ئۆرکێسترای کوردستانە.
* سەرپەرشتیاری "گروپی میوزیکی کورد"ە، کە گروپێکی میوزیکییە و لەلایەن وەزارەتی ڕۆشنبیری مۆڵەتی ڕەسمی پێدراوە.
* خاوەنی خەڵاتی یەکەمە لەبواری دابەشکردنی میوزیک لەسەر ئاستی کوردستان لە فێستیڤاڵی چوارچرا ساڵی ٢٠٠٢ بە بەشداری سەرجەم هونەرمەندانی کوردستان.
* خاوەنی بڕوانامەی (media academy) لە شاری هیلڤەرسوم لە وڵاتی هۆڵەندا لە بواری میوزیکی ڕاگەیاندن ٢٠٠٦.
* خاوەنی چەندین دابەشکردن و ئاوازدانانە بۆ سەرجەم هونەرمەندانی کورد لە ناوەوە و دەرەوەی کوردستان.
* وەک سەرپەرشتیارو میوزیکژەن لە کەناڵەکانی کوردستان tv وکوردسات و زاگرۆس tv و ڤین tv کاری کردووە.
* چەندین خولی فێربوونی میوزیکی کردۆتەوە بۆ منداڵان و لاوان بە شێوەیەکی زانستی.
* ٣ جار وەک میوزیکژەنی کورد بەشداربووە لەگەڵ تیپی سەمفۆنیای نیشتیمانی عێراقی.

هەڵبەست سەلاح احمد

* لە سالی ۲۰۰۷ بە بانگهێشتی فەرمی لەلایەن ئینستیتوتی کورد لە پاریس داوەت کراوە و چووەتە (کۆنسەر فاتواری پاریس) کە یەکێکە لە بەناوبانگترین پەیمانگا میوزیکییەکانی ئەوروپا.
* چەندین نووسین و وتاری هونەری زانستی هەیە لە رۆژنامە و گۆڤار و سایتە کوردییەکان.
* چەندان دانراوی میوزیکی ئۆرکێسترایی نووسیوە و بەرهەمیهێناوە.
* وەک مامۆستای بەشی میوزیکی پەیمانگای هونەرە جوانەکانی هەولێر دەستێکی باڵای هەبووە لە پێگەیاندنی چەندین میوزیکژەنی قوتابی هونەرمەند.
* لە خولی یەکەمی بەرنامەی ستۆدیۆی ئەستێران ئەندامی لیژنەی هەڵسەنگاندن و سەرپەرشتیاری گرووپی میوزیکەکە بووە.

نومێد شێخ محەمەد ئیسماعیل
(نومێد باڵەبان)

لەدایکبووی: ۱۹۸۲
پلەی خوێندن: دەرچووی ناوەندی
دەستپێک: ۱۹۹٤

چالاکی و بەرهەمەکان:

۱- سەرپەرشتیاری گرووپی میوزیکی ئاراسە، کە گرووپێکی گەلەری هاوچەرخەو تاکە گرووپە لەم ستایلە لە باشووری کوردستان هەبێت.

۲- سەرەتای کاری هونەری لەگەڵ گرووپی (یەکێتی گشتی قوتابیان) بووە.
۳- لەساڵی (۱۹۹٥) بۆتە ئەندامی کۆمەڵەی هونەر و وێژەی کوردی.
٤- لەساڵی (۱۹۹۷) بۆتە ئەندامی گرووپی بەرێوەبەرایەتی هونەر و مۆسیقا سەربە وەزارەتی رۆشنبیری و بەبێ دابڕان لەکارە هونەرییەکانی گرووپەکانی تر.
٥- لەساڵی (۲۰۰۱) بۆتە کارمەند لە (گرووپی سەتەلایتی کوردستان) و لە زۆربەی زۆری بەرنامەو کۆنسێرت و بۆنە تایبەتیەکانی ئەم تەلەفزیۆنە بەشداری کردووە. کە گرووپێکی گەلەری هاوچەرخەو تاکە گرووپە لەم ستایلە لەکوردستانی باشور هەبێت
٦- وەکو گۆرانیبێژ سێ گۆرانی تۆمارکراوی هەیە.
۷- لە چەندین کۆنسێرت لە ناوەوە و دەرەوەی کوردستان وەکو میوزیکژەن بەشداری کردووە بە ئامێری "نای و باڵەبان".
۸- بە هاوبەشی لەگەڵ "ع. ج. سەگرمە" سیدییەکی میوزیکیان بەرهەمهێناوە، کە چەند پارچە میوزیکێکی فۆلکلۆری کوردی تێدایە.
۹- وەکو کاری دابەشکردنی میوزیک و دانانی ئاواز کاری بۆ چەندین هونەرمەندی کورد کردووە.

ڕێبوار عەبدوڵڵا حوسێن

لەدایکبووی: ١٩٨٤- تەیراوە
پلەی خوێندن: دەرچووی بەشی میوزیکی پەیمانگای هونەرە جوانەکانی هەولێر.
خوێندکاری کۆلێژی هونەرە جوانەکانە- بەشی مۆسیقا
دەستپێک: ١٩٩٧- لە بەڕێوەبەرایەتی هونەری مۆسیقا.

چالاکی و بەرهەمەکان:

* وەکو مۆسیقاژەن لەگەڵ زۆربەی گۆرانیبێژانی کورد کاری کردووە و لە زۆربەی بەرنامە هونەرییەکانی تەلەفزیۆن و سەتەلایتە کوردییەکان کاری کردووە.
* وەکو میوزیکژەن لە وڵاتەکانی (فەرەنسا، سویسرا، ئەڵمانیا، هۆڵەندا، سوید) کاری کردووە.

مۆسیقاژەن و گۆرانیبێژەکانی کۆیە

وریا قادر حەسەن

لەدایکبووی: ١٩٤٣- کۆیە
پلەی خوێندن: دەرچووی خانەی مامۆستایان
دەستپێک: ١٩٥٧

چالاکی و بەرهەمەکان:

١- لە ساڵی "١٩٧٢ تا ٢٠٠٨" ئەندام بووە لە تیپی باواجی کۆیە و بەشداری لە هەموو بەرهەمەکانی کردووە.
٢- چەندین ئاوازی بۆ هونەرمەندان داناوە لەوانە: (خەزیم- ئیبراهیم صابر، دەخیلت بم لە عوشاقت- کۆرس، دڵداری تازە- دیاری بەرزنجی، ئۆپەرێتی گەشتێک بۆ باغی شار، ئۆپەرێتی نەسرین دەمێکە داخت لەدڵە).
٣- بیست و پێنج سروود و گۆرانی بەرهەم هێناوە کە هەموویان ئاوازی خۆیەتی، لەوانە: (کوردستان

شیرینە، ماسی، باخچەی ساوایانی کۆیە، بەخێربێن، باخچەی شیلان، پێنووس، قوتابخانەکەم، جەژنی سەری ساڵ، جەژنی نەورۆز، تەمەنم شەش ساڵانە، منداڵی بچووکم، باخچەی منداڵان، ئێمە قوتابین، ددان، ڕۆژانی هەفتە، منداڵی بچووکم، ئەز مناڵم، منداڵان وەرن وەرن، کەروێشک، ئامۆژگاری، نەورۆز، مافی مرۆڤ، خۆری خەبات، دایلە، وەرزەکانی ساڵ).

سەردار ئەحمەد عەبدوڵڵا

لەدایکبووی: ١٩٤٥- کۆیە

پلەی خوێندن: دەرچووی بەشی مۆسیقای پەیمانگای هونەرە جوانەکانی بەغدا- ١٩٦٧.

دەستپێک: ١٩٥٧

چالاکی و بەرهەمەکان:

١- وەک مۆسیقاژەن بە ئامێری فلوت و شمشاڵ لە هەموو بەرهەمەکانی تیپی مۆسیقای باواجی بەشداری کردووە.
٢- لە ساڵانی ١٩٧١- ١٩٨٠ وەک مۆسیقاژەن بەشداری کردووە لە گشت بەرهەمەکانی تیپی هونەری هەولێر.
٣- لە ساڵانی ١٩٧٤- ١٩٧٥ بەشداری کردووە لە تۆمارکردنی گشت بەرهەمەکانی تیپی مۆسیقای شۆڕشی کوردستان.
٤- لە ساڵانی ١٩٧٨- ١٩٧٩ لە کۆیە خولی فێربوونی میوزیکی کردۆتەوە.
٥- لە ساڵانی ١٩٨٠- ١٩٩٢ چەندین خولی مۆسیقای لە مەڵبەندی لاوانی کۆیە کردۆتەوە.
٦- لە ساڵی ٢٠٠٥ لەگەڵ تیپی مۆسیقای یەکێتی هونەرمەندان بەشداری فێستیڤاڵی تیپە مۆسیقییەکانی

کردووە لە دیاربەکر.
٧- لە ٢٠٠٧/٤/٦ لەگەڵ وریا ئەحمەد و هەنگاو ئەنوەر شێخانی چۆتە فەرەنسا بۆ گۆڕینەوەی کلتوور.
٨- ساڵێک لە پەیمانگای هونەرەکانی ڕانیە وەک مامۆستا وانەی گوتۆتەوە.
٩- لە پەیمانگای هونەرە جوانەکانی شەهید جەعفەر وانەی مۆسیقا دەڵێتەوە.
١٠- تا ئێستا ئەندامی تیپی باواجی کۆیەیە.

ئیبراهیم صابر حەمەد

لەدایکبووی: ١٩٤٩- کۆیە

پلەی خوێندن:

دەستپێک: ١٩٦٠

چالاکی و بەرهەمەکان:

١- لە ساڵی ١٩٧٢ بەشداری کۆرسێکی کردووە لە تیپی مۆسیقای باواجی کۆیە.

٢- لە ٣/٣/١٩٧٣ لە تیپی باواجی کۆیە دوو گۆرانییان بۆ تۆمار کردووە "زاوا لە بووکێ مەدە، پەروانە" لە بەغدا.

٣- لە ساڵی ١٩٧٣ چەند گۆرانییەکی تۆمارکردووە وەک: "چاورەشێ، یاران".

٤- لە ساڵی ١٩٧٨ لەگەڵ تیپی مۆسیقای هەولێر چەند گۆرانییەکی تۆمار کردووە، لەوانە: " ئۆف سەلام، یارم پەرێشانە، هەتیوێک بووم لە کاروانی، رۆژەک لە رۆژان".

٥- لەگەڵ تیپی مۆسیقای باواجی کۆیە چەند گۆرانییەکی دیکەی تۆمار کردووە، لەوانە: "ئەسمەران، جوانێ هۆ جوانێ، گێژدنی خەیاڵ، مریەمێ، یارەکەم بە لالووکە، نەوروزە".

٦- تا ئێستا زیاتر لە ٤٥ بەرهەمی تۆمارکراوی هەیە.

٧- لە ١٠/٢/٢٠٠٨ لەگەڵ تیپی مۆسیقای باواجی کۆیە گۆرانی "لەیلا"ی تۆمارکردووە.

جەلال عەزیز زەینەل عەزیز

لەدایکبووی: ١٩٥٧- کۆیە
پلەی خوێندن:
دەستپێک: ١٩٧٥

چالاکی و بەرهەمەکان:

١- ساڵی ١٩٧٥ بنکەی لاوانی کۆیە بەشداری چەند کارێکی هونەری کردووە.

٢- ساڵی ١٩٧٦- ١٩٧٧ لەگەڵ تیپی باواجی کۆیە وەک "قانونژەن" بەشداری کردووە لە ئاهەنگی نەورۆز لە کۆیە.

٣- لە ساڵی ١٩٧٧ لەگەڵ تیپی هونەری هەولێر وەک قانونژەن کاری کردووە لەگەڵ تیپی چالاکی قوتابخانەکان لە چەند فێستیڤاڵێکی سەرانسەری عێراق.

٤- لە ساڵی ١٩٨٠ لەگەڵ تیپی هونەری هەولێر بەشداری کردووە لە تۆمارکردنی "٣٠" گۆرانی و پارچە مۆسیقا، لەگەڵ بەشداریکردن لە چەندین ئاهەنگ و بۆنەی تایبەت.

٥- لە ساڵانی ١٩٨٠ تا ١٩٩٨ لە تیپی مۆسیقای باواجی کۆیە وەکو ئەندازیاری دەنگ کاری کردووە لە تۆمارکردنی هەموو گۆرانی و ئاهەنگەکان و دانانی ئامێری دەنگ.

٦- لە ساڵی "١٩٨٠"وە تاکو ئێستا وەکو کەمانچەژەن کاردەکا.

فازڵ سلێمان تەها

لەدایکبووی: ١٩٦٧- کۆیە
پلەی خوێندن: دەرچووی ناوەندی
دەستپێک: ١٩٨٠

چالاکی و بەرهەمەکان:

١- لە ساڵی ١٩٨١ بەشداری کردووە لە فێستیڤاڵی مۆسیقاو گۆرانی لە بابل.
٢- لە ساڵی ١٩٨١ بەشداری کردووە لە فێستیڤاڵی مۆسیقاو گۆرانی لە سلێمانی.
٣- لە ساڵی ١٩٨٢ بەشداری کردووە لە فێستیڤاڵی مۆسیقاو گۆرانی لە کۆیە.
٤- لە ساڵی ١٩٨٣ بەشداری کردووە لە فێستیڤاڵی مۆسیقاو گۆرانی لە هەولێر.
٥- لە ساڵی ١٩٨٥ بەشداری کردووە لە فێستیڤاڵی مۆسیقاو گۆرانی لە دهۆک.
٦- لە ساڵی ١٩٨٦ بەشداری کردووە لە تۆمارکردنی چەند گۆرانییەک بۆ تەلەفزیۆنی کەرکووک.
٧- لە ساڵی ١٩٩٢ بەشداری کردووە لە فێستیڤاڵی کۆمەڵەی هونەرە جوانەکان لە کۆیە.
٨- لە ساڵی ١٩٩٣ بەشداری کردووە لە فێستیڤاڵی کۆمەڵەی هونەرە جوانەکان لە کۆیە.
٩- لە ساڵی ١٩٩٤ بەشداری کردووە لە فێستیڤاڵی کۆمەڵەی هونەرە جوانەکان لە کۆیە.

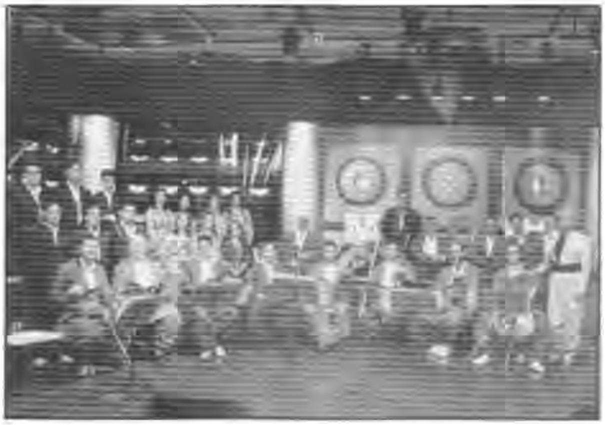

١٠- لە ساڵی ١٩٩٤ بەشداری کردووە لە فێستیڤاڵی هەڵەبجە.
١١- لە ساڵی ١٩٩٤ بەشداری کردووە لە فێستیڤاڵی مۆسیقاو گۆرانی لە سلێمانی.
١٢- لە ساڵی ١٩٩٥ بەشداری کردووە لە فێستیڤاڵی مۆسیقاو گۆرانی لە سلێمانی.
١٣- لە ساڵی ١٩٩٦ بەشداری کردووە لە فێستیڤاڵی مۆسیقاو گۆرانی لە سلێمانی.
١٤- لە ساڵی ١٩٩٨ بەشداری کردووە لە فێستیڤاڵی مۆسیقاو گۆرانی لە سلێمانی.
١٥- لە ساڵی ٢٠٠٠ بەشداری کردووە لە سازدانی کۆنسێرتێکی گۆرانی لە کۆیە.
١٦- لە ساڵی ١٩٩٨ بەشداری کردووە لە تۆمارکردنی (١٦) گۆرانی و پارچە مۆسیقای بۆ تەلەفزیۆنی کۆیە.
١٧- لە ساڵی ١٩٩٢ بەشداری کردووە لە تۆمارکردنی بەرنامەیەکی تایبەت بۆ تاهیر تۆفیق لە کۆیە.
١٨- لە ساڵی ٢٠٠٠ بەشداری کردووە لە سازکردنی هەشت کۆنسێرت.
١٩- لە ساڵی ٢٠٠٠ بەشداری کردووە لە تۆمارکردنی چوار گۆرانی بۆ بەرنامەی گوڵ بۆ کێ.
٢٠- لە چەندین کۆنسێرت و بەرنامەی تایبەت و تۆمارکردنی گۆرانی وەکو ژەنیار بەشداری کردووە.

سەفین عەبدولرەزاق عەبدولقادر

لەدایکبووی: ١٩٦٦- کۆیە
پلەی خوێندن: دبلۆم لە پەیمانگای هونەرە جوانەکانی موسڵ- ١٩٨٦- ١٩٨٧.
دەستپێک: ١٩٨٤

چالاکی و بەرهەمەکان:

١- کاری دانانی ئاواز و دابەشکردنی مۆسیقای بۆ ئەو بەرهەمانە کردووە: (قەومی کورد، یادی نەورۆز و راپەرین، بەهارە بولبول، گیانی شیرین، یەک و دوو، شیرینە نیشتیمانم".
٢- سەرۆکی تیپی مۆسیقای باواجی کۆیەیە.
٣- سەرۆکی بەشی میوزیکە لە پەیمانگای هونەرە جوانەکانی شەهید جەعفەر لە کۆیە.
٤- لە ساڵانی "١٩٨٤ تا ٢٠٠٨ بەشداری کردووە لە

گشت بەرهەمەکانی تیپی مۆسیقای باواجی کۆیە.
٥- لە ساڵی ١٩٩٨ لە تارانی پایتەختی ئێران لەگەڵ گروپی دەف و لەگەڵ گۆرانیبێژان "بەهروزی تەوەکلی، ئاغای میرزایی" لە تەلاری وەحدەت بەشداری کۆنسێرتی رۆژی میوزیکی جیهانی کردووە.
٦- بەشداری کردووە لە کۆنسێرتێک بۆ هونەرمەندانی گروپی کانزا لە سەقز.
٧- لە ساڵی ٢٠٠٥ بەشداری کردووە لە فێستیڤاڵی ساڵانەی پەیمانگای هونەرە جوانەکانی رانیە بە ئامادەبوونی هونەرمەند ناسری رەزازی.
٨- ساڵانە بەشداری کردووە لە فێستیڤاڵەکانی پەیمانگای هونەرە جوانەکانی کۆیە.

لێزان قادر حەوێز

لەدایکبووی: ١٩٧٦- کۆیە
پلەی خوێندن: دەرچووی کۆلێژی زانست
دەستپێک: ١٩٨٦

بەرهەمەکان:

* لە ساڵی ١٩٩١ لەتیپی حاجی قادر بۆتە ئەندام.
* لە ساڵی ١٩٩٣ وەکو ژەنیار لە فێستیڤاڵی ساڵانەی کۆمەڵەی هونەرە جوانەکان- لقی کۆیە بەشداربووە.
* لە ساڵی ١٩٩٤ لەتیپی باواجی کۆیە بۆتە ئەندام و تا ئێستا بەشداری گشت چالاکییەکانی ئەو تیپەی کردووە.

* لە سالّی ١٩٩٥- ١٩٩٧ لەتیپی میوزیکی زانکۆی سەلاحەدین ئەندام بووە و بۆ ماوەی دووسالّ لە فێستیڤالّی سالاّنە بەشداربووە.
* لە سالّی ١٩٩٩ بەشداری فێستیڤالّی سالاّنەی گروپی نالی بکا وەکو ژەنیاری ئامێری عود.
* سالّی ٢٠٠٠ پارچە میوزیکی زەمبیلفرۆشی بۆ کەنالّی کوردسات تۆمارکردووە.
* کاری ئامادەکردن و ژەنینی بۆ زیاتر لە (٤٠) گۆرانی کردووە.
* کاری میوزیکی بۆ (١٤) کورتە فیلم و درامایەک کردووە، لەوانە (چارەنووس، بەختیار، تاسەی مەرگ، ئاواتی لادێ..)
* لە سالّی خوێندنی (٢٠٠٦- ٢٠٠٧) وەکو مامۆستا وانەکانی پراکتیکی و تیۆری رۆژهەلاّتی و هولفێچی رۆژهەلاّتی گوتۆتەوە لە پەیمانگای هونەرە جوانەکانی شەهید جەعفەر گوتۆتەوە.
* لە بەرواری (٥/٥/٢٠٠٨) کۆنسێرتێکی میوزیکی تایبەت بە ئامێری عودی ئەنجامداوە و گشت ئامادەکردنەکانی میوزیکی کردبوو.
* لە سالّی (٢٠٠٠) کاری تۆمارکردن و ئەندازیاری دەنگ دەکا بۆ هەموو ئەو بەرهەمانەی لە ستۆدیۆی تیپی باواجی کۆیە تۆمارکراون.

توانا فاروق فاتح

لەدایکبووی: ٦/٣/١٩٧٦- رانیە
پلەی خوێندن: دەرچووی پەیمانگای تەکنیکی.
دەستپێک: ١٩٨٦

چالاکی و بەرهەمەکان:

١- لە سالّی ١٩٨٩ بەشداری کردووە لە فێستیڤالّی مێوزیک لە دهۆک.
٢- لە سالّی ١٩٨٧ بەشداری کردووە لە یادی چلەی تاهیر تۆفیق.
٣- لە سالّی ١٩٨٧ بەشداری کردووە لە بەرنامەی کۆلکە زێرینە لە کۆیە.
٤- لە سالّی ١٩٩٢ بەشداری کردووە لە یادی هەلّەبجەی شەهید.
٥- لە سالّی ١٩٨٧ بەشداری کردووە لە تۆمارکردنی کۆمەلّێک بەرهەم لەگەلّ تیپی باواجی کۆیە بۆ

تەلەفزیۆنی کەرکووک.

٦- لە ساڵی ١٩٩٤ لەگەڵ تیپی منداڵپارێزی کوردستان بەشداری کردووە لە فێستیڤاڵی میزۆپۆتامیای هەولێر لە کۆیە.

٧- لە ساڵی ١٩٩٩ لەگەڵ تیپی مۆسیقای باواجی کۆیە بەشداری کردووە لە فێستیڤاڵی ئاهەنگ و مۆسیقا لە سلێمانی.

٨- لە ساڵانی "١٩٩٧، ١٩٩٨، ١٩٩٩، ...، ٢٠٠٠... هتد" لەگەڵ تیپی مۆسیقای باواجی کۆیە بەشداری کردووە لە ساڵیادی هونەرمەند تاهیر تۆفیق لە "کۆیە، کورستان تیڤی، کوردسات، تەلەفزیۆنی کۆیە".

٩- لە ساڵی ٢٠٠٨ بەشداری کردووە لە بەرنامەیەکی تایبەت بە تیپی باواجی کۆیە لە سەتەلایتی نەورۆز.

١٠- لە ساڵی ٢٠٠٧ بەشداری کردووە لە بەرنامەیەکی تایبەت بە تیپی سەنتەری گەنجانی کۆیە لە زاگرۆس تیڤی.

١١- لە ساڵی ٢٠٠٧ لەگەڵ تیپی مۆسیقای باواجی کۆیە بەشداری کردووە لە بەرنامەیەکی تایبەت بە هونەرمەند ئیبراهیم صابر.

١٢- لە ساڵی ١٩٩٩ لەگەڵ تیپی مۆسیقای باواجی کۆیە چەند گۆرانییەکیان بۆ تەلەفزیۆنی کۆیە تۆمارکردووە.

١٣- لە ساڵی ١٩٩٨ لە هۆڵی سەنتەری گەنجان لە کۆیە لەگەڵ تیپی مۆسیقای باواجی کۆیە بەشداری کردووە لە ئاهەنگی یادی تەلەفزیۆنی کۆیە.

١٤- لە ساڵی ٢٠٠٣ لەگەڵ تیپی مۆسیقای باواجی کۆیە بەشداری کردووە لە فێستیڤاڵی ئاهەنگ و مۆسیقا لە سلێمانی.

١٥- لە ساڵی ٢٠٠٤ بەشداری کردووە لە فێستیڤاڵی سەید برایم لە کۆیە.

١٦- لە ساڵی ٢٠٠٧ لەگەڵ تیپی مۆسیقای باواجی کۆیە بەشداری کردووە لە ئاهەنگی یادی شاعیری گەورە دڵدار.

١٧- لە ساڵی ٢٠٠٧ لەگەڵ تیپی مۆسیقای باواجی کۆیە بەشداری کردووە لە ئاهەنگی یادی هونەرمەند و شاعیری گەورە "ئەختەر".

ریاز رەزا عوسمان

لەدایکبووی: ١٩٧٣- کۆیە

پلەی خوێندن: دەرچووی بەشی مۆسیقای پەیمانگای هونەرە جوانەکانی سلێمانی.

دەستپێک: ١٩٨٧- لە مەڵبەندی لاوانی کۆیە

چالاکی و بەرهەمەکان:

* لە ساڵی ١٩٨٨ وەکو کۆرس لەگەڵ تیپی باواجی کۆیە کاری کردووە.
* لە چالاکییەکانی قوتابخانە و پەیمانگا وەک "گۆرانیبێژ، مەقام، ژەنیاری کەمان" بەشداری کردووە.
* لە گشت بۆنە و ئاهەنگ و چالاکییەکانی تیپی باواجی کۆیە وەکو ژەنیاری کەمان بەشداری کردووە.
* سێ گۆرانی لە ستۆدیۆی سانا لە سلێمانی تۆمار کردووە.

ئەمیر ئەحمەد حەمەد

لەدایکبووی: ١٩٧٣- کۆیە
پلەی خوێندن: دەرچووی ئامادەیی پیشەیی
دەستپێک: ١٩٨٦

چالاکی و بەرهەمەکان:

* سالّی ١٩٨٦ دەستەی دامە زرێنەری تیپی میوزیکی حاجی قادر بووە و وەکو کەمانژەن و دەستەی بەڕێوەبردنی تیپ کاری کردووە.
* لە سالّی ١٩٨٦ تا سالّی ١٩٩١ وەکو کەمانژەن بەشداری کردووە لەسەرجەم ئاهەنگ و فێستیڤالّی تیپی میوزیکی حاجی قادر.
* لە سالّی ١٩٨٩ وەکو کەمانژەن بەشداری کردووە لە تۆمارکردنی ئەلبومێک بۆ هونەرمەند ئیسماعیل شەیدا.
* لە سالّی ١٩٨٩ وەکو کەمانژەن بەشداری کردوود لە فێستیڤالّی لاوان لە دهۆک لەگەلّ تیپی حاجی قادر.
* لە سالّی ١٩٩٢ وەکو کەمانژەن بەشداری کردوود لە تۆمارکردنی ئەلبومێک بۆ هونەرمەند هاوتا ئەسعەد لەگەلّ تیپی میوزیکی ڕەوا لە هەولێر.
* لە سالّی ١٩٩٣ وەکو کەمانژەن بەشداری کردووە لە فێستیڤالّی یادی ڕاپەڕینی هەولێر لەگەلّ تیپی ڕەوا.
* لە سالّی ١٩٩١ تاکو سالّی ١٩٩٤ وەکو کەمانژەن بەشداری کردووە لە فێستیڤالّی (٤، ٣، ٢، ١) ی کۆمەلّەی هونەرە جوانەکانی کۆیە.
* لە سالّی ١٩٩٥تا ١٩٩٧ وەکو بەڕێوەبەری خول کاری کردووە لە کردنەوەی خولی میوزیک لە قوتابخانەی مەلای گەورە بەهاوکاری بەڕێوەبەرو مامۆستاکان.
* لە سالّی ١٩٩٧ وەکو کەمانژەن بەشداری کردووە لە تۆمارکردنی ئەلف و بێی کوردی بۆپۆلی یەک و دووی سەرە تایی.
* لە سالّی ١٩٩٥ وەکو بەشداری کردووە لە فێستیڤالّی هەلّەبجە لەگەلّ تیپی میوزیکی باواجی کۆیە.
* لە سالّی ١٩٩٦ بەشداری کردووە لە تۆمارکردنی گۆرانی (هۆ کوردستان).

* لە سالّی ١٩٩٧ وەکو کەمانژەن بەشداری کردووە لە تۆمارکردنی گۆرانی (شەو بەخێر) .
* لە سالّی ١٩٩٨ وەکو کەمانژەن بەشداری کردووە لە فێستیڤالّی چالاکی قوتابخانەکانی کۆیە.
* لە سالّی "١٩٩٨"ەوە تاکو ئێستا وەکو کەمانژەن بەشداری کردووە لە سەرجەم کارەکانی تیپی مۆسیقای باواجی کۆیە.
* لە سالّی ٢٠٠٠ تا ٢٠٠٢ وەکو مامۆستای خول بەشداری کردووە لە کردنەوەی خولی فێربونی میوزیک بۆ گەنجان بە هاوکاری سەنتەری هامون لە کۆیە.
* لە سالّی ٢٠٠١ و ٢٠٠٢ بەشداری کردووە لە فێستیڤالّی یەکەم و دووەمی یەکیەتی هونەرمەندانی کوردستان- لیژنەی کۆیە.
* لە سالّی ٢٠٠٢ تا کو ئێستا دە ستەی دامە زرێنەر و بەڕێوە بەری سەنتەری چالاکی گە نجانی کۆیەیە.
* لە سالّی ٢٠٠٤ و ٢٠٠٥ و ٢٠٠٦ و ٢٠٠٧ و ٢٠٠٨ وەکو کەمانژەن بەشداری کردووە لە یادی هونەرمەندی گەل (تایەر تۆفیق) لە کەنالّی ئاسمانی کوردستان تیڤی و کوردسات.
* لە سالّی ٢٠٠٦ وەکو سەپەرشتیاری تیپ و کەمانژەن بەشداری کردوود لە فێستیڤالّی میوزیک بۆ گشت سەنتەرە کانی چالاکی گەنجان لە سلێمانی.
* لە سالّی ٢٠٠٧ وەکو کەمانژەن بەشداری کردووە لە فێستیڤالّی ئەختەر لە کۆیە.
* لە سالّی ٢٠٠٧ وەکو کەمانژەن بەشداری کردوود لە تۆمارکردنی سیدیەک لە تیپی باواجی کۆیە.
* لە سالّی ٢٠٠٧ وەکو کەمانژەن بەشداری کردووە لە کۆنسێرتێک بۆ هونەرمەند (محەمەد جەزا) لە کۆیە.
* لە سالّی ٢٠٠٨ وەکو کەمانژەن بەشداری کردووە لە فیستڤالّی ڕێزگرتن لە دەستەی دامەزرێنەرانی تیپی باواجی کۆیە.

هێمن عەبدولحەمید شەمس

لەدایکبووی: ١٩٧٤- رانیە
پلەی خوێندن: ماستەر لە زمانی کوردی
دەستپێک: ١٩٨٧

چالاکی و بەرهەمەکان:

١- لە ساڵی ١٩٩٢ ئاواز و ئامادەکردنی مۆسیقای بۆ گۆرانی "سکاڵا" کردووە.
٢- لە ساڵی ٢٠٠٠ ئاواز و ئامادەکردنی مۆسیقای بۆ گۆرانی "پەپوولەی هونەر" کردووە.
٣- لە ساڵی ١٩٩٨ ئاواز و ئامادەکردنی مۆسیقای بۆ گۆرانی "شیوەن بۆ گوڵ" کردووە.
٤- ئاواز و ئامادەکردنی مۆسیقای بۆ گۆرانی پێشەکی و میوزیکی فیلمی ئەنگوستیلە کردووە.
٥- لە ساڵی ١٩٩٨ ئاواز و ئامادەکردنی مۆسیقای بۆ مارشی پەیمانگای تەکنیکی کۆیە کردووە.

٦- لە ساڵی ١٩٩٨ دامەزرێنەری تیپی میوزیکی هەنگاو بووە.
٧- لە ساڵانی ١٩٩٨- ٢٠٠١ کاری ئاواز و ئامادەکردنی مۆسیقای بۆ "١٤" گۆرانی منداڵان کردووە.
٨- وەکو ژەنیار لە زۆربەی بەرهەمەکانی تیپی مۆسیقای باواجی کۆیە بەشداری کردووە.
٩- وەکو مامۆستا ٣ خولی فێربوونی میوزیکی کردۆتەوە.

شنۆ ئیبراهیم حەسەن

لەدایکبووی: ١٩٧٨- کۆیە
پلەی خوێندن: دەرچووی پەیمانگای هونەرە جوانەکانی سلێمانییە.
دەستپێک: ١٩٩٢

چالاکی و بەرهەمەکان:

١- وەکو گۆرانیبێژ لەگەڵ تیپی مۆسیقای باواجی کۆیە گۆرانی "هەورێکی هێنا"ی تۆمار کردووە.
٢- وەکو گۆرانیبێژ بەشداری کردووە لە دوو فێستیڤاڵی ساڵانەی کۆمەڵەی هونەرە جوانەکان- کۆیە.
٣- لە ساڵی ١٩٩٤ وەکو گۆرانیبێژ لەگەڵ تیپی مۆسیقای باواجی کۆیە هەردوو گۆرانی "دڵەی زامار، گوڵی سوور"ی لەگەڵ تیپی مۆسیقای باواجی کۆیە تۆمارکردووە.
٤- لە ساڵی ١٩٩٧ دوو گۆرانی "خەم، کانی ئەوین"ی لەگەڵ تیپی مۆسیقای باواجی کۆیە تۆمارکردووە.
٥- لە ساڵی "١٩٩٨" دوو گۆرانی "ماڵئاوا، یادی شەوێک" ی لەگەڵ تیپی مۆسیقای باواجی کۆیە تۆمارکردووە.

٦- وەکو گۆرانیبێژ و ژەنیاری کەمانچە لە تەواوی چالاکییەکانی پەیمانگای هونەرە جوانەکانی هەولێر و سلێمانی بەشداری کردووە.
٧- لە چەندین درامای تەلەفزیۆنی وەکو گۆرانیبێژ کاری کردووە، لەوانە درامای چاردنووس.
٨- لە ساڵی "٢٠٠٢"وەوە تاکو ئێستا وەکو مامۆستا لە پەیمانگای هونەرە جوانەکانی شەهید جەعفەر لە کۆیە کاردەکا.
٩- وەکو گۆرانیبێژ و کەمانچەژەن بەشداری کردووە لە فێستیڤاڵەکانی پەیمانگای هونەرە جوانەکانی شەهید جەعفەر لە کۆیە.

عەبدوڵڵا مەجید قادر

لەدایکبووی: ١٩٧٣
پلەی خوێندن: دەرچووی ئامادەیی
دەستپێک: ١٩٩٣- تیپی میوزیکی تەق تەق

چالاکی و بەرهەمەکان:

١- وەکو مۆسیقاژەن بەشداری لە سەرجەم فێستیڤاڵەکانی تاهیر تۆفیق و سەید برایم کردووە.
٢- لە چەند بەرنامەیەکی کەناڵی کۆیەی تەلەفزیۆنی گەلی کوردستان وەکو مۆسیقاژەن بەشداری کردووە.
٣- دەستەی دامەزرێنەری تیپی مۆسیقای تەق تەق بووە.
٤- لە هەندێ بۆنەی نیشتمانی و جەماوەری بەشداری کردووە.
٥- لە بەرنامەی میلۆدی تەلەفزیۆنی کەرکووک وەکو مۆسیقاژەن بەشداری کردووە.
٦- تا ئێستا ١٢٠ بەرهەمی تۆمارکراوی هەیە.

ئاسۆ محەمەد قادر

لەدایکبووی: ١٩٧٥
پلەی خوێندن: دەرچووی پەیمانگای مەڵبەندی مامۆستایانی هەولێرە- ١٩٩٧- ١٩٩٨.
دەستپێک: ١٩٩٤

چالاکی و بەرهەمەکان:

١- وەکو ژەنیار بەشداری کردووە لە تۆمارکردنی "٢١" گۆرانی تیپی مۆسیقای تەق تەق.
٢- لە هەندێ بۆنەی نیشتمانی و جەماوەری بەشداری کردووە.
٣- لە بەرنامەی میلۆدی تەلەفزیۆنی کەرکووک وەکو مۆسیقاژەن بەشداری کردووە.
٤- لە چەند بەرنامەیەکی کەناڵی کۆیەی تەلەفزیۆنی گەلی کوردستان وەکو مۆسیقاژەن بەشداری کردووە.

٥- چەندین ئاوازی بۆ منداڵان داناوە.
٦- خاوەنی چەند ئاوازێکی تایبەتی خۆیەتی.
٧- دەستەی دامەزرێنەری تیپی مۆسیقای تەق تەق بووە.
٨- سەرۆکی تیپی مۆسیقای تەق تەقە.

ئاری نادر حەمەد

لەدایکبووی: ١٩٧٧- کۆیە
پلەی خوێندن: دەرچووی پەیمانگای هونەرە جوانەکانی هەولێر
دەستپێک: ١٩٩٦

چالاکی و بەرهەمەکان:
١- ساڵی ١٩٩٨ دەستەی دامەزرێنەری تیپی سەندیکای هونەرمەندان بووە.
٢- لە ساڵی ١٩٩٩ لە ماڵی شەرەفخانی بەدلیسی چەند خولێکی میوزیکی کردۆتەوە.

٣- لە ساڵی ٢٠٠٣ ئەندامی دەستەی دامەزرێنەری پەیمانگای هونەرە جوانەکانی شەهید جەعفەر بووە لە کۆیە.
٤- ماوەیەک سەرۆکی بەشی مۆسیقا بووە لە پەیمانگای هونەرە جوانەکانی شەهید جەعفەر لە کۆیە.
٥- بۆ ماوەی ٥ ساڵ بەشداری کردووە لە یادکردنەوەی هەڵەبجە.
٦- ماوەی پێنج ساڵ بەشداری کردووە لە فیستیڤاڵەکانی پەیمانگای هونەرە جوانەکانی هەولێر.
٧- کاری مۆسیقای بۆ چەند شانۆگەرییەک کردووە لەوانە "هێما سەرەتاکانی دۆزەخ، چۆلەکەیەک لەتاو ئازارەکانی سەما دەکات، فرمێسکەکانی مۆم".
٨- چەندین گۆرانی لە ئاواز و هۆنراوەی خۆی تۆمار کردووە، لەوانە: (کۆچ- گوتن، دووری عیشق- ئاواز و گوتن، دڵم نایە بەجێت بێڵم- ئاواز).
٩- مارشێکی تایبەتی بۆ قوتابخانەی چرۆی نموونەیی لە کۆیە داناوە.
١٠- گۆرانی "دەسماڵ"ی حەسەن زیرەکی بە شێوەیەکی نوێ تۆمار کردۆتەوە.
١١- لە پەیمانگای هونەرە جوانەکان چەند گۆرانییەکی فۆلکلۆری ئامادە و نوێ کردۆتەوە.

ئامانج محەمەد قادر

لەدایکبووی: ١٩٧٨- سێگردکان
پلەی خوێندن: دەرچووی پەیمانگای تەکنیکی کۆیەیە.
دەستپێک: ١٩٩٨

چالاکی و بەرهەمەکان:

١- لە ساڵی ١٩٩٩- ٢٠٠٠ بەشداری کردووە لە ئاهەنگی پەیمانگای تەکنیکی کۆیە.

٢- بەشداری لە سەرجەم فێستیڤاڵەکانی "تاهیر تۆفیق و سەید برایم" کردووە.

٣- وەکو مۆسیقاژەن لە چەند بەرنامەیەکی کەناڵی کۆیەی تەلەفزیۆنی گەلی کوردستان بەشدار بووە.

٤- لە هەندێ بۆنەی نیشتمانی و جەماوەری بەشداری کردووە.

٥- لە بەرنامەی میلۆدی تەلەفزیۆنی کەرکووک وەکو مۆسیقاژەن بەشداری کردووە.

٦- دەستەی دامەزرێنەری تیپی مۆسیقای تەق تەق بووە.

گۆرانیبێژانی هەولێر

کاوە عەبدولرەزاق ئەحمەد
(کاوە کاوانی)

لەدایکبووی: ١٩٦٨/٢/١٢

پلەی خوێندن: دبلۆم لە پەیمانگای باڵای تەل و بێتەل بۆ پۆست- بەغدا

دەستپێک: ١٩٨٨

چالاکی و بەرهەمەکان:

١- لە ساڵی ١٩٨٨ لەگەڵ هونەرمەندان (بژار دیلان، باسل سەباح، لوقمان شێخانی) ئەندامی دەستەی دامەزرێنەری تیپی مۆسیقای سازان بووە.

٢- لە ساڵی ١٩٨٩ لەگەڵ تیپی مۆسیقای سازان چەند گۆرانییەکی فۆلکلۆریان تۆمار کردووە.

٣- لە ساڵی ١٩٩٠ لەگەڵ تیپی مۆسیقای سازان چەند بەرهەمێکی نوێیان تۆمار کردووە.

٤- لە ساڵی ١٩٩١ لەگەڵ تیپی مۆسیقای سازان یەکەم گۆرانی لەسەر بەرەی کوردستانی بەناوی "ئاڵاکەمان یەکگرتووە" تۆمارکردووە.

٥- لە ساڵی "٢٠٠٢"ەوە تا ئێستا لە شاری ئەستەنبۆڵی وڵاتی تورکیا نیشتەجێیە و کۆمپانیای "کاوانی پرۆدەکشن"ی دامەزراندووە.

٦- لە شاری ئەستەنبۆڵ یارمەتی چەندین گەنجی هونەرمەندی کوردی داوە و سەرەتای یارمەتییەکانیش بە یارمەتیدانی "زەکەریا عەبدوڵڵا" لە ئەلبوومی "رۆژگار" دەستی پێکردووە.

٧- لە وڵاتی تورکیا کارئاسانی و کاری بۆ چەندین هونەرمەند کردووە، لەوانە: "هەردی سڵاح، ئەیوب عەلی، ماهیر حەمەدەمین، قادر ئەسعەد، هێمن حوسێن، لەیلا فەریقی، عەدنان کەریم، ناسر رەزازی، ئاڵان عومەر، عەزیز سەلام، چۆپی فەتاح، هەیسەم یوسف، کازم ساهیر، جەیلان، عزەدین یلدزهان، نیهاد دۆغان....هتد".

٩- لە وڵاتی تورکیا وەکو ئاوازدانەر تا ئێستا "٢٤" ئاوازی کراوەتە گۆرانی.

عومەر حەمەدەمین بایزاغا
(هۆمەر دزەیی)

لەدایکبووی: ١٩٣٧- دووگردکان- هەولێر
دەستپێک: چلەکان و پەنجاکان
بەرهەمەکان:
١- لە ساڵی ١٩٥٤ هەشت گۆرانی لە رادیۆی کوردی لە بەغدا تۆمار کردووە.
٢- لە ساڵانی ١٩٥٧ تا ١٩٥٩ بەشداری لە فێستیڤاڵی لاوان و قوتابیانی مۆسکۆ و ڤیەننا کردووە.
٣- بە ٦ زمان گۆرانی دەڵێ.
٤- کتێبێکی لەسەر حەیران نووسیوە.

عەبدوڵڵا ئیسماعیل کۆیی

لەدایکبووی: ١٩٣٤- کۆیە
دەستپێک: ١٩٤٧

بەرهەمەکان:
١- لە ساڵی ١٩٧٥ لەگەڵ دامەزراندنی تیپی باواجی کۆیە لە زۆربەی چالاکییەکان بەشدار بووە.
٢- ئەو گۆرانییانەی تۆمار کردووە (پەری عەمرم پەری- شەستەکان، بۆ یارانی- ١٩٧٨، دوو گۆرانی بۆ تەلەفزیۆنی بەغدا- ١٩٧٢، سەوزەڵێ، ئەسمەرێ).
٣- چەندین سروودی ئایینی تۆمار کردووە.

ئەندریۆس خەمۆ یۆنان
(باکووری)

لەدایکبووی: ٥/١١/١٩٢٨- کۆیە
پلەی خوێندن: دەرچووی بەشی زمانی ئینگلیزی لە کۆلیژی بەغدا.
دەستپێک: سەرەتای پەنجاکان

چالاکی و بەرهەمەکان:
١- دامەزرێنەری تیپی مۆسیقای باواجی کۆیەیە.

٢- هەندێ لە گۆرانییەکانی "سووک بن دەی دەی، هەی زێرینێ، گۆرانی بەستۆرە، ئەڵێن جانە، بەهیوای گیانە، کیژۆڵەی ناسک، وەرە لام بژی".
٣- چەندین خولی فێرکردنی مۆسیقای بۆ ئارەزوومەندانی مۆسیقا کردۆتەووە.
٤- ئەندامی بنکەی مەقامە و چەندین خولیان بۆ ئارەزوومەندانی مەقام کردۆتەوە.
٥- لە چەندین بۆنە و یادی تایبەت گۆرانی گوتووە.
٦- بە بەردەوامی لەئێزگەی کوردی بەغدا بە شێوەی راستەوخۆ گۆرانی گوتووە.

سەلاح محەمەد ئیبراهیم کۆیی
(مام عەولا)

١٩٤٧/٧/١- کۆیە
دەرچووی دووی ناوەندی
دەستپێک: ١٩٥٨ لەگەڵ تیپی مۆسیقای باواجی کۆیە

بەرهەمەکان:
١- گۆرانی بازان باز قەتار قولینگان هەوایی لەگەڵ تیپی مۆسیقای باواجی کۆیە ١٩٧٢
٢- گۆرانی خەجێ لەگەڵ تیپی هونەری هەولێر ١٩٧٧
٣- جوانی کوێستان لەگەڵ تیپی هونەری هەولێر ١٩٧٩
٤- درۆیە گەر بڵێم ئاگام لەخۆیە لەگەڵ تیپی هونەری هەولێر ١٩٧٩
٥- بەچاوی چاوەڕوانی لەگەڵ تیپی مۆسیقای باواجی
٦- وەکو قومری لەگەڵ تیپی مۆسیقای باواجی
٧- زیاتر لە (١٠) گۆرانی کلیپکراوی بۆ منداڵانی کورد تۆمار کردووە.

سادق سەعید ئەحمەد
(سادق هەریری)

لەدایکبووی: ١٩٤٧ هەولێر
پلەی خوێندن: دەرچووی خانەی مامۆستایان ١٩٦٩-١٩٧٠.

دەستپێک: ١٩٥٥- ١٩٥٦ بە گۆرانییەکانی تاهیر تۆفیق دەست بەکاری هونەری دەکا.

چالاکی و بەرهەمەکان:
لە ژیانیدا تەنها مەقام و گۆرانییەکانی تاهیر تۆفیقی گوتۆتەوە.
لەگەڵ ئەو تیپانەدا گۆرانی گوتووە:
تیپی مۆسیقای هەولێر
تیپی هونەرە میللییەکان
تیپی مۆسیقای باواجی
تیپی مۆسیقای سلێمانی
تیپی مۆسیقای پاشای گەورەی رواندز

محەمەد قەدری

لەدایکبووی: ١٩٣٨
دەستپێک: ١٩٥٧- ١٩٥٨

بەرهەمەکان:
١- (٤) ئاوازی بۆ یەحیا مەرجان داناوە.
چەندین ئاوازی بۆ هونەرمەندان داناوە وەکو: (قژی لەمل ئاڵاوە، یار... یار دوێت لەگەڵ غادە سالم، پێکەنە گوڵی بەیان، هەڵاڵەی شاخان/ مائدە نزهت، بووک و زاوا/ گوڵبەهار، سوێند ئەخۆم بە کوردستان/ سۆزان محەمەد، کچە کوردە کوڕە کوردە قوتابی/ غادە سالم، توخوا وەرە لاوەکەم/ یارەکەم وەکو بووکە، دەردی دووریت، گوێ بگرە خورپەی دڵم).

عارەب عوسمان جەرجیس

لەدایکبووی: ١٩٥٢- تەیراوە- هەولێر
پلەی خوێندن: ساڵی ١٩٥٧ لە پۆلی دووی ناوەندی وازی لەخوێندن هێناوە
دەستپێک: لە قۆناغی خوێندنی سەرەتایی دەستی بەکاری هونەری کردووە لەژێر دەستی مامۆستا جەمال هیدایەت.

چالاکی و بەرهەمەکان:

گۆرانی بلوێری شوان یەکەم بەرهەمییەتی لە ساڵی ١٩٧٦- ١٩٧٧ تۆماری کردووە.

خاوەنی دوو کاسێتە:

یەکەم"چەند حەیران و بەستە و لاوکێکی فۆلکلۆری کوردییە لە ١٩٩٨ لەخانەی مۆسیقا لە پاریس بەرهەمی هێناوە.

دووەم" لاوک و حەیران و بەستەی فۆلکلۆری لە ساڵی ٢٠٠٥ لە تاران بەرهەمی هێناوە.

لەو فێستیڤاڵانە بەشداری کردووە:

١- میزۆڵ دۆڵە میوزیک پاریس- فەرەنسا
٢- سیتی دۆڵە میوزیک پاریس- فەرەنسا
٣- فرانک مارتا- جنێڤ
٤- ئۆپێرا ئەدامبارا- ئوسکوتلەندا
٥- شتوتگارت- ئەڵمانیا

حەسەن سیساوەیی

لەدایکبووی: ١٩٢٦- گوندی ئاری سیرەک- دەڤەری هەریر.

پلەی خوێندن: نەخوێندەوارە.

دەستپێک: حەفتاکان- لە خەوندا فێری حەیران گوتن بووە.

بەرهەمەکانی: ئەسمەر و مامەر، محەمەد و سێوێ، خەج و سیامەند و چەندین حەیرانی دیکە.

لە زۆر دانیشتن و بۆنەی تایبەت و گشتی حەیرانی گوتووە.

جەلال سەعید ڕەمەزان

لەدایکبووی: ١٩٥٣- هەولێر

پلەی خوێندن: دەرچووی سەرەتایی

دەستپێک: سەرەتای حەفتاکان

چالاکی و بەرهەمەکان:

ساڵی ١٩٧٨ گۆرانی چاوی ڕەشی جوانە تۆمار دەکا و پێی دەناسرێ

لەگەڵ ئەو تیپانەدا کاری کردووە:

١- تیپی هونەری هەولێر

٢- تیپی هونەرە میللییەکانی هەولێر کە ماوەی ٢٨ ساڵە لەگەڵیان بەردەوامە.

سەردانی وڵاتانی ئەڵمانیای رۆژهەڵات و رۆژئاوا ونەمسا و روسیایان کردووە بۆ ناساندنی هونەری کوردی بەجیهان.

لە چەندین دانیشتنی تایبەت و ئاهەنگەکان گۆرانی گوتووە.

محەمەد عەزیز قادر

لەدایکبووی: ١٩٦٥- هەولێر

پلەی خوێندن: دەرچووی ئامادەیی

دەستپێک: ١٩٨٠ لە تیپی لاوانی هەولێر

خاوەنی (١٠) سیدی تایبەتە، وەک (سەفەر، چاوکاڵ، مامۆستای عەشق، بەخێرهاتی، گوڵە نێرگزە)

سوهام حەسەن

لەدایکبووی: ١٩٦٩- کۆیە

دەستپێک: ١٩٨٣ لە تیپی هونەرە میللییەکار دامەزراوە.

چالاکی و بەرهەمەکان:

لە شانۆگەری مۆڵەت بۆ یەکەمجار بەشداری کردووە.

٤ سیدی بەرهەم هێناوە (عەشق، ژوان، پەشیمانم، خەون و خولیل)
بەشداری لە ٣٠ شانۆگەری و ٦٠ درامای فیلم کردووە.

زیاد ئەسعەد مەجید

لەدایکبووی: ١٩٦٦- هەولێر
پلەی خوێندن: دەرچووی ئامادەیی پیشەسازی هەولێر
دەستپێک: دوعا ١٩٨٦

چالاکی و بەرهەمەکان

١- لە ساڵەکانی (١٩٨٨، ١٩٩٠،، ١٩٩١، ١٩٩٣، ١٩٩٨، ٢٠٠٠، ٢٠٠٢، ٢٠٠٣) سیدی تایبەتی خۆی هەبووە.
٢- زیاتر لە ١٠٠ هۆنراوە و ئاوازی داوەتە هونەرمەندانی کورد و چەندان هونەرمەند لە کارەکانیان پشت بە ئاواز و هۆنراوەکانی ئەو دەبەستن.

٣- لە چەندین کۆنسێرت لە ناوەوە و دەرەوەی وڵات کاری کردووە.
٤- ئێستا نیشتەجێی وڵاتی سویدە.

شێروان نورەدین محەمەد
(شێروان بێرکۆتی)

دەستپێک: ١٩٨٦

چالاکی و بەرهەمەکانک

١- لە ساڵی ١٩٩١ کاسێتێکی بەناوی لێ لێ خانم بڵاوکردۆتەوە.
٢- تا ساڵی ١٩٩٦ تیپێکی میوزیکی هەبوو لە ئاهەنگە خێزانییەکان لە هەولێر بەشداری دەکرد.
٣- لە نێوان ساڵی ١٩٩١ تا ١٩٩٦ زیاتر لە "٤" کاسێتی تۆمارکردووە و زیاتر لە "١٥"شی کلیپ کردووە.
٤- لە ساڵی ٢٠٠٥ ئەلبوومێکی بەناوی "گوڵە خزم" بڵاوکردەوە.

٥- وەکو حەیرانبێژێکی سەرکەوتوو چەند حەیرانێکی تۆمار کردووە.
٦- لە چەندین کۆنسێرت لە ناوەوە و دەرەوەی کوردستان بەشداری کردووە.

هاوتا ئەسعەد مەجید

لەدایکبووی: ١٩٦١- هەولێر
پلەی خوێندن: دەرچووی ئامادەیی لە بەغدا
دەستپێک: هەی شیرینێ و خانم ١٩٨٧

بەرهەم و چالاکییەکان:
* ١٩٨٨ لەگەڵ تیپی پاشای گەورەی رواندز یەکەم کاسێتی بلاوکردۆتەوە
* خاوەنی چەندین سیدییە.
* لە ساڵی ٢٠٠٩ چەندین گۆرانی ئایینی و نیشتمانی تۆمارو بلاوکردەوە.

دانا عەبدولجەبار شەوکەت

لەدایکبووی: ١٩٦٩
پلەی خوێندن: دەرچووی ئامادەیی پیشەسازی
دەستپێک: ١٩٨٧

چالاکی و بەرهەمەکان:
١- لە چەندین کۆنسێرت و بەرنامەی تایبەت بەشداری کردووە.
٢- چەندین گۆرانی بە شێوەی سینگڵ "تاک تاک" تۆمار کردووە.
٣- تا ئێستا "٧" ئەلبوومی گۆرانی بلاوکردۆتەوە، لەوانە:
ا- لە ساڵی ١٩٩٠ ئەلبوومی یەکەمی بلاوکردۆتەوە.
ب- لە ساڵی ١٩٩٣ ئەلبوومی دووەمی خۆی بەناوی "جێم مەهێڵە" بلاوکردۆتەوە.
ج- لە ساڵی ١٩٩٦ ئەلبوومی سێیەمی خۆی بلاوکردۆتەوە.

د- لە ساڵی ۲۰۰۰ ئەلبوومی چوارەمی خۆی بەناوی "قەدەر" بڵاوکردۆتەوە.

ه- لە ساڵی ۲۰۰۲ ئەلبوومی پێنجەمی خۆی بەناوی "سەمای دڵ" بڵاوکردۆتەوە.

و- لە ساڵی ۲۰۰۳ ئەلبوومی شەشەمی خۆی بەناوی "دیاری" بڵاوکردۆتەوە.

ز- لە ساڵی ۲۰۰٦ ئەلبوومی حەوتەمی خۆی بەناوی "تۆ گوڵ نەبووی" بڵاوکردۆتەوە.

زەکەریا عەبدوڵڵا

لەدایکبوون: ۱۹۷٦

پلەی خوێندن:

دەستپێک: ۱۹۹۳

بەرهەم و چالاکییەکان:

لە سەردەمی منداڵیدا زۆربەی کات و خولیای خۆی بە مۆسیقا بە سەر بردووە. ئەو لەبنەماڵەیەکدا گەورە بوو کە مۆسیقایان بە مەزنترین هۆگری خۆیان دادەنا.

لە ساڵی ۱۹۹۳ کۆچی کرد بۆ سوید و کاری مۆسیقای دەست پێ کرد، هەر لە وێ دەستی بە ژەنینی کیبۆرد کرد لە گەڵ سترانبێژانی ناوداری کورد، لە ساڵی ۱۹۹۸ یەکەم ئەلبوومی خۆی بە ناوی "تۆ هاتی" بڵاو کرد و بوو بە سەکۆیەکی پەڕینەوە بۆ ناو دونیای مۆسیقا و توانی ناوی خۆی لە وێدا دیاری بکات.

لە ساڵی ۲۰۰۰ دووەمین ئالبوومی بەناوی "بگەڕێوە" بڵاو کردەوە، پاشان پەرەی بە کارەکانی دا و بە هۆی بڵاوکردنەوەی ئالبوومی "دایە" لە ساڵی ۲۰۰۱ دا زیاتر لە

ملیۆنێک لایەنگری کوردی پەیدا کرد. هەر لەوە بە دواوە گەشەسەندن و پێشکەوتنی بەردەوامی هەبووە تا ئەو رادەیە کە هەموو کات بە ئاسانی دەیتوانی لایەنگرانی زۆر لە دەوری خۆی کۆ بکاتەوە.

لە ساڵی ۲۰۰۲ ئالبوومە نوقرەییەکەی خۆی بە ناوی "رۆژگار" بڵاو کردەوە و هەموو لایەنگرانی مۆسیقای کوردستانی بۆ لای خۆی راکێشا. ئەم ئالبوومە تا ئێستا ۱.۵ ملیۆن کۆپی لێ کراوە و بووەتە ئالبوومی نوقرەیی ئەو لە کوردستان. بە هۆی ئەم ئالبوومەوە لایەنگرانی زۆری لە کوردستان پەیدا کرد کە 14 ستران لە خۆی دەگرێ و هەروەها کلیپ و ڤیدیۆی زۆری بۆ سترانەکانی کردووە و لە هەموو کەناڵە کوردیەکانی وەکوو Kurdistan TV و KURDsat بڵاو دەکرێنەوە و تەنانەت لە ئەستێرەیەکی هونەریش گەورەتر و رێزدارتر بووە.

زەکەریا بەبوون بەئەستێرە قەناعەتی نەکردووە و ئالبوومی "تیلیناز"ی لە ساڵی ۲۰۰٤ بڵاو کردەوە کە بوو بە ئالبوومی زێڕینی زەکەریا کە لە کوردستان سێ ملیۆن کۆپی لێ بڵاو کرایەوە، زەکەریا لایەنگری لاوی زۆری هەیە، بەڵام لایەنگرانی مۆسیقاکەی لە هەموو تەمەنێک دەگرنە خۆ.

دوایین ئالبوومی (گەنجی پیر)ە، کە لەگەڵ دەسپێکردنی ساڵی نوێی ۲۰۰۷ بڵاو کرایەوەو تیایدا هەوڵی داوە لەهەموو روویەکەوە چ وەک مۆسیقا، چ وەک تەکنیک و تەکستی گۆرانییەکان شێوازێکی تازە و هەندێک جیاواز لە بەرهەمەکانی پێشووی پێشکەش بکات.

ئەم بەرهەمە کە دوای چاوەڕوانییەکی زۆر هات، هەر لەگەڵ یەکەم بڵاوبوونەوەی لەهەموو ناوەند و شوێنە

گشتییەکاندا لەکوردستان بوونی خۆی سەپاند و وای لێ هات روو بکەیتە هەر شوێنێکی کوردستان گوێبیستی دەبیت، تەلەفزیۆن و رادیۆکانی کوردستانیش بە شێوەیەکی زۆر فراوان و بەربلاو گۆرانییەکانی ئەم ئالبوومە تازەیەی زەکەریا پەخش و بلاو دەکەنەوە.

وێرای هۆنراوەکانی شالاو عەلی کە لەهەموو ئالبوومەکانی زەکەریادا جێ پەنجەی بەرچاو و دیارە، لەم بەرهەمەدا بۆ جاری یەکەم لەکۆی ١٢ گۆرانی: نۆ هۆنراوەی سامی ئەرگۆشی کردووەتە گۆرانی کە ناوی ئالبوومەکە (گەنجی پیر) و کلیپی (گولێ) دوو لەو هۆنراوانەن.

بەپێی ژمارەی فرۆشراوی بەرهەمەکە، نێوەندە هونەرییەکان لەو باوەڕەدان ئالبوومی تازەی زەکەریا دەبێتە پرفرۆشترین ئالبوومی.

* لە ساڵی ٥/١٠/٢٠٠٨ وەکو تاکە گۆرانیبێژی کورد بەشداری کرد لە فێستیڤاڵێکی گەورە لە سوید.
* چەندین کۆنسێرتی گۆرانی لە شارەکانی کوردستان و ولاتانی جیهانی سازکردووە.
* لە ٢٧/١١/٢٠٠٨ وەکو هونەرمەندێکی سەرکەوتوو رێزی لێنرا.

٢- وەکو میوزیکژەن لە چەندین کۆنسێرت و بۆنەی تایبەت و بەرنامەی تەلەفزیۆنی بەشداری کردووە.
٣- وەکو گۆرانیبێژ لە چەندین کۆنسێرت لە ناوەوە و دەرەوەی کوردستان بەشداری کردووە.
٤- بەشی زۆری هۆنراوەی بەرهەمەکانی هی خۆیەتی.
٥- ئاوازی بۆ چەندین گۆرانیبێژی لاو داناوە، وەکو "گۆران ساڵح، تارق زیاد و چەندانی دیکە".

هەردی سلاح

لەدایکبووی: ١٩٨١
پلەی خوێندن: دبلۆم لە پەیمانگای هونەرە جوانەکان
دەستپێک: ١٩٩٤

چالاکی و بەرهەمەکان:

١- خاوەنی سێ ئەلبوومی گۆرانییە وەک "دڵی من، من و تۆ، تۆیە".

عوسمان عەبدوڵلا

لەدایکبووی: ١٩٧٨
پلەی خوێندن: دەرچووی پەیمانگای مەڵبەندی مامۆستایان
بەکالۆریۆس لە کۆلیژی پەروەردە- کوردی
دەستپێک: ١٩٩٩

چالاکی و بەرهەمەکان:

سەرەتایی کاری هونەری دەگەڕێتەوە بۆ ساڵی (١٩٩٩) بە تۆمارکردنی گۆرانی"تەبێ چی بێ" کە لە ئاوازی خۆی بۆ، هۆنراوەی "مەدهۆش"بوو، مۆسیقا "ئەحمەد چاوشێن" بوو، دوای هەمان ساڵ گۆرانی"گومان"ی تۆمارکرد کە لە ئاوازی خۆی و هۆنراوەی "فەرید زامدار" و مۆسیقا"ئەحمەد چاوشێن" بوو.

دوایی لە ساڵی (٢٠٠١) گۆرانی "شەکرە سێو"ی مامۆستا عەلی مەردانی تۆمارکرد بە ئاوازێکی تر کە لە ئاوازی خۆی و مۆسیقای "هێمن حسێن" بوو، پاشان ئەلبوومی"خاک"ی لە ساڵی (٢٠٠٣) بڵاوکردەوە کە خۆی لە (١٠) گۆرانی گرتبوو کۆکراوەیی بەرهەمەکانی پێشوو بوو.

لە کارەساتە دڵتەزێنەکەی (١) ی شوبات دا وەک هونەرمەندیک سروودێکی تۆمارکرد بە ناوی "نامەیەک لە شەهیدەوە" کە لە ئاوازی خۆی و هۆنراوەی "بەختیار بەرزنجی" و مۆسیقای "ئەحمەد چاوشێن" بوو.

لە ساڵی (٢٠٠٤) توانی چوار گۆرانی لە سیدییەکدا کۆبکاتەوە بە ناوی "گوڵستانی خۆزگەکان" بڵاوکرایەوە، تا ئێستاش خاوەنی (١٤) گۆرانی و سروودێکە، وە هەروەها خاوەنی (٧) کلیپە لە سەرجەم راگەیاندنەکانی کوردی دا.

لەمانگی (٥) ی (٢٠٠٥) کۆنسەرتێکی بە ناوی "سێبەری سۆز" لە هۆڵی میدیا لە شاری هەولێر ئەنجامدا، کە لەسەر ئاستی زانکۆی سەلاحەدین بوو ئەم کۆنسێرتە "١٠" گۆرانی و مەقامێکی پێشکەش کرد لەگەڵ زۆربەی ژەنیارە دەستلێهاتووەکانی ئەم شارە وەکو"ئاراس کۆیی و زانا قانون، هەڵبەست سەلاح، سۆران دەف، موکریانی چەلۆ، ئاراس کەمان، چەندین ژەنیاری تر، کەلەبەر لەوەش کۆنسێرتێکی تری سازدا بوو بە ناوی "ئازادی" لەکاتی ئازاد کردنی عیراق و شارە داگیرکراوەکانمان دا، دواین کۆنسێرتی لە ٢٠٠٦/١/٤ لە گەڵ چەند هونەرمەندێکی بەرێز (دڵنیا قەرەداخی و ئاڵان عومەر) سازکرا.

لە رێکەوتی ٢٠٠٩/٤/٨ بە یەکجاری وازی لە گۆرانی گوتن هێنا.

خۆشەوی عەزیز خدر

لەدایکبووی: ١٩٧٢
پلەی خوێندن: دەرچووی ناوەندی
دەستپێک: کۆتایی نەوەدەکاان

چالاکی و بەرهەمەکان:

١- گۆرانی تایتڵی بۆ شەش درامای تەلەفزیۆنی گوتووە.
٢- خاوەنی یەک ئەلبوومی تایبەتە بەناوی (زوڵفت).
٣- زیاتر لە دوازدە گۆرانی بە شێوەی تاک تۆمارکردووە.

هونەرمەندە تورکمانەکان

جەمیل ئیبراهیم محەمەد
(جەمیل قاپقاپچی)

لەدایکبووی: ١٩٠٤- هەولێر
پلەی خوێندن: خوێندەواری نییە
دەستپێک: ١٩١٦

چالاکی و بەرهەمەکان:

١- بەشداری لە مەولود خوێندنەوە کردووە.
٢- چەندەها مەقام و قۆریات و گۆرانی فۆلکلۆری دیکەی گوتووە و لەزۆر ئاهەنگ و فێستیڤاڵ بەشداری کردووە.

شەوکەت سەعید ئیبراهیم
(مشکۆ)

لەدایکبووی: ١٩١٥- هەولێر
پلەی خوێندن: خوێندەواری نییە
دەستپێک: لە منداڵییەوە حەزی لە گۆرانی گوتن بووە

چالاکی و بەرهەمەکان:

١- لە زۆر ئاهەنگ و فێستیڤاڵ و دانیشتنی گۆرانیدا لەگەڵ گۆرانیبێژانی تورکمان و کورد بەشداری کردووە.
٢- زۆر مەقام و قۆریات و کەرەم و گۆرانی فۆلکلۆری گوتووە.
٣- زیاتر لە هەزار کاسێتی تۆمار کردووە.

حەمید مەجید میکائیل
(حەمید کورەچی)

لەدایکبووی: ١٩١٩- هەولێر
پلەی خوێندن: خوێندەواری نییە.
دەستپێک: تەمەنی منداڵی

چالاكی و بەرهەمەكان:
چەندەها مەقام و قۆریات و گۆرانی دیكەی گوتووە و لەزۆر ئاهەنگ و فیستیڤاڵ بەشداری كردووە.

حەیدەر عەبدولرەحمان حوسێن
(حەیدەرە كەچەڵ)

لەدایكبووی: ١٩٢٦- هەولێر
پلەی خوێندن: خوێندەواری نییە
دەستپێك: كۆتایی سییەكان
چالاكی و بەرهەمەكان:
هەر لە منداڵییەوە حەزی لە گۆرانی گوتن بووە، لە زۆر ئاهەنگ و فیستیڤاڵ و دانیشتنی گۆرانیدا لەگەڵ گۆرانیبێژانی كورد و توركمان بەشداری كردووە و چەندین مەقام و قۆریات و كەردم و گۆرانی فۆلكلۆری گوتووە.

یونس شاكر مەجید
(یونس خەتات)

لەدایكبووی: ١٩٣٣- هەولێر
پلەی خوێندن: دەرچووی ناوەندی
دەستپێك: ١٩٥٩- رادیۆی بەغدا/ بەشی توركمانی

بەرهەم و چالاكییەكان:
١- غەریب قالدیم
٢- بابا عەبدولقادر
٣- بەس صیزلاما كەمەنجەم
٤- شاهدتی بانا
٥- یاواش یاواش
٦- بویلە دەگیل
٧- عەیب نەدی عەیبتی
٨- باجی
٩- كردم هاواسی
١٠- مقام جەمال
١١- بولبول گیی
١٢- ئەی هاوار ئەی باغوانچی
١٣- قالا
١٤- یارا
١٥- یەنگی سەنی سەومیشەم
١٦- ئاوازی بۆ هونەرمەندان یونس مەحمود و جاسم لەتیف داناوە.
١٧- لەزۆر ئاهەنگ و فیستیڤاڵ و دانیشتنی گۆرانیدا بەشداری كردووە.

نورەدین نادر محەمەد
(نورەدین عەسافلی)

لەدایکبووی: ١٩٢٨- هەولێر
پلەی خوێندن: دەرچووی سەرەتایی
دەستپێک: ١٩٥٩- رادیۆی بەغدا- بەشی تورکمانی

چالاکی و بەرهەمەکان:

١- اربیل قلعەسی
٢- قەنەفیل
٣- چماغیردیم ئەی واتانیم
٤- یەشیل گوزلرین
٥- بەکلەمە
٦- نصیحت
٧- شرف بنردە شان بنردە
٨- انا بیر قیز گوردوم بەلیندە قورشاغ
٩- چەندەها مەقام و گۆرانی تر
١٠- لەزۆر ئاهەنگ و فێستیڤاڵ و دانیشتنی گۆرانیدا بەشداری کردووە.

محەمەد ئەحمەد شێخە
(محەمەد ئەحمەد ئەربیللی)

لەدایکبووی: ١٩٣٣- هەولێر
پلەی خوێندن: دەرچووی سەرەتایی
دەستپێک: ١٩٥٩- رادیۆی بەغدا- بەشی تورکمانی

چالاکی و بەرهەمەکان:

١- مەن سەنی سەودیم
٢- گون باتارکەن

٣- قیزلار
٤- شوفیر
٥- مەنیم ایپەک یاغلیغیم وار
٦- غەریبەم
٧- سەیراندا
٨- گول یاریم
٩- نە دەدیم گوزەل سانا
١٠- گوزلری ماوی
١١- جمالیو گوردوم
١٢- مەن یولدا بیر قیز گوردوم
١٣- هلال قاشلی
١٤- خاستاخانە اولدو مەنیم مسکینم
١٥- گەلین
١٦- تلفزیون
١٧- املیم حیاتیم
١٨- گەنە گەلین
١٩- ابی شوفیر
٢٠- نافورا
٢١- گیدین باخین نەدەندی
٢٢- ایربلیغ ایستە مەدەن
٢٣- مەن اربیلدەن چیختیم
٢٤- گوزەل قیزگەل یانیما
٢٥- امان گوزوم التونجو
٢٦- صامانجی قیزی
٢٧- ایربلدیم نازلی یاریمان
٢٨- گوزەل گیتمە قال بوردا
٢٩- سەنیو کیمین دەگیلەم

٣٠- اسمریم
٣١- اولدوم
٣٢- ئاوازی بۆ هونەرمەندان (یونس مەحمود، جەبار ئەحمەد، سەدرەددین کورەچی، نەجات تونجو، عەبدوڵڵا خەتات، غانم فەتاح ئەربیللی) داناوە.
٣٣- لە زۆر ئاهەنگ و فێستیڤاڵ و دانیشتنی گۆرانیدا لە ناوەوە و دەرەوەی وڵات بەشداری کردووە.

فائیق محەمەد سوڵتان
(فائیق بازرگان)

لەدایکبووی: ١٩١٨- هەولێر
پلەی خوێندن: دەرچووی سەرەتایی
دەستپێک: ١٩٥٩- رادیۆی بەغدا- بەشی تورکمانی

چالاکی و بەرهەمەکان:
١- مقام صبا- گوز یاشیمی سیلەن یوخ
٢- اربیل بەستەسی

٣- مقام حجاز/ ایشتە باخ ئەی سەوگیلی
٤- بەکلەتمەوین
٥- بەنی جاندان اوصاندیری
٦- قارشیمدا گون صارالدی
٧- گوزەل یارا باخ
٨- اغام دا ایندی گەل
٩- مقام ناری/ عقاب ئەتقەین دوستلار
١٠- مقام حجاز/ جانا
١١- چەندەها مەقام و گۆرانی تر.
١٢- لە زۆر ئاهەنگ و فێستیڤاڵ و دانیشتنی گۆرانیدا لەگەڵ گۆرانیبێژانی تورکمانی هەولێر و کەرکوک بەشداری کردووە.

محەمەد ئیبراهیم عاشق
(محەمەد عاشق)

لەدایکبووی: ١٩٣٤- هەولێر
پلەی خوێندن: دەرچووی سەرەتایی
دەستپێک: ١٩٦١- رادیۆی بەغدا- بەشی تورکمانی

چالاکی و بەرهەمەکان:
١- مەقام بەیات- اخ بەن سەنین ئەلیندەن
٢- گوزدلیم چوخ گوزەلسەن
٣- مەقام بەیات/ بیرگوروشتە عاشق اولدم
٤- چەندەها مەقام و قۆریات و کەردم و گۆرانی فۆلکلۆری تر.

جاسم لەتیف عەبدوڵلا

لەدایکبووی: ١٩٤٧- هەولێر
پلەی خوێندن: دەرچووی ناوەندی
دەستپێک: ١٩٦٣- رادیۆی بەغدا- بەشی تورکمانی

چالاکی و بەرهەمەکان:

١- سەودیم بیرگوزەل یاری
٢- نازلی یار
٣- گەلی تاریم
٤- اننە
٥- عشقین شرابی
٦- دورغون عاشق
٧- کوستوردوم
٨- گیدەرکەن مەت یولوما
٩- مکتوب
١٠- گوزول یاریم گوروم سەنی
١١- سەودیم بیر صاری صاچلی
١٢- گەجەلر بیلدیز سایاریم
١٣- سەنی سەودیم
١٤- چەندەها قۆریات و گۆرانی دیکەی گوتووە و لە زۆر ئاهەنگ و فێستیڤاڵ بەشداری کردووە.

جەبار ئەحمەد شێخە
(جەبار ئەحمەد ئەربیللی)

لەدایکبووی: ١٩٤٣- هەولێر
پلەی خوێندن: خوێندەواری نییە
دەستپێک: ١٩٦٧- رادیۆی بەغدا- بەشی تورکمانی

چالاکی و بەرهەمەکان:

١- مقام بیات/ باهار اولور یەشیل اولور شود اغلار
٢- سوزلریوە ایناغارام
٣- یالانجی
٤- اخ یاریم
٥- یار کورستمە
٦- چەندەها مەقام و قۆریات و گۆرانی دیکەی گوتووە و لەزۆر ئاهەنگ و فێستیڤاڵ بەشداری کردووە.

یونس مەحمود چەلەبی

لەدایكبووی: ١٩٤٠- هەولێر
پلەی خوێندن: دەرچووی ناوەندی
دەستپێک: ١٩٦٩- رادیۆی بەغدا/ بەشی توركمانی

چالاكی و بەرهەمەكان:

١- مەقام بەیات/ سەوردەیم بیر گوزەلی
٢- هەلە یاریم هەلە
٣- مەقام حیجاز/ چانتام ئەلمیدە
٤- گرزدن خاللی
٥- واتان سەوگیسی
٦- چەندەها مەقام و قۆریات و گۆرانی تر.
٧- لەزۆر ئاهەنگ و فیستیڤاڵ و دانیشتنی گۆرانیدا بەشداری كردووە.

فوئاد عوسمان عەلی
(فوئاد عوسمان ئەربیللی)

لەدایكبووی: ١٩٣٩- بەغدا
پلەی خوێندن: دبلۆم لە بەشی مۆسیقای پەیمانگای هونەرە جوانەكانی بەغدا
دەستپێک: ١٩٧٣- رادیۆی بەغدا- بەشی توركمانی

بەرهەم و چالاكییەكان

١- سەوبیوروم
٢- اونوتتوم
٣- اومید
٤- سەوگی باهاری
٥- صوچ موباپتیم
٦- دەگیشمەم
٧- سەنی گوروم
٨- گەنجلیغ بیزدە ئەی وەڵلا دەدی
٩- اربیلیم
١٠- چەندین ئاوازی بۆ هونەرمەندە توركمانەكان داناوە.

یەشار شەوكەت سەعید
(یەشار مشكۆ)

لەدایكبووی: ١٩٥٠- هەولێر
پلەی خوێندن: دەرچووی ناوەندی
دەستپێک: ١٩٧٥- رادیۆی بەغدا- بەشی توركمانی
چالاكی و بەرهەمەكان:

١- اربیل شهدی
٢- گوزەلدی اربیل گەلینی
٣- حیرانام گوزەل یارا
٤- نەلردەدیو قارشیمدا

٥- ئەسکی شهریم
٦- شاولیق بەنیمدیر
٧- سەودا
٨- یار ئەیلەمەنی
٩- یەمەکلر تابلوسو
١٠- یالنیز دەگیلیم
١١- وای نەدەدیم
١٢- یارا دەدیم
١٣- سەوەردم سەنی
١٤- ئەی شاولیغ
١٥- قیز سەندەکی
١٦- بایرام
١٧- قیز
١٨- گوزەلیم
١٩- اوتوبدا
٢٠- ایریلیغ
٢١- دالما بالام دالما
٢٢- سەنیو اودیو
٢٣- اوغول
٢٤- امان یاریم بونه ایشتی
٢٥- گەلەنە یار گەلەنە
٢٦- ئاوازی بۆ هونەرمەندان (سەدرەدین کورەچی، موراد یەشار) داناوە.
٢٧- لە زۆر ئاهەنگ و فێستیڤاڵ و دانیشتنی گۆرانی لە ناوەوە و دەرەوەی وڵات بەشداری کردووە.

سالم فەتاح پیرداود

لەدایکبووی: ١٩٥٤- هەولێر
پلەی خوێندن: دەرچووی سەرەتایی
دەستپێک: ١٩٧٦- بەشی تورکمانی رادیۆی بەغدا

چالاکی و بەرهەمەکان:

١- یاغیمیز
٢- بیرگون یولوم دوشتو کویە
٣- گەنە ئەستی گوزەللرین روزگاری
٤- سەن
٥- گەلەمەنە
٦- ساناچوخ دەدیم
٧- هانی سەن
٨- جانان شیرین
٩- اندیمیز
١٠- ئولەز عشقیم
١١- عشقینا چاریار گیولیم
١٢- باریشماغ
١٣- کمیسەسیزەم مەن
١٤- عشقا دالدیم
١٥- ئەللر بیلمە سین
١٦- یەربو اوسکەک
١٧- سەودیم سەنی
١٨- گەلینم
١٩- چەندەها مەقام و غەزەل و قوریات و گۆرانی تر.
٢٠- لە زۆر ئاهەنگ و فێستیڤاڵ و دانیشتنی گۆرانیدا لەناوەوە و دەرەوەی وڵات گۆرانی گوتووە.

غانم فەتاح پیرداود
(غانم فەتاح ئەربیللی)

لەدایکبووی: ١٩٥٦- هەولێر
پلەی خوێندن: دەرچووی ئامادەیی پیشەسازی
دەستپێک: ١٩٧٩- تەلەفزیۆنی کەرکووک
چالاکی و بەرهەمەکان:

١- عاف ئەت مەنی
٢- وار گونومدە
٣- دویما دیو هاواریمی
٤- اونوت بەنی
٥- بیرخاندا
٦- گوزیریو
٧- سەن گیدەلی ئەی نەنە
٨- قاووشماغ
٩- زامان
١٠- سویلە گونولە یەتەر
١١- قدەریم
١٢- باغلی باختیم
١٣- شهلا گوزلوم
١٤- اوموتلار پاریدا قالدی
١٥- اجیمادین
١٦- باهار اولدو
١٧- گونلوم دەربەدەر اولدو
١٨- نەخایدا ای نە خایدا
١٩- تومور جوقلار
٢٠- پەروانە گەزەر چیراغ باشیندا

٢١- گوزیریمین یا شیبلا سانا مکتوب یازاریم
٢٢- باخ گوزەلیم حالیم نولدو
٢٣- نەنە سەنسیز مەن یاشا بیلمەن
٢٤- اسلام دیبە بیز یا شاریخ
٢٥- یارب بیزی عاف ئەیلە
٢٦- یا محەمەد ئەی مبارک دینیمیزین سرودەری
٢٧- ئاوازی بۆ هونەرمەندان (یونس توتونجـو، رزگـار فیتەر، موزەفەر سەلیم، محەمەد عیماد) داناوە.
٢٨- لەزۆر ئاهەنگ و فێستیڤاڵ و دانیشتنی گۆرانیدا لە ناوەوە و دەرەوەی وڵات بەشداری کردووە.

نەجات ئیسماعیل حوسێن
(نەجات ئالتونچی)

لەدایکبووی: ١٩٥٧- هەولێر
پلەی خوێندن: دەرچووی سەرەتایی
دەستپێک: ١٩٨٦- رادیۆی بەغدا- بەشی تورکمانی

چالاکی و بەرهەمەکان:

١- ئەلیمدە دەگی
٢- گەنە خبر یوخ سەننەن
٣- بوتویون گەلینی
٤- گەل مەنیم اول
٥- گەنە
٦- یولجولوغ بەستەسی
٧- یاراگیدەییم
٨- عشقا دالدیم
٩- اونوتمام سەنی
١٠- جانانیم
١١- یەتمەدیم و صالامەن
١٢- التون کەمەر
١٣- چەندەها مەقام و قۆریات و گۆرانی تر.
١٤- لەزۆر ئاهەنگ و فێستیڤاڵ و دانیشتنی گۆرانیدا بەشداری کردووە.

یونس جەلیل خەلیل
(یونس توتونجو)

لەدایکبووی: ١٩٨٠- هەولێر
پلەی خوێندن: دەرچووی ناوەندی
دەستپێک: ١٩٩٤- رادیۆی تورکمان ئیلی
چالاکی و بەرهەمەکان:

١- سەوگی ایشەر
٢- سەودیم سەنی
٣- گەلیردە
٤- نەنە
٥- حسرەت یوواسی
٦- قیز
٧- ئەلردەسەم
٨- گەل سورمەنی
٩- دەمەوین
١٠- اربیل قیزی
١١- بیر دەگەل
١٢- دە دیلەر
١٣- سەندەن صونرا
١٤- دورغونام ورغون
١٥- یارمەن اولایدیم
١٦- بو دونیا
١٧- گور
١٨- اولونجا
١٩- گومون مەنی
٢٠- گەرچەک
٢١- غوربەت
٢٢- یورغون یورغون
٢٣- ئەلی قیربلسین

٢٤- مەن نەجەسەو مەم سەنی
٢٥- حیات اورتاغیم
٢٦- نەدەن ایریلدیو
٢٧- سودوم سەنی
٢٨- عزیز قارداش
٢٩- حسرەتیم
٣٠- دون بالام

فوئاد شەهاب سدیق
(فوئاد ترزی)

لەدایکبووی: ١٩٦٤- هەولێر
پلەی خوێندن: دەرچووی ناوەندی
دەستپێک: ١٩٩٤- رادیۆی تورکمان ئیلی
چالاکی و بەرهەمەکان:

١- هەنمەدی
٢- بەستی گیویل
٣- گەل بیراخ گیویل
٤- نەنە
٥- سەوگیمیز
٦- چەندەها مەقام و قۆریات و گۆرانی تر.
٧- لەزۆر ئاهەنگ و فێستیڤاڵ و دانیشتنی گۆرانیدا بەشداری کردووە.

عەبدوڵلا غەفوور کەریم
(عەبدوڵلا خەتات)

لەدایکبووی: ١٩٥٩- هەولێر
پلەی خوێندن: دەرچووی ناوەندی
دەستپێک: ١٩٩٤- رادیۆی تورکمان ئیلی
چالاکی و بەرهەمەکان:

١- بیر دونیامیز واریدی
٢- سەودیم سەنی
٣- مەن عەشقی
٤- گولگەلی دالدا
٥- عاشقام گەزیردم
٦- چەندەها مەقام و قۆریات و گۆرانی دیکە.
٧- لە زۆر ئاهەنگ و دانیشتنی گۆرانیدا بەشداری کردووە.

سەدرەدین خالید رەشید
(سەدرەدین کورەچی)

لەدایکبووی: ١٩٧٠- هەولێر
پلەی خوێندن: دەرچووی سەرەتایی
دەستپێک: ١٩٩٤- هەولێر- رادیۆی تورکمان ئیلی
چالاکی و بەرهەمەکان:

١- هوروکلریو
٢- جان جان
٣- بەیاز صدف دیشلریو
٤- قارداشلیغ تورکوسو
٥- باشیمدا صاچ بەیاز اولدو
٦- سەنی گوردوم
٧- نەردەسەن گوزەل سەسلەنیم
٨- غوربەت
٩- بیر نەنە بالا سیچین اغلیری
١٠- بەستی گیویل
١١- سەوینجە دوندو
١٢- بیرگوزو گوزەلی
١٣- یوجە داغ باشیندا
١٤- بیر باخیشتا
١٥- بازیف الداندیم
١٦- سەنین گیبی
١٧- گیتی گەنجلیغ
١٨- عاشق اولوبسان
١٩- گەل
٢٠- ئولسون بوغوربەت
٢١- قالیر

٢٢- عشقیمیز بیتمەسین
٢٣- کویلوم
٢٤- چەندەها مەقام و گۆرانی تر.
٢٥- لەزۆر ئاهەنگ و فێستیڤاڵ و دانیشتنی گۆرانی لەناوەوە و دەرەوەی وڵات بەشداری کردووە و گۆرانی گوتووە.

سەردار ئیحسان رەحمەتوڵڵا

لەدایکبووی: ١٩٧٠- هەولێر
پلەی خوێندن: دەرچووی ناوەندی
دەستپێک: ١٩٩٤- هەولێر/ رادیۆی تورکمان ئیلی
چالاکی و بەرهەمەکان:

١- سەلەوین
٢- سەومەنی سەومەنی
٣- ئوز ئوزومە
٤- گەل سەومەنی
٥- وەفا صوردوم

٦- باشا تاختی گەلین تاجی
٧- قدەر سوندوردو عشقین چیراغین
٨- چالیم چوخ یامان
٩- بتیتی
١٠- اوزاغ اولدوو
١١- بیلمیردم
١٢- سویلە نەزامان
١٣- قاراو جدانلی
١٤- وەفاسیز سەوگیلیم
١٥- گەلین
١٦- دوغوم گونو
١٧- بوشا گبتتی
١٨- چەندەها مەقام و قۆریات و گۆرانی تر.
١٩- لەزۆر ئاهەنگ و فێستیڤاڵ و دانیشتنی گۆرانیدا بەشداری کردووە.

ئازاد بەهجەت عەساف
(ئازاد بەهجەت قەساب)

لەدایكبووی: ١٩٦٦- هەولێر
پلەی خوێندن: دەرچووی ناوەندی
دەستپێك: ١٩٩٤- رادیۆی تورکمان ئیلی
چالاكی و بەرهەمەكان:

١- گەل ئەی
٢- قدەردەن
٣- عاف ئەتمەم سەنی
٤- سەوگییە قوناع
٥- چەندەها مقام و قۆریات و گۆرانی تر.
٦- لە زۆر ئاهەنگ و فێستیڤاڵ و دانیشتنی گۆرانیدا لەگەڵ گۆرانیبێژانی تورکمانی بەشداری کردووە.

جەلال ئەحمەد شێخە
(جەلال حردان)

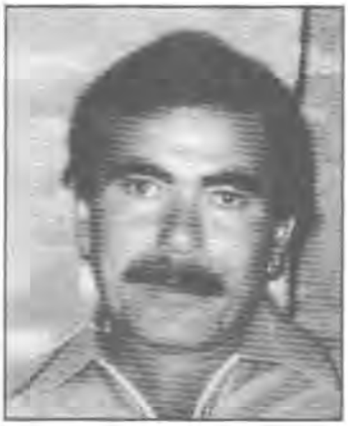

لەدایكبووی: ١٩٣٧- هەولێر
پلەی خوێندن: دەرچووی سەرەتایی
دەستپێك: ١٩٩٦- تەلەفزیۆنی تورکمان ئیلی
چالاكی و بەرهەمەكان:

١- بەن شەهیدی بادەییم
٢- قارشیکی داغلار
٣- یەری یەری یولومدا دورحا
٤- قارشی
٥- گەلیردم
٦- اویناسین
٧- چەندەها مەقام و قۆریات و گۆرانی دیکەی گوتووە و لەزۆر ئاهەنگ و فێستیڤاڵ بەشداری کردووە.

بیۆگرافیای شێوەکارانی هەولێر

سلێمان شاکر

لەدایکبووی: ١٩٣٥/٤/٢ - گوێر
پلەی خوێندن: دبلۆم لە پەیمانگای هونەرە جوانەکانی بەغدا
دەسپێک: ١٩٥٢

چالاکی بەرهەمەکانیان:

١- ماوەی چەند ساڵێک مامۆستا بووە لە شارەکانی کوردستان
٢- ١٩٥٢ بۆ یەکەم جار بەشداریم کرد لە پێشانگا گشتییەکەی کە بەڕێوەبەرایەتی (معارفی) هەولێر سازی دابوو.
٣- لە وێنەگایەکەی خۆم خەریکی کاری هونەریم و گەلەرییەکی تایبەت بە خۆم بنیادکردووە و پێشانگایەکی بەردوامی تایبەت بەخۆمی تێدا نمایش کراوە هەموو ڕۆژانی دووشەمە و سێ شەمە بەیانیان و پاش نیوەڕۆیان کراوەتەوە لە حەفتەیەکدا.

کورتەی جم و جۆڵەکانی هونەریم:

١- ١٩٦٧- دامەزرێنەر و سەرۆکی تیپی نوێی کورد بووم لە هەولێر.
٢- ئەندامی سەندیکای هونەرمەندانی عێراق و کۆمەڵەی شێوەکارانی عێراق بووم.
٣- ئەندامی یەکێتی هونەرمەندانی یەکگرتووی کوردستان بووم.
٤- ئەندامی سەندیکای هونەرمەندانی کوردستان بووم.

لە ساڵانی ١٩٥٢- ٢٠٠٧ بەشداریم کردووە لە

پێشانگای بە کۆمەڵ لە هەولێر و سلێمانی و دهۆک و کەرکووک و کۆیێ و بەغدا و ناسریە. هەروەها پۆلۆنیاو یابان.

چەند تابلۆیەکم لەم وڵاتانە هەیە:

بەریتانیا و ئەڵمانیا و فەرەنسا و پۆلۆنیا و یابان و ئەمریکا.

(عەبدولکریم ئەحمەد عەبدولرەزاق)
کەریم دیار

لەدایکبووی: ١٩٤٢ کێشکێ سەر بەقەزای کۆیێ
پلەی خوێندن:
دەسپێک: لە ١٩٥٣ دەستم بەکاری شێوەکاری کرد بە شێوەیەکی ساکار.

چالاکی بەرهەمەکانیان:

١- ١٩٦٦ لە هەولێر نووسینگەیەکم کردەوە بۆ خۆشنووسی و نیگارکێشان.
٢- لە ١٩٧٥ دوکانەکانیان تێکدا و لە کارگەی مافووری هەولێر دامەزرام. بە نەخشە سازی
٣- بە مافووری سحری و بە شداری پێشانگای دوەلی عەرەبیم کردلە دەولەتی مەغریب بە دوو وێنەی مافوور.
٤- نەخشەی خانووشم کردووە و ئاوازیش دادەنێم.
٥- لە ١٩٩٨ بەشداری پێشانگای فێستیڤاڵی یەکەمی کۆمەڵەی خۆشنووسانی کوردستانم کرد بە تابلۆیەکی خەت بروانامەی رێزلێنان و خەلاتی کۆمەڵەم پێدرا زۆربەی خۆشنووسان بەشدارییان کردبوو لە هەولێر- هۆڵی میدیا.

د. محەمەد عارف

لەدایکبووی: ١٩٣٧ لە شاری رەواندزی سەر بە پارێزگای هەولێر.
پلەی خوێندن: ١٩٥٦ دبلۆمی هونەری پەیمانگای هونەرە جوانەکانی بەغدای وەرگرتووە لە ١٩٦٧ ماجستێری بەپلەی ئیمتیاز لە هونەری وێنەکێشان لە ئەکادیمیای هونەرە جوانەکان لە مۆسکۆ وەرگرتووە.
دەسپێک:

چالاکی بەرهەمەکانیان:

١- ئەندامی کۆمەڵی کۆمەڵی هونەرمەندانی جیهانی سەربە یۆنسکۆیە لە پاریس هەر لە ساڵی ١٩٧٤دوە.
٢- مامۆستای هونەری وێنەکێشان بوود لە ئەکادیمیای هونەرە جوانەکانی بەغدا و بابل و زانکۆی سەلاحەددین لە هەولێر.

پێشانگا تایبەتییەکان:

١- ١٩٦١- ١٩٦٧ سێ پێشانگای هونەریی لە یەکێتی سۆڤیەت لە مۆسکۆ.
٢- ١٩٧١ چواردەم پێشانگای هونەریی لە هۆڵی مۆزەخانەی هونەری هاودەمی نەتەوایەتی لە بەغدا.
٣- ١٩٧٦ پێنجەم پێشانگای هونەریی بەناوی (رازی نیشتمان) لە هۆڵی کۆمەڵەی رۆشنبیرانی کورد لە بەغدا.
٤- ١٩٧٧ شەشەم پێشانگای هونەری تایبەتی لە شاری هەولێر.

٥- ١٩٧٩ حەوتەم پێشانگای هونەریی لە هۆڵی مۆزەخانەی هونەری هاودەمی نەتەوایەتی لە بەغدا.
٦- ١٩٨١ هەشتەم پێشانگای هونەریی تایبەت بەناوی (ئیمپرێشنەکانم دەربارەی جیهان هەڵبژاردە لەبەرهەمەکانم لەنێوان ساڵانی"١٩٦١- ١٩٨١"لە هۆڵی "ئەلرەواق") لە بەغدا.
٧- ١٩٨٤نۆیەم پێشانگای سەرجەم گشتی (١٩٦١- ١٩٨٤) لە هوڵی مۆزەخانەی نەتەوایەتی هاودەم لە بەغدا.
٨- ١٩٨٩ دەیەم پێشانگای هونەری تایبەتی بە ناوی (سیمۆنیەی چیاکان) لە هۆڵی رەواق) لە بەغدا.
٩- ١٩٩٣ یازدەمین پێشانگای گشتی (١٩٦١- ١٩٩٣) بە ناوی (سیمفۆنیای هونەر) لە هۆڵی میدیا لەهەولێر.
١٠- ١٩٩٨ دوانزەمین پێشانگای گشتی بە ناوی (عاشقی کوردستان) لە هۆڵی میدیا لە هەولێر.
١١- سێزدەم پێشانگای گشتی (مۆزەخانەی نەتەوایەتی بەغدا) (١٩٦١- ٢٠٠١)

*** پێشانگا گشتییەکان:**

١- زۆربەی هەرە زۆری پێشانگا هونەرییەکان و ناوخۆو پێشانگا.
٢- ساڵانەییەکانی کۆمەڵی هونەرمەندی پلاستیکی عیراق لە بەغدا لە ساڵی ١٩٦٩وە.
٣- (١٩٨٦) پێشانگای گشتی هونەرمەندانی کورد لە هەولێر.
٤- ١٩٨٦ پێشانگای جیهانی (بیینالی یەکەمی بەغدا).
٥- ١٩٨٨ پێشانگای جیهانی (بیینالی دووەمی بەغدا).
٦- بەشداری لە پێشانگای هونەری عێراقی هاودەم کردووە لە (کوێت، قەتەر، بەحرێن، لوبنان، جەزائیر، سووریا، مەغرب، تونس، ئەڵمانیا، رۆژئاوا، ئێران).

*** پەرتووکە چاپکراوەکانی نووسەر کە (١٨) کتێبە:**

١- مایکل ئەنجێلۆ، لە رووسییەوە بۆ کوردی وەرگێردراوە، ١٩٨٢
٢- میلیە، لە رووسییەوە بۆ کوردی وەرگێردراوە ١٩٨٥.
٣- دێلاکروا، لە رووسییەوە بۆ کوردی وەرگێردراوە ١٩٨٣.
٤- رووبنس، لە رووسییەوە بۆ کوردی وەرگێردراوە ١٩٨٦.
٥- لە هونەرمەندە بلیمەتەکانی جیهان، لە رووسییەوە بۆ کوردی وەرگێردراوە.
٦- چۆل گۆگان، لە رووسییەوە بۆ کوردی وەرگێردراوە ١٩٨٢.
٧- فن الرسم اليدوی (دانانە) ١٩٨٠.
٨- هونەری هێڵکاری (دانانە) ١٩٨٩.
٩- هونەرمەند محەمەد عارف (بەکوردی و عەرەبی و ئینگلیزی) ١٩٩٠.
١٠- لەگەڵ شاکارە نەمرەکاندا (دانانە) ٢٠٠١.
١١- بنکەکانی هونەری ئەکادیمی (وەرگێرانە لە رووسییەوە) ١٩٩٤.
١٢- کاتیا گۆلیڤچ (دانانە).
١٣- دەستنووسەکانی ئامادە بۆ چاپ، نووسەر هەشت دەستنووسی دەربارەی هونەر پاک نووس کراوە و ئامادەیە بۆ چاپ.
١٤- خەزێنەکانی هونەر.
١٥- هونەری عێراقی بۆ چاپ.
١٦- چوار هونەرمەندی بلیمەت.
١٧- جوانی سروشتی کوردستان.
١٨- منداڵ لەبەرهەمی هونەرمەندانی جیهانیدا.

لەرۆژی ٨/ ٢٠٠٩/١٠ لەشاری هەولێر کۆچی دوایی کرد.

حوسێن عەبدوڵڵا

لەدایکبووی: ١٩٤٠- تەیراوە
پلەی خوێندن: دبلۆم لە پەیمانگای هونەرە جوانەکانی بەغدا
دەسپێک: شەستەکان

چالاکی و بەرهەمەکان:

١- لە ساڵانی ١٩٦٥ تا ١٩٧١ وەکو مامۆستای هونەر لە ئامادەیی کوردستان وانەی گوتۆتەوە.
٢- لە ساڵی ١٩٧١ بۆتە سەرۆکی بەشی شێوەکاری بەڕێوەبەرایەتی چالاکی قوتابخانەکان.
٣- لە ساڵی ١٩٩٢ بۆتە سەرۆکی بەشی شێوەکاری پەیمانگای هونەرە جوانەکانی هەولێر.

واحید مەرجان

لەدایکبووی: ١٩٤٢- تەیراوە
پلەی خوێندن: دەرچووی دار المعلمین- ١٩٦٢
دەستپێک: ١٩٥٨

چالاکی و بەرهەمەکان:

١- زیاتر لە ٣٥ پێشانگای تایبەتی هونەری لە ناوەوە و دەرەوەی کوردستان کردۆتەوە.
٢- دەستەی دامەزرێنەری تیپی مۆسیقای دەرسیم بووە لە ساڵی ١٩٥٩.
٣- دەستەی دامەزرێنەری تیپی مۆسیقای مامۆستایانی هەولێر بووە.
٤- دەستەی دامەزرێنەری تیپی مۆسیقای کرێکاران بووە لە هەولێر.
٥- لە ساڵی ١٩٧٤ بەشداری لە یەکەم فێستیڤاڵی هونەری کوردی کردووە لە بەغدا.
٦- لەدوای ڕاپەڕین لە ساڵانی ١٩٩٨، ٢٠٠٠، ٢٠٠٤ پێشانگای تایبەتی کردۆتەوە.
٧- بەشداری چەندین پێشانگای هاوبەشی کردووە لە ناوەوە و دەرەوەی کوردستان.

دارا محەمەد عەلی

لەدایكبووی: ١٩٥٠ لەگوندی عەوێنەی سەر بە شاری هەولێرە.

پلەی خوێندن: دەرچووی پەیمانگای هونەرەجوانەكان

دەســــپــێـك: نووســـینی یەكـــەمی هونەریشم لەسەر"كلردمۆنی"بوو هەر لە هاوكاری بلاوم كرایەوە.

چالاكی و بەرهەمەكان:

١- نووسینێكی لە"رامان" بلاوكردەوە بەناوی (ئەستێرە سلێمـانی، ئەسـتێرەی شـاخ، ئەسـتێرەی بەغـدا) ئەوجـارەیان لە (كـۆنفـرانسی مـیـدیای منداڵان) لە سلێمانی بەشداری كردو كۆرێكی دەربارەی ئەستێرەی منداڵان پێشكەش كرد.

٢- دووەم كۆڕیش بۆ منداڵان لە هەولێر و لە ڤـسـتـیـڤـاڵی هونەری منداڵانی كوردستان ساڵی ٢٠٠٤.

٣- لە گۆڤـاری (هەنگ)ی منداڵان وەكو نیگاركێشێكی زارۆكان كاردەكا چەند نامیلكەی منداڵانیشی نەخش و نیگار كێشاوە.

٤- دوو پێشـانگام كـردەوە سـاڵانی ١٩٧١- ١٩٧٣ و كارەكانیش لە بواری كاری ئەكادیمی و واقیعی بوون.

*** پێشانگا تایبەتییەكانی:**

١- خـاوەنی (١٣) پێشـانگای تایبـەتیـە هەر لە ســـاڵانـی: (١٩٧١-١٩٧٣-١٩٧٧-١٩٧٩-١٩٨١-١٩٨٤-١٩٨٧-١٩٩١- ١٩٩٤- ١٩٩٨-٢٠٠٣- ٢٠٠٤- ٢٠٠٥)

*** پێشانگا هاوبەشییەكانی:**

١- هەر لە سـاڵانی حـەفتـاكـانەوە هاوبەشی لە كۆمـەڵێ پێشانگای هەمەرەنگی كردووە لە ناودوە و لە دەرەوەی

كـوردسـتـان. بەتایبـەت، هەمـوو خـولەكـانی هونەری گەلەری كـوردسـتـان- گەلەری زاموا- گەلەری دهۆك- گـەلەری كـۆیە، لەگـەڵ فێـسـتـیـڤـاڵە هونەرییـەكـان. تا دەگاتە ئەنفال و هەڵەبجەو كارەساتەكانی كوردستان ئینجا پێشانگای هونەرمەندانی كورد لە ژاپۆن و چین و كۆریای باشوور و كراكۆف و پۆلۆنیا و هونەری سلاید لە ئەڵمانیا و ئەمریكا. لەم بوارانەشدا كارو بەرهەمی هەبووە.

دیكۆری شـانۆیی/ هونەری كـاریكاتێـر/ هونەری مۆنتێف/ خۆشنووسی/ هونەری منداڵان وەكو نیگاركێشان هەر لە حەفتاكانەوە تاكو ئێستا.

١- یەكێكە لە دامەزرێنەرانی (پ. د. ج) ی هەولێر.

٢- یەكێكە لە دامەزرێنەرانی گەلەری زاموا- سلێمانی.

٣- یەكێكە لە دامەزرێنەرانی گەلەری ئەربیللا- هەولێر.

٤- یەكێكە لە دامەزرێنەرانی بنكەی كارە دەستییەكان- هەولێر.

ساڵی ٢٠٠٤ بە سەرپەرشتیـاری پەروەردەی هونەری دامـەزراوە نیگاركـێشـە لە گـۆڤـاری (هەنگ)ی منداڵان نیگاركـێش و بەڕێوەبەری هونەری گـۆڤـاری (ئاسـۆی منداڵان) لە وەزارەتی پەروەردە،

١- یەكەم بەرهەمی پەرتووكی بەناوی (كەونە گوند هەر لە یادمی) ٢٠٠٤.

٢- دووەم بەرهەم (دیوانی مۆتێف ٢٠٠٧.

محموود ئەحمەد بێوەی

لەدایکبووی: ١٩٤٤ لە هەولێر لە دایک بووە.
پلەی خوێندن: خانەی مامۆستایانی هەولێرم تەواو کردووە.
دەسپێک: ١٩٦٥

چالاکی بەرهەمەکانیان:

١- ١٩٩٤ پێشەنگای تایبەتی یەکەمی لە قەڵای هەولێر کردەوە بەناوی دیمەنی سروشت
٢- پێشانگای تایبەتی دووەمم کردەوە لە گەلەری میدیا .
٣- ١٩٦٥- تا ١٩٩٩ بەشداری پێشانگا هاوبەشییەکانی هونەرمەندانی هەولێری کردووە

"ململانێ سەرچاوەی داهێنانە، مرۆڤ ملکەچی هزرەکاری هونەری گرنگ لە ناخی هەستی هونەرمەندی هوشیار سەهەڵدەدا.
٤- ١٩٦٥ بۆ یەکەم جار بەشداری پێشانگام کرد.
٥- بەشداری زۆربەی پێشانگا هاوبەشەکانی هونەرمەندانی هەولێرم کردووە.
٦- لە پێشانگای دووەمم چەند تابلۆیەکم نمایش کرد. لە گەلەری میدیا لە بیرۆکەکانم دەدوان.

چەتۆ حەسەن عەزیز

لەدایکبووی: ١٩٤٥
پلەی خوێندن: خانەی مامۆستایان ١٩٦٤
دەسپێک: ١٩٦٨

چالاکی بەرهەمەکانیان:

١- پێشانگای هاوبەش/ لەگەڵ جەوهەر محەمەد و فەیسەڵ عوسمان.
٢- پێشانگای هاوبەش/ واحێد مەرجان، کەمال سەعدی.
٣- پێشانگای نەقابەی هونەرمەندان ١٩٨٥.
٤- پێشانگای نەقابەی هونەرمەندانی مەڵبەندی گشتی ١٩٨٥.
٥- پێشانگای هونەرمەندانی کوردستان ١٩٨٦.
٦- پێشانگای رۆژی هونەر ١٩٨٧- ١٩٩٠.
٧- پێشانگای هەولێر ١٩٨٧- ١٩٨٩.
٨- پێشانگای هونەرمەندان چالاکی قوتابخانەکان ١٩٩٣ تا ٢٠٠٤.
٩- پێشانگای گەلەری ئەربیللا ١٩٩٦.

لەدایکبووی: ١٩٥٤- هەولێر
پلەی خوێندن: بەکالۆریۆس لە کۆلێژی یاسا
دەستپێک: ١٩٧٠

چالاکی و بەرهەمەکان:

پێشانگا تایبەتییەکانی:

١- لە سالانی (١٩٧٤، ١٩٨٣، ١٩٨٤) سێ پێشانگای تایبەتی لە هۆڵی ئەیوبییەی شاری هەولێر کردۆتەوە.
٢- لەساڵی ١٩٨٨ پێشانگای گشتی گرافیک و هێڵکاری، ساڵەکانی ١٩٧٠ تا ١٩٨٨ لە هۆڵی میدیای شاری هەولێر.
٣- لە ساڵانی ١٩٨٩- ١٩٩٠ "مغامرە الخط واللون" لە هۆڵی "الرواق"ی بەغدا و هۆڵی ئاری هەولێر کردۆتەوە.
٤- لە ساڵی ١٩٩٣ پێشانگای پۆستەری سیاسی تایبەت بە کارەساتی هەڵەبجەی لە هۆڵی میدیای شاری هەولێر کردۆتەوە.
٥- لە ساڵانی ١٩٩٣- ١٩٩٦ "چوار چێوە جوانە ژەهراوییەکان" ژمارە (١و٢)ی لە هۆڵی میدیا کردۆتەوە.
٦- ساڵی ١٩٨٨ سلاو بۆ خۆشەویستانی ئاشتی لە هۆڵی میدیای هەولێر و هۆڵی مۆزەخانەی سلێمانی کردۆتەوە.
٧- ساڵی ٢٠٠٠ پێشانگای "١٨٠" تابلۆی لە هۆڵی مۆزەخانەی سلێمانی کردۆتەوە.
٨- ساڵی ٢٠٠٠ پێشانگای گرافیک و هێڵکاری لە ستۆکهۆڵم کردۆتەوە.
٩- ساڵی ٢٠٠١ پێشانگای تایبەتی گرافیکی لە هۆڵی جیهانی شاری سلێمانی کردۆتەوە.
١٠- ساڵی ٢٠٠٥ پێشانگای سیمبوڵەکانی بیرەوەری و ٥٣ تابلۆی گرافیکی لە هۆڵی میدیای شاری هەولێر کردۆتەوە.

پێشانگا هاوبەشی و گشتییەکان:

١- لە سەرەتای حەفتاکاندا بەشداری زۆربەی

١٠- پێشانگای شەهید ١٩٩٦.
١١- پێشانگای هونەرمەندانی کورد ١٩٩٧.
١٢- پێشانگای یادی شۆرشی گوڵان ١٩٩٧- ١٩٩٨.
١٣- پێشانگای خولی گەلەری کوردستان یەکەم و دووەم و سێیەم.
١٤- پێشانگای هونەرمەندانی شێوەکار و فۆتۆ گراف ٢٠٠٦.
١٥- پێشانگای یادی ئازاد کردنی هەولێر.
١٦- یەکەم پێشانگای تایبەت ١٩٨٣.
١٧- دووەم پێشانگای تایبەت ١٩٨٥.
١٨- سێیەم پێشانگای تایبەت ١٩٨٧.
١٩- چواردەم پێشانگای تایبەت ١٩٩٨.
٢٠- پێنج پێشانگای وێنەیی سلایدی رەنگاورەنگ لە هەولێر و کۆیە سلێمانی و بەغدا لە ١٩٧١- ١٩٩١.

نامیق عەلی قادر

پێشانگاکانی کردووە، کە لە شاری هەولێر کراونەتەوە.
٢- ساڵی ١٩٨٨ لەگەڵ ٥ هونەرمەندی کورد لە هەولێر بەشداری پێشانگایەکی هاوبەشی کردووە.
٣- ساڵی ١٩٨٨ بەشداری پێشانگای کارە هونەرییە بچووکەکان "میناتۆر" لە هۆڵی رەشیدی شاری بەغدا کردووە.
٤- ساڵی ١٩٨٩ بەشداری پێشانگای "حوار الجسد"ی کردووە لە هۆڵی مۆزەخانەی نیشتمانی.
٥- لە ساڵی ١٩٨٩ لەگەڵ (١٠) هونەرمەندی بیانی بەشداری پێشانگای "الرسم علی الورق" کردووە لە پاریس.
٦- لە ساڵی ١٩٩٣ لەگەڵ هونەرمەند سەروەت ئەنوەر پێشانگایەکیان لە پاریس کردۆتەوە.
٧- لە ساڵی ١٩٩٣ لەگەڵ کۆمەڵێک هونەرمەندی "کورد- سوید" بەشداری پێشانگایەکی هاوبەشی کردووە، کە لەلایەن "لارش"ی رۆژنامەنووسی سویدی رێکخرابوو.
٨- لە ساڵی ١٩٩٣ لەگەڵ هونەرمەندان "ئیسماعیل خەیات و مەدحەت کاکەیی" پێشانگای "سێ یاران"یان لە شەقلاوە کردۆتەوە.
٩- ساڵی ١٩٩٣ لەگەڵ (٧) هونەرمەندی کورد پێشانگای "هونەر لە ئەنفالدا"یان لە هۆڵی جیهانی هونەر لە پاریس کردۆتەوە.
١٠- ساڵی ١٩٩٨ بەشداری پێشانگای پۆستەری "سڵاو بۆ خۆشەویستانی ئاشتی" لە هۆڵی میدیای شاری هەولێر کردووە.
١١- ساڵی ٢٠٠٠ لە هەولێر بەشداری لە پێشانگای هاوبەشی "هونەر پردێکە بۆ ئاشتی" کردووە.
١٢- لە ساڵی ٢٠٠٠ لە شاری سنەی ئێران لەگەڵ هونەرمەند ئیسماعیل خەیات پێشانگایەکی هاوبەشیان کردۆتەوە.
١٣- ساڵی ٢٠٠٠ بەشداری بینالەی یەکەمی تاران لە هۆڵەکانی مۆزەخانەی هونەری هاوچەرخ لە تاران کردووە.
١٤- ساڵی ٢٠٠٣ بەشداری لە پێشانگای هونەرمەندانی هەولێر کردووە لە هۆڵی زاموای شاری سلێمانی.
١٥- ساڵی ٢٠٠٤ بەشداری پێشانگای هونەرمەندانی کوردی کردووە لە هۆڵی زاموای شاری سلێمانی.
١٦- ساڵی ٢٠٠٤ بەشداری پێشانگای هاوبەشی هونەرمەندانی کورد کردووە لە گەلەری کوردستان لەشاری هەولێر.
١٧- لە ساڵی ٢٠٠٥ پێشانگای تایبەت بەدوا کارەکانی لە هۆڵی میدیای شاری هەولێر کردووە.
١٨- ساڵی ٢٠٠٥ بەشداری پێشانگای هونەرمەندانی کوردی کردووە لە گەلەری دهۆک، گەلەری زاموا، گەلەری کۆیە.
١٩- ساڵی ٢٠٠٧ بەشداری پێشانگای فۆتۆگرافی هەولێری کردووە لە هۆڵی میدیا.
٢٠- ساڵی ١٩٩٠ بە هاوبەشی لەگەڵ هونەرمەند بورهان سابیر لە گەرماوی قەڵا هۆڵی ئارییان دامەزراندووە.
٢١- (١٠٠) تابلۆی لە وڵاتانی "عێراق، کوەیت، سوید، فەرەنسا، ئەڵمانیا، سویسرا، ئەمریکا، پۆڵۆنیا، روسیا، تاران" هەیە.
٢٢- ساڵی ٢٠٠٧ گەلەری رۆژی بۆ هونەری شێوەکاری دامەزراندووە.

عەبدوڵڵا رەسول مەولود

لەدایکبووی: ١٩٥٢- هەولێر
پلەی خوێندن: بەکالۆریۆس لە ئەکادیمیای هونەرە جوانەکانی بەغدا- ١٩٧٩
دەستپێک: ١٩٧٠

بەرهەم و چالاکییەکانی:

١- لە ساڵانی ١٩٧٩ تا ٢٠٠٥ شەش پێشانگای تایبەتی کردۆتەوە لە ناوەوە و دەرەوەی کوردستان.
٢- لە نێوان ساڵانی ١٩٧٠ تا ٢٠٠٨ بەشداری چەندین پێشانگای هاوبەشی کردووە لە ناوەوە و دەرەوەی کوردستان.
٣- لە ساڵانی ١٩٨٠ تا ١٩٨٦ مامۆستاو سەرۆکی بەشی وێنەکێشان و دەستەی دامەزرێنەری پەیمانگای هونەرە جوانەکانی سلێمانی بووە.
٤- لە ساڵی ١٩٩٧ وانەی گوتۆتەوە لە کۆلێژی کۆردۆینەرس لە لەندەن.
٥- لە ساڵی "٢٠٠٦"دوە وەکو مامۆستا لە کۆلێژی هونەرە جوانەکان دامەزراوە و تا ئێستاش بەردەوامە.

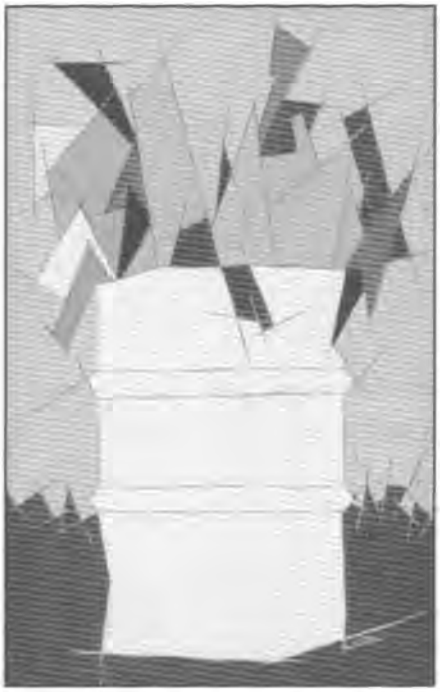

فەیسەڵ عوسمان

لەدایکبووی: ١٩٥٦- هەولێر
پلەی خوێندن: دبلۆم لە پەیمانگای هونەرە جوانەکانی بەغدا- ١٩٨٦
دەستپێک: ١٩٧٤

چالاکی و بەرهەمەکان:

١- لە سەرەتای دامەزراندنی پەیمانگای هونەرە جوانەکانی هەولێر وەک مامۆستا کاری کردووە و تا ئێستاش وەکو وانەبێژ بەردەوامە.
٢- لە ساڵانی ١٩٩٥ تا ٢٠٠٥ مامۆستای وانەبێژ بووە لە مەرسەمی کۆلیژی پەروەردەی زانکۆی سەلاحەدین، کە چەندین پێشانگای بۆ بەهرەمەندانی ئەم کۆلیژە کردۆتەوە.
٣- لە ساڵانی ٢٠٠٠ و ٢٠٠١ بەڕێوەبەری هونەری شێوەکاری بووە لە وەزارەتی رۆشنبیری.

٤- ساڵی ٢٠٠٦ خولێکی راهێنانی هونەری لە هۆڵەندا تەواو کردووە.

٥- لە ساڵانی ١٩٧٤ تا ٢٠٠٦ یازدە پێشانگای لە شارەکانی کوردستان کردۆتەوە.

٦- لە ساڵی ١٩٨٨ بەشداری لە پێشانگای ١٥ هونەرمەند کردووە لە یابان.

٧- لە ساڵی ٢٠٠٠ یاوەری پێشانگایەکی هاوبەشی هونەرمەندانی کوردستانی کردووە بۆ شارەکانی "سنە- کرماشان" لە ئێران.

٨- ساڵی ٢٠٠٥ یاوەری پێشانگایەکی هونەری کردووە لە هۆڵی "ساقیە الصاوی" لە بۆ قاهیرەی وڵاتی میسر.

٩- ساڵی ١٩٧٤ بەشداری لە پێشانگای تیپی هونەری نوێی کوردی کردووە لە شاری هەولێر.

١٠- لە ساڵانی (٢٠٠٠، ٢٠٠٦، ٢٠٠٨) لە گەلەری دهۆک بەشداری خولی ساڵانەی کردووە.

١١- لە ساڵانی (١٩٧٨، ١٩٨٨، ١٩٨٩، ١٩٩٠) بەشداری لە پێشانگاکانی رۆژی هونەر کردووە لە شاری هەولێر.

١٢- لە ساڵی ١٩٩٢ بەشداری لە پێشانگای پۆستەر کردووە لە هۆڵی میدیای شاری هەولێر.

١٣- لە ساڵانی (١٩٩٣، ١٩٩٤، ١٩٩٥، ١٩٩٨، ١٩٩٩، ٢٠٠٠، ٢٠٠١، ٢٠٠٢، ٢٠٠٣، ٢٠٠٤) بەشداری لە پێشانگای ساڵانەی مامۆستایانی هونەر لە چالاکی قوتابخانەکان کردووە لە هۆڵی میدیای شاری هەولێر.

١٤- بەشداری لە پێشانگای زستان کردووە لە بنکەی سەردەم لە قەڵای هەولێر.

١٥- لە ساڵی ١٩٩٦ بەشداری کردووە لە پێشانگای خولی گەلەری ئەربێللا لە قەڵای هەولێر.

١٦- لە ساڵی ١٩٩٧ بەشداری کردووە لە پێشانگای هەڵەبجەی شەهید لە گەلەری ئەربێللا لە قەڵای هەولێر.

١٧- لە ساڵی ١٩٩٧ لە هۆڵی میدیای شاری هەولێر بەشداری کردووە لە پێشانگای هونەرمەندانی کوردستان.

١٨- لە ساڵی ١٩٩٧ لە باخچەی گڵکەندی شاری هەولێر بەشداری کردووە لە پێشانگای هونەرمەندانی کوردستان.

١٩- لە ساڵانی (١٩٩٩- ٢٠٠٠) بەشداری کردووە لە پێشانگاکانی چوار خولی ساڵانەی گەلەری کوردستان.

٢٠- لە ساڵانی (٢٠٠٠- ٢٠٠٦) بەشداری کردووە لە خولی ساڵانەی گەلەری دهۆک.

٢١- لە ساڵی ٢٠٠٢ بەشداری کردووە لە پێشانگای "٢٠" هونەرمەندی هەولێر لە گەلەری زاموای شاری سلێمانی.

٢٢- ساڵی ٢٠٠٢ بەشداری پێشانگای خولی گەلەری زاموای کردووە لە شاری سلێمانی.

٢٣- لە ساڵی "٢٠٠٥" بەشداری کردووە لە پێشانگای یەکێتی هونەرمەندانی کوردستان (فێستیڤاڵی شێوەکاری) لە "هەولێر، سلێمانی، دهۆک، کەرکووک".

٢٤- لە ٢٠٠٧/٣/١١ بەشداری کردووە لە پێشانگای فێستیڤاڵی ئازادکردنی هەولێر.

٢٥- لە ساڵانی "١٩٨٢- ٢٠٠٧" ژمارەیەکی زۆری مۆنتیفی لە رۆژنامەکان بڵاوکردۆتەوە.

محەمەد خدر رەسول

لەدایکبووی: ١٩٧٢- کەرکووک
پلەی خوێندن: دەرچووی ئامادەیی
دەستپێک: ١٩٧٩

چالاکی و بەرهەمەکان:

١- لە ساڵی ١٩٨٨ لە کەرکووک پێشانگایەکی تایبەتی کردۆتەوە.
٢- لە ساڵی ١٩٨٩ لە کەرکووک پێشانگایەکی تایبەتی کردۆتەوە.

٣- لە ساڵی ١٩٩٢ لە هەولێر پێشانگایەکی تایبەتی کردۆتەوە.
٤- لە ساڵی ٢٠٠٧ لە هەولێر پێشانگایەکی تایبەتی کردۆتەوە.
٥- لە ساڵی ١٩٨٥ لە بەغدا بەشداری پێشانگایەکی هاوبەشی کردووە.
٦- لە ساڵی ١٩٨٧ لە کەرکووک بەشداری پێشانگایەکی هاوبەشی کردووە.
٧- لە ساڵی ١٩٩٤ لە هەولێر بەشداری پێشانگایەکی هاوبەشی کردووە.
٨- لە ساڵی ١٩٩٦ لە هەولێر بەشداری پێشانگایەکی هاوبەشی کردووە.
٩- لە ساڵانی ٢٠٠٠- ٢٠٠٣ بەشداری چەند کارێکی هونەری کردووە لە هەولێر.
١٠- بەشداری کردووە لە فێستیڤاڵەکانی "المدي الثقافي، العراقي الفيدرالي الموحد".

نەزیر خەیلانی

لەدایکبووی: ١٩٥٣- هەولێر
پلەی خوێندن:
دەستپێک: ١٩٧٦

چالاکی و بەرهەمەکان:

١- ئەندامی کۆمەڵەی هونەرمەندانی شێوەکاری نەرویجیە.
٢- ئەندامی یەکگرتووی شارەزایانی پەیکەرسازی

نەرویجە.

٣- ئەندامی سەندیکای هونەرمەندانی هیدمارکە.

٤- ئەندامی سەندیکای هونەرمەندانی ئۆپلاندە.

٥- ئەندامی یەکگرتووی هونەرە جوانەکانی ئەورووپایە.

٦- ئەندامی یەکگرتووی شێوەکاری جیهانییە.

٧- لە سالانی (١٩٧٧، ١٩٧٨، ١٩٧٦، ١٩٨١، ١٩٨٢، ١٩٨٣) بەشداری کردووە لە (٦) پێشانگا لە ناوەوە و دەرەوەی عێراق.

٨- ساڵی ١٩٨٨ بەشداری پێشانگای هونەرمەندانی عێراقی کردووە لە مۆزەخانەی نیشتمانی لە دیمەشق- سوریا.

٩- ساڵی ١٩٨٩ بەشداری پێشانگای هونەرمەندانی نەرویجی کردووە.

١٠- ساڵی ١٩٩١ بەشداری پێشانگای جیهانی بۆ هونەری گەلان لە زانکۆی ئۆسلۆی نەرویج کردووە.

١١- ساڵی ١٩٩٣ بەشداری پێشانگای هونەری پەیکەرسازی کردووە لە یابان.

١٢- ساڵی ١٩٩٤ بەشداری پێشانگای شێوەکاری نەرویجی لە خولی یارییەکانی ئۆلەمپی زستانەی کردووە.

١٣- ساڵی ١٩٩٥ لە نیویۆرکی ئەمریکا بەشداری پێشانگای جیهانی هونەرە جوانەکانی کردووە.

١٤- ساڵی ١٩٩٦ بەشداری پێشانگای ساڵانەی هونەرمەندانی یوڤیکی لە نەرویج کردووە.

١٥- ساڵی ١٩٩٧ بەشداری پێشانگای پاییزی هونەرمەندانی ئۆپلاندی کردووە لە نەرویج.

١٦- ساڵی ١٩٩٨ بەشداری پێشانگای ساڵانەی هونەرمەندانی ئۆپلاندی لە نەرویج کردووە.

١٧- ساڵی ١٩٩٧ بەشداری پێشانگای جیهانی هونەری پەیکەرسازی لە یابان کردووە.

١٨- لە ١٩٩٧/١١/١٩ تا ١٩٩٧/١١/٢٩ پێشانگای هاوبەشی لەگەڵ هونەرمەندی نەرویجی خاتوو "Ragnhild emblem" لە هۆڵی هونەری شاری هامر.

١٩- لە ١٩٩٩/٢/١٠ پێشانگایەکی هاوبەشی بەناوی "تا بۆ ردگەز پەرستی" لەگەڵ هونەرمەندی گرافیکی نەرویجی "inger kartham" کردۆتەوە لە ئۆسلۆ.

٢٠- لە نێوان ساڵانی ١٩٨٥- ١٩٨٦ نۆ پێشانگای تایبەتی لە بەغداو هەولێر و سلێمانی کردۆتەوە.

٢١- لە ساڵی ١٩٩٢ پێشانگایەکی تایبەتی لە هۆڵی چالاکی قوتابخانەکانی دهۆک کردۆتەوە.

٢٢- لە ساڵی ١٩٩٢ پێشانگایەکی تایبەتی لە هۆڵی میدیای شاری هەولێر کردۆتەوە.

٢٣- لە ١٩٨٨/٤/٤ تا ١٩٨٨/٥/١٢ لە بنکەی رۆشنبیری سۆڤیەتی لە دیمەشق پێشانگایەکی تایبەتی کردۆتەوە.

٢٤- ساڵی ١٩٨٨ پێشانگای هەڵەبجەی لە بنکەی رۆشنبیری هونەری لە ئەسکاری نەرویج کردۆتەوە.

٢٥- ساڵی ١٩٨٩ لە فالدریسی نەرویج پێشانگای ئەنفالی کردۆتەوە.

٢٦- ساڵی ١٩٨٩ لە هۆڵی کتێبخانەی نیشتمانی ئارت هاوس لە دانیمارک پێشانگای جەنگ و هونەری کردۆتەوە.

٢٧- ساڵی ١٩٩٠ لە کتێبخانەی لوتنی نەرویج پێشانگای هونەری کوردی و خەباتی کردۆتەوە.

٢٨- ساڵی ١٩٩١ لە ستاڤنگەی نەرویجی پێشانگای هەفتەی هاوکاری لەگەڵ گەلی کوردی کردۆتەوە.

٢٩- سالی ١٩٩٢ لە مۆزەخانەی دۆم شیرکە ئەدونی پێشانگای هەڵەبشیمای کردۆتەوە.
٣٠- سالی ١٩٩٢ لە هۆلی هونەر، گەل، دیمەشق- سوریا" پێشانگای کردۆتەوە.
٣١- سالی ١٩٩٢ لەهۆلی تشرین بۆ هونەر لە شاری حەلەبی سوریا پێشانگایەکی کردۆتەوە.
٣٢- سالی ١٩٩٦ لە گەلەری مارتن لە باکووری نەرویج پێشانگایەکی کردۆتەوە.
٣٣- لەسەر داوای سەرۆکی پەرلەمان لە باکووری نەرویج پێشانگایەکی گەڕۆکی کردۆتەوە بەناوی "کورد و دەربەدەری".
٣٤- سالی ١٩٩٨ لە بنکەی رۆشنبیری لە شاری ستۆکهۆلمی سوید پێشانگایەکی بەناوی "ئازاری کورد" کردۆتەوە.
٣٥- لە سالی ١٩٩٩ لە قەلای هەولێر پێشانگایەکی تایبەتی کردۆتەوە.
٣٦- لە سالی ٢٠٠٧ لە قەلای هەولێر پێشانگایەکی تایبەتی کردۆتەوە.

قەرەنی جەمیل

لەدایکبووی: ١٩٥٤- هەولێر
پلەی خوێندن: دبلۆم لە پەیمانگای هونەرە جوانەکانی بەغدا.
دەستپێک: ١٩٧٦

چالاکی و بەرهەمەکان:

پێشانگا تایبەتییەکان:

١- لە سالی ١٩٧٧ یەکەم پێشانگای تاکەکەسی لە هۆلی قوتابخانەی میدیای کچان لە هەولێر کردۆتەوە.
٢- سالی ١٩٨٥ پێشانگایەکی تایبەتی لە "پرات دی لو جانێز" لە بەرشلۆنە کردۆتەوە.
٣- سالی ١٩٨٨ پێشانگای تایبەتی لە "ئەلمونێکەر" لە ئیسپانیا کردۆتەوە.
٤- سالی ١٩٩٠ پێشانگای تایبەتی لە "گرانادە" لە ئیسپانیا کردۆتەوە.
٥- سالی ٢٠٠٧ پێشانگایەکی تایبەتی لە گەلەری کوردستانی شاری هەولێر کردۆتەوە.

پێشانگا هاوبەشەکان:

١- لە سالی ١٩٧٦دوە لە "بەغدا، ئیتالیا، ئیسپانیا، هۆلەندا، نەمسا، ئینگلتەرا، پۆلۆنیا" بەشداری پێشانگای هاوبەشی هونەرمەندانی کردووە.
* ئێستا سەرنووسەری گۆڤاری "شێوەکاری"یە.

قاسم سابیر

لەدایکبووی: ١٩٥٩- هەولێر
پلەی خوێندن:
دستپێک: ١٩٧٧

چالاکی و بەرهەمەکان:

١- لە ساڵی ١٩٧٧ پێشانگای یەکەمی خۆی لە هۆڵی ئەیوبییە کردۆتەوە.
٢- لە ساڵی ١٩٨١ پێشانگای دووەمی خۆی لە هۆڵی ئەیوبییە کردۆتەوە.
٣- لە ساڵی ١٩٨٩ پێشانگای سێیەمی خۆی لە هۆڵی میدیا کردۆتەوە.
٤- لە ساڵی ١٩٩١ چوارەم پێشانگای لە هۆڵی میدیا کردۆتەوە.

٥- لە ساڵی ١٩٩٤ پێنجەم پێشانگای خۆی لە گەلەری قەلا کردۆتەوە.
٦- لە ساڵی ١٩٩٧ شەشەم پێشانگای خۆی لە رۆمای پایتەختی ئیتاڵیا کردۆتەوە.
٧- لە ساڵی ١٩٩٩ حەوتەم پێشانگای خۆی لە هالەی ئەڵمانیا کردۆتەوە.
٨- بەشداری چەندین پێشانگای هاوبەشی کردووە.

حەمید جەمال ئەحمەد

لەدایکبووی: ١٩٥٤- شەقلاوە
پلەی خوێندن: دبلۆمی بەڕێوەبردن لە زانکۆی موستەنسریە.
دستپێک: ١٩٧٧

چالاکی و بەرهەمەکان:

١- لە ساڵی ١٩٩٢ پێشانگای تایبەتی لە گەلەری میدیای شاری هەولێر کردۆتەوە.
٢- ساڵی ١٩٩٣ لە شارەوانی تێسد لە دانیمارک پێشانگای تایبەتی کردۆتەوە.
٣- لە ساڵی ١٩٩٤ لە گەلەری میدیای شاری هەولێر پێشانگای تایبەتی کردۆتەوە.
٤- لە ساڵی ١٩٩٧ لە گەلەری میدیای شاری هەولێر پێشانگای تایبەتی کردۆتەوە.
٥- ساڵی ١٩٩٧ لە هۆڵی سەلمان لە شاری دهۆک پێشانگای تایبەتی کردۆتەوە.
٦- لە ساڵی ٢٠٠٠ پێشانگای تایبەتی لە هۆڵی میدیای

شاری هەولێر کردۆتەوە.

٧- سالّی ٢٠٠٢ پێشانگای تایبەتی لە هۆلّی مۆزەخانە لە شاری سلێمانی کردۆتەوە.

٨- لە سالّی ٢٠٠٥ بەشداری پێشانگای "٦" هونەرمەند دەربارەی تیرۆر کردووە لە گەلەری کوردستان لە شاری هەولێر.

٩- سالّی ٢٠٠٦ بەشداری کردووە لە پێشانگای ٧ هونەرمەند لە هۆلّی ئەمنەسوورەکەی سلێمانی.

١٠- سالّی ١٩٩٨ بەشداری لە دامەزراندنی گەلەری کوردستان لە قەلا کردووە.

جەوهەر محەمەد عومەر

لەدایکبووی: ١٩٦٢- هەولێر
پلەی خوێندن:
دەستپێک:

پێشانگا تایبەتییەکان

- پێشانگای یەکەم لە سالّی (١٩٧٨) هۆلّی ئەیبوبیە لە هەولێر / نقابە الفنانین / اربیل.
- پێشانگای دووەم لە سالّی (١٩٨١) بارەگای کۆمەلّی هونەرو وێژەی کوردی لە هەولێر.
- پێشانگای سێیەم لە سالّی (١٩٨٥) هۆلّی ئەیبوبیە لە هەولێر / نقابە الفنانین / اربیل.
- پێشانگای چوارەم لە سالّی (٢٠٠٠) هۆلّی میدیا لە هەولێر / وەزارەتی رۆشنبیری هەرێمی کوردستان.
- پێشانگای پێنجەم لە سالّی (٢٠٠٢) هۆلّی مۆزەخانە لە سلێمانی / ناوەندی هونەری هەولێر.
- پێشانگای شەشەم لە سالّی (٢٠٠٥) هۆلّی چالاکی قوتابخانەکان لە هەولێر / چالاکی قوتابخانەکان.
- پێشانگای حەوتەم لە سالّی (٢٠٠٧) هۆلّی میدیا لە هەولێر / بەڕێوەبەرایەتی چالاکی قوتابخانەکان.

پێشانگای هاوبەشی دووقۆلّی و سێ قۆلّی.

- پێشانگای یەکەم لە سالّی (١٩٨٨) هۆلّی میدیا لە هەولێر / (جەوهەر+ چەتۆ+ فەیسەلّ) دار الثقافة والنشر الكردية.
- پێشانگای دووەم لە سالّی (١٩٩٨) هۆلّی میدیا لە هەولێر / (جەوهەر + دارا + فەیسەلّ) وەزارەتی رۆشنبیری.

- پێشانگای سێیەم لە ساڵی (٢٠٠٠) هۆڵی شەهید سەلمان لە دهۆک / (جەوهەر+ فەیسەڵ) وەزارەتی رۆشنبیری.
- پێشانگای چوارەم لە ساڵی (٢٠٠٤) هۆڵی مۆزەخانە لە سلێمانی / (جوهر+ فیصل) وەزارەتی رۆشنبیری.
- پێشانگای پێنجەم لە ساڵی (٢٠٠٦) هۆڵی میدیا لە هەولێر / (جوهر+ فیصل) وەزارەتی رۆشنبیری.

پێشانگا هاوبەشی یەکان

- پێشانگای هونەرمەندانی هەولێرو سلێمانی لە ساڵی (١٩٧٨) هۆڵی ئەییوبیە لە هەولێر / نقابە الفنانین / اربیل.
- پێشانگای هونەرمەندانی هەولێر لە ساڵی (١٩٨٣) هۆڵی پەرتووکخانەی گشتی لە هەولێر/ کۆمەڵی هونەرو وێژەی کوردی.
- پێشانگای سەرجەم هونەرمەندانی کورد لە ساڵی (١٩٨٦) هۆڵی میدیا لەهەولێر /الامانة العامة للثقافة والشباب.
- پێشانگای رۆژی هونەر لە ساڵانی (١٩٨٧- ١٩٨٨- ١٩٨٩- ١٩٩٠) هۆڵی میدیا لە هەولێر / نقابة الفنانین / اربیل.
- پێشانگای گشتی هونەرمەندانی رۆژی هەولێر لە ساڵانی (١٩٨٧- ١٩٨٨- ١٩٨٩) هۆڵی میدیا لە هەولێر.
- پێشانگای پۆستەری سیاسی لە ساڵی (١٩٩٢) هۆڵی میدیا لە هەولێر / چالاکی قوتابخانەکان.
- پێشانگای ساڵانە بۆ هونەرمەندانی بەشی شێوەکاری چالاکی قوتابخانەکان لە ساڵانی (١٩٩٣- ١٩٩٤- ١٩٩٥- ١٩٩٨- ١٩٩٩- ٢٠٠٠- ٢٠٠١- ٢٠٠٢- ٢٠٠٣- ٢٠٠٤) هۆڵی میدیا لە هەولێر / چالاکی قوتابخانەکان.
- پێشانگای (سەردەم) بەناوی زستان لە ساڵی (١٩٩٣) قەڵا لە هەولێر.
- پێشانگای خولی گەلەری ئەربێللا لە ساڵی (١٩٩٦) قەڵا لە هەولێر.
- پێشانگای هەڵەبجەی شەهید لە ساڵی (١٩٩٦) گەلەری ئەربێللا قەڵای هەولێر.
- پێشانگای هونەرمەندانی کورد لە ساڵی (١٩٩٧) هۆڵی میدیا /هەولێر / وەزارەتی رۆشنبیری هەرێمی کوردستان.
- پێشانگای هونەرمەندانی کورد لە ساڵی (١٩٩٧) باخچەی گڵکەند/ هەولێر/ وەزارەتی رۆشنبیری هەرێمی کوردستان.
- پێشانگای گشتی یادی گولآن لە ساڵی (١٩٩٧) هۆڵی میدیا لە هەولێر / وەزارەتی پێشمەرگە.
- پێشانگای (١٥) هونەرمەندی کورد لە (یابان - تۆکیۆ) لە ساڵی (١٩٩٨)
- پێشانگای هاوبەشی گولآن لە ساڵی (١٩٩٨) هۆڵی میدیا /هەولێر / یەکێتی هونەرمەندانی کوردستان.
- پێشانگای خولی (یەکەم و دووەم و سێیەم)ی گەلەری کوردستان لە ساڵانی (١٩٩٩- ٢٠٠٠) میدیا/ هەولێر.
- پێشانگای خولی گەلەری دهۆک بۆ ساڵانی (١٩٩٩- ٢٠٠٠- ٢٠٠٣- ٢٠٠٤- ٢٠٠٥- ٢٠٠٦- ٢٠٠٧- ٢٠٠٨) لەدهۆک.
- پێشانگای گەلەری کوردستان بۆ شارەکانی (سنەو کرماشان) لە ئێران لە ساڵی (٢٠٠٠).
- پێشانگای (٢٠) هونەرمەندی شاری هەولێر لە سلێمانی (گەلەری زاموا) ساڵی (٢٠٠٢).
- پێشانگای ڤیستیڤاڵی هونەری شێوەکاری لە (دهۆک- هەولێر- سلێمانی- کەرکوک) ساڵی (٢٠٠٥).
- پێشانگای (هەولێر) بۆ هونەرمەندانی شێوەکارو فۆتۆغراف هۆڵی میدیا ساڵی (٢٠٠٦) وەزارەتی رۆشنبیری.
- پێشانگای خولی (١١) ی گەلەری زامۆا لە سلێمانی ساڵی (٢٠٠٦).
- پێشانگای هونەرمەندانی هەولێر لە هۆڵی میدیا ساڵی (٢٠٠٦).
- پێشانگای هونەرمەندانی هەولێر لە هۆڵی شەهید سەلمان /دهۆک - ساڵی (٢٠٠٦).
- پێشانگای هونەرمەندانی هەولێر (ڤیستیڤاڵی رۆژی ئازاد کردنی هەولێر) هۆڵی میدیا ٢٠٠٧/٣/١١
- (تصمیم) و جێبەجێ کردنی دەیان دیکۆری شانۆگەری و نۆیەرێتی چالاکی قوتابخانەکان.
- سەرپەرشتیاری هونەرییە و سەرۆکی بەشی شێوەکارییە لەچالاکی قوتابخانەکان

جەمال مشیر

لەدایکبووی: ١٩٦٢
پلەی خوێندن: دەرچووی ئەکادیمیای هونەرە جوانەکانی بەغدا- ١٩٨٩
دستپێک: ١٩٧٩

چالاکی و بەرهەمەکان:

١- لە ساڵی ١٩٩٢ پێشانگای تایبەتی لە هۆڵی میدیا کردۆتەوە.
٢- لە ساڵی ١٩٩٧ پێشانگای تایبەتی لە هۆڵی میدیای شاری هەولێر کردۆتەوە.
٣- لە ساڵی ١٩٩٨ پێشانگای تایبەتی لە هۆڵی میدیا کردۆتەوە.
٤- لە ساڵی ١٩٩٨ پێشانگای تایبەتی لە گەلەری زاموای شاری سلێمانی کردۆتەوە.
٥- لە ساڵی ١٩٩٩ پێشانگای تایبەتی لە هۆڵی میدیای شاری هەولێر کردۆتەوە.
٦- لە ساڵی ٢٠٠٠ پێشانگای تایبەتی لە گەلەری شەهید سەلمان لە شاری دهۆک کردۆتەوە.
٧- پێشانگایەکی هاوبەشی دوو قۆڵی لە گەلەری شەهید سەلمان لە دهۆک کردۆتەوە.
٨- لە ساڵی ١٩٨٤ بەشداری پێشانگایەکی هاوبەشی کردووە، کە بۆ چەند هونەرمەندێکی بەغدا کرابۆوە، لە هۆڵی ئەکادیمیا.
٩- لە ساڵی ١٩٨٨ بەشداری پێشانگایەکی هاوبەشی کردووە، کە بۆ چەند هونەرمەندێکی بەغدا کرابۆوە، لە هۆڵی "التحریر".
١٠- لە ساڵی ١٩٨٩ لەیادی رۆژی هونەر لە هەولێر بەشداری پێشانگای هاوبەشی هونەرمەندانی کورد کردووە لە هۆڵی میدیا.
١١- لە ساڵی ١٩٩٢ بە بۆنەی هەڵبژاردنی پەرلەمانی کوردستان لە هۆڵی میدیای شاری هەولێر بەشداری پێشانگایەکی هاوبەشی کردووە.
١٢- لە ساڵی ١٩٩٢ بەشداری پێشانگایەکی هاوبەشی کردووە بەناوی "زستان" لە هۆڵی میدیای شاری هەولێر.
١٣- لە ساڵی ١٩٩٤ بەشداری پێشانگای هاوبەشی هونەرمەندانی کوردی کردووە لە هۆڵی میدیای شاری هەولێر.
١٤- لە ساڵی ١٩٩٥ بەشداری پێشانگای هاوبەشی هونەرمەندانی کوردی کردووە بۆ پۆستەری سیاسی دژی شەڕی ناوخۆ لەهۆڵی میدیا.
١٥- لە ساڵی ١٩٩٥ بەشداری خولی یەکەمی پێشانگای هاوبەشی هونەرمەندانی کوردی کردووە لە گەلەری ئەربێللای شاری هەولێر.
١٦- لە ساڵی ١٩٩٥ لە یادی هەڵەبجەی شەهید بەشداری پێشانگای هاوبەشی هونەرمەندانی کردووە لە گەلەری ئەربێللای شاری هەولێر.

١٧- لە ساڵی ١٩٩٧ لە گەلەری میدیای شاری هەولێر بەشداری پێشانگای هونەرمەندانی کردووە.
١٨- لە ساڵی ٢٠٠٠ لە گەلەری زاموا بەشداری پێشانگای هاوبەشی هونەرمەندانی سلێمانی کردووە.
١٩- ساڵی ٢٠٠٠ لە ئێران بەشداری پێشانگای هاوبەشی هونەرمەندانی کردووە.
٢٠- لە ساڵی ٢٠٠١ لە گەلەری کوردستان بەشداری پێشانگای هاوبەشی هونەرمەندانی کوردی کردووە.
٢١- لە ساڵی ٢٠٠٢ بەشداری پێشانگای هاوبەشی هونەرمەندانی سلێمانی کردووە لە گەلەری زاموا.

شێروان عەزیز حەسەن
(شێروان عەبدولعەزیز)

لەدایکبووی: ١٩٧١- خانەقا- هەولێر
پلەی خوێندن: دەرچووی سەرەتایی
دەستپێک: ١٩٧٩

چالاکییەکان:

١- لە رێکەوتی ١٩٩١/٣/١٧ لە قوتابخانەی جمهوری پێشانگایەکی تایبەتی بە بۆنەی راپەرین کردۆتەوە.
٢- لە ساڵی ٢٠٠٤ لە شاری دهۆک پێشانگای تایبەتی کردۆتەوە.
٣- لە ١٩٩٧/٨/٣٠ بەشداری لە پێشانگای هاوبەش کردووە لە هۆڵی میدیای شاری هەولێر.
٤- لە ١٩٩٨/٨/٢٢ لە هۆڵی میدیا لەگەڵ کۆمەڵەی خۆشنووسان بە تابلۆیەکی خەت و رەسم بەشداری کردووە.
٥- لە ٢٠٠٠/٨/٢٦ پێشانگایەکی تایبەتی لە هاوینەهەواری پیرمام کردۆتەوە.

٦- لە ٢٠٠٠/٩/٢٣ لە شاری دهۆک لە هۆڵی شەهید سەلمان بەهاوکاری سەندیکای هونەرمەندانی کوردستان- لقی دهۆک پێشانگایەکی تایبەتی کردۆتەوە.
٧- لە ٢٠٠٢/٨/١٥ لە هاوینەهەواری پیرمام پێشانگایەکی تایبەتی کردۆتەوە.
٨- لە ٢٠٠٨/٨/٢٥ بە هاوکاری وەزارەتی رۆشنبیری لە هۆڵی-گەل پێشانگایەکی تایبەتی لەژێر ناوی "لە خەرمانی گۆرانیبێژانی پێشەنگ" لەسەر فەخفوری کردەوە، کە یەکەم جار بوو لە هەولێر پێشانگای ئاوا بکرێتەوە.

بەهائەددین خدر عەبدوڵڵا

لەدایکبووی: ١٩٤٨ لەشاری هەولێر.
پلەی خوێندن:
دەسپێک: ١٩٨٠ لەبنکەی کارە دەستییەکان دەست بەکار بووە.

چالاکی بەرهەمەکانیان:

١- لە هەشتاکان و نەوەدەکان لە بەشەکانی پەروەردەیی پیشەیی لە قوتابخانە ناوەندییەکان کاری کردووە وەک ناوەندی جمهوری کوڕان و ناوەندی سەیداوەی کوڕان.

٢- لە بەشەکانی سیرامیک و دارتاشی بەشداری پێشانگای سالانی بەشەکانی پەروەردە و پیشەیی کردووە.

٣- ١٩٨٥ وەکو ئەندام کاری کردووە لە کۆمەڵی پیشەگەرییەکان.

چەندین پێشانگای فۆلکلۆری کوردەوارییان لە هۆڵی میدیا سازکردووە.

٤- بەشداری کردووە لە دروستکردنی نزیکەی دووسەد پارچە سیرامیک وەکو ئێکسسوار بۆ زنجیرەی درامای "مەمی ئالان" لەگەڵ هونەرمەندان.

٥- بەشداری کردووە لە زۆربەی فیستیڤالی سالانەی پەیمانگای هونەرە جوانەکان.

٦- ٢٠٠٦ (پایزەبرا) پێشانگای هاوبەشی ١٣ هونەرمەندی سیرامیکسازی شاری هەولێر لە دهۆک لە هۆڵی شەهید سەلمان.

٧- پێشانگای خولی شەشەمی گەلەری کوردستان بەهاری ٢٠٠٤.

٨- فیستیڤالی هونەری لە هەولێر ڕێکخراوی هونەرمەندانی کوردستان پێی هەڵستا.

عەبدولعەزیز پیرداود حەمەدەمین

لەدایکبووی: ١٩٦١- هەولێر

پلەی خوێندن: دەرچووی پەیمانگای مامۆستایانی هەولێر.

دەستپێک: ١٩٨٢

چالاکی و بەرهەمەکان:

١- ئەندامی دەستەی دامەزرێنەری پەیمانگای هونەرە جوانەکانی هەولێرە لە سالی ١٩٩٢ و بۆ ماوەی ٩ سال سەرۆکی بەشی شێوەکاری ئەو پەیمانگایە بووە.

٢- لە سالی ١٩٨٧ پێشانگای تایبەتی خۆی لە هۆڵی دواناوەندی سەیداوەی کوڕان کردۆتەوە.

٣- لە سالی ١٩٨٢ لە قوتابخانەی ئەیوبییەی کچان پێشانگای تایبەتی خۆی کردۆتەوە.

٤- لە سالانی (١٩٨٤، ١٩٨٥، ١٩٨٦) بەشداری لە چەندین پێشانگا کردووە لە پەیمانگای مەڵبەندی مامۆستایان.

٥- لە سالانی (١٩٩٧، ١٩٩٨، ١٩٩٩) بەشداری لە زۆربەی پێشانگاکان کردووە لە ڕۆژی هونەر.

٦- لە سالی ١٩٨٧ لەگەڵ هونەرمەندی کۆچکردوو (فوئاد کەریم) پێشانگای هاوبەشی لە باخچەی "الجزیرە" لە بەغدا کردۆتەوە.

٧- لە ساڵی ١٩٨٩ پێشانگای تایبەتی خۆی لە هۆڵی میدیای شاری هەولێر کردۆتەوە.
٨- لە ساڵانی ١٩٩٢تا ٢٠٠١ لە تەواوی ئەو چالاکییانەی بە بۆنەی "یادەوەری هەڵەبجەی شەهید" کراوە بەشداری کردووە.
٩- لە ساڵانی ١٩٩٤- ١٩٩٥ بەشداری لە خولەکانی گەلەری سەردەم کردووە لەناو قەڵای هەولێر.
١٠- لە ساڵانی ١٩٩٠ تا ٢٠٠٤ بەشداری لە تەواوی چالاکییە هونەرییەکانی هەولێر کردووە.
١١- لە ساڵانی (١٩٩٩، ٢٠٠٠، ٢٠٠١، ٢٠٠٢) بەشداری لە خولەکانی گەلەری زامـوا کـردووە لە سلێمانی.
١٢- لە ساڵانی ١٩٩٦ بەشداری لە خولی "گەلەری ئەربێللا" لە هەولێر کردووە.
١٣- لە ساڵی ١٩٩٩ بەشداری لە پێشانگای هاوبەشی هونەرمەندانی کورد لە ئێران کردووە.
١٤- لە ساڵی ٢٠٠٢ بەشداری لە پێشانگای هاوبەشی هونەرمەندانی هەولێر لە گەلەری زاموا لە سلێمانی کردووە.
١٥- لە ساڵانی ٢٠٠٣- ٢٠٠٤ بەشداری لە خولەکانی "گەلەری زاموا"ی شاری سلێمانی کردووە.
١٦- لە ساڵی ٢٠٠٦ بەشداری لە پێشانگای هاوبەشی "٣٥" هونەرمەند لە هۆڵی میدیای هەولێر کردووە.
١٧- لە ساڵی ٢٠٠٦ بەشداری لە پێشانگای هاوبەش لەگەڵ "٣٠" هونەرمەند کردووە لە هۆڵی "سلێمانی مەتەری" لە دهۆک.
١٨- لە چەندین کاری دیکۆری شانۆگەری بەشداری کردووە.

سەربەست عومەر کەریم

لەدایکبووی: ١٩٦٨- کۆیە

پلەی خوێندن: دبلۆم لە پەیمانگای هونەرە جوانەکان- ١٩٨٧

بەکالۆریۆس لە هونەری گشتی لە موسڵ- ٢٠٠٧

دەستپێک: ١٩٨٢

چالاکی و بەرهەمەکان:

١- خاوەنی چەندین پەیکەرە لە شاری هەولێر و دەوروبەری وەک "نەخشەسازی، مۆنۆمێنتی شەهیدانی یەکی شوبات، پارکی شەهید سامی عەبدولرەحمان، ئەسپی شۆڕش لە هەولێر، پەیکەری شەهید فرەنسۆ هەریری، پەیکەری ئازادی ئافرەت لەبەردەم پارکی شەهید سامی عەبدولرەحمان، دیوارێەندی شۆڕش و ئازادی لە هاوینەهەواری پیرمام، پەیکەری کچە شوان لە پیرمام".
٢- سێ پێشانگای تایبەتی لە هەولێر و سلێمانی کردۆتەوە.
٣- بۆیەکەم لەسەر ئاستی عێراق و ناوچەکە پێشانگای هاوبەشی بە کۆمپیوتەر نمایش کرد لەگەڵ "محەممەد

قادر، فەرید شیوەزوری، هونەر مەرجان".
٤- بەشداری زیاتر لە ٨٠ پێشانگای هاوبەش کردووە لە شارەکانی هەرێمی کوردستان، ئێران، ئەڵمانیا، نمایشێکی سلایدی لە ئەمریکا.
٥- وەکو پەیکەرساز و فۆتۆگرافەر و نەخشەسازی گۆڤار و نەخشەسازی بیناسازی و کاریکاتێریست کاری دەکرد.
٦- تا کاتی کۆچی دوایی مامۆستا بوو لە پەیمانگای هونەرە جوانەکانی هەولێر و زۆربەی ساڵەکان لە پەیمانگای هونەرە جوانەکانی هەولێر سەرپەرشتی تێزی دەرچوونی خوێندکارانی دەکرد.

ئازاد رەحمان عومەر
(ئازاد مەخمووری)

لەدایکبووی: ١٩٦٦
پلەی خوێندن: دبلۆم
دستپێک: ١٩٨٣

چالاکی و بەرهەمەکانی:
١- پێشانگای هاوبەشی فۆتۆگرافی- ١٩٨٥- مەخموور
٢- پێشانگای هاوبەشی فۆتۆگرافی - ١٩٨٨- مەخموور
٣- پێشانگای هاوبەشی فۆتۆگرافی - ١٩٩٠- هەولێر
٤- پێشانگای هاوبەشی فۆتۆگرافی- ١٩٩٤- هەولێر
٥- پێشانگای تایبەتی فۆتۆگرافی- ١٩٩٥- هەولێر
٦- پێشانگای هاوبەشی فۆتۆگرافی- ١٩٩٦- هەولێر
٧- پێشانگای تایبەتی فۆتۆگرافی- ١٩٩٨- هەولێر
٨- پێشانگای تایبەتی فۆتۆگرافی- ١٩٩٩- هەولێر

٩- پێشانگای تایبەتی فۆتۆگرافی- ٢٠٠٤- مەخموور
١٠- پێشانگای هاوبەشی شێوەکاری- ٢٠٠٦- هەولێر
١١- پێشانگای هاوبەشی شێوەکاری- ٢٠٠٧- هەولێر
١٢- پێشانگای هاوبەشی شێوەکاری- ٢٠٠٨- هەولێر
١٣- پێشانگای هاوبەشی شێوەکاری- ٢٠٠٩- هەولێر
١٤- پێشانگای هاوبەشی شێوەکاری- ٢٠٠٩- هەولێر

کەریم سابیر مستەفا

لەدایکبووی: ١٩٥٥- هەولێر
پلەی خوێندن: دبلۆم لە پەیمانگای هونەرە جوانەکانی بەغدا- ١٩٨٦.

بەکالۆریۆس لە کۆلیژی پەروەردەی کراوە لە موسڵ ۲۰۰۷.

دەستپێک: ۱۹۸٦

چالاکی و بەرهەمەکان:

۱- ماوەی ۹ ساڵ مامۆستای شێوەکاری بووە لە پەیمانگای هونەرە جوانەکانی هەولێر.
۲- ماوەی دوو ساڵ سەرۆکی بەشی شێوەکاری بووە لە پەیمانگای هونەرە جوانەکانی هەولێر.
۳- ئێستا سەرپەرشتیاری پەروەردەی هونەرییە لە بەڕێوەبەرایەتی پەروەردەی هەولێر.
٤- لە راپەڕینەوە بەشداری لە زۆربەی پێشانگا هاوبەشەکانی هونەرمەندانی کوردستان کردووە.

بەشدار قادر حەسەن

لەدایکبووی: ۱۹۷۹- دەشتی شەمامک
پلەی خوێندن: سەرەتایی
دەستپێک: ۱۹۸٦

چالاکی و بەرهەمەکان:

۱- لە ساڵانی ۱۹۹۲ تا ۲۰۰۷ بەشداری لە "۱۷" پێشانگای هاوبەشی شێوەکاری کردووە.
۲- لە ساڵانی ۱۹۹٦ تا ۲۰۰۷ هەشت پێشانگای تایبەتی شێوەکاری کردۆتەوە.
۳- بەشداری لە ٦ پێشانگای کاریکاتێری کردووە.
٤- دوو پێشانگای تایبەتی کاریکاتێری کردۆتەوە.
٥- کاری دیکۆری بۆ چەندین شانۆگەری منداڵان کردووە.

سەعد کەریم حوسێن رەمەزان

لەدایكبووی: ١٩٦٤
پلەی خوێندن: دبلۆم لە پەیمانگای مامۆستایانی هەولێر ١٩٨٧- ١٩٨٨، بەكالۆریۆس لە پەروەردەی كراوە، زانكۆی بەغدا، لقی موسڵ، بەشی هونەری ٢٠٠٦.

چالاكییەكان:

* ١٩٨٧- ١٩٨٨بەشداری لە پێشانگای ساڵانەی پەیمانگای مەڵبەندی مامۆستایانی هەولێر كردووە.
* ١٩٩٣ بەشداری لە پێشانگای یەكێتی مامۆستایان كردووە.
* ١٩٩٩ یەكەم پێشانگای تایبەتی لە پەیمانگای مەڵبەندی مامۆستایانی هەولێر.
* ٢٠٠١ بەشداری كردووە لە پێشانگای مەڵبەندی كارە دەستییەكان لەسەر ئاستی (هەولێر- دهۆك- سلێمانی) كە لەشاری هەولێر و لەهۆڵی زەرد كرایەوە.
* ٢٠٠٢ بەشداری كردووە لە پێشانگای مامۆستایانی هونەری شێوەكاری لە چالاكی قوتابخانەكان.
* ٢٠٠٧ بەشداری پێشانگای بەڕێوەبەرایەتی چالاكی قوتابخانەكانی كردووە لە شاری سلێمانی.
* ٢٠٠٧ بەشداری كردووە لە پێشانگای ساڵانەی بەڕێوەبەرایەتی چالاكی قوتابخانەكان بۆ مامۆستایانی هونەری لە هەولێر.
* ئێستا لەبەشی شێوەكاری بەڕێوەبەرایەتی چالاكی قوتابخانەكانی هەولێر مامۆستای هونەرە.

عەبدولموتەلیب گەردی

لەدایكبووی: ١٩٦٨- هەولێر
پلەی خوێندن:
دەستپێك: ١٩٨٨

چالاكی و بەرهەمەكان:

پێشانگا تایبەتییەكان:

١- لە ساڵی ١٩٩١ لە گەلەری میدیای شاری هەولێر یەكەم پێشانگای تایبەتی خۆی كردۆتەوە.
٢- لە ساڵی ١٩٩٩ لە گەلەری میدیای شاری هەولێر دووەم پێشانگای تایبەتی خۆی كردۆتەوە.
٣- لە ساڵی ٢٠٠١ لە گەلەری میدیای شاری هەولێر سێیەم پێشانگای تایبەتی خۆی كردۆتەوە.
٤- لە ساڵی ٢٠٠١ لە هۆڵی شەهید سەلمانی شاری دهۆك چوارەم پێشانگای تایبەتی خۆی كردۆتەوە.
٥- لە ساڵی ٢٠٠٤ لە هەولێر و سلێمانی پێنجەم پێشانگای تایبەتی خۆی كردۆتەوە.
٦- لە ساڵی ٢٠٠٦ لە گەلەری كوردستان لە شاری هەولێر شەشەم پێشانگای تایبەتی خۆی كردۆتەوە.

پێشانگا هاوبەشییەكان:

١- لە ساڵی ١٩٨٨ بەشداری كردووە لە پێشانگای ڕۆژی هونەر لە هەولێر.
٢- لە ساڵی ١٩٩٠ بەشداری كردووە لە پێشانگای ڕۆژی هونەر لە هەولێر.
٣- لە ساڵی ١٩٩٣ بەشداری كردووە لە پێشانگای

میناتۆری لە هەولێر.

٤- لە سالّی ١٩٩٨ لە گەلەری کوردستان لە شاری هەولێر بەشداری کردووە لە پێشانگای یادی هەڵەبجە.

٥- لە سالّی ١٩٩٩- ٢٠٠٤ بەشداری لە سەرجەم خولەکانی گەلەری کوردستان کردووە لە هەولێر.

٦- لە سالّی ٢٠٠٠ لە هەولێر بەشداری کردووە لە پێشانگای هونەر پردێکە بۆ ئاشتی- یونسکۆ.

٧- لە سالّی ٢٠٠٠ بەشداری کردووە لە پێشانگای ئەرشیفی هونەرمەندانی هەولێر.

٨- لە سالّی ٢٠٠١- ٢٠٠٦ بەشداری لە سەرجەم خولەکانی گەلەری دهۆک کردووە.

٩- لە سالّی ٢٠٠١ لەگەڵ هونەرمەند سۆران ئیسماعیل لە هۆڵی مۆزەخانەی سلێمانی پێشانگای "گوڵێک بۆ ئاشتی"یان کردۆتەوە.

١٠- لە سالّی ٢٠٠٥ بەشداری فێستیڤالّی هونەرمەندانی کوردستانی کردووە.

١١- لە سالّی ٢٠٠٥ بەشداری پێشانگای یەکێتی هونەرمەندانی کوردستانی کردووە.

١٢- لە سالّی ٢٠٠٧ لەگەڵ هونەرمەند سۆران ئیسماعیل لە دیاربەکر پێشانگایەکی هاوبەشیان کردۆتەوە.

کیڤان محۆ سمایل بارزانی

لەدایکبووی: ١٩٧٣- بارزان
پلەی خوێندن: خوێندکاری کۆلیژی هونەرە جوانەکان- هەولێر
دەستپێک: سالانی هەشتا

چالاکی و بەرهەمەکان:

١- لە سالّی ١٩٨٥ لە قۆناغی سەرەتایی پێشانگایەکی کردۆتەوە.

٢- لە سالانی ١٩٨٧- ١٩٨٨ لە قۆناغی ناوەندی دوو پێشانگای کردۆتەوە.

٣- لە سالّی ١٩٩٤ پێشانگایەکی تایبەتی کردۆتەوە.

٤- لە سالّی ١٩٩٥ لە پیرمام سەبارەت بە کارەساتی زاخۆی دەلال پێشانگایەکی کردۆتەوە.

٥- لە سالّی ١٩٩٥ لە پیرمام پێشانگایەکی تایبەتی کردۆتەوە.

٦- لە سالّی ١٩٩٦ لە ئاکرێ بەشداری پێشانگایەکی هاوبەشی کردووە.

٧- لە سالّی ١٩٩٦ لە یادی یۆبیلی زێرینی "پ. د. ک" بەشداری پێشانگایەکی هاوبەشی کردووە و تابلۆی ئیستعرازی یۆبیلی زێرینی "پ. د. ک"ی کێشاوە.

٨- لە سالّی ١٩٩٧ لە یادی ئازادکردنی هەولێر پێشانگایەکی تایبەتی کردۆتەوە.

٩- لە سالّی ١٩٩٧ لەیادی لەدایکبوونی بارزانی نەمر لە باخچەی گلکەند بەشداری پێشانگایەکی هاوبەشی کردووە لە هەولێر.

١٠- لە سالّی ١٩٩٧ بەشداری دووەم پێشانگای گشتی هونەرمەندانی کوردی کردووە لە هەولێر.

١١- لە ساڵی ١٩٩٧ لەیادی ٩٩ ساڵەی ڕۆژنامەگەری کوردی پێشانگایەکی تایبەتی کاریکاتێری کردۆتەوە.
١٢- لە ساڵی ١٩٩٨ لە گەلەری میدیای شاری هەولێر پێشانگایەکی تایبەتی کردۆتەوە.
١٣- لە ساڵی ١٩٩٨ لە هەولێر و دهۆک بەشداری پێشانگایەکی هاوبەشی کردووە.
١٤- لە ساڵی ١٩٩٩ لە یادی "١٠١" ساڵەی ڕۆژنامەگەری کوردی بەشداری پێشانگایەکی هاوبەشی کردووە لە گەلەری کوردستان لە قەڵای هەولێر.
١٥- لە ساڵی ٢٠٠٢ بە بۆنەی یادەکانی ئادار و نەورۆز لە گەلەری کوردستانی شاری هەولێر بەشداری پێشانگایەکی هاوبەشی کردووە.
١٦- لە ساڵی ٢٠٠٢ لە یادی ئەنفالکردنی ٨ هەزار بارزانی لە بارزان بەشداری پێشانگایەکی هاوبەشی کردووە.
١٧- لە یادی کۆچی دوایی ئیدریس بارزانی پێشانگایەکی تایبەتی لە بارزان کردۆتەوە.
١٨- لە ساڵی ٢٠٠٤ پێشانگایەکی تایبەتی لەگەلەری کوردستانی شاری هەولێر کردۆتەوە.
١٩- لە ساڵی ٢٠٠٤ پێشانگایەکی تایبەتی لە ڕانیە کردۆتەوە.
٢٠- لە ساڵی ٢٠٠٧ لە ئەشکەوتی شانەدەر لە دەڤەری بارزان پێشانگایەکی تایبەتی کردۆتەوە.

ڕزگار فەقێ عەوڵا

لەدایکبووی: ١٩٦٤- ڕواندز
پلەی خوێندن: دبلۆم لە پەیمانگای هونەرە جوانەکانی سلێمانی- ١٩٨٥
دەستپێک: هەشتاکان

چالاکی و بەرهەمەکان:
١- چوار پێشانگای تایبەتی کردۆتەوە.
٢- بەشداری لە زیاتر لە "٤٨" پێشانگای هاوبەش کردووە لە "هەولێر، سلێمانی، ڕواندز، دهۆک، بەغدا، ئەڵمانیا، ئێران، تورکیا، سوریا، بەریتانیا".

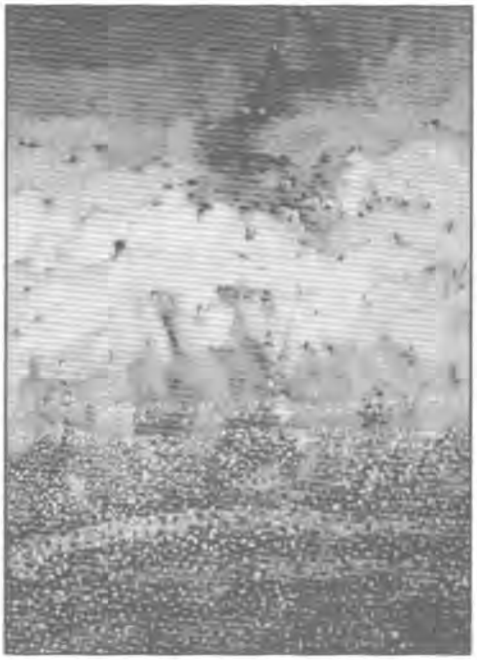

٣- چەندین تابلۆی کۆمپیوتەری هەیە.
٤- وەکو نەخشەساز لە چەندین گۆڤار و رۆژنامەی کوردی کاری کردووە.
٥- مامۆستایە لە پەیمانگای هونەرە جوانەکانی هەولێر.

سەلاح محەمەد عەلی

لەدایکبووی: ١٩٤٤- هەولێر
پلەی خوێندن:
دەسپێک: یەکەم پێشانگای کاریکاتێریم کردەوە لە ساڵی ١٩٩٠.

چالاکی و بەرهەمەکان:
١- دووەم پێشانگای کاریکاتێریم ساڵی ١٩٩٢ بوو وەزارەتی رۆشنبیری پێی هەڵسا، کردنەوەی پێشانگاکەم لەلایەن بەڕێز شەهید (عوسمان دزەیی) بوو، کە ئەندامی کۆمەڵەی هونەرە جوانەکانی هەولێر بووە کۆمەڵە پێی هەڵسا بەڕێز (بارزان مەلا خالید) پێشانگای کردەوە.
٢- لە ساڵی ١٩٩٦ پێنجەم پێشانگای تایبەتی کاریکاتێریم لە هۆڵی میدیا کردەوە.
٣- شەشەم پێشانگای کاریکاتێریم لە هۆڵی میدیا کردەوە.
٤- ١٩٩٨ حەوتەم پێشانگای کاریکاتێرم کردەوە. لە هەولێر لە هۆڵی میدیا.
٥- هەشتەم پێشانگای کاریکاتێریم لە ساڵی (٢٠٠١) لە شەقلاوە کردەوە.
٦- نۆیەمین پێشانگای کاریکاتێریم تایبەت لە ساڵی

٢٠٠٣ بوو لە هۆڵی میدیا کۆمەڵەی هونەرە جوانەکان پێی هەڵسان.
٧- لە چەندین پێشانگای هاوبەش بەشداریم کردووە لە ساڵی ٢٠٠٦ سەندیکای رۆژنامەنووسانی کوردستان لە (بەدرخان)
٨- بەشداریم لە پێشانگای هاوبەشی کرد لە فێستیڤاڵی (مهرجان الربیع) فێستیڤاڵچی بەهار لە پارکی هەولێر بۆماوەی حەوت رۆژ. ئێستاش لەگەڵ (چەتۆ حەسەن، صابر عەبدورەحمان) لە کورتە درامای تەلەفزیۆنی بەشداری دەکا وەک ئەکتەر هەگبەی کوردەواری جاران، خەرمانەی نیگای ئێستا.
* ژیاننامەی هونەریم (شێوەکاری)
١- لە ساڵی ١٩٦٧خانەی مامۆستایانم لە هەولێر تەواو کردووە.
٢- لە ١٩٧٠ بوومە مامۆستای وانەی هونەر لە (ئامادەیی دیبەگە)
٣- لە ١٩٧٥لە هۆبەکانی فێرکردن بوومە بەرپرسی بەشی (بەرجەستە)
٤- لە ١٩٨٣ بوومە ئەندامی سەندیکای هونەرمەندانی عێراق لقی هەولێر.
٥- لە ١٩٨٦ بوومە مامۆستای هونەر لە قوتابخانەی باداوەی سەرەتایی
٦- لە ١٩٨٩ بوومە مامۆستای وانەی هونەر لە ئامادەیی ئەربیلی کوران
٧- لە ١٩٩٣ بوومە مامۆستای هونەر لە قوتابخانەی (کنێری) سەرەتایی
٨- لە ٢٠٠١ بوومە مامۆستای هونەر لە قوتابخانەی

(عزیز شوان) ی سەرەتایی هونەرمەند (مەحمود ئەحمەد بێوەیی) لە ساڵی ١٩٦٥ تا ١٩٩٩ بەردەوام بەشداری پێشانگا هاوبەشەکانی قوتابیان و هونەرمەندانی هەولێرم کردووە.

٩- دوو پێشانگای تایبەتم کردۆتەوە یەکەم لە ساڵی ١٩٩٤ دووەمم لە ١٩٩٨

* دوو پێشانگای تایبەتیم هەبووە.

١- بەناو (دیمەنی کوردستان لە ناوەندی رۆشنبیری سەردەم بە یارمەتی یەکێتی هونەرمەندانی هەولێر لە ١٩٩٤/٤/٩)

٢- بەناوی (توێژینەوەی ناخ) لە گەلەری کوردستان (میدیا) لە ١٩٩٨/٥/١٢.

بەکۆمەڵی "٢٩" هونەرمەند بۆ کاری بچووک لە هۆڵی میدیای شاری هەولێر.

٦- لە ساڵی ١٩٩٣ بەشداری پێشانگای هاوبەش بۆ "٣٠" هونەرمەند کردووە لە هۆڵی میدیای شاری هەولێر.

٧- لە ساڵی ١٩٩٤ بەشداری لە پێشانگای شانۆی شێوەکاری کردووە لە هۆڵی میدیای شاری هەولێر.

٨- لە ساڵی ١٩٩٤ بەشداری لە ناوەندی رۆشنبیری سەردەم بەشداری لە پێشانگای زستانە کردووە.

٩- لە زۆربەی پێشانگاکانی رەوەندی کورد لە ئەوروپا بەشداری کردووە و ئێستا لە هۆڵەندا نیشتەجێیە.

محەمەد ئیسماعیل

لەدایکبووی: ١٩٧١- هەولێر

پلەی خوێندن: دەرچووی ئامادەیی پیشەسازییە.

دەستپێک: ١٩٩١

چالاکی و بەرهەمەکان:

١- لە ساڵی ١٩٩١ یەکەم پێشانگای تایبەتی خۆی لە هۆڵی میدیا کردۆتەوە.

٢- لە ساڵی ١٩٩٣ دووەم پێشانگای تایبەتی خۆی لە هۆڵی میدیا کردۆتەوە.

٣- لە ساڵی ١٩٩٤ سێیەم پێشانگای تایبەتی خۆی لە ناوەندی رۆشنبیری سەردەم کردۆتەوە.

٤- لە ساڵی ١٩٩٥ چوارەم پێشانگای تایبەتی خۆی لە هۆڵی میدیای شاری هەولێر کردۆتەوە.

٥- لە ساڵی ١٩٩٢ بەشداری کردووە لە پێشانگای

شیلان ئیبراهیم رەسول

لەدایکبووی: ١٩٧٥- هەولێر

پلەی خوێندن: دەرچووی پەیمانگای هونەرە جوانەکانی هەولێر- بەشی سیرامیک

بەکالۆریۆس لە بەشی هونەری گشتی زانکۆی موسڵ- ٢٠٠٧

دەستپێک: ١٩٩٢

چالاکی و بەرهەمەکان:

١- لەهەر پێنج ساڵی خوێندنی پەیمانگای بەشداری فێستیڤاڵی ساڵانەی پەیمانگای کردووە.

٢- لەگەڵ هونەرمەند سەربەست عومەر دیواربەندی مەموزینیان بە قەبارەی "٥ط١،٥م" دروست کردووە.

٣- بەشداری کردووە لە زیاتر لە ٥٠ پێشانگای هاوبەش لە شارەکانی کوردستان و ئێران، نمایشێکی سلاید لە ئەمریکا.

عادل زرار

لەدایکبووی: ١٩٧٦- کۆیە

پلەی خوێندن: دەرچووی بەشی شێوەکاری پەیمانگای هونەرە جوانەکانی هەولێرە.

دەستپێک: ١٩٩٣

چالاکی و بەرهەمەکان:

١- لە ساڵی ١٩٩٣ لە ساڵیادی هەڵەبجە پێشانگایەکی تایبەتی لە کۆیە کردۆتەوە.

٢- لە ساڵانی ١٩٩٤- ١٩٩٧ بە هاوکاری ڕێکخراوی

یونیسێف خولی وێنەکێشانی کردۆتەوە.
٣- بەشداری هەموو فێستیڤاڵەکانی پەیمانگای هونەرە جوانەکانی هەولێری کردووە.
٤- لە ساڵی ١٩٩٨ لەگەڵ ٨ هونەرمەند بەشداری لە پێشانگایەکی هاوبەش کردووە لە هۆڵی میدیای شاری هەولێر.
٥- لە ساڵی ١٩٩٨ پێشانگایەکی تایبەتی لە کۆیە کردۆتەوە.
٦- لە ساڵی ١٩٩٩ لەگەڵ ١٨ هونەرمەند بەشداری کردووە لە پێشانگایەکی هاوبەش لەیادی رۆژی پەیمانگا و رۆژی کۆیە.
٧- لە ساڵی ٢٠٠٠ لەسەر شەقامی گشتی کۆیە ٢٠ تابلۆی لەسەر دیوار دروست کردووە.
٨- لە ساڵی ٢٠٠٢ لە ناوەوە و دەرەوەی کوردستان چەندین تابلۆی هونەری بە شێوەی پۆستکارت بلاوکردۆتەوە.
٩- لە ساڵی ٢٠٠٣ تابلۆی دلداری شاعیر بە قەبارەی "٢×٤م"ی دروست کردووە و لە بازگەی کۆیە دانراوە.

چرۆ نوری رەسول

لەدایکبووی: ١٩٧٤- هەولێر
پلەی خوێندن: دەرچووی پەیمانگای هونەرە جوانەکانی هەولێر
دەستپێک: نەوەدەکان

چالاکی و بەرهەمەکان:
١- تا ئێستا ٣ پێشانگای تایبەتی لە شارەکانی

کوردستان کردۆتەوە.
٢- بەشداری لە چەندین پێشانگای هاوبەش کردووە لە شارەکانی عێراق.

سۆران ئیسماعیل ئەحمەد

لەدایکبووی: ١٩٧٠- هەولێر
پلەی خوێندن: دبلۆم لە پەیمانگای پزیشکی- ١٩٩٢ ئێستا خوێندکاری کۆلیژی هونەرە جوانەکانی زانکۆی سەلاحەدینە.
دەستپێک: ١٩٩٤

چالاکی و بەرهەمەکان:

١- لە ساڵی ١٩٩٤ یەکەم پێشانگای تایبەتی لە ناوەندی ڕۆشنبیری سەرددم لە قەڵای هەولێر کردۆتەوە.
٢- لە ساڵی ١٩٩٨ لەگەلەری کوردستان دووەم پێشانگای تایبەتی خۆی کردۆتەوە.
٣- لە ساڵی ٢٠٠١ لە گەلەری کوردستان سێیەم پێشانگای تایبەتی خۆی کردۆتەوە.
٤- لە ساڵی ٢٠٠١ لە هۆڵی شەهید سەلمان لە دهۆک چوارەم پێشانگای تایبەتی خۆی کردۆتەوە.
٥- لە ساڵی ٢٠٠٢ لە گەلەری کوردستان پێنجەم پێشانگای تایبەتی خۆی کردۆتەوە.
٦- لە ساڵی ٢٠٠٣ لە گەلەری کوردستان شەشەم پێشانگای تایبەتی خۆی کردۆتەوە.
٧- لە ساڵی ٢٠٠٤ لە هۆڵی مامۆستایان لە سۆران حەوتەم پێشانگای تایبەتی خۆی کردۆتەوە.
٨- لە ساڵی ٢٠٠٤ لە هۆڵی مۆزەخانەی شاری سلێمانی هەشتەم پێشانگای تایبەتی خۆی کردۆتەوە.
٩- لە ساڵی ٢٠٠٤ لە هۆڵی سەنتەری گەنجان لە کۆیە نۆیەم پێشانگای تایبەتی خۆی کردۆتەوە.

شوکر سەعید

لەدایکبووی: ١٩٧٩- هەولێر
پلەی خوێندن: دبلۆم لە پەیمانگای هونەرە جوانەکان- ١٩٩٩- ٢٠٠٠
دەستپێک: ١٩٩٧

چالاکی و بەرهەمەکان:

١- لە ساڵی ١٩٩٧ لە هۆڵی قوتابیانی شاری هەولێر بەشداری پێشانگایەکی هاوبەشی کردووە.
٢- لە ساڵی ١٩٩٨ بەشداری پێشانگای هاوبەشی هەولێر و شەقلاوەی کردووە.
٣- لە ساڵی ١٩٩٩ لە هۆڵی میدیای شاری هەولێر بەشداری پێشانگای هاوبەشی هەولێری کردووە.
٤- لە ساڵی ١٩٩٩ لە ئێران بەشداری پێشانگای هاوبەشی هونەرمەندانی کردووە.
٥- لە ساڵی ٢٠٠١ لە گەلەری کوردستان بەشداری پێشانگای هاوبەشی هونەرمەندانی هەولێری کردووە.
٦- لە ساڵی ٢٠٠٢ لە گەلەری کوردستان بەشداری پێشانگای هاوبەشی گروپی نەورەستی کردووە.
٧- لە ساڵی ٢٠٠٢ لە هۆڵی مۆزەخانەی شاری سلێمانی بەشداری پێشانگای هاوبەشی گروپی نەورەستی کردووە.
٨- لە ساڵی ٢٠٠٢ لە هۆڵی شەهید سەلمان لە دهۆک بەشداری پێشانگای هاوبەشی کردووە.
٩- لە ساڵی ٢٠٠٢ لە گەلەری زاموا بەشداری لە پێشانگای هاوبەشی هونەرمەندانی هەولێر و سلێمانی کردووە.

١٠- لە سالّی ٢٠٠٣ بەشداری پێشانگای هاوبەشی گروپی نەورەستی کردووە لە هۆڵی بی ساتی هەولێر.
١١- لە سالّی ٢٠٠٣ لە گۆڕەپانی فردەوس لە شاری بەغدا بەشداری پێشانگای هاوبەشی گروپی نەوردستی کردووە.
١٢- بەشداری لە زۆربەی خولەکانی گەلەری کوردستان، گەلەری زاموا، گەلەری دهۆک کردووە.
١٣- لە سالّی ٢٠٠٥ بەشداری لە پێشانگای گروپی نەوردست "مانفێستی کشان" کردووە.
١٤- لە سالّی ٢٠٠٦ لە هۆڵی ئەمنە سوورەکە لە سلێمانی بەشداری پێشانگای هاوبەشی هونەرمەندانی هەولێر کردووە.

دلشاد ئیبراهیم محەممەد

لەدایکبووی: ١٩٨٣- هەولێر
پلەی خوێندن: دەرچووی پەیمانگای هونەرە جوانەکانی هەولێر- ٢٠٠٢
دەستپێک: ١٩٩٨

چالاکی و بەرهەمەکان:

١- لە سالآنی "١٩٩٨، ١٩٩٩، ٢٠٠٠، ٢٠٠١، ٢٠٠٢" بەشداری فێستیڤاڵی سالآنەی پەیمانگای کردووە.
٢- لە سالّی ٢٠٠٠ لە هۆڵی میدیای شاری هەولێر بەشداری کردووە لە پێشانگای "لاسایی کەڤالە جیهانییەکان".
٣- لە سالّی ٢٠٠٢ بەشداری کردووە لە پێشانگای دووەمی شێوەکاری بەیان لە هۆڵی میدیای شاری هەولێر.
٤- لە سالّی ٢٠٠٥ بەشداری پێشانگای لاوانی کردووە لە گەلەری کوردستان.
٥- لە سالّی ٢٠٠٦ بەشداری کردووە لە پێشانگای "تابلۆکان دەدوێن" لە گەلەری کوردستانی شاری هەولێر.
٦- لە سالّی ٢٠٠٦ بەشداری کردووە لە پێشانگای هەولێر لەگەلەری کوردستان.
٧- لە سالّی ٢٠٠٦ بەشداری کردووە لە پێشانگای سالآنەی "بنکەی کارە دەستییەکان" لە هۆڵی کۆلیژی هونەر.
٨- لە سالّی ٢٠٠٦ بەشداری خولی بنکەی کارە

دەستییەکانی کردووە و بە پلەی نایاب دەرچووە.

حەسەن فەتاح رەسول

لەدایکبووی: (١٩٧٩) هەولێر

پلەی خوێندن: دەرچووی پەیمانگای هونەرە جوانەکان / هەولێر سالی (١٩٩٩ - ٢٠٠٠)

چالاکی و بەرهەمەکان:

* بەشداری لە هەموو فێستیڤاڵە شێوەکارییەکانی پەیمانگای ناوبراو کردووە.
* بەشداری پێشانگای قوتابیانم کردووە لە (١٨ی شوبات) سالی (١٩٩٧).
* پاش دەرچوونم لە پەیمانگا بەشداری پێشانگای سالانەی مامۆستایانی هونەر لە چالاکی قوتابخانەکان سالی (٢٠٠٢)
* پاشان وەرگیرام لە کۆلیژی هونەر لە زانکۆی سلێمانی سالی خوێندنی (٢٠٠٢ - ٢٠٠٣)
* بەپلەی نایاب تەواوم کرد سالی (٢٠٠٥ - ٢٠٠٦)
* بەشداری هەرچوار فێستیڤالی سالانەی کۆلێژم کردووە.
* بەشداریم لە پێشانگای هاوبەشی ئەنفال کردووە بە هاوکاری بنکەی هونەری زانکۆ سالی (٢٠٠٥)
* نمایشی هاوبەشی خوێندکارانی کۆلیژی هونەر سالی (٢٠٠٥).
* بەشداری خولی شەشەمی گەلەری کوردستان/ هەولێر سالی (٢٠٠٤).
* بەشداری خولی شەشەمی گەلەری دهۆک / دهۆک سالی. (٢٠٠٥).
* بەشداری خولی شەشەمی گەلەری زاموا / سلێمانی سالی (٢٠٠٥)
* بەشداری پرۆژەی ئەنفالی (خۆری رەش پۆش) لە پارکی ئازادی/ سلێمانی سالی (٢٠٠٥)
* پێشانگای گروپی روانین لە زانکۆی سلێمانی سالی (٢٠٠٥)
* پێشانگای گروپی روانین لە زانکۆی صلاح الدین / هەولێر سالی (٢٠٠٥)
* خولی حەفتەمی گەلەری زامـوا / سلێمانی سالی (٢٠٠٧)
* دوو سال مامۆستای پەیمانگای هونەرە جوانەکان /

هەولێر پسپۆری نیگارکێشانم لە بەشی شێوەکاری

* بەشداری فێستیڤالی رێکخراوی هونەرمەندانی هەولێر سالی (٢٠٠٧)
* پێشانگای مامۆستایانی هونەری پەیمانگا سالی (٢٠٠٧)
* ئەندامی کارای رێکخراوی هونەرمەندانی کوردستان
* سکرتێری گروپی شێوەکارانی روانینە
* پێشانگای یەکێتی مامۆستایان هەولێر (٢٠٠٧)
* پێشانگای فێستیڤالی هەولێر (٢٠٠٧)
* پێشانگای هاوبەشی (ژیانێک رزگاربکە) بە هاوکاری چەند رێکخراوێکی ئەمریکی و گەلەری زاموا سلێمانی (٢٠٠٨)
* پێشانگای هاوبەشی مامۆستایانی هونەر لە سلێمانی (٢٠٠٨)
* ئێستا لە سلێمانی دەژی و خەریکی کاری هونەری و مامۆستاییە - مامۆستای هونەرە

ئارام خالید

لەدایکبووی: ١٩٧٥- رانیە

پلەی خوێندن: دبلۆم لە بەشی پەیکەرسازی پەیمانگای هونەرە جوانەکانی هەولێر- ١٩٩٦- ١٩٩٧

دەستپێک: ١٩٩٨

چالاکی و بەرهەمەکان:

١- لە ١٩٩٨/٩/٩ بەشداری پێشانگای هاوبەشی "پەیڤە جوانەکان"ی کردووە لە گەلەری میدیای شاری هەولێر.

٢- لە ١٩٩٩/١٠/١٠ بەشداری پێشانگایەکی شێوەکاری کردووە لە گەلەری میدیا.

٣- لە ٢٠٠١/١١/١٢ بە بۆنەی یادی راپەرین لە ناکرێ بەشداری پێشانگای شێوەکاری "رەنگی دەیەم"ی کردووە.

٤- دامەزرێنەری گروپی شێوەکاری نەورەست بووە و لە ٢٠٠١/١١/١٢ بەشداری یەکەم پێشانگای ئەندامانی گروپەکەی کردووە لە شاری هەولێر.

٥- لە ٢٠٠٢/٢/١٥ بەشداری لە دووەم پێشانگای گروپی نەورەست کردووە لە هۆڵی مۆزەخانەی شاری سلێمانی.

٦- بەشداری لە سێیەم پێشانگای گروپی نەورەست کردووە لە هۆڵی شەهید سەلمان لە شاری دهۆک.

٧- لە ٢٠٠٢/٦/٢٥ بەشداری لە پێشانگای هاوبەشی "٢٠" هونەرمەندی هەولێر کردووە لە گەلەری زامواى شاری سلێمانی.

٨- لە ساڵانی ١٩٩٩- ٢٠٠٤ بەشداری خولەکانی گەلەری کوردستانی کردووە لە هەولێر.

٩- لە ساڵانی ٢٠٠١- ٢٠٠٤ بەشداری خولەکانی گەلەری دهۆکی کردووە.

١٠- لە ساڵانی ٢٠٠٠- ٢٠٠٧ بەشداری خولەکانی گەلەری زامواى کردووە لە شاری سلێمانی.

١١- لە ساڵی ٢٠٠٥ بەشداری کردووە لە پێشانگای هاوبەشی "تیرۆریزم" لە شاری هەولێر.

١٢- لە ساڵی ١٩٩٩ لە باخچەی گلکەندی شاری هەولێر بەشداری کرد لە پێشانگای شێوەکاری بۆ "٢٥" گەنجی شاری هەولێر.

١٣- لە ساڵی ٢٠٠٦ لە هۆڵی ئەمنە سوورەکەی شاری سلێمانی بەشداری کردووە لە پێشانگای شێوەکاری هەولێر.

١٤- لە ساڵی ٢٠٠٧ بەشداری کردووە لە پێشانگای رێکخراوی هونەرمەندانی کوردستان لە هۆڵی میدیای شاری هەولێر.

١٥- لە ساڵی ٢٠٠٧ بە بۆنەی کردنەوەی گەلەری زاخۆ بەشداری کردووە لە پێشانگایەکی شێوەکاری.

١٦- بەشداری کردووە لە پێشانگای شێوەکاری منداڵ پارێزانی کوردستان لە هۆڵی میدیای شاری هەولێر.

شێوەکارانی کۆیە

عەبدولوەهاب فوئاد شاکر

لەدایکبووی: ١٩٤٩- هەولێر
پلەی خوێندن: دەرچووی پەیمانگای مەڵبەندی مامۆستایان/ ١٩٧٤- ١٩٧٥
دەستپێک: ١٩٧٠

چالاکی و بەرهەمەکان:

١- لە ساڵی ١٩٧٦ لە هۆڵی قوتابخانەی چۆمانی سەرەتایی پێشانگایەکی تایبەتی بەناوی سروشت و ژیان کردۆتەوە.
٢- لە ساڵی ١٩٨٩ پێشانگایەکی تایبەتی بەناوی مرۆڤ و ژیان لە هۆڵی میدیا کردۆتەوە.
٣- لە ساڵی ١٩٨٩ بەشداری لە پێشانگای مامۆستایانی شێوەکاری کردووە لە بەغدا.
٤- لە ساڵی ١٩٩٠ بەشداری کردووە لە فێستیڤاڵی هونەری لەگەڵ هونەرمەندانی هەولێر و سلێمانی لە هۆڵی میدیا.
٥- لە ساڵی ١٩٩٢ لە یادی هەڵەبجەی شەهید لە هۆڵی میدیا بەشداری پێشانگایەکی هاوبەشی کردووە.
٦- لە ساڵی ١٩٩٣ لە گەلەری ئەربێللای شاری هەولێر بەشداری پێشانگایەکی هاوبەشی کردووە.
٧- لە ساڵی ١٩٩٤ لە گەلەری ئەربێللای قەڵای هەولێر بەشداری پێشانگایەکی شێوەکاری کردووە.
٨- لە ساڵی ١٩٩٥ لە گەلەری ئەربێللای قەڵای هەولێر بەشداری پێشانگایەکی هاوبەشی کردووە.

٩- لە ساڵی ١٩٩٧ لە یادی هەڵەبجە لە هۆڵی میدیا بەشداری پێشانگایەکی هاوبەشی کردووە.
١٠- لە ساڵی ١٩٩٨ لە یادی هەڵەبجەی شەهید لە هۆڵی دەزگای شەهید بەشداری پێشانگایەکی هاوبەشی کردووە.
١١- لە ساڵی "١٩٨٤- ٢٠٠٦" بەشداری کردووە لە پێشانگاکانی چالاکی قوتابخانەکانی هەولێر لە هۆڵی بەڕێوەبەرایەتی چالاکی قوتابخانەکان.

سەرتیپ تاهیر عەبدوڵڵا

لەدایکبووی: ١٩٥٥٦- کۆیە
پلەی خوێندن: دەرچووی پەیمانگای تەندروستی- بەغدا/ ١٩٧٧- ١٩٧٨.
دەستپێک: ١٩٧٥

چالاکی و بەرهەمەکان:

١- لە ساڵی ١٩٧٥ بەشداری کردووە لە پێشانگای شێوەکاری قوتابخانەکان.

٢- لە ساڵی ١٩٧٩ بەشداری کردووە لە پێشانگای هاوبەشی هونەرمەندانی کۆیە لە قوتابخانەی اولی.
٣- لە ساڵی ١٩٨٤ بەشداری کردووە لە پێشانگای هاوبەشی هونەرمەندانی کۆیە لە کتێبخانەی گشتی کۆیە.
٤- لە ساڵی ١٩٨٦ لە پێشانگای تایبەتی بە بۆنەی یەکی کانون یەکێ لە تابلۆکان بە جوانترین تابلۆ هەڵبژێردراوە.
٥- لە ساڵی ١٩٧٨ بەشداری پێشانگایەکی هاوبەشی هونەرمەندانی کۆیەی کردووە لە قوتابخانەی "اولی".
٦- لە ١٩٩٨/٦/١ بەشداری کردووە لە پێشانگای هونەرمەندانی تەندروستی بە بۆنەی دامەزراندنی "ی. ن. ک" لە ناوەندی کچانی کۆیە.
٧- لە ساڵی ٢٠٠١ لە مەرکەز شەباب لە پێشانگای هونەرمەند تاهیر تۆفیق بەشداری کردووە.
٨- لە ساڵی ٢٠٠٣ بەشداری پێشانگای گەلاوێژی سەنتەری گەلاوێژی کردووە لە قوتابخانەی "اولی" لە کۆیە.
٩- لە ساڵی ٢٠٠٣ بەشداری کردووە لە پێشانگای یادی هونەرمەند "تاهیر تۆفیق" لە قوتابخانەی "اولی" لە کۆیە.

کامەران تاهیر عەبدوڵڵا (الجراح)

لەدایکبووی: ١٩٦٢- کۆیە
پلەی خوێندن: دەرچووی ئامادەیی- ١٩٨٢
دەستپێک: ١٩٧٥

چالاکی و بەرهەمەکان:
١- لە ١٩٨٠/٧/٢٠ بەشداری پێشانگایەکی هاوبەشی کردووە لە یادی جەژنی نەورۆز.
٢- لە ١٩٨٢/٤/٢٥ بەشداری پێشانگایەکی هاوبەشی کردووە لە یادی جەژنی نەورۆزدا.
٣- لە ١٩٨٤/٣/٢١ بەشداری پێشانگایەکی هاوبەشی پۆستەری شەهیدانی کردووە.
٤- لە ١٩٨٧/٧/١٨ بەشداری پێشانگایەکی هاوبەشی جەژنەکانی بەهار کردووە.
٥- لە ١٩٨٨/١/١٤ پێشانگایەکی تایبەتی لە کۆیە کردۆتەوە.
٦- لە ١٩٨٩/٣/٢٤ بەشداری پێشانگایەکی هاوبەشی کردووە بە بۆنەی جەژنەکانی نەورۆز و بەهار.
٧- لە ١٩٩٢/٣/٣٠ پێشانگایەکی تایبەتی لە ژێر ناوی "حزبە کوردستانییەکان یەکگرن" کردۆتەوە.
٨- لە ١٩٩٣/٣/٢٠ پێشانگایەکی تایبەتی لە رۆژی نەورۆز کردۆتەوە.
٩- لە ١٩٩٤/٣/٣٠ پێشانگایەکی تایبەتی لەیادی نەورۆز کردۆتەوە.
١٠- لە ١٩٩٥/١٢/٢٣ پێشانگایەکی تایبەتی لە هەفتەی مافی مرۆڤ کردۆتەوە.
١١- لە ١٩٩٨/٦/٢ پێشانگایەکی تایبەتی لەژێرناوی

ئاشتی کردۆتەوە.

١٢- لە ١٩٩٩/٤/٢٤ لەیادی ئەنفال پێشانگایەکی تایبەتی کردۆتەوە.

١٣- لە ٢٠٠٠/٦/٣ لە یاریگای منداڵان پێشانگایەکی تایبەتی کردۆتەوە.

١٤- لە ٢٠٠١/١٠/٢٠ بەشداری پێشانگایەکی هاوبەشیان کردووە لە رۆژی هونەر لە یادی "خاڵە تایەر".

١٥- لە ٢٠٠٢/٤/٢٦ بەشداری پێشانگایەکی هاوبەشی کردووە لە فێستیڤاڵی رۆژی پەیمانگا.

١٦- لە ٢٠٠٢/١٠/٢٢ لە رۆژی هونەر لەیادی خاڵە تایەر بەشداری پێشانگایەکی هاوبەشی کردووە.

١٧- لە ٢٠٠٢/١١/٢١ لەیادی پەیمانگای هونەرە جوانەکانی کۆیە پێشانگایەکی تایبەتی کردۆتەوە.

١٨- لە ٢٠٠٣/٢/٢٥ لە یادی سێ ساڵەی ئەنجوومەنی شارەوانی پێشانگایەکی تایبەتی کردۆتەوە.

١٩- لە ٢٠٠٤/١/١ لە یادی کارەساتی یەکی شوبات پێشانگایەکی تایبەتی کردۆتەوە.

٢٠- لە ٢٠٠٥/٦/١ لە یادی دەستگیرکردنی "سەدام حوسێن" پێشانگایەکی تایبەتی کردۆتەوە.

٢١- لە ٢٠٠٦/١/٤ لە فێستیڤاڵی سەید برایم بەشداری پێشانگایەکی هاوبەشی کردووە و خەڵاتی یەکەمی بەدەست هێناوە.

٢٢- لە ٢٠٠٧/٥/٢٠ لە یادی ناودارانی کۆیە لە پێشانگایەکی هاوبەش بەشدار بووە.

٢٣- لە ساڵی ٢٠٠٨ بەشداری پێشانگایەکی مامۆستایانی پیشەیی کردووە لە دهۆک.

هونەر عەبدوڵلا تەها

لەدایکبووی: ١٩٥٦/٢/١٨- کۆیە

پلەی خوێندن: دەرچووی پەیمانگای هونەری پراکتیکییە لە بەغدا- ١٩٧٩

دەستپێک: ١٩٧٨

چالاکی و بەرهەمەکان:

١- لە ١٩٧٨/٢/١٣ بەشداری کردووە لە پێشانگای هاوبەشی هونەرمەندان لە هۆڵی میدیای شاری هەولێر.

٢- لە ١٩٨٠/٣/٢ بەشداری کردووە لە پێشانگای هاوبەشی هونەرمەندان لە هۆڵی کتێبخانەی گشتی کۆیە.

٣- لە ١٩٨١/٤/٥ بەشداری کردووە لە پێشانگای هاوبەشی هونەرمەندان لە هۆڵی قوتابخانەی ئولا لە کۆیە.

٤- لە ١٩٨٣/٨/١٥ بەشداری کردووە لە پێشانگای

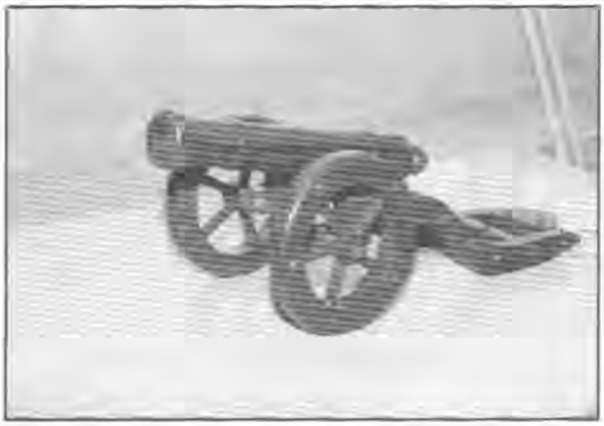

هاوبەشی هونەرمەندان لە هۆڵی میدیای شاری هەولێر.

٥- لە ١٩٨٤/٤/٥ پێشانگایەکی تایبەتی لە هۆڵی کۆلێژی زانیاری لە هەولێر کردۆتەوە.

٦- لە ١٩٨٦/٢/١٦ پێشانگایەکی تایبەتی لە هۆڵی کۆلێژی زانیاری لە هەولێر کردۆتەوە.

٧- لە ١٩٨٩/٩/٢٤ لە هۆڵی قوتابخانەی ئولای کۆیە پێشانگایەکی تایبەتی کردۆتەوە.

٨- لە ١٩٩٠/٢/٥ لە هۆڵی قوتابخانەی سورکێو لە سلێمانی پێشانگایەکی تایبەتی کردۆتەوە.

٩- لە ١٩٩٠/٣/٢٦ لە هۆڵی کتێبخانەی گشتی کۆیە پێشانگایەکی تایبەتی کردۆتەوە.

١٠- لە ١٩٩٢/١٠/٢٤ لە زانکۆی سلێمانی پێشانگایەکی تایبەتی کردۆتەوە.

١١- لە ١٩٩٤/٤/٤ لە هۆڵی قوتابخانەی ئولای کۆیە پێشانگایەکی تایبەتی کردۆتەوە.

١٢- لە ١٩٩٦/١/١٨ لە کۆگای فەرمانگەی کشتوکاڵ لە کۆیە پێشانگایەکی تایبەتی کردۆتەوە.

١٣- لە ١٩٩٨/٤/٢ لە هۆڵی کتێبخانەی گشتی کۆیە پێشانگایەکی تایبەتی کردۆتەوە.

١٤- لە ١٩٩٩/١١/١٨ لە هۆڵی رۆشنبیری سلێمانی پێشانگایەکی تایبەتی کردۆتەوە.

١٥- لە ٢٠٠٠/٨/٧ لە هۆڵی میدیای شاری هەولێر پێشانگایەکی تایبەتی کردۆتەوە.

١٦- لە ٢٠٠٠/١٢/١٨ لە پارکی ئازادی شاری سلێمانی پێشانگایەکی تایبەتی کردۆتەوە.

١٧- لە ٢٠٠١/١١/٢١ لە هۆڵی میدیای شاری هەولێر پێشانگایەکی تایبەتی کردۆتەوە.

١٨- لە ٢٠٠٢/١٢/٢٤ لە هۆڵی شەهید سەلمان لە دهۆک پێشانگایەکی تایبەتی کردۆتەوە.

١٩- لە ٢٠٠٤/٦/٢ بەشداری پێشانگایەکی هاوبەشی کردووە لە هۆڵی کتێبخانەی گشتی کۆیە.

٢٠- لە ٢٠٠٥/٧/٥ لە هۆڵی کۆیە پالاس بەشداری پێشانگایەکی هاوبەشی کردووە.

٢١- لە ٢٠٠٦/١١/٤ لە هۆڵی میدیای شاری هەولێر بەشداری پێشانگایەکی هاوبەشی کردووە.

٢٢- لە ٢٠٠٧/٤/١ لە خانەی سێوەی شاری کۆیە پێشانگایەکی تایبەتی کردۆتەوە.

٢٣- لە ٢٠٠٨/٧/١٤ لە بەڕێوەبەرایەتی رۆشنبیری منداڵان پێشانگایەکی تایبەتی کردۆتەوە.

هێرش سابیر مەحمود
(هێرش بەگیخانی)

لەدایکبووی: ١٩٦٥- کۆیە

پلەی خوێندن: دەرچووی ناوەندی

دەستپێک: ١٩٨٣

چالاکی و بەرهەمەکان:

١- لە ساڵی ١٩٨٣ بەشداری کردووە لە پێشانگای نەورۆز لە کۆیە.

٢- لە ساڵی ١٩٨٤ بەشداری کردووە لە پێشانگایەکی تایبەت بە نەورۆز لە کۆیە.

٣- لە ساڵی ١٩٨٥ بەشداری پێشانگایەکی هاوبەشی هونەرمەندانی کۆیەی کردووە بە سەرپەرشتی "مرکز شباب".

٤- لە ساڵی ١٩٨٦ بەشداری کردووە لە فێستیڤاڵێک بۆ

گشت هونەرمەندانی کۆیە.

٥- لە ساڵی ١٩٨٧ وێنەیەکی گەورەی هونەرمەند تاهیر تۆفیقی کێشاوە بۆ تیپی باواجی کۆیە.

٦- لە ساڵی ١٩٩١ وێنەی زیاتر لە ٣٠ شەهیدی کۆیەی لەسەر شەقام و شوێنە گشتییەکانی کۆیە دروست کردووە.

٧- وێنەی یادی دامەزراندنی "ی. ن. ک"ی بە "٣ط٢" مەتر دروست کردووە و پێشکەشی "کۆسرەت ڕەسول عەلی کراوە لە ١/٦/١٩٩٦".

٨- پانۆرامای سۆزێک بۆ شارەکەم لە مێژووی کۆیە بە قەبارەی "٣× ٠.٥م"ی کێشاوە.

٩- لە ١٧/٣/٢٠٠٣ وێنەیەکی سەدام حوسێنی بە کەلەپچەوە بە قەبارەی "٥×٣م" دروست کردووە.

پەرژین جەلال فەتحوڵڵا

لەدایکبووی: ١٩٦٥- کۆیە

پلەی خوێندن: دەرچووی پەیمانگای هونەرە جوانەکانی سلێمانی/ ١٩٨٥- ١٩٨٦.

دەستپێک: ١٩٨٥

چالاکی و بەرهەمەکان:

١- لە ساڵی ١٩٨٥ یەکەم پێشانگای تایبەتی خۆی لە هۆڵی کتێبخانەی گشتی شاری کۆیە کردۆتەوە.

٢- لە ساڵی ١٩٨٦ دووەمین پێشانگای تایبەتی لەهۆڵی قوتابخانەی ئولای سەرەتایی لە کۆیە کردۆتەوە.

٣- لە ساڵی ١٩٨٧ سێیەمین پێشانگای تایبەتی خۆی لە هۆڵی میدیای شاری هەولێر کردۆتەوە.

٤- لە ساڵی ١٩٩٣ چوارەمین پێشانگای تایبەتی خۆی لە قوتابخانەی ئولای سەرەتایی لە کۆیە و هۆڵی میدیا لە هەولێر کردۆتەوە.

٥- لە ساڵی ١٩٩٦ پێنجەمین پێشانگای تایبەتی خۆی لە هۆڵی میدیای شاری هەولێر کردۆتەوە.

٦- لە ساڵی ١٩٩٨ شەشەمین پێشانگای تایبەتی لە شاری کۆیە و سلێمانی لە هۆڵی کۆمەڵەی هونەرە جوانەکان کردۆتەوە.

٧- لە ساڵی ١٩٨٥ بەشداری کردووە لە پێشانگای هاوبەشی هونەرمەندانی کۆیە.

٨- لە ساڵی ١٩٨٦ بەشداری کردووە لە پێشانگای هاوبەشی هونەرمەندانی کۆیە.

٩- لە ساڵی ١٩٨٨ بەشداری کردووە لە پێشانگای

هاوبەشی هونەرمەندانی هەولێر.
١٠- لە ساڵی ١٩٨٩ بەشداری کردووە لە پێشانگای هاوبەشی هونەرمەندانی کۆیە.
١١- لە ساڵی ١٩٩١ لە یادی راپەڕین بەشداری کردووە لە پێشانگای هاوبەشی هونەرمەندانی کۆیە.
١٢- لە ساڵی ١٩٩٢ بەشداری کردووە لە پێشانگای هاوبەشی هونەرمەندانی هەولێر- کۆیە.
١٣- لە ساڵی ١٩٩٣ بەشداری کردووە لە فێستیڤاڵی وەزارەتی رۆشنبیری.
١٤- لە ساڵی ١٩٩٣ بەشداری کردووە لە پێشانگای هاوبەشی ئافرەتان و ژنان لە هۆڵی میدیای شاری هەولێر.
١٥- لە ساڵی ١٩٩٣ بەشداری کردووە لە پێشانگایەکی هاوبەش لەگەڵ دوو هونەرمەندی کۆیە.
١٦- لە ساڵی ١٩٩٥ بەشداری کردووە لە پێشانگای هاوبەشی هونەرمەندانی کۆیە.
١٧- لە ساڵی ١٩٩٧ بەشداری کردووە لە پێشانگای هاوبەشی هونەرمەندانی کۆیە.
١٨- لە ساڵانی ١٩٩٤- ١٩٩٦ لە رێگای منداڵپارێزی کوردستان لقی کۆیە چەندین کاری لە وڵاتی نەمسا نمایش کراوە.
١٩- لە ساڵی ٢٠٠٢ بەشداری کردووە لە پێشانگای هاوبەشی هونەرمەندانی کۆیە لە یادی تاهیر تۆفیق.
٢٠- لە ساڵی ٢٠٠٦ بەشداری خولی دووەمی پێشانگای بەردەوامی هونەرمەندانی کوردستانی کردووە لە گەلەری کۆیە.

سوهەیلە ئیسماعیل خدر

لەدایکبووی: ١٩٨٠
پلەی خوێندن: دەرچووی کۆلێژی هونەری زانکۆی سلێمانی- بەشی شێوەکاری.
دەستپێک: ١٩٩٤

چالاکی و بەرهەمەکان:

١- لە زیاتر لە ٣٠ پێشانگای هاوبەشی ناو کۆیە و هەولێر و سلێمانی بەشداری کردووە.
٢- سێ پێشانگای تایبەتی خۆی لە کۆیەو هەولێر کردۆتەوە.
٣- لە ٢٠٠٨/٤/١٤ لە یادی ئەنفال پێشانگایەکی تایبەتی لەناو هۆڵی کۆلیژی ئەندازیاری زانکۆی کۆیە کردۆتەوە.
٤- لە ساڵی ٢٠٠٦ پێشانگایەکی تایبەتی لەژێر ناوی "بەردەوامی" لە هۆڵی "ئارتور رامبۆ" لە هەولێر کردۆتەوە.
٥- بەرهەمی لە خولەکانی گەلەری سلێمانی و کۆیەدا هەیە.
٦- لە ساڵی ٢٠٠١- ٢٠٠٢ لە فێستیڤاڵی سەید برایم لە بواری شێوەکاری خەڵاتی یەکەمی وەرگرتووە.
٧- ئێستا سەرۆکی بەشی شێوەکارییە لە پەیمانگای هونەرە جوانەکانی "شەهید جەعفەر" لە کۆیە.

خۆشنووسانی هەولێر

عەبدولکەریم ئەحمەد عەبدولرەزاق
(کەریم دیار)

لەدایکبووی: ١٩٤٢- کۆیە
پلەی خوێندن:
دەستپێک: سالآنی پەنجاکان

چالاکییەکان:

١- لە ساڵی ١٩٦١ لە کاتی سەربازیدا کراوەتە خۆشنووس و نیگارکێشی سەربازی لە سەربازگەی وەشاش.
٢- لە ساڵی ١٩٦٦ گەڕاوەتەوە هەولێر و نووسینگەیەکی بەناوی کەریم دیار کردۆتەوە و تا ساڵی ١٩٨٣ کاری خۆشنووسی کردووە.
٣- لە ساڵی ١٩٧٨ بۆتە ئەندامی کۆمەڵەی خۆشنووسانی عێراق و پاشان بۆتە ئەندامی کۆمەڵەی خۆشنووسانی کوردستان و ئەندامی سەندیکای هونەرمەندانی کوردستان.
٤- لە سالآنی حەفتا بەشداری هەموو پێشانگاکانی قوتابخانەکانی کردووە بە نووسین و نیگار بەناوی قوتابییەکان.
٥- لە ساڵی ١٩٧٥ لە کارگەی مافووری هەولێر بە نەخشەسازی مافوور دامەزراوە، یەکەم کەس بووە نەخشی مافووری دروست دەکرد بێ وێنەی مافوور، لەو کارەدا ٢ بڕوانامەی ڕێزلێنانی وەرگرتووە.
٦- لە ساڵی ١٩٦٧ بە دوو وێنەی تابلۆی مافوور بەشداری لە پێشانگای دەوڵەتانی عەرەب لە مەغریب کردووە.
٧- لە ساڵی ١٩٩٨ بە تابلۆیەک بەشداری لە فێستیڤاڵی یەکەمی خۆشنووسی و نەخشەسازی لە هەولێر کردووە و خەلآتی ڕێزلێنانی کۆمەڵەی خۆشنووسانی پێ بەخشرا.
٨- لە ساڵی ٢٠٠١ پێشانگایەکی تایبەتی بەناوی "ئاشقی سروشت" کردۆتەوە و ٢٧ تابلۆی زەیتی لێ نمایش کردووە.
٩- نەخشەسازی و بەرگی زیاتر لە ٣٠ کتێب و دیوان و گۆڤاری دروست کردووە.

سەید غەنی تەها مەردان

لەدایکبووی: ١٩٥١- هەولێر
پلەی خوێندن: دەرچووی پەیمانگای پزیشکی
دەستپێک: ١٩٦٠

چالاکییەکان:

١- لە بواری هونەری "تەخریم" کاردەکات.

٢- بە هاوکاری سەید محەمەدی خۆشنووس پێشانگایەکی تایبەتی خۆشنووسی لە هۆڵی میدیای شاری هەولێر کردۆتەوە.

٣- لە ساڵی ٢٠٠٥ بەشداری پێشبڕکێی کۆمەڵەی خۆشنووسانی کوردستانی کردووە و بڕوانامەی ڕێزلێنانی پێ بەخشراوە.

سدیق سابر مەعروف ڕەباتی

لەدایکبووی: ١٩٤٤- لە ١٩/٤/٢٠٠٦ بە ڕووداوی ئۆتۆمبێل کۆچی دوایی کرد.

پلەی خوێندن: دەرچووی ناوەندی

دەستپێک: ١٩٦٠

چالاکییەکان:

لە ساڵانی ١٩٦٠ەوە خەریکی خۆشنووسی بووە لە چەندین پێشانگا و فێستیڤاڵ بەشداری کردووە.

تێبینی: بەڵام ماوەیەکی زۆر بوو دوور بوو لە هونەر لەم دواییەدا زۆر هاوکاری کۆمەڵەی خۆشنووسانی کردووە.

ئازاد بیلال بەهائەدین

لەدایکبووی: ١/١٠/١٩٤٦- کۆیە

پلەی خوێندن: دەرچووی زانکۆی بەغدا، کۆلێجی پەروەردە، بەشی زمانی ئینگلیزی.

دەستپێک: ١٩٦١

چالاکییەکان:

١- لە ساڵی "١٩٦٥"ەوە بەردەوامە لە کاری خۆشنووسی، تابلۆی زۆری بۆ کۆگاکانی کۆیە نووسیوە.

٢- لە ١٩٨٧ گوێزراوەتەوە هەولێر، ئۆفیسێکی لای پەروەردەی هەولێر کردۆتەوە و ماوەی کەمتر لە ساڵێک لەو ئۆفیسە کاری خۆشنووسی کردووە.

٣- لە ساڵی "١٩٩٢"وەوە بیرۆیەکی کردۆتەوە بۆ وەرگێڕان.

٤- ئێستا ئەندامی شانازە لە کۆمەڵەی خۆشنووسانی کوردستان.

یوسف عوسمان مەحمود

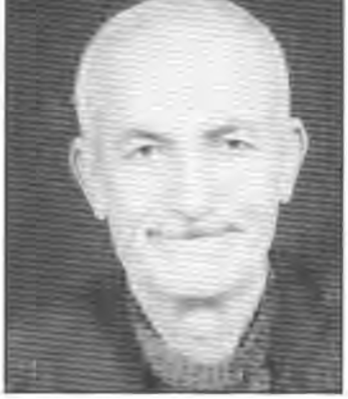

لەدایکبووی: ١٩٤٨- عەنکاوە
پلەی خوێندن:
دەستپێک: شەستەکان

چالاکییەکان:
١- لە ٢٠٠٥/٣/١ بەشداری کردووە لە پێشبڕکێی کۆمەڵەی خۆشنووسانی کوردستان، کە بە بۆنەی ئادار و نەورۆز سازکرابوو.
٢- لە ٢٠٠٦/٢/١ بەشداری دووەم پێشبڕکێی "قەڵاو منارە"ی کردووە، کە لە لایەن کۆمەڵەی خۆشنووسانی کوردستان لە هەولێر سازکرابوو.
٣- تا ئێستا بەردەوامە و دوکانێکی خۆشنووسی لە گەڕەکی کورانی شاری هەولێر هەیە.

محەمەد زادە
خۆشنووس ورۆژنامەوان

لەدایکبووی: ١٩٤٦- هەولێر
پلەی خوێندن: دەرچووی کۆلیژی ئاداب بەشی زمان و ئەدەبی کوردی لە بەغدا ساڵی ١٩٧٢
دەستپێک: لە سەرەتای ساڵانی شەستەکانەوە خولیای هونەری خۆشنووسی و نەخشەسازی بووە. بەڵام لەسەر ڕێبازی تازەگەری... لەهەمان کاتیشدا دەرویشی قوتابخانەی کلاسیکە...
* هەر لەزووەوە خوالێخۆشبوو هونەرمەندی خۆشنووس (زمناکۆ محەمەد جاف) ناسراو بە(پەری) کاریگەرییەکی زۆری تێ کردووە بۆ ئەوەی بەردەوام بێ

لەسەر ئەم هونەرە.
* لە ساڵی ١٩٦٩ لە شاری بەغدا کاری کردووە لە گۆڤاری ڕووناکی (پاشکۆی ڕۆژنامەی - النور).
* دوای ئەویش لە ڕۆژنامەی (هاوکاری)، هەروەها لەڕۆژنامەی (التآخی) بە بەردەوامی.
* هەر لە سەرەتای ڕاپەڕینی ساڵی (١٩٩١)ەوە، وەک ڕاوێژکار و سەرپەرشتی کاری هونەری لەرۆژنامەی (کوردستانی نوێ، الاتحاد،خەبات، برایەتی) کاری تێداکردووە.
* ڕۆڵێکی دیار و بەرچاوی هەبوو لە خۆشنووسی و نەخشەسازی و دانانی زۆربەی زۆری لۆگۆ و ناونیشانی ڕۆژنامە و گۆڤار و بڵاوکراوەکانی کوردی کوردستانی.
- ئەندامی کارای کۆمەڵەی خۆشنووسانی عێراقە.
- ئەندامی کارای کۆمەڵەی خۆشنووسانی کوردستانە.
- ئەندامی کارای سەندیکای هونەرمەندانی کوردستانە.
- لە ساڵی ١٩٧٠ ەوە ئەندامی سەندیکای ڕۆژنامەنووسانی عێراقە I.J.U.
- ئەندامە لە (الاتحاد العام للصحفيين العرب) F.A.J
- ئەندامە لە (منظمة الصحفيين العالمية) I.O.J.
- ئەندامە لە (منظمة الصحافة الدولية) I.F.J.
- لە مانگی ئایاری ٢٠٠٨ کۆمەڵەی خۆشنووسان کۆڕێکی ڕێزلێنانی بۆ سازکرد.
- سەرپەرشتیاری هونەری ئینسکلۆپیدیای هەولێرە، کە دەزگای بەدرخان چاپی کردووە.
- ڕاوێژکاری هونەری دەزگای چاپ و بڵاوکردنەوەی بەدرخان-ە.

غالب عەلی فەتحوللا

لەدایکبووی: ١٩٤٤- کفری
لە ٢٠٠٦/٦/٧ کۆچی دوایی کردووە
پلەی خوێندن: دەرچووی خانەی مامۆستایانی کەرکووک
دەستپێک:
چالاکییەکانی:
* پێشانگای قطری لە بەغدا.
* پێشانگای هاوبەشی کۆمەڵەی خۆشنووسانی کوردستان
* لە قوتابخانەی جگەر خوێنی شاری هەولێر لە بواری تەخریم کاری کردووە.
* لە بواری "تەخریم" کاری کردووە.

نەجات ئەنوەر قادر

لەدایکبووی: ١٩٥٤
پلەی خوێندن: دەرچووی ناوەندی
دەستپێک: ١٩٦٦
چالاکییەکان:
١- لە سالی ١٩٧٧ وەک خۆشنووس لە وەزارەتی رۆشنبیری دامەزراوە.
٢- سالی ١٩٧٨ سەردانی تورکیای کردووە و ئیجازەی خەتی لە "حامد الامدی" وەرگرتووە.
٣- لە سالی ١٩٧٨ تا ١٩٨٨ بە بەردەوامی لە "مەرکەز شەباب" خولی خۆشنووسی و زەخرەفەی کردۆتەوە.
٥- ئەندامی دەستەی دامەزرێنەری کۆمەڵەی خۆشنووسانە.
٦- رۆڵی زۆر ئیجابی هەبووە لە بەرەو پێشبردنی هونەری خۆشنووسی لەسەر ئاستی کوردستان.
٧- چەندان خولی خۆشنووسی کردۆتەوە و وەک مامۆستا

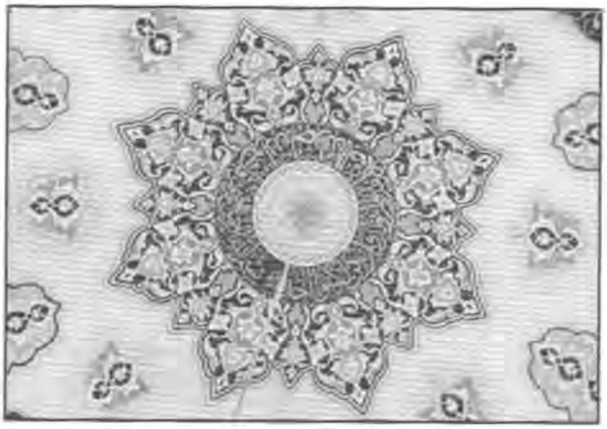

وانەی گوتۆتەوە.
٨- چەندان بەرگی کتێبی بۆ شاعیران و نووسەران و گۆڤارە کوردییەکان داناوە.
٩- بەشداری زۆربەی چالاکییە هونەرییەکانی کردووە.
١٠- لە هەولێر و سلێمانی و مەخمور چەندین مزگەوتی بە زەخرەفە رازاندۆتەوە.
١١- ئێستا ئەندامی دەستەی راوێژکاری هونەرییە لە کۆمەڵەی خۆشنووسان.

جەمشید عەبدولواحید حەوێز

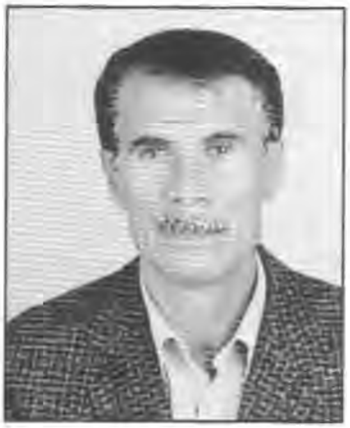

لەدایکبووی: ١٩٥٢- رواندز
پلەی خوێندن: دەرچووی ناوەندی
دەستپێک: ١٩٦٨
چالاکییەکان:
١- لە سالی ١٩٧٠ بەشداری پێشانگای هاوبەشی کردووە لە ناوەندی سەلاحەدین.

٢- لە ساڵی ١٩٧٨ بەشداری لە پێشانگای هاوبەش کردووە لە هۆڵی هونەری شێوەکاری.
٣- بەشداری پێشانگای نێودەوڵەتی کارە دەستییەکانی کردووە لە بەغدا.
٤- بەشداری چەند پێشانگایەکی تری هاوبەشی کردووە لە بەغدا.

سالار محەمەد سابر ئیسماعیل

لەدایکبووی: ١٩٥٥- هەولێر
پلەی خوێندن: دەرچووی کۆلیژی کارگێڕی و ئابووری- ١٩٨٨
دەستپێک: ١٩٧٠

چالاکییەکان:
* لە ساڵانی حەفتا و هەشتا بەشداری لە پێشانگای قوتابخانەکان کردووە لەسەر ئاستی ناوەندی و دواناوەندی و زانکۆ.
* کلێشەی زۆری بۆ نووسەران و مامۆستایانی زانکۆ دروست کردووە، بەڵام زۆربەیان ون بووە، چونکە یەکێک بووە لە مانگرەکانی ساڵی ١٩٨٣- ١٩٨٤.

عەبدوڵڵا عەزۆ دەروێش

لەدایکبووی: ١٩٥٦- هەولێر
پلەی خوێندن: دەرچووی ئامادەیی پیشەسازی هەولێر
دەستپێک: حەفتاکان

چالاکییەکان:
* لە ساڵانی حەفتاوە لە بواری (اعلانات ضوئی) کاری کردووە.
* بەشداری زۆری پێشانگاکانی ئامادەییە پیشەسازییەکانی کردووە.

ئەحمەد عەبدولرەحمان حەمەد

لەدایکبووی: ١٩٥٧- هەولێر
پلەی خوێندن: دەرچووی ئامادەیی پیشەسازی
دەستپێک: ١٩٧٣

چالاکییەکان:
١- ١٩٧٣- ١٩٧٦ بەشداری پێشانگاکانی چالاکی قوتابخانەکان
٢- ١٩٧٦ بەشداری لە پێشانگای خۆشنووسی مەرکەز شەباب کردووە.
٣- ١٩٧٧ بەشداری لە پێشانگای خۆشنووسی کردووە لە شاری بەغدا
٤- ١٩٨٣ یەکەم پێشانگای تایبەتی خۆشنووسی خۆی لە

هۆڵی میدیای شاری هەولێر کردۆتەوە.
٥- ١٩٨٦ بەشداری لە پێشبڕکێی "حامد الامدی" کردووە.
٦- ١٩٨٧ بەشداری لە یەکەمین فێستیڤاڵی خۆشنووسی لە شاری بەغدا کردووە.
٧- ١٩٩٣ بەشداری لە پێشبڕکێی "ابن اکبواب" کردووە و خەڵاتی ڕێزلێنانی لە "نسخ و ثلث" وەرگرتووە.
٨- ١٩٩٥ لە فێستیڤاڵی بەغدا لەگەڵ "المتمیرزین" ڕێزی لێنراوە.
٩- ١٩٩٨ دوو خەڵاتی لە "نسخ و ثلث" وەرگرتووە.
١٠- ١٩٩٨ خەڵاتی یەکەم لە فێستیڤاڵی هەولێر بۆ خۆشنووسی وەرگرتووە.
١١- ٢٠٠١ بەشداری لە فێستیڤاڵی هەولێر بۆ خۆشنووسی کردووە.
١٢- بەشداری کردووە لە لیژنەی ناوبژیوانی لە پێشبڕکێی "مانگی سوور".
١٣- ٢٠٠٧ پێشانگای هزری ئیسلامی کردۆتەوە.
١٤- ٢٠٠٨ بە سێ تابلۆ بەشداری لە فێستیڤاڵی دوبەی نێودەوڵەتی کردووە.

خالید سلێمان سمایل

لەدایکبووی: ١٩٥٧
پلەی خوێندن: دەرچووی کۆلێژی ئەندازیاری
دەستپێک: ١٩٧٣
چالاکییەکان:
١- کوراسەی "بنچینەی نووسینی کوفی نوێ"ی.چاپ کردووە.
٢- کوراسەی "فێربوونی خەتی روقعە"ی بە وێنەی فۆتۆکۆپی بلاوکردۆتەوە.
٣- تایتلی ژمارەیەکی زۆر لە ڕۆژنامە و گۆڤارە کوردییەکانی داناوە.
٤- ئارمی بۆ چەندین حزبی سیاسی و تەلەفزیۆن و گۆڤار و ڕۆژنامەکان دروست کردووە.
٥- نەخشەی شاری هەولێری دروست کردووە و چاپ کراوە.
٦- بەشداری چەند پێشانگایەکی هاوبەش و پێشبڕکێیەکی خۆشنووسی کردووە.

عەبدولباست عەبدوڵڵا فەرهاد
(عەبدولباست فەرهادی)

لەدایکبووی: ٢٥/ ٣/ ١٩٥٨
پلەی خوێندن: دەرچووی کۆلیژی یاساو رامیاری
دەستپێک: ١٩٧٦
چالاکییەکان:
١- بەشداری لە چەند پێشانگایەکی هاوبەشی خۆشنووسی کردووە لە هەولێر.
٢- ناونیشان و ستایلی چەندان کتێب و بلاوکراوەی نووسیوە.

ئاشتی رشید سعید

لەدایکبووی: ١٩٦٠ هەولێر - رواندوز
پلەی خوێندن: دەرچووی خانەی مامۆستایانی هەولێر ساڵی ١٩٧٩
ئەندامی دەستەی کارگێری و بەرپرسی کارگێری کۆمەڵەی خۆشنووسانی کوردستان.

چالاکییەکان:

ساڵی ١٩٧٧ بەشداری کردووە لە پێشانگای خانەی مامۆستایان

ساڵی ١٩٨٣ وەرگرتنی بڕوانامەی خۆشنووسی لە (امانە العامە للثقافە والشباب)

ساڵی ١٩٩٧ بەشداری کردووە لە پێشبڕکێی جیهانی لە تورکیا بەناوی (حمدالله الاماسی).

ساڵی ١٩٩٨وەرگرتنی خەڵاتی ڕێزلێنان لە فێستیڤاڵی یەکەمی هەولێر بۆ خۆشنووسی و نەخشەسازی.

ساڵی ١٩٩٨ بۆتە ئەندامی کۆمەڵەی خۆشنووسانی کوردستان.

ساڵی ١٩٩٨ بۆتە ئەندامی کۆمەڵەی خۆشنووسانی عێراق.

ساڵی ١٩٩٩ بەشداری کردووە لە پێشبڕکێی خۆشنووسانی کۆمەڵەی خۆشنووسانی کوردستان لە هەولێر.

ساڵی ٢٠٠٠ وەرگرتنی خەڵاتی ڕێزلێنان لە فێستیڤاڵی دووەمی هەولێر بۆ خۆشنووسی و نەخشەسازی.

ساڵی ٢٠٠٠ بوو بە ئەندامی دەستەی کارگێڕی کۆمەڵەی خۆشنووسانی کوردستان/ هەولێر.

ساڵی ٢٠٠١ بەشداری کردووە لە پێشبڕکێی جیهانی تورکیا بەناوی (سەید ئیبراهیم).

ساڵی ٢٠٠٥ بەشداری کردووە لە پێشانگای وەزارەتی ئەوقاف لە هەولێر.

ساڵی ٢٠٠٢ بەشداری کردووە لە پێشبڕکێی یادی دامەزراندنی کۆمەڵە، بووە بە ئەندامی لیژنەی دارایی پێشبڕکێ.

ساڵی ٢٠٠٦ بەشداری کردووە لە پێشبڕکێی جیهانی تورکیا بەناوی (هاشم البغدادی).

ساڵی ٢٠٠٧ بەشداری کردووە لەپێشانگای کۆڕبەندی هزری ئیسلامی.

ساڵی ٢٠٠٧ بەشداری کردووە لەپێشبڕکێی (شهید المحراب) لە هەولێر.

ساڵی ٢٠٠٨ بەشداری کردووە لە فێستیڤاڵی ئازادی کوردستان لە کۆلیژی زمان.

محەمەد حوسێن

لەدایکبووی: ١٩٦١- هەولێر
پلەی خوێندن: دەرچووی شەشی سەرەتایی
دەستپێک: ١٩٧٧

چالاکی و بەرهەمەکان:

یەکەم بڕوانامەی خۆشنووسی لە ساڵی ١٩٧٩ وەردەگرێت.

وەرگرتنی بڕوانامەی ڕێزلێنان لە ساڵی ١٩٧٩ (الامانة العامة للثقافة والشباب)

بڕوانامە و پێشبڕکێکان:

١- وەرگرتنی بڕوانامەی ڕێزلێنان ساڵی ١٩٩٥ لە پێشبڕکێی خۆشنووسی بەناوبانگ (احمد کامل) لە هەولێر.

٢- وەرگــرتنی بڕوانامــەی ڕێزلێنان ســاڵی ١٩٩٨ لە پێشبڕکێی فێستیڤاڵی یەکەمی هەولێر بۆ خۆشنووسی و نەخشەسازی.
٣- پێشبڕکێی یادی دامەزراندنی کۆمەڵەی خۆشنووسان کوردستان ١٩٩٩
٤- وەرگــرتنی بڕوانامــەی ڕێزلێنان ســاڵی ٢٠٠٠ لە پێشبڕکێی فێستیڤاڵی دووەمی هەولێر بۆ خۆشنووسی نەخشەسازی.
٥- پیرۆزبایی لە پێشــبڕکــێی پێنجــەمین ســاڵیــادی دامەزراندنی کۆمەڵەی خۆشنووسانی کوردستان ساڵی ٢٠٠٠
٦- وەرگرتنی بڕوانامەی ڕێزلێنان لە پێشبڕکێی حەوتەمین ساڵیادی دامەزراندنی کۆمەڵەی خۆشنووسانی کوردستان ساڵی ٢٠٠١
٧- وەرگــرتنی بڕوانامــەی ڕێزلێنان ســاڵی ٢٠٠١ لە پێشبڕکێی خۆشنووسی نێونەتەوەیی خاچی سوور.
٨- وەرگــرتنی بڕوانامــەی ڕێزلێنان ســاڵی ٢٠٠٥ لە پێشبڕکێی کۆمەڵەی خۆشنووسانی کوردستان بە بۆنەی یادەکانی ئادار و نەورۆز.
٩- وەرگــرتنی بڕوانامــەی ڕێزلێنان ســاڵی ٢٠٠٦ لە پێشبڕکێی قەڵاومنارە.
١٠- وەرگرتنی بڕوانامەی ڕێزلێنان ساڵی ٢٠٠٧ هەفتەی ڕۆشنبیری نیشتمانی یەکەم بۆ هونەرمەندان و ئەدیبانی خوارووی بەغدا و هەرێمی کوردستان.
١١- وەرگــرتنی بڕوانامــەی ڕێزلێنان ســاڵی ٢٠٠٤ ئەستەنبوڵ لە تورکیا.

پێشبڕکێکان لە تورکیا و ئیمارات:

١- پێشبڕکێی نێودەوڵەتی چوارەم (حمدالله الاماسي) ١٩٩٧
٢- پێشبڕکێی نێودەوڵەتی پێنجەم (سید ئیبراهیم) ٢٠٠٠
٣- پێشبڕکێی نێودەوڵەتی شەشەم (میر عماد الحسنی) ٢٠٠٣
٤- پێشبڕکێی نێودەوڵەتی حەوتەم (هاشم محمد البغدادی) ٢٠٠٦
٥- پێشبڕکێی نێودەوڵەتی ئیمارات (ابو ظبی) (جائزه البرده) ٢٠٠٦

پێشانگا هاوبەشەکان:

١- پێشانگای خۆشنووسانی هەرێمی کوردستان / عێراق ٢٠٠١ وەزارەتی ئەوقاف و کاروباری ئیسلامی.
٢- پێشانگای خۆشنووسە ناودارەکانی شاری هەولێر ٢٠٠٤.
٣- کۆڕێک بە ناونیشانی (ڕەنگ و کاریگەرییەکانی لە سەر ناخی مرۆڤ و بە کارهێنانی لە تابلۆی خۆشنووسی دا) بۆ خۆشنووسان ٢٠٠٦.
٤- بڕوانامەی بەشدار بوون لە کۆڕبەندی هزری ئیسلامی لە هەولێر ٢٠٠٧.

بەرزنرخاندنی دەستەیەک لە هونەرمەندانی کوردستان / هەولێر.

لە داوەتە شەوی هونەرمەندان / ناردنی (سی دی) بۆ کەنەدا.

- ئەندامی یەکێتی هونەرمەندانی یەکگرتووی کوردستان بووە.
- ئەندامی ڕێکخراوی هونەرمەندانی کوردستانە.
- ئەندامی کۆمەڵەی خۆشنووسانی کوردستانە.

سدیق محەمەد عەبدولجەبار

لەدایکبووی: ١٩٦٢

پلەی خوێندن: دەرچووی ئامادەیی پیشەسازی- بەشی ئۆتۆمبێل ١٩٨٣- ١٩٨٤.

دەستپێک: ١٩٧٨

* لە ساڵی ١٩٨١ بەشداری کردووە لە خولی خۆشنووسی و خەت و زەخرەفە لە (مەرکەز شەباب) و بروانامەی رێزلێنانی وەرگرتووە.
* ١٩٨٣ بەشداری کردووە لە خولی خۆشنووسی و خەت و زەخرەفە لە (مەرکەز شەباب) و بروانامەی رێزلێنانی وەرگرتووە.
* ١٩٩٤ ئەندامی دەستەی دامەزراندنی کۆمەڵەی خۆشنووسانی کوردستانە.
* ١٩٩٥/٦/٤ بەشداری کردووە لە پێشبرکێی (محەمەد تاهیر کوردی)، پاداشتی دووەمی لە (خەتی نوسخ) و خەڵاتی دووەمی لە (خەتی کوفی) وەرگرتووە.
* ١٩٩٥ بەشداری کردووە لە پێشبرکێی خۆشنووسی بەناوبانگ (حاجی ئەحمەد کامل) و بروانامەی رێزلێنانی وەرگرتووە.
* ١٩٩٨ بەشداری کردووە لە یەکەمین فێستیڤاڵی هەولێر بۆ خۆشنووسی و بروانامەی رێزلێنانی وەرگرتووە.
* ١٩٩٨ بە ٣ تابلۆ بەشداری کردووە لە پێشبرکێی جیهانی (حمد الله الاماسی) لە تورکیا.
* ١٩٩٨ بەشداری کردووە لە پێشبرکێی پێشانگای وەزارەتی ئەوقاف.
* ٢٠٠٠ بەشداری کردووە لە دووەم فێستیڤاڵی هەولێر بۆ خۆشنووسی و بروانامەی رێزلێنانی وەرگرتووە.
* ٢٠٠١ لە پێشبرکێی خۆشنووسی خاچی سووری نێونەتەوەیی بەشداری کردووە و بروانامەی رێزلێنانی وەرگرتووە.
* ٢٠٠١ بۆتە ئەندامی سەندیکای هونەرمەندانی کوردستان.
* بەشداری کردووە لە حەوتەمین پێشبرکێی ساڵیادی دامەزراندنی کۆمەڵەی خۆشنووسانی کوردستان و خەڵاتی دووەمی لە (خەتی نسخ) وەرگرتووە.
* بەشداری کردووە لە پێشانگای هاوبەشی فێستیڤاڵی کوردستان لەگەڵ هونەرمەندانی عیراق.
* ٢٠٠٣ بە ٣ تابلۆ بەشداری کردووە لە پێشبرکێی جیهانی (میر عماد الحەسەنی) لە ئەستەنبوڵ- تورکیا.
* ٢٠٠٥/٣/١ بەشداری کردووە لە پێشبرکێی کۆمەڵەی خۆشنووسانی کوردستان بە بۆنەی یادی ئازار و نەورۆز، بروانامەی رێزلێنانی وەرگرت و خەڵاتی رێزلێنانی لە خەتی دیوانی وەرگرتووە.
* ٢٠٠٥ بەشداری کردووە لە پێشبرکێی کۆمەڵەی خۆشنووسانی کوردستان بە بۆنەی یادی ئازار و نەورۆز، بروانامەی رێزلێنانی وەرگرت و خەڵاتی رێزلێنانی لەخەتی روقعە وەرگرتووە.
* ٢٠٠٦/٢/١ بەشداری کردووە لە پێشبرکێی کۆمەڵەی خۆشنووسانی کوردستان (قەڵا و منارە) و بروانامەی رێزلێنانی وەرگرتووە.
* بە ٣ تابلۆ بەشداری کردووە لە پێشبرکێی (هاشم محەمەد البغدادی) لە تورکیا.
* ٢٠٠٧ بە ٣ تابلۆ بەشداری کردووە لە حەوتەمین پێشبرکێی (هاشم محەمەد بغدادی) بۆ فۆتۆکۆپی و تابلۆی خۆشنووسی جیهانی لە تورکیا.

عەبدولقادر عەبدوڵلا ئەحمەد

لەدایکبووی: ١٩٥٧- خانەقا
پلەی خوێندن:
دەستپێک: ١٩٧٨

چالاکی و بەرهەمەکان:

١- لە ساڵی ١٩٧٨ لە مەرکەز شەباب بەشداری لە زۆربەی پێشانگاکان کردووە.
٢- لە ساڵی ١٩٩٥ پلەی زۆرباشەی وەرگرتووە لە خەتی روقعەو زەخرەفە.
٣- لە ساڵی ٢٠٠٠ لە شەشەمین ساڵیادی کۆمەڵەی خۆشنووسانی کوردستان پلەی رێزلێنانی پێ بەخشراوە.
٤- لە ساڵی ١٩٩٨ بەشداری کردووە لە یەکەم فێستیڤاڵی خۆشنوسی و نەخشەسازی هەولێر.
٥- لە ساڵی ١٩٩٨ بەشداری کردووە لە پێشانگاکانی ئەوقاف.
٦- لە ساڵی ١٩٩٩ بەشداری کردووە لە پێشانگای هاوبەشی گەڕۆکی خاچی سووری نێونەتەوەیی.
٧- لە ساڵی ٢٠٠١ لە حەوتەمین ساڵیادی دامەزراندنی کۆمەڵەی خۆشنووسانی کوردستان بڕوانامەی رێزلێنانی پێ بەخشراوە.
٨- لە ساڵی ٢٠٠٠ بەشداری کردووە لە دووەم پێشانگای کۆمەڵەی خۆشنووسانی کوردستان.
٩- لە ساڵی ٢٠٠٦ بڕوانامەی رێزلێنانی پێ بەخشراوە لە پێشانگای قەڵاو منارە.
١٠- لە ساڵی ٢٠٠٥ بەشداری لە یادەکانی ئادار و نەورۆز کردووە.
١١- لە ساڵی ٢٠٠٧ بەشداری کردووە لە هەفتەی رۆشنبیری لە هەولێر.
١٢- لە ساڵی ٢٠٠٧ بەشداری کردووە لە کۆڕبەندی هزری ئیسلامی لە هەولێر.
١٣- لە ساڵی ١٩٩٧ بەشداری کردووە لە پێشبڕکێی جیهانی "حمدالله اماسی" لە تورکیا.
١٤- لە ساڵی ٢٠٠٣ بەشداری کردووە لە پێشبڕکێی جیهانی میر عیماد حوسنی لە تورکیا.

نەوزاد محەمەد عەلی کۆیی

لەدایکبووی: ١٩٦٥- کۆیە
پلەی خوێندن: دەرچووی ئامادەیی
دەستپێک: ١٩٨٠

چالاکییەکان:

١- لە ساڵی ١٩٨٠ بەشداری کردووە لە پێشانگای دواناوەندی کۆیەی کوڕان.
٢- لە ساڵی ١٩٨١ بەشداری کردووە لە پێشانگای مەڵبەندی لاوانی کۆیە.
٣- لە ساڵی ١٩٨٢ بەشداری کردووە لە پێشانگای تایبەتی قوتابخانەی کۆیەی کوڕان.
٤- لە ساڵی ١٩٨٢ بەشداری کردووە لە پێشانگای مەڵبەندی لاوانی کۆیە، کە لە سلێمانی سازکرا و پلەی یەکەمی بەدەست هێنا.
٥- لە ساڵی ١٩٨٣ بەشداری کردووە لە پێشانگای مەڵبەندی لاوانی کۆیە، کە لە سلێمانی سازکرا و پلەی دووەمی بەدەست هێنا.
٦- لە مانگی تەموزی ساڵی ١٩٨٧ بە "١٠" تابلۆ

بەشـداری کـردووە لە پێـشـانگای رۆشنبـیـری و جەماوەری، کە لە قوتابخانەی "اولی"ی کۆیە سازکرا.
٧- لە ١٩٨٨/٢/٨ بە "٢٠" تابلۆ بەشـداری کـردووە لە پێشانگای هونەرمەندانی کۆیە، کە تیپی باواجی کۆیە پێی هەڵسابوو.
٨- لە سـاڵی ١٩٨٩ بەشـداری کـردووە لە پێـشـانگای هونەرمـەندانی کـۆیە، کـە تـیـپی باواجی کـۆیە پێی هەڵسابوو.
٩- لە ١٩٨٩/٨/٢٠ بە هاوکـاری تـیـپی باواجی کـۆیە پێـشـانگایەکی تایبـەتی لە هۆڵی قـوتابخـانەی "تاسۆس"ی سەرەتایی لە شاری کـۆیە کـردۆتەوە و ٢٠ تابلۆی تێدا نمایش کرد.
١٠- لە سـاڵی ١٩٩٣ بە "٥" تابلۆ بەشـداری کـردووە لە پێشانگای مەڵبەندی لاوانی کۆیە.
١١- لە ١/ ١٠/ ٢٠٠٠ بـە "٤" تابـلـۆ بەشــداری لە فـێـسـتـیـڤـاڵی دووەمی هەولێـر بـۆ خـۆشنووسی و نەخـشـەسـازی کـردووە و بڕوانامـەی ڕێزلێـنانی پێ بەخشراوە.
١٢- بـ. خـەتی نەسخ و دیوانی و تەعلیق بەشـداری لە پێشـبـرکـێی دوەلی پێنجـەمی هونەری خـۆشنووسی کردووە، کە لە شوباتی ٢٠٠١ لە تورکیا سازکرا.
١٣- بەشداری لە پێشبرکێی خۆشنووسی خاچی سووری نێونەتەوەیی کردووە، کە لە ١٤/ ١٠/ ٢٠٠١ سازکرا و بڕوانامەی ڕێزلێنانی پێدراوە.
١٤- بەشداری کردووە لە پێشبرکێی خۆشنووسی کۆمەڵەی خۆشنووسـانی کوردسـتـان لەسـەر ئاسـتی شـاری هەولێر، کە لە سـاڵی ٢٠٠٢ سـازدرا، ئەوەبوو لە خـەتی نەسخ پلەی یەکەمی بەدەست هێنا.
١٥- بە خـەتی نەسخ و دیوانی بەشـداری کـردووە لە پێشبرکێی دەولی شـەشـەمی هونەری خۆشنووسی کە لە شوباتی سـاڵی ٢٠٠٤ لە ئەستانبول سـازکرا.
١٦- لە ٢٠٠٤/٧/١٨ بەشداری کردووە لە پێشـانگای خۆشنووسانی هەولێر، کە بەڕێوەبەرایەتی ڕۆشنبیری و هونەری پارێزگای هەولێر بۆ ٢٠ خۆشـنووسی سازکردبوو لەژێر ناونیـشـانی "پیـتـە ڕەنگینەکـان لە سـایەی ئازادیدا".
١٧- لە مانگی ئازاری سـاڵی ٢٠٠٥ بەشداری کردووە لە پێشـبرکێی خۆشنووسـانی کـوردسـتـان، کـە لە هەولێر سـازدرابوو، لە خـەتی دیوانی پلەی دووەمی بەدەست هێنا و لە خەتی "نەسخ"یش پاداشت.
١٨- لە ٢٠٠٦/٢/١٥ بەشداری کردووە لە پێشبرکێی قەڵاو منارە بۆ خۆشنووسی، کە لەسەر ئاستی کوردستان لە هەولێر سازدرابوو، لە خـەتی دیوانی پلەی یەکـەمی بەدەست هێناو خەڵاتی پێ بەخشرا.
١٩- لە سـاڵی ٢٠٠٦ بەشداری کردووە لە پێشـبـرکـێی خۆشنووسی "عـەبدولحـەمـیـد کـاتب" کـە لە سـوریا سازدرابوو، بڕوانامەی ڕێزلێنانی پێ بەخشرا.
٢٠- لە ٢٠٠٧/٢/٢٦ بەشـداری کـردووە لە پێشـانگای هزری ئیسلامی بۆ خۆشنووسی، کە لە هەولێر لە هۆڵی خانزاد سازدرابوو.
٢١- لە ٢٠٠٧/٢/٢٨ بە خەتی دیوانی بەشداری کردووە لە پێشبرکێی حەوتەمی جیهانی هونەری خۆشنووسی بە ناوی "هاشم مـحـەمـەد البـغـدادی" کـە لە تورکـیـا سازدرابوو.
٢٢- لە ٢٠٠٧/٣/٣١ بەشـداری کـردووە لە پێشـانگای فـۆتۆکـۆپی تابلۆی پێـشـبـرکـێی خـۆشنووسـانی کـوردی بەشدار بوو لە پێشبرکێی حەوتەمی جیـهـان- تورکـیـا بەناوی خۆشنووس "هاشم مـحـەمـەد البـغـدادی" کـە لە هەولێر لە باردگای کۆمەڵەی خۆشنووسان سازکرابوو.
٢٣- تا ئێـسـتـا بەرگی زیاتر لە "١٦٠" کـتـێـبی نەخشاندووە، جگە لە چەند گۆڤارێک، وەک: (پەیام، ژینی نوێ، فریا، مێرگی منداڵان، چرای ڕووناکی).
٢٤- هەروەها زیاتر لە ٢٠ کتێبی چاپکراوی هەیە.

سلێمان خالید ئەحمەد ئازگەیی

لەدایکبووی: ١٩٥٥

پلەی خوێندن: دەرچووی ئامادەیی کشتوکاڵ

دەستپێک:

چالاکییەکان:

١- بەشداری لە چالاکی قوتابخانەکان کردووە.
٢- ماوەیەکی زۆر وەکو نەخشەساز لە ڕۆژنامەی خەبات و برایەتی کاری کردووە.

زیاد حەیدەر عەبدوڵڵا
(زیاد موهەندیس)

١٩٦٧- هەولێر
دەستپێک: ١٩٨٣
پلەی خوێندن: دەرچووی کۆلێژی ئەندازیاری- زانکۆی موسڵ

چالاکییەکان:

* ١٩٨٦ بەشداری کردووە لە فێستیڤاڵی جیهانی هونەری شێوەکاری لە بەغدا.
* ١٩٨٦ بەشداری کردووە لە پێشبڕکێی جیهانی لە ئەستەنبوڵ.
* ١٩٨٩ بەشداری کردووە لە پێشبڕکێی دووەمی جیهانی لە ئەستەنبوڵ.
* ١٩٩٣ لە فێستیڤاڵی جیهانی لە ئەستەنبوڵ دوو پاداشت و خەڵاتی دووەمی وەرگرتووە.
* ١٩٩٣ لە فێستیڤاڵی جیهانی لە بەغدا خەڵاتی کوفەی وەرگرتووە.
* ١٩٩٦ خەڵاتی یەکەم و پاداشتێکی لە پێشبڕکێی جیهانی وەرگرت.
* دووبارە خەڵاتی کوفەی لە فێستیڤاڵی جیهانی لە بەغدا وەرگرتووە.
* ٢٠٠٥ بەشداری کردووە لە پێشانگای نێودەوڵەتی لە ئیمارات.
* ٢٠٠٥ بەشداری کردووە لە پێشانگای نێودەوڵەتی لە (شارقە).
* ٢٠٠٦ خەڵاتی رێزلێنانی لە پێشبڕکێی جیهانی لە (ئەبوزەبی) بەدەست هێناوە.
* ٢٠٠٧ بەشداری کردووە لە پێشانگای جیهانی لە (دوبەی).
* ٢٠٠٨ خەڵاتی رێزلێنانی لە پێشبڕکێی جیهانی لە (ئەبوزەبی) وەرگرتووە.
* ٢٠٠٨ بەشداری کردووە لە پێشانگای جیهانی لە (الشارقە).
* بەشداری کردووە لە پێشانگای هاوبەشی هونەرمەندانی کوردستان لە (کرمانشاه).
* لە پێشانگای یەکەمی هەولێر لەسەر ئاستی عێراق خەڵاتی یەکەمی وەرگرتووە.
* دوو پێشانگای تایبەتی لە هەولێر کردۆتەوە لە ساڵانی ١٩٩٦- ٢٠٠٣.
* بەشداری زۆربەی زۆری پێشانگا هاوبەشەکانی کردووە لە دەرەوە و ناوەوەی کوردستان.

محەمەد عوسمان قادر
(سەید محەمەد)

لەدایکبووی: ١٩٦٩- هەولێر
دەستپێک: ١٩٨٤
پلەی خوێندن:

* ١٩٩٥ لە شاری هەولێر بەشداری کردووە لە پێشبڕکێی (ئەحمەد کامل رئیس الخطاطین) و خەڵاتی دووەمی لە خەتی روقعە وەرگرتووە.
* ١٩٩٦ لە شاری هەولێر بەشداری کردووە لە پێشبڕکێی (محەمەد طاهر الکردی) و پلەی یەکەمی لە خەتی دیوانی و پلەی دووەمی لە خەتی نەسخ وەرگرتووە.
* ١٩٩٣- ١٩٩٨ لە تورکیا بەشداری کردووە لە

پێشبڕکێی (ابن البواب و شیخ حمدالله الاماسی) ی جیهانی.

* ١٩٩٨- ٢٠٠٠ بەشداری فێستیڤاڵی یەکەم و دووەمی هەولێری بۆ خۆشنووسی و نەخشەسازی کردووە و بڕوانامەی ڕێزلێنانی وەرگرتووە.
* ٢٠٠٥ بەشداری کردووە لەدوا پێشبڕکێی کۆمەڵەی خۆشنووسانی کوردستان و خەڵاتی سێیەمی لە خەتی دیوانی وەرگرتووە.
* ٢٠٠٦ بەشداری کردووە لە پێشبڕکێی قەڵا و منارە و بڕوانامەی ڕێزلێنانی لە خەتی دیوانی وەرگرتووە.
* بەشداری لە سەرجەم چالاکییەکانی کۆمەڵەی خۆشنووسانی کوردستان کردووە.
* چەندین جار پۆستی بەرپرسی پەیوەندییەکانی کۆمەڵەی خۆشنووسانی کوردستانی وەرگرتووە.
* ئەندامی سەندیکای هونەرمەندانی کوردستانە.
* ئەندامی کارای کۆمەڵەی خۆشنووسانی کوردستانە.

گەیلان پیربال عەبدوللا
(گەیلان کوردی)

لەدایکبووی: ١٩٦٩- هەولێر
پلەی خوێندن: دەرچووی ئامادەیی پیشەسازی
دەستپێک: ١٩٨٦

بەرهەمەکان:

* لە ساڵی ١٩٨٦ تا ئێستا بەشداری سەرجەم پێشانگا هاوبەشەکانی شاری هەولێری کردووە.
* زیاتر لە ١٥ خولی خۆشنووسی کردۆتەوە و وەکو مامۆستا وانەی گوتۆتەوە.
* بەشداری سەرجەم پێشبڕکێکانی ئاستی هەرێمی کوردستانی کردووە.
* بەشداری پێشبڕکێ نێودەوڵەتییەکانی تورکیای کردووە.
* لە ڕۆژنامە و گۆڤارە کوردییەکان چەند بابەتێکی دەربارەی خۆشنووسی بڵاوکردۆتەوە.

سەعد کەریم حوسێن ڕەمەزان

لەدایکبووی: ١٩٦٤- هەولێر

پلەی خوێندن: دبلۆم لە پەیمانگای مەڵبەندی مامۆستایانی هەولێر ١٩٨٧- ١٩٨٨، بەکالۆریۆس لە پەروەردەی کراوە، زانکۆی بەغدا، لقی موسڵ، بەشی هونەری ٢٠٠٦.

دەستپێک: ١٩٨٧- ١٩٨٨ بە بەشداریکردن لە پێشانگای ساڵانەی پەیمانگای مەڵبەندی مامۆستایان بە تابلۆی خۆشنووسی.

١٩٩٣ بەشداریکردن لە هەموو کارو چالاکییەکانی کۆمەڵەی خۆشنووسانی کوردستان لقی هەولێر و لەهەمان ساڵ کردنەوەی نووسینگەی تایبەت بەخۆی.

١٩٩٣ وەکو مامۆستای هونەر لە ئامادەیی کوردستان وانەی خۆشنووسی گوتۆتەوە و پێشانگای کردۆتەوە.

١٩٩٤ وەکو مامۆستا لە پەیمانگای پێگەیاندنی مامۆستایانی هەولێر وانەی خۆشنووسی بەهەموو قۆناغەکانی پەیمانگا گوتووە.

١٩٩٤ تاکو ٢٠٠٥ وەکو مامۆستا لە گشت کار و چالاکییەکانی پەیمانگای پێگەیاندنی مامۆستایانی هەولێر بەشدار بووە و وانەی گوتۆتەوە.

٢٠٠٣ وەکو مامۆستا سەرپەرشتی کردنەوەی دوو خولی خۆشنووسی کردووە لەناوەندی چالاکی و پێگەیاندنی لاوان.

٢٠٠٤ بەشداری کردووە لە شەشەم پێشبرکێی خۆشنووسی جیهانی لە تورکیا بەیادی میر عیماد حوسێنی.

٢٠٠٥ بەشداری لە پێشبرکێی خۆشنووسی کرد لەیادی ئازار و نەورۆز، کە لەلایەن کۆمەڵەی خۆشنووسانی کوردستان- هەولێر کرایەوە و بروانامەی رێزلێنانی وەرگرت.

٢٠٠٦ بەشداری کردووە لە پێشبرکێی قەڵا و منارە کە کۆمەڵەی خۆشنووسانی کوردستان لە هەولێر کردییەوە.

٢٠٠٦ بەشداری کردووە لە پێشبرکێی (البردە) ی جیهانی بۆ خۆشنووسی کە لە ئیماراتی عەرەبی بەرێوەچوو.

٢٠٠٧ بە بەردەوامی بەشداری کردووە لە کارو چالاکییەکانی کۆمەڵەی خۆشنووسانی هەولێر.

٢٠٠٨ وەک دەستەی کارگێری و بەرپرسی چالاکییەکان لە کۆمەڵەی خۆشنووسانی کوردستان لقی هەولێر هەڵبژێردرا.

٢٠٠٨ بەشداری کردووە لە پێشانگای خۆشنووسی و نەخشەسازی لە فێستیڤاڵی ئازادی کوردستان لە کۆلیژی زمانی زانکۆی سەلاحەددین.

٢٠٠٨ وەک دەستەی کارگێری سەرپەرشتی مەراسیمی رێزلێنان لە خۆشنووس و رۆژنامەوان و نەخشەساز (محەمەد زادە) کردووە، کە لە هەولێر ئەنجامدراوە.

برزۆ سدیق

لەدایکبوون: ١٩٦٢
پلەی خوێندن: دەرچووی ئامادەیی پیشەسازی
دەستپێک: ١٩٨٨

چالاکییەکان:

* بەشداری لە زۆربەی چالاکییەکانی کۆمەڵەی خۆشنووسانی کوردستان کردووە.
* لە ساڵی ١٩٨٨ بۆتە ئەندامی کۆمەڵەی خۆشنووسانی عێراق
* لە ساڵی ١٩٩٥ بۆتە ئەندامی کۆمەڵەی خۆشنووسانی کوردستان

محەمەد مستەفا دەروێش عەقراوی

لەدایکبوون: ١٩٧٨/١/٣٠- هەولێر
پلەی خوێندن: دەرچووی ناوەندی
دەستپێک: ١٩٩١

چالاکییەکان:

١- لە ساڵی ١٩٩٧ بەشداری کردووە لە پێشبرکێی جیهانی "حمدالله الاماسی" لە ئەستەنبوڵ.

٢- لە ساڵی ١٩٩٨ بەشداری کردووە لە یەکەمین فێستیڤاڵی خۆشنووسی لە هەولێر.

٣- لە ساڵی ١٩٩٨ بەشداری کردووە لە پێشانگای هاوبەشی وەزارەتی ئەوقاف لە هەولێر.

٤- لە ساڵی ٢٠٠٠ بەشداری کردووە لە یەکەمین فێستیڤاڵی کاسبکارانی کوردستان.

٥- لە ساڵی ٢٠٠٢ بەشداری کردووە لە فێستیڤاڵی دووەمی "مرکز بیان الفنی" لە هەولێر.

٦- لە ساڵی ٢٠٠٤ بەشداری کردووە لە پێشبڕکێی جیهانی "میر عماد الحسینی" لە ئەستەنبوڵ.
٧- لە ساڵی ٢٠٠٤ بەشداری کردووە لە پێشانگای هاوبەشی خۆشنووسە ناودارەکانی شاری هەولێر.
٨- لە ساڵی ٢٠٠٥ بەشداری کردووە لە پێشبڕکێی کۆمەڵەی خۆشنووسانی کوردستان بە بۆنەی یادەکانی ئادار و نەورۆز.
٩- لە ساڵی ٢٠٠٦ بەشداری کردووە لە پێشبڕکێی جیهانی "هاشم محەمەد البغدادی" لە ئەستەنبوڵ.
١٠- لە ساڵی ٢٠٠٧ بەشداری کردووە لە پێشانگای هاوبەشی بەشداربووانی پێشبڕکێی "هاشم البغدادی".
١١- لە ساڵی ٢٠٠٧ بەشداری کردووە لە پێشانگای هاوبەشی "منتدی الفكر الاسلامي" لە هەولێر.
١٢- لە ساڵی ٢٠٠٨ بەشداری کردووە لە پێشبڕکێی جیهانی "بنک البرکە" لە ئەستەنبوڵ.
١٣- لە ساڵی ٢٠٠٨ بەشداری کردووە لە یەکەمین فێستیڤاڵی کۆلێژی زمانیی زانکۆی سەلاحەدین لە هەولێر.
١٤- لە ساڵی "٢٠٠٧"دوە وەکو سەرۆکی کۆمەڵەی خۆشنووسانی کوردستان هەڵبژێردراوە.

یەحیا ئیبراهیم عوسمان ئەحمەد

لەدایکبووی: (١٩٧٧/٧/١٧) هەولێر.
پلەی خوێندن: خوێندکاری قۆناغی سێیەمی کۆلێژی یاسا.
دەستپێک: ١٩٩٣

چالاکی و بەرهەمەکان:
- کارکردن لەبواری هونەری خوشنووسی و نەخشەسازی لە ساڵی (١٩٩٣).
- کردنەوەی پێشانگای خۆشنووسی و نەخشەسازی لە قوتابخانەی ئامادەیی کوردستان لە ساڵی (١٩٩٧).
- کردنەوەی خولی فێربوونی خۆشنووسی لەگەڕەکی نەورۆز لە ساڵی (١٩٩٧).
- کردنەوەی نووسینگەی تایبەتی خۆشنووسی و نەخشەسازی لە ساڵی (١٩٩٧).
- بەشداریکردن لەڤێستیڤاڵی یەکەمی هەولێر بۆ خوشنووسی و نەخشەسازی لە ساڵی (١٩٩٨) خەڵاتی ڕێزلێنان/ بڕوانامەی ڕێزلێنان.
- بەشداریکردن لە پێشبڕکێی پێنجەم ساڵیادی دامەزراندنی کۆمەڵەی خۆشنووسانی کوردستان لە ساڵی (١٩٩٩).
- بەشداریکردن لەڤێستیڤاڵی دووەمی هەولێر بۆخوشنووسی ونەخشەسازی لە ساڵی (٢٠٠٠) بڕوانامەی ڕێزلێنان.
- کردنەوەی پێشانگای خوشنووسی و نەخشەسازی لە پەیمانگای تەکنیکی هەولێر لە ساڵی (٢٠٠٠)/ خەڵاتی ڕێزلێنان.
- بەشداریکردن لەپێشبرکێی جیهانی بەناوی خۆشنووس (سەید ئیبراهیم) لە تورکیا/ لە ساڵی (٢٠٠٠).
- بەشداریکردن لەپێشبڕکێی حەفتەم ساڵیادی دامەزراندنی کۆمەڵەی خۆشنووسانی کوردستان لە

سالّی (٢٠٠١) خەلاّتی دووەم/ بروانامەی ڕێزلێنان.

- بەشداریکردن لە پێشبڕکێی جیهانی بەناوی خۆشنووس (میر عماد الحسنی) لە تورکیا/ لە سالّی (٢٠٠٣).
- بەشداریکردن لە پێشبڕکێی (یادەکانی ئادار و نەورۆز) لە سالّی (٢٠٠٥) خەلاّتی دووەم/ بروانامەی ڕێزلێنان.
- بەشداریکردن لەپێشبڕکێی (قەلاّ و منارە) لە سالّی (٢٠٠٦) خەلاّتی دووەم/ بروانامەی ڕێزلێنان.
- بەشداریکردن لەپێشبڕکێی جیهانی (البردە) لە (ئیمارەتی عەرەبی) ابوظبی لە سالّی (٢٠٠٦).
- بەشداریکردن لە پێشبڕکێی جیهانی بە ناوی خۆشنووس (هاشم محەمەد البغدادی) لە تورکیا/ لە سالّی (٢٠٠٧).
- بەشداریکردن لە پێشانگای خۆشنووسی و نەخشەسازی (هزری ئیسلامی) لە هوتێلی (خانزاد) لە هەولێر لە سالّی (٢٠٠٧) بروانامەی ڕێزلێنان.
- بەشداریکردن لە پێشانگای تابلۆی فۆتۆکۆپی لە پێشبڕکێی جیهانی (هاشم محەمەد البغدادی) لە هەولێر لە سالّی (٢٠٠٧).
- بوونی بە بەرپرسی دارایی لە دەستەی کارگێری کۆمەڵەی خۆشنووسانی کوردستان لەئەنجامی هەڵبژاردنی یاسایی لە سالّی (٢٠٠٧).
- وەرگرتنی بروانامەی ڕێزلێنان لەلایەن سەرۆکی کۆمەڵە بەهۆی چالاکی وهاوکاریکردنی کۆمەڵە لە سالّی (٢٠٠٧).
- کردنەوەی پێشانگای تایبەتی خۆشنووسی و نەخشەسازی لەزانکۆی (الحدباء) لە موسڵ لە سالّی (٢٠٠٧) وەرگرتنی بروانامەی ڕێزلێنان لەلایەن ڕاگری زانکۆ.

* بەشداریکردن لە پێشانگای خۆشنووسی و نەخشەسازی لە (فێستیڤاڵی ئازادی کوردستان) لە کۆلێژی زمان (زانکۆی صلاح الدین) هەولێر (٢٠٠٨) بروانامەی ڕێزلێنان.
* ئەندامی سەندیکای هونەرمەندانی کوردستانە.
* ئەندامی سەندیکای ژمێریاران و وردبینانی کوردستانە.

ئەندامی دەستەی کارگێری/بەرپرسی دارایی کۆمەڵەی خۆشنووسانی کوردستان.

لوقمان محەمەد ئەنوەر عەبدۆک جامباز
(لوقمان جامباز)

لەدایکبووی: ١/٧/١٩٧٣- تەیراوە- هەولێر

پلەی خوێندن: دەرچووی پەیمانگای مەلبەندی مامۆستایانی هەولێر/ بەشی زمانی عەرەبی سالّی ٢٠٠٦-٢٠٠٧

* لە سالّی ٢٠٠٧ بۆتە ئەندامی دەستەی کارگێڕی و بەرپرسی ڕاگەیاندنە لە کۆمەڵەی خۆشنووسانی کوردستان.
* لە سالّی ١٩٩٢ بەشداری لەخولی (خۆشنووسی و نیگارکێشان) کردووە کە بەسەرپەرشتی مامۆستایان (خۆشنووس /خالد سلیمان) وە (نیگارکێش /فیصل عوسمان) ئەنجامدرا لە بارەگای یەکێتی قوتابیان و لاوانی دیموکراتی کوردستان.
* لە سالّی ١٩٩٣ بەشداری کردووە لە چالاکی هونەری قوتابخانەکانی شاری هەولێر.
* لە سالّی ١٩٩٨ بەشداری کردووە لە فێستیڤاڵی یەکەمی خۆشنووسی و نەخشەسازی هەولێر.
* لە سالّی ١٩٩٩ بەشداری کردووە لە پێشبڕکێی هونەری خۆشنووسی کە بەبۆنەی پێنجەمین سالیادی دامەزراندنی کۆمەڵەی خۆشنووسانی کوردستان سازادرابوو.
* لە سالّی ٢٠٠٠ بەشداری کردووە لە چالاکی یادی (١٨) ی شوبات لە هەولێر.
* لە سالّی ٢٠٠٠ بەشداری کردووە لە فیستیڤاڵی دووەمی خۆشنووسی و نەخشەسازی هەولێر.
* لە سالّی ٢٠٠١ بەشداری کردووە لە پێشبڕکێی هونەری خۆشنووسی کە بەبۆنەی هەفتەمین سالیادی دامەزراندنی کۆمەڵەی خۆشنووسانی کوردستان سازادرابوو.
* لە سالّی ٢٠٠٥ بەشداری کردووە لە پێشبڕکێی کۆمەڵەی خۆشنووسانی کوردستان بەبۆنەی یادەکانی ئادار و نەورۆز.
* لە سالّی ٢٠٠٦ بەشداری کردووە لە پێشانگای (قەلاّ و منارە) لە هەولێر.
* لە سالّی ٢٠٠٨ بەشداری کردووە لە فێستیڤاڵی وەرزی کۆلێژی زمان / زانکۆی سەلاحەدین لەژێر دروشمی (ئازادی کوردستان) هەولێر.

بەدرەدین نادر رەحمان
(بەدر خەتات)

لەدایکبووی: ١٩٨٧
پلەی خوێندن:
دەستپێک: ١٩٩٣

چالاکی و بەرهەمەکان:

١- لە ساڵی ١٩٩٩ بڕوانامەی رێزلێنانی وەرگرتووە لە خولی خۆشنووسی.
٢- لە ساڵی ٢٠٠١ لە یادی حەوتەمین ساڵەی کۆمەڵەی خۆشنووسانی کوردستان بڕوانامەی رێزلێنانی پێ بەخشراوە.
٣- لە ساڵی ٢٠٠٠ بەشداری کردووە لە دووەمین پێشانگای هەولێر بۆ خۆشنووسی و نەخشەسازی.
٤- لە ساڵی ٢٠٠٥ بەشداری کردووە لە یادەکانی ئادار و. نەورۆز و لە خەتی "نەستەعلیق" خەڵاتی رێزلێنانی وەرگرتووە.
٥- لە ساڵی ٢٠٠٦ لە پێشبرکێی قەڵاو منارە بەشداری کردووە و خەڵاتی یەکەمی بەدەست هێناوە لە خەتی نەستەعلیق.
٦- لە ساڵی ٢٠٠٧ بەشداری کردووە لە هەفتەی رۆشنبیری لە هەولێر.
٧- لە ساڵی ٢٠٠٧ بەشداری کردووە لە کۆڕبەندی هزری ئیسلامی لە هەولێر.
٨- لە ساڵی ٢٠٠٣ بەشداری کردووە لە پێشبرکێی "میر عیماد حوسنی" لە تورکیا.

خەلیل حەمەدەمین خضر

لەدایکبووی: ١٩٧١
پلەی خوێندن: دەرچووی کۆلێژی ئاداب- بەشی زمانی کوردی
دەستپێک: ١٩٩٣

چالاکییە هونەرییەکان:

١- لە ساڵی ١٩٩٣ بەشداری لە پێشبرکێی "ابن البواب" کردووە.
٢- بەشداری لە پێشبرکێی (یاقوت المستعصمی) کردووە.
٣- لە ساڵی ١٩٩٤ بەشداری لە فێستیڤاڵی بەغدای جیهانی کردووە.
٤- لە ساڵی ١٩٩٣- ١٩٩٤ بەشداری پێشانگای ساڵانەی کۆلێژەکان بۆ خۆشنووسی کردووە.
٥- چەندین بەشی پەلکەزێرینە بۆ کۆمپیوتەر بە "CD" دەرکردووە.

زمناکۆ خەسرەو عەلی

١٩٨٢- هەولێر
پلەی خوێندن: دەرچووی کۆلێژی پزیشکی لە زانکۆی سەلاحەدین.
دەستپێک: ١٩٩٦

چالاکییەکان:

* لە ساڵی ١٩٩٨ بەشداری کردووە لە فێستیڤاڵی یەکەمی هەولێر بۆ خۆشنووسان.
* لە ساڵی ٢٠٠٠ بەشداری کردووە لە فێستیڤاڵی دووەمی هەولێر بۆ خۆشنووسان.
* لە ساڵی ٢٠٠١ بەشداری کردووە لە فێستیڤاڵی خاچی سووری نێودەوڵەتی.
* لە ساڵی ٢٠٠١ بەشداری کردووە لە پێشانگای

وەزارەتی ئەوقاف.

* لە ساڵی ٢٠٠٢ بەشداری کردووە لە پێشبڕکێی (میر عماد الحسینی) نێودەوڵەتی لە ئەستەنبوڵ.
* لە ساڵی ٢٠٠٤ بەشداری کردووە لە پێشانگای گوڵبژێرێک لە تابلۆی خۆشنووسە ناودارەکانی شاری هەولێر.
* ٢٠٠٦/٤/٣ یەکەمین پێشانگای تایبەتی خۆی لەژێر ناونیشانی (چیاکان دەنەخشێنم) لە گەلەری کوردستان لە هەولێر کردەوە.
* ٢٠٠٧/١/٢٠ دووەمین پێشانگای تایبەتی خۆی لەژێر ناونیشانی (هەمیشە جوانی) لە شاری سلێمانی کردەوە.

سەنگەر سوار زوبێر

لەدایکبووی: ١٩٧٨/٦/٢٥- هەولێر
پلەی خوێندن: دەرچووی سەرەتایی
دەستپێک: ١٩٩٨

چالاکییەکان:

١- نووسین و رازاندنەوەی هەندێک لە مزگەوت و تەکیەکانی شاری هەولێر.
٢- کردنەوەی نووسینگەیەکی ریکلام و نووسین و نەخشەسازی.

تێبینی: سەبارەت بە هونەرمەندە نەمر و رەسەنەکانی شاری هەولێر و دەوروبەری کە بریتین لە "تاهیر تۆفیق، رەسول گەردی، مشکۆ، حەیدەرە کەچەڵ، محەمەد گۆران، حەسەن حەیران، عوسمان حەیران، زولێخا، کاوێس ئاغا، بەگمە سۆر، شەهابە و.... ئەو هونەرمەندانەش کە هەولێری نەبوون و لە هەولێر ژیاون (محەمەد جەزا، شەماڵ سائیب، تەحسین تەها، حەمە عەلی خان، فوئاد ئەحمەد، دانیال قەساب، مونیر قەساب، مونیر موسلاوی...هتد) لە ناوەوەی ئینسکلۆپیدیا و لە بەشی هونەری بە جیا جیا باسیان کراوە، بۆیە لێرەدا نەمانخستەوە ڕوو.

سەرچاوەکان:

١- جەوهەر باپیر و نەوزاد مستەفا/ مەغدید حاجی، لە بڵاوکراوەکانی کۆمەڵەی هونەرە جوانەکانی کوردە، ١٩٩٢- هەولێر.
٢- ئەرشیفی چالاکییەکانی کۆمەڵە (١٩٧٢- ١٩٩٩) / کۆکردنەوە و ئامادەکردنی کەریم بایز، لە بڵاوکراوەکانی کۆمەڵەی هونەر و وێژەی کوردی- مەڵبەندی گشتی/ هەولێر- ١٩٩٩، هەولێر.
٣- روخسار و ئەزموون (١و٢) / ئا: ئیسماعیل کوێستانی.
٤- ئەلبوومێک لە شانۆ و درامای کوردی، ئا: سەردار خدر، چاپی یەکەم ٢٠٠٩، چاپخانەی بابان- سلێمانی.
٥- سەردانی مەیدانیم بۆ لای هونەرمەندان و کۆکردنەوەی زانیاری و وەرگرتنی لە خودی هونەرمەندان.
٦- شێوەکارانی هەولێر١- ئامادەکردنی: دارا محەمەد عەلی، هەولێر ٢٠٠٨- چاپخانەی وەزارەتی رۆشنبیری.
٧- شێوەکارنی هەولێر ٢- ئامادەکردنی: فەیسەڵ عوسمان- هەولێر ٢٠٠٨- چاپخانەی وەزارەتی رۆشنبیری.
٨- بەشێک لە وێنەکان بەکامیرای جیهانگیر گەردی وێنەی گیراوە.